శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ ప్రభవ సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో॥ శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్నదోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్;
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతాన సంపత్ప్రదం, నానాకర్మసుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

ఈ పంచాంగము

శ్రౌతశైవమార్గప్రవర్తకులు, జ్యోస్యుల వంతార్ణవ పూర్ణశశాంకులు నగు
బ్రహ్మశ్రీ మల్లయారాధ్యులవారి పుత్త్రిండును, బ్రహ్మశ్రీ కుప్పా వేంకటకృష్ణశాస్త్రి,
యీ. నాగేశ్వరశాస్త్రులుగార్ల ప్రియశిష్యుండును నగు

కనకయ్య సిద్ధాంతిగారు గణించినది

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాశాలయందు ముద్రితమైనది.

సంవత్సర ఫలితాంశము

ఈ ప్రభవసంవత్సరమున చైత్రవైశాఖమాసములయందు అచ్చటచ్చటస్వల్పవృష్టియు, వేడియు, పశ్చిమవాయువు మెండయి అప్పు డప్పుడు భిన్నభిన్న దేశముల సామాన్యవృష్టిగురియును. జ్యేష్ఠమాసమున స్వల్పముగవర్షించును; ఖండవృష్టిగురియును. ఆషాఢమాసమున సస్యానుకూలముగవర్షించును. శ్రావణమున సామాన్యవృష్టియు, భాద్రపదమున సస్యానుకూలవృష్టియు, ఆశ్వయుజమాసమున సంపూర్ణ వృష్టియు గురియును. కార్తికమున మధ్యవృష్టి గురియును. పశునాయకుడు యముడగుటచే పశువులు రోగములవలనను, తృణాభావమువలనను కొంత బాధ నొందినను స్థానసంరక్షకుడు బలభద్రుడగుటచే తిరిగి సుఖమును పొందును. ఈ సంవత్సరమున రాజు సూర్యుడగుటచే చోరాగ్ని బాధలు మెండుగా నుండును. నువ్వులు, మినుములు, ఉలవలు మొదలుగాగల నల్లధాన్యములు, తెల్లధాన్యములు, బాగుగ ఫలించును. నల్లభూములును బాగుగఫలించును. నువ్వులు, నూనె, బెల్లము, తేనె, నెయ్యి, చక్కెర మొదలుగాగలవస్తువులకు ధరలు హెచ్చుగా నుండును. కొమ్ములు, లోహములు, కర్రలు, వెన్న, బంగారు మొదలగువాటికి ధరలుసామాన్యముగ నుండును. మార్గశిర శు.౧౫, గురువారమురాత్రి, 'అనవమర్దన'నామకఖచ్ఛన్నచంద్రగ్రహణముగలుగును. భాద్రపద శు.౯ సోమవారము మొదలు బ. ౮ గురువారము వరకు పశ్చాదస్తంగత శుక్రవక్రాభ్యము. చైత్ర బ. ౧౮ శనివారమునాడు ప్రణీతానదీ పుష్కరప్రవేశము. ఈసంవత్సరమున రెండుతూములు వానకురియును. పంటలు పదిసీసములు కెక్కువఫలించును. జ్యేష్ఠ శు. ౮ నాడు మృగశిర్షకార్తె ప్రవేశము. పగటియందు ఆర్ద్రకార్తె ప్రవేశించినను తద్దోషము భంగమగును. రాజులన్యోన్యవైరము గలిగియుందురు.

స్వస్తి: సర్వేజనా స్సుఖినో భవంతు.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యన్నత్వాకృతకృత్యా స్స్యు స్తన్నమామి గజాననమ్.
అవాచ్యాత్మ స్వరూపాయ శివభావ ప్రదాయినే,
నమ స్సద్గురునాథాయ షట్స్థల బ్రహ్మరూపిణే.
సరవే సర్వలోకానాం భిష జే భవరోగిణామ్,
నిధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూ ర్తయే నమః.

గురు స్తవము

శ్రీకుప్పాన్వయవారిరాశిశశినా కౌండిన్యగోత్రాంచితా
విద్యార్థిప్రజవత్సలా సుచరితా సాంగత్రయీపారగా;
రాజద్రాజసుపూజితా సవినయం శాస్త్రార్థభాజో గురూ
న్ప్రాజ్ఞా వేంకటకృష్ణనామసుమనో నాగేశ్వరాఖ్యౌ భజే.

దైవజ్ఞవంశావళి

శ్రీమజ్జ్యోతిష్యల వంశసాత్త్వికమణి ర్మాహేశజాలాగ్రణీ
స్సద్ధాత్రేయ మహర్షి గోత్రమహితో మోహాదివిధ్వంస కృత్;
విశ్వఖ్యాతచరాశ్వలాయన మహర్షి ప్రోక్త సూత్రాంచిత
శ్శైవాచార పరాయణోహి కనకారాధ్యస్సము జ్జృంభతే.
తస్య హ్యాత్మభవో భవాంఘ్రియుగళీసద్భక్తి కుంభోద్భవో
దూరోత్సారిత ధూర్తమానసవచోయోగోల్లసత్త్వాభవః;
సల్లీలాయుత మల్లికార్జున సమాఖ్యాఖ్యాతదిగ్వైభవో
దేశే మష్యతనే చకాస్తి పరవస్తూపాస్త్యుపాస్త్యోద్భవః.
తస్యాహం తనయస్సమిద్ధ వినయ స్సర్వేశ్వరాంఘ్రిద్వయీ
సేవాసాదిత తత్కృపాధిగత సత్యాత్మ ప్రబోధోదయః;
శ్రీమజ్జ్యోతిష తంత్రవారిధివిగాహోద్యగ్రసద్ధాశయ
స్సాధుశ్రీ కనకాహ్వయో వ్యరచయన్ పంచాంగ మేత న్ముదా.

సంవత్సరాదిదివసకృత్యము

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్;
వస్త్రై రాభరణై ర్దేహ మలంకృత్య తత శ్శుచిః.
విఘ్నేశం భారతీం ధాతా దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ;
సంవత్సరఫలం సమ్య క్ఛ్రుత్వా విప్రాన్ సమర్చయేత్.

ఈ (ఆంధ్ర) దేశమున లౌకవ్యవహారమునకు చాంద్రమానాబ్దము గ్రహింతురు. శేషాచలమునకు దక్షిణదేశమున సౌరమానాబ్దము గ్రహింతురు. వింధ్యమున కుత్తరదేశమున బార్హస్పత్య మానాబ్దము గ్రహింతురు. అంతటను గురూదయవశమున భాద్రపదాబ్దమని గ్రహింతురు. చాంద్రమానము ననుసరించి యీసంవత్సరమునకు ప్రభవసంవత్సరమని పేరు. సౌరమానము ననుసరించి యీసంవత్సరమునకు చైత్ర శు. ౧ మొదలు ౧౨వరకు అక్షయనామసంవత్సరమనియు, అటుపైన సంవత్సరాంతము వరకు ప్రభవనామసంవత్సరమనియు పేరు. బార్హస్పత్యమానము ననుసరించి ప్రమాథినామ సంవత్సరమని పేరు.

ఈ ప్రభవనామ సంవత్సరము నాటికి

సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దములు	౧౯౫,౫౮,౮౫,౦౨౭
కల్యాది గతాబ్దములు	౫౦౨౮
శాలివాహనశకగతాబ్దములు	౧౮౪౯
ప్రభవాది గతాబ్దములు	—
హూణశకగతాబ్దములు	౧౯౨౭—౧౯౨౮
ఫసలి	౧౩౩౬—౧౩౩౭
హిజిరి	౧౩౩౭

అగుచున్నవి.

సకలశ్రేయోభాజనమైన ఈప్రభవనామ సంవత్సరము నాటికి సౌరసిద్ధాంతము ననుసరించి ఆదిసృష్టికర్తయగు బ్రహ్మయొక్క పరమాయువ్యమున సగమునకుపైన మొదటిసంవత్సరమున, మొదటి మాసమున, మొదటిపక్షమున, మొదటిదినమున, పగలు, ౧౩ గడియలు, ౪౨ విగడియలు గడచినవి.

సంవత్సరముల ఫలములు

చాంద్రమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. క్వచి ద్వృష్టిః క్వచి ద్ధాన్యం క్వచి ద్భీతిః క్వచిత్సుఖమ్;
తథాపి మోదతే లోకః ప్రభవాబ్దే విమత్సరః.

సౌరమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. కార్పాస గుడతైలేక్షు మధుసస్య వినాశనమ్;
క్షీయమాణాశ్చాపి నరా జీవంతి క్షయవత్సరే.

[ఈఫలముసంవత్సరారంభమునుండి చైత్ర శు. ౧౨ వరకు.తరువాత సంవత్సరాంతమువరకు పైనిచెప్పిన చాంద్రమానప్రభవసంవత్సర ఫలమే కలుగును].

బార్హస్పత్యమానాబ్దఫలము

శ్లో. వలాహకానముంచంతి కుత్రచిత్ప్రచురం జలమ్;
ప్రమాథ్యబ్దే వీతరోగా స్తథాపి సుఖినో జనాః.

గురూదయాబ్దఫలము

శ్లో. అబ్దే భాద్రపదే లోకే క్షేమాక్షేమా క్వచిత్క్వచిత్,
ధనధాన్య సమృద్ధిశ్చ సుభిక్ష మతివృష్టయః.

ఈ ప్రభవసంవత్సరమునకు

రాజుమొదలయినపరిపాలకవర్గము,తత్ఫలము

రాజు-సూర్యుడు

శ్లో. అన్యోన్యవైరం క్షితిపాలకానాం నాత్యంబు ముంచంతి బలాహకాశ్చ,
భూపాద్భయం శస్త్రభయంనరాణాంచోరాగ్నిబాధాబ్దపతౌ పతంగే.

గ్రంథాంతరమున—శ్లో. అబ్దాధిపే దినపతౌ ఖలు మధ్యవృష్టి
ర్మందప్రభార్త్త గణిశీకరం నభశ్చ,
హంతుం సపత్న నివహా న్నిఖిలా క్షితీశా
నిత్యం చరంతి భువి భూరిబలాహకాశ్చ.

[ఈఫలము విదర్భ పాంచాలసౌరాష్ట్ర దేశముల కధికముగా కలుగును].

మంత్రి-గురుడు

శ్లో. వాయునా పీడితా మేఘా స్సర్వే పాపరతా నరాః;
సోమపుత్రస్య మంత్రిత్వే జాయతే మధ్యమం ఫలమ్.
[ఈఫలము పాండ్రకళింగ దేశములయం దధికముగా కలుగును]

సేనాధిపతి-బుధుడు

శ్లో. వాతోహతా వా రిధరాః కదాచిత్
వర్షన్తి సస్యాని ఫలాన్వితాని;
లోకాస్సదా పీడితకామచారాః
సైన్యాధిపత్యే ఖలు చంద్రజస్య.
[ఈఫలము అన్ని దేశములకును ప్రాప్తించును]

సస్యాధిపతి - శని

శ్లో. తిలమాషకుళుత్థాని కృష్ణధాన్యాని యానిచ;
కృష్ణభూమిస్తు ఫలితా మందే సస్యాధిపే సతి.
[ఈఫలము యవనగూర్జర దేశములకు జెందినది]

ధాన్యాధిపతి - శుక్రుడు

శ్లో. అతివృష్టి స్సుభిక్షంచ ఫలితా ధాన్యజాతయః;
మానవా నీరుజా స్సర్వే శుక్రే ధాన్యాధిపే సతి.
[ఈఫలము ఎల్లదేశములకును గలుగును.]

అర్ఘాధిపతి - బుధుడు

శ్లో. అర్ఘాధినాథే రజనీకరాత్మజే
వృష్టిర్ఘ సస్యాని బహూనిచ స్యుః;
కుమారపాషండజనాస్సేంద్రజాలికా
ప్రభూతయ స్సుఖ్యర్న తథా పరే జనాః.
[ఈ ఫలము అన్ని దేశములకును గలుగును]

మేఘాధిపతి - బుధుడు

శ్లో. గర్జితాశనిపాషాణవాతాన్వితపయోధరాః;
మధ్యదేశే మహావర్షం బుధే మేఘాధిపే సతి.
[ఈఫల మాంధ్రదేశమునకు జెందినది.]

రసాధిపతి - చంద్రుడు

శ్లో. తిలతైల గుడక్షౌద్రపయాంసి ఘృతశర్కరాః;
అర్ఘవృద్ధ్యా ప్రజాయంతే చంద్రే యదిరసాధిపే.
[ఈఫలము కొంకణ మగధదేశములకు జెందినది.]

నీరసాధిపతి - శని

శ్లో. శృంగాశ్మఫలలం దారులోహపాత్రాణి యానిచ;
అనర్ఘం యాతి సర్వత్ర శనౌ నీరసనాయకే.
[ఈఫలము మాళవదేశమునకు కలుగును]

పశునాయకుడు-యముడు

శ్లో. అనర్ఘ మల్పవృష్టిశ్చ స్వల్పక్షీరం తథాగవామ్;
పశుపీడా భవేన్నిత్యం యమేతు పశునాయకే.

స్థానసంరక్షకుడు - బలభద్రుడు

శ్లో. బలభద్రే ప్రవర్షనమ్.

పురోహితుడు-శని

శ్లో. మధ్యసస్యార్ఘ వృష్టిస్స్యాత్ బుద్ధిహీనాః పురోహితాః;
నరాణాం సుఖమత్యంతం సూర్యపుత్రే పురోహితే.

గణకుడు-సూర్యుడు

శ్లో. సర్వే యుద్ధరతాభూపా అనర్ఘం వ్యాధిసంకులమ్;
అన్యోన్యవైరిణ స్సర్వే గణకే భాస్కరే సతి.

పరీక్షకుడు-శని

శ్లో. పరీక్షకే సూర్యసుతే బుద్ధిహీనాః పరీక్షకాః;
అనర్ఘ మల్పవృష్టిశ్చ కృష్ణద్రవ్యం సమృద్ధిదమ్.

గ్రామపాలకుడు-బుధుడు

శ్లో. గ్రామాణాం పాలకే సౌమ్యే సుఖినో గ్రామవల్లభాః;
గ్రామాణాం సుఖ మత్యంతం రాజానో నయశాలినః.

దైవజ్ఞుడు-కుజుడు

శ్లో. చోరాగ్నిశస్త్రబాధాశ్చ రాజానో యుద్ధకాంక్షిణః;
దైవజ్ఞే భూమితనయే దైవజ్ఞా మందబుద్ధయః.
[ఈపైఫలములు ఎల్లదేశములయందును గలుగును.]

మేఘము- వర్షము

ఈప్రభవసంవత్సరమున 'కాలమేఘ' మను పేరుగల మేఘము మేరువునకు దక్షిణదిక్కున పుట్టుచున్నది.

శ్లో. నిరంతరం మహావర్షం మధ్యదేశే మహాజలమ్;
ఫలంతి సర్వధాన్యాని కాలమేఘస్య లక్షణమ్.

వర్షము- రెండుతూములు——ఫలము: మధ్యము.

ఇందు పదిపాళ్లు సముద్రమునను, ఆరుపాళ్లు పర్వతములయందును, నాల్గుపాళ్లు భూమిపైనను వర్షించును. ఇట్లు ఇంద్రుడు నియమించినాడు.

తూముయొక్క పరిమాణము

శ్లో. షష్టియోజన విస్తీర్ణం శతయోజనమున్నతమ్;
ఆఢకస్య ప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే.

వర్షధాన్యాదుల వృద్ధిక్షయములు

వర్షము ౯; ధాన్యము ౧౭; శీతము ౧౭; తృణము ౯; ఉష్ణము ౧౫; వాయువు ౭; ప్రజావృద్ధి ౧౧, ప్రజాక్షయము ౯; రాజవిద్వరము ౧౧; ఉగ్రము ౧౧; పుణ్యము ౧౧, పాపము ౧౧; వ్యాధు

[illegible] ౧౩, ఆరోగ్యము ౧౯; ఆచారము ౧౮, అనాచారము ౧౯; జననము ౨౧, మరణము ౯; దేశోపద్రవము ౧౯, దేశస్వాస్థ్యము ౯; [illegible]రభయము ౮, [illegible]రనాశము ౧౯; అగ్నిభయము ౯, అగ్ని శాంతి ౯; మృగవృద్ధి ౧౩, మృగక్షయము ౫; కీటవృద్ధి ౨౧, కీట నాశము ౯; మూషకోత్పత్తి ౫, మూషకనాశము ౧౯; సర్పవృద్ధి ౧౯, సర్పనాశము ౧౩; కామము ౧౯, లోభము ౨౧, మోహము ౯, పాపము ౧౫, మాత్సర్యము ౯; సుఖము ౧౩, దుఃఖము ౧౫; రోగము ౧౫; విలంబము ౧౩; మనోవ్యథ ౯; ద్వేషము ౨౧; ప్రతిష్ఠ ౧౩, అప్రతిష్ఠ ౫; మూల్యము ౧౩; మత్తత ౨౧; పురుషవృద్ధి ౯, స్త్రీవృద్ధి ౧౫; ధాతువాదము ౨౧; చౌర్యము ౧౧; దుష్టనిగ్రహము ౧౫, శిష్టపాలనము ౭; సత్యము ౫, అసత్యము ౩; విశ్వాసఘాతము ౯; దయ ౧౯, నిర్దయ ౧౩; న్యాయము ౧౫, అన్యాయము ౧౮; జ్ఞానము ౧౮, అజ్ఞానము ౩; కపటము ౫, నిష్కపటము ౯; ధర్మము ౧౮, అధర్మము ౧౮; జంబుకవృద్ధి ౮, నాశము ౮; మర్కటవృద్ధి ౧౮, నాశము ౮; శలభవృద్ధి ౧౬, నాశము ౧౩; మశకవృద్ధి ౧౬, నాశము ౯; మత్కుణవృద్ధి ౧౬, నాశము ౧౩; వృశ్చికవృద్ధి ౧౬, నాశము ౧౩; సస్యవృద్ధి ౧౦, నాశము ౧౦; పశువృద్ధి ౧౦, నాశము ౧౦; అశ్వవృద్ధి ౧౭, నాశము ౧౯; గజవృద్ధి ౨౧, నాశము ౮; శుకవృద్ధి ౧౬, నాశము ౮; తుష్టి ౯, తృష్ణ ౮; నిద్ర ౧౧, ఆలస్యము ౯, ఉద్యోగము ౧౩; శాంతము ౫, క్రోధము ౩; దంభము ౧౩; మిత్రభేదము ౫; రసనిష్పత్తి ౧౧; ఫలనిష్పత్తి ౧౧; ఉత్సాహము ౩, విద్యుత్తు ౩; శిలాపాతము ౩, గర్జనము ౩; పత్రివృద్ధి ౩; నాశము ౮; ధేనువృద్ధి ౮, నాశము ౩; మహిషవృద్ధి ౩, నాశము ౫; మృగవృద్ధి ౫, నాశము ౮; వాగ్వృద్ధి ౫, నాశము ౮; ద్రుమవృద్ధి ౩, నాశము ౭; ఉష్ట్రవృద్ధి ౫, నాశము ౭; విప్రవృద్ధి ౭, నాశము ౭; క్షత్త్రియవృద్ధి ౭, నాశము ౬; వైశ్యవృద్ధి ౫, నాశము ౩; శూద్రవృద్ధి ౮, నాశము ౮; మ్లేచ్ఛవృద్ధి ౩, నాశము ౬; సంకరవృద్ధి ౩, నాశము ౬; వజ్రవృద్ధి ౩, వైడూర్యవృద్ధి ౮, మరకతవృద్ధి ౮, మాణిక్యవృద్ధి ౫, గోమేధికవృద్ధి ౫, పుష్యరాగవృద్ధి ౫, నీలవృద్ధి ౫, మౌక్తికవృద్ధి ౫, ప్రవాళవృద్ధి ౫; సువర్ణవృద్ధి ౬, రజతవృద్ధి ౬, తామ్రవృద్ధి ౮, కాంస్యవృద్ధి ౭, లోహవృద్ధి ౪, అయోవృద్ధి ౯, త్రపువృద్ధి ౧౦, సీసవృద్ధి ౧౦, రసవృద్ధి ౬; అతివృష్టి ౫, అనావృష్టి ౯; స్వచక్రభయము ౫, పరచక్రభయము ౧౧; అండజములు ౧౧, స్వేదజములు ౧౧, ఉద్భిజ్జములు ౯, జరాయుజములు ౮; స్థావరములు ౧౯, జంగమములు ౧౯, ఇతరజీవరాసులు ౮.

ఆర్ద్రానక్షత్రప్రవేశకాలము-ఫలము

ఈసంవత్సరము జ్యేష్ఠ బ. ౪ బుధవారమునాడు, పూర్వాభాద్రానక్షత్రమున, ఆయుష్మాన్నామయోగమున, బాలవకరణమున సూర్యోదయానంతరము గ. ౧, విగ. ౮ లకు సూర్యుడు ఆర్ద్రానక్షత్రమున ప్రవేశించును.

తిథిఫలము: "అష్టమ్యామల్పవృష్టిస్స్యాత్"

వారఫలము: "సౌమ్యవారే శుభప్రదః"

నక్షత్రఫలము: "పూర్వాభాద్రా సువృష్టిస్స్యాత్"

యోగఫలము: "ఆయుష్మాన్ సౌమ్యకృద్భవేత్"

కరణఫలము: "బాలవేతు సుభిక్షంస్యాత్"

కాలఫలము: "దివార్ద్రా సస్యనాశాయ" గ్రంథాంతరే: "పూర్వాహ్ణకాలే జగతో విపత్తిః"

భరిణ్యాదిమండలఫలము

[illegible] మండలములో ఆరవమండలమున సంగ్రహించుటవలన క్షేమముగలుగును.

ఉదార్ద్రాదోషభంగము

శ్లో. "ఆర్ద్రాప్రవేశేయది భాస్కరస్య చంద్రేకోణేయది కేంద్రగేవా; జలాలయస్థే భృగువీక్షితేవా సంపూర్ణమేఘా స్సుసుఘాభవంతి.

మేషసంక్రాంతికాలము-ఫలము

ఈసంవత్సరము చైత్ర శు. ౧౭ బుధవారము పూర్వఫల్గునీ నక్షత్రమున సూర్యాస్తమయానంతరము గ.౬ విగ.౮౯ లకు సూర్యుడు మేషరాశియందు ప్రవేశించును.

కాలఫలము:

"[illegible] సస్యవృద్ధి స్స్యాత్ క్షేమారోగ్యసుభిక్షకృత్.

వారఫలము: "సౌభాగ్యం సౌమ్యవాసరే."

జ్యేష్ఠశుద్ధప్రతిపద్యుక్తభౌమవారఫలము

శ్లో. "దుర్భిక్షయుద్ధావాయు భీతికృత్స్న
లోకా స్సదానోన్యస్య నృపాశ్చ [illegible]
దగ్ధం పురగ్రామవనం నగాశ్చ
జ్యేష్ఠాదిభూమిసూనుదినే మునీంద్ర."

ఆషాఢశుద్ధపంచమీయుక్తసోమవారఫలము

శ్లో. "సోమవారే జలప్రదః."

ఆషాఢశుద్ధనవమీయుక్తస్వాతీనక్షత్రఫలము

శ్లో. "ఆషాఢతు సితే పక్షే నవమీ స్వాతి సంయుతా,
వాయు స్సర్వత్రసంవాతి భూమౌ బీజం నవాపయేత్"

ఆషాఢకృష్ణైకాదశీయుక్తరోహిణీనక్షత్రఫలము

శ్లో. "ఏకాదశ్యాంతు మధ్యమః."

ఈనాలుగు ఫలములును చాంద్రమానమునను చక్కగా వర్తించునవి.

గ్రహములచారములు

కుజచారము

ఈసంవత్సరమున కుజునకు వక్రగతి లేదు. కుజుడు మృగశిరానక్షత్రముమూడవపాదముమొదలు ధనిష్ఠానక్షత్రము మొదటి పాదము వఱకు ఋజు మార్గమున సంచరించును.

ఫలము: శ్లో. "స్వాతిమిత్రేంద్రచిత్రాహి ప్రాజాపత్యోత్తరాసు చ;
సంచరన్ జలదాన్ హంతి గ్రామ స్సంవత్సకానని."

ఆషాఢ శు. ౧౩ మంగళవారము మొదలు శ్రావణ బ. ౧౧ మంగళవారమువరకు సింహరాశియందు కుజుడుండును. దీనికి ఫలము:

"సింహంగతే క్షితిసుతే యది సింహభాగే
శోషం నయేత్ త్రివిధయాకాలమి వాంబురాశిమ్;
భీమేంద్రనీలసదృశం ఘనమేఘబృందం
సిగ్ధోత్థితైః కృషకదాన మివాంబురాశిః.
సౌమ్యాసార్పవిశాఖాసు త్రిపూర్వేషుచ భూమిజః;
కరోతి మహతీం వృష్టిం వారిపూర్ణా వసుంధరా.
చిత్రా విశాఖాసు హినాంబు దేషు
విశ్వంభరా సా స్తనయం ప్రయాతి;
ధరాం సమస్తాం ముదకప్రపూర్ణాం
ముదగ్గతః స్థూలతనుం కరోతి.
మఖార్ద్రా ఉత్తరా సార్ప స్వాతీ జ్యేష్ఠాసు రోహిణీ;
స్థిత స్త్వేతాసు భౌమ శ్చేత్ తానదేవ నసగ్రహమ్.

బుధచారము

బుధుడు	చైత్ర	బ.	౧౩	తూర్పున అస్తమించును.
	జ్యేష్ఠ	శు.	౨	పడమర ఉదయించును.
	ఆషాఢ	శు.	౬	పడమర అస్తమించును.
	ఆషాఢ	బ.	౭	తూర్పున ఉదయించును.
	శ్రావణ	బ.	౧౧	తూర్పున అస్తమించును.
	భాద్రపదబ.		౩౦	పడమర ఉదయించును.
	కార్తిక	శు.	౩	పడమర అస్తమించును.
	కార్తిక	బ.	౫	తూర్పున ఉదయించును.
	మార్గశిర	బ.	౮	తూర్పున అస్తమించును.
	పుష్య	బ.	౧౦	పడమర ఉదయించును.
	మాఘ	బ.	౧౩	పడమర అస్తమించును.
	ఫాల్గుణ	శు.	౧౫	తూర్పున ఉదయించును.

ఫలము: శ్లో. మాసాసాద్ర శ్రావణస్త తాషే హ్యిందుజ స్సమాశ్రేషు;
దృష్ట స్సభాయ జగతాం శుభఫలకృత్ త్వస్తగ స్తేషు.
ఇషోర్జమాసయో ర్వహ్ని శస్త్రదుర్భిక్షకారకః;
ఉదిత శ్శశిజో న్నాణా మిత రేషు శుభప్రదః.

గురుచారము

గురువు "ఈసంవత్సరారంభమునుండి చైత్ర బ-౧౪ వరకు కుంభరాశి యందుండును. అది మొదలు సంవత్సరాంతము వరకు మీనరాశియం దుండును.

ఫలము: శ్లో. స్ఫురత్సస్యర్ధిజనా ధాత్రీ ఫలపుష్పార్ఘవృష్టిభిః;
సంపూర్ణా కుంభగే జీవే వీతరోగయుతా ధరా.
ధాన్యార్ఘవృష్టిసంపూర్ణా క్వచి ద్రోగాః క్వచిద్భయమ్.
న్యాయమార్గరతా భూపా స్సర్వే మీనస్థితే సురే.

శుక్రచారము

శుక్రుడు భాద్రపద శు. ౯ పడమర అస్తమించును
భాద్రపద బ. ౪ తూర్పున ఉదయించును.

దీనికి ఫలము. "శ్లో. భాద్రపదాస్తమయే యాతి సింహవర్తే. యదా భృగుః
గజాశ్వోష్ట్ర పుత్రాణాం పీడనం జాయతే తదా
ఉదయాస్తమయే యాతి వృష్టిపాతే యదా సితః;
గజాశ్వగోజ పుత్రాణాం నాశం స కురుతే స్వయమ్.

శుక్రుడు పూర్వాషాఢనక్షత్రమున ఉదయాస్తమయములను జెందుటవలన ఫలము:

"భార్గవ స్సోదయమస్తం యదా త్వాషాఢగ శ్శుభే;
నృపాణాంచ నరాణాంచ మరణం భవతి ధ్రువమ్."

శనిచారము

శని ఈసంవత్సరప్రారంభమునుండి అంత్యమువరకు వృశ్చికరాశియం దుండును. అది సంవత్సరారంభమునుండి మార్గశిర బ. ౫ వరకు వక్రబుద్ధిమార్గముల అహోరాత్రాధిక్యక్రమమున సంచరించుచుండును. తరువాత సంవత్సరాంతమువరకు జ్యేష్ఠానక్షత్రమున నుండును.

ఇందువలన ఫలము: "మైత్రాఖ్య సంక్రమణ సూర్యసుతేషు, సోమేనచాపి సూర్యసుతః కరోతి; ఈతేర్భయం వ్యాధిభయంచ నరాణాం, కళింగ బాహ్లీకజనాధిపశ్చ. అస్థితే రోగభయం ప్రజానాం, భవే త్సహానాం వృత్తి వర్గపుత్రే; ఏణీకుబానాంచ గజస్య నాశో, మహాపతీనా ముపపీడనంస్యాత్.

గురుశుక్రమౌఢ్యములు

ఈసంవత్సరమున గురుమౌఢ్యము లేదు.

ఈసంవత్సరమున భాద్రపద శు. ౯ మొదలు బ. ౪ వరకు పడమర శుక్రుడు అస్తమించును గనుక శుక్రమౌఢ్యముగలదు.

మకరసంక్రాంతి కాలము-ఫలము

ఈసంవత్సరము పుష్య బ. ౭ శనివారము, చిత్తనక్షత్రము, సుకర్మనామయోగము, బవకరణమున సూర్యోదయానంతరగతము గ.౫. ౧౪, విగ. ౧౧ లకు భోగసమయమున సూర్యుడు మకరరాశియందు ప్రవేశించును.

శ్లో. "త్రిశీర్షం ద్వ్యాయుధం చైవ పంచవక్త్రం త్రినేత్రకమ్,
లంబకర్ణం రక్తదంతం లంబభ్రూ దీర్ఘనాసికమ్;
అష్టబాహుం ద్విపాదంచ వికృతం కృష్ణవర్ణకమ్,
శతయోజన మున్నత్యం విస్తీర్ణం ద్వాదశస్మృతమ్;
ఏవంరూపం సువిజ్ఞేయం సంక్రాంతేః పురుషస్యతు."

అస్య పురుషస్య రాక్షస నామధేయః- చండాలా నామరిష్టమ్; నిర్మలోదకః స్నానమ్- శుభంభవతి; శ్వేత వస్త్రమ్- ఆరోగ్యమ్; పున్నాగ పుష్ప ధారణమ్-యశోహానిః; మాణిక్యాభరణమ్- మణినాశనమ్; సువర్ణపాత్రే భక్షణమ్ - సువర్ణహానిః; అన్నాహారమ్- రోగభయమ్; నారికేళ ఫలభక్షణమ్ - ప్రజాపీడ; సింహవాహనమ్- మృగనాశనమ్; ముసలాయుధధారణమ్- యుద్ధభయమ్; శ్వేతచ్ఛత్రమ్- ఆరోగ్యమ్; వీణాధారణమ్- వివాహానామరిష్టమ్; పూర్వదిగ్యానమ్- తద్దేశానామరిష్టమ్; కించిత్ స్థితి చేష్టా- ప్రజాపీడా; నవిష్టావస్థా- సస్యవృద్ధిః; కస్తూరీగంధలేపనమ్-పక్షిస్త్రీణా మరిష్టమ్;

పక్షఫలమ్:

శ్లో. కృష్ణపక్షే యదా పుష్యే మకరస్థే దివాకరే;
సువృష్టిః క్షేమ మారోగ్యం సుభిక్షం సర్వ సంపదః.

తిథిఫలమ్-రోగనాశనమ్; వారఫలమ్-యుద్ధమ్; నక్షత్రఫలమ్-శుభంభవతి; లగ్నఫలమ్- అగ్నిసృష్టిః; కాలఫలమ్-విప్రాణామరిష్టమ్; ముహూర్తఫలమ్-ఈతిబాధా.

ప్రజలు సంక్రాంతి పుణ్యకాలమున స్నానదానాదులు చేయవలెను.

ఈప్రకారము పర్చించి ఈప్రభవసంవత్సరమున తృణము మొదలు ఎల్ల సస్యములు ౧౦పాళ్లకన్న పెచ్చువపండునని నిశ్చయింపబడినది.

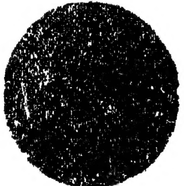
పుష్కరనిర్ణయము

ఈసంవత్సరము చైత్ర బ. ౧౪ శనివారమునాడు సూర్యోదయానంతరము గ. ౨, విగ. ౪౫ లగ్న భోగకాలమున ప్రణీతానదీ పుష్కరప్రవేశము.

గ్రహణము

అపమర్దనమను ఖచ్చన్న చంద్రగ్రహణము

ఈ సంవత్సరము మార్గశిర శు. ౧౫ గురువారము రోహిణీ నక్షత్రమున వృషభరాశియందు రాహు గ్రస్త చంద్రగ్రహణము; పింగళవర్ణము; ఆగ్నేయదిశను స్పర్శము; నైరృతిదిశను మోక్షము. ఈశాన్యమున నిమీలనము; వాయవ్యదిశను ఉన్మీలనము; సర్వగ్రహణము; మాహేంద్ర మండలము. పేరు అపమర్దనము.

సూర్యాస్తమయము మొదలు గడి. వి.		గం. ని.	
స్పర్శకాలము	౯-౨౨	౯-౧౬	రాత్రి.
నిమీలనకాలము	౧౨-౧౫	౧౦-౧౫	
మధ్యకాలము	౧౩-౪౬	౧౧-౪	
ఉన్మీలనకాలము	౧౫-౩౧	౧౧-౪౫	
మోక్షకాలము	౧౭-౧	౧౨-౪౬	
బింబదర్శనకాలము	౩-౧౬	౧-౧౦	
ఆద్యంతపుణ్యకాలము	౭-౩౦	౩-౨౬	

అయనఫలము: "విబుధాన్ద్రాక్ పక్షిణోయనే, హన్తి."

మాసఫలము: "కాశ్మీరకాన్ కోసలకాన్ సపుండ్రాన్
మృగాంశ్చ హన్యా దపరాంతకాంశ్చ;
యే సోమపాస్తాంశ్చ నిహంతి సౌమ్యే
సువృష్టికృత్ క్షేమ సుభిక్షకృచ్చ."

(అపమర్దన)నామఫలము:
అపమర్దనమితి నిశ్శేష మేవ సంచాద్య యద విరంతిష్ఠేత్;
హన్యాత్ప్రధానభూపాన్ ప్రధానదేశాంశ్చ తిమిరమయః.

లగ్నఫలము:
గోపాః పశవోఽథగోమినో మనుజా యేచ మహత్త్వ మాగతాః;
పీడా ముపయాంతి భాస్కరే గ్రస్తే శీతకరేఽపివా వృషే.

వర్ణఫలము:
పాంసువిలోహితరూపః క్షత్రధ్వంసాయ భవతి వృష్టేశ్చ.

మండలఫలము:
"మాహేంద్రమండలే గ్రస్తే గ్రహణంచంద్రసూర్యయోః
రాష్ట్రంసుభిక్షమత్యర్థం ప్రజానాం సుఖంభవేత్."

పర్వఫలము: (చంద్రపర్వము)——
"చంద్రపర్వణ్యనావృష్టి ర్జననాశో భవే ద్ధ్రువమ్."

వృషభ మిథున సింహ కన్యా తులా వృశ్చిక రాసులయందును, కృత్తికారోహిణీ మృగశీర్ష పూర్వాభాద్రా నక్షత్రములయందును జననమొందినవారలు శాంతిచేసుకొనవలెను.

ప్రకారాంతరమున వృషభ మిథున వృశ్చిక ధనుర్మకర కుంభ రాసులయందు జననమొందినవారును శాంతిచేసుకొనవలెను.

"శ్లో. జన్మసప్తాష్టరిష్ఫాంక దశమస్థే నిశాకరే,
దుష్టరిష్టప్రదో రాహు ర్జన్మర్క్షే నిధనేఽపిచ;
యన్నక్షత్రగతో రాహు ర్గ్రసతే శశిభాస్కరౌ,
తజ్జాతానాం భవేత్పీడా యే నరాః శాంతివర్జితాః;
సూర్యస్య సంక్రమోవాపి గ్రహణం చంద్రసూర్యయోః
యస్య త్రిజన్మనక్షత్రే తస్య రోగోఽథవా మృతిః.

[త్రిజన్మనక్షత్రము: జన్మనక్షత్రము, దానికి పూర్వోత్తర నక్షత్రములు రెండును కలిసిన త్రిజన్మనక్షత్ర మనబడును. కొందరు జన్మ

నక్షత్రము, జన్మనక్షత్రమునుండి పదవ నక్షత్రము, పందొమ్మిదవ నక్షత్రముకలిసి త్రిజన్మనక్షత్ర మంగురు]

"త్రివద్ధశాయోపగతం నరాణాం
శుభప్రదంస్యాద్గ్రహణం రవీంద్వోః;
ద్విసప్తనందేషున మధ్యమం స్యా
శేషే ష్వనిష్టం కధితం మునీంద్రైః.

[జన్మరాశియనగా జన్మకాలమున చంద్రుడున్న రాశిగాని జన్మలగ్నముకాదని ప్రాజ్ఞులు చెప్పుదురు.]

[శ్రాద్ధభోజనాదులు యథారీతిగ జరుపవచ్చును.]

కందాయములు

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్ర	పున	పుష్య	ఆశ్రే	మఖ
౧	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౧	౭
౨	౦	౧	౨	౧	౧	౨	౧	౧	౨
౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧
పూఫ	**ఉఫ**	**హ**	**చి**	**స్వా**	**విశా**	**అనూ**	**జ్యే**	**మూ**	**పూషా**
౬	౧	౪	౭	౨	౫	౧	౩	౬	౧
౦	౧	౨	౪	౧	౨	౧	౧	౨	౦
౪	౨	౦	౩	౧	౮	౨	౧	౩	౧

ఉషా	శ్ర	ధ	శత	పూభా	ఉభా	రే
౪	౭	౨	౫	౧	౩	౬
౧	౨	౪	౧	౨	౪	౧
౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨

కందాయఫలములు

శ్లో. ఆదిశూన్యే వధోవ్యాధి ర్మధ్యశూన్యే మనోవ్యథా;
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్
విషమే త్వర్థలాభంస్యా త్సమేతు సమతా భవేత్;
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయఫల మీదృశమ్.

ఆదాయ వ్యయములు

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికములకు	౨	౧౪	సింహమునకు	౧౧	౧౧
వృషభతులలకు	౧౧	౫	ధనుర్మీనములకు	౫	౫
మిథునకన్యలకు	౧౪	౨	మకరకుంభములకు	౮	౧౪
కటకమునకు	౮	౨	సర్వరాశులకు	౫౯	౫౩

రాజపూజ, రాజావమానము

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషవృశ్చికములకు	౫	౨	సింహమునకు	౬	౬
వృషభతులలకు	౨	౬	ధనుర్మీనములకు	౩	౩
మిథునకన్యలకు	౪	౭	మకరకుంభములకు	౪	౪
కటకమునకు	౫	౪			

అశ్విన్యాదినక్షత్రములకు సంవత్సరఫలము

అశ్విని, పుష్యమి, స్వాతి, అభిజిత్తు, ఈనక్షత్రములకు శుభప్రాప్తి.
భరణి, ఆశ్రేష, విశాఖ, శ్రవణము ,, రోగము
కృత్తిక, మఖ, అనూరాధ, ధనిష్ఠ ,, ఆయుర్వృద్ధి
రోహిణి, పూర్వఫల్గుని, జ్యేష్ఠ, శతభిషము,, అర్థలాభము
మృగశిర, ఉత్తరఫల్గుని, మూల, పూర్వాభాద్ర ,, మానహాని
ఆర్ద్ర, హస్త, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర,, రాజపూజ
పునర్వసు, చిత్త, ఉత్తరాషాఢ, రేవతి దుఃఖము

వెలల హెచ్చుతగ్గులు

చాంద్రమానమునుసరించి:

ఆషాఢ కార్తిక మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగ నుండును
జ్యేష్ఠ పుష్యమాసములయందు వెలలు హెచ్చుతగ్గులుగనుండును
తక్కినమాసములయందు వెలలు రాశిగ నుండును

సౌరమానము ననుసరించి:

మేష సింహ కన్యామాసములయందు వెలలుహెచ్చుతగ్గులుగనుండును
కటక తులా కుంభమాసములయందు వెలలు రాశిగనుండును
మిగిలినమాసములయందు వెల లధికముగనుండును

చాంద్రమాన మాసచారములు

చైత్రమాసము:

బుధుడు, గురువులుతప్ప తక్కినగ్రహములు దహనసంవర్తవాయునాడులయందు సంచరించుటచేతను, బుధుడు గురువు స్వల్పకాలము జలనాడియందు సంచరించుటచేతను పశ్చిమవాయువు ప్రబలి అచ్చటచ్చట నల్పవృష్టి కురియును.

వైశాఖమాసము:

సూర్యుడు, శని, రాహుకేతువులు, బుధుడు దండవాయుదహననాడులయందు సంచరించుటచేతను, ఇతరగ్రహములు జలమేఘనాడులయందు సంచరించుటచేతను పశ్చిమవాయువు ప్రబలి వర్షము స్వల్పముగ వర్షించును. క్రూరగ్రహములు క్రూరనాడులయందుండుటచే ఎండలు తీవ్రముగ నుండును.

జ్యేష్ఠమాసము:

జ్యేష్ఠ శు. ౮ మొదలు బ. ౮ వరకు సూర్యుడు మృగశిరయందున్న కాలమున బుధ గురు శుక్ర కుజులు సౌమ్య జలామృతనాడులయందు సంచరించుటచేతను, సూర్యుడు స్త్రీపున్నక్షత్రమున సర్ధజలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను మృగశిరకార్తెయందు వర్షించును. కాని, శని రాహు కేతువులు వాతదహననాడులయందు సంచరించుటచేత విశేషముగ పశ్చిమ వాయువువీచును.

జ్యేష్ఠ బ. ౧ మొదలు ఆషాఢ శు. ౭ వరకు సూర్యుడు ఆర్ద్రా నక్షత్రమున (స్త్రీపుంనక్షత్రమున) ప్రవేశించినను నిర్జలరాశియందుం డుటచేతను శని రాహు కేతువులు, రవి గురువులు, కుజ శుక్రులు అతి దహన జలామృతనాడులయందు సంచరించుటచేతను వర్షములు తక్కువగను, గాలి మిక్కుటముగను ఉండును.

ఆషాఢమాసము:

(స్త్రీస్త్రీనక్షత్రమున) ఆషాఢ శు. ౭ మొదలు బ. ౬ వరకు సూర్యుడు పునర్వసు నక్షత్రమున నున్నను, పూర్ణ జలరాశియందుండుటచేతను, రవి గురువులు, కుజ శుక్రులు జలామృతనాడులయందు సంచరించుటచేతను, అంగారక చలనము చేతను సువృష్టి గలుగును. ఆషాఢ బ. ౬ మొదలు శ్రావణ శు. ౬ వరకు సూర్యుడు పుష్యమీ నక్షత్రమున సంచరించు కాలమున స్త్రీపున్నక్షత్రమున నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, రవి, కుజ, శుక్రులు జలామృతనాడులయందు సంచరించుచున్నను, సింహాంగారక దోషము సంభవించుటచేతను, శని, రాహు కేతువులు దహన నీరస నాడులయందు సంచరించుటచేతను వర్షము మితముగ కురియును.

శ్రావణమాసము:

శ్రావణ శు. ౭ మొదలు బ. ౫ వరకు సూర్యుడు ఆశ్రేషా నక్షత్రమున సంచరించుకాలమున స్త్రీ స్త్రీనక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, శని వాతనాడియందును, రాహు కేతువులు దహననాడియందును, బుధశుక్రులు నీరసనాడియందును సంచరించుటచేతను, పూర్ణాంగారక, సింహాంగారక దోషములచేతను వర్షాభావము కలిగినను రవి, కుజ, గురువులు అమృతజలసౌమ్యనాడుల యందు సంచరించుటవలన, జలచంద్రయోగకాలమున వర్షములు స్వల్పముగ వర్షించును. శ్రావణ బ. ౫ మొదలు భాద్రపద శు. ౩ వరకు సూర్యుడు మఖానక్షత్రమున సంచరించుకాలమున స్త్రీపున్నక్షత్ర యుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, సింహాంగారక దోషముండుటచేతను గురు కుజ రవి బుధులు సౌమ్య జలామృతనాడుల యందు సంచారముచేయుటచేతను, అంగారక చలనము గలుగుటచేతను, పురుషస్త్రీయోగము సంభవించుటచేతను సస్యముల కనుకూలముగ వర్షము కురియును.

భాద్రపదమాసము:

భాద్రపద శు. ౩ మొదలు బ. ౩ వరకు సూర్యుడు పూర్వఫల్గునీ నక్షత్రమున సంచరించుకాలమున స్త్రీస్త్రీ నక్షత్రయుక్తుడై యున్నను పూర్ణ జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను గురు రవి బుధ శుక్రులు సౌమ్య జలనాడులయందు సంచరించుటచేతను మితముగ వర్షించును. భాద్రపద బ. ౩ మొదలు ఆశ్వయుజ శు. ౨ వరకు సూర్యుడు ఉత్తరఫల్గునీ నక్షత్రమున సంచరించుకాలమున స్త్రీ పున్నక్షత్రయుక్తుడై అర్ధజలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, రాహు కేతు రవి కుజులు వాతదహన నీరస నాడులయందు సంచరించుటచేతను, వృష్టిభంగకారకులైన గురు కుజ బుధులు సౌమ్యనాడియందును, శుక్రుడు జలనాడి యందును ఉండుటచేతను, శుక్రోదయయోగముచేతను వృష్టిమితముగ నుండును.

ఆశ్వయుజమాసము:

ఆశ్వయుజ శు. ౨ మొదలు శు. ౧౫ వరకుసూర్యుడు హస్తానక్షత్రమున సంచరించుకాలమున స్త్రీ స్త్రీనక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశి యందుండుటచేతను, శని, బుధకుజ, రాహుకేతువులు వాతదహనాది దుష్టనాడులయందు సంచరించుటచేతను, వర్షప్రతిబంధకమయినను, ఇతరగ్రహములు సౌమ్యనాడులయందు సంచరించుటచేత జలచంద్ర కాలమున వర్షముగ వర్షించును. ఆశ్వయుజ శు. ౧౫ మొదలు బ. ౧౩ వరకు సూర్యుడు, చిత్తానక్షత్రమున సంచరించుకాలము స్త్రీపున్నక్షత్ర యుక్తుడై పూర్ణ జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, గురు శుక్రులు సౌమ్య నాడియందు సంచరించుటచేతను, కుజచలనముచేతను, ఇతరగ్రహములు దుష్టనాడులయందు సంచరించినను సువృష్టికలుగును.

కార్తికమాసము:

ఆశ్వయుజ బ. ౧౩ మొదలు కార్తిక శు. ౧౨ వరకుసూర్యుడు, స్వాతీనక్షత్రమున సంచరించుకాలమున స్త్రీ స్త్రీ నక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, బుధ శని, కుజ, రవి, రాహు కేతువులు వాతాది దుష్టనాడులయందు సంచరించినను ఇతర గ్రహములు శుభనాడులయందుసంచరించుటచేతను మితముగవర్షించును.

కార్తిక శు. ౧౨ మొదలు బ. ౧౧ వరకు సూర్యుడు, విశాఖా నక్షత్రమున సంచరించుకాలమున పుం పున్నక్షత్రయుక్తుడై అర్ధజల రాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, శని అస్తమించుటచేతను, రవి కుజ శని బుధులు దుష్టనాడీగతులైనను, ఇతర శుభగ్రహములు సునాడుల యందు సంచరించుటచేతను గాలితో కూడిన ఖండవృష్టి గలుగును.

కార్తిక బ. ౧౨ మొదలు మార్గశిర శు. ౮ వరకు సూర్యుడు, అనూరాధానక్షత్రమందు సంచరించుకాలమున స్త్రీ పున్నక్షత్రయుక్తుడై పూర్ణజలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, సూర్యుడు మొదలగు గ్రహములువాతాది వాతనాడులయందుసంచరించుటచేతను భిన్న భిన్న దేశముల సువృష్టిగలుగును.

పంచాంగశ్రవణఫలము

యత్పుణ్యంతిథి మాసపక్షపక్షే నాక్షత్రదివాదిభిఃఫలమ్;
ప్రాప్నోతి దురితముక్తివిగ్రహాదిభయకర్తృనుతులం యశస్సుఖమ్.
కన్యావనీ కాంచన దిగ్గజానాం గవాం సహస్రం సతతం ద్విజేభ్యః;
దత్వా ఫలం యల్లభతే మనుష్యః స్తత్కథాశ్రవణాత్ సర్వఫలాని ప్రాప్నుయాత్.

రాజా మంత్రీ సస్యనాథో రసానా
మీశస్సార్ఘం స్వామినో నీరసానామ్;
అర్ఘాధీశః కింత మేఘాధినాథో
దద్యుశ్శ్రేయ శృణ్వతాం తత్ఫలాని.

రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవ తిరునక్షత్రములు

చిత్రై	అశ్విని	మేషమాసము	నడుగనంబి	తిరునక్షత్రము
	కృత్తిక	,,	ఉయ్యక్కొండార్	,,
	ఆర్ద్ర	,,	ఎంబెరుమానార్	,,
	పునర్వసు	,,	ముదలియాండాన్	,,
	,,	,,	చక్రవర్తితిరుమఘనార్	,,
	చిత్త	,,	మధురకవుల	,,
	హస్త	,,	దేవప్పెరుమాళ్	,,
వైయ్యాశి	స్వాతి	వృషభమాసము	అళగసింగర్	,,
	,,	,,	పెరియతిరుమలనంబి	,,
	విశాఖ	,,	నమ్మాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	పెరియభట్టర్	,,
ఆని	స్వాతి	మిథునమాసము	పెరియాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	నాథమునుల	,,
ఆడి	పూర్వఫల్గుని	కటకమాసము	శ్రీ ఆండాళ్	,,
	,,	,,	యదుగిరినాచ్చియార్	,,
	ఉత్తరాషా	,,	ఆళవందారు	,,
	,,	,,	పుండరీకాక్షు	,,
ఆవణి	రోహిణి	సింహమాసము	శ్రీ కణ్ణన్	,,
పెరటాశి	విశాఖ	కన్యామాసము	తిరుమలనంబి	,,
	శ్రవణము	,,	వేదాంతదేశికుల	,,
	,,	,,	తిరువేంగడముడయాన్	,,
అర్పిశి	కృత్తిక	తులామాసము	కూరకులోత్తమదాసర్	,,
	మూల	,,	మనవాళమహామునుల	,,
	పూర్వాషా	,,	సేనముదలియాళ్వార్	,,
	శ్రవణం	,,	పొయిఘయాళ్వార్	,,
	,,	,,	పిళ్ళైలోకాచార్యర్	,,
	ధనిష్ఠ	,,	పూధత్తాళ్వార్	,,
	శతభిషము	,,	పేయాళ్వార్	,,
కార్తికి	కృత్తిక	వృశ్చికమాసము	తిరుమంగైయాళ్వార్	,,
	,,	,,	నంపిళ్లైగారి	,,
	రోహిణి	,,	తిరుప్పాణియాళ్వార్	,,
మార్గళి	జ్యేష్ఠ	ధనుర్మాసము	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్	
	,,	,,	పెరియనంబి	,,
తై	పునర్వసు	మకరమాసము	యంబార్	,,
	మఖ	,,	తిరుమడిశెయాళ్వార్	,,
	హస్త	,,	కూరత్తాళ్వార్	,,
మాశి	మృగశిర	కుంభమాసము	తిరుకచ్చినంబి	,,
	పునర్వసు	,,	కులశేఖరాళ్వార్	,,
	రోహిణి	,,	నంబెరుమాళ్	,,
పంగుని	పుష్యమి	మీనమాసము	యతిరాజసంపత్కుమారర్	
	ఉత్తర	,,	శ్రీరంగనాచ్చియార్	,,
	రేవతి	మేషమాసము	పెరియ పెరుమాళ్	,,

శ్రీమాధ్వపుణ్యదినములు

చైత్ర శు. ౨ వేదవ్యాసతీర్థుల పుణ్యదినము
శు. ౬ కవీంద్రతీర్థుల ,,
౧౩ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,
బ ౩ వాగీశతీర్థుల ,,
బ. ౧౩ సత్యవిజయతీర్థుల ,,
వైశాఖ శు ౩ విద్యాధిరాజతీర్థుల ,,
జ్యేష్ఠ శు. ౩ సత్యసంధతీర్థుల ,,
బ. ౨ సత్యప్రజ్ఞతీర్థుల ,,
బ. ౩ రఘువర్యతీర్థుల ,,
ఆషాఢ శు. ౯ సత్యాధిరాజతీర్థుల ,,
బ. ౫ శ్రీజయతీర్థుల ,,
శ్రావణ శు. ౧ రాఘవేంద్రతీర్థుల ,,
శు. ౭ సత్యవరతీర్థుల ,,
భాద్రపదశు.౧౦ సత్యేష్టకామతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ మాధవతీర్థుల ,,
ఆశ్వయుజశు. ౭ సత్యపరాయణతీర్థుల ,,
కార్తిక శు. ౧౦ సత్యవరతీర్థుల ,,
శు. ౧౧ వేదనిధితీర్థుల ,,
బ ౭ విద్యానిధితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ పద్మనాభతీర్థుల ,,
మార్గశిర శు. ౧౧ సత్యనిధితీర్థుల ,,
శు. ౧౨ రఘునాథతీర్థుల ,,
పుష్య శు. ౧౨ రఘూత్తమతీర్థుల ,,
బ. ౬ సత్యకామతీర్థుల ,,
బ. ౭ నరహరితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ విద్యాధీశతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ పురందరదాసతీర్థుల ,,
మాఘశు. ౯ (మధ్వనవమి) ఆనందతీర్థ ,,
ఫాల్గుణ శు. ౨ సత్యబోధతీర్థుల ,,
శు. ౫ వ్యాసరాజస్వాముల ,,
శు. ౬ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,

ప్రసూతిశాంతి నక్షత్రములు

ఉత్తర (పా. ౧)	ఆశ్లేష (పా. ౪)
పుష్యమి (పా. ౨, ౩)	మఖ (పా ౧)
పూర్వాషాఢ (పా. ౩)	రేవతి (పా. ౪)
చిత్త (పా. ౧, ౨)	అశ్విని (పా. ౧)

జ్యేష్ఠ, మూల ఈ నక్షత్రములయందును, తండ్రి యొక్క జన్మనక్షత్రములయందును శిశువులు పుట్టినచో శాంతిచేయవలెను.

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రములను తెలియజేయు చక్రము

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉఫ-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౬-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శత	వృష-సింహ-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి	అష్టమ,ద్వాదశశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్ర-శత-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-సిం-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౬-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉషా-శ్రవ-శత-ఉభా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వవర్జము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృగ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్రవ-ధ-శత-ఉభా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉషా-శ్ర-ధ-శ-ఉభా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉభా-ఉషా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వి-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్యా-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-పున-హ-చి-స్వాతి-వి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము దశమశుద్ధి లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం - పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౧	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-ధను	ఉత్తరాయణం, ౫-౭ సం॥ అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు స్థిరరాసులయం దుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూఫ-పూషా-పూభా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-ము	అనధ్యయనములను విడిచిపెట్టవలెను. శాస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళవారములు-శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండ నుండు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కర్ణవేధ ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మీ-కర్కా-క-తుల-మ-కుం-ధ	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	—	అశ్వి-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-చిత్త-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మీనం-మకరం	పంచకశుద్ధి-వారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలు కల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను
కూపారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మీ-మ-	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాపమునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్య మి-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితము గనుండవలెను. చంద్రతారా బలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపిష్ఠియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.

పంచకమును దెలిసికొను పద్ధతి

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్నసంఖ్యయును గలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేష సంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము : తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షమునో శుక్లప్రతిపత్తు నుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతతిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందు చెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువాంకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృత యోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉ షా-ఉ భా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల

సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ

మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా

బు॥ పూ షా-పూ ఫ-పూ భా-కృ-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా

గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ

శు॥ మూ-హ-రే-అశ్వి-అనూ-స్వా-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా

శ॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత

మరణ యోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని

సో॥ విశా-కృ-మ-పూ భా-ఉ షా

మం॥ శత-ఆర్ద్రి-విశా-పూ భా

బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ

గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్రి-విశా-పూ ఫ

శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ-అశ్వి-మ

శ॥ ఉ ఫ-హ-చి-ఉ షా-పూ భా-ఉ భా-రే

రాహుకాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహుకాలము మొదలు	రాహుకాలము వరకు	గుళికకాలము మొదలు	గుళికకాలము వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$	6	$7\frac{1}{2}$

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయ కాలములు

నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని	నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని
ఏప్రిల్	౧	౬	౪	౬	౧౪	అక్టోబరు	౧	౫	౫౯	౫	౫౫
	౧౦	౫	౫౯	౬	౧౫		౧౦	౬	౦	౫	౪౭
	౨౦	౫	౫౧	౬	౧౮		౨౦	౬	౨	౫	౩౯
	౩౦	౫	౪౪	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩౩
మే	౧	౫	౪౪	౬	౨౦	నవంబరు	౧	౬	౬	౫	౩౧
	౧౦	౫	౪౨	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౯	౬	౨౬		౨౦	౬	౧౫	౫	౨౯
	౩౦	౫	౩౬	౬	౨౬		౩౦	౬	౨౧	౫	౨౯
జూన్	౧	౫	౩౬	౬	౩౦	డిసెంబరు	౧	౬	౨౨	౫	౨౯
	౧౦	౫	౩౬	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౮	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౯	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౨	౫	౩౫
	౩౦	౫	౩౯	౬	౩౮		౩౦	౬	౩౫	౫	౩౬
జూలై	౧	౫	౪౦	౬	౩౮	జనవరి	౧	౬	౩౧	౫	౪౬
	౧౦	౫	౪౨	౬	౩౮		౧౦	౬	౩౫	౫	౫౫
	౨౦	౫	౪౬	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౮	౬	౦
	౩౦	౫	౪౯	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౯	౬	౫
ఆగస్టు	౧	౫	౪౯	౬	౩౧	ఫిబ్రవరి	౧	౬	౩౯	౬	౫
	౧౦	౫	౫౧	౬	౨౮		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧
	౨౦	౫	౫౪	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪
	౩౦	౫	౫౫	౬	౧౪		౨౯	౬	౨౬	౬	౧౬
సెప్టెంబరు	౧	౫	౫౬	౬	౧౪	మార్చి	౧	౬	౨౬	౬	౯
	౧౦	౫	౫౬	౬	౯		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦
	౨౦	౫	౫౮	౬	౫౬		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨
	౩౦	౫	౫౯	౫	౫౭		౩౦	౬	౫	౬	౧౫

ఆనందాదియోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రాక్షః	హాని
రో	పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వి	సౌమ్యః	ధనవ్యయము
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభము
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధి
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	మ	పద్మం	కార్యహాని
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	కారణం	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధిః	కార్యసిద్ధి
పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అశుభము
ధ	రే	రో	పు	ఉభా	విశా	పూ	మతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభము

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి ఘడియలు ౩¾. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

వార ములు	పగటిముహూర్తములు ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

వార ములు	రాత్రిముహూర్తములు ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలములను తెలియజేయు చక్రము

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	సౌజన్యం	వ్యయం	లాభం	రోగం	కార్యనాశం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	భేదం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దరిద్రం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభం	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	జాడ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతాపం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు	ధనిష్ఠ	మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతి	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర	అశ్విని	కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది	పుష్య	మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మంగ	పూర్వఫల్గు	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ	హస్త	మిథునము

శ్రీ ప్రసవమైనస్త్రీ జనించిన తిథులు-నక్షత్రములు

వాని గుణదోషములు

తిథులు: పాడ్యమియందు మహాపాపియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌభాగ్యవతియును, చవితియందు మృత వత్సయును, పంచమియందు సత్పుత్రసంపన్నురాలును, షష్ఠియందు విశృంఖల సంచారిణియును, సప్తమియందు సత్పుత్రసంపన్నురాలును, అష్టమియందు విశృంఖలసంచారిణియును, నవమియందు విశేషపుష్టవతియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు పతివిహీనురాలును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపియును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అగును.

నక్షత్రములు: భరణి, ఆశ్రేష, పుబ్బ, పూషా, పూభా యీ నక్షత్రముల 1-వ పాదము భర్తృనాశమును, 2-వ పాదము పుత్రనాశనమును, 3-వ పాదము ధననాశనమును, 4-వ పాద ముఖము మును గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఖ, జ్యేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క 1-వ పాదము మంగళమును గలిగించును. రెండవపాదమునకైన 25 సరకు భోజనము పెట్టవలెను. 3,4 పాదములను, ఆది, మంగళ, శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందును, దుష్టతిథులయందును, దుష్టయోగములయందును, రజస్వల అయిన యెడల యథావిధి శాంతి చేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషము-శాంతి

రో, కృత్తిక, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉపా, భరణి యీ నక్షత్రములయందు, మృతిపొందినతావును, 8 మాసముల వరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత, యీ నక్షత్రములందు మృతి బొందిన తావును 6 మాసములవరకును పాడుచేయవలెను. ౧-౬-౧౧-౧౩-౧౪-౨-౭-౧౨ ఈ రా తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతినొందినయెడల శాంతి చేయవలెను.

క్షౌరయోగ్యములగు తిథి వార నక్షత్రములు

పూషా, పుష్య, పున, రేవ, హస్త, శ్రవ, మృగ, ధని, అశ్వి, చిత్త, జ్యేష్ఠ, స్వాతి, శతభిషం ఈనక్షత్రములు, సోమ, బుధ, గురు వారములు, విదియ, తదియ, పంచమి, సప్తమి, ఈతిథులు క్షౌరమునకు ప్రశస్తములు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తిక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖ మాసములయందు ఆకాశమునను, మాఘ, భాద్రపద, చైత్ర, ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశీర్ష, పుష్యమాసములలో భూమి మందును ఉండును. గర్భోత్సవను ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియందుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతి చేయవలెను. మిగతకాలములో దోషము స్వల్పము.

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ		సో		మం		బుధ		గురు		శుక్ర		శని	
ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ	ఘ

౨౭-౨౯, ౧౭-౧౯, ౭-౯, ౧౫-౧౬, ౧౧-౧౩, ౭-౯, ౧-౨
౨౨-౨౪, ౨౩-౨౪ ౨౨-౨౪, ౧౭-౧౯, ౩-౪

బల్లిపాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధుదర్శనము, కనుబొమ్మలనడుమ-రాజానుగ్రహము, పై పెదవి-ధనవ్యయము, క్రింది పెదవి-ధనలాభము, ముక్కు-చివర-రోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమ చెవి-వర్తకలాభము, నేత్రము-ఖైదు, గడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీసంగమము, కుడిముంజేయి-కీర్తి, ఎడమ ముంజేయి-రోగము, స్తనయుగ్మము-దోషము, ఉదరము-ధాన్యలాభము, రొమ్ము నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు-శుభము, గోళ్లు-ధనవ్యయము, లింగము-దారిద్ర్యము, జుట్టుకొన-మృత్యువు, ఈప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫల మిట్లే యని తెలియునది.

ప్రసూతివిషయిక తిథ్యాదిగండములు

అమావాస్యా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, పంచమిషష్ఠులయొక్క సంధియందును, దశమీ ఏకాదశులయొక్క సంధియందును, పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, రెండుగడియల కాలము తిథిగండ మనబడును. కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును, వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును, మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును, అరగడియకాలము లగ్నగండమనబడును. రేవతి అశ్వినులయొక్క సంధికాలమందును, ఆశ్రేష మఖలయొక్క సంధికాలమందును, జ్యేష్ఠామూలలయొక్క సంధికాలమందును, ఎనిమిది గడియలు నక్షత్రగండమనబడును. ఈ గండకాలములయందు జనించిన శిశువులకు శాస్త్రోక్తరీతిగా శాంతి జరుగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతి విధ్యుక్తముగా చేయవలెను. గండత్రయమందు జనించినశిశువు జీవించుట దుర్లభము.

శ్రీ ప్రభవసంవత్సర చైత్రమాస తిథివారనక్షత్రయోగకరణములు

౩	౨౧	౯౯ ఆ॥ ప్రథ౪-౯ విష్కం౫౩-౪౪ అశ్వి౫౯-౬౭ శై౭౯-౧౨ బర-౮౮ ౧౪-౦ రేవ-౨౦ ని ౭౬-౧౬ అహః ౩౦-౩౬ వసంతనవరాత్రారంభః, చాంద్రమానాబ్దాదిః, తైలాభ్యంగం, నింబపుష్పభక్షణం, నూతనవస్త్రధారణం, ప్రపాదానం, పక్షిణశృంగోన్నతపంచాంగశ్రవణం, ధ్వజారోహణం, శివదమనోత్సవః, భుం-౩౪ ఘ ౨౯ మత్స్యావతారః
4	౨౨	౩౦ సో॥ తృ౫౩-౩౫ భ౫౦-౨౦ వి౩౧-౫౩ తై-౫౭ ౬-౨౩ ఉమనున్వాదిః, ఆందోళికాకృష్ణ, సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం
5	౨౩	౩౧ మ॥ చ౪౮-౫౪ కృ౪౬-౭ ప్రీతి౨౪-౫౧ ౭-౧౪ ది౧౮-౫౩ అహః ౩౦-౩౪ మత్స్య జయంతి ముఖ్యగౌర-౭౬ భుం-౯౮ ఘ ౨
6	౨౪	౧ బు॥ పం౪౫-౫౬ రో౪౫-౨౬ ఆయు౧౮-౪౦ బా౬-౦ ది౨౬-౬౮ ౨౮-౩౧ అహః ౩౦-౩౮ రేవతి రవిః ౪౯-౩ లక్ష్మీపంచమీ, మత్స్య జయంతి, భుం-౫౬ న ౩, శ్వేతవరాహకల్పః
7	౨౫	౨ గు॥ షష్ఠి-౧౬ మృగ౪౪-౨౨ సౌ౧౩-౧౧ కౌ౧౩-౪౦ శేషః ౩-౬ సిద్ధయోగః, స్కంద భుం-౫-చ౪
8	౨౬	౩ శు॥ స౩౯-౪ ఆర్ద్ర౪౪-౨౨ శో౯-౧౫ ౧౦-౦౫ ౨౩ త్యాజ్య౪-౦ భుం-౧౩ ఘ ౫
9	౨౭	౪ శ॥ అ౪౦-౧ పున౪౫-౩౫ అతి౪-౯ భ౯-౫౨ ౫౦ అశోకాష్టమి, భవాన్యుత్పత్తిః, అనధ్యాయః భుం-౨౧
10	౨౮	౫ ఆ॥ న౪౦-౩ పుష్య౪౬-౫ సు౧-౫౬ కౌ౫౬-౫ బా౧౦-౧౬ ది౨౭-౨ అహః ౩౦-౪౬ రేవ రవిః ౧౩-౨౯ స్మార్తానాం శ్రీరామజయంతిః భుం-౯౬
11	౨౯	౬ సో॥ ద౪-౪౬ ఆశ్లే౫-౪౩ శూ౫౯-౨౩ తై౧-౪౦ ౨౧-౫౫ స్మార్త రాజనవమి భుం-౩
12	౩౦	౭ మ॥ ఏ౪౫-౪౦ మ౫౬-౩౧ గం౫౯-౪౨ ౧౩ వి౪-౭ సర్వేషామేకాదశీ విష్ణుడోలోత్సవః భుం-౪౫
13	౧	౮ బు॥ ద్వా౫౦-౯ పూఫ౬౦-౦ వృ౬౦-౦ బా౭-౫ ది౧౮-౩౦ అహః ౩౦-౫ అశ్విని మేషే రవిః ౩౬-౪౩ మధ్యాహ్న ప్రభృతి విషువత్పుణ్యకాలః, సౌరసంవత్సరాదిః, విష్ణోః దమనోత్సవః, భుం-౫
14	౨	౯ గు॥ త్రయో-౩ పూఫ౨-౨ వ్యా౦-౩౬ కౌ౨-౩ ౫ అనంగత్రయోదశి, ప్రదోషః, భుం-౩౧ [భుం-౧౬
15	౩	౧౦ శు॥ చతుర్ద-౦ ఉత్త-౯ హ౧-౫ గ౨-౩ ౧-౬ శివస్యదమనోత్సవః అనధ్యయనచతుష్టయం త్రిమ్యస్పృక్
16	౪	౧౧ శ॥ పూర్ణి-౨ హస్తా-౪ వ్యా౩-౩ భ౦-౨ ౭౯ వైశాఖమన్వాదిః అన్వాధానం శ్రీరామచంద్రదర్శనం భుం-౧౮
17	౫	౧౨ ఆ॥ ○ పాడ్య-౬ చిత్త-౪౫ హర్ష-౧ బవ-౬ రా-౩ అహః ౩౧-౨ అశ్విని రవిః ౨-౩ దమనపూజ, మహాచైత్రి, చిత్రవస్త్రదానం భుం-౨౬
18	౬	౧౩ సో॥ ద్వి-౫ స్వాతి౨-౩౦ వజ్ర-౫౯ రా౧౧-౩ భుం-౩౮
19	౭	౧౪ మ॥ ద్వి౩-౪ వి౩-౨౬ సిద్ధి-౩౩ గ౩-౪ రా౧౧-౮ భుం-౪౨
20	౮	౧౫ బు॥ తృ౬-౮ అనూ౩౬-౪ వ్య౬-౧౧ భ౬-౭ రా-౩౮ అహః ౩౧-౮ అశ్వి౩ రవిః ౨-౩ దగ్ధయోగః భుం-౯
21	౯	౧౬ గు॥ చ౧-౩ జ్యే౩-౯ వరి౪-౫౦ బా౧-౯ త్యాజ్యాభావః, పంచమీతిథిః భుం-౫ [భుం-౬
22	౧౦	౧౭ శు॥ పం౧-౩ మూల౦-౬ ప-౩౪ సి౫-౬౪ తై౧-౩ రా౪-౪ వృష భాయనగతో రవిః ౨౬-౩౦ అహః ౩-౧౪ [౧౩ ఘ ౨౦
23	౧౧	౧౮ శ॥ ష౧౬-౩౩ పూషా౪౦-౧౨ సి౫౫-౪౧ ౬-౩౩ ద౪-౮ రా-౩౪ అహః ౩౧-౧౬ అశ్విని రవిః ౫౩-౧౬ మహేశ్వర భుం-
24	౧౨	౧౯ ఆ॥ స౪-౧౨ ఉషా౩౯-౧౧ స౯-౫౧ బా౪-౧౨ శేషః ౩-౪౮ రా౧౬-౩౧ అనధ్యయనద్వయం భుం-౨౧
25	౧౩	౨౦ సో॥ అ౧౦-౪ శ్ర౩౬-౧౦ శు౩-౫౨ కౌ౧౦-౪ రా౧౫-౨౦ భుం-౨౮
26	౧౪	౨౧ మ॥ న౬-౩౦ ధని౩౪-౨౧ శు౩౬-౧౫ గ౬-౩ రా౧-౫౫ భుం-౩౬
27	౧౫	౨౨ బు॥ ద౧-౨౬ శత౩౦-౫౫ బ౩౦-౧౦ భ౧-౨౬ రా౧౪-౨౬ అహః ౩౧-౨౪ రవిః ౧౯-౨౦ స్మార్తానామేకాదశి భుం-౪౪
28	౧౬	౧౩ గు॥ ద్వా౫౦-౩ పూభా౨౬-౨౭-౪౦ కౌ౨౨-౧౬ రా౧౬-౫౪ వైష్ణవానామేకాదశిభుం-౫౨
29	౧౭	౨౪ శు॥ త్ర౪౪-౨౨ ఉభా౨-౫౩ వైధృ౪-౫౩ గ౧౬-౨ రా౧౯-౧౭ ప్రదోషః భుం-౦
30	౧౮	౨౫ శ॥ చతు౩౬-౪౮ రేవ౪-౯ భ౧౦-౫౫ త్యాజ్యాభావః అహః ౩౧-౩౦ భ్యాం రవిః ౪౪-౫౧ అనధ్యయనత్రయం శివసన్నిధౌ స్నానం, మాసశివరాత్రిః, సర్వమునీనాం ప్రణీతానదీ పుష్కరప్రవేశః ౨-౫౦ స్నానదానాదికం కర్తవ్యం భుం-౧౭ [కల్పః పద్మకయోగః భుం-౧౫
1	౧౯	౨౬ ఆ॥ ● అమా౩౨-౩ అశ్వి౧౪-౪౭ ఆయు౫-౧౮ ౫౬-౨౬ రా౫-౪ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః కూర్మ

1927 ఏప్రియల్ నెల — వసంత ఋతువు — ఉత్తరాయణం — మేషరవి

ర	శు	కు రా
బు గు	శు-౨ మేషే రవిః; శు-౯ మీనే బుధః; బ౧౪ మీ గు; శు-౯ వృషే శుక్రః	
కే	శ	

కుజచారః	బుధచారః	బహిఆ దేబుచారః	శుక్రచారః	కృమి రోకచారః
శు౧౩ మృగే కుజః ౦-౫	శు౯ పూభా౩ బు౩౧-౨౩	బ. మం ౪౩ బు౩ ౨-౪౬	శు౪మం భర౪౪ శు౧౪-౮౦	కృ౧౦ బు రో౪ శు౧౦-౪౫
శు౬ శు మృ౪ కు౫౦-౩౪	శు౯ ఆ పూ భా౪ బు౫౧-౨౦	బ౧౨ శు రే౪ బు౧౬-౯	శు౬ శు కృ౧౪ శు౧౫-౪౦	కృ౧౪ మృ౧ శు౩౨-౩౦
శు౧౯ శు ఆర్ద్ర౧ కు౪౦-౧౧	శు౧౨ బు ఉ బు౫౬-౪౫	బ౧౩ శు ప్రాగస్తంబు౬-౪౧	శు౯ ఆ కృ౨ శు౪౬-౨౫	శనిచారః
శు౧౪ శు ఆర్ద్ర౪ కు౪౦-౧౦	శు౧౪ శు ఉ బు౫౬-౨౫	బ౧౪ అశ్వి౧ బు౧౮-౧౨	శు౧౨ బు కృ౩ శు౩౩-౨౩	బ౧౦ బు అనూ౩ శనిః వక్రి [౫౬-౩౫
బ౩ బు ఆర్ద్ర౨ కు౨౪-౫	కృ౧ సో ఉభా౩ బు౩-౧౬	గురుచారః	శు౧౪ కృ౪ శు౨౧-౩౮	
[illegible]	[illegible]	శు౧౪ సో పూభా౩ గు౨-౪౫	కృ౩ మం రో౪ శు [illegible]	[illegible]
బ౩౦ ఆ ఆర్ద్ర౩ కు౧౯-౪	బు౫ శు రే౪ బు౩౧-౩	బ౧౪ పూభా౪ గు౨-౫౦	కృ౪ శు రో౪ శు౩౨-౩	రాహుకేతుచారా న స్తః

శ్రీ ప్రభవసంవత్సర వైశాఖమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1927 మే నెల

2 [illegible] సో॥ [illegible] ప్రతిపత్తిథిః సమశృంగచంద్రోదయః భు [illegible]

3 [illegible] మం॥ [illegible] తిథిద్వయం పరశురామ జయంతిః భు [illegible] జీకాజు నెల

4 [illegible] బు॥ [illegible] అహః [illegible] చతుర్థితిథిః అక్షతృతీయా త్రేతాయుగాదిః కరక ప్రదానం ఉదకుంభదానం సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం భు [illegible] కర్తరీప్రవేశః

5 [illegible] గు॥ [illegible] పంచమీతిథిః భు [illegible]

6 [illegible] శు॥ [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] శంకరజయంతిః భు [illegible]

7 [illegible] శ॥ [illegible] పున [illegible] తైతి [illegible] అహః [illegible] భు [illegible]

8 [illegible] ఆ॥ [illegible] పుష్య [illegible] గంగోత్పత్తిః అనధ్యయనద్వయం భు [illegible]

9 [illegible] సో॥ [illegible] ఆశ్లే [illegible] నవమీతిథిః భు [illegible]

10 [illegible] మం॥ [illegible] మఘ [illegible] వైష్ణవానాం శ్రీరామజయంతిః

11 [illegible] బు॥ [illegible] పుబ్బ [illegible] అహః [illegible] హాన్యతిథిః భు [illegible]

12 [illegible] గు॥ [illegible] ఉత్త [illegible] సర్వేషామేకాదశీ ఏకాదశీతిథిః ఏకాదశీ గురువారవ్రతం భు [illegible]

13 [illegible] శు॥ ద్వా [illegible] హస్త [illegible] పరశురామద్వాదశీ భు [illegible]

14 [illegible] శ॥ త్ర [illegible] చిత్త [illegible] శేషః [illegible] అహః [illegible] ద్వితీయే వృషభేరవిః [illegible] హరిపదపుణ్యకాలః సంక్రమణాత్పూర్వం షోడశఘటికాః-ద్వాపరయుగాంతః శనిప్రదోషః భు [illegible]

15 [illegible] ఆ॥ చతుర [illegible] స్వాతి [illegible] శేషః [illegible] నృసింహజయంతిః అనధ్యయనత్రయం భు [illegible]

16 [illegible] సో॥ ○ పూర [illegible] విశాఖ [illegible] దధ్యన్నవ్యంజనఛత్రపాదుకాదిదానాని వ్యాసపూర్ణిమ అన్వాధానం స్త్రీకాంచంద్ర దర్శనం భు [illegible]

17 [illegible] మం॥ కృప్రథ [illegible] అనూ [illegible] యోగకాలః భు [illegible]

18 [illegible] బు॥ ద్వి [illegible] జ్యేష్ఠ [illegible] తైతి [illegible] అహః [illegible] రవిః [illegible] సిద్ధయోగః భు [illegible]

19 [illegible] గు॥ తృ [illegible] మూల [illegible] పార్థివకల్పః శువే

20 [illegible] శు॥ చత [illegible] పూర్వాషాఢ [illegible] శ్రీ ముదిగొండ శంకరారాధ్యులవారి ఆరాధన

21 [illegible] శ॥ పంచ [illegible] ఉత్తరాషాఢ [illegible] అహః [illegible] రవిః [illegible] భు [illegible]

22 [illegible] ఆ॥ షష్ఠ [illegible] శ్రవ [illegible] శుభ [illegible] వే

23 [illegible] సో॥ సప్త [illegible] ధని [illegible] అహః [illegible] మిథునాయనగతో రవిః [illegible] భు [illegible]

24 [illegible] మం॥ అష్ట [illegible] శత [illegible] వై [illegible] రవిః [illegible] భు [illegible]

25 [illegible] బు॥ నవ [illegible] పూర్వాభాద్ర [illegible] నవమీతిథిః భు [illegible]

26 [illegible] గు॥ దశ [illegible] ఉత్తరాభాద్ర [illegible] ప్రీతి [illegible] తిథిద్వయం భు [illegible]

27 [illegible] శు॥ ఏక [illegible] రేవ [illegible] ఆయు [illegible] సర్వేషామేకాదశీ ద్వాదశీతిథిః భు [illegible]

28 [illegible] శ॥ ద్వా [illegible] అశ్వ [illegible] సౌ [illegible] తైతి [illegible] అహః [illegible] రవిః [illegible] శనిత్రయోదశీ కర్తరీత్యాగః భు [illegible]

29 [illegible] ఆ॥ త్ర [illegible] విష్కం [illegible] శేషః [illegible] మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం భు [illegible]

30 [illegible] సో॥ ● అమా [illegible] కృత్తి [illegible] అతి [illegible] అమాసోమవారవ్రతం అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు [illegible]

గు	ర / బు	శు	కు-రా
	[illegible] వృష భేరవి / [illegible] వృష బుధః / [illegible] మిథున శుక్ర / బరా కటకే కుజః		---
కే	శ		

కుజచారః	[illegible]	[illegible]	గురుచారః	[illegible]
[illegible] పున [illegible]	[illegible] అశ్వ [illegible]	[illegible] కృత్తి [illegible]	[illegible]	[illegible] ఆర్ద్ర [illegible]
[illegible] పున [illegible]	[illegible] భర [illegible]	[illegible] రో [illegible]	శుక్రచారః	[illegible] పున [illegible]
[illegible] పున [illegible]	[illegible] భర [illegible]	[illegible] రో [illegible]	[illegible] మృగ [illegible]	[illegible] పున [illegible]
[illegible] పున [illegible]	[illegible] భర [illegible]	[illegible] రో [illegible]	[illegible] మృగ [illegible]	[illegible] పున [illegible]
[illegible] ఆపుష్య [illegible]	[illegible] భర [illegible]	[illegible] రో [illegible]	[illegible] మృగ [illegible]	శనిచారః నాస్తి
బుధచారః	[illegible] కృ [illegible]	[illegible] మృగ [illegible]	[illegible] ఆర్ద్ర [illegible]	రాహుకేతుచారా [illegible]
[illegible] అశ్వి [illegible]	[illegible] కృ [illegible]	[illegible] మృ [illegible]	[illegible] ఆర్ద్ర [illegible]	మృగ రాహు [illegible] కేతు [illegible]

31 [illegible] మం॥ శు[illegible] [illegible]
[illegible] కాలః రక్తాంబు [illegible] [illegible] కాంఫి [illegible]

1 [illegible] బు॥ [illegible] [illegible]
2 [illegible] గు॥ [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] త్యా [illegible] తృతీయా [illegible]
3 [illegible] శు॥ [illegible] పున [illegible] త్యా [illegible]
4 [illegible] శ॥ పం [illegible] పుష్య [illegible] త్యాజ్యాభావః అహః [illegible]
5 [illegible] ఆ॥ [illegible] ఆశ్లేష [illegible] త్యా [illegible]
6 [illegible] సో॥ [illegible] త్యా [illegible] త్యా [illegible]
7 [illegible] మం॥ [illegible] పూఫ [illegible] త్యా [illegible] అహః [illegible]
ప్రథమవరణే శ్రీపుంనక్షత్రే అగ్నిజలరా శౌరవిః [illegible]
8 [illegible] బు॥ [illegible] ఉఫ [illegible] శేషః [illegible] పునస్త్యాజ్యాభావః [illegible]
9 [illegible] గు॥ [illegible] హ [illegible] [illegible] దశహరాదశమి గోపాపహరదశమి త్రిమ్యస్పృక్ [illegible]
10 [illegible] శు॥ [illegible] త్యా [illegible] [జయంతి [illegible]
11 [illegible] శ॥ ఏ [illegible] స్వా [illegible] అహః [illegible] సర్వేషామేకాదశి నిర్జలైకాదశి [illegible]
12 [illegible] ఆ॥ ద్వా [illegible] స్వాతి [illegible] త్యా [illegible] రామలక్ష్మణద్వాదశీ [illegible] ప్రదో
షః భు [illegible]
13 [illegible] సో॥ త్ర [illegible] అనధ్యయనచతుష్టయం భు [illegible]
14 [illegible] మం॥ [illegible] అనూ [illegible] వటసావిత్రీవ్రతం శ్రీణాంచంద్రదర్శనం [illegible]
15 [illegible] బు॥ ○ పూర్ణి [illegible] జ్యే [illegible] త్యాజ్యాభావః అహః [illegible] మృగ [illegible] మిథునే రవిః [illegible]
శీతిపుణ్యకాలః [illegible] పౌర్ణమాస్యాం [illegible] ప్రతిప [illegible] అన్వాధానం [illegible]
16 [illegible] గు॥ కృ [illegible] మూల [illegible] త్యా [illegible]
[illegible] త్యా [illegible] అద్వితీయా తిథిః యోగకాలః భుం [illegible]
17 [illegible] శు॥ ద్వి [illegible] పూషా [illegible] త్యా [illegible] తృతీ
యా తిథిః భు [illegible]
18 [illegible] శ॥ తృ [illegible] ఉషా [illegible] త్యా [illegible] అహః
[illegible] మృగ [illegible] రవిః [illegible] [illegible]
19 [illegible] ఆ॥ చ [illegible] శ్ర [illegible] త్యా [illegible] భు [illegible]
20 [illegible] సో॥ పం [illegible] ని [illegible] త్యా [illegible] భు [illegible]
[illegible]

గు		ర	బు రా
	[illegible] మిథునరవి [illegible] కటకే [illegible] [illegible] కట [illegible]		కు [illegible]
కే	శ		

21 [illegible] మం॥ ష [illegible] పూభా [illegible] త్యా [illegible] సిద్ధయోగః భు [illegible]
22 [illegible] బు॥ అ [illegible] పూభా [illegible] ఆయు [illegible] త్యా [illegible] అహః [illegible] ఆర్ద్రా [illegible] ప్రథమచరణే
శ్రీపుంనక్షత్రేనిర్జలరా శౌరవిః [illegible] అనధ్యాయః భు [illegible]
23 [illegible] గు॥ [illegible] ఉభా [illegible] త్యా [illegible] భు [illegible]
24 [illegible] శు॥ ద [illegible] రే [illegible] అశ్వ [illegible] అతి [illegible] అహః [illegible] కటకాయనగతో రవిః [illegible]
భు [illegible] [illegible]
25 [illegible] శ॥ ఏ [illegible] భర [illegible] అహః [illegible] ఆర్ద్రా రవిః [illegible] సర్వేషామేకాదశి భు [illegible]
26 [illegible] ఆ॥ ద్వా [illegible] కృ [illegible] ధృతి [illegible] త్యా [illegible] ద్వాదశి తిథిః ప్రదోషః భు [illegible]
27 [illegible] సో॥ త్ర [illegible] రోహ [illegible] తిథిద్వయం మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనచతుష్టయం
భు [illegible]
28 [illegible] మం॥ చతు [illegible] మృగ [illegible] కృష్ణాంగారకచతుర్దశి అమాతిథిః భు [illegible]
29 [illegible] బు॥ ● అమా [illegible] ఆర్ద్రా [illegible] అహః [illegible] ఆర్ద్రా రవిః [illegible] అన్వాధానం పిండ
పితృయజ్ఞః యోగకాలః భు [illegible]

కుజచారః	బుధచారః	గురుచారః	శుక్రచారః	శనిచారః
శుక్ర పుష్య [illegible]	శు బు పశ్చాదుదయం [illegible]	[illegible] ఆర్ద్ర [illegible]	బ [illegible] సో ఉభా [illegible]	బ [illegible] ఆశ్లే [illegible]
శు [illegible] గు పుష్య [illegible]	శు బు మృ [illegible]	[illegible] సో పున [illegible]	[illegible]	బు [illegible] సో ఆశ్లే [illegible]
శు [illegible] బు పుష్య [illegible]	శుక్ర మృ [illegible]	శు [illegible] బు పున [illegible]	[illegible] బు పునర్వసు [illegible]	బ [illegible] ఆశ్లే [illegible]
బు సో ఆశ్లే [illegible]	శు ఆర్ద్ర [illegible]	బ [illegible] శ పున [illegible]	శు శ పుష్య [illegible]	బ [illegible] ఆశ్లే [illegible]
బ [illegible] ఆశ్లే [illegible]	శు మం ఆర్ద్ర [illegible]	బ [illegible] మం పున [illegible]	శు మం పుష్య [illegible]	శనిచారః [illegible]
	శు గు ఆర్ద్ర [illegible]	బ [illegible] శ పుష్య [illegible]	శు గు పుష్య [illegible]	శు మం అనూ వక్రీ [illegible]
		శు గు ఉభా [illegible]	శు [illegible] పుష్య [illegible]	రాహు కేతుచారౌ న స్తః

1527 [illegible]

శ్రీ ప్రభవసంవత్సర ఆషాఢమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

			చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగం
1			పుష్యమి ... మోహరం
2			ఆర్ద్రాప్రవేశః ... అగస్త్యాస్తమయః
3			...
4			షష్ఠీతిథిః స్కందపంచమీ
5			అన్యతిథిః కుమారషష్ఠి సిద్ధయోగః
6			పునర్వసు ప్రవేశః శ్రీ శ్రీ నక్షత్రే పూర్ణజలా శౌరపూజ సప్తమీతిథిః అన్వయానవ్యయం
7			అష్టమీతిథిః
8			...
9			పునః రవిః ... చాతుర్మాస్యారంభః
10			శ్వేతామేకాదశి శయనైకాదశి గోపద్మవ్రతారంభః
11			వాసుదేవద్వాదశి చాతుర్మాస్యవ్రతారంభః
12			... ప్రదోషః
13			అన్వయానవ్యయం
14			వ్యాసపూర్ణిమ యతీనాం క్షౌరకాలః శివశయనం కోకిలావ్రతం అన్వాధానం శ్రీ ...
15			... యోగకాలః
16			కటకేరవిః ... దక్షిణాయనపుణ్యకాలః ఉదయాదిఅష్టఘటికాప్రభృతి పుణ్యకాలః చాతుర్మాస్యద్వితీయా
17			...
18			...
19			పంచమీతిథిః
20			పుష్యమినా ప్రవేశః శ్రీ ... తిథిద్వయం
21			... అన్వయానవ్యయం
22			... దగ్ధయోగః ... అపమృత్యు
23			పుష్యమి రవిః
24			... మేకాదశి అగస్త్యోదయః
25			... వైష్ణవానామేకాదశి
26			... ప్రదోషః
27			... మాసశివరాత్రిః అన్వయానవ్యయం
28			అమావాస్య ... అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః

1927

కుజచారః	బుధచారః	గురుచారః	శుక్రచారః	శనిచారం నాస్తి
...	... బుధవక్రారంభః	... బుధవక్రత్యాగః	...	రాహు కేతు చారా
...	... స్తంభనం	గురువక్రారంభః	... పూర్వఫల్గుని	మూలానక్షే

29 [illegible] సు॥ [illegible] పుష్య [illegible] త్యా [illegible] గకాలం భు [illegible]

30 [illegible] శ॥ [illegible] ఆశ్లేష [illegible] త్యా [illegible] సర్వైకాదశీ [illegible]

31 [illegible] ఆ॥ [illegible] త్యా [illegible] అహః [illegible] శ్రమ్య [illegible] భు [illegible]

1 [illegible] సో॥ [illegible] పూర్వ [illegible] త్యా [illegible] భు [illegible]

2 [illegible] మం॥ [illegible] త్యా [illegible] నాగపంచమీ గరుడ
పంచమీ భు [illegible] నక్షత్రే సిద్ధిలరా [illegible] సామవేదీనాము పాకర్మ సూర్యషష్ఠీ [illegible]

3 [illegible] బు॥ [illegible] త్యా [illegible] అహః [illegible] ఆశ్లేష [illegible] స్త్రీ

4 [illegible] గు॥ [illegible] త్యా [illegible] త్రిమ్యస్పృక్ భు [illegible]

5 [illegible] శు॥ [illegible] స్వాతి [illegible] త్యా [illegible] అనధ్యయ [illegible] భు [illegible]

6 [illegible] శ॥ [illegible] విశాఖ [illegible] శేషం [illegible] అహః [illegible] ఆశ్లేష [illegible]

7 [illegible] ఆ॥ [illegible] అనూర [illegible] శేష [illegible] పునస్త్యాజ్యాభ [illegible]

8 [illegible] సో॥ [illegible] త్యాప్రవ [illegible] ప్రతారంభ [illegible] భు [illegible]

9 [illegible] మం॥ [illegible] మూల [illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible] భు [illegible]

10 [illegible] బు॥ ద్వా [illegible] పూర్వాషా [illegible] అహః [illegible] ఆశ్లేష [illegible] త్రయోదశీ తిథిః ప్ర
దోషః విష్ణోః పవిత్రారోపణం దామోదరద్వాదశీ భు [illegible]

11 [illegible] గు॥ త్ర [illegible] ఉత్తరాషా [illegible] శ్రవ [illegible] అనధ్యయన [illegible] వరాహజయంతి భు [illegible]

12 [illegible] శు॥ చ [illegible] శ్రవ [illegible] అన్వాధానం వరలక్ష్మీవ్రతం ఆశ్వలాయనోపాకర్మ శివపవి
త్రారోపణం భు [illegible]

13 [illegible] శ॥ ○ పూ [illegible] అహః [illegible] ఆశ్లేష [illegible] తైత్తి
రీయ వాజసనేయినామ్ ఉపాకర్మ యాగకాలః భు [illegible]

14 [illegible] ఆ॥ కృప్ర [illegible] శతభి [illegible] చాతుర్మాస్యద్వితీయ
అశూన్యశయనవ్రతం భు [illegible]

15 [illegible] సో॥ ద్వి [illegible] పూర్వాభా [illegible] అతి [illegible] సుర [illegible]
[illegible] త్యా [illegible] అవమ భు [illegible]

16 [illegible] మం॥ [illegible] ఉత్తరాభా [illegible] త్యా [illegible] భు

17 [illegible] బు॥ పం [illegible] రేవ [illegible] త్యా [illegible] అహః
[illegible] ముఖ [illegible] స్త్రీ పుంనక్షత్రే నిర్జలరా [illegible] సింహే రవిః
హరిపదపుణ్యకాలః పరేహ్నః శుద్ధికాలః కృతయుగాంతః భు [illegible]

గు			బు రా
	బ॥ సిం హే రవి. కుటకటకే బుధః బ॥ సిం బు॥ [illegible] కన్యా యాం శుక్రః		ర
			కు చం
కే	శ		

18 [illegible] గు॥ ష [illegible] అశ్వి [illegible] త్యా [illegible] భు [illegible]

19 [illegible] శు॥ స [illegible] భర [illegible] శేషః [illegible] పునస్త్యాజ్యాభావః స్మార్తానాం శ్రీకృష్ణజయంతిః రవి

20 [illegible] శ॥ అ [illegible] కృత్తి [illegible] అష్టమీతిథిః అనధ్యాయః అహః [illegible] ముఖ [illegible]
[illegible] భు [illegible]

21 [illegible] ఆ॥ న [illegible] రోహి [illegible] వ్యా [illegible] తిథిద్వయం వైష్ణవానాం శ్రీకృష్ణజయంతిః

22 [illegible] సో॥ ద [illegible] మృగ [illegible] వజ్రం [illegible] త్యా [illegible] ఏకాదశీతిథిః భు [illegible]

23 [illegible] మం॥ ఏ [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] త్యా [illegible] సర్వేషామేకాదశీ భు [illegible]

24 [illegible] బు॥ ద్వా [illegible] పున [illegible] వ్యతీ [illegible] త్యా [illegible] అహః [illegible] ప్రదో
షః భు [illegible]

25 [illegible] గు॥ త్ర [illegible] పుష్య [illegible] త్యాప్రవ [illegible] మాసశివరాత్రి అనధ్యయన చతుష్టయం

26 [illegible] శు॥ చతు [illegible] ఆశ్లే [illegible] శేషః [illegible] త్యాప్రవ [illegible] అహః [illegible] కన్యా
యనగతో రవిః [illegible] అగ్నిసావర్ణిక మన్వాదిః అన్వాధానం భు [illegible]

27 [illegible] శ॥ ● అమా [illegible] మఘ [illegible] శేషః [illegible] త్యా [illegible] అహః [illegible] ముఖ [illegible]
[illegible] పిండపితృయజ్ఞః యాగకాలః పర్వకాలః భు [illegible]

1927 ఆగస్టు

కుజచారః	బుధచారః		గురుచారః	
		బ॥ [illegible] ఆశ్లేషే బు [illegible]		[illegible]
		బ॥ [illegible] ఆశ్లేషే బు [illegible]	బు॥ బు ఉ భా [illegible] వక్రీ [illegible]	బ॥ [illegible] శుక్ర వక్రారంభః [illegible]
		బ॥ [illegible] ఆశ్లేషే బు [illegible]		
[illegible] పూర్వఫ [illegible]	[illegible] పునర్వసు [illegible]	బ॥ [illegible] ఆశ్లేషే బు [illegible]		శనిచారః
[illegible] పూర్వఫ [illegible]	[illegible] పుష్య [illegible]	బ॥ [illegible] ప్రాగస్తంభ [illegible]	శుక్రచారః	[illegible] శని వక్ర త్యాగః [illegible]
[illegible] పూర్వఫ [illegible]	[illegible] పుష్య [illegible]	బ॥ [illegible] మఘ [illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	
బ॥ [illegible] పూర్వఫ [illegible]	[illegible] పుష్య [illegible]	[illegible] మఘ [illegible]	[illegible] ఉ [illegible]	రాహు కేతుచారౌ న స్తః
బ॥ [illegible] ఉ ఫ [illegible]	[illegible] పుష్య [illegible]			

28 [illegible] ప్రతిపత్ [illegible] ద్వితీయాతిథిః [illegible]వ్రతం ఉత్తరశృంగోన్నత చంద్రోదయం [illegible]

29 [illegible] తృతీయాతిథిః [illegible] రక్షాబంధన్

30 [illegible] పూర్వఫల్గుని [illegible] స్త్రీ నక్షత్రే [illegible] చతుర్థీతిథిః [illegible] జయంతి హరితాళికవ్రత[illegible]

31 [illegible] తుర్థీతిథిః వినాయక చతుర్థీ [illegible]

1 [illegible] గురుషిపంచమీ [illegible]

2 [illegible] సూర్యషష్ఠీ [illegible] సప్తమీ [illegible]

3 [illegible] అమక్తాభరణ [illegible]

4 [illegible] దూర్వాష్టమీ [illegible] జ్యేష్ఠాష్టమీ [illegible]

5 [illegible] నందనవమీ [illegible] ప్రారంభ [illegible]

6 [illegible] అయుః [illegible] జల ఝూల్నవ్రతం [illegible]వ్రతారంభః [illegible]

7 [illegible] సర్వేషామేకాదశీ పరివర్తనైకాదశీ [illegible]

8 [illegible] ఆమలకద్వాదశీ వామనజయంతి [illegible]

9 [illegible] అంతి [illegible] ప్రదోషం [illegible]

10 [illegible] అనంతపద్మనాభవ్రతం [illegible]

11 [illegible] పూర్ణిమ [illegible] ఉమామహేశ్వరవ్రతం అన్వాధానం [illegible] సంన్యాసినాం [illegible]

12 [illegible] మహాలయపక్షారంభః ప్రతిపత్తిథిః [illegible]

13 [illegible] ద్వితీయ [illegible] ఉత్తరఫల్గుని [illegible] స్త్రీ పుంనక్షత్రే [illegible] తిథిద్వయం [illegible]

14 [illegible] తృతీయ [illegible] అశ్విని [illegible] చతుర్థీతిథిః బృహస్పత్యమావ్రతం దగ్ధయోగః [illegible]

15 [illegible] భరణీమహాలయః [illegible] మాధ్యరహితః [illegible]

16 [illegible] షష్ఠ్యాం [illegible]

17 [illegible] కన్యాయాం రవిః [illegible] షడశీతిపుణ్యకాలః సంక్రమణాత్పరతః [illegible]

18 [illegible] పునర్వసు [illegible] సూర్యసావర్ణి[illegible] మహాలయః మధ్యాష్టమి రుద్రాష్టమి [illegible]

19 [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] అహిర్బుధ్న్య [illegible]

20 [illegible] పునర్వసు [illegible]

21 [illegible] పుష్య [illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible]

22 [illegible] ద్వాదశి [illegible] యతీనాంమహాలయః [illegible]

23 [illegible] త్రయోదశి [illegible] ప్రదోషః [illegible]

24 [illegible] చతుర్దశి [illegible] మాసశివరాత్రిః విషశస్త్రహతాదీనాం మహాలయ [illegible]

25 [illegible] అమావాస్య [illegible] తులాయన [illegible] అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః మహాలయఅమావాస్య పద్మకయోగః [illegible]

రా			బు
	బుధ కన్యారవిః [illegible] కన్యా బు [illegible] వక్ర [illegible] శుక్ర [illegible] వృశ్చికే కేతుః		ర
కే	శ		[illegible]

1927 సెప్టెంబరు

కుజచారః	బుధచారః		గురుచారః	ప్రాగుదయం [illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] వక్రీ [illegible]	[illegible]
పశ్చాదస్తం [illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	[illegible] హస్త [illegible]	శుక్రచారః [illegible]	శనిచారం నాస్తి
[illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	[illegible]	[illegible] ఉత్తర వక్రీ [illegible]	
[illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	[illegible] హస్త [illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible] వక్రీ [illegible]	రాహు కేతుచారః
[illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	[illegible] హస్త [illegible]	పశ్చాదస్తం [illegible]	
[illegible]	[illegible] ఉత్తర [illegible]	[illegible] చిత్ర [illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible] ఉత్తర [illegible]	[illegible] చిత్ర [illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	జ్యేష్ఠే కేతుః [illegible]

26 [illegible] పౌర్ణిమ [illegible] ఉమామహేశ్వరవ్రతం [illegible]
స్థాపనంభు [illegible] జగౌరీవ్రతం, ప్రతిపద్వతీ చంద్రోదయం [illegible]

27 [illegible] స్త్రీపుంనక్షత్రే [illegible]

28 [illegible]

29 [illegible]

30 [illegible]

1 [illegible] అనూ [illegible] అహః [illegible]
గిలకీతా ప్రవిసంషటితిథిభు [illegible]

2 [illegible] త్యాజ్యాఖ్యా [illegible]

3 [illegible] త్యాజ్య [illegible] అష్టమ
తిథిః సరస్వతీ పూజ అనధ్యయనద్వయంభు [illegible]

4 [illegible] త్యాజ్య [illegible]
[illegible] మహర్నవమి దుర్గాష్టమికాళికాష్టమి [illegible] [మన్వాది సువాసినీపూజ దుర్గాబలి [illegible]

5 [illegible] స్వాతి [illegible]

6 [illegible] విజయదశమి శమీపూజ రాజ్యాభిషేకం [illegible]
సరస్వత్యుద్వాసనం ద్విదళవ్రతారంభః అపరాజితాపూజ [illegible] [ద్వాదశీ [illegible]

7 [illegible] సర్వేషామేకాదశీ

8 [illegible] ద్వాదశీ [illegible] పద్మనాభద్వాదశీ శని
ప్రదోషః [illegible]

9 [illegible] త్రయో [illegible]
[illegible] అవమ దానప్రపఫలారంభః అనధ్యయనత్రయంభు [illegible]

10 [illegible] త్యా [illegible]
అహః [illegible] స్త్రీపుంనక్షత్రే పూర్ణజలరాశి రవిః
[illegible] కౌముదీపూజ ఆగ్రయణం అన్వాధానం [illegible]
[illegible] [కాల [illegible]

గు		రా	
	బ [illegible] తులా రవి		
	బ [illegible] తులా కుజ		
	[illegible] తులా [illegible]		
శ			[illegible]
కే			[illegible]

11 [illegible] త్యాజ్యాఖ్యా [illegible]

12 [illegible] అశ్విని [illegible]

13 [illegible] చంద్రోదయ మామా [illegible]

14 [illegible] అహః [illegible] చిత్త [illegible]

15 [illegible] త్యా [illegible]

16 [illegible] తిథిద్వయంభు [illegible]

17 [illegible] అహః [illegible] చిత్త [illegible] తులా [illegible] విషువత్పు
ణ్యకాలః మధ్యాహ్న ప్రభృతి అష్టమీతిథిః [illegible]

18 [illegible] పునర్వ [illegible] త్యా [illegible]

19 [illegible] పుష్య [illegible] త్యా [illegible]

20 [illegible] ఆశ్లే [illegible] అహః [illegible] ఏకాదశీతిథి [illegible]

21 [illegible] మఖ [illegible] త్యాజ్య [illegible] సర్వేషామేకాదశీద్వాదశీతిథిః [illegible]

22 [illegible] ద్వా [illegible] పూర్వఫ [illegible] శని ప్రదోషః [illegible]

23 [illegible] ఉత్తరఫ [illegible] త్రయోదశీతిథిః నరకచతుర్దశీస్నానం చంద్రోదయకాలే
కర్తవ్యం మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనచతుష్టయం [illegible]

24 [illegible] హస్త [illegible] అహః [illegible] స్వాతి ప్రవేశ [illegible] స్త్రీపుంనక్షత్రే [illegible]

25 [illegible] ● అ [illegible] అహః [illegible] వృశ్చికాయనగతో రవిః [illegible] దీపావ
ళిః కేదారవ్రతం ఘూర్జరాణాంసంవత్సరాదిః ధనలక్ష్మీపూజ స్వాత్యభ్యంగస్నానం చతుర్థ్యామేకర్తవ్యం
పిండపితృయజ్ఞః అన్వాధానం [illegible]

కుజచారః	[illegible] స్వాతి [illegible]	[illegible] స్వా [illegible]	గురుచారః	[illegible] పూర్వ [illegible]
[illegible]	బుధచారః	[illegible] స్వాతి [illegible]	[illegible] పూర్వాభాద్ర వక్రీ గురు	[illegible]
[illegible] చిత్త [illegible]	[illegible] చిత్త [illegible]	[illegible] విశాఖ [illegible]	[illegible]	శనిచారః
[illegible] చిత్త [illegible]	[illegible] చిత్త [illegible]	[illegible] విశాఖ [illegible]	శుక్రచారః [illegible]	[illegible] అనూరాధ [illegible]
[illegible] చిత్త [illegible]	[illegible] స్వాతి [illegible]	[illegible] విశాఖ [illegible]	[illegible] శుక్ర వక్ర త్యాగః [illegible]	[illegible]
[illegible] చిత్త [illegible]	[illegible] స్వాతి [illegible]	[illegible] వక్ర [illegible]	[illegible] పూర్వ [illegible]	రాహుకేతుచారౌ న స్తః

ప్రభవసంవత్సర కార్తీకమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

తేదీ		
26		ప్రతిపత్ ... స్వాతి ... ప్రీతి ... కింస్తుఘ్న ... రావి ... యోగకాలః కార్తీకస్నానప్రారంభః బలిపాడ్యమి ఆకాశదీపారంభః భు [illegible] [శృంగోన్నతచంద్రోదయః భు [illegible]
27		ద్వితీయ ... విశాఖ ... ఆయుష్మాన్ ... బాలవ ... అహః ... స్వాతీరవిః ... యమద్వితీయ ఉత్తర
28		తృతీయ ... అనూరాధ ... సౌభాగ్య ... తైతుల ... త్యాజ్యభావః త్రిలోచనగౌరీవ్రతంభు [illegible] జమాదిలవల్
29		చతుర్థి ... జ్యేష్ఠ ... శోభన ... వణిజ ... త్యాజ్య ... నాగచతుర్థీ భు [illegible]
30		పంచమి ... మూల ... అతిగండ ... బవ ... రా ... అహః ... స్వాతీరవిః ... భు [illegible]
31		షష్ఠి ... పూర్వాషాఢ ... సుకర్మ ... కౌలవ ... భు [illegible]
1		సప్తమి ... ఉత్తరాషాఢ ... ధృతి ... గరజి ... త్యాజ్య ... సావిత్రికల్పః భు [illegible]
2		అష్టమి ... శ్రవణ ... శూల ... భద్ర ... గోష్టాష్టమి భు [illegible] [illegible]
3		నవమి ... ధనిష్ఠ ... గండ ... బాలవ ... అహః ... స్వాతీరవిః ... కృతయుగాదిః భు [illegible]
4		దశమి ... శతభిష ... వృద్ధి ... తైతుల ... త్యాజ్య ... భు [illegible]
5		ఏకాదశి ... పూర్వాభాద్ర ... ధ్రువ ... వణిజ ... సర్వేషామేకాదశీ ఉత్థానైకాదశీ భు [illegible]
6		ద్వాదశి ... ఉత్తరాభాద్ర ... వ్యాఘాత ... బవ ... అహః ... విశాఖప్రవేశమున పురుషనక్షత్రే అర్ధజలరాశౌ రవిః ... క్షీరాబ్ధిపూజ స్వాయంభువమన్వాదిః ప్రదోషః భు [illegible]
7		త్రయోదశి ... రేవతి ... హర్షణ ... కౌలవ ... త్యాజ్య ... త్రయోదశీ ... భు [illegible]
8		చతుర్దశి ... అశ్విని ... వజ్ర ... గరజి ... తిథిద్వయం తులసీవ్రతోద్యాపనం వైకుంఠచతుర్దశీ జ్వాలాతోరణం కేశబంధనగౌరీవ్రతం స్త్రీణాం చంద్రదర్శనం అన్వాధానం అనధ్యయనత్రయం భు [illegible]
9		○ పూర్ణిమా ... భరణి ... వ్యతీపాత ... బవ ... శేషః ... ధ్రువస్త్యాజ్యభావః అహః ... విశాఖారవిః ... ధాత్రీపూజ వ్యాసపూర్ణిమ యోగకాలః భు [illegible]
10		కృత్తిక ... తైతుల ... త్యాజ్య ... చాతుర్మాస్యవ్రతసమాప్తి భు [illegible]
11		ద్వితీయ ... రోహిణి ... వణిజ ... త్యాజ్య ... భు [illegible]
12		తృతీయ ... మృగశిర ... శివ ... బవ ... త్యాజ్య ... అవమ భు [illegible]
13		చతుర్థి ... ఆర్ద్ర ... సిద్ధ ... కౌలవ ... త్యాజ్య ... అహః ... విశాఖరవిః భు [illegible]
14		పంచమి ... పునర్వసు ... సాధ్య ... గరజి ... త్యాజ్య ... భు [illegible]
15	30	షష్ఠి ... పుష్యమి ... శుభ ... భద్ర ... త్యాజ్య ... భు [illegible]
16		సప్తమి ... ఆశ్రేష ... బ్రహ్మ ... బాలవ ... త్యాజ్య ... అహః ... విశాఖవృశ్చికేరవిః ... హరిపదపుణ్యకాలః సంక్రమణాత్పూర్వం షోడశఘటికాః త్రేతాయుగాంతః ఇంద్రసావర్ణికమన్వాదిః అనధ్యాయః భు [illegible]
17		అష్టమి ... మఘ ... ఐంద్ర ... తైతుల ... త్యాజ్య ... భు [illegible]
18		నవమి ... పుబ్బ ... వైధృతి ... వణిజ ... భు [illegible]
19		దశమి ... ఉత్తర ... విష్కంభ ... బవ ... అహః ... అనూరాధప్రవేశమున స్త్రీపురుషనక్షత్రే పూర్ణజలరాశౌ రవిః ... స్మార్తానామేకాదశీ భు [illegible]
20		ఏకాదశి ... హస్త ... ప్రీతి ... త్యాజ్యభావః వైష్ణవానామేకాదశీ భు [illegible]
21		ద్వాదశి ... చిత్త ... ఆయుష్మాన్ ... తైతుల ... త్యాజ్య ... ప్రదోషః భు [illegible] [illegible]
22		త్రయోదశి ... స్వాతి ... సౌభాగ్య ... మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనచతుష్టయం యమదీపం భు
23		చతుర్దశి ... విశాఖ ... శోభన ... శకుని ... అహః ... అనూరాధరవిః ... దర్శతిథిః భు [illegible]
24		● అమావాస్య ... అనూరాధ ... అతిగండ ... నాగ ... త్యాజ్య ... అన్యతిథిః అహః ... సురాయనగతో రవిః ... అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః దర్శః భు [illegible]

1927 నవంబరు

గు		రా	
	బుధ వృశ్చికే రవిః		
	శుక్ర కన్యాయాం		
	చంద్రః		కు
	శ	ర	
	కే	కు-బు	

కుజచారః	బుధచారః	బు ఆ ప్రాసదయం బుధ	శుక్రచారః	బారెకుంబాలకుబారా / శనిచారః
[illegible] స్వాతికుజః [illegible]	[illegible] పశ్చాదస్తం బుధః [illegible]	బరసో స్వాతిబుధః [illegible]	[illegible]	[illegible] అహాశనిః [illegible]
[illegible] స్వాతికుజ [illegible]	[illegible]	బుధవక్ర త్యాజ్య [illegible]	[illegible]	[illegible] పశ్చాదస్తంశనిః [illegible]
[illegible] స్వాతికుజ [illegible]	[illegible] విశాఖవక్రీబుధ [illegible]	[illegible] స్వాతిరబుధ [illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible] విశాఖకుజ [illegible]	[illegible] విశాఖబుధ [illegible]	గురుచారః	[illegible]	రాహుకేతుచారః
[illegible] విశాఖకుజ [illegible]	[illegible] స్వాతిరవక్రీబుధః	[illegible] గురువక్ర త్యాజ్య [illegible]	[illegible]	[illegible] మృగశిరా [illegible]
[illegible] విశాఖకుజ [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] హస్తశుక్ర [illegible]	మూలకే [illegible]

శ్రీ ప్రభవసంవత్సర మార్గశిరమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1927 డిసెంబరు నెల

25 ౧౦ ౨౦ శు॥ గు ప్రతి-౪౪ అనూ౩-౫సు ౩౭-౨బ౨౪-౪౪ దిగు-౧౨ ప్రతిపత్తిథిః పాగకాలః ఉత్తరకోణంగొన్న ... భుం-౩౫చ౨౯

26 ౧౧ ౨౧ శ॥ ద్వి-౮-౫౩ జ్యే౮-౫౧ సౌమ్య ౩౭-౧౧కౌ౨౮-౫౩ త్యాజ్యా భావః అహః ౨౮-౫౪ అనూ౩ రవిః ౧౮-౩౬ భు-౪౬-౧ జ

27 ౧౨ ౨౨ ఆ॥ తృ౨౯-౪౩ మూ౧౧-౨౩ సౌ౩౬-౧౪౨౯-౪౩ ౩౮-౨౧ త్యా ప్రవ-౧౪ ౭౭-౩౪ భు-౫౭చ౨ [మార్గశిర స్నానం

28 ౧౩ ౨౩ సో॥ చ౩౦-౧౫ పూ౧౩-౪౧౫౩-౫౧ భ౩౦-౧౫ ౧౦-౧౦ త్యా౪-౪భు-౭చ౩

29 ౧౪ ౨౪ మ॥ పం౨౯-౨౯ ఉ౧౪-౪౭ వృ౩౦-౭బ౨-౨౬౨౪-౪౧ అహః౮-౫౨ అనూ౪రవిః౩౪-౨౦భు-౯-౪౪

30 ౧౫ ౨౫ బు॥ ష౨౮-౨౯ శ్ర౧౪-౩౪ గృ౫-౩౨ తై౨౮-౨౬౪-౧౮ స్కందషష్టి శీతస్నానాది భు-౩౧౫

1 ౧౬ ౨౬ గు॥ స౨౪-౨౬౧౩-౨౩ వ్యా౨౧-౬చ౨౪-౬౭ ౨౫౬ సప్తమీతిథిః కాలభైరవాష్టమి అనధ్యాయనచ్చయం భు-౧౪

2 ౧౭ ౨౭ శు॥ అ౨౦-౨౮ శత౧౫-౧౬ హ౧౩-౫౪బ౨౦-౨౮ దిఃద-౨౫ త్యా౩ ౭౫ అహః౨౮-౪౭ జ్యేష్ఠ రవి ౧౫-౫౬ తిని వ్రయం భు-౫౩చ౮

3 ౧౮ ౨౮ శ॥ న౧౫-౪౩ పూభా౭-౧౬ న౧౩-౧౪ కా౧౫-౪౩ రా౩-౯ దశమీతిథిః ప్రశయకల్ప భు౩-౪౮

4 ౧౯ ౨౯ ఆ॥ ద౧౧-౧౦ ఉభా౫-౨౫ సి౦-౨౫ వ్యతీ౫-౨౫ ౧౧-౧౦ రా౫-౯సా స్మార్తానామేకాదశి భు౩-౧౫

5 ౨౦ ౧ సో॥ ద్వి౪-౩౫ ౯ రే౦-౪౬ అశ్వ౫౫-౫ ౩వ౪౪-౧౮ భ౪-౩ అవమ వైష్ణవానామేకాదశి మత్స్యద్వాదశి అఖండ ద్వాదశి భు౩-౨౬చ౦

6 ౨౧ ౨ మ॥ త్ర౨-౫౧ భర౫-౫౪ వ౬-౨౦కౌ౨౩-౩౦ ది౧౮-౫౮ త్యా౩-౪౩ అహః౨౮-౪౬ జ్యే రవి ౮-౦ హనుమద్వ్రతం ప్రదోషః భు౩-౩౮చ౧౧

7 ౨౨ ౩ బు॥ చ౨౮-౧౭ కృ౪౭-౩౨౯-౩౫ గ౨౦-౦ ది౨౦-౨౭ పాపా ఇనచతుర్దశీ దత్తాత్రేయజయంతి భు౩-౫౦చ౧౨

8 ౨౩ ౪ గు॥ ○ పూ౪౧-౫౪ రో౪౪-౫౩ సి౨౧-౯భ౪-౩౨ దిః౬-౬ త్యా౭-౪౫ రా౩౧-౩౦ అన్వాధానం సంపూర్ణచంద్రగ్రహణం శ్రీదత్తచంద్రదర్శనం భు౪-౦౪౧౩

9 ౨౪ ౫ శు॥ కృ ప్ర౩౮-౧౮ మృ౪౧-౫౦ సా౧౪-౪౯ బా-౩౫ శేషః౨-౪ పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౪౪ జ్యే౩ రవిః౩-౪ యోగకాలః భు౪-౧౧చ౧౪ [భు-౧౫

10 ౨౫ ౬ శ॥ ద్వి౩౩-౨౫ ఆర్ద్ర౩౯-౫౦ శు౮-౩౫ తై౫-౨౧ది-౧౩ త్యా ప్ర౩-౫౧ భు౪-౨

11 ౨౬ ౭ ఆ॥ తృ౩౦-౩౧ పున౩౭-౩౭ బ్ర౪-౪౮ బ్ర౫౪-౪౧ వ౨-౦ది-౧౪ త్యా౩-౫౫ భు౪-౩౩చ౧౬

12 ౨౭ ౮ సో॥ చ౨౭-౪౫ పు౩౭-౩౪ ఐం౫౨-౩౩ బ౨౭-౪౫ శేషః౨-౩౬ పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౪౨ జ్యే రవిః౪౯-౨౧ గ భు౪-౪౪చ౧౮ [భు-౫౫

13 ౨౮ ౯ మ॥ పం౨౭-౧౦ ఆశ్రే౩౯-౩౯ వై౪౯-౨౯ కౌ౨౭-౧౦ ది౧౧-౯ దగ్ధయోగః శుభ

14 ౨౯ ౧౦ బు॥ ష౨౭-౫౦ మఖ౪౧-౫౭ వి౪౮-౨౨ గ౨౭-౫౦ ది౧౦-౪ భు౫-౬చ౧౯

15 ౩౦ ౧౧ గు॥ స౩౦-౫౧ పూఫ౪౫-౩౫ ప్రీ౪౮-౧౫ భ౩౦-౫౧ ది౩-౧౦ అహః౨౮-౪౧ మూర్ల ప్రథమావరణౌ ధనుషి పుంపుంనక్షత్రేపాదజలరాశౌరవిః౪౫-౨౦ త్రిస్పృక్కాః భు౫-౧౭చ౨౦

16 ౧ ౧౨ శు॥ అ౩౪-౨౯ ఉఫ౫౦-౧౩ ఆయు౪౬-౦బా౨-౨౮ది౪-౫౭ షడశీతిపుణ్యకాలః ఉదయప్రభృతిప్రహరద్వయపర్యంతం ధనుర్మాసారంభః అనధ్యాయః భు౦-౧౯౨౧

17 ౨ ౧౩ శ॥ న౩౯-౧౫హ౫౫-౫౯౪౬-౩౩ తై౬-౭౮౧౩-౧౯భు-౧౯౨౨

18 ౩ ౧౪ ఆ॥ చ౪౩-౯౬ చి౬-౧౨ శో౪౮-౩౩వ౧౦-౪౮ ది౮-౫౮ త్యా౪-౨౯ భు౦-౨౩చ౨౩ [యోగః భు౩౫-౨౪

19 ౪ ౧౫ సో॥ ఏ౪౭-౪౫ చి౨-౭ అతి౪౭-౫౫ బ౧౬-౨ది౧౮-౪౬ అహః౨౮-౩౬ మూల౨రవిః౧౦-౩౯ సర్వేషామేకాదశి దగ్ధ

20 ౫ ౧౬ మ॥ ద్వా౫౪-౧౨ స్వా౭-౫౧ సు౫౦-౧౩ కౌ౨౧-౯ది౨౪-౧౯ త్యా౪-౨౫ భు౦-౪౬చ౨౫

21 ౬ ౧౭ బు॥ త్ర౫౯-౧౩ వి౧౫-౦ ధృ౫౦-౧౩ గ౨౬-౪౨ది౨౬-౯ ప్రదోషః భు౦-౫౭చ౨౬

22 ౭ ౧౮ గు॥ చతు౬-౦ అనూ౨౦-౫౭ శూ౫౧-౩౫ ధ౨౯-౩౯ అహః౧౮-౩౫ మూల౩రవిః౨౬-౧౧ మాసశివరాత్రిః త్రిద్యుస్పృక్ అనధ్యయనచతుష్టయం భు౧-౧౦చ౨౭

23 ౮ ౧౯ శు॥ చ౩-౯ జ్యే౨౫-౫౪ గం౫౧-౧౧౮౩-౯ త్యాజ్యాభావః అన్వాధానం భు౧-౨౦చ౨౮

24 ౯ ౨౦ శ॥ ● అమా౬-౭ మూ౨౯-౪౩ వృ౪౯-౪౭ నా౬-౭ది౫౭-౭ త్యా౪-౧౫ రా౧౮-౧౬ త్యా౪-౧౦ అహః౨౮-౩౦ మక రాయనగతో రవిః౧౪-౦ పిండపితృయజ్ఞః యోగకాలః భు౧-౩౨చ౨౯

కు		రా	
	బ౨ ధనుషి రవిః శు౧౦ వృశ్చి బుధః శు౧౪ తులా శుక్రః బ౩౦ ధను బుధః		
ర	కు		
శ-కే	గు		శ

కుజచారః	బుధచారః	బ౬బు అనూరబు౨-౫౫	శుక్రచారః	బ౫శ స్వారను౩౧-౩౮
శు౩ఆ విశారకు౧౫-౨౦	శు౧శు విశాఖబు౪౪-౨౦	బ౧శు జ్యే౧బు౧౫-౩౨	శు౨శ చిర౪౭-౪౫	బ౧౨మం విశా౧శు౨౭-౩౬
శు౧శు అనూ౧కు౪-౬	శు౫మం విశా౨బు౧౮-౧౫	ప్రాగస్తంబు౧౮-౨౦	శు౫మం చి౨౯-౨౫	బ౧౪శు విశా౨శు౨౯-౯
శు౧౩మం అను౨కు౫౧-౨౦	శు౮గు విశా౩బు౪-౩౦	బ౧౦ఆ జ్యే౨బు౩-౫౦	శు౧శు చి౩శు౨౬-౨౮	శనిచారః
బ౩ఆ అనూ౩కు౩౮-౫౧	శు౧౦ఆ విశా౪బు౫౩-౧౦	బ౧౨మం జ్యే౩బు౧౦-౧౫	శు౧౧సో చిర౪శు౩౭-౩౫	శు౫మం జ్యే౧శ౪౫-౯
బ౫మం ప్రాగుకు౪౯-౨౦	శు౧౪బు అను౧బు౨౨-౨౦	బ౧౪గు జ్యే౪బు౫-౩౨	శు౧౫గు స్వా౧శు౩౪-౨౦	బ౧౪గు ప్రాగుద శ౪౫-౯
బ౧శు అనూ౪కు౨౨-౪౫	బ౧శు అనూ౨బు౪౫-౧౦	బ౩౦శ మూ౧బు౯-౨౦	బ౩ఆ స్వా౨శు౩౫-౩౧	రాహుకేతుచారౌ న స్తః
బ౧౩బు జ్యే౧కు౮-౪	బ౩ఆ అనూ౩బు౫౬-౩౦	గురుచారః నాస్తి	బ౬బు స్వా౩శు౩౫-౫౮	

1928 సం. జనవరి నెల

తేది			వివరము
25	[illegible]	[illegible]	ఆ॥ ప్రతి [illegible] అహ [illegible] వమాల [illegible] నక్షత్రం [illegible] గోన్నతచంద్రోదయా భుం [illegible]
26	[illegible]	[illegible]	సో॥ ద్వి [illegible] ఉషా [illegible] త్యా [illegible] భుం [illegible]
27	[illegible]	[illegible]	మం॥ తృ [illegible] త్యా [illegible]
28	[illegible]	[illegible]	బు॥ చ [illegible] త్యా [illegible] అహ [illegible] రవి [illegible]
29	[illegible]	[illegible]	గు॥ పం [illegible] త్యా [illegible] అనధ్యాయ భుం [illegible]
30	[illegible]	[illegible]	శు॥ ష [illegible] త్యా [illegible] భుం [illegible]
31	[illegible]	[illegible]	శ॥ అ [illegible] ఉభా [illegible] త్యా [illegible] అనధ్యాయ భుం [illegible]
1	[illegible]	[illegible]	ఆ॥ న [illegible] త్యాజ్యాభావ అహ [illegible] పూసా [illegible] భుం [illegible]
2	[illegible]	[illegible]	సో॥ ద [illegible] అశ్వ [illegible] త్యా [illegible] సిద్ధయోగ భుం [illegible]
3	[illegible]	[illegible]	మం॥ ఏ [illegible] త్యా [illegible] సర్వేషాం కాదశి వైకుంఠఏకాదశి [illegible] స్వాది శ్రీరంగక్షేత్రే ద్వారదర్శనమహోత్సవ భుం [illegible]
4	[illegible]	[illegible]	బు॥ ద్వా [illegible] త్యా [illegible] అహ [illegible] రవి [illegible] ద్వాదశితిథిః కూర్మద్వాదశి ప్రదోషః భుం [illegible]
5	[illegible]	[illegible]	గు॥ త్ర [illegible] త్యా [illegible] నిత్యయంఅనధ్యయన చతుష్టయంభుం [illegible]
6	[illegible]	[illegible]	శు॥ చతు [illegible] ఆర్ద్ర [illegible] హిమ [illegible] చిదంబర క్షేత్రే ఆర్ద్రామహోత్సవః భుం [illegible]
7	[illegible]	[illegible]	శ॥ ○ [illegible] పున [illegible] అహ [illegible] అన్వాధానం భోగకాల భుం [illegible]
8	[illegible]	[illegible]	ఆ॥ కృ [illegible] పుష్య [illegible] త్యా [illegible]
9	[illegible]	[illegible]	సో॥ ద్వి [illegible] త్యా [illegible]
10	[illegible]	[illegible]	మం॥ తృ [illegible] త్యా [illegible] అహ [illegible] రవి [illegible] భుం [illegible]
11	[illegible]	[illegible]	బు॥ చ [illegible] త్యా [illegible] భుం [illegible]
12	[illegible]	[illegible]	గు॥ పం [illegible] త్యా [illegible] భుం [illegible]
13	[illegible]	[illegible]	శు॥ ష [illegible] అతి [illegible] సప్తమీతిథిః [illegible] ష్టకా భుం [illegible]
14	[illegible]	[illegible]	శ॥ స [illegible] త్యా [illegible] అహ [illegible] మకర [illegible] సంక్రమణాత్పగతః ఉత్తరాయణ పుణ్యకాల [illegible] వింశతిఘటికా [illegible] కూష్మాండ [illegible] అనధ్యాయ భుం [illegible]
15	[illegible]	[illegible]	ఆ॥ అ [illegible] త్యా [illegible] అష్టమీతిథిః భుం [illegible]
16	[illegible]	[illegible]	సో॥ న [illegible] స్వా [illegible] త్యా [illegible] భుం [illegible]
17	[illegible]	[illegible]	మం॥ ద [illegible] అహ [illegible] భుం [illegible]
18	[illegible]	[illegible]	బు॥ ఏ [illegible] అనూ [illegible] త్యా [illegible] సర్వేషాం ఏకాదశి భుం [illegible]
19	[illegible]	[illegible]	గు॥ ద్వా [illegible] జ్యే [illegible] త్యాజ్యాభావః భుం [illegible]
20	[illegible]	[illegible]	శు॥ త్ర [illegible] అహ [illegible] ప్రదో [illegible] భుం [illegible]
21	[illegible]	[illegible]	శ॥ చతు [illegible] త్యా [illegible] మాసశివరాత్రిః అప్స్వయనప్రయం భుం [illegible]
22	[illegible]	[illegible]	ఆ॥ ● అమా [illegible] త్యా [illegible] అహ [illegible] సంభోయన [illegible] తోరవిః [illegible] అన్వాధానంపిండపితృయజ్ఞాద్రక్రాం భుం [illegible]

కుజబుధచారా			గురుచార	
[illegible] జ్యే [illegible]	[illegible] మం మూ [illegible]	[illegible] ఉషా [illegible]	[illegible] ఉభా [illegible]	[illegible] మం అను [illegible]
[illegible] జ్యే [illegible]	[illegible] మూ [illegible]	[illegible] ఉషా [illegible]	[illegible] ఉభా [illegible]	[illegible] జ్యే [illegible]
[illegible] జ్యే [illegible]	[illegible] పూషా [illegible]	[illegible] సో శ్ర [illegible]	శుక్రశనిచారా	[illegible] జ్యే [illegible]
[illegible] మూ [illegible]	[illegible] సో పూషా [illegible]	[illegible] మం పశ్చాదబు [illegible]	[illegible] సో విశా [illegible]	[illegible] జ్యే [illegible]
[illegible] మూ [illegible]	[illegible] పూషా [illegible]	[illegible] శ్ర [illegible]	[illegible] విశా [illegible]	[illegible] జ్యే [illegible]
[illegible] మూ [illegible]	[illegible] పూషా [illegible]	[illegible] శ్ర [illegible]	[illegible] అనూ [illegible]	[illegible] సో జ్యే [illegible]
[illegible] మూ [illegible]	[illegible] ఉషా [illegible]	[illegible] శ్ర [illegible]	[illegible] మం అను [illegible]	రాహుకేతుచారాన [illegible]

శ్రీ ప్రభవసంవత్సర మాఘమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

23 ౧౦ ౨౦ సో॥శుప్ర౪౬-౨౪శ్ర౫౩-౩౭సి౫౫-౨౭కిం౧౬-౫౨ది౩-౧౭ యోగకాలఃమాఘస్నానప్రారంభః భు౧-౩౨వ౯

24 ౧౧ ౨౧ మ॥ద్వి౪౪-౧౯ధని౫౨-౫౫వ్య౪౯-౧౭బా౧౫-౨౧ది౩-౩౦అహః౨౭-౫౮శ్రవణ౧రవిః౧-౧౦ సమశృంగచంద్రోదయఃభు౧-౪౩చ౩౦

25 ౧౨ ౨౨ బు॥తృ౪౧-౪శత౫౧-౯వ౪౩-౩౪తై౧౨-౪౨ది౧౦-౨౩త్యా౩-౫౩దగ్ధయోగఃభు౧-౫౩చ౧ పాబాణ్ణెల [౪చ౨

26 ౧౩ ౨౩ గు॥చ౩౬-౪౯పూభా౪౮-౨౭ప౩౭-౨౮-౫౭ది౬-౨౫త్యా౩-౪౯ కుందచతుర్థీ వరదచతుర్థీ తిలచతుర్థీసోపపదంభు౨-

27 ౧౪ ౨౪ శు॥పం౩౨-౫ఉభా౪౫-౧౩సి౩౦-౮బ౪-౨౭ది౧౧-౯అహః౨౮-౪శ్రీ౨రవిః౧౭-౩ ఉమదనపంచమి వసంతోత్సవః

28 ౧౫ ౨౫ శ॥ష౨౬-౪౨రే౪౧-౨౫సి౨-౪౨తై౨౬-౪౨ది౧౩-౯త్యా౩-౪౫షష్ఠీతిథిఃభు౨-౨౫చ౪ [భు౨-౧౪చ౩

29 ౧౬ ౨౬ ఆ॥స౨౦-౫౬అశ్వ౩౭-౯సా౪౧-౯వ౨౦-౫౬వి౨౭-౫౫రా౩౧-౩౯తిథిద్వయం వైవస్వతమన్వాదిః రథసప్తమి సూర్యచంద్రవ్రతం అభోజ్యార్కవ్రతం అనధ్యయనద్వయంభు౨-౩౭చ౫

30 ౧౭ ౨౭ సో॥అ౧౫-౨భ౩౩-౫౭శు౭-౧౩శు౫౨-౬బా౧౫-౨శేషః౩-౨౦ పునస్త్యాజ్యాభావఃనవమీతిథిః అహః౨౮-౧౦ శ్రీ౩రవిః౩౩-౫౭భీష్మాష్టమి భీష్మతర్పణం భు౨-౪౬చ౬

31 ౧౮ ౨౮ మ॥౯-౧౨కృ౨౯-౩బ్ర౫౧-౩౩కౌ౯-౧౨ది౧-౫౦నందనవమిభు౨-౫౬చ౭

ఫిబ్రు 1 ౧౯ ౨౯ బు॥ద౩-౩౫ఏమ్యం౫౪-౪౯రో౨౫-౨౦ఐం౪౪-౧౦గ౩-౩౫ది౬-౩౪రా౧౦-౨౧భీష్మఏకాదశి స్మార్తానామేకాదశి అవమభు౩-౭చూ [భీష్మద్వాదశి, తిలద్వాదశి సోపపదం భు౩-౧౭చ౯

2 ౨౦ ౩౦ గు॥ద్వా౫౨-౪౧మృ౨౨-౨౩వై౩౭-౨౦బ౩-౪౫రా౧౪-౦అహః౨౮-౧౬శ్రీ౪రవిః౫౦-౪౭వైష్ణవానామేకాదశి

3 ౨౧ ౧ శు॥త్ర౫౦-౨౯ఆర్ద్ర౧౯-౩౭వి౩౧-౧౭కౌ౨౧-౨౦రా౨౦-౨౯వరాహకల్పాదిఃప్రదోషఃభు౩-౨౮చ౧౦

4 ౨౨ ౨ శ॥చతు౪౨-౪౪పున౧౮-౧౮ప్రీతి౨౫-౩౭గ౧౬-౨౩రా౯-౨౯అనధ్యయనత్రయం భు౩-౩౯చ౧౧

5 ౨౩ ౩ ఆ॥○పూ౫౪-౪౯పుష్య౧౭-౩౧ఆయు౨౧-౫౫భ౧౪-౧౭రా౨౧-౨౩అన్వాధానంవ్యాసపూర్ణిమ శ్రీరామచంద్రదర్శనంభు౩-౫౦చ౧౨

6 ౨౪ ౪ సో॥కృప్ర౫-౨౮ఆశ్రే౧౮-౨సా౧౦-౧౫బా౧౫-౩౯రా౨౦-౩౦అహః౨౮-౨౪ధని౧౪రవిః౭-౭యోగకాలఃభు౪-౦చ౧౩

7 ౨౫ ౫ మ॥ద్వి౬-౨౨మ౯-౫౦శో౧౪-౩౭తై౧౫-౫౫-౧౨-౨౩త్యా౪-౧౨చాతుర్మాస్యద్వితీయా భు౪-౧౦చ౧౪

8 ౨౬ ౬ బు॥తృ౪౮-౩౫పూఫ౨౨-౪౮అతి౧౨-౪౬వ౭-౨౮రా౧౩-౩౫ త్యా౪-౧౭ దగ్ధయోగఃభు౪-౨౧చ౧౫

9 ౨౭ ౭ గు॥చ౫౧-౫౮ఉ౨౭-౫సు౧౧-౫౮బ౨౦-౧౭రా౨౧-౨౩త్యా౪-౨౧భు౪-౩౧

10 ౨౮ ౮ శు॥పం౫౬-౨౩హ౩౨-౧౧ధృ౨౨-౧కౌ౨౪-౧౦రా౧౫-౪౭అహః౨౮-౩౨ధని౨రవిః౨౪-౧౨భు౪-౪౨చ౧౭

11 ౨౯ ౯ శ॥ష౬౦-౦చి౩౮-౨౪శూ౧౨-౪౬గ౨౮-౧౨రా౨౫-౯త్యా౪-౨౪త్రిద్యుస్పృక్ భు౪-౫౨చ౧౮

12 ౧ ౧౦ ఆ॥ష౧-౩౯స్వా౪౪-౫౪గం౧౪-౦వ౧-౩౯త్యాజ్యాభావఃఅహః౨౮-౩౯ధని౩కుంభేరవిః౪౧-౨౮హానిపదపుణ్యకాలః మధ్యాహ్నప్రభృతి కలియుగాంతః త్రిస్పృష్టకాః భు౫-౪చ౧౯

13 ౨ ౧౧ సో॥స౭-౬విశా౫౧-౯వృ౫౧-౨౧బ౭-౬ది౦-౨౬భు౦-౩చ౨౦

14 ౩ ౧౨ మ॥అ౧౨-౨౨అనూ౫౭-౪౧ధృ౧౬-౨౧కౌ౧౨-౨౨ది౨-౩౧త్యా౪-౨౪నవమీతిథిఃభు౦-౧౧చ౨౧ [౦-౨౦చ౨౨

15 ౪ ౧౩ బు॥న౧౭-౪జ్యే౬౦-౦వ్యా౧౭-౨౭గ౧౭-౪ది౧౨-౫౫త్యా౪-౨౧దశమీతిథిః అహః౨౮-౪౨ధని ౪రవిః౫౯-౮భు

16 ౫ ౧౪ గు॥ద౨౦-౫౭జ్యే౩-౦హ౧౭-౩౮ధ౨౦-౫౭త్యాజ్యాభావఃశూన్యతిథిఃభుం-౨౯చ౨౩ [౩౮చ౨౪

17 ౬ ౧౫ శు॥ఏ౨౩-౪౩మూ౭-౨౧వ౧౬-౫౮బా౨౩-౪౩ద౩-౪౮రా౩-౪౯త్యా౪-౧౨ఏకాదశితిథిః సర్వేషామేకాదశి భుం-

18 ౭ ౧౬ శ॥ద్వా౧౫-౧౩పూషా౧౦-౩౩స౧౫-౨౩తై౨౫-౧౩రా౨-౨౧శనిప్రదోషఃభుం-౪౮చ౨౫

19 ౮ ౧౭ ఆ॥త్ర౨౫-౨౩ఉషా౧౨-౨౭వ్య౧౨-౪౭వ౨౫-౨౩ది౨౨-౩౪అహః౨౮-౫౦శత౧రవిః౧౬-౪౮మహాశివరాత్రిః మాసశివరాత్రిశ్చభుం-౫౭చ౨౬

20 ౯ ౧౮ సో॥చతు౨౪-౯శ్ర౧౩-౧౨వ౯-౧౨శ౨౪-౯ది౨౩-౫౬చతుర్దశితిథిఃభు౧-౬చ౨౭

21 ౧౦ ౧౯ మ॥●అ-౨౨-౪౫ధని౧౨-౪౬పరి౪౪స౫౩-౫౨నా౨౨-౪రా౧౨-౨౩త్యా౩-౫౩అమాతిథిఃఅహః౨౮-౫౪ మీనాయనగతోరవిః ౨౦-౧౨ద్వాపరయుగాదిః అన్వాధానంపిండపితృయజ్ఞఃభు౧-౧౭చ౨౮

1928 ఫిబ్రవరి నెల

గు		రా	
	బు కుంభే రవిః బ౧౨ మక కుజః		
౪	శు౭ కుంభే బుధః		
బు	బ౧౧ మక శుక్రః		
శు	శ		
శు	కే		

కుజచారః
శు౫సు పూషా౧౯-౦
౯మం పూ౨శు౪౪-౫౫
శు౧౫ఆ పూ౩శు౧౪-౨౩
బ౪గు పూషా౪శు౪౩-౨
బ౭మం ఉషా౧శు౧౫-౫౦
బ౧౨శ ఉషా౨శు౪౨-౪

బుధచారః
శు౨మం ధ౧బు౭౬-౨౬
శు౪గు ధ౨బు౪౪-౪౪
శు౭ఆ ధ౩బు౧౨-౯
౯మం ధ౪బు౪౦-౨౫
శు౧౩శు శత౧బు౩౩-౪౩
బ౧సో శత౨బు౫౪-౧౪
బ౬శ శత౩బు౪౭-౫౭

బ౯బుధవక్రారంభః౪౧-[౪౦
బ౧౩ఆ పశ్చాబు౩౩-౨౩
బ౩౦మం శత౨వబు౪౫-౨

గురుచారః
బ౩బు ఉభా౩గు౫౪-౪౧

శుక్రచారః
శు౧సో మూ౧శు౨౪-౩౯

శు౪గు మూ౧శు౧౦-౩౨
శు౭ఆ మూ౩శు౫-౩౫
౯మం మూ౪శు౩౯-౫౫
శు౧౩శు పూ౧శు౨౫-౪౫
బ౧సో పూషా౨శు౧౧-౨౫
బ౩బు పూషా౩శు౫౫-౪౨
బ౬శ పూషా౪శు౩౫-౫౦
బ౭మం ఉషా౧శు౯-౫౮
బ౧౧శు ఉషా౨శు౨-౫౦
బ౧౩ఆ ఉషా౩శు౪౬-౨౪

శనిచారః
బ౨మం జ్యే౩శ౨౫-౪౦

రాహుకేతుచారౌ
శు౩బురోహిణ్యాం రా } ౧-౪౬
అనూ౨కేతుః }

శ్రీ ప్రభవసంవత్సర ఫాల్గుణమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

ఫిబ్రవరి నెల

22	౧౧	౨౦	బు॥శుప్ర౧౮-౪౭ శత౧౧-౧౭ సి౫౨-౨౨ బ౧౮-౪౭ ది౨౬-౩ రాతిథిద్వయం అహః౨౮-౫౬ శత౨ రవిః౩౪-౫౨ సమళ్యంగచంద్రోదయః భు౧-౨౪చ౨౯
23	౧౨	౨౧	గు॥ద్వి౧౪-౩౫ పూభా౮-౫౩ సా౪౬-౩౨ కౌ౧౪-౩౫ రా౨-౩౮ భు౧-౩౩చ౧ రంజాన్ నెల
24	౧౩	౨౨	శు॥తృ౯-౪౧ ఉభా౫-౪౬ శు౩౯-౧౫ గ౯-౪౧ రా౪-౫౫ త్యా౩-౪౫ భు౧-౪౨చ౨
25	౧౪	౨౩	శ॥చ౪-౧౨ వీవ్యం౫౪-౧౭ రే౨-౬ అశ్వి౫౬-౨ శు౩౧-౪౧ భ౪-౧౨ రా౧౯-౪౪ అహః౨౯-౨ శత౩ రవిః౫౩-౫౧ అవమ శాంతచతుర్థీ భు౧-౫౧చ౩
26	౧౫	౨౪	ఆ॥ప౫౮-౨౫ భ౫౩-౫ బ్రా౨౩-౪౧ కౌ౨౬-౨౧ ది౨౦-౫ త్యాప్ర౩-౪౦ భు౨-౦చ౪
27	౧౬	౨౫	సో॥ష౪౬-౩౨ కృ౪౯-౪౬ ఐం౧౬-౦ గ౨౯-౨౯ ది౨౧-౪౮ త్యా౩-౪౪ కువే భు౨-౯చ౫
28	౧౭	౨౬	మ॥స౪౦-౫౪ రో౪౫-౫౫ వై౮-౯ భ౧౩-౪౩ వి౨౭-౧౨ త్యా౩-౪౪ రా౨౯-౫౬ అనధ్యాయః భు౨-౧౮చ౬
29	౧౮	౨౭	బు॥న౩౫-౩ మృ౪౨-౩౪ వి౦-౫౪ ప్రీ౫౨-౫౩ బా౮-౧౬ శేషః౨-౫౪ పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౯-౧౨ శత౪ రవిః౧౯-౯ కువే భు౨-౨౭చ౭
1	౧౯	౨౮	గు॥ద౩౧-౧౫ ఆర్ద్రా౩౯-౫౪ ఆయు౪౭-౨౩ తై౩-౨౬ ది౨-౩౮ త్యా౩-౪౯ భు౨-౩౬చ౮
2	౨౦	౨౯	శు॥ఏ౨౭-౩౫ పున౩౮-౩ సౌ౪౧-౪౧ భ౨౭-౩౫ వి౮-౫౮ రా౨౮-౭ సర్వేషామేకాదశీ భు౨-౪౫చ౯
3	౨౧	౩౦	శ॥ద్వా౨౪-౫౮ పుష్య౩౭-౧౪ శో౩౬-౫౩ బా౨౪-౫౮ శేషః౧-౪ అహః౨౯-౨౧ పూభా౧ రవిః౩౧-౨౨ నృసింహద్వాదశీ శనిప్రదోషః భు౨-౫౪చ౧౦
4	౨౨	౩౧	ఆ॥త్రి౨౩-౧౮ ఆశ్లే౩౭-౯ అతి౩౩-౫ తై౨౩-౧౮ వి౯-౩౧ త్రయోదశీతిథిః అనధ్యాయనచతుష్టయం భు౩-౩చ౧౧
5	౨౩	౧	సో॥చతు౨౩-౦ మ౩౯-౧౪ సు౨౯-౫౩ వ౨౩-౦ వి౮-౨౫ రా౩౦-౩౦ చతుర్దశీతిథిః కామదహనం హోళికోత్సవః వసంతోత్సవః భు౩-౧౨చ౧౨
6	౨౪	౨	మ॥○పూ౨౩-౫౩ పూఫ౪౧-౬ ధృ౨౭-౫౩ బ౨౩-౫౩ శేషః౪-౭ అహః౨౯-౨౬ పూభా౨ రవిః౫౦-౫౬ పూర్ణిమాతిథిః బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః అన్వాధానం భు౩-౨౧చ౧౩
7	౨౫	౩	బు॥కృప్ర౨౬-౯ ఉఫ౪౫-౧౩ శూ౨౭-౧౨ కౌ౨౬-౯ ది౧-౦ త్యా౪-౧౬ యోగకాలః భు౩-౩౦చ౧౪
8	౨౬	౪	గు॥ద్వి౨౯-౩౪ హ౫౦-౪౯ గం౨౬-౪౬ గ౨౯-౩౪ వి౮-౩౬ భు౩-౩౯చ౧౫
9	౨౭	౫	శు॥తృ౩౩-౫౪ చి౫౬-౪౩ వృ౨౭-౨౪ వ౧-౯ ది౧౨-౪౯ బ్రహ్మకల్పః కువే భు౩-౪౯చ౧౬
10	౨౮	౬	శ॥చ౩౯-౭ స్వా౬౦-౦ ధృ౨౮-౪౩ బ౬-౩౦ ది౧౨-౧౫ త్యాప్ర౪-౨౬ అహః౨౯-౩౬ పూభా౩ రవిః౧౧-౦ భు౩-౫౯
11	౨౯	౭	ఆ॥పం౪౪-౯ స్వా౩-౧౮ వ్యా౩౦-౨ కౌ౧౧-౪౩ ది౧౮-౧౨ త్యా౪-౨౬ భు౪-౭చ౧౮
12	౩౦	౮	సో॥ష౪౯-౩౩ వి౯-౫౨ హ౩౧-౨౬ గ౧౬-౫౬ ది౨౦-౫౩ భు౪-౧౬చ౧౯
13	౧	౯	మ॥స౫౪-౬ అను౧౬-౧౮ వ౩౨-౨౩ భ౨౧-౫౧ రా౧-౩౪ అహః౨౯-౪౪ పూభా౪ మీనే రవిః౩౧-౨౩ షడశీతిపుణ్యకాలః సంక్రమణాత్పూర్వం షోడశఘటికాః తిస్రోష్టకాః భు౪-౨౫చ౨౦
14	౨	౧౦	బు॥అ౫౮-౧౭ జ్యే౨౧-౪౦ సి౩౩-౦ బా౨౬-౧౨ త్యాజ్యాభావః అనధ్యాయః భు౦-౪చ౨౧
15	౩	౧౧	శు॥న౬౦-౦ మూ౨౬-౭ వ్య౩౨-౯ తై౯-౬ ది౨౧-౪౭ రా౨౧-౪౯ త్యా౪-౯ త్రిస్పృక్ భు౦-౧౧చ౨౨
16	౪	౧౨	శ॥న౦-౩౫ పూషా౨౯-౫౨ వ౩౧-౯ గ౦-౩౫ రా౨-౪౫ త్యా౪-౫ అహః౨౯-౫౦ ఉభా౧ రవిః౫౧-౫౬ భు౦-౯
17	౫	౧౩	ఆ॥ద౧-౫౫ ఉషా౩౨-౬ ప౨౯-౧౦ భ౧-౫౫ రా౧౨-౨౭ త్యా౪-౪ భు౦-౨౭చ౨౪
18	౬	౧౪	సో॥ఏ౧-౫౮ శ్ర౩౩-౬ శి౨౬-౦ బా౧-౫౮ రా౧౩-౯ త్యా౩-౫౯ సర్వేషామేకాదశీ భు౦-౩౫చ౨౫
19	౭	౧౫	మ॥ద్వా౦-౪౬ ఏవ్యం౫౭-౫౫ ధ౩౨-౫౬ సి౨౧-౪౯ తై౦-౪౬ రా౨౦-౩౪ త్యా౩-౫౫ అవమప్రదోషః భు౦-౪౩
20	౮	౧౬	బు॥చతు౫౫-౧౨ శత౩౧-౩౯ సా౧౬-౪౫ భ౨౬-౩౩ రా౧౭-౨ త్యా౩-౫౧ అహః౨౯-౫౮ ఉభా౨ రవిః౧౩-౪ మాసశివరాత్రిః కృష్ణాంగారకచతుర్దశీ అనధ్యాయనత్రయం భు౦-౫౧చ౨౭
21	౯	౧౭	గు॥●అమా౫౦-౫౧ పూభా౨౯-౨౭ శు౧౦-౫౫ చ౨౩-౧౮ ౨-౧ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు౦-౫౯చ౨౮

1928 మార్చి నెల

శ్రీవిభవసంవత్సర చైత్రమాసతిథివారాదయః

22	౧౦	౧౮	శు॥శుప్ర౪౫-౪౬ ఉభా౨౬-౨౮ శు౪-౨౫ బ్ర౫౩-౨ కిం౧౮-౧౮ రా౨౪-౩౬ అహః౩౦-౪ మేషాయనగో రవిః౮-౫౧ యోగకాలః వక్రాం భు౧-౭చ౨౯

గు		రా	
ర బు	బ౭ మీనే రవిః		
శు శు	బ౬ కుంభే శుక్రః		
	శ-కే		

కుజచారః
శు౨గు ఉషా౩కు౧౩-౫౪
శు౭సో ఉషా౪కు౪౩-౪
శు౧౨శ శ్ర౧కు౧-౧౨
బ౧బు శ్ర౨కు౩-౩౨
బ౬సో శ్ర౩కు౨౦-౫౪

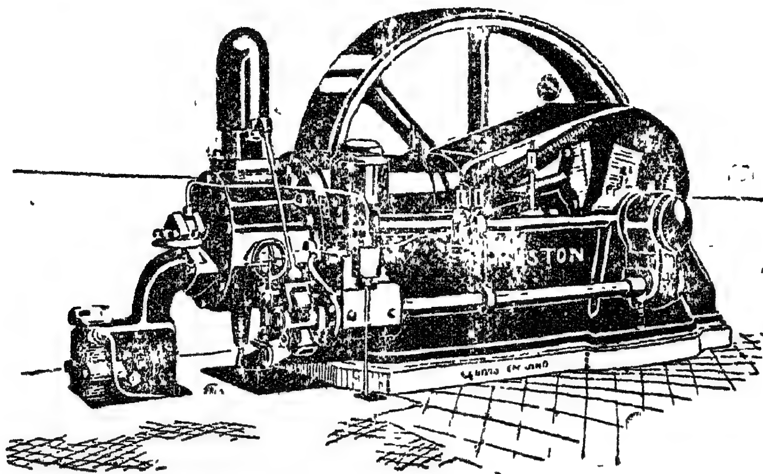
బుధచారః
బ౯శు శ్ర౪కు౧౨-౪౪
బ౧౪మం ధ౧కు౪౧-౫౦
శు౬ఆ శత౧వక్రీబు౮-౪౪
శు౧౫మం ప్రాగుదయం బు[౩౯-౨౦

గురుచారః
బ౩శు బుధవక్రత్యాగః౫౨-[౨౦
బ౩౦బు తారాబుధజ్వీర౩-[౪౫
శు౩శు ఉభా౪గు౧౩-౫౨

శుక్రచారః
బ౩శు రేవ౧గు౫౧-౨
శు౧బు ఉషా౪శు౩౦-౧౧
శు౪శ శ్ర౧శు౧౦-౪౩
శు౭సో శ్ర౨శు౫౫-౬
శు౧౦గు శ్ర౩శు౩౮-౧౩
శు౧౩ఆ శ్ర౪శు౨౦-౯

శు౧౫మం ధని౧శు౧౪-౧౩
బ౩శు ధని౨శు౪౪-౫౯
బ౬సో ధని౩శు౨౭-౩౫
బ౯గు ధని౪శు౧౦-౧౭
బ౧౦శ శత౧శు౫౧-౫౦
బ౧౪మం శత౨శు౩౪-౨౦
శనిచారం నాస్తి
రాహుకేతుచారౌ న స్తః

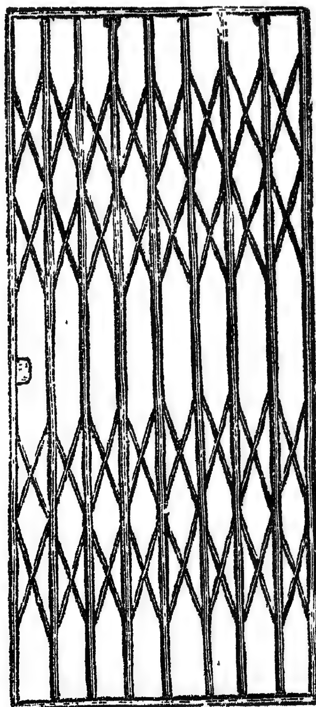
రస్టన్ ఆయిల్ ఎంజినులు

అన్ని పనులకు ఉపయోగించబడుచున్నవి.

మేము ఎంజినీరింగు వ్యాపారమునందు గడచిన 24 సంవత్సరములనుండి అన్నిరకముల ఎంజను ఇన్‌స్టలేషను, ప్లాంటులకుబంధు మంచి అనుభవము, ప్రఖ్యాతిగడించి యుండుటచే మాకు మాస్సె అండు కో లిమిటెడ్‌వారు మద్రాసునందు లోకల్ ఏజన్సీని యిచ్చియున్నారు.

ఈ దిగువ విలాసమునకు ఖుద్దునవచ్చినను, ఉత్తరములు వ్రాసినను బదులు తెలుపబడును.

గృహనిర్మాణములకు

అగత్యమైన గర్డరులు, సిమెంటు, రాడులు, వార్నీషులు, పైకప్పుకు కావలసిన జింక్ కారిగేటెడ్ రేకులు, మేకులు వగైరాలు కూడ సరఫరా చేయబడును.

శ్రీ ఆంజనేయ ఐరన్ వర్క్సు,

5, కింగ్‌టాక్ గార్డన్సు, మద్రాసు.

ఈ మాస్వంత కర్మాగారమునందు ముడుచుకొనునట్టి (Collapsible) గేట్లు,ఇనుపజాలీ రేకులు (expanded band Plates), గ్రాదెలు మొదలగునవి, యే కొలతలో కావలసినను సరఫరా చేయబడును.

గవర్నమెంటు ఎంజినీరులు, ఆక్షనీరులు

యే వస్తువైనను మాపద్దకు పంపిన న్యాయమైన ధర ప్రకారము వేలము వేసి విక్రయించబడును.

పైవిషయములలో యొందులోనైనను మమ్మును ఒకసారి పరీక్షించి చూడుడు. మీకు తప్పక తృప్తిగలుగును.

Teleg. Add.: "GALY" *Telephone No. 2117*

GALLEY & Co., ESTD 1903.

MACHINERY AND HARD-WARE MERCHANTS,

164, Broadway, MADRAS.

ఓం

ప్రస్తావన

శ్లో. ఓం నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే
నిర్మలాయ ప్రశాన్తాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీమన్మహాదేవుని యాజ్ఞానుసారముగ ప్రవర్ధమానం బగుచున్న విశ్వవిలాసమునం దొకచాంద్రమానాబ్దము ముగిసినది. బ్రహ్మకల్పమునందు ప్రథమ పరార్ధము ముగిసి ద్వితీయపరార్ధమునందు ప్రథమ సంవత్సరముజరుగుచున్నది. రెండవపరార్ధమునందు ప్రథమదినమునను పగలు 13 గడియలు 42 విగడియలుగతించినవి. వైవస్వతమన్వంతరమునందు కలియుగమునందు ప్రథమపాదమునందు 5,028 వత్సరములు గతించినవి. శాలివాహన శకాబ్దములు 1,849, హూణశకాబ్దములు 1,926, ఫసలీ సంవత్సరములు 1,335, విక్రమార్కశకాబ్దములు 1,983 భరతశకాబ్దములు 5,071 గడచిపోయినవి. సృష్ట్యాది నుండియును 195,58,85,028 సంవత్సరములు ముగిసినవి. కలియుగాదినుండి చాంద్రమానపరివృత్తులు 83 గతించి, 84వ పరివృత్తి ప్రారంభమైనది. ప్రభవసంవత్సరము మహాకాలచక్రమునందు నవపరివృత్తి కారంభముగ నేర్పడుచున్నను అనంతకాలచక్రము గణనాతీతముగ నున్నది. అఖండమైన బ్రహ్మాండమునందు కాలనిర్దేశమువలె, దిజ్నిర్దేశమును మానవులకు దుర్గ్రాహ్యముగ నున్నది. బ్రహ్మాండమునందుగల గ్రహతారాగణముల కాద్యంతము లగమ్యములుగ నున్నవి. ఆకసమునందు 200,00,00,000 తారలు గలవని పరిశోధకులు నిర్ణయించుచున్నారు. సూర్యమండలము సన్నిహితముగ నున్నను దురవగాహముగ నున్నది. సూర్యమండలమునందు కాంతికిరణము కేంద్రమునుండి భూమండలమునకు ప్రసరించుటకు 4,000 కాంతివత్సరములు పట్టుననియు, తారామండలమునుండి భూమండలమునకు కాంతికిరణము ప్రసరించుటకు 3,00,000 కాంతివత్సరములు పట్టుననియు పరిశోధకులు నిర్ణయించుచున్నారు. ఆ నిర్ణయములు మానవగణనమునందు దురవగాహములుగ నుండగలవు. కాంతికిరణము సంవత్సరమునకు 600,000,00,00,000 మైళ్ల ప్రమాణమున ప్రసరించునపుడు అనంతమైన దిక్కాలముల ప్రభావము దురూహ్యమగుచున్నది. అనంతములైన దేశకాలములను సాంతములైన సాధనసామగ్రితో గ్రహించుట యసాధ్యమైనను మానవలక్ష్యమనంతవిలాసమునందు లగ్నమగుచు సనాతనమైనపరమేశ్వరవిలాసములను గ్రహించుటకు వినియోగపడుచున్నది.

ప్రభవసంవత్సర ఫలము

ప్రభవసంవత్సరమునకు సూర్యుడు రాజు, గణకుడు; ఫలము:—ప్రభువులకు వైరము, స్వల్పవృష్టి, చోరాగ్ని శస్త్రభయము, అనర్ఘము. బుధుడు మంత్రి, సేనాధిపతి, అర్ఘాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామ పాలకుడు; ఫలము:—మేఘపీడ, సస్యఫలసమృద్ధి, అతివృష్టి, కామ పీడనము, పామండుల వృద్ధి, గ్రామసౌఖ్యము. శని సస్యాధిపతి, నీరసాధిపతి, పురోహితుడు, పరీక్షకుడు; ఫలము:—తిలమాషకుళుత్థ కృష్ణధాన్యసమృద్ధి, కృష్ణభూములఫలము, శృంగలోహదారు పాత్రాదులకు అనర్ఘము, మనుజులకు సుఖము, పురోహితులకు పరీక్షకులకు బుద్ధిమాంద్యము. చంద్రుడు రసాధిపతి; ఫలము:—తిలతైల గుడ మధు పయోఘృతశర్కరాదులకు అర్ఘవృద్ధి. కుజుడు దైవజ్ఞుడు; ఫలము:—చోరాగ్ని శస్త్రబాధలు, రాజులకు యుద్ధము, దైవజ్ఞులకు మందబుద్ధి. యముడు పశునాయకుడు; ఫలము:—అనర్ఘము, అల్పవృష్టి, క్షీరక్షయము, పశు

పీడ. సంక్రాంతి పురుషవాహనము సింహము; ఫలము:— వ్యాగనాశనము. ప్రభవ సంవత్సరమునకు సామాన్య ఫలము:—

శ్లో. [illegible]
[illegible]

సామాన్యపంచాంగఫలమును జాడ్కేలు పంచాంగమునే కవిధముగ నిర్ణయించుచున్నది. 1914 సం॥ముతో నారంభమైన మహాసంక్షోభము 1932 సం॥ అంతమువఱకును వ్యాపించుచు, విభవసంవత్సరమునందు మహాసంక్షోభము గలుగునని జాడ్కేలుపంచాంగము తెలుపుచున్నది. యురేనసునకును, గురువునకును మేషరాశియందు సంయోగ మేర్పడునపుడు సంక్షోభముగలుగుననియును, ముఖ్యముగను ఇంగ్లాండున కీసంక్షోభ మధికమనియును జాడ్కేలు పంచాంగము తెలుపుచున్నది. పిరమిడు పరిగణనములను బట్టి 1928 సంవత్సరము మేనెల 29 వ తేదినుండి 1936 సెప్టెంబరు 16వ తేదివఱకు యూరపు దుఃఖవేదన ననుభవించునని జాడ్కేలుగారు సిద్ధాంతమును జేయుచున్నారు. ప్రభవసంవత్సరముతో నవయుగారంభ మగునని భారతీయ దైవజ్ఞులు నిర్ణయించు చున్నారు. కాలగర్భము ప్రసవింపనున్న ఫల మజ్ఞాతమై దైవాధీనమై యున్నది. ఒకక్షణకాలములో మహాఖండమును మహాసముద్రమును జేయుటకును, మహాసముద్రమును మహాఖండమును జేయుటకును మహాయోగీశ్వరుడు శంకరుడు సమర్థుడు. జాడ్కేలుగారిజ్యోతిషము యూరపియను రాజ్యములకు సంబంధించినను యూరపురాజ్యములకు క్రీడారంగమైన ఆసియా రాజ్యములకును నీ స్పర్శ గలుగుట సహజము.

యూరపురాజ్యములు

ఐరోపా మహాసంగ్రామము యూరపురాజ్యముల యదృష్టము నస్తంగతము చేసినది. యూరపురాజ్యములకు పరపీడనజీవనము దుస్తర మగుచున్నది. యూరపురాజ్యములకు విజయపరాజయములు పరమానర్థముల నొడగూర్చినవి. ధననాశనము, జనక్షయము సంఘజీవనమునందు మహాపరివర్తనమును గలుగజేసినవి. జీవయాత్రయందు స్త్రీపురుషులకు, కార్మిక ధనస్వాములకు తీవ్రమైన స్పర్ధ ప్రబలినది. గ్రేటుబ్రిటనునందు సగటున 18,00,000 మంది నిరుద్యోగదశయం దున్నారు. నిరుద్యోగులకుగాను ఇంతవఱకును 5,362 లక్షల సవరనులు వ్యయము చేయబడినవి. బొగ్గుసమ్మె కోట్లసవరనుల నష్టమును గలుగజేసినది. బొగ్గుసమ్మెయందు కార్మికులు పరాజయమును బొందిరి. ఆపరాజయము ధనస్వాములకును, కార్మికులకును గలవైరమును దృఢతరముచేసినది. గ్రేటుబ్రిటను వ్యాపారము మందగించుచున్నది. 1925 వ సంవత్సరమునందు 132 కోట్ల సవరనుల దిగుమతులును, 77 కోట్ల సవరనుల ఎగుమతులును జరిగినవి. 1926 సంవత్సరమునందు వ్యాపార మింకను తగ్గినది. వ్యాపారముల క్షీణత పరిశ్రమల క్షీణతకు గారణంబుగ నున్నది. గ్రేటుబ్రిటనుకు పట్టినదుర్గతియె ఫ్రాన్సు, ఇటలి మొదలగు రాజ్యములకు బట్టినది. ఫ్రాన్సు మొరాకోయందు విజయమును బడసినను పరపీడనము దుఃఖభాజన మగుచున్న విధమును ఫ్రాన్సు పరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి. రుష్యాయందు సుస్థాపితమైన సాంఘికత్వము యూరపురాజ్యములందు క్రమముగను వ్యాపించుచు ధర్మహానికి సాధనంబగుచున్నది. గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశములందు వివాహవిచ్ఛేదములసంఖ్య పెరుగుచున్నది. ఇంగ్లాండునందు సంవత్సరమునకు 2,605, ఫ్రాన్సునందు 33,000, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందు 1,50,000 వివాహవిచ్ఛేదములు గలుగుచున్నవి. గ్రేటుబ్రిటను ఫ్రాన్సుదేశములందు జననములసంఖ్య తగ్గుచున్నది. వ్యభిచారజననములు గ్రేటుబ్రిటనునందు 30,000, ఫ్రాన్సునందు 70,000 సంవత్సరమునకు గలుగుచున్నవి. గ్రేటుబ్రిటనునందు మద్యపానమునకు 1925 సంవత్సరమున తల 1-కి రూ.103 వంతున 3,152 లక్షలసవరనులు వినియోగపడినవి. త్రాగుడు నేరములకు 1926 వ సంవత్సరమున 80,000 మంది దండింపబడిరి. గ్రేటుబ్రిటను అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములకు 11,107 లక్షల సవరనులు బాకీ యున్నను గ్రేటుబ్రిటనుకు రానలసిన బాకీలు 21,946 లక్షల సవ

ములు గావు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునందుగల 45 కోట్ల ప్రజలయందును 32 కోట్ల ప్రజలు భరతఖండమునందు గలరు. సామ్రాజ్యమునందు 6 కోట్లు మాత్రము తెల్లవారు గలరు. ఈ స్వల్పసంఖ్యాకులువ్యాపారాభివృద్ధికిని, సామ్రాజ్యసంరక్షణమునకును జాలనివిధమును రాజ్యవ్యవహారములు వెల్లడిచేయుచున్నను శ్వేతజాత్యభిమానము ధర్మనిర్వహణమునకు ప్రతిబంధకముగ నున్నది. ఐరోపా సంగ్రామము, బ్రిటీషు సామ్రాజ్యసభ శ్వేతజాత్యభిమానమును, సామ్రాజ్యాభిమానమును వృద్ధిచేసినను ప్రాచ్య ప్రబోధమునకు వినియోగపడుచున్నవి. స్వాతంత్ర్య వాతావరణము విశ్వమునందంతటను వ్యాపకమును బొందుచు శ్వేతాధిపత్యమును నిరంతరము శిథిలము చేయుచున్నది. బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులు కన్నులను మూసికొని ప్రపంచమునందు జరుగుచున్న మహాపరివర్తనమును గనుగొనకుండుట శోచనీయముగ నున్నది.

ప్రాక్ప్రసంగము

చిరకాలమునుండియును ప్రాచీప్రతీచీభావములకు సంరంభము గలుగుచున్నది. ప్రాచ్యులలక్ష్య మాధ్యాత్మికము: పాశ్చాత్యులలక్ష్య మాధిభౌతికము. ప్రాచ్యదేశీయులైన బుద్ధుడు, ఏసుక్రీస్తు, శంకరుడు, రామానుజుడు, మహమ్మదు, కన్‌ఫ్యూషియసు మొదలగు మహానుభావులు ప్రపంచలక్ష్యము నాధ్యాత్మికపరము చేసిన విధమును ప్రపంచమతచరిత్రము విశదము చేయుచున్నది. బుద్ధభగవానుని విజయములు, ఏసుక్రీస్తు విజయములు నేటికిని ప్రపంచమునందు సుస్థిరముగ మానవహృదయము నావరించియున్నవి. ఏసుక్రీస్తు, బుద్ధుడు బోధించిన ప్రేమతత్త్వము మానవసంఘమును నేటికిని పాలించుచున్నది. అలెగ్జాండరు, సీజరు స్థాపించినరాజ్యములు నామరూపములు లేక నశించి శిథిలశిల్పములయందుమాత్రము గోచరం బగుచున్నవి. మతోద్ధారకులబోధలు చైతన్యామృతపూరితములై పురుషార్థమునకు సాధనములుగ నున్నవి. రాజ్యస్థాపకుల విజయములు దురంతపూరితములై ఆత్మవినాశమునకు సాధనములుగ నున్నవి. ప్రపంచచరిత్రమునం దీవిషయము పునరావృత్తినిబడయుచున్నను క్రొత్తవిషయముగ గనుపట్టుచుండును. పాశ్చాత్యరాజ్యములు పశుబలాధారమున ప్రాచ్యదేశములను జయించి రాజ్యాధికారమును నిర్భయముగ ననుభవించుచున్నవి. రుష్యాకు జపానువలన గలిగిన పరాభవము ఆసియాఖండవాసుల కాత్మవిశ్వాసమును గలుగజేసినది; శ్వేతరాజ్యముల దుర్జయసిద్ధాంతమును శిథిలము చేసినది. జపానువిజయము లాసియాప్రతిభను వ్యక్తము చేసినను యూరపురాజ్యముల విజయమువలె పరపీడనమునకు సాధనము లైనవి. ఐరోపామహాసంగ్రామము శ్వేతరాజ్యముల దుర్జయసిద్ధాంతమును సంపూర్ణముగ నాశనము చేసినది. వ్యాధిగ్రస్తరాజ్యముగ నెంచబడిన తుర్కి స్వాతంత్ర్యమును బడసి వికసించుచున్నది. పారశీకము, ఆఫ్గనిస్థానము స్వాతంత్ర్యమును బడసి వృద్ధిని బొందుచున్నవి. చీనాయం దంతర్భేదములు చెలరేగుచున్నను స్వాతంత్ర్యప్రసవ మతివిచిత్రముగ జరుగుచున్నది. భరతఖండమునందును స్వరాజ్యప్రస్థానము నెమ్మదిగ నడుచుచున్నది. యూరపురాజ్యములయొక్క ప్రతాపము చల్లారుచున్నను దురాశమాత్రము బలిసి సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది. భరతవర్షమునందు పర్యాప్తంబగుచున్న స్వరాజ్యసంరంభమునందు బ్రిటీషు రాజ్యాధికారులు చూపుచున్న యధర్మప్రతిఘటనము సామ్రాజ్యముల దుర్నయములకు నిదర్శనముగ నున్నది.

భరతఖండము 33 కోట్ల ప్రజలను, సహజసంపదలను, ప్రాచీనసభ్యత్వమును గలిగియుండియును పరాధీనస్థితియందుదుఃఖవేదననుభవించుచున్నది.

కాంగ్రెసు విభేదములు

మాంటుఫర్డు సంస్కరణములు పారతంత్ర్యబంధనమునకువలె స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి వినియోగపడుటలేదు. నిరర్థకమైన ద్వంద్వప్రభుత్వమునకు దోడుగ నిర్బంధములను, లీకమిషను నిర్ణయములను బ్రిటీషుపార్లమెంటు ప్రసాదించి ఉక్కుపంజరమును బిగదీసినది. దేశబంధు చిత్తరంజనదాసు మరణానంతరము భారతీయనాయకులకు నిరంకుశకాలప్రవాహము నరికట్టు

టకు శక్తి క్షీణించినది. కాన్పూరుకాంగ్రెసు బహిష్కార పక్షమునకును, స్వరాజ్యపక్షమునకును గల విభేదముల నంతరింపజేయుటకు జేసిన ప్రయత్నములు కొంతవఱకు సఫలములైనను స్వరాజ్యపక్షమునందు చీలికలేర్పడి నాయకులయం దభిప్రాయభేదము లేర్పడినవి. స్వరాజ్యపక్షమునందు యథోచితసహకారపక్ష మేర్పడి స్వరాజ్యపక్షబలమును క్షీణింపజేసినది. నాయకులదృష్టి సహాయ నిరాకరణసిద్ధాంతములనుండి శాసనసభలకు మరలినది. సిద్ధాంతములందు ప్రతిష్టంభము, ప్రతిఘటనము ప్రతిపాదింపబడినను వ్యవహారములందు యథోచితసహకారము ప్రబలినది. యథోచితసహకారపక్షమునకును, స్వరాజ్యపక్షమునకును, సబర్మతిసమావేశమునందు సంయోగ మసాధ్యమై రెండుపక్షములును స్థిరపడినవి. పండిత మోతీలాలునెహ్రూగారికిని, లాలా లాజపతిరాయిగారికిని గల భేదాభిప్రాయములు తీవ్రమైన వివాదములకు లోనై స్వరాజ్యపక్షబలమును శిథిలము చేసినవి. పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ, శ్రీనివాసయ్యంగారు, సేనుగుప్త, రంగస్వామయ్యంగారు, ప్రకాశం, సత్యమూర్తిగారులు మొదలగువా రొక పక్షమునందును, పండిత మదనమోహన మాలవ్యా, లజపతిరాయి, డాక్టరు మూంజి, కేల్కారు, రాఘవేంద్రరావుగారులు మొదలగువారు రెండవ పక్షమునను జేరి గతసంవత్సరమునందు దేశమును వాద ప్రతివాదములతో నింపిరి. మొదటిపక్షము దాసుగారి సిద్ధాంతములను సమర్థించుచున్నను, రెండవపక్షము హిందూపక్షాభిమానమును వహించుచు హిందూమహమ్మదీయ విభేదములను వృద్ధిచేసినది. మహారాష్ట్రపక్షమారంభమునుండియును యథోచితసహకారసిద్ధాంతములను విశ్వసించినవిధమును చింతామణి కేల్కారుగారి వ్యాఖ్యానములు విశదముచేసినవి. గౌహతికాంగ్రెసు చేసినతీర్మానము చూపులకు గంభీరముగనున్నను వ్యవహారమునందు నిరర్థకముగ నున్నది. తీర్మానము ద్వంద్వప్రభుత్వ వినాశనమును అధికార నిరాకరణమును నిర్ణయించుచున్నను నియమనిర్దేశములు నిరర్థకము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసు తీర్మానమునకు విరుద్ధముగను రాష్ట్రీయశాసనసభలయందు ద్వంద్వప్రభుత్వము సాగుచున్నది. శాసనసభావ్యవహారములవలెను నిర్మాణవిధానమును నిరుత్సాహకరముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముని సంచారమైనను ప్రజలను తిరిగి కార్యోపతంత్రులను చేయుట కుపచరించునని నమ్ముచున్నాము. ప్రస్తుతమాస పరిస్థితులం దంతయును సంధకారబంధురముగ గనుపట్టుచున్నది. దేశమునందు కార్యదీక్ష ప్రబలనంతవఱకును దేశమోక్షమునకు సాధనము దుస్తరమగుచున్నది. ద్వంద్వప్రభుత్వ విధానము, సంఘటనోద్యమము, స్వార్థపరత్వము, తీవ్రాభిప్రాయములు గతసంవత్సరమునందు హిందూమహమ్మదీయవిభేదములను పెంచి సంక్షోభమును గలుగజేసినవి. హిందూమహమ్మదీయ విభేదములు ఘోరమైన హత్యలకును, దురంతములకును గారణములై నిరంకుశసర్గమును పోషించుటకు వినియోగపడినవి.

మహాత్యాగాదర్శముతో నారంభమైన సహాయ నిరాకరణోద్యమము ఖిలాఫతుద్యమము కాలక్రమము

హిందూమహమ్మదీయ విభేదములు

నను క్షీణించి స్వార్థపరాయణత్వము నందు సంక్రమించినవి. ఢిల్లీ, కలకత్తా, లక్నో మొదలగు స్థలములందు గలిగిన దురంతములు హిందూమహమ్మదీయసంఘములందు ప్రబలిన తీవ్రావేశమును విశదము చేయుచున్నవి. కలకత్తా అల్లరులయందు 100 మంది చనిపోయిరి. మూడువందలమందికి గాయములు గలిగినవి. సాంఘికవిభేదములను నిరసించెడి లాజపతిరాయిగారును సర్ అబ్దుర్ రహీంగారును సాంఘికప్రయోజనములందు వారి దృష్టిని లగ్నము చేయుటవలన దేశాన్వితమైన సాంఘికసంఘర్షణము విశదమగుచున్నది. విభేదములకు గారణములైన మేళములు, భజనలు, గోహత్యలు నిమిత్తకారణములు గాని యథార్థమైన కారణములు గావు. హిందూమహమ్మదీయ సంయోగమునకై పరితపించిన గాంధిమహాత్ముడు తన నిస్సహాయతను విశదముచేసెను. వంగరాష్ట్రమునందు సాగుచున్న పట్టుకాలి సత్యాగ్ర

హాము, కుల్కాటియందు సంప్రాప్తమైన దుర్మరణములు హిందూమహమ్మదీయ భేదమును విశదము చేయుచున్నవి. అల్లరుల నణచుటకు చులుకనగ తుపాకులను కాల్చుట నిరంకుశత్వమునకు పరిపాటియైనది. నిరంకుశ వర్గమునకు భారతీయుల ప్రాణములపట్లను గల విలువను నిరంతరము సంప్రాప్త మగుచున్న తుపాకుల ప్రయోగములు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. మహమ్మదీయుల నావరించిన ప్రచండమైన మతావేశమునకు స్వామి శ్రద్ధానందునిహత్య నిదర్శనముగ నున్నది.

మానవవికాసమునందు రాజకీయ మత సాంఘికార్థికవ్యవస్థలు పరస్పరము వైరుధ్యము లేక సంబంధమును గలిగియున్నవి. ఒక కాలము

శ్రద్ధానందస్వామి

నందు మతావేశము వేఱొక కాలమునందు రాజ్యాంగాందోళనము ప్రబలినను సకలసాధనములును అన్యోన్యాశ్రయమును గలిగి మానవవికాసమునకు వినియోగపడుచున్నవి. పాశ్చాత్యసంపర్కము భారతీయులదృష్టిని రాజ్యాంగసంస్థలయందు లగ్నము చేసినది. తుర్కీ జపాను విజయములు, దేశదారిద్ర్యము, దేశదాస్యము, నాయకులదృష్టిని భౌతికసాధనములందు లగ్నముచేసినవి. హిందూమతము నామరూపవిలసితమై, సత్త్వవిరహితమై మతప్రయోజనములకు నిరర్థక మైనది. మతభేదములను, శాఖాభేదములను, కులభేదములను, స్థలభేదములను,హిందూమతధర్మములు పెంపొందించి హిందూమతమును నిస్సారము చేసినవి. ఏటేటను వేలకొలదిహిందువులు క్రీస్తుమతమునందును, మహమ్మదీయ మతమునందును జేరుటవలన హిందూమతము క్షీణించుచున్నది. అస్పృశ్యత హిందూసంఘమునకు వేరుపురుగై సంఘబలమును సన్నగిలజేయుచున్నది. హిందూమతము నుద్ధరించుటకును, సంఘబలమును గాపాడుటకును దయానంద సరస్వతీస్వాములు స్థాపించిన ఆర్యసమాజమును శ్రద్ధానందస్వాములు త్రికరణశుద్ధిగ పోషించుచు హిందూ మతాభ్యుదయమున కాత్మార్పణమును జేసిరి.

శ్లో. [illegible]
[illegible]

శ్రద్ధానందస్వాములవారు శుద్ధిసాధనమున అన్యమతస్థులను హిందూమతప్రవిష్టులను జేసి హిందూమతమును పైతన్యప్రదము చేయగలిగెను. వేలకొలది మహమ్మదీయులను పంచములను శుద్ధిచేసి హిందూమతస్థులను స్వాములవారుచేయుచుండిరి. క్రైస్తవులకును, మహమ్మదీయులకును నితరులను వారి మతమునందు గలుపుకొనుటకు గలహక్కు హిందువులకును గల దని శ్రద్ధానందస్వాములు కార్యరూపమున ఋజువుచేసి హిందువుల కృతజ్ఞతకును మహమ్మదీయుల యాగ్రహమునకును పాత్రులైరి. శుద్ధిసంస్కారమునకు దోడుగ హిందూసంఘటనోద్యమమును స్వాములవారు నిర్వహించుచు హిందువుల కుద్ధరణసాధనమును విశదము చేసిరి. హరిద్వారమునందు స్వాములవారు స్థాపించిన గురుకులము స్వాములవారిమహత్త్వమునకు చిహ్నముగ నున్నది. తక్షశిల, నలంద, ధరణికోట మున్నగు ప్రాచీనవిద్యాపీఠముల పద్ధతిని గురుకులమునందు హిందీభాషాముఖమున విద్యాభ్యాసము చేయబడుచున్నది. గీతాశాస్త్రమునందు బోధించినటులు శరీర వాఙ్మనస్తపములు కాంగ్రా గురుకులమునం దభ్యసింపబడుచు భారతీయసంస్కార ముద్ధరింపబడుచున్నది.

భారతజాతీయోద్ధరణమునకు జీవితమును ధారవోసిన మహానుభావుని అబ్దులురషీదు నిర్దయస్వాంతుడై హత్యచేయుట పరమవిషాదకరమైన విషయముగనున్నది. అబ్దులురషీదు దోషియని న్యాయమూర్తి నిర్ణయించి మరణశిక్షను విధించెను. హిందువు లందఱును రషీదుకు మరణదండనము గలుగకుండుటకు యత్నించి స్వాములవారి నిర్యాణముతో హిందూమహమ్మదీయ సమ్మేళనమును సార్థకము చేయుదురుగాత! శ్రద్ధానందస్వాముల పుత్రుడు పండిత ఇంద్రుడుగారు మరణదండనమును తీసివేయుటకు విజ్ఞాపకులుగ నుండుట కంగీకరించి సహజమైన యుదారస్వభావమును విశదముచేసిరి. శ్రద్ధానంద

స్వాములవారి స్మరణచిహ్నమును నెలకొలుపుటకు శుద్ధి సంస్కారమును, సంఘటనోద్యమమును, గురుకులాశ్రమమును స్థిరతరముచేయుటకు సాధనములుగనున్నవి. పండిత మదనమోహన మాలవ్యా, గాంధిమహాత్ముడు, లాలా లజపతిరాయిగారులు మొదలగువారు చేయుచున్న విన్నపముల నాలకించి యథాశక్తిని సహాయముచేసి హిందూమతోద్ధరణమునకును, ధర్మాభ్యుదయమునకును భారతీయులు దోడ్పడుదురు గాత! గురుకులముయొక్క 25 వ వర్ధంత్యుత్సవమునకు గాంధిమహాత్ముడు బ్రహ్మాత్వమును వహించుచు భారతీయుల కుపదేశించిన స్వధర్మానుష్ఠానము ప్రజానాయకుల కాచరణయోగ్యముగ నున్నది.

మమకారాహంకారభరిత మైన ప్రపంచమునందు సత్యాన్వేషణము సత్యవ్రతము దురారాధ్యములు.

గాంధిమహాత్ముడు

ఆబాలగోపాలము స్వీయాభిప్రాయములను సమర్థించుటకు విచిత్రతర్కమును వ్యక్తముచేయుచు తమతప్పులను దాచుచుందురు. మహాత్ములు నిర్భయముగ సత్యము ననువదించుచు కష్టనిష్ఠురములకు లోనయ్యెడివిధమును సత్యవ్రతులచరిత్రములు విశదము చేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ముడు ప్రచురించుచున్న స్వీయచరిత్రము జిజ్ఞాసువులకు సత్యాన్వేషణవిధానమునకు సాధనముగ నున్నది. మహాత్ముడు డంబమరలు లేక బహిరంగము చేయుచున్నస్వీయచరిత్రాంశములు వారివినయవిధేయతలను సత్యశీలమును విశదము చేయుచున్నవి. మమకారావరణమును విడిచి ధర్మానరణమును జేరుటకుగల ప్రతిబంధకములను గాంధిగారి స్వీయచరిత్రము తెల్లముచేయుచున్నది. కర్మయోగమును జ్ఞానయోగమును ధర్మక్షేత్ర మునందు సమన్వయము చేయగల విధమును మహాత్ములచరిత్రములు చాటుచున్నవి సత్యవ్రతారాధనమున కభిమానవిరహిత మైన మహాత్యాగము పరమసాధనమని గాంధిగారిచరిత్రము విశదము చేయుచున్నది. త్యాగారాధనము స్వార్థవిరహిత మైన సేవావిధానమునందు నిరంతరము గోచరం బగుచుండును. లాభాలాభములనుపాటింపక నిష్కామసేవనుజేయునపుడు పురుషార్థమునుబడయుటకు సకలావస్థలయందునుమానవుల కవకాశములు గలవని మహాత్మునిస్వీయచరిత్రాంశములు తెలుపుచున్నవి. నిష్కామసేవను జేయుటకు పండితులకు-పామరులకు, శ్రీమంతులకు-దరిద్రులకు, యోగులకు-భోగులకు, సాధువులకు-శూరులకు వారి స్థితిగతులకు దగిన యవకాశములు గలవు. ఉన్నయవకాశములను వినియోగించుట వివేకముగాని లేనియవకాశములకు శోచించుట వివేకము గాదు.

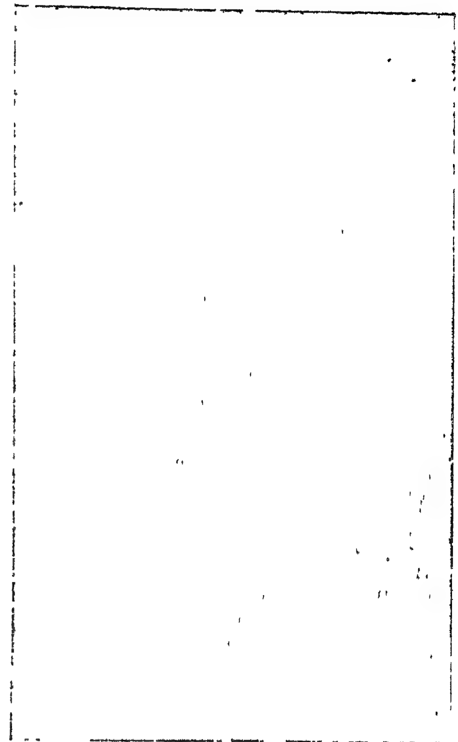
గాంధిమహాత్ముడు గతసంవత్సరమునందు దేశసంచారమును విడిచి సబర్మతిసత్యాగ్రహాశ్రమమునందు తంతుకారసంఘాభివృద్ధికి కాలమును వినియోగించెను. దేశమోక్షమునకు రాజ్యాంగాందోళనమే సాధన మని నమ్మెడివారికి మహాత్ముని విశ్రాంతి యసంతృప్తిని గలుగజేసెను స్వయంసహాయసిద్ధాంతమును నమ్మినవారల కసంతృప్తిని గలుగజేయజాలదు. తాము తరింపక యితరులను తరింపజేయుటకు బూనుకొనుట యనుచితము. గతించినసంవత్సరమున విశ్రాంతిసమయమునందు గాంధిమహాత్ముడు తంతుకారసంఘాభ్యుదయమునకు తన యావచ్ఛక్తిని వినియోగించెను. గౌహాతికాంగ్రెసు ముగిసినవెంటనే మహాత్ముడు దేశసంచారమున కుపక్రమించి, నిర్మాణకార్యవిధానమును, ముఖ్యముగ ఖద్దరు నిర్మాణమును వ్యాపింపజేయుటకు పాటుపడుచున్నవిధమును వారి సంచారము విశదము చేయుచున్నది. వంగబీహారరాష్ట్రములందును, బీరారు మహారాష్ట్ర దేశములందును వేలకొలది ప్రజలు మహాత్ముని సందర్శించి ఖద్దరునిధికి కానుకల నర్పించిరి. ప్రజలకు గాంధిమహాత్మునియెడగల భక్తివిశ్వాసములు నిలిచియున్న విధమును సుస్వాగతములు, జనసమూహములు విశదముచేయుచున్నవి. గాంధిమహాత్ముని సంస్మరణము, సందర్శనము, స్వరాజ్యౌత్సుక్యమును ఖద్దరును ప్రజలకు హృద్గతము చేయుచున్నవి. స్వరాజ్యసంపాదనమునకు ప్రజలకృషి సాధనము గాని ప్రభుత్వకటాక్షము సాధనము గాదు. ప్రజల యుత్సాహము తాత్కాలికముగాక స్థిరతరముగనుండుటకు జనారాధ్య

చెన్నపురి శాసనసభ - కాంగ్రెసు సభ్యులు

శాసనసభాధ్యక్షులు

శ్రీ సి. వి. యస్. నరసింహరాజుగారు

శ్రీ ఆర్కాటు పరశురామరావుగారు

శ్రీ పిల్లలమఱ్ఱి ఆంజనేయులుగారు

శ్రీ సి. గోపాలమీననుగారు

శ్రీ వి. శివరావుగారు

శ్రీ టి. ఆదినారాయణశాస్త్రిగారు

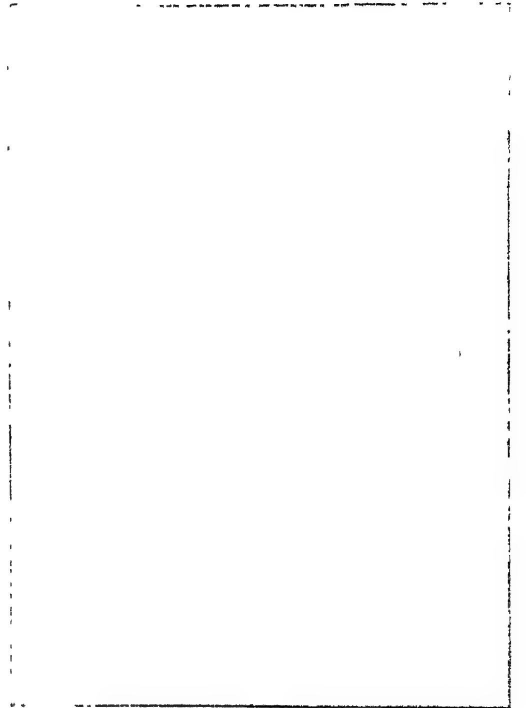
శ్రీ యు. రామస్వామిఅయ్యంగారు

శ్రీ యస్. ముత్తయ్యమొదలియారుగారు

శ్రీ [illegible]

శ్రీ [illegible] నారాయణరెడ్డిగారు

శ్రీ
[illegible] వీరరాఘవస్వామి
నాయుడుగారు

శ్రీ పి. సి. వెంకటపతిరాజుగారు

శ్రీ దంతు నారాయణరాజుగారు

శ్రీ సి. వెంకటరంగానాయడుగారు

శ్రీ యమ్. ఆర్. సేతురత్న అయ్యరుగారు

శ్రీ పి. యస్. ముత్తురంగముదలియారుగారు

శ్రీ యమ్. ఏ. మాణిక్యవేలునాయకర్ గారు

శ్రీ సి. వి. వెంకటరమణయ్యంగారు

శ్రీ సామి వెంకటాచలం శ్రేష్ఠిగారు

జనాబ్ కే. ఉప్పిసాహెబుగారు

శ్రీ జె. ఏ. సల్డానాగారు

జనాబ్ బషీర్ అహమదు సాహెబుగారు

జనాబ్ టి. కె. సైయద్ ఇబ్రహీంగారు

శ్రీ మోతే నారాయణరావుగారు

శ్రీ చిన్నపరెడ్డి [illegible] రెడ్డిగారు

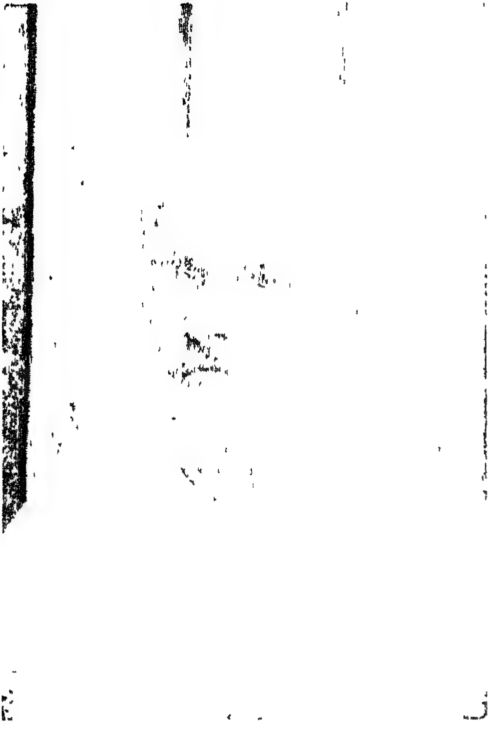

శ్రీ పి. విశ్వనాథదాసుగారు

శ్రీ పి. భక్తవత్సలనాయుడుగారు

ప్రథమ సంస్థాపకులు, చందాదారులు

డాక్టరు బి. యస్. మల్లయ్యగారు

శ్రీ గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు

శ్రీ బిక్కని వెంకటరత్నంగారు

శ్రీ సి. యస్. గోవిందరాజులు మొదలియారుగారు

మైన సులభసాధనము గావలసియున్నది. ఆ సులభసాధనము ఖద్దరుగాట్టములందు గోచరంబగుచున్నది. ఖద్దరు ధారణము, రాటము స్వరాజ్యచిహ్నములుగ గ్రహింపబడుచున్నవి. ప్రజాసామాన్యమునకు స్వరాజ్యప్రయోజనము చేతలనలన గ్రాహ్యమైనటులు సిద్ధాంతముల మూలమున గ్రాహ్యము గాజాలదు. తంతుకారసంఘము ఖద్దరుమూలమున ప్రజలయందు స్వరాజ్యలక్ష్యమును వ్యాపింపజేయుచున్నవిధమును ఖద్దరువ్యాపనము తెలుపుచున్నది.

తంతుకారసంఘము

తంతుకారసంఘము ఖద్దరునిర్మాణవ్యాపనములకు వ్యవహారదక్షులను నియమించి, దూది నూలు నేత సాధనములను సంస్కరించుటకును, వృద్ధిచేయుటకును యత్నించుచున్నది. వివిధప్రాంతములందు 50,000 రాటములమీద నూలు తయారగుచు, సంవత్సరమునకు 16 లక్షల రూప్యముల ఖద్దరు తయారగుచున్నది. తంతుకారసంఘమునందు నూలుచందాను చెల్లించెడి సభ్యులసంఖ్య యభివృద్ధిని బొందుటలేదు. దేశమునందు 1925 వ సంవత్సరమునందు 337 బట్టలయంత్రములందు 200 కోట్లగజములబట్ట తయారైనను 82 కోట్ల రూప్యముల వస్త్రములు, నూలు మున్నగు దూదిసరకులు దిగుమతి చేయబడినవి. దూది యంత్రములందు సగటున 3,67,877 మంది పనిచేయుచున్నారు. బట్టలయంత్రములు రెండురెట్లు పెరిగినను గ్రామవాసులకు జీవనోపాధిని గల్పించుటకును, స్వదేశ వస్త్రములను సమకూర్చుటకును సరిపోవు. పనిపాటులు లేక గర్భదారిద్ర్యము ననుభవించుచున్నవారికి రాటము కామధేనువుగ నున్నది. ప్రజలయందు 100 కి 75 మందికి వ్యవసాయము జీవనోపాధియై వారు గ్రామసీమలందు నివసించుచున్నారు. దేశపరిస్థితుల నెరుగని సకలత్త్వాలాగారు చేసినయాక్షేపణలు నిరర్థకములు. కార్మికసంఘములు పారిశ్రామికదేశములందువలె వ్యవసాయదేశములందు ప్రయోజనకరములు గావు. పురుషార్థమునకు త్యాగమువలె రాగభోగములు సాధనములు గావు. నాగరకత్వమునకు ధర్మాభ్యుదయము పరిమాణముగాని వాంఛాభ్యుదయము పరిమాణముగాదు. భగవద్గీతయందు దైవాసురసంపద్విభాగయోగమునందు

శ్లో. దైవీ సంప ద్విమోక్షాయ నిబంధా యాసురీ మతా,
మాశుచ స్సంపదం దైవీ మభి జాతోఽసి పాండవ!

శ్లోకమునందు వ్యక్తముచేయబడినభావము జీవయాత్రయందు గాంధిమహాత్మునకును, సకలత్త్వాలాగారికిని గల లక్ష్యభేదమును విశదముచేయుచున్నది. సకలత్త్వాలాగారికి చార్వాకసిద్ధాంతములందు గల నమ్మకము భక్తియోగమునందు లేదు. పాశ్చాత్యవిజ్ఞానము వ్యాపింపజేయుచున్న యంత్రాలయములు సంపన్నులకును, కార్మికులకును వైరమును వృద్ధిచేయుచు, మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నవి. సంపన్నులకును, కార్మికులకును సాహచర్యము సమాధానము మానవ వికాసమునకు ప్రయోజనకరములు గాని సంరంభము ప్రయోజనకరము కాదు. యంత్రములు మానవులను దాసులను చేయుటకు బదులు మానవులకు దాస్యముచేయుట ధర్మము. యంత్రయుగమునందు యంత్రములను నిర్మూలముచేయుటయసాధ్యమైనను యంత్రములవాడుకయందు మానవలక్ష్యము పరిగణించుట పురుషార్థమునకు బ్రయోజనకరము. ప్రపంచప్రవృత్తియందు భౌతికాధ్యాత్మికధర్మములకు జరుగుచున్న సంరంభములందు మానవలక్ష్యమును ఆధ్యాత్మికపరము చేయుటకు గాంధి మహాత్ముడు చేయుచున్న హితోపదేశములు ప్రపంచాదరణమును క్రమముగ బడయుచున్నవి. ప్రపంచమున భిన్నావస్థలయందు దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్న ప్రజలకు సుఖసాధనముల నుపదేశించెడి మానవులు స్వీయసంస్కారావరణము నతిక్రమించి విశ్వావరణమును సందర్శించి మహాత్ములగుచున్నారు. మానవకల్యాణలక్ష్యము గల సహాయనిరాకరణోద్యమము దురారాధ్యమై ఫలప్రదము గాకపోయినను ధర్మనాశనమునకు గాక ధర్మాభ్యుదయమునకు వినియోగపడుచున్నది.

సహాయనిరాకరణోద్యమము

అహింసాధారభూత మైన సహాయనిరాకరణోద్యమ మసిధారావ్రతము వలెను దురారాధ్యముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముడు చేసిన బార్డోలినిర్ణయము దురభిప్రాయములకు మూలమైనను ధర్మనిర్ణయముగ నున్నది. త్రికరణశుద్ధిగ నహింసాధర్మమును గ్రహింపనివారలు సహాయనిరాకరణతత్త్వమును గ్రహింపజాలరు. సహాయనిరాకరణోద్యమము క్షీణించుటకు గారణము ప్రజలయజ్ఞానముగాని ధర్మలక్ష్యలోపము గాదు. అజ్ఞానులు ధర్మలక్ష్యమును విస్మరించి దౌర్జన్యములకు బూనినపుడు గాంధిమహాత్ముడు నిర్భయముగ నుద్యమవిరామమును ప్రకటించి ధర్మ సంరక్షణమును జేయగలిగెను. దేశవ్యవహారములున్ను మహాత్ముని యాచరణమును సమర్థించుచున్నవి. శాసనసభల బహిష్కరణముతో నారంభమైన సహాయనిరాకరణోద్యమము శాసనసభల ప్రవేశమునందు బరిణమించినది. దేశబంధు దాసుగా రుపక్రమించిన ప్రతిష్టంభమ యథోచితసహకారముగ మారినది. యథోచితసహకారము క్రమముగ సహకారముగ మారుచున్నది. శాసనసభయందు సహకారనిరాకరణములకు హద్దులను నిర్ణయించుట దుస్తరము. స్వరాజ్యపక్ష ముపక్రమించిన శాసనసభాప్రవేశమును కాంగ్రెసుపక్ష మామోదించినది. శాసనసభలయందు కాంగ్రెసు సభ్యులప్రవేశము సహాయనిరాకరణోద్యమమును నిరర్థకము చేసినది. ఎన్నికల ఫలము కాంగ్రెసుపలుకుబడిని దెలుపుచున్నను కాంగ్రెసు లక్ష్యమును పాడుచేసినది. ప్రజలలక్ష్యము విశాలమైన స్వరాజ్యమునుండి స్వల్పము లైన స్థానికప్రయోజనములకు మరలి విన్నపముల విధానము తిరిగి ప్రబలినది. విద్యావంతులలక్ష్యము స్వయంసహాయమార్గమును విడిచి ప్రభుత్వాధికారులు కోరునటులు ప్రభుత్వావలంబనమార్గము నందు లగ్నమై, నిస్సహాయస్థితిని జెందినది. రీడింగు ప్రభువు, బర్కెనుహెడుప్రభువు, ఇర్వినుప్రభువు శాసనసభావ్యవహారములు వివేకోదయమునకు నిదర్శనములని యానందించుచున్నారు. కాంగ్రెసుసంస్థలకు గలిగిన నిస్సహాయస్థితి శాసనసభలనిరుపయోగమును చాటుచున్నది. శాసనసభలు స్వరాజ్యసాధనములు గావని చాటుచు, నాయకులందఱును శాసనసభలయందు జేరి వాదప్రతివాదములతో గాలయాపనము జేయుచున్నారు.

స్వరాజ్య శాసనసభ

కాంగ్రెసునాయకులయం దేర్పడిన భేదాభిప్రాయములు ఎన్నికలయందు కాంగ్రెసుబలమును చెడగొట్టినవి. లజపతిరాయి, నెహ్రూగారులు ప్రకటించిన యాగ్రహపూరితము లైన భావములు కాంగ్రెసు ప్రతిభకు కళంకమును గలుగజేసినవి. హిందూమహమ్మదీయవిభేదములు కాంగ్రెసు బలమును తగ్గించినవి. సామ్రాజ్యశాసనసభయందు శ్రీనివాసయ్యంగారు నెహ్రూగారులు కాంగ్రెసుపక్షమును, లజపతిరాయి, మాలవ్యా, జయకరుగారులు జాతీయపక్షమును, జిన్నాగారు స్వతంత్రపక్షమునునడపుచు, పరస్పరసంయోగము లేక నిరంకుశవర్గమునకు పోషణము నొసంగుచు, దౌర్భాగ్యస్థితిని విశదముచేయుచున్నారు. ఆర్థికస్థితికి బీజములైన మారకపుపరిమాణశాసనమును, ఉక్కుసంరక్షణశాసనమును స్వతంత్రపక్షసహాయముతో ప్రభుత్వము నెగ్గించినది. నిర్బంధితుల విమోచనము, సైన్యవ్యయము, రైల్వేబోర్డు, రైల్వేస్టోర్సు మొదలగువిషయములందు ప్రభుత్వ మోడిపోయినది. కాంగ్రెసుపక్షము బడ్జెటును నిరాకరింపజాలక ప్రతినిధుల విభేదములను విశదము చేసినది. భారతీయుల కోడుటయును, గెలుచుటయును సమానప్రయోజనమును గలుగజేయుచున్నవి. భారతీయులహృదయము నావరించిన పరమవిషాదమును జయకరుగారి సంభాషణము వ్యక్తముచేసినది. "నిరంకుశదేవతలను ప్రసన్నులను జేయుట దుర్లభము. మా రాజ్యాంగతీర్థయాత్ర నిరర్థకముగ నున్నది. భారతీయుల హృదయములందు నిరాశ జనించినది. నిరాశ పుట్టినపుడు పరమదుర్బలులకును పట్టరానియాగ్రహముగలుగగలదు. గత్యంతరము గనబడనపుడు వేఱుమార్గము శరణ్యము గాగలదు." అని పరమసాధువైన జయకరుగారు తెలిపి

నపుడు ప్రజాహృదయమునందు గలిగిననిరాశ విశదమగు చున్నది. జయకరుగారు సహాయనిరాకరణోద్యమము నందు జేరిరి. తదనంతరము స్వరాజ్య పక్షమునందును, ఇపుడు యథోచితసహాకారపక్షమునందును జేరి సహ కారమార్గమునవలంబించుచున్నారు. ఇంతకన్నను పాదా క్రాంతులు గాగలవిధమును బర్కెను హెడ్డుప్రభువు వ్యక్తముచేసిన బాగుండును. బర్కెను హెడ్డుప్రభువునావ రించినసామ్రాజ్యదురభిమానమును వారిప్రసంగములు విశదము చేయుచున్నవి. భారత రాజ్యాంగసమస్యను బర్కెను హెడ్డుప్రభువు సమాలోచన చేయుచున్న విధ మును వారివిశ్రాంతి, దేశసంచారము, ప్రసంగములు విశ దము చేయుచున్నవి. బర్కెను హెడ్డుప్రభువుగారి మాట లతో భారతీయులకడుపు నిండకపోయినను పత్రికలునిండు చున్నవి. సర్ అలెగ్జాండరు మూడిమనుగారు వారి నిస్స హాయస్థితి నంగీకరించుచున్నారు. బ్లాకెటు మూడిమను గారులు స్వార్థపరాయణులను వశంవదులను జేసికొని, బొమ్మలనువలె నాడించుట రాజ్యాంగముల దుర్దశను తెలుపుచున్నది. ఆత్మగౌరవము గల భారతీయులు శాసన సభలయందు కీలుబొమ్మలవలె నాడజాలరని జిన్నా, జయ కరు, శ్రీనివాసయ్యంగారు, లాలాజీగారల ప్రసంగములు విశదముచేసినవి. నిరంకుశవర్గము తెగువజూకును బిగబట్టక రాజ్యాంగ సంస్కరణముల విమర్శనమునకు బూనుకొ నుట వివేకము. అట్టియాశ లడియాసలని బర్కెను హెడు ప్రభువు మూడిమనుగారులు తెలిపినభావములును, లండను విలేఖరులు వ్రాసెడివ్రాతలును విశదము చేయుచున్నవి. సంస్కరణవిచారణసంఘము 1929 వఱకును నియమింప బడనియెడల రాజ్యాధికారులమాటలు బూటకము లని యును, శాసనసభావ్యవహారములు ప్రహసనములనియును విస్పష్టము గాగలదు. నాయకులు వారి శక్తిసామర్థ్యము లను అరణ్యరోదనమునకు వినియోగింపక గాంధిమహా త్మునివలె ప్రజాసేవకై వినియోగించుట యాత్మగౌర వమునకును స్వరాజ్యమునకును సాధనము గాగలదు.

శ్రీ రీడింగుప్రభువుయొక్క నిర్గమనముతో న్యాయ వాదవాదములు గంభీరోపన్యాసములు తగ్గినవి. రీడింగు ప్రభువుయొక్క పరిపాలనమునందు దేశ మునకు నిర్బంధఫలములు ఫలించినవి గాని స్వాతంత్ర్యఫలములు లభింపలేదు. గతసంవత్సరము ఏప్రిలుమాసమునందు ఇర్వినుప్రభువు గవర్నరు-జనరలు పదవిని స్వీకరించిరి. ఇర్విను ప్రభువు రీడింగు ప్రభువువలె దంభోక్తులను ప్రకటింపక సాధుస్వభావమును వారిసంభా షణములయందు విశదముచేయుచు ప్రశంసలకు పాత్రు లగుచున్నారు. ఇర్వినుప్రభువు శ్వేతభవనమునందు గల దేవతలబలమును దాపరికములేక అంగీకరించుచున్నారు. బర్కెను హెడ్డుప్రభుదేవతను గాని, భారతప్రభుత్వము నందుగల యుపదేవతలనుగాని ప్రసన్నులను జేయుట దుస్తరమని ఇర్వినుప్రభువు గ్రహించినటులు వారిప్రసంగ ములు విశదము చేయుచున్నవి. దేశమునందు పెచ్చుపెరి గినసాంఘికకులభేదములను నిరసించుచు రాజప్రతినిధిచే సిన హితోపదేశములు ప్రశంసనీయములుగనున్నవి. హిం దూమహమ్మదీయ విజ్ఞాపనములకు, బ్రాహ్మణేతర ప్రయో జనములకు, యూరపియనుసంఘపు విన్నపములకు, మహా రాజుల సన్మానపత్రములకు ఇర్వినుప్రభువు చేసినహితో పదేశములు ధర్మబద్ధములై, దేశారాధనవిధానమును విశదము చేసినవి. హిందూమహమ్మదీయవిభేదములు గత సంవత్సరమునందు విపరీతాకారమును దాల్చినను ఇర్విను ప్రభువు సాంఘిక ప్రయోజనములను, స్వార్థప్రయోజన ములను నంతరింపజేయుటకు జేయుచున్న ప్రయత్న ములు ఫలోన్ముఖము లగుచున్నవి. బహుళప్రయోజన ములకును వివిధజాతి మతములకును నిలయమైన దేశము నందు సకలజనులును, వివిధసంఘములును వారి స్వప్ర యోజనములను దేశార్పణమునకు వినియోగింపవలసిన యవసరమును గ్రహించుట దేశమోక్షమునకు పరమసా ధనముగనున్నది. ఇర్వినుప్రభువువారి ప్రజ్ఞాధికారముల నీమహత్కార్యమును సాధించుటకైనను వినియోగించి వారి యధికారమును సార్థకముచేయుదురు గాత!

ఇర్వినుప్రభువు

హిందూమహమ్మదీయ సంయోగము

ద్వంద్వప్రభుత్వము శాసనసభలు మంత్రిపదవులు హిందూమహమ్మదీయవిభేదములను విస్తరింపజేసిన వని మూడిమనుగారు సయితె మంగీకరించుచున్నారు. మోంటుఫర్డు సంస్కరణవిధానము హిందూ మహమ్మదీయులప్రాతినిధ్యమును లక్నోయొడంబడిక ననుసరించి నిర్ణయించినది. మహమ్మదీయులకు ప్రత్యేకనియోజకవర్గము నేర్పాటుచేసి సాంఘికవిభేదములను స్థిరతరము చేసినది. ఉత్తరదేశమునందు హిందువులు మహమ్మదీయులు దేశక్షేమమును మాటుపఱచి స్వీయసంఘప్రాబల్యమునకు పెనగులాడుచున్నారు. రాష్ట్రీయసభలయందును, సామ్రాజ్యసభయందును హిందూమహమ్మదీయుల ప్రాతినిధ్యపరిమాణమును తిరిగి నిర్ణయింపవలసిన యవసర మేర్పడినది. జనపరిమాణమునుబట్టి ప్రాతినిధ్యమును నిర్ణయించుట ధర్మమైనను అవసరమునుబట్టి హెచ్చుతగ్గులు గలుగవచ్చును. డిల్లీయందు మార్చి 20వ తేదిని గూడిన మహమ్మదీయనాయకులు కొన్నిషరతులతో సామాన్య నియోజకవర్గము నంగీకరించుట శుభసూచకముగ నున్నది. సింధురాష్ట్రనిర్మాణమును, పశ్చిమోత్తరసీమాంత రాష్ట్రములందు సంస్కరణప్రవేశమును, సామ్రాజ్యశాసన సభయందు మూడవవంతు ప్రతినిధులను జనాభా ననుసరించి ప్రాతినిధ్యమును మహమ్మదీయనాయకులు కోరిరి. కాంగ్రెసునాయకులును హిందూ సభానాయకులును మహమ్మదీయుల నిర్ణయముల నామోదించుచు సామాన్య నియోజకవర్గమును స్థాపించి భారతజాతీయనిర్మాణమును సార్థకము, చేయుట కంగీకరించుచున్నారు. ఈపనిని నిర్వహించుట కేర్పడిన సరోజినిదేవి, మహమ్మదాలి, శ్రీనివాసయ్యంగారు, మోతీలాలు నెహ్రూగారులు సమదృష్టితో హిందూ మహమ్మదీయుల ప్రయోజనములను నిర్ణయించి ధర్మసంవర్ధనమునకు దోడ్పడుదురు గాత! బ్రాహ్మణేతర నాయకులును మహమ్మదీయ నాయకుల మార్గము నవలంబించి స్వసంఘారాధనమును, దేశారాధనమును యథార్థముగను జేయుదురు గాత!

దేశాదాయ వ్యయములు

రాజ్యాదాయము 81 కోట్లరూప్యములనుండి 133 కోట్ల రూప్యములకును, వ్యయము 77 కోట్లనుండి 130 కోట్లకును 12 ఏండ్లలో పెరిగినవి. వ్యయమునందు 60 కోట్లు సైన్యమునకు వ్యయ మగుచున్నది. సైన్యవ్యయము 12 ఏండ్లయందు రెట్టింపు పెరిగినది. సైనికులందు బ్రిటీషుసైనికులు 58,614, భారతీయసైనికులు 1,34,742 గలరు. సైన్యమునందు భారతీయులసంఖ్య బ్రిటీషుసైనికుల సంఖ్యకు రెట్టిం పున్నను వ్యయము బ్రిటీషు సైనికులకు రెట్టిం పగుచున్నది. ఐరోపా సంగ్రామసమయమునందు 14,57,000 భారతీయులు సైనికులుగను పరిచారకులుగను పనిచేసి భారతీయులకు సహజమైన శౌర్యప్రతాపములను వ్యక్తముచేసిరి. మహాసంగ్రామసమయమునందు పనికివచ్చిన భారతీయులు స్వదేశసంరక్షణమున కేల పనికిరారో తెలియకున్నది. దేశసంరక్షణమునకు సైన్య మవసర మని కేకలు వేసెడి యధికారులు భారతీయసైనికుల నేల తయారుచేయరో తెలియకున్నది. ఒక మనిషినిగాని ఒకరూపాయిని గాని తగ్గించుటకు వీలు లేదని సేనాధ్యక్షుడు తెలుపుచున్నాడు. సైనికులసంఖ్యను తగ్గింపక పోయినను బ్రిటీషుసైనికులసంఖ్యను తగ్గించుటకు వీలున్నపుడా పని నేలచేయఁగూడదో తెలియకున్నది. సైన్యస్థితి యిటులున్నపుడు నౌకాదళస్థితిని వాయుబలస్థితిని యోచింపవలసిన యవసరము గనుపట్టదు. సైన్యవ్యయమును చర్చించునపుడు భారతీయనాయకులు చేసిన ప్రసంగములు భారతీయుల నిస్సహాయస్థితిని విశదము చేసినవి. మాజికపుగారడిని చేసి సర్ బేసిలు బ్లాకటుగారు రాష్ట్రీయ దత్తాంశములను తొలగించి కలుగజేసిన సంతృప్తి కృత్రిమము గాని యథార్థము గాదు. దేశమునకు తీఱరాని నష్టమును గలుగజేయుచు రాష్ట్రముల కప్పములను తగ్గించుట నిరర్థకము.

స్వదేశమునందు స్వాతంత్ర్యము, గౌరవము లేని భారతీయులకు పరదేశములందు గౌరవము, స్వాతంత్ర్య

పరదేశస్థ భారతీయులు

ము గలుగజాలవు. యూరపియనులు వారి గనులను, భూములను, తోటలను బాగు చేయించుకొనుటకు భారతీయులను వలస రాజ్యములకు గొనిపోయి వారిని నిర్బంధములపాలుచేయు చున్నారు. బ్రిటీషు వలసరాజ్యములందు 20,31,241 మందియును, నితర దేశములందు 1,00,525 మందియును భారతీయులు నివసించుచున్నారు. వలస రాజ్యములందు యూరపియనులకుగల పౌరత్వస్వత్వములు భారతీయులకు లేకపోవుటయె కాక మీదుమిక్కిలి నిర్బంధములు గల్పింపబడుచున్నవి. దక్షిణాఫ్రికాయందు నివసించుచున్న 1,60,000 భారతీయులు దుర్భరమైన నిర్బంధముల ననుభవించుచున్న విధమును గాంధిమహాత్ముని దక్షిణాఫ్రికా సత్యాగ్రహము విశదముచేసినది. గతసంవత్సరమునందు దక్షిణాఫ్రికాయందు భారతీయసమస్యను నిర్ణయించుటకు హాబీబుల్లా రాయబారము చేసిన యొడంబడిక సంతృప్తిని గలుగజేయజాలకున్నను పరిమిత పరిస్థితులందు మహాత్ముని యామోదమువలెను ప్రజామోదమును బడసినది. శ్వేతాభిమానులు మాలనుగారిని నిందించుటయును యొడంబడికను నిరసించుటయును రాయబారుల కష్టములను విశదముచేయుచున్నవి. ఒడంబడిక యుద్దేశము భారతీయులను వెడలగొట్టుటగాని వారి ప్రతిబంధకములను తొలగించుట కాదు. నల్లవారిని తెల్లవారివలె జీవయాత్రను గడపుటకు శిక్షించుట యసాధ్యము. నల్లవారికి తెల్లవారికిగల విద్యాసౌకర్యములు గల్పించుటయును దుర్లభము. దక్షిణాఫ్రికానుండి వెడలినవారు మూడేండ్లలోపల తిరిగి వచ్చుటకు వీలున్నను ద్రవ్యాభావముచే సాధ్యము కాదు. ఆఫ్రికాప్రభుత్వమును, భారతప్రభుత్వమును భారతీయుల విద్యాభివృద్ధికి జేసెడి ప్రయత్నములును విశేషవ్యాపకమును గలిగియుండజాలవు. ఆఫ్రికాయందు రాయబారిని నియమించుటవలన విశేషలాభము గలుగజాలదు. ఆఫ్రికాయందు చిరకాలమునుండియును నివసించుచు దేశాభివృద్ధికి పాటుపడిన భారతీయులకు పౌరత్వస్వత్వముల నొసంగుట పరమధర్మముగ నున్నను శ్వేతజాత్యభిమానము ప్రతిబంధకముగనున్నది. దక్షిణాఫ్రికాయందు అనుభవించుచున్న నిర్బంధములనే మలయా, సింహళము, బ్రిటీషుగయానా, ఫిజీద్వీపములు, కెనియా మొదలగు ప్రదేశములందును భారతీయు లనుభవించుచున్నారు. పరాధీనస్థితియందున్న భారతీయులు పరదేశవాస్తులైన స్వదేశస్థులకు సహాయము చేయుటకు శక్తిసామర్థ్యములు లేక పరితపించుచున్నారు. భారతీయుల సహాయమును బొంది బాగుపడిన బ్రిటీషుద్వీపములును, వలసరాజ్యములును న్యాయమార్గము నవలంబించుటకు పూనుకొనజాలకున్నవి. భారతీయులకు స్వరాజ్యము గలుగనంతవఱకును స్వదేశమునందును, పరదేశములందును నిర్బంధము లనుభవించుట విధికృతముగ నున్నది. దక్షిణాఫ్రికారాయబారమును యథాశక్తిని సఫలముచేసిన శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు, హాబీబుల్లా సాహెబుగారు మొదలగువారు ప్రజలకృతజ్ఞతకు పాత్రులు. ఆఫ్రికాయందలిభారతీయుల క్షేమమునకు నిరంతరము కృషిచేసిన ఆండ్రూసుగారు ధన్యులు. భారతీయసమస్యలను ఏప్రాంతములం దవలోకించినను నిరాశ గలుగుచున్నది గాని సదాశ గలుగుట లేదు.

చెన్నరాష్ట్రము

సామ్రాజ్యశాసనసభయందు సంప్రాప్తమగుచున్న నిస్సహాయస్థితియే రాష్ట్రీయ సభలయందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది. వంగరాష్ట్రసభయందు నిర్బంధితుల విమోచనము విషయమై చేసినతీర్మానము నిరర్థకముగ నున్నది. వివిధరాష్ట్రములందు ప్రభుత్వములకు కొన్ని సందర్భములందు పరాజయము గలిగినను ద్వంద్వప్రభుత్వము నిరభ్యంతరముగ సాగుచున్నది. గౌహతికాంగ్రెసు ద్వంద్వప్రభుత్వమును నిర్మూలము చేయవలయునని నిర్ణయించినది. కాంగ్రెసు పక్షము మంత్రిపదవులను నిరాకరింపవలయు ననియును, మంత్రివర్గ మేర్పడకుండ జేయవలయుననియును నిర్ణయించినది. కాంగ్రెసుపక్షము వంగ, మద్రాసు రాష్ట్రములందు మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయుటకు నిరాకరించినను మంత్రులేర్పడి పనిచేయుచున్నారు. అన్ని రాష్ట్రములందును మంత్రి

వర్గము లేర్పడి పనిచేయుచున్నవి. ఎన్నికలయందు కాంగ్రెసుపక్షమునకు కొంతవిజయము గలిగినను ప్రతిష్టంభమును జేయుటకు దగినంతబలము లేకున్నది. చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయం దారంభమునందు 46 కాంగ్రెసు సభ్యులున్నను వారిసంఖ్య క్రమముగ తగ్గుచున్నది. చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయందు గల 132 సభ్యులందును కాంగ్రెసు పక్షమువారు 41, జస్టిసు పక్షమువారు 16, స్వతంత్రపక్షమువారు 14, ప్రభుత్వపక్షావలంబనులు 61 మందియును గలరు. ప్రభుత్వేతరపక్షములందు స్వల్పపక్షమైన స్వతంత్రపక్షము మంత్రివర్గము నేర్పాటుచేయుట విచిత్రముగ నున్నది. ఇట్టి విచిత్రస్థితికి జస్టిసుపక్షము గలుగజేసిన బీభత్సము గారణముగ నున్నది. పానుగల్లు ప్రభుత్వ మాఱేండ్లయందు జేసినబీభత్సము ద్వంద్వప్రభుత్వమును మించిన భయభ్రాంతులను గలుగజేసినది. జస్టిసు పక్షము కాంగ్రెసునిర్బంధముల కభయము నొసంగినది; ఖద్దరును నిరసించినది; గాంధిమహాత్ముని పరిహసించినది; కులాభిమానమును పెంచినది; అధికారపిశాచము నుచ్ఛిష్ట సాధనములతో నారాధించినది; స్థానికసంస్థలను కులాభిమానదుర్గములను జేసి పరిహాసపాత్రములను జేసినది. స్వార్థారాధకులకు దుస్తంత్రములు సహజము లైనను ప్రజలు తంత్రములను సహింపజాలరు. ప్రజాహృదయమునందు ధర్మదేవత సూక్ష్మరూపమున నుపస్థితయైయున్నను, ఆవాహన చేయబడినపుడు భయంకరాకృతిని దాల్చి ప్రత్యక్షమగుచుండును. నిరంకుశత్వమును అస్థిరమైన భాగ్యభోగాధికారవ్యామోహమునందు మునిగి తేలుచు, స్థిరమైన ధర్మవిసర్జనము చేయుచు, దుఃఖభూయిష్ఠ మగుచున్నది. అధికారలాభమున కాత్మగౌరవమును విడిచి నిరంకుశవర్గమునకు సమయాసమయములు లేక జయమంగళములను పాడిన జస్టిసుపక్షమునకు ఎన్నికలయందు సహజముగ ప్రజలు మంగళములను పాడి జ్ఞానోపదేశమును జేసిరి. బ్రాహ్మణేతరుల నుద్ధరించుటకు దీక్షను బూనిన బ్రాహ్మణేతరనాయకులు బ్రాహ్మణేతరసంఘములందు సంక్షోభమును గలుగజేసి జస్టిసు పక్షాశయములను స్వరాజ్యప్రస్థానమును దుస్తరము చేసిరి. పరాజయానంతరము జస్టిసుపక్ష మవలంబించుచున్న వ్యవహారక్రమము ప్రజాహృదయమునందు విశ్వాసమును గలుగజేయజాలదు. అధికారకాలమునందు ఖద్దరుపేరునే పరిహసించిన మంత్రులు ఖద్దరునిధికి ద్రవ్యము నిచ్చియును ఖద్దరు తీర్మానమును జేసియును ప్రజలను వంచింపజాలరు. ద్వంద్వప్రభుత్వమును కొనియాడి సేవించిన మంత్రులు ద్వంద్వప్రభుత్వసంహారమునకు దోడ్పడుట విశ్వాసపాత్రము గాదు. ప్రధానమంత్రిత్వమును వహించి యాఱేండ్లవిచ్ఛిన్నముగ నధికారలాభమునుబొందిన పానుగల్లురాజాగారిసిద్ధాంతాచరణములను ప్రజలు విస్మరింపజాలరు. ప్రజాసంస్తనములను బడసిన హైందవ న్యాయవిచారణ కర్తలమీద పానుగల్లు రాజాగా రారోపించిన దోషములు రాజాగారి యాశాభంగమును దెలుపుచున్నవి గాని యథార్థస్థితిని దెలుపుటలేదు. మునిస్వామినాయుడుగారు ప్రతిపాదించిన విశ్వాసరాహిత్యతీర్మానమును జస్టిసుపక్షమువారుచేసిన ప్రసంగములును నక్కద్రాక్షపండ్ల కథను బోలియున్నవి. శాసనసభయందు జస్టిసు పక్షమునకును, కాంగ్రెసుపక్షమునకును సంయోగము ధర్మాధర్మములకు సంయోగమువలె నుండగలదు. చెన్నరాష్ట్రశాసనసభయందు కాంగ్రెసుపక్షము పూనిన నిరపేక్ష విధానమునకు జస్టిసుపక్షము గారణముగనున్నది. కాంగ్రెసుపక్షము గౌహతితీర్మానమున కనురూపముగ లాభాలాభములతో నిమిత్తములేక మంత్రుల నిర్గమనమును చేయుట ధర్మముగ నున్నది. కాంగ్రెసుపక్ష మవలంబింప దలచిన రాజ్యాంగవిధానమును పక్షనాయకుడు సామి వెంకటాచలము శ్రేష్ఠిగారు విశదముచేసిరి. కాంగ్రెసు అధికారులకు కాంగ్రెసునిర్ణయముల నాచరణమునందు బెట్టుటకు గల యవకాశాధికారములు సంకుచితముగ నున్నవి. సహాయనిరాకరణోద్యమారంభమునందు కాంగ్రెసునకు గలిగిన నైతికార్థికబలము లంతఃకలహములమూలమునను క్షీణించినవి. అంతరంగమునందు యథోచితసహకారము బాహ్యమునందు సహాయనిరాకరణము సంరంభ

మునకు సాధనము లగుచున్నవి గాని కార్యసిద్ధికి సాధనము లగుటలేదు. శాసనసభా ప్రవేశముతో సహాయ నిరాకరణము రూపపరిణామమును బొందినది. కాంగ్రెసు ప్రాబల్యము తగ్గి తిరిగి శాసనసభల ప్రాబల్యము హెచ్చినది. కాంగ్రెసుఅధ్యక్షుడు, కార్యదర్శి, శాసనసభాసభ్యులు శాసనసభలను నిరసించుచున్నను, వారి లక్ష్యము శాసనసభలయందు లగ్నమగుచున్నవిధమున కాంగ్రెసునందు లగ్నము గాజాలదు. కాంగ్రెసు తిరిగి మూడునాళ్ల ముచ్చటగను పరిణమించుచున్నది. శాసనసభ్యులను సమావేశముచేసి కన్వెన్షను పార్లమెంటును స్థాపించుటకు శ్రీనివాసయ్యంగారు చేయదలచిన ప్రయత్నములును శాసనసభల ప్రాబల్యమును విశదము చేయుచున్నవి. శ్రీమతి బెజంటుగారి కన్వెన్షను పార్లమెంటు నాక్షేపించిన నాయకులు తిరిగి ఆమార్గము నవలంబించుట విచిత్రము. అఖిల భారత కాంగ్రెసుకమిటిప్రతిభ యంతరించుచున్నది. శాసనసభల వ్యవహారములను నిర్ణయించుటకుసభాధ్యక్షులు కార్యదర్శి కాంగ్రెసుకమిటీని సమావేశము చేయలేదు. చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభయందు కాంగ్రెసుపక్ష మవలంబించిన తటస్థభావమును శాసనసభా ప్రాబల్యమును విశదము చేసినది. కాంగ్రెసునాయకులు ద్రావిడ ప్రాణాయామమును విడిచి యథార్థస్థితిని నిర్ణయించుట ధర్మముగ నున్నది. అఖిలభారతజాతీయోపసంఘము వెంటనే కూడి గౌహాతితీర్మానమునకును, శాసనసభావ్యవహారములకును గల సంబంధమును నిర్ణయించి సంశయ విచ్ఛేదమును జేయుట యవసరమై యున్నది. ఈకార్యమును వెంటనే నిర్ణయించి భేదాభిప్రాయములను అంతఃకలహములను నాపి కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను గాపాడుట కాంగ్రెసుఅధ్యక్షుని ధర్మముగ నున్నది.

చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభ

చెన్నరాష్ట్రాదాయమున 1925-26 సంవత్సరములందు రూ. 16,92,95,536 రాష్ట్రాదాయము, రూ. 11,62,00,385 కేంద్రప్రభుత్వాదాయము సమకూడినది. వ్యయము రాష్ట్రమునకు రూ. 13,72,07,303, కేంద్రప్రభుత్వమునకు రూ. 2,88,69,135 చేయబడినది. ఆదాయమునం దరణ్యాదాయము, స్టాంపులు మొదలిన శాఖలయాదాయము పెరిగినది. మద్యాదాయము 490 లక్షల నుండి 494 లక్షలకు పెరిగినది. ఎన్నికల సందర్భమునందు మద్యపాన నిషేధమును కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు బోధించిరి. ఆబోధల కనురూపమైన యాచరణమునకు కాంగ్రెసు సభ్యులు పూనుకొనకుండుట యన్యాయము. అభివృద్ధిశాఖయందు గతసంవత్సరమున విశేషమైన పని జరిగియుండలేదు. వర్తమాన సంవత్సరమునందు శాఖామంత్రి రంగనాథము మొదలియారుగారు చేతిపనులు, గృహపరిశ్రమలు వృద్ధిబొందదగిన సాధనముల నన్వేషించుట కధికారిని నిర్ణయించిరి. ఆయధికారి వెంటనే పనిని పూర్తిచేసి కార్యానుకూలము చేయునని నమ్ముచున్నాము. రంగనాథము మొదలియారుగారు రెడ్డినాయుడుగారివలె రాటమును నిరసింపకుండుట ప్రశంసనీయమైనను కార్యనిర్వహణమునందు సాహసధైర్యములను జూపుదురని నమ్ముచున్నాము. కేంద్రప్రభుత్వము 348 లక్షల రూప్యములను త్రోసివేసినందున నభివృద్ధి శాఖలకు వ్యయమును జేయుటకు గల యవకాశములను మంత్రులు సార్థకము చేయుదురుగాక! శాసనసభ గ్రామోద్యోగుల జీతములను హెచ్చించి చిరకాలమునుండియును వారు చేయుచున్న న్యాయమైన విన్నపమును సఫలము చేసినది. శాసనసభకు శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మమ్మగారిని నియమించుటయును, నామెను నుపాధ్యక్షపదవి కేకగ్రీవముగ నెన్నుకొనుటయును స్త్రీలస్వాతంత్ర్యాభ్యుదయమును వెల్లడిచేయుచున్నవి.

ఆంధ్రోద్యమము

ఆంధ్రోద్యమారంభమున నీయుద్యమముపట్ల నెట్టి యపోహాలు గలిగినను దేశమంతయును నీయుద్యమతత్త్వము నిపుడు గ్రహించుట సత్యప్రకాశమునకు లక్ష్యముగ నున్నది. బాపట్లయందుగూడిన నాయకాగ్రేసరుల ప్రతిఘటనమును. నేటి నాయకులు పూర్వస్థితిని సంస్మరించు

నపుడు మహోద్యమ నిర్వహణమునందుగల కష్టములు విశదమగుచున్నవి. ప్రథమాంధ్రమహాసభ సభ్యాక్షులుగ నున్న సర్ బయ్యా నరసింహేశ్వర శర్మగారు ప్రభుత్వ సంస్కారమును బొంది ఆకాలము సందునలెనే లాభ నష్టములను గణనము చేయుచు జీవయాత్రను చేయుచున్నారు. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులుగ నుండిన దేశభక్త కొండ వేంకటప్పయ్యపంతులుగారు గాంధి సంస్కారమును బొంది త్యాగపరాయణులై దేశసేవను జేయుచున్నారు. ఆంధ్రోద్యమాదర్శములు సంస్కారభేదమువలన నవరోధమును పొందుచున్నను పురోగమనము చేయుచున్నవి. భౌతికాధ్యాత్మికములు, భోగత్యాగములు, రాగవిరాగములు, స్వధర్మపరధర్మములు, స్వదేశపరదేశములు, పాశ్చాత్య ప్రాచ్యసంస్కారములు జీవయాత్రయందు గలుగ జేయుచున్న సంక్షోభము నవజీవనసంభావనను విశదము చేయుచున్నవి. భరతఖండమునందు ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సంస్కారములకు గలిగిన సంసర్గ మనర్ఘఫలమును సమకూర్చుచున్నది. చిరకాలము పరాధీన వ్యామోహము నందు లగ్నమైన ప్రజాహృదయమునందు ప్రబోధోదయము గలిగినది. ప్రబోధోదయకాంతులు సర్వత్ర వ్యాపించి నవవికాసమును గలుగజేసినవి. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య విజ్ఞానముల సంయోగసాహచర్యముల కవకాశము గలిగినది. కర్మయోగ జ్ఞానయోగముల ఏకస్వభావము విశదమైనది. గాంధి రవీంద్రనాథులు, వివేకానంద జగదీశచంద్ర బోసులు, విద్యాసాగర రామకృష్ణ పరమహంసలు, వీరేశలింగము హనుమంతరావులు, రాధాకృష్ణయ్య ముకర్జులు, అవనీంద్రనాథ తాతాలు వెలసి జాతీయప్రత్యభిజ్ఞానమును పరిస్ఫుటము చేసిరి. దేశావృతమైన ప్రత్యభిజ్ఞాన మాంధ్రోద్యమమునకు బీజముగ నున్నది.

భారత జాతీయేతిహాసములం దాంధ్రవ్యక్తిత్వము చిరకాలాగతంబై నేటికిని సజీవమై యున్నది. దేశమున

ఆంధ్రవ్యక్తిత్వము

కనేకములైన యవాంతరములు సంప్రాప్తమై ఆంధ్రత్వము కాలాంతరములందు వృద్ధిక్షయములకు బాలైనను నేటికిని వీర్యవంతమై నిలిచి యున్నది. భరతఖండమునందు వాడుకయందున్న 222 భాషలయందును హిందిభాషను 10 కోట్లు బంగాళిని 492 లక్షలు, ఆంధ్రభాషను 2,36,01,000 జనులు మాటలాడుచున్నారు. ఆంధ్రభాష భారతీయ భాషలందు మూడవభాషగ నున్నది. పదేండ్ల కాలమునం దాంధ్రభాషను మాటలాడువారి సంఖ్య 100 కి 2 వంతునను వృద్ధిని బొందినది. చెన్నరాష్ట్రమునం దాంధ్రదేశము 83,000 చదరపుమైళ్ల వైశాల్యమును, 170 లక్షల ప్రజలను గలిగి వర్ధిలుచున్నది. భారతసామ్రాజ్య సౌభాగ్యమునకు వ్యక్తిత్వముగల జాతులవికాస మాధారముగ నున్నది. ఆంధ్రోద్యమ మీ ప్రకృతిసిద్ధమైన ధర్మమును సఫలము చేయుట కవతరించినది. స్వదేశ స్వభాషా స్వధర్మములు మానవ వికాసమునకు మూలాధారములని పండిత పామరు లంగీకరించుచున్నారు. మానవులకు తాము తరించుటకుగల సాధనములను వికసింపజేయుటయే తమకును లోకమునకును తరణోపాయముగ నున్నది. ఆంధ్రభాష, ఆంధ్రదేశము, ఆంధ్రస్వభావము వికాసమును బొందుట కాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణ మవసరంబని ప్రపంచానుభవము, ఆంధ్రుల స్థితి విశదము చేయుచున్నవి. కాంగ్రెసు ప్రయోజనముల కేర్పాటుచేసిన ఆంధ్రరాష్ట్ర సంఘము ఆంధ్రుల వ్యక్తిత్వమును సువ్యక్తము చేసినది. విజయవాడయందు నిర్ణయింపబడిన కాంగ్రెసు కార్యవిధాన మాంధ్రనామమును దేశమునందంతటను ప్రతిబింబింపజేసినది. సహాయ నిరాకరణోద్యమమునం దాంధ్రులు చూపిన త్యాగోత్సాహము లాంధ్రుల సహజశీలమును బహిర్గతము చేసినవి. ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రసంఘ మేర్పడి యుండని యెడల సహాయనిరాకరణోద్యమమునందును, ఖద్దరు ఉద్యమమునందును ఆంధ్రులకు నామరూపములు లేక గతించిన యారేండ్ల చరిత్రమును శూన్యముగ నుండి యుండెడిది. శాసనసభయం దాంధ్రమంత్రులాంధ్రరాష్ట్ర విషయమున చూపిన నిరాదరణకును కాంగ్రెసు వ్యవస్థలందు కాంగ్రెసు చూపిన యాదరణమునకును గలిగిన

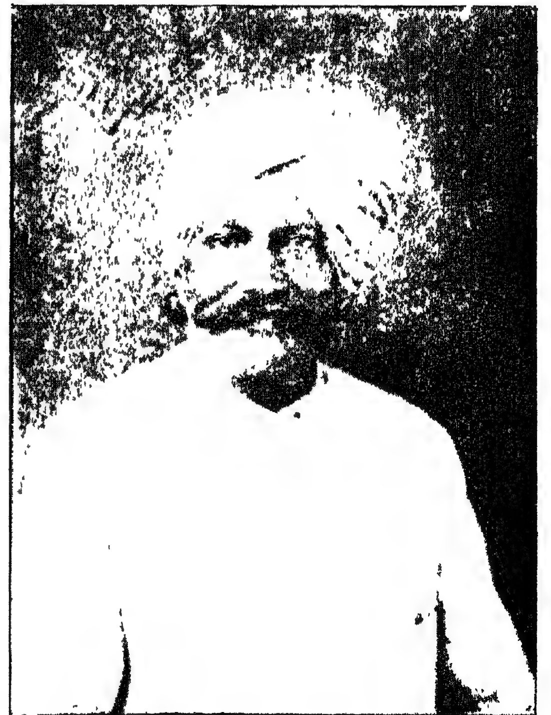
శ్రీ యస్. సత్యమూర్తిగారు

శ్రీ కే. యస్. శివసుబ్రహ్మణ్యఅయ్యర్ గారు

శ్రీ కే. ఆర్. కరంతుగారు

శ్రీ పరవా కామేశ్వరరావునాయుడు గారు

శ్రీ కే. పి. రామన్ నాయరు గారు

అబ్దుల్ హమీదుఖాను గారు

చెన్నపురి శాసనసభ కాంగ్రెసుసభ్యులు—సకలత్వాలాగారు

ఫలము ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రయోజనములకు ప్రత్యక్షప్రమాణముగ నున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము సిద్ధాంతావస్థను దాటి కార్యాచరణావస్థయందు చేరి విషమును చేక వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర విభాగములు ప్రజాప్రబోధమునకు దోడ్పడి భరతఖండమునందు రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణావసరమును ధ్రువపరచినవి. సర్ శంకరిం నాయరుగారు, రామారావుగారు, రామదాసు పంతులుగారు రాజ్యసభయందు తమిళకర్ణాటకాంధ్రరాష్ట్రముల నిర్మాణమును చేయవలయునని తీర్మానములను ప్రతిపాదించిరి. సామ్రాజ్యసభయందు ఉత్కళరాష్ట్రనిర్మాణమును జేయుటకు తీర్మానములు ప్రతిపాదింపబడినవి. సర్ అలెగ్జాండరు మూడిమనుగారు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రనిర్మాణముల ప్రయోజనము నంగీకరించిరి. మోంటుఫర్డు సంస్కరణశాసనమునందలి 52-ఏ. నిబంధన భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రనిర్మాణ విధానమును నిర్ణయించుచున్నది. ఆనిర్ణయమున కనుగుణముగ చెన్నరాష్ట్ర శాసనసభ ఆంధ్రరాష్ట్రతీర్మానము నామోదించినది. ఆంధ్రప్రబోధము వలన లాభమును బొందిన పానుగల్లు రాజాగారు తీర్మానమునకు వ్యతిరేకాభిప్రాయమును దెలిపి వారి రాజ్యాంగజీవితమును స్తంభితము చేసికొనుట శోచనీయముగనున్నది. అనుకూల ప్రతికూలాభిప్రాయములు కాలము పరిపక్వమైనపుడు నిరర్థకము లగును. రాజ్యాంగసంస్కరణ విచారణసంఘము భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర విషయమును, సాంఘాతిక రాజ్యాంగ విధానమును రానున్న విచారణయందు విమర్శించునని క్రీరారుగారు, మూడిమనుగారు, ఫ్రెడరికు హ్వైటుగారు తెలిపినభావములు విస్పష్టముచేయుచున్నవి. కోటుమనుగారి యాజమాన్యము క్రిందనుప్రభుత్వము ప్రచురించిన 1925-26 నివేదికయందు రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణలక్ష్యము సూచింపబడినది. బర్మారాష్ట్రము గాక శేషించిన రాష్ట్రములన్నియును స్వపరిపాలనాసౌకర్యమునకు సాధనములై జాతిదేశభాషలతో నిమిత్తములేక పరిపాలన నిమిత్తము ఏర్పాటుచేసినవని కోట్మనుగారంగీకరించుచున్నారు. భరతఖండమునందు 662 స్వదేశ సంస్థానములున్నను 200 సంస్థానములు ప్రముఖములు. సంస్థానములు బ్రిటీషు రాజ్యాధికారము క్రిందను స్వతంత్రపరిపాలనము ననుభవించుచున్నవి. బ్రిటీషు ప్రదేశమునందు గల 10 రాష్ట్రములు రెండువంతుల ప్రదేశమును, 662 సంస్థానములును మూడవవంతు ప్రదేశమును నాక్రమించుకొనుచున్నవి. కేంద్రప్రభుత్వాధికారము క్రింద రాష్ట్రములు, సంస్థానములు స్వపరిపాలనమును గలిగియుండవలసిన విధానమును సంస్కరణవిచారణసంఘము నిర్ణయింపవలసియున్నది. సర్ ఫ్రెడరికు హ్వైటుగారు భరతఖండమునందు సంయుక్త సాంఘాతిక విధానమును స్థాపించి రాజ్యాంగ నిర్మాణమును చేయవలసిన విధమును విశదముచేసిరి. సంస్కరణ విచారణోపసంఘమునకు సాధనసామగ్రిని సమకూర్చుచున్న క్రీరారుగారును భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభాగమునకు సుముఖులు. కాంగ్రెసు విధానము భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభాగము నంగీకరించుచున్నది. స్వపరిపాలనము గల రాష్ట్రముల నిర్మాణమునకు దేశభాషాసాంప్రదాయ బద్ధములైన రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణము శరణ్యముగ నున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకు కాలము పరిపక్వమై ప్రజానాయకుల వ్యవసాయపరాయణత్వమును గోరుచున్నది. ఆంధ్రనాయకు లీలబ్ధావకాశముల నాంధ్రోద్యమమునకు మూలాధారమైన ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకు వినియోగించి కామితార్థములను బడయుదురు గాత!

దేశావృతమైన స్వారాజ్యసంరంభమునం దాంధ్రరాష్ట్రాందోళనము మందగతిని బొందినను సాహిత్యకళావికాసము నిరాటంకముగ గలుగుచున్నది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము స్థాపితమై వ్యవహారవిధానమును నిర్వహించుచున్నది. ఆంధ్రభాషా మూలమున విద్యాభ్యాసమును చేయుట కేర్పాటులు జరుగుచున్నవి. విజయవాడయందు

భారత రాజ్యాంగము

ఆంధ్రోద్యమ వికాసము

విశ్వవిద్యాలయముయొక్క కార్యాలయ నిర్మాణమునకును, గ్రంథాలయనిర్మాణమునకును ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయశాసనము నిర్మాతల సంకల్పమును సఫలము చేయజాలకపోవుట శోచనీయము. వైసుఛాన్సెల్లరు శ్రీయుత కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు నిర్మాతల సంకల్పమును సఫలము చేయుటకు చేయుచున్న ప్రయత్నములు ప్రశంసాపాత్రములు. విద్యావిధానమును విశ్వవిద్యాలయాధికారుల వశముచేయుటయును, ప్రత్యేక శాస్త్రకళాభ్యాసమునకు ప్రత్యేక కేంద్రముల నేర్పరచుటయును ప్రయోజనకరములు. ఆంధ్రదేశమునకు నడుమనున్న విజయవాడ కార్యస్థానముగ నుండుటకును, కేంద్రస్థానముగ నేర్పడుటకును సకలవిధములను తగియున్నది. అధికారులును నాయకులును పక్షపాతాభిమానములను విడిచి విజయవాడ నాదరించి ఆంధ్రోద్యమ వికాసమునకు దోడ్పడి కృతార్థులగుదురు గాక! ఆంధ్రత్వవికాసమున కధికారాదరణము లేకపోయినను స్వయంసహాయమున ప్రవర్ధమానం బగుచున్న విధమును సాహిత్య శిల్పరచనలు విశదము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రమునందు 1925-26 సంవత్సరమునందు 1090 గ్రంథములును, 1926-27 నందు 1100 గ్రంథములును ప్రచురింపబడినవి. ఈ గ్రంథములందు చాలభాగము పునర్ముద్రణములు గలవు. ప్రచురితములైన గ్రంథములందు నాటకములు ప్రధానములు. శతకములును, స్తోత్రములును, నవలలును ప్రముఖములుగ నున్నవి. గేయకావ్యము లాంధ్రసాహిత్యమునకు సహజమైన శీలమును విశదము చేయుచున్నవి. గత సంవత్సరమునందు ప్రచురితములైన భావగీతములందు యెంకి పాటలు వాదప్రతివాదములకు గారణములైనను ఆంధ్రసాహిత్యము నడచుచున్న నవీనమైన పోకడలను విశదము చేయుచున్నది. హనుమంతరాయ చిత్రకళా మందిరమునందును, రామారాయ చిత్రకళా మందిరమునందును చిత్రింపబడిన చిత్రములు శిల్పమునం దాంధ్రశిల్ప మవలంబించుచున్న స్వాతంత్రవిధానమును విశదము చేయుచున్నవి. అజంతాశిల్పము భావకల్పమునందును, రూపనిర్మాణమునందును, వర్ణవిక్షేపమునందును ప్రాచ్యశిల్పమునకు మాతృకమై, ఆంధ్రశిల్పమునకును మాతృకగనున్నది. ప్రభుత్వాదరణము లేకపోయినను స్వయం సహాయమున నాంధ్రులు పొందుచున్న వికాస మాంధ్రోద్యమ ఫలమును, ఆంధ్ర రాష్ట్రనిర్మాణావసరమును విశదము చేయుచున్నది. గతించిన ఆరేండ్లయందును, ఆంధ్ర రాష్ట్రవిషయమున రాజకీయపక్షములందు భేదాభిప్రాయము లేర్పడినను నిపుడాస్థితిపోయి భావైక్యము గలిగినది. భారత రాజ్యాంగము నవీనాకృతిని దాల్చనున్నది. ఈశుభసమయమునందు నాయకులును ప్రజలును వారి శక్తిసామర్థ్యముల నాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు వినియోగించి భగవత్కటాక్షమునకు పాత్రులగుదురు గాత!

భరతఖండమునందు 100 కి 76 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారముగ నున్నది. ప్రజలు విశేషభాగము గ్రామసీమలందు నివసించు చున్నారు.

గ్రామ పునర్నిర్మాణము

బ్రిటీషుపరిపాలనము గ్రామసీమలందు జీవనమును శిథిలము చేసి పట్టణవాస జీవనమును నాకర్షించినను దేశసౌభాగ్యమునకు గ్రామములాయువుపట్టులుగ నున్నవి. పంటలను గ్రామములు పండించుచున్నవి. పన్నులను గ్రామములు చెల్లించుచున్నవి. ప్రజలను గ్రామములు పోషించుచున్నవి. ప్రాచ్యవిజ్ఞానమును గ్రామములు రక్షించుచున్నవి. భారతసౌభాగ్యమునకు నిలయములైన గ్రామసీమలు దుర్దశకుపాలై పట్టణములకు దాస్యమును చేయుచున్నవి. ప్రాజ్ఞులు, సంపన్నులు స్వగ్రామములను విడిచి ఉద్యోగములకును, విద్యాధనోపార్జనమునకును, సౌఖ్యమునకును నగరవాసమును జేయుచున్నారు. గ్రామములకు నీటివసతులు, బాటలు, ధనాగారములు, విహారస్థలములు, వైద్యాలయములు, విద్యాలయములు, గ్రంథాలయములు, తపాలాఫీసులు లేక ప్రజలు కష్టముల ననుభవించుచున్నారు. గ్రామములందు చేతిపనులు నశించినవి. కూలిపని జీవనాధారముగ నున్నది. పాశ్చాత్య వ్యాపారము గృహపరిశ్రమ

లను పాడుచేయగలిగినటులు భాగ్యాభివృద్ధిని చేయుటకు వినియోగపడలేదు. ప్రజలయందు భాగ్యభోగాభిలాష వృద్ధిని పొందినటులు భాగ్యాభివృద్ధి గలుగలేదు. వాంఛ లభివృద్ధిని పొందినటులు వృత్తులు, పరిశ్రమలు వృద్ధిని పొందలేదు. పారతంత్ర్యస్థితియందధికారమునకు గల పనువు ప్రతిష్ఠలు వ్యవసాయవ్యాపార పరిశ్రమలకు గలుగ లేదు. మూలాధారచక్రమునందు బలములేక ఆజ్ఞా చక్రము మందగమనమును జేయుచున్నది. వ్యాధిగ్రస్త మైన దేశమునకు వైద్యులు గ్రామవాసచికిత్సను నిర్ణ యించుచున్నారు. నాయకులు గ్రామపునర్నిర్మాణమును ప్రశంసించుచున్నారు. ప్రభుత్వము వ్యవసాయ విచారణ సంఘమును రోగనివారణార్థము నియమించినది. నివేదిక నిర్ణయించెడి వ్యవసాయక్షేత్రములు, ఎరువులు, పరపతి సంఘములు, పంచాయతులు జీవనోద్ధరణమునకు సామా న్యానుకరణములుగాని యథార్థసాధనములు గావు. పున రుద్ధరణమునకు పరమార్థము ప్రయోజనముగ నున్నది. స్వయంపోషణము, స్వాతంత్ర్యము పునరుద్ధరణమునకు బీజములు. స్వయం వ్యక్తిత్వముగల రాష్ట్రములవలె స్వయం వ్యక్తిత్వముగల గ్రామములును ప్రజాక్షేమమున కవసరముగ నున్నవి. స్వాతంత్ర్య సంరంభ భారమును గతించిన 40 ఏండ్లయందును పట్టణవాసులైన ఆంగ్ల విద్యావంతులు వహించుచుండిరి. గాంధిమహాత్ముడాభార మును గ్రామవాసులపరము చేయుటకు జేయుచున్న ప్రయ త్నములు సర్వతోముఖమైన గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు సాధనములుగ నున్నవి. గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు ప్రాచీన నవీనసంస్కారముల సాహచర్యమువలె విశ్లే షము ప్రయోజనకరముగాదు. విశ్వసాహచర్య యుగ మునందు గ్రామపరిపాలనము, సామ్రాజ్య పరిపాలనము స్వాతంత్ర్యానుభోగమునందు సమానప్రతిపత్తిగల సంస్థా పనలుగ నున్నవి. స్వపరిపాలన నిర్వహణమునందు గ్రామ వాసులకును పట్టణవాసులకును దశావకాశములందును, నిర్వహణ విధానమునందును భేదమున్నను స్వయం వికా సావధియందు భేదములు గనుపడవు. వ్యవసాయ విచా రణ సంఘనిర్ణయములు, రాజ్యాంగసంస్కరణ విచారణ సంఘనిర్ణయములు గ్రామములకును, పట్టణములకును ప్రతి పత్తిని గలుగజేయుచు నిరంకుశత్వ పోషణమునకు సాధనములు గాకుండుటకుగాను ప్రజానాయకులు పాటు పడి గ్రామపునర్నిర్మాణమునకు దోహదపడుట యవసరము. ఆంధ్రమహాజనులు సేవనమార్గమును గ్రహించి గ్రామ పునర్నిర్మాణోద్యమమును సార్థకము చేయుదురు గాక!

భగవదనుగ్రహము వలనను, ఆంధ్రమహాజనుల యాదరణము వలనను ప్రభవ సంవత్సరాదిసంచికను ప్రచు రింపగలిగినందులకు కృతార్థులము. సాధారణసంవత్సరము నందు ప్రచురించిన మొదటిసంచికను, ప్రభవసంవత్సరము నందు ప్రచురించిన పదునెనిమిదవసంచికను చూచినపుడు కాలప్రవాహము గలుగజేయుచున్న మహాపరివర్తనము గోచరం బగుచున్నది. మొదటిసంచికకు వ్యాసములను వ్రాసి సహాయమునుచేసినపండితు లిపుడును వ్యాసములను వ్రాయుచు చేయుచున్న దేశసేవ, భాషాసేవ ప్రశంసనీ యములుగ నున్నవి. మొదటిసంచికను ప్రచురించుటకు సహాయభూతులైన లక్ష్మణరావు పంతులుగారు స్వర్గవా సమును గైకొనిరి. కోటంరాజు పున్నయ్యగారు సింధు ఆబ్జర్వరుపత్రికకు సంపాదకులుగ నున్నారు. ఆంధ్రప్రపం చమునందును, లోకమునందును ప్రవర్ధమానంబగుచున్న స్వయంవికాసమును సంచికలయందలి వ్యాసములు, పట ములు, ప్రచురణవిధానము విశదము చేయుచున్నవి. ప్రభ వసంచికయందుగల వ్యాసములు, చిత్రములు సాహి త్యమునందును, శిల్పమునందును, శాస్త్రపరిశోధనలందు ను ఆంధ్రహృదయావృతమైన స్వాతంత్ర్య వికాసమును గోచరింపజేయుచున్నవి. తెలుగుకైతల క్రొత్తతెన్నులు తె లుగుకావ్యములందు గలుగుచున్న పరిణామమును విశద ముచేయుచున్నవి. నవీనత ప్రాచీనతానవీనతల ప్రభావ మును తెలుపుచున్నది. కావ్యానందము- శోకరసము- నటులు,నాటకౌచితి నాటకరంగములందు రసోదయవిధాన మునువిశదముచేయుచున్నవి. ప్రాచీన హిందూగ్రామ పరి పాలనము పరిశోధనాశక్తిని తెలుపుచున్నది. కామకవి,

నాగరిం, సరపతి, ఉగాదికానుకలు నవయుగసాహిత్యనిర్మాణవిధానములను దెలుపుచున్నవి. సమాలోచనము, ప్రభవ, వివేకోపాసనము, విహారవిహారము, జన్మభూమి మొదలయిన గద్యవ్యాసములు రసవంతములై కల్పనాచాతుర్యముగలిగి యలరారుచున్నవి. చాటుప్రపంచదేశము సరస్వతి, స్నానానంతరము, కథయందలి బొమ్మలు, శిల్పవికాసమును దెలుపుచున్నవి. చిత్రపటములందు జాతీయ మహాసభల యధ్యక్షులు, శాసనసభాసభ్యులు, చీనానాయకులు, అజంతాచిత్రములు, సాంవత్సరికసమావేశములు, సాహిత్యవిశారదులు, మంత్రులు మొదలగు పటములు చాలగలవు. పటములందుగల యువతీమణులపటములు గమనార్హములుగ నున్నవి. శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మమ్మగారు చెన్నరాష్ట్రశాసనసభ కుపాధ్యక్షురాలుగ నున్నారు. శ్రీమతి లక్ష్మీదేవమ్మగారు, డాక్టరు పరీక్షయం దుత్తీర్ణులైరి. శ్రీమతి రుక్మాబాయమ్మగారు సింహబలమును గలిగి మోటారుకారు నాపగలిగిరి. ఆంధ్రయువతుల యభివృద్ధికి వీరు నిదర్శనముగ నున్నారు. శ్రీమతి కౌసల్యాకన్యకగారును జకరయగారును సెనేటునందు సభ్యురాండ్రుగ నెన్నుకొనబడిరి. సంచికయందుగల వ్యాసములు, పద్యములు, చిత్రములు, సంచికను ప్రచురింపుటకు నిర్వాహకులుపూనిన శ్రమను విశదముచేయుచున్నవి. ప్రచురణమునకు పంపిన వ్యాసములనన్నిటిని ప్రచురింపజాలనందులకు నిర్వాహకులు చింతిలుచున్నారు. సంచికను ప్రచురించుటకు బాటుపడినవారి నందరిని పేర్కొనుటయు, కృతజ్ఞతను తెలుపుటయు దుర్లభము. వ్యాసలేఖకులు, చిత్రకారులు, పరిశీలకులు, ముద్రాపకులు మొదలగు వారందరును ప్రచురణమునకుసాధకులై కృతజ్ఞతకు పాత్రులగుచున్నారు. ప్రచురణమునందవలంబించిన క్రొత్తపద్ధతి సంచిక ప్రయోజనమును వృద్ధిచేయుననినమ్ముచున్నాము. పదునెనిమిదేండ్లనుండియును ఉగాదిసంచికలకు వ్యాసములను వ్రాసియును, చిత్రపటములను పంపియును, నితరవిధములను సహాయముచేసియును సంచికల ప్రచురణమునుసాధ్యముచేయుచున్న మహాజనులకును, ముఖ్యముగ ప్రభవ సంవత్సరాదిసంచికకు సహాయముచేసిన మహాజనులకును కృతజ్ఞతాంజలుల నర్పించుచున్నాము. పరమేశ్వరానుగ్రహమున ప్రభవసంవత్సరము శాంతిప్రదమై సకలజనులకును కామితార్థముల నొడగూర్చుగాత!

శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు

ప్రేమించి చుక్కల పేరులొక్కని కిచ్చి
వికచప్రసవహార మొకని కొసంగి
మేలెంచి నీలాలచేల లొక్కని కిచ్చి
కనకాంబరంబు లొక్కని కొసంగి
మన్నించి యొకనికి మాపుఁదోడుగ నంపి
యింకొక్కనికి రేపు నెదురు కొలిపి
దీవించి పడమటితెర యొక్కనికిఁ దీసి
ప్రాగ్ద్వార మొకనికి బయలుపఱచి
క్షయుని సాగనంప స్వాగతంబును చెప్పి
ప్రభవు నాదరింపఁ బాలుగొన్న
సుప్రభాత సంధ్య సోలుచుఁ దూలుచుఁ
బాడుపుములలఁ దేలిపోవుచుండె.

గీ. పోయినది క్షయ నిన్నటి ప్రొద్దుతోనె,
ప్రభవవచ్చిన దీనాఁటి పగటిపూట
ప్రళయసర్గ క్రియాపరంపరలె కాని
కానఁబడదేమి తుదిమొదల్ కాలమునకు?

గీ. అఱువ దేండ్లకు మొదటియేఁడైన ప్రభవ
అఱువదవయేఁటఁబుట్టిన యట్టి క్షయకు
వెనుక నుదయించె నిదియేమి వింత యనుచ
నవ్వుచున్నది తొలికారు పువ్వుగుత్తి.

ప్రభవ సంవత్సరాదిసంచిక

ఆ.వె. నిన్నఁ జన్నవాఁడు చిన్నవాఁడై నేఁడు
కన్నవాఁడు వాని కన్నయగుటఁ
గన్నవిన్నవార లున్నారొ "కో" యంచుఁ
గొసరి కూయుచుండెఁ గోకిలంబు.

ఆ.వె. సకల మెడసి చన్నక్షయయు నవ్వలికిఁ ద్రోసి
సహజవిభవుఁ బ్రభవు సరసఁ జేరి
కులుకుచుండెఁ దీగఁ వెలబోఁడి యని చిల్క-
పండ్లు కొఱికికొనుచుఁ బలుకుచుండె.

ఆ.వె. మాఱుపేరె కాని మఱి క్షయప్రభవల
గతుల భేదమేమి కల దటంచు
మల్లెతీవలందుఁ మాధవీ లతలందు
తేఁటి యొక్కలాగె చాటుచుండె.

సీ. గిరిగహ్వరముల నిర్ఝరులు పొంగెడిచోటఁ
గొలఁకుల దరు లొడ్డ గిలెడిచోటఁ
గఱికపా నేలలు కందళించెడిచోట
నడవులు దావాగ్ని మడఁగుచోట
నలరులఁ దేలి పిందెలు గ్రమ్ముకొనుచోట
వాలుగొమ్మలపండ్లు రాలుచోట
ప్రాఙ్ముఖంబున మనఃప్రభలు తోఁచెడి చోటఁ
గడలఁ జీకటితెరల్ సడలుచోట
జగతిఁ బ్రభవక్షయక్రియల్ జరగుచుండఁ
గనియు క్షయపోయెఁ బ్రభవ వచ్చినదటంచుఁ
దలఁచి యాకాశపంచాంగములు గుణించి
పలుకుచుండుట వట్టి విభ్రాంతి కాదె!

౮౦ బుా

సమాలోచనము

సీ. అలరుఁ దెమ్మెరల రవ్వంతైన నిట్టూర్పు
పొదరు చేరకయుండఁ బోయినదియొ!
అమలవాహినుల గోరంతైనఁ గన్నీటి
బొట్టు జాఱకయుండఁ బోయినదియొ!
అలమువెన్నెలలఁగాసంతైనఁ జీకటి
చాయ దేఱకయుండఁ బోయినదియొ!
అచలగర్భములఁ బూసంతైన మిణుఁగురు
పొరక దూరకయుండఁ బోయినదియొ!
ప్రాఁతసంవత్సరముకంటె నూతనముగ
నిపుడు వచ్చినదేమి? పోయినదియేమి?
ఇంతలోఁ జేసుమాఱిన దంతెకాని
నిన్న నేఁటికి భేద మేమున్నదయ్య!
సీ. ఆకాశసరసీ సమంచితావర్తముల్
కన్నెంచి లెక్కింపఁ గలుగువారు
రోదసీప్రాసాద రుచిర సోపానముల్
కాన్పించి యెక్కింపఁ గలుగువారు
పవమానసాగరాభ్ర విమాన మార్గముల్
తిలకించి వెలయింపఁ గలుగువారు
జలపటాంచల సముజ్జ్వల సువర్ణాకృతుల్
గ్రహియించి చదివింపఁ గలుగువారు
శూన్యమున నంకములఁ దేర్చి చూపువారు
ఘటకులై గంటములఁదీర్చి కవిలెఁగూర్చి
వ్రాసి చూపించిరే కాని వాస్తవముగఁ
గాలమునకును బరిణామగతులు గలవె?

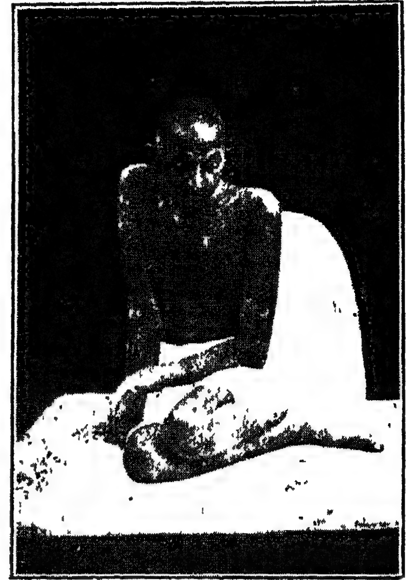
శ్రీమాన్ యస్. శ్రీనివాసయ్యంగారు.

నలుబదియొకటవ భారతజాతీయ మహాసభాధ్యక్షులు, గౌహాతి.

సామ్రాజ్యశాసనసభాసభ్యులు.

కీ. శే. శ్రద్ధానందస్వామిగారు

శ్రీ గాంధీమహాత్ముడు,
ఖద్దరుప్రదర్శన ప్రారంభకులు, గౌహతి

సర్ పి. శివస్వామి అయ్యరుగారు,
మితవాదిమహాసభాధ్యక్షులు, అకోలా

శ్రీ టి. ఆర్. ఫూకన్‌గారు,
41 వ జాతీయమహాసభాహ్వాన సంఘాధ్యక్షులు, గౌహతి

౪౧-వ భారతజాతీయమహాసభ - గౌహాతి

శ్రీమాన్ యస్. శ్రీనివాసయ్యంగారి అధ్యక్షోపన్యాసము

మిత్రులారా!

అవిముక్తమగు భారతదేశము నాకొనరించిన యీమహాగౌరవమునకు నేను మిక్కిలి కృతజ్ఞుడనుగా నున్నాను. గాంధి మహాత్ముడు నుడివినట్లు నిరుపమానమగు కష్టదశలో సుప్రసిద్ధ నాయకు లగువారిచే అధిష్ఠింపబడిన యీస్థానసంబంధమగు బాధ్యతనువహించుట కంగీకరించుటలో యిందువలన దక్షిణ రాష్ట్రమునకు అధికమగు గౌరవము కలుగుననియును మీరందరును మనఃపూర్వకముగ నాకు సహాయము చేయుదురనియును నాకుగల నమ్మకమే కారణము.

ప్రజాప్రతినిధులకోరిక దానిఫలితము

ప్రజాప్రతినిధులు ప్రభుత్వమువారిని కోరిన సమస్యను గూర్చి మనమందరమును పట్టుదలతో పనిజేయుట రానున్న వత్సరమునందలి కార్యక్రమమున ముఖ్యతమమై యున్నది. 1924 సం. ఫిబ్రవరినెలలో భారతశాసనసభలో స్వరాజ్య స్వతంత్రపక్ష సమ్మేళనమువలన ఏర్పడిన జాతీయపక్షమువారి అనుమతి ప్రకారము పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు ఈకోరికలను దొరతనమువారి కెరిగించిరి. "భారతదేశమునందు సంపూర్ణ బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమును నెలకొల్పుట కనువగునట్లు భారత ప్రభుత్వచట్టమును మార్చుటకు ఏర్పాటులు చేయవలెను. ప్రాముఖ్యముగల అల్పసంఖ్యాకసంఘముల హక్కులకు భంగము కలుగని పద్ధతిని భారతదేశరాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి సూచించుటకు శీఘ్రముగ అఖిలపక్షప్రతినిధిసభను జరుపవలెను. అట్లు సిద్ధపరుపబడిన విధానమును ఇపుడున్న భారత శాసనసభను ముగించి క్రొత్తగ ఎన్నుకొనబడిన సభ్యులు గల భారతశాసనసభవారియెదుటనుంచి వారి సమ్మోదమును బడయవలెను. పిమ్మట చట్టముల పొత్తమునచేర్చుటకు దానిని బ్రిటను దేశపు పార్లమెంటువారికి పంపవలెను"అని ఆసభలో నెహ్రూగా రుపపాదించిన తీర్మానమునకు 76 గురు అనుకూలురుగను 48 మంది ప్రతికూలురుగ నుంటచే ఆతీర్మానము అంగీకరింపబడెను. ఈ రీతిగ భారతశాసనసభలో స్వరాజ్యపక్షమువారు ఆత్మగౌరవముతో గూడిన సహకారమును సూచించుచునే పనిని ప్రారంభించిరి; కాని, దొరతనమువారు దురభిమానముతో ఆ సూచనను తృణీకరించిరి. ఈ ప్రధానాంశమువంకనుండి ప్రజలదృష్టిని మరల్చుటకు వారు సంస్కరణలవిచారణసంఘము నేర్పాటు చేసిరి. భారతప్రభుత్వచట్టముయొక్క నిర్మాణమునకును, పద్ధతికిని అనుగుణమగు రీతిని దాని ననుష్ఠానమునకు తెచ్చుటలోగల యిబ్బందులను, లోపములను తొలగించుటకు ఆవశ్యకతను, అవకాశములను గూర్చి విచారించుటకు ఆసంఘమును నియమించిరి. భక్తిశ్రద్ధలతో ద్వంద్వపరిపాలనమును కొనసాగించినవారు ఆ సంఘమునెదుట నొసంగిన సాక్ష్యమును బట్టియును, విచారణసంఘములో అల్పసంఖ్యాకులు ప్రత్యేకముగ వ్రాసిన నివేదకనుబట్టియును ద్వంద్వపరిపాలనము బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమునకు సోపానముగనుండు విషయమునను, ఇతరవిషయములందునుగూడ విఫలమయ్యెనని స్పష్టముగ వెల్లడియయ్యెను. విచారణసంఘమువారిలో హెచ్చుమంది వ్రాసిన నివేదకను భారతశాసనసభవారు ఆమోదించునటులు చేయుటకు ఇండియా దొరతనమువారు మరల ప్రయత్నించినపుడుకూడ, 1924 ఏప్రిలులో ఆమోదింపబడిన తీర్మానమునందలి విషయములనే 1925 సెప్టెంబరులో జరిగిన భారతశాసనసభలో గూడ సభవారు విపులముగ, మరియొక తీర్మానరూపమున నుపపాదించిరి. ఆ తీర్మానమునకు స్వరాజ్యస్వాతంత్ర్య పక్షములవారు 72 మంది అనుకూలముగ సమ్మతులను దెలిపిరి. 45 మంది మాత్రమే ప్రతికూలురగుటచే రెండవసారి కూడ ఈ తీర్మానము ఆమోదింపబడినది. రెండవసారి కూడ దొరతనమువారు దానిని తృణీకరించిరి.

1925 డిసెంబరులో కాన్పూరునందు జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభవారు గూడ శాసనసభలో నామోదింపబడిన తీర్మానమునే స్థిరపరచిరి. దొరతనమువారు దానిని తృణీకరించినయెడల దానిని నిలువబెట్టుటకును, స్వరాజ్యసమరమును సాగించుటకును శాసనసభలలోను, దేశమునందును జరుగవలసినవిధానమును గూడ కాంగ్రెసువారు నిర్ణయించిరి. కాంగ్రెసు మహాసభయొక్క పద్ధతిని దేశీయులకందరకును బోధింపవలెననిరి. భారత రాష్ట్రీయ శాసనసభలలోని స్థానముల నన్నింటిని కాంగ్రెసువారు ఆక్రమించుటకు ప్రత్యేకప్రమాణములను గావించి ఎన్నికలకు నిలువవలెనని ఆజ్ఞాపించిరి.

1926 మార్చిలో దొరతనమువారు ప్రజల కోర్కెలను నిరాకరించినపుడు కాంగ్రెసువారి ఉత్తరువుప్రకారము స్వరాజ్య పక్షమువా రందరును భారతరాష్ట్ర శాసనసభ అన్నింటినుండియు ఏకకాలమున వెడలిపోయిరి. "దొరతనమువారు

నిష్కారణముగ ప్రజల కోర్కెలను నిరాకరించినందులకు దేశీయులు తగిన ప్రత్యుత్తరమును ఇయ్యగలరనియు, నింతకంటెనుబల వత్తరమగు ఆజ్ఞ నొసగి మరల మమ్ములనే యింత హెచ్చుమందిని శాసనసభలకు పంపగలరనియు, భగవదనుగ్రహమున ప్రజల ఆజ్ఞలను నెరవేర్చుటకు అవసరమగు ఉత్తరువులు గూడ నీయగలరనియు మేము ఆశించుచున్నాము" అని భారతశాసనసభ నుండి స్వరాజ్యపక్షమువారు వెడలిపోవునపుడు వారినాయకులగు పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు నుడివిరి.

శాసనసభల ఎన్నికలు - వానిభావము

ఈ రీతిగ ప్రారంభింపబడిన ఉద్యమఫలితమును పిమ్మట జరిగి యిపుడు ముగిసిన శాసనసభల యెన్నికల ఫలితములనుబట్టి జూడ భారతరాష్ట్రీయశాసనసభలలో స్వరాజ్యపక్షమువారవలంబించినట్టియు, కాన్పూరులో కాంగ్రెసు మహాసభవారు స్థిరపరచినట్టియు గొప్పప్రయత్నము సహేతుకమని నిర్ధారణ యయినది. ఎన్నికల సందర్భమున కాంగ్రెసువారు దేశమునందొనరించిన ప్రచారమువలన ప్రజలలో రాజకీయవిజ్ఞానము అత్యధికముగ వ్యాపించినది. కేవల మతసాంఘికాది విషయములకు సంబంధించిన ప్రతిఘటనము అత్యధికముగ చెలరేగినను కాంగ్రెసువారి విధానము చాల శ్రేష్ఠతమ మనియు, ప్రజలకు కాంగ్రెసుపట్లగల యభిమాన మత్యధికమనియు స్పష్టపడుటకే యదికారణమైనది. మదరాసు వంగ బీహారు ఉత్తరరాష్ట్రములు అత్యధికముగను, పంజాబు మున్నగు ఇతరరాష్ట్రములు కొంత వఱకును కాంగ్రెసువారి ఉత్తరువును నెరవేర్చి కాంగ్రెసు నియమములకు బద్ధములై యుండెను. కొన్ని రాష్ట్రములలో కాంగ్రెసువారికి సంపూర్ణవిజయము కలుగకపోవుటకు కారణము ఆయారాష్ట్రములలో కాంగ్రెసువారలలో పరస్పరవివాదములు కలుగుటయే కాని యితర రాజకీయపక్షములవారు శ్రేష్ఠమగు విధానముల నేర్పరచుటగాదు. కాంగ్రెసువారు భారతదేశమునందంతటను శాసనసభల ఎన్నికల విషయమున పనిచేయుట కిదియే తొలిసారి. దానికి తోడుగ కాంగ్రెసు నాయకులలోను, అనుచరులలోను ప్రబలములగు నభిప్రాయభేదములుగూడ కలిగినవి. ఇట్టిపరిస్థితులలో ఎన్నికలలో ఎన్నుకొనబడినవారి సంఖ్యబట్టియు, సామర్థ్యమును బట్టియుగూడ కాన్పూరు మహాసభవారి యుత్తరువుప్రకారము కలిగిన యీవిజయము మహత్తరమనియే చెప్పవలసియుండును. ఇట్టి విజయమువలన మనకు వింతకలుగలేదు. కాని నిరంకుశాధికారులకు, వారిమిత్రులకు ప్రతిరాష్ట్రమునందును చాల మనస్తాపము మాత్రము కలిగినది. కాంగ్రెసు అభ్యర్థులకు పోటీగానిలిచి ఎన్నుకొనబడినవారిలో చాలమందిగూడ యిపుడు కాంగ్రెసు ప్రమాణములకు ఆమోదము తెలుపకపోయినను వారుగూడ కాంగ్రెసువారేయని ప్రజలు భావించుటవలననే వారు విజయమును బడయగల్గిరి. మొత్తముమీద ఎన్నికల ఫలితములను జాగుగ గమనించినచో రాజకీయాకర్షణకేంద్రము నిరంకుశోద్యోగ వర్గమును, వారియాశ్రితులను త్యజించి జాతీయమహాసభయందు స్థిరపడినదని స్పష్టము గాకమానదు.

శాసనసభల ఎన్నికలలో మనకుగలిగిన విజయము—అనగా కాన్పూరు కాంగ్రెసుమహాసభవారి యాజ్ఞల ననుసరించిన వారికి కలిగిన విజయముయొక్క భావమును—మనము సామాన్యముగ విస్మరింపజాలము. భారతశాసనసభలో ప్రజాప్రతినిధులు వెల్లడించినప్రజాభిమతమును, దానిని దొరతనమువారు తృణీకరించుటచే శాసనసభాసభ్యులు సభనువదలిపోవుటను దేశీయులు మనఃపూర్వకముగ నామోదించిరనియే ఎన్నికలఫలితము స్పష్టపరచుచున్నది. రాజకీయ విషయములందు మతసాంఘికాభిమానము ప్రధానముకాదనియు, గాఢమగు జాతీయాభిమానమే ప్రధానమనియుకూడ ఎన్నికలవలన స్పష్టమయినది. చెన్నపురియందు ఇప్పటివరకును బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర వివాదములు విదేశీయ నిరంకుశాధికార వర్గమునకు మూలాధారమై యుండెను; కాని యిపుడవి తొలగిపోయినవి. ద్రవిడ బీహారు రాష్ట్రములందు కాంగ్రెసుపక్షమునజేరి ఎన్నికలలో విజయమొందుటగూడ సంతోషకరమగు విషయమై యున్నది. అన్నిటికంటె ముఖ్యముగ ద్వంద్వపరిపాలనమును, సంస్కరణముల చట్టమువలన ఏర్పడిన యితర రాజకీయయంత్రజాలమును నిరుపయోగమని దేశీయులు నిస్సంశయముగ ప్రకటించిరి. ప్రతి శాసనసభలోను గల వివిధపక్షముల సంఖ్యను బట్టిచూడ తక్కిన ఒక్కొక్క పక్షమువారికంటె అన్ని రాష్ట్రములందుగూడ కాంగ్రెసువారే హెచ్చుగానున్నారని మీరందరు నెరిగియేయున్నారు. కొన్ని శాసనసభలలో కాంగ్రెసువారిసంఖ్య మిక్కిలి హెచ్చుగాకూడ నున్నది. "భారతశాసనసభలో ప్రజాప్రతినిధులు కోరిన కోర్కెలకు ప్రభుత్వమువారు సరియగు ప్రత్యుత్తరము నిచ్చునరకును మేము మంత్రిపదవుల నంగీకరింపజాలము" అని ఎన్నికలకు నిలిచినపుడు కాంగ్రెసు పక్షమువారు స్పష్టముగ తెలిపియేయున్నారు. ఎన్నికలసందర్భమున ఎన్నియో కష్టములు మనల నెదుర్కొనినను, స్వరాజ్యమునకు మనకుగలసామర్థ్యముగూర్చి కఠినమగు పరీక్ష జరిగినదని మనము గ్రహింపవలెను. ఓర్పు, నైపుణ్యము, శాంతముతోగూడిన ఆత్మవిశ్వాసము, దేశమునందంతటను సంఘోపసంఘనిర్మాణము, స్వపక్షమునకు విధేయత, సంపూర్ణమగు ప్రజాధికారపరత్వము మున్నగునవి ఎన్నికలవలన మనకు లభించినవి.

ద్వంద్వపరిపాలనము సాగించుట

మనమిపుడు కార్యమును ప్రారంభించుటకుగల అభ్యంతరము లన్నింటిని చాలవరకు నివారించితిమి. ఇటుపైని ప్రజలకోర్కెలను కొనసాగించువిషయమున ప్రభుత్వమువారు నిర్బంధించుటలో అధికమగు శ్రద్ధను జూపవలసియున్నది. మనగౌరవమునకు భంగములేకుండను, న్యాయముగను వారు సమాధానమును చేయదలచినచో అందులకు మనము అవకాశము గలుగజేయుట ప్రస్తుతము అవసరము. అట్లు భారతీయులకోర్కెలను నెరవేర్చుటకుగాని ఆవిషయమున రాయబారముల జరుపుటకుగాని భారత బ్రిటనుప్రభుత్వములు సుముఖములుగ నున్నవని భావించుట వట్టిభ్రాంతియే. వారికి తీయనిమాటలుచెప్పుటలో మంచి ప్రజ్ఞగలదు. ఫలితముమాత్రము శూన్యము. కాలయాపనము చేయుటకుతగిన చమత్కారములన్నింటిని వారు చూపుచుందురు. "మీరిపుడు స్వరాజ్యమును కోరగూడదు; మనఃపూర్వకముగను వివేకముతోను ద్వంద్వపరిపాలనమును సాగింపవలెను" అను ప్రత్యుత్తరమునే దొరతనమువారు పలుసారులు పటుత్వముతో మన కొసంగియున్నారు. మొదటి శాసనసభలలో మితవాదులుమున్నగు రాజకీయనాయకులు మనఃపూర్వకముగను, వివేకముతోను ద్వంద్వపరిపాలనమును సాగించియేయున్నారను విషయమును తమసదుపాయముకొరకు దొరతనమువారిపుడు మరుగుపరచుచున్నారు. కాంగ్రెసువారు శాసనసభల బహిష్కరించుటవలన సంస్కరణములను చక్కగ కొనసాగించుటకు సౌలభ్యమేర్పడెనేకాని నిరోధము లెంతమాత్రము కలుగలేదు. ఏలయనగ ప్రభుత్వమువారి విశ్వాసమునకు పాత్రులైనట్టియు, ప్రభుత్వమునందు విశ్వాసము కలిగినట్టియు నితర రాజకీయపక్షములవారు మనఃపూర్వకముగ సంస్కరణములను కొనసాగించుటలో దొరతనమువారికి తోడ్పడియేయున్నారు. రెండవసారి శాసనసభలలో పెక్కురాష్ట్రములందును - ముఖ్యముగ మదరాసు బొంబాయి రాష్ట్రములందును- కొన్ని తెగల రాజకీయవేత్తలు దొరతనమువారు కోరినరీతినే సంస్కరణములను కొనసాగించియున్నారు. ఈరీతిగ దొరతనమువారితో మనఃపూర్వకముగను, వివేకముతోను సహకార మొనరించుటకు పూనుకొనిన భారతీయులు గత ౬ వత్సరములలోను ద్వంద్వపరిపాలనమును సరిగ పరీక్షింపలేదని యిపుడు దొరతనమువారెట్లు చెప్పగలరు? రెండవ శాసనసభలలో వంగ మధ్యరాష్ట్రములందుతప్ప తక్కిన రాష్ట్రములలో స్వరాజ్యపక్షమువారు చేసిన ప్రతిఘటనము పార్లమెంటు పద్ధతిని కొంచెమైన నతిక్రమించియుండలేదు. ద్వంద్వపరిపాలనమును కాంగ్రెసువారు కొనసాగించినను, మితవాదులు కొనసాగించినను దొరతనమువారికి సమానమేయగును. కావున నిపుడు దొరతనమువారు కోరునది కాంగ్రెసువారు స్వరాజ్యమును కోరుటమాని నిరంకుశోద్యోగులలో చేరవలెననియే.

మనమింకను మన భావముల కనుగుణములైన పోలికలను భావించుకొనుచుండుటగాని, పత్రికావిలేఖకులు తెల్పెడు చిత్రములగు సూచనలందును, పెద్దయుద్యోగులతో పరిచయము గల్గియుండువారు తెలిపెడి వార్తలందును, బ్రిటిషుదేశీయులయొక్కయు, అచటి రాజకీయ పక్షములయొక్కయు భావములను మార్పజాలకపోయినను మనకు సలహాచెప్పుటలోమాత్రము చాల సమర్థులగు పార్లమెంటుసభ్యుల వాక్యములలోను హృదయపరివర్తనమునకు నిదర్శనములను కనుగొనుటయందు కాలమును వృథచేయుట వివేకమని మనమింకనుఊహింపవచ్చునా? కావున ఇండియా దొరతనమువారుగాని, ఇంగ్లాండు దొరతనమువారుగాని సంగ్రహముగను, బహిరంగముగను, స్పష్టముగను, సంతృప్తికరముగను, అనుకూలమగు ధోరణిలోను తమభావమును వెల్లడింపవలెనని మనము గట్టిగకోరుట విధియైయున్నది. ఈలోగా మనకు కలిగిన విజయములను ఉపయోగించుకొని, మనదళములను బలపరచుకొని శాసనసభలలోను, దేశమునందును దొరతనమునకు అధికముగ ఒత్తిడిని కలిగించుచుండవలెను. మనకు సాహాయ్యకములగు సంపదలనన్నింటిని మనముకేంద్రీకరించి, అసహాయపద్ధతిని అవలంబించిన నిరంకుశోద్యోగులను గట్టిగానెదిర్చి మనకొసంగ నిష్టములేనివారిచెంతనుండి స్వరాజ్యమును బలవంతముగ స్వీకరింపవలెను. ఈరాజకీయసంస్కరణములు వచ్చి ఆరేండ్లయినందున వాని మిథ్యాస్వరూపమునుగూర్చి దేశీయులకు మరపుకలిగి యుండదనియు, సహవాసదోషమున వానిపై నేడు క్రొత్తగ ప్రేమ గలిగి యుండదనియు నేను నమ్మెదను. సంస్కరణములవలన ప్రజాప్రతినిధులకు నిజమగు నధికార మెంతమాత్రమునుకలుగలేదు. స్వపరిపాలనమాటయటుండ, సత్పరిపాలనమైనను కలిగించుటకు ఈసంస్కరణములం దవకాశములేదని మన యనుభవములవలన మనకు స్పష్టముగ తెలిసియే యున్నది. సంస్కరణముల చట్టము యొక్క ముఖ్యలక్షణములను సంగ్రహముగను, నిష్పాక్షికముగను పరీక్షించినచో, మన మిపుడు వానిపైని క్రొత్తనమ్మకమును కలుగజేసికొనినచో మనఅభివృద్ధిని నిరోధించినవార మగుదుమని నిశ్చయముగ మనము గ్రహింపగల్గుదుము.

ద్వంద్వపరిపాలనమును సాగించుట సాధ్యమా?

బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము సమకూర్చుటకుగాని, సత్పరిపాలనమైనను ఏర్పరచుటకుగాని ద్వంద్వపరిపాలనము సాహాయ్యపడు ప్రథమసాధనము కూడ కాజాలదని అనుభవజ్ఞులందరును ఏకగ్రీవముగ దెలిపియేయున్నారు. ఇపుడందరునుగూడ ఈవిషయము నామోదించియేయున్నారు. ద్వంద్వపరిపాలనమును భారతీయులు సాగించవలెనని బర్కెనుహెడుప్రభువు పట్టుపట్టుచున్నను అది లోపభూయిష్ఠమని అతడుగూడ పెక్కుసారు లొప్పుకొనక తప్పినదికాదు.

ద్వంద్వపరిపాలనము ననుసరించి రాజకీయశాఖలలో కొన్నిటిని పరిపాలించుటకు గవర్నరుకును అతని కార్యనిర్వాహకసంఘము నకును సంపూర్ణాధికారము గల్గుటయేకాక మంత్రులయధికారము నుతగ్గించుటయును, ప్రజాయత్తశాఖలపై శాసనసభవారి పరిశీలనము కొరంతజేయుటయును గూడ ఏర్పడుచున్నది.

ఈవిపరీతపద్ధతి ననుసరించి మంత్రులు ఎల్లప్పుడును ఉద్యోగుల చెప్పుచేతలలో వారి యధీనులయ్యే యుండవలసి వచ్చుచున్నది. వారు స్వాతంత్ర్యప్రాణవాయువు నాఘ్రాణించుటకే అవకాశములేదు. మంత్రులును కార్యనిర్వాహకసంఘసభ్యులును కలసి ఆలోచించెదరని విల్లింగుడనుప్రభువు గొప్పగా చెప్పుకొనెనుగాని అది ప్రభుత్వాయత్తశాఖల లాభమునకే యని స్పష్టమయినది. మరియును ప్రజాయత్తశాఖలనుగూర్చి కూడ ప్రభుత్వాయత్త శాఖాధికారులు ఆలోచించవలసియుండును. అందువలన వారియభిప్రాయానుగుణ్యముగనే యీశాఖల పరిపాలనముగూడ జరుగుచుండును. సంస్కరణల విచారణసంఘమువారియెదుట నీయబడిన సాక్ష్యములో ఈ విషయము స్పష్టముగ దెలుపబడెను. సివిలుసర్వీసు ఉద్యోగులందరును ప్రభుత్వమునకు చెందినవారేయగుటచే సివిలుసర్వీసు ఉద్యోగస్థులతో మంత్రులకుగల సంబంధములందు మంత్రు లేమియును చేయజాలకున్నారు. ధనసంబంధములైన నిరోధములనుగూర్చిన నిబంధనల వలనను, ప్రభుత్వాయత్తశాఖాధికారియగు ఆర్థికసభ్యుడే ప్రజాయత్తశాఖలనుగూడ పరిశీలింపవలసియుండుటవలనను, మంత్రుల యధికారము కేవలము నామమాత్రమే యగుచున్నది. వారు కీలుబొమ్మలగుచున్నారు. రాజకీయ శాఖలను విభజించుటలో గూడ ముఖ్యమైనవాని నన్నింటిని ప్రభుత్వమువారే వశపరచుకొన్నారు. మంత్రులకును కార్యనిర్వాహకసంఘమువారికిని ఏవిషయమునందైన చర్చ గలిగినచో గవర్నరు ఉత్తరువే కడపటి తీర్పయియున్నది. గవర్నరు అధికారమునుబట్టియే ద్వంద్వపరిపాలనము సాగవలసియున్నది. శాసనసభవారు చేసిన తీర్మానమునకు వ్యతిరేకముగ స్వతంత్రించి చట్టముజేయుటకుగూడ గవర్నరుకు అధికారముగలదు. సంస్కరణములు రాకపూర్వముండెడి శాసనసభలకుండిన అధికారముగూడ ఇప్పటి శాసనసభలకు లేదనుటకు యిదియే ముఖ్యనిదర్శనము. శాసనసభ్యులందరును కలసిచేయునట్టి తీర్మానములను రద్దుపరచి వారందరును కాదనుచున్ననుగూడ తానొక్కడే చట్టమును జేయుటకు గవర్నరు కధికార మొసంగుటవలనను, ఆచట్టము దేశమునందు అమలు జరుగుననుటవల్లను సంస్కరణముల చట్టముప్రకారము ప్రభుత్వాయత్తశాఖలలో బాధ్యతలేని నిరంకుశత్వ మేర్పరుపబడెనను టకు మనకు గట్టియాధారము లభించుచున్నది.

సంస్కరణముల చట్టమునందు ద్వంద్వపరిపాలన యొక్కటియే అపభ్రంశమనియు, దానిని తొలగించినచో మనకు కష్టములన్నియు నివారణయగుననియు తరుచుగ పలువురు నుడువుచుందురు; కాని ప్రజాయత్తశాఖలస్థితిగూడ నెంతమాత్రము బాగుగ లేదు. ప్రజాయత్తశాఖలవిషయమున బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమే లేదు. ఇపుడు మంత్రులకు వశపరుపబడిన శాఖలను గూర్చి జరిగిన యేర్పాటులప్రకారమే యితరశాఖలనుగూడ మరికొందరు మంత్రులకు వశపరచినను ఎట్టిలాభమును కలుగదు. ప్రతిశాసనసభలోను ప్రజాయత్తశాఖలనుగూర్చి నియోజితసభ్యులందరును ఒకవిధముగ తీర్మానించినను నిరంకుశోద్యోగులపద్ధతిని భావములను బలపరచుటకు అధికారసభ్యులును, నియమితసభ్యులును హెచ్చుమంది యుండనేయుందురు. ఈరీతిగ నియమితసభ్యులు, ప్రత్యేకసంఘ ప్రతినిధులు, నోరువిప్పజాలనివారు దేశహితమునకు ప్రతికూలురు, నిరోధకులు మున్నగువారు శాసనసభలలో హెచ్చుమంది యుండుటవలన మంత్రులు గవర్నరుపైనను కార్యనిర్వాహక వర్గముపైనను ఆధారపడుట విధియే అయియున్నది. శాసనసభలో నియోజితసభ్యులు పెక్కుమంది గలయొకపక్షముండినను ఆపక్షమునుండిగాక అల్పసంఖ్యాకులు గలమరియొకపక్షమునుండి మంత్రుల నియమించుటకు గవర్నరు కెట్టి కష్టములేదు. నియమితులు, ఉద్యోగులు మున్నగుసభ్యులు ఈయల్పపక్షమునకు తోడ్పడుచునే యుందురు. ప్రతిశాసనసభలోను ఈపద్ధతిని చాలసారులు దొరతనమువారు అవలంబించియేయున్నారు. శాసనసభలనిర్మాణమునందు సహజముగ ఈ యనర్థక ముండుటచే శాసనసభలకు నిజమయిన ప్రాతినిధ్యము నియోజితసభ్యులకు సరియైన అధికారమును లేకుండ పోవుచున్నది. గవర్నరు మంత్రులను నియమించవచ్చునను అధికారము అధికసంఖ్యాకముగు పక్షముయొక్క నాయకులను నియమించుటమాత్రమేకాదు. గవర్నరుపద్ధతిని కొనసాగింపగల యే అనామకునినైన ఒకనాయకునిగ నేర్పరచి ప్రభుత్వమును సాగింపగల అధికారముగూడ గవర్నరుకు గలదు. ప్రజాయత్తశాఖలలో సుపీరియరు సర్వీసుకు చేరిన ఉద్యోగుల జీతములు బత్తెములు మున్నగు వ్యయములనుగూర్చికూడ శాసనసభల కెట్టి పరిశీలనాధికారము లేదు. ప్రజాయత్తశాఖ లన్నింటిలోను గూడ యీవ్యయములు చాలహెచ్చుగనే యున్నవి. ప్రజాయత్తశాఖలలో ఉద్యోగులుగనుండు సివిలుపబ్లికు సర్వీసు వారి నందరిని నియమించు నధికారముగూడ గవర్నరుకే కలదు కాని మంత్రులకు వారిపై నధికార మేమియులేదు. ఇండియను సివిలుసర్వీసు వారి స్వాతంత్ర్యమే సంస్కరణముల చట్టముయొక్క ముఖ్యలక్షణము. శాసనసభ్యులందరును ఎన్నుకొనబడినవారే కావలెను. మంత్రులు శాసనసభలకు బాధ్యులుకావలెను. సివిలుసర్వీసు మున్నగు ఉద్యోగులందరు మంత్రులకు విధేయులుకావలెను. అట్లు

జరుగనిచో బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వ మను పేరుతో నేర్పరుపబడిన పార్లమెంటుపద్ధతిగల అధికవ్యయప్రద మగు ఈపరిపాలకవర్గమంతయును నిరర్థకాడంబరమే యగును. ప్రజాయత్తశాఖలలోగూడ మంత్రిచేసిన నిర్ధారణను రద్దుజేయుటకును తన యిష్టప్రకారము మంత్రిచే పనిచేయించుటకునుగూడ గవర్నరు కధికారముగలదు. ప్రజాయత్తశాఖలవ్యయమునుగూర్చి శాసనసభవారొకవిధముగ నిర్ధారణచేసినను దానిని రద్దుపరచి తన యిష్టానుసారము వ్యయము జరిపించుటకు గవర్నరుకు అవసరాధికారము గూడ గలదు. ఆ అవసరాధికారమును నిర్ణయించు అధికారము గూడ గవర్నరుకే విడిచిపెట్టబడినది. ప్రజాయత్తశాఖలను గూర్చి శాసనసభవారు చేయు చట్టములను ఆపివేయుటకు గూడ గవర్నరు కధికారము గలదు. ప్రజాయత్తశాఖలను గూర్చి శాసనసభవారొక చట్టమును జేసి గవర్నరు కంపినపుడు గవర్నరు తన అభిప్రాయమును వానిపైన వ్రాసి మరల శాసనసభ కంపవచ్చును. అప్పుడు శాసనసభవారు గవర్నరు యిష్టానుసారము చేయవలసినవారే యగుదురు. చెన్నపురి శాసనసభలో హిందూధర్మాదాయములగూర్చి గవర్నరుగానుండిన విల్లింగుడనుప్రభువు యీ యధికారమును విజృంభణముతో జూపించియేయున్నాడు. మంత్రులద్వారా గవర్నరు శాసనసభను సంతృప్తికరముగ సాగించలేనపుడు మంత్రులతో పనిలేకుండ తానే ప్రజాయత్తశాఖల పరిపాలించుటకు గూడ గవర్నరు కధికారముగలదు. మధ్యరాష్ట్రములలో గవర్నరు ఈరీతిగనే చేసెను. ఒకవ్యక్తి గవర్నరు అనుగ్రహ మున్నంతకాలమే మంత్రిగ నుండగలడు. శాసనసభవారి యిష్టముతో నెంతమాత్రము పనిలేదు. వంగరాష్ట్రమున లిట్టనుప్రభువు దీనిని స్పష్టపరచియే యున్నాడు. ప్రజాయత్తశాఖలను గూర్చి కూడ అవసరమగు విషయములను చర్చించుటకు,ఇతరకార్యక్రమముల నిలిపివేయుడని శాసనసభాసభ్యు లెవరైన నుపపాదింప గోరినచో ఆ తీర్మానమును తిరస్కరించుటకునుగూడ గవర్నరు కధికారము గలదు. ప్రజాయత్తశాఖలకు సంబంధించిన ఆదాయమును నిర్ణయించు నధికారము గూడ గవర్నరునకును, కార్యనిర్వాహక సంఘమునకును మాత్రమే కలదు కాని శాసనసభల కెంతమాత్రమును లేదు.

వీనినిబట్టి చూచినచో ద్వంద్వపరిపాలనము పోయినను గవర్నరు అనుమతించినపుడు తప్ప ఎల్లప్పుడును ప్రజాయత్తశాఖలపై శాసనసభలకు అధికారముండదని స్పష్టముకాగలదు.

“ద్వంద్వపరిపాలనము చాలచిక్కులతోగూడిన పద్ధతియైయున్నది. దీనికి సహేతుకమగు ఆధారమేదియు గనపడదు. ఎల్లపుడును సామరస్యముపైననే ఆధారపడవలసియుండును. తాత్కాలికప్రయత్నమను కారణముననే యిది సమర్థింపబడదగియున్నది” అని సంస్కరణములనుగూర్చి విచారణజేసిన వారలలో హెచ్చుమంది వ్రాసిననివేదికయందే యున్నది. స్వరాజ్యమునొసంగుటకును,లేక స్వరాజ్యమునకు సాధకములగు మంచి సంస్కరణములను చేయుటకును కాలవిలంబమును కలిగించుటకు ఈద్వంద్వపరిపాలనము సాధనమగునేకాని మరెటుల నిది తాత్కాలిక సాధనమగునో, యెటుల సమర్థనీయమో దురూహ్యముగనున్నది. “ద్వంద్వపరిపాలనము సరిగ నెరవేరినదని నిర్ధారణగ జెప్పుటకు ఈపద్ధతి అమలులోనికి వచ్చి చాల స్వల్పకాలముమాత్రమే అయినది. కాని దేశీయులు మాకెరిగించిన విషయములనుబట్టి చూడ ఈపద్ధతి విఫలమైనదని మాత్రము మే మంగీకరించుటకు మా కెట్టియాధారమును కనబడదు” అనికూడ ఆ నివేదికయందు వ్రాయబడెను. ఈసంఘమువారి వచోనైపుణ్యముతోగూడిన యీపరిష్కారము చాల విచిత్రమైనదికాని దీనివలన నెవరును మోసపోజాలరు. సంకరములగు కార్యనిర్వాహకవర్గములును, నియోజిత నియమితసభ్యులతో గూడిన శాసనసభలును, మరి పెక్కు కృత్రిమపద్ధతులును కలవనియు,వానివలన వివాదలు కలుగుట కవకాశము కలదనియు ఈసంఘమువారే యొప్పుకొనియున్నారు. కావున వారి నివేదికయే సంస్కరణములచట్టమునకు బలవత్తరమగు ఖండన యగుచున్నది. “సంస్కరణములచట్టము విఫలమైనది. ఇకముందుగూడ దీనివలన మంచి ఫలితములు కలుగవు” అని విచారణసంఘమునందలి అల్పసంఖ్యాకులు తమ నివేదికయందు స్పష్టముగ వ్రాసియున్నారు.

భారతప్రభుత్వము

భారతప్రభుత్వము భారతశాసనసభకు బాధ్యమైయున్నదని చెప్పుట కెంతమాత్రము వీలులేదు. భారత శాసనసభకు ఆదాయవ్యయములపై నెట్టియధికారము లేదు. వ్యయములో సైన్యవ్యయము గాకుండ మొత్తములో ముప్పాతికవంతుపైని శాసనసభ కెట్టి అధికారమును లేదు. మిగిలిన నాల్గవవంతులో నైనను శాసనసభవారు నిరాకరించిన దానినిగూడ మరల వ్యయపరచుటకు దొరతనమునకు అధికారమున్నది. ఏ వ్యయమునైనను అనుమతించుటకు గవర్నరు జనరలుకు వ్యక్తిరీత్యా ప్రత్యేకాధికారముగూడగలదు. ఏ చట్టమునుగాని,మరతునుగాని,సవరణనుగాని నిలిపివేయుటకుగూడ అతనికి అధికారముగలదు. తాత్కాలిక నిబంధనలను (ఆర్డినెన్సులు) జేయుటకుగూడ గవర్నరు జనరలు కిప్పుడు క్రొత్తగ అధికారము లభించినది. సంస్కరణములచట్టము రాకముందు గవర్నరు జనరలు కిట్టి అధికారములేదు. శాసనసభవారు తిరస్కరించిన యే చట్టమునైనను సర్టిఫికెటు ద్వారా స్థిరమగు చట్టముగ జేయుటకుగూడ గవర్నరు జనరలుకు స్థిరమగు నధికారమీయబడినది. ఏ విధముగ జూచినను భారత శాసనసభకు

పూర్తిగగాని కొంతవరకుగాని ప్రజాప్రాతినిధ్యమును ప్రజాధికారమునుగూడ లేదు. ఆ సభలో నాల్గవవంతుకు హెచ్చుగను మూడవవంతుకు తక్కువగను నియమిత సభ్యు లుందురు. ఎన్నుకొనబడిన సభ్యులలో ముప్పాతికమంది ఏకీభవించినగాని దొరతనమువారిని ఓడింప వీలులేదు. దొరతనమువారికి నలుబది ఓట్లు నికరముగ నున్నవి. ఇవిగాక రాష్ట్రీయసభలందువలె భారతసభలోకూడ ప్రత్యేకసంఘముల ప్రతినిధులుగూడ దొరతనము పక్షమునే చేరుచుందురు. ఇవన్నియునుగాక స్టేటు కౌన్సిలు ఇండియా దొరతనమునకు పెట్టనికోటయైయున్నది. ఆసభ ప్రాతశాసనసభకు అంకుశప్రాయముగ నున్నది. ఆసభ యొక్క అంగనిర్మాణము ఆరీతిగ నేర్పాటుచేయబడెను. అది ప్రభుత్వమునకు అభేద్యస్థానమే. చాలసారులు శాసనసభవారామోదించిన ముఖ్యతీర్మానములను స్టేటుకౌన్సిలువారు త్రోసివేసియున్నారు. ఉప్పుపన్నును హెచ్చించుటకు వారు సమ్మతించిరి. ఆర్థిక చట్టమునుగూర్చి శాసనసభవారు చేసిన తీర్మానమును రాజప్రతినిధి రద్దుపరచినపుడు స్టేటుకౌన్సిలువారు రాజప్రతినిధి చర్యనే సమర్థించిరి. క్రిమినలు లా సవరణ చట్టమును సవరించుటకు శాసనసభవారు చేసిన చట్టమునుగూడ స్టేటుకౌన్సిలువారు త్రోసివేసిరి. వంగదేశనిర్బంధితులవిషయమున దొరతనమువారి చట్టమును శాసనసభవారు తిరస్కరింపగ స్టేటుకౌన్సిలువారు దాని నామోదించిరి. లీ కమిషను సూచనల విషయమునగూడవారటులనే సమర్థించిరి. సంస్కరణల విచారణసంఘములో హెచ్చుమంది వ్రాసిన నివేదికను శాసనసభవారు నిరాకరించినను స్టేటుకౌన్సిలువారామోదించిరి.

కావున యెట్లుచూచినను ప్రాంత శాసనసభలోను, రాష్ట్రీయ శాసనసభలలోను, ప్రజాయత్త శాఖలలోను ప్రభుత్వాయత్తశాఖలలోను, క్రియలలోను, సూత్రములలోను గూడ అధికారము ప్రభుత్వమునందే అనగా నిరంకుశ వర్గమునందే కేంద్రీభూతమైయున్నది. ఇట్టికృత్రిమ ప్రభుత్వయంత్రమున స్వపరిపాలన జీవాణువుల కొరకు మన మింకను వెదుకగోరినచో అది వ్యర్థప్రయత్నమే యగును.

దేశబంధు దాసుగారి సూచన

భారతశాసనసభలో ప్రజాప్రతినిధుల తీర్మానము తిరస్కరింపబడుటయేకాక యోధమూర్తియగు దేశబంధుదాసుగారుజేసిన సూచనకుగూడ ఎట్టిప్రత్యుత్తరము రాలేదు. సమాధానమును కోరుచు ఫరీదుపూరులో దాసుగారు చేసిన మనసులను కరగింపజాలునట్టి గంభీరోపన్యాసమునందు గోచరించిన సూచనకంటె న్యాయమైనదేదియు నుండజాలదు. “బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమున (కామనువెల్తులో) త్వరలో స్వరాజ్యమును స్థాపించుటకు మాకుగల అధికారమును దొరతనమువారు పూర్తిగా ఆమోదించినట్లు మాకు నిదర్శనములను జూపవలెను. స్వరాజ్యము వచ్చులోగా స్వరాజ్యమునకు నమ్మకమైనట్టియు అధికమైనట్టియు ప్రారంభప్రయత్నములను జరుపవలెను. ఇపుడు దొరతనమువారికి ప్రజాప్రతినిధులను నిరోధింపగల అధికారము అపారముగ నున్నది. దొరతనమువారు ఆ యధికారమును పూర్తిగ వదలివేయవలెను. మరియును రాజకీయ ఖైదీలనందరినిగూడ వదలివేయవలెను” అని దేశబంధు దాసుగారప్పుడు సూచించిరి. మనము స్వరాజ్యముకొరకుజేయుచున్న ప్రయత్నముగూర్చి చిరకాలమునుండి దొరతనమువారు రాజకీయనాయకులను దారుణశిక్షలకు పాలుచేయుచునేయున్నారు. ఈరీతిగ కఠినశిక్షలును సంస్కరణములును లంకెగానే వచ్చుచున్నవి. కఠినశిక్షలకు మెరుగుగ సంస్కరణములును, సంస్కరణములను శుష్కింపజేయుటకు కఠినశిక్షలును కలిసియేవచ్చుచున్నవి. ప్రజల ప్రధాన హక్కులను నిర్లక్ష్యముగ దొరతనమువారు తృణీకరించినటులు వంగనాయకులను, సిక్కువీరులను కారాగృహములకంపుటయే నిదర్శనము. వంగరాష్ట్రమునందలి కఠినచట్టముల దారుణచరిత్రయును, ఇంటర్నుజేయబడిన యితరుల వృత్తాంతమును, పంజాబునందలి సంతాపయుతమగు ప్రాచీనచరిత్రమును పరికించిచూడ అవమానమును అగౌరవమునే మనకు చిహ్నములుగ కనబడుచున్నవి. స్వరాజ్యము మనకు జన్మహక్కుగ కనబడుటలేదు. విషాదకరమగు నీచక్రభ్రమణమున మనము చిక్కుకొని యున్నాము. ఇపుడున్న కఠినశాసనములన్నియును పూర్తిగ రద్దుపరచుటకును, ఇకముందు మరల నిట్టి శాసనముల జేయకుండుటకును దొరతనమువారు పూచీ పడనియెడల ఆత్మగౌరవమునకు అనుగుణ్యము, న్యాయమునగు సమాధానము దొరతనము వారితో కలుగ నవకాశము లేదు.

నిర్ణీతకాలము వచ్చువరకు ఇండియా ప్రభుత్వమును మార్చవీలులేదని జెప్పుచున్నవార లీసంఘమువారి సూచనల ప్రకారము చట్టమునుమార్చుటకు నిరభ్యంతరముగ సాహసింపగల్గిరి. ఉన్నతప్రభుత్వశాఖల జీతములలో 1కోటి 25 లక్షల రూపాయలను ప్రతిసంవత్సరము హెచ్చించుటకు దొరతనమువారి కెట్టినిరోధమును కలుగలేదు.

భారతదేశ గౌరవస్థితి

భారతదేశమునకు స్వరాజ్యమును వారిచ్చుటలేదు. కాని అధినివేశనములు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున సంపూర్ణస్వపరిపాలనముగల స్వతంత్రదేశములనియును, బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున సమానాధికారముగలమిత్రదేశములనియును దేశీయవిషయములందును, విదేశీవిషయములందునుకూడ ఈదేశములలో ఒక

దేశము మరియొక దేశమునకు లొంగియుండ పనిలేదనియును, ఐకమత్యమునకు మైత్రియే కారణమనియును, అన్ని దేశములును బ్రిటిషు దేశపురాజులపట్ల భక్తికల్గియుండుననియును సామ్రాజ్య ప్రధానమంత్రుల అన్యోన్యసంబంధసంఘమువారు స్పష్టముగ మరల ప్రకటించియున్నారు. ఏదేశము ఎంతవరకు ఇతర దేశములకు నేవిధముగ సహాయము చేయగల్గునదియును నిర్ణయించు నధికారముకూడ ఆయా దేశములకే ఈయబడినదనికూడ వారు ప్రకటించిరి. ఇట్టి ప్రత్యేక హక్కులను గలిగిన దేశములలో భారతదేశమును మాత్రము వారు చేర్చలేదు. ఇతర దేశములవలె భారతదేశము స్వాతంత్ర్యమును సమానగౌరవమును కలిగియుండ వీలులేదటగాని మనశ్శల్యముగనుండు సామ్రాజ్యవ్యయమును మాత్రము భారతదేశము భరించుచుండవలెనట. భారతదేశము చేయవలసిన సహాయమును నిర్ణయించునధికారముగూడ ఇతరదేశములవారే నిర్ణయింతురట. కావున మనము మనయభిప్రాయములను స్పష్టముగ దెలుపవలసిన తరుణమువచ్చినది. భారతదేశము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందే యుండవలెనని ఆంగ్లేయులు కోరెదరేని పైనవివరింపబడిన స్వాతంత్ర్యములన్నియుగూడ నిచ్చిననేకాని అదిసాధ్యముగాదు. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యమునుగూర్చి యితరులు మితిని ఏర్పరుపగూడదు; ఏర్పరుపజాలరు.

ద్వంద్వపరిపాలనమును తొలగించినంత మాత్రమున ప్రత్యేకాధికారమును గవర్నరులు వదలుకొందురా? భారతప్రభుత్వము బాధ్యతాయుతముకానపుడు రాష్ట్రప్రభుత్వములు బాధ్యతాయుతములయినమాత్రము ఏమిలాభము? భారతప్రభుత్వము పూర్తిగా బాధ్యతాయుతము కానంతవరకును ప్రదర్శనస్వరూపము మారినను సంకల్పమును భావమును మాత్రముమారవు. భారతప్రభుత్వమును రాష్ట్రీయప్రభుత్వములునుగూడ బాధ్యతాయుతములే యయినను సివిలుసర్వీసు శాఖాధికారము చెక్కుచెదరకుండనున్నచో స్థితి యెప్పటివలెనే యుండును. యజమానులలో మార్పేమియును కలుగదుగాని విదేశీయ నిరంకుశవర్గమువారి అనుచరులగు భారతప్రతినిధుల సంఖ్య చాలహెచ్చగును. మంత్రిపదవులకు పోటీగూడ చాలమిక్కుటమగును. కావున సివిలుసర్వీసు మున్నగుశాఖల ఉద్యోగులను నియమించుట, పరిశీలించుట మున్నగు విషయములందు మన మెంత మాత్రమును చోటీయగూడదు. ఈశాఖలపై నిరంకుశవర్గమునకును, ప్రజాప్రతినిధులకునుగూడ పరిశీలనాధికారముండుటయును లాభకరముగాదు. సైన్యము, నౌకాదళము, భారతదేశపు సంస్థానములు-వీనినిగూర్చి శాసనసభలకు సంపూర్ణాధికార మొసంగిననేకాని స్వపరిపాలనము సార్థకముగాజాలదు. విదేశప్రభుత్వముల సంబంధముపై పరిశీలనాధికారము నీయకపోయినను భారత సంస్థానములపై మాత్రమట్టియధికారమును ముఖ్యముగ ఇచ్చితీరవలెను. అట్టియధికారము నీయనిచో భారతప్రజలపైనను, సంస్థానాధిపతులపైనను స్వరాజ్యప్రభుత్వమునకు ఆర్థిక రాజకీయ పరిపాలనాధికారము సమగ్రముగ లభింపజాలదు. మరియును సేన విదేశీయుల అధికారముక్రింద నున్నచో స్వపరిపాలనమునకు అది హానికరమగును. స్వపరిపాలనమునకు లోబడని సంస్థానములు ప్రక్కలో బల్లెములే యగును. ఈశాఖలిపుడు అధినివేశాధికార నిర్వచనమునందు చేర్చబడినవి. ఒకటి మొదలు నాలుగవరకును ప్రస్తుతము భారతప్రభుత్వమువలన పరిపాలింపబడుచున్నను యథార్థమగు స్వరాజ్యప్రభుత్వ మేర్పడుటకు ఇవి ముఖ్యమైనవిగా నున్నవి.

సైనికదళము-నౌకాదళము

మనలో కొందరు సేనను నౌకాదళమును పరిపాలింప మనకిపుడు శక్తిలేదని సూచనగ నుడువుటచే సేనను నౌకాదళమును లేకుండ మీరెటుల రాజ్యముచేయగలరని ప్రతిపక్షులు మనలనడుగుట కవకాశముగలుగుచున్నది. మనము సేనను నౌకాదళమును పాలించలేమని తలచుటవలన మన చిత్తవృత్తియందుగల వైకల్యము వెల్లడియగుచున్నది. ఇది యెంత మాత్రము నిజముగాదు. ఇపుడున్న భారతసైన్యము చాలసుప్రసిద్ధమైనది. ప్రపంచమునందు అనేకయుద్ధములలో విజయమును బడసియున్నది. ప్రాచీనకాలమున అప్పటియేర్పాటుల కనువగురీతి మహమ్మదీయులును మహారాష్ట్రులును సైన్యములేర్పరచి విజయయాత్రల సాగించియున్నారు. కావున సేనలను పరిపాలించు విషయమున భారతీయులకు సామర్థ్యము లేదనుటకు చారిత్రక నిదర్శనమేమియును అగుపడదు. ప్రాచీనచరిత్రలు భారతవీరుల శౌర్యాతిరేకమునే వేయివిధముల ప్రకటించియున్నవి. ప్రాచీనకాలమందు భారతీయులు నౌకలనునిర్మించి, సముద్రప్రయాణముల నొనర్చి, దూరదేశములలో భారతజనస్థానములను నిర్మించియున్నారు. మనకు స్వాతంత్ర్యము లభించినచో మనము క్రొత్తపద్ధతిని శ్రేష్ఠమయిన నౌకాదళమును సైన్యమును నేర్పరుచుటకు నెట్టిసంశయములేదు; ధనవిషయమునను, సైనికశిక్షావిషయమునునుగూడ నెట్టి సంశయమును లేదు. జపాను చీనా మున్నగు స్వపరిపాలనగల చిన్న దేశము లన్నియును గూడ స్వతంత్రముగ సేనలను నౌకాదళములను నేర్పరచియేయున్నవి. అట్టిచో భారతీయులుమాత్రము వాని నేర్పరుపజాలరనుటకు ఆధారమేమియును లేదు. కావున స్వరాజ్యమనగా నేమో మీరు బాగుగ విచారణచేసి దాని అంగములను కోరుటలో లేశమైన సంశయింపగూడదని నేను నొక్కిచెప్పుచున్నాను.

ఈలోగా దొరతనమువారి శుభసూచనలకొరకు మన మెంతమాత్రము నిరీక్షింపగూడదు. దేశీయులందరును స్వరాజ్యమును మనఃపూర్వకముగ కోరుటకుతగిన ప్రచారమును వెనుకటికంటె వేయిరెట్లధికముగ మనమిపుడు చేయవలెను.

శాసనసభలో జరుగవలసిన పని

జాతీయాభివృద్ధికి సాధకములగు అన్నివిషయములందును ఆత్మ విశ్వాసమును, జాతీయాభివృద్ధికి నిరోధకములగు అన్ని విషయములలోను ప్రతిఘటనమును మనకు ముఖ్యాధారములుగ నుండవలెను. అసహాయోద్యమము ప్రబలముగనున్న రోజులలో ఈరెండు సూత్రములే ప్రజలకందరికిని ముఖ్యాధారములుగ నుండెను. ఈవిషయమున ప్రస్తుతము దేశమునందును శాసనసభలలోను జరుగవలసిన పనినిగూర్చి కాన్పూరులో కాంగ్రెసుమహాసభవారు చేసిన యేర్పాటులలో ముఖ్యమైనవానిని మార్చుటకు నెట్టి అవకాశమును గనుపడదు.

భారతశాసనసభలలోను ఇతర శాసనసభలలోను దొరతనమువారును ఇతరులును స్వరాజ్యప్రాప్తికి నిరోధకములగు కార్యములను చేసినపుడు ప్రతిఘటనమే కర్తవ్యము. మరియును

(1) ప్రజాప్రతినిధుల కోర్కెలకు దొరతనమువారు సరియగు ప్రత్యుత్తర మొసగువరకును దొరతనమువారిచ్చుఉద్యోగములను వేనినిగూడ కాంగ్రెసువారు స్వీకరింపగూడదు.

(2) భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు మరియొక రీతిగ నిర్ణయించినపుడు తప్ప సాధారణముగ సప్లయిలనుత్రోసివేయవలెను.

(3) ఆర్థికపత్రములను నిరాకరింపవలెను. నిరంకుశోద్యోగులు తమ అధికారములను బలపరచుకొనుటకు చేసెడిసూచనల నన్నిటిని తిరస్కరింపవలెను.

(4) జాతీయత సరియగుపద్ధతిని అభివృద్ధినొందుటకును, ఆర్థికవ్యవసాయ పరిశ్రమ వాణిజ్యాది విషయముల యభివృద్ధికిని సాధకములగు చట్టముల నుపపాదించుచు బలపరచుచు నుండవలెను.

(5) జమీందారుల హక్కులకు భంగము కలుగకుండ వ్యవసాయవిషయమున రయితులస్థితిని బాగుచేయుటకు పెర్మనెంటు సెటిల్ మెంటు మున్నగువానినిజేయుటకు తగినప్రయత్నములను జేయుచుండవలెను.

(6) భూస్వాములకును రయితులకును, పరిశ్రమల యజమానులకును పనివాండ్రకును, పరస్పరము సద్భావమును కలిగించుచు మొత్తముమీద వ్యవసాయపుపనులుచేయు పనివాండ్రయొక్కయు, యంత్రశాలలలో పనిచేయు కార్మికుల యొక్కయు హక్కులను కాపాడుచుండవలెను.

అను నీయేర్పాటు లనుభవముమీద రాజకీయము లందు దేశసేవచేయువారిలో హెచ్చుమందికి సంతృప్తియగునటుల కాన్పూరు మహాసభలో ఆమోదించబడెను. మనయుద్యమము సఫలమగుటకు ఇదియే కనీసపక్షమగు ప్రతిఘటనము.

పదవులను స్వీకరించుట

ఈవిషయమునుగూర్చియే యిపుడు చాల వివాద మేర్పడినది. నిరంకుశోద్యోగులతో మనకు కలిగియున్న సంఘర్షణమునకు నిజమగు నుద్దేశమేమని బాగుగ నాలోచించినచో నీ సమస్యను సులభముగనే పరిష్కరింపగల్గుదుము. కాంగ్రెసువారు పదవులను స్వీకరించి తమ సంకల్పమును గవర్నరును, కార్యనిర్వాహకవర్గమువారును నెరవేర్చునట్లు చేయుటకు శాసనసభలలో కాంగ్రెసువారిసంఖ్య మిక్కిలి హెచ్చుగ నుండవలెను. ఇప్పుడు ఒకరాష్ట్రమునందుగూడ కాంగ్రెసువారి సంఖ్య అంతహెచ్చుగ నుండియుండలేదు. ఇపుడు కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులను స్వీకరింపవలెననిన తమ వ్యక్తిత్వమును వదలుకొని తమ్ము పతాకమును క్రిందకు దింపి యితరపక్షములవారితో చేరవలసివచ్చును. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో ఏపక్షమువారు మంత్రివర్గము నేర్పరచినను దొరతనమువారిసహాయత లేకుండ పరిపాలనమును సాగింపజాలరు. ఇతరపక్షములవారు మంత్రిపదవులను స్వీకరించి చేయగలదానికంటె కాంగ్రెసువారును హెచ్చుగా నేమియు చేయగల్గియుండరు. అట్టి స్థితిలో మంత్రిపదవులకు రాజీనామానైన నియ్యవలెను; లేక తమ పరాజయమునైన దీనముగ ప్రకటింపవలెను. దృఢచిత్తుడగు మంత్రి పరిపాలనావివరములలో కొన్ని చిన్నమార్పులను చేయగల్గునేమో కాని గొప్పగొప్పమార్పుల నేమియును చేయజాలడు. ఇక ప్రభుత్వపద్ధతిని మార్చుట అసంభవము. ఈరీతిగ చిన్నచిన్న మార్పులను చేయుటవలన ఈనిరంకుశప్రభుత్వమునకు మంత్రులు మరింతబలమును కలిగించినవారే యగుదురు. ఆయారాష్ట్రములలో మంత్రులు చేసిన పనిని శ్రద్ధగ గమనించినచో స్వపరిపాలనావిధానము చక్కగ నేర్పడిననేకాని మంత్రులు సత్పరిపాలనను కలుగజేయజాలరని స్పష్టము కాకపోదు.

ఒకశాసనసభలో ప్రతికూలపక్షమువారి సంఖ్య హెచ్చుగానుండి వారు కట్టుదిట్టముగ నున్నచో వారికిగల సౌకర్యములు మంత్రుల కెంతమాత్రమును లేవు. వారి అధికారము నిజమయినది. వారు తమపద్ధతిని సులభముగ కొనసాగింప గలరు.

దొరతనమువారు తగినప్రత్యుత్తర మిచ్చువరకును పదవులను స్వీకరింపకుండుటలో దొరతనమువారు లొంగివచ్చుటకు తగినంత ఒత్తిడిని కలిగింపవలెనను భావము ఇమిడియున్నది. కాంగ్రెసువారు పదవులను స్వీకరించినచో అప్రయత్నముగ వారు నిరంకుశవర్గమునకు తోడ్పడినవారగుదురు. ప్రబలమగు కాంగ్రెసుపక్షము ఇట్లు చేసినచో నిక దేశమునందు ద్వంద్వపరిపాలనమును నిర్మూలించుటకును, స్వరాజ్యము బడయుటకును శాసనసభలలో ప్రతిఘటింపగల పక్షము మరేదిగలదు? మంత్రు

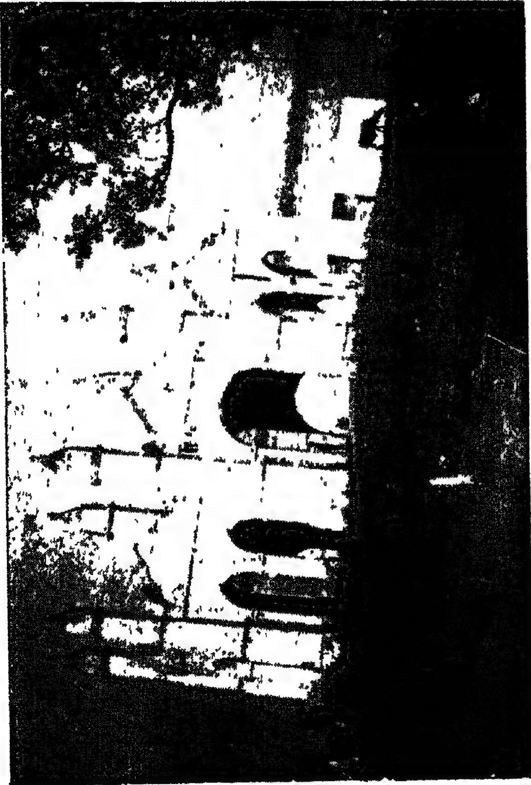
౪౧-వ జాతీయమహాసభ - గౌహతి

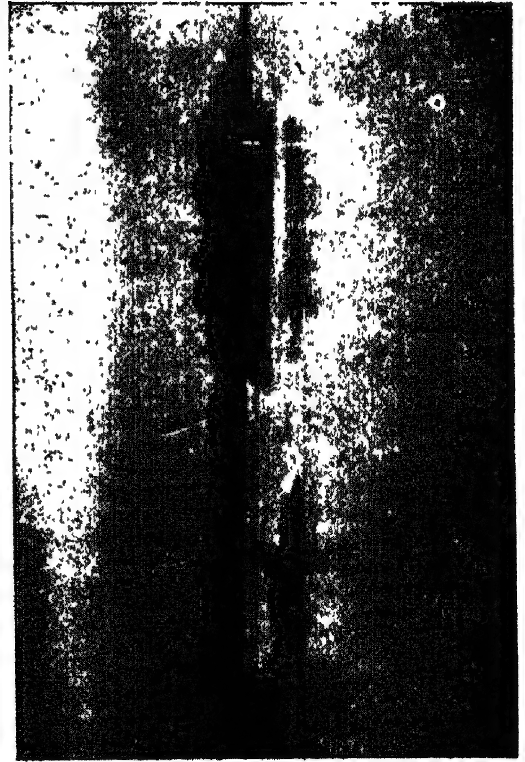
నార్త్‌బ్రూకు ద్వారము - మరియొకదృశ్యము
కుడిపైపున శుక్రేశ్వర దేవాలయ మున్నది

ఊర్వశీ ద్వీపము - ఈకొండపైన దీపస్తంభ మున్నది

నార్త్‌బ్రూకు ద్వారము

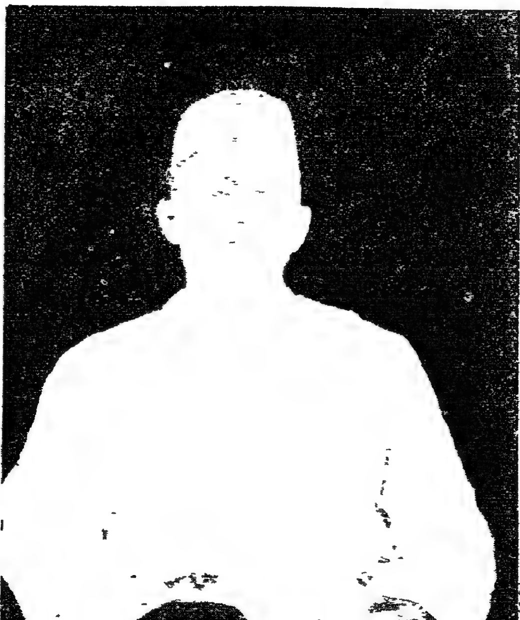

ఉమానందద్వీపము లేక నెమలి

చెన్నపురిరాజధాని నూతన మంత్రివర్గము

ప్రధానమంత్రి
శ్రీ డాక్టరు సుబ్బరాయన్‌గారు

[illegible]మంత్రి
శ్రీ ఎ. రంగనాథమొదలియారుగారు

[illegible]మంత్రి
దివాన్ బహద్దూర్ శ్రీ ఆర్. యస్.
ఆరోగ్యస్వామి మొదలియారుగారు

ప్రతికుటుంబమునందుండవలసిన రెండు రత్నములు

సుప్రసిద్ధమగు నీరెండు ఔషధములను కలిగియుండినచో తత్కాలికమందు గలుగుబాధలను వెంటనే పోగొట్టుకొనవచ్చును.—నిరపాయకరమైనవి.

అమృతకల్పము మిక్కిలి ఘాటుగల ద్రావకము, అనుపానభేదములచేత అనేకవ్యాధుల కిది వజ్రాయుధమువలె పనిచేయును, లోపలికి పుచ్చుకోవచ్చును, పైనరాయవచ్చును, శైత్యము, వాయువ మొదలగు వాట్లచేగలుగు తలనొప్పులు, వాయువనొప్పులు, పార్శ్వవాయువులు, పక్షవాయువులు, జలుబు, శైత్యము, దగ్గు, కఫము, జ్వరము, వాంతులు, భేదులు, కలరా, ప్లేగు, విషజ్వరములు, ఋతుశూలలు, సర్వశూలలు, తేలుకాటు, పండ్లనొప్పులు, అంటువ్యాధులు మొదలగు వ్యాధులకు రామబాణము. ½ ఔన్సు సీసా రు 1—4—0. ¼ ఔన్సు సీసా రు 0-12-0

సంజీవనకల్పము ఉష్ణాధిక్యముచేగలుగు, సమస్తవ్యాధులను, జ్వరములు, తాపము, దాహము, దగ్గు, అత్త, కీళ్లనొప్పులు, కీళ్లవాపులు, నడుములనొప్పులు, ప్రమేహము, మూత్రకృచ్ఛము, రక్తపైత్యము, రక్తవాంతులు, రక్తభేదులు, గుండెలలో మంట, శెగరోగము, స్త్రీలప్రవరము, మొదలగు అనేకవ్యాధుల కిది సంజీవితుల్యము, 5 తు॥సీసా రు 1-4-0 2 తు॥సీసా రు 0-10-0

వి. పి. ఛార్జి. ఎన్ని సీసాలకైనను రు. 0—6—0 క్యాట్లాగు యుచితము.

పి. సి. ఏ. అండుకో, ఆయుర్వేదసమాజం, పెరిదేపి-నెల్లూరుజిల్లా.

ధర్మవరం చీరలు

అసలు పట్టుతోను, వెండిజరీతోను తయారుచేయబడును. ధరలు సరసము. సరకు నాణ్యము. గవర్నమెంటు ఉద్యోగస్థులకు వాయిదా (Instalments)గా యివ్వబడును. ఇది గాక **1350** రూపాయలను మావద్ద చీరెలు మొదలగువాటిని తెప్పించుకొను గవర్నమెంటు వుద్యోగస్థులకు, 5 బహుమతులుగా పంచిపెట్టబడును.

మొదటి బహుమతి	రు 600
2 వ బహుమతి	రు 400
3 వ బహుమతి	రు 200
4 వ బహుమతి	రు 100
5 వ బహుమతి	రు 50

బహుమతు లెట్లుపంచిపెట్టబడునదియు, వివరము తెలియగోరువారు మాకువ్రాసి తెలిసికొనుడు. యిదియే మంచితరుణము. లాటరీలు వగైరా కాదు.

ఒకసారి తెప్పించి పరీక్షించిన మాచీరలనాణ్యము తెలియగలదు. త్వరపడుడు!!

ఏజంట్లు కావలెను

వివరములు తెలియుటకు క్రిందివారికి వ్రాయుడు:—

D. K. NARAYANASWAMY, *MANAGING DIRECTOR,*
The Swadeshi Khaddar Silk & Lace Fabric Weaving Co. Ltd.,
DHARMAVARAM *(Anantapur Dist.)*

లను వారిపక్షమువారును శాసనసభలలో ప్రసంగము [illegible] గూర్చి ప్రతికూలముగ మాటలాడినారెరు; ఓటు చేసినారెరు. మనకోరికను ప్రభుత్వమువారు ప్రస్తుతము మీయలేరు. రాజకీయఖైదీలను, ఇంటర్నీలను విడువలేరు. ఈ సందర్భములలో మనము మంత్రిపదవులను స్వీకరించినచో [illegible] లొంగితిమనియే ప్రపంచమునందు [illegible] గ్రహింపగలరు? [illegible] నిశ్చయమైయున్నపుడు [illegible] వ్యమునకు మన మేల ఒడంబడవలెను?

మనము వెంటనే శాసనోల్లంఘన మును [illegible] నపుడు మనము లొంగిపోతిమని ఒప్పుకొని పదవులను స్వీకరించుటయే మంచిదని కొందరనుచున్నారు. ఇది నట్టిభ్రాంతి. మనపద్ధతి చాల సమున్నతమైనది. పట్టుదలతో కొంతకాలము సాగించినచో విజయము నిశ్చయము. సంస్కరణములచట్టమును వేలకొలది సభలలో నాయకులు [illegible] నిరసించియున్నారు. పదవులను స్వీకరించుటవలన లాభము లేదని స్పష్టపరచియున్నారు. అట్టిచో నిపుడు మనము మంత్రిపదవులను స్వీకరింపవలె ననుట యిదియేటి న్యాయము? [illegible] ముగను నిరంతరపోరాటము [illegible], కార్యనిర్వాహ [illegible] సహాయము చేయగోరినచో కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులు స్వీకరింపవలెనని దొరతనమువారి అభిప్రాయమని నేను తలంచుచున్నాను. స్వార్థత్యాగములేనంత వరకేదియును సాధింపజాలము. నిరంతరప్రతిఘటనము సాగించుటయే మన యుద్ధమును నవనూతనోత్సాహము అత్యవసరము. ఎప్పటికిని మేము పదవులను స్వీకరింపము అని మేము చెప్పుటలేదు. [illegible] దేశబంధు దాసుగారు చేసినసూచనలవంటి గాని, యించుమించుగ నట్టివానికిగాని దొరతనమువారు అంగీకరించినచో మనపద్ధతిని మార్చుట కెట్టి యాక్షేపణయు లేదు.

కడచిన మూడేండ్లలో శాసనసభలలో మీరుప్రతిఘటనము సాగించినను అందువలన [illegible] లాభమును కలుగలేదని కొందరనుచున్నారు; కాని యిది నిజముగాదు. మనుకేంద్ర భారతిశాసనసభలోను రాష్ట్రీయసభలలోను స్వరాజ్య పక్షమువారు చాలఘనకార్యములు చేసియున్నారు. ఎన్నికల ఫలితము కూడ దీనికి ప్రజలనిదర్శనముగ నున్నది. దేశమునందును, శాసనసభలలోను ప్రజలలోను ప్రతిఘటనశక్తిని వృద్ధిపొందించుటకే మనము శాసనసభలకు వెళ్లియుంటిమి. మనము వెళ్లిన పిదప శాసనసభలలో అద్భుతమగు మార్పు కలుగనే కలిగినది. ప్రతిఘటనశక్తి మన కింకను పూర్తిగా కలుగనేలేదు. కార్యసిద్ధికి యెంతో ఆధిక్యముగ నది కలుగవలెనో అంత అధికముగ దానిని మనము అలవరచుకొనవలెను. ఈసారి మనము దేశమునందు గూడ అధికముగ పని చేయవలెను. అపుడే ప్రతిఘటన శక్తి అత్యధికముగా వృద్ధినొంది సర్వమును లోబరచుకొన గల్గును.

[illegible] కాన్పూరుకాంగ్రెసు నూతన [illegible]. అసెంబ్లీలో స్వరాజ్యపక్షమువారి విధాన [illegible] కాంగ్రెసు [illegible] పక్షమును సభలో నిముడ్చుకొనన [illegible] శాసనసభలను కూడ [illegible] జాతీయసంస్థలుగ జేయవలెనని కూడ [illegible]. కాంగ్రెసువారు ఈ రీతిగా శాసనసభలను గూర్చి [illegible] సంఘములవారు తీవ్రముగ విమర్శించిరి. శాసనసభలపై కాంగ్రెసువారు పరిశీలనాధికారమును [illegible]. కాని యది సముచితమైనహక్కే యగును. [illegible] ప్రబలమగు నన్నిదేశములలో శాసనసభలు [illegible] సాధనములైనవి. కాంగ్రెసువారి [illegible] ఆటంకములను కల్గించినవి. కావున దొరతన [illegible] ప్రజలును స్థాపించిన సంస్థలన్నియును జాతీయ [illegible] యుట అత్యావశ్యకమైయున్నది.

[illegible] ప్రభుత్వము

స్వరాజ్యమును గూర్చియే మన మెల్లప్పుడును ధ్యానింపవలెను. స్వరాజ్యమనగనేమి? దానికొరకు మన మేమి [illegible] యవలెను? ఏమి చేయవలెను? అను విషయములనుగూర్చి తెల[illegible] మంచివలెను. ప్రజలపైని కాంగ్రెసు నకు [illegible] మండవలెను. గాఢమగు నైకమత్యమును, అ[illegible] దేశాభిమానమును, స్వార్థత్యాగమును గల దేశారాధకులు వేలకొలదిగను, లక్షలకొలదిగను [illegible] నిరంతరము దేశసేవ చేయుచుండవలెను. కాంగ్రెసుకు ప్రజలపై నధికార మెంత అధికమగునో దానిపైననే మనకేర్పడగల స్వరాజ్య మాధారపడియుండును. భారతీయులొనర్చునట్టి సకలకార్యములకును [illegible] మహాసభయే కేంద్రస్థానముగ నుండవలెను. కాంగ్రెసునందును, కాంగ్రెసుసహాయముననును మనము స్వరాజ్యమును [illegible] యవలెను. కావున శాసనసభలకును, స్థానికసంఘములకును ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు అధికారముగల ప్రజలందరిని [illegible] నారిలో చేరిన కట్టుబాటును కలిగించుట కాంగ్రెసువారి కర్తవ్యమైయున్నది. కాంగ్రెసు మహాసభవారి [illegible] లే జాతీయప్రభుత్వమువారియాజ్ఞ లనుభావముతో [illegible] నియోజనాధికారము కలిగినవారును, లేనివారును అగు భారతీయులందరిని కాంగ్రెసు [illegible] సరియైన పద్ధతిలోనికి దీసికొని రావలసియున్నది. అసహాయోద్యమముప్రకారము రాజకీయ పరిపాలకవర్గములను ప్రభుత్వమునకు వదలివేసి ప్రత్యేకముగ జాతీయపరిపాలనము నేర్పరచుటకు ప్రయత్నింపబడెను. ఇపుడు రాజకీయ పరిపాలకవర్గ

ములకు చేరనివారిని, వారివిషయమున శ్రద్ధగ పనిచేయుచున్న వారినిగూడ కాంగ్రెసు పరిశీలనక్రిందకు తెచ్చుటకే ప్రయత్నింపవలసినది. దేశీయులలో హెచ్చుమందికి కాంగ్రెసుపై ప్రేమ గలదనియు,వారు కాంగ్రెసుఆజ్ఞలకు బద్ధులు కాగోరుచున్నారనియు మొన్నటి యెన్నికలవలన స్పష్టమైనది. కాంగ్రెసు భావమునకు ననుగుణ్యమైనభావమునే శాసనసభలకును, స్థానికసంఘములకును నియోజితులగు వారందరును కలిగియుండునటులు ప్రచారముచేయుట ముఖ్యతమము. గ్రామసంఘములు, స్థానికసంఘములు, శాసనసభలు మున్నగు వానికన్నిటకిని కాంగ్రెసువారే ఆజ్ఞల నీయవలెను గాని దొరతనమువారు కాదు. అటులుజరిగినచో దేశమునందును,శాసనసభలలోను జరుగు పనికి మిక్కిలి సన్నిహితసంబంధ మేర్పడును. అందువలన దొరతనమువారి కర్త్యధికముగు ఒత్తిడి కలుగును. నియోజక వర్గములును, శాసనసంఘములును, కాంగ్రెసును ఏకసంఘముగ పనిచేయగల్గినపుడు ప్రజలహక్కులను, కోరికలను అమలు జరుపుటకు ఉత్తరువులు సహజముగనే లభింపగలవు.

ఇపుడు ప్రజల ముఖ్యముగుహక్కులెన్నియో నిరాకరింపబడుచున్నవి. తమకట్టి హక్కులు గలవను విషయముగూడ చాలమందికి తెలియదు. కావున నీవిషయమున కాంగ్రెసువారు శ్రద్ధ వూనవలసియున్నది. దేశమునందు అన్నిరాష్ట్రీయుల శాసనసభలందు సభ్యులుగ నుండు కాంగ్రెసువారు ప్రత్యేకజాతీయ చట్టనిర్మాణసభగా నేర్పడి ప్రజ లనుసరింపదగిన ఆవశ్యక చట్టములను జేయవలెను. ఇబ్బందులను తొలగించుటలో ఆత్మవిశ్వాసమును ప్రతిఘటనమునే మూలసూత్రములుగ నుండవలెను గాని ప్రభుత్వముతో సహకారము మూలసూత్రముగ నుండగూడదు. ప్రజలు తమహక్కులను ప్రకటించి ఆత్మ విశ్వాసముతో ప్రతిఘటించుటకు తగిన శక్తిని ప్రజలలో కల్గింపవలెను. మద్యపాననిరసనము, భూములపై పన్ను, నిరుద్యోగ సమస్య మున్నగు సమస్యలను మనము పరిష్కరింపగలిగినచో మన కధికముగు నభివృద్ధి చేకూరగలదు.

శాసనసభాసభ్యులు, నిరరులునగు కాంగ్రెసువారందరును శ్రద్ధబూని గ్రామములలోను,పట్టణములలోను నిరంతరము ప్రచారమునుసాగించి దేశసేవలో నొండొరులకు తోడ్పడుచు ప్రజలకు అధికమగు ఇబ్బందిని కలిగించుచున్న సమస్యలనుగూర్చి ప్రజలలో కట్టుబాటును కలిగింపగల్గినచో త్వరలోనే ఫలసిద్ధి కలుగగలదు.

కాంగ్రెసువారి వుత్తరవుప్రకారము స్వరాజ్యమునకు శాశ్వతోపశాఖగానుండి గ్రామపరిపాలనమును సాగించగల గ్రామసభలను మనమేర్పాటుచేయవలెను. ఈవిషయమున చాల కష్టములు మనల నెదుర్కొనునని మనము నిరుత్సాహమును చెందకూడదు. వానినన్నిటిని అతిక్రమించగల ఉత్సాహమునే కలిగియుండవలెను. దీక్షతోగూడిన మిత్రత్వమువలననే కార్యసిద్ధి చేకూరును. స్వరాజ్యముకొరకు గ్రామములలో కట్టుబాటును జేసి గ్రామనాయకత్వమును వహించుటకు ఆశలను జయించి దీక్షపూనుటయందే భారతీయనాయకుల దేశాభిమానమును నిర్మాణకౌశలమును ప్రస్ఫుటము కావలసియున్నవి. గ్రామపునర్నిర్మాణము నెరవేరుటకు సమర్థులగు నాయకులను అన్వేషించుటయే పరమరహస్యము. ఈరీతిగ జేయగల్గినచో కాంగ్రెసు త్వరలోనే జాతీయప్రభుత్వము కాగలదు.

స్థానికసంఘములను వశపరచుకొనుట

అటుపిమ్మట జేయగల్గిన ముఖ్యకర్తవ్యము స్థానికసంఘములను వశపరచుకొనుటయే. నిర్మాణ విధానమునుగూర్చియు, ఇతరకార్యముగూర్చియు ఇది అత్యంతావశ్యకము. స్థానిక కాంగ్రెసుసంఘముల సలహాప్రకారము నిర్మాణకార్యమును సాగించుటకు దీక్షబూనిన కాంగ్రెసు వారు మునిసిపాలిటీలలోను, లోకలుబోర్డులలోను అధికముగు స్థానములను వశపరచుకొనగల్గినచో జాతీయోద్యమమునకు అపారమగుశక్తి లభింపగలదు. ముఖ్యముగ మద్యపాన నిర్మూలమునకు ఘనమగు సహాయము చేయగల్గుదుము. స్థానికసంఘముల క్రిందనున్న విద్యాశాలలలో జాతీయవిద్యను నెలకొల్ప వీలగును. ఆ పాఠశాలలలోని విద్యార్థులలోను, ఉపాధ్యాయులలోను, స్థానికసంఘముల ఉద్యోగులలోను, నియోజకులలోను ఖద్దరును బాగుగ వ్యాపింపజేయ వీలగును. ప్రజలలో చాలమందికి జీవనాధారమును కలిగించుటకుగూడ అవకాశము లభించును. స్థానికసంఘములు కాంగ్రెసువారి పరిపాలనకు వచ్చినచో ఆయుద్యోగులందరునుగూడ జాతీయవాదులగుదురు. స్థానికసంఘములు ప్రజలకెట్టి సదుపాయములు చేయనుద్దేశింపబడినవో అట్టిసదుపాయముల నిపుడాసంఘములు చేయజాలకున్నవి. ఆలోపమునుతీర్చుటకును, ఇంకను అధికమగు సహాయము చేయుటకును కాంగ్రెసువారు వానిని వశపరచుకొనవలెను. అందువలన ఆస్థానికసంఘములకు సంబంధించిన కాంగ్రెసునకు ప్రజలుగూడ వశులగుదురు. కాంగ్రెసు నాయకుల నాయకత్వమునకు వారు సమ్మతింతురు. ప్రస్తుతము ఈప్రజలు కొన్నిచోట్ల జాతీయవాదులు కానివారికే వశంవదులై యున్నారు. కొన్నిచోట్ల మనకును, అట్టివారికిగూడ పలుకుబడి విభజింపబడియున్నది. ప్రస్తుతము స్థానికసంఘములపైని నిరంకుశోద్యోగులకును, వారిమిత్రులకునుగల పలుకుబడిని తొలగించి ప్రజలపై కాంగ్రెసుయొక్క పలుకుబడిని చాల వృద్ధిపొందించవలెను. అందువలన మీలో గాఢముగనుండు దేశభక్తిని ఇతరులలోగూడ మీరు వ్యా

పింపజేయ గల్గుదురు. కాంగ్రెసువారిలో అన్ని తెగలవారును ఏకీభవించి కాంగ్రెసుసంఘముల సంఖ్యల వృద్ధినొందింప గలరు. అందువలన స్వరాజ్యసమరమును అధికముగ కొనసాగింప వీలగును. గ్రామపునర్నిర్మాణమును జరుపుటకు స్థానికసంఘముల సహాయము లేకుండ పూనుకొనునప్పటికంటె స్థానికసంఘముల సహాయముతో పూనుకొనినచో సౌలభ్య మధికమగును. స్థానిక సంఘములను జాతీయసంఘములుగ జేయు ప్రయత్నమునందు మన కిదివరకే కొంత జయము సిద్ధించియున్నది. అది సాఫల్యమనికూడ జూపింపగల్గియున్నాము. ఒకప్పుడు మనకు విజయము కలుగక పోయినందువలనను, కేవల శాస్త్రాధారములగు ప్రతిఘాత వాదములవలనను, పక్షములను యేర్పాటుచేసి సాగించుటలోను ఎన్నికలకు ప్రయత్నించుటలోను కలుగు మితిలేని యిబ్బందుల వలనను మనపట్టుదలను పరిత్యజింపగూడదు. స్థానికసంఘములలో సభ్యులను నియమించుపద్ధతిని పూర్తిగ తొలగింపవలెను. కాంగ్రెసుసంఘములు జాతీయసంఘములు గావలెను.

నిర్మాణవిధానము

శాసనసభలలోను, స్థానికసంఘములలోను పని యెంతముఖ్యమో నిర్మాణవిధానముగూడ అంతముఖ్యమైనదేయగును. ఖద్దరు, మద్యపాననిర్మూలనము, అస్పృశ్యతానివారణము మున్నగు నిట్టినిర్మాణకార్యములు అత్యంతముఖ్యములని అందరు గ్రహింపవలెను. రాజకీయములు మున్నగు ఇతరకార్యములభారము ఎంతహెచ్చుగనున్నను నిర్మాణవిధానమును మాత్రము అశ్రద్ధచేయకూడదు.

ఖద్దరు

పూజనీయుడగు గాంధిమహాత్ముని ప్రోత్సాహమువలనను, దృఢమగు దీక్షవలనను దేశమునందు రాట్నముల పవిత్రధ్వనులు మరల అధికమయినవి. విదేశవస్త్రబహిష్కారణము చాలవరకు నెరవేరినది. దేశమునందు దేశీయపరిశ్రమలన్నిటియందు ప్రజల కభిమాన మధికమయినది. జాతీయభావము వృద్ధిచెందినది. స్త్రీలకును, పురుషులకును ఆత్మగౌరవము పెంపొందినది. ప్రపంచమునందు భారతదేశ విఖ్యాతి విస్తరించినది. మొదట కేవలము ప్రతికూలురుగనుండి నిరసించినవారుగూడ ఇపుడు దాని నామోదించియున్నారు. దేశములో చాలమంది పనులులేక అల్లాడుచుండిగ దొరతనమువారేమియు చేయజాలకున్నను అట్టివారికి పనులను కల్పించుటకు ఖద్దరు ఉద్యమము ఆధారమయినది. ఈయుద్యమమునకు ప్రేమయే జీవనము. ప్రేమవలననే పలుకుబడి కలుగును. విదేశవస్త్రబహిష్కారమువలన కలుగునట్టి రాజకీయమగు ఒత్తిడి యెప్పుడును నిలచియేయున్నది. కాంగ్రెసువారు ఖద్దరుశాఖాపరిశీలనమును ఒక నిపుణులసంఘమునకు విశేషపరిశ్రమవలన ఆశాజనకమగు స్థైర్యమేర్పడినది. కాంగ్రెసులో కలుగునట్టి రాజకీయసంబంధములగు మార్పులవలన యెంతకారక సంస్థమున కట్టి పలుసమయము కలుగదు. దేశమునకు ఈ సంఘము వలన కలుగులాభ మపారము. గ్రామపరిపాలనమునకును, గ్రామపునర్నిర్మాణమునకును ఈ సంఘము అధికముగ సహాయము చేయగలదు. 1925-26 లో 19 లక్షల విలువగల ఖద్దరు బట్టలు తయారయినవి. 1926-27 లో ఆమొత్తముపై నూటికి 25 వంతులు హెచ్చుగగూడ తయారగును. బట్టల నాణ్యము అందమునుగూడ వృద్ధియయ్యెను. ధరగూడ చాలతగ్గెను. కాని అమ్మకము మాత్రము జరుగవలసినంత హెచ్చుగ నింకను జరుగుటలేదు. ఆ విషయమై దేశీయులును నాయకులును గూడ చాలశ్రద్ధగ పనిచేయవలెను. గాంధిమహాత్ముడు సాధింపగల్గిన ఘనకార్యములు రెండు: ఒకటి – అసహాయోద్యమము, రెండు-ఖద్దరు. ఈరెంటిలో నేది ప్రాశస్త్యమను విషయ మిపుడు నిర్ధారణచేయజాలము కాని ఖద్దరు మాత్రము ఆత్మవిశ్వాసమునకు, ప్రతిఘటనశక్తికి ప్రకాశవంతమగు చిహ్నమనుటకు మాత్ర మెట్టి సంశయములేదు.

మద్యపాన నిర్మూలనము

ఈవిషయమున ఇటీవల మనమంతగా శ్రద్ధ బూనుటలేదు. ప్రజలకు ఈ సమస్యయందు అధికమగు శ్రద్ధను మనము కలిగించినచో మనయుద్యమమునకు నైతికమగు వైభవము మెండగును. అసహాయోద్యమము ప్రబలముగనున్న రోజులలో పలువురు ఘనమగు త్యాగమునుజేసి అధికోత్సాహముతో పనిచేసినమాట నిజమే. కాని యది తాత్కాలికోద్రేకమగుటవలన స్థిరమగు లాభమేమియు గలుగలేదు. మద్యమును పూర్తిగ బహిష్కరింపవలెనను చట్టము నుపపాదించుటకును, దాని నుపపాదింపగూడదనినను లేక తిరస్కరించినను తన పదవికి రాజీనామానిచ్చుటకును ధైర్యసాహసములుగల మంత్రి యిదివరకారేండ్లలోను ఎవరును కనబడలేదు. ఇకముందైన కనుపడుదురనుట సంశయాస్పదమే. స్వరాజ్యముకొరకు దేశమునందును, శాసనసభలలోను ఆందోళనమును జరుపుచుండియు ప్రజల దారిద్ర్యమును వృద్ధిచేయుటకు ముఖ్యకారణమగు త్రాగుడును అడచివేయుటకుగూడ గట్టిశ్రద్ధను పూనవలెను. మదరాసు రాష్ట్రమున శాసనసభలోని కాంగ్రెసుపక్షమువారు స్వరాజ్యసమస్యతో సమానమగు ప్రాముఖ్యమును మద్యపాననిర్మూలనసమస్యకుగూడ నొసంగుటకు దీక్షపూనియున్నారు. అట్టి మదరాసు రాష్ట్రములో మొత్తము ఆదాయము 16 కోట్లలో త్రాగుడువలన వచ్చు ఆదాయమే 6 కోట్లయియున్నది. మద్యము వలన దొరతనమువారికి వచ్చు ఆదాయమునకు కనీసము రెండు రెట్లధికముగ ప్రజలకు నష్టము కల్గుచున్నది. మద్యపానమును

నిర్మూలించినచో దౌర్జన్యమునకు పెద్దముకలువనను వాదము నిరాధారము. మద్యపానమును నిర్మూలించినచో దేశమునందైశ్వర్యాభివృద్ధి యగుట నిశ్చయము. కావున ఈవిషయమున మనము గట్టిశ్రద్ధపూనుటకు సంశయింపగూడదు. ప్రస్తుతము ఈ విషయమున ప్రజలలో సంపూర్ణోత్సాహము ఇంకను కలుగలేదు. కాని మనము శ్రద్ధపూనినచో హిందూమతమును మహమ్మదీయ మతమునుగూడ మనకు తోడ్పడగలవు.

అస్పృశ్యతానివారణము

అస్పృశ్యతా నివారణముగూర్చి చాలకాలమువరకు వేదికలపై నుపన్యసించుటతప్ప మరేమియు జరుగలేదుకాని ఆవిషయమై యభివృద్ధి యేమియు అగపడలేదు. వెనుకటరోజులలో సంఘసంస్కరణసభలయందు మాత్రమే ఆవిషయమై చర్చలు జరుగుచుండెను. ఇపుడు గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వముక్రింద ఈవిషయమునుగూడ నిర్మాణవిధానమునందొక ముఖ్యాంశముగ చేర్చుటచే విద్యాధికులలోను, జనసామాన్యములోను గూడ అత్యల్పకాలములోనే అత్యధికమగు భావపరివర్తనము కల్గినది. ఇక చేయవలసినది అస్పృశ్యుల ఆర్థికస్థితిని బాగుచేయుటే. ఈసమస్య త్వరగ నెరవేరుటకు అధికముగ శ్రద్ధనుపూనవలసిన సమయమువచ్చినది. ఖద్దరువలెనే యీమహాకార్యమును ప్రత్యేకముగ నిపుణులసంఘమునకు పరిశీలనాధికారమిచ్చినటుల అస్పృశ్యతానివారణవిషయమున అత్యుత్సాహము గల సంఘసంస్కర్తలకు తగిన ప్రోత్సాహమొసంగినచో కాంగ్రెసువారిచే ప్రశంసనీయముగ ప్రారంభింపబడిన యీసమస్య సఫలముకాగలదు. కాని యీసమస్య స్వరాజ్యమునకు ప్రబల నిరోధమనియు, ఇదిపూర్తియైన తక్షణమే స్వరాజ్యమువచ్చుననియు విదేశీయులలోను, స్వదేశీయులలోను కొందరు చేయు వాదము పూర్తిగ సరియయినదికాదు. వర్ణభేదము మనదేశమునుండి యెట్లు తొలగింపజాలమో అటులే అస్పృశ్యత తొలగునవరకుగూడ మనము స్వరాజ్యముకొరకు వేచియుండజాలము. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో దాస్యసమస్య అత్యధికముగ నుండినను గూడ దానిని తొలగించకపూర్వమే వారు స్వరాజ్యమును ఏర్పాటుచేయగల్గిరి. తరువాత కొన్ని యేండ్లకుకాని యీసమస్య అచట తొలగలేదు. మనదేశమునందుమాత్రము స్వరాజ్యమువచ్చినను రాకున్నను అస్పృశ్యతను అంతరింపజేయుటకు మనమందరము పూనికొనితీరవలెను. తొలగునంతవరకు విదేశప్రభుత్వమే యుండవలెనను వాదమును నేను నిరసించుచున్నను హిందూమతహృదయమునకును, అస్పృశ్యతానిబంధనకును నెట్టిసంబంధమును లేదని నేను ధైర్యముగ జెప్పగలను. ప్రజలలో కొందరిని అస్పృశ్యులనిబహిష్కరించుట మతధర్మమునకు, దేశాభిమానమునకు, భగవద్భక్తికి, భూతదయకు, హేతువాదమునకు, ప్రజాసత్తాకమునకు గూడ విరుద్ధమైనది. కావున అస్పృశ్యత స్థిరముగ నుండవలెనను వాదమును మనమెంతమాత్రమును సమర్థింపగూడదు. ఈదురాచారమువలన మనదృష్టికి మాంద్యమును, అనుభవమునకు పరిమితియును, హృదయమునకు కాఠిన్యమును, బాహ్యతావ్యాప్తికి సంకోచమును ఘటస్థించును. అందువలన న్యాయము, ప్రేమ, నిష్కాపట్యము మున్నగు ఆశయములు సమగ్రములు కాజాలవు. హిందూ మతసిద్ధాంతము ప్రకారము ప్రతిమానవుని హృదయకమలమందు భగవంతుడు నివసించుచుండును. అట్టిచో మానవులలో కొందరు జన్మవలననే పరమపూజ్యులనియు, మరికొందరు పరమనీచులనియు, నిట్లు భగవంతుడు నిర్ణయించెననియు భావించినచో ప్రతిమానవుని హృదయమందును భగవంతుడున్నాడను సత్యమెట్లు నిలువగలదు? ఇందువలన సవర్ణులకును అసవర్ణులకునుగూడ లాభములేదు. "ఎద్దుకును దున్నపోతుకును భేదమును జూడగల్గినటులు మనుష్యునకును మనుష్యునకును భేదము నెవరైన జూడగలరా? పంకమునందు జనించిన ఎర్రకలువవలె వసిష్ఠుడు బ్రహ్మకు ఒకనీచస్త్రీయందు జనించెను. వసిష్ఠునకు ఒకచండాలస్త్రీవలన శక్తియనుకుమారుడు కల్గెను శక్తికి పుల్కసస్త్రీవలన పరాశరుడు పుట్టెను. పరాశరునకు పల్లెదానివలన వ్యాసుడు పుట్టెను. వీరందరును వేదముల నభ్యసించి పరమ పవిత్రులైరి" అని మదరాసురాష్ట్రమునందు కపిలవాక్యము గలదు. "మనలోనున్నటులే మాలవానియందుగూడ రక్తము మాంసమునుగూడనుండలేదా ? మాలవాని హృదయకమలమందు వ్యాపించియున్న మత మేది"యని వేమన్న ప్రశ్నించియుండెను.

కావున అస్పృశ్యతయనునది మానవనిర్మితమగు నాచారమేకాని దైవనిర్మితమెన్నటికినికాదు. ఈదురాచారము వలన హిందూమతము ప్రపంచమునందంతటను వ్యాపించి మానవకోటిని ఉద్ధరించుటకుగూడ అభ్యంతరమగుచున్నది.

కావున నిట్టి విషయములలో - అనగా నిర్మాణకార్యక్రమమునందలి విషయములలో శాసనసభలలోని కాంగ్రెసు సభ్యులు అధికముగ శ్రద్ధపూనవలెను. దొరతనమువారి పాఠశాలలలోను, వారి సహాయమును పడయుచున్న పాఠశాలలలోను దేశభక్తి, ధైర్యము, జాతీయాభిమానము మున్నగు సుగుణములను వృద్ధిపొందించు గ్రంథములు నిర్బంధముగ బోధించునట్లు చేయవలెను.

కార్మికసమస్య

కార్మికసమస్యనుగూడ నిర్మాణవిధానములో చేర్చ నట్లు కాన్పూరులో కాంగ్రెసు మహాసభవారు తీర్మానించిరి. 1927 లో ఈ విషయమునుగూర్చి మన మధికమగు శ్రద్ధను

పూనవలెను. కార్మికుల సౌఖ్యము, వారియిండ్లు, వారి జీవా కంపెనీలు, (ప్రావిడెంటుఫండు, ఇండస్ట్రియలు ఇన్సూరెన్సు) వారి స్థితిగతులు, యజమానులవలన వారికిగల్గు ఆపదలు మున్నగు వానినిగూర్చి కూడ మనము చాల శ్రద్ధ పూనవలెను. కార్మికులతో ప్రభుత్వమున కంటె ప్రజలకే యెక్కువ సంబంధ మున్నను కార్మికవిషయము ప్రభుత్వాయత్తశాఖలలో చేర్పబడినది. కార్మికులనుగూర్చిన చట్టములు(రిజిస్ట్రేషను, ట్రేడుయూనియన్సులు మున్నగు విషయములు) ఎంతమాత్రమును సంతృప్తికరముగ లేవు. ఇప్పుడున్న నియోజకవర్గములు అమితములును, అధికవ్యయమూలములు నగుటచే కార్మికులే శాసనసభలలో సభ్యులుగ నుండుటకు అవకాశము లేకున్నది. కార్మికులకుగాని, నిమ్నజాతులకుగాని, మరియే తెగకుగాని శాసనసభలలో ప్రవేశము కల్గించుటకు వారిని సభ్యులనుగ నియమించుపద్ధతి యెంతమాత్రమును సరియైనదికాదు. కావున కార్మిక సమస్యనుగూర్చి కాంగ్రెసువారు ఎక్కుడు శ్రద్ధ పూనవలెను. ప్రతిశాసనసభలోను కాంగ్రెసు సభ్యులు కార్మికులలాభము, వారి ఆదాయము మున్నగువానిగూర్చి గట్టి కృషి సలుపవలెను. ప్రస్తుతము మనదేశమునందు కార్మికవర్గములు క్రమక్రమముగ బలపడి సంఘముల నేర్పరుచుకొని తమ హక్కులను స్ఫుటముగ ప్రకటించుచుండుట సంతృప్తికరము. జాతీయోద్యమమునకును కార్మికోద్యమమునకును సమానాశయములు మెండుగనున్నవి. ధనికులకు లాభముకలిగించుటకుకార్మికులకు నష్టము కలిగింపబడునను భయము భారతదేశమున నెవరికి కలుగగూడదు. ధనికులకును కార్మికులకును కాంగ్రెసువారు సమాధానము కలిగింప జాలరనియు ఈ రెండు తెగలకును సమమగు న్యాయము చేయజాలరనియు నెవరును జడియపనిలేదు.

నిరుద్యోగసమస్య

భారతదేశమునందు ప్రజలలో దారిద్ర్యమును, పనిలేకుండుటయును అధికమగు అనర్థమును కలిగించుచున్నవి. అనేక కారణములచే నీరెండు అనర్థములును చాలమెండయినవి. దామాషాను ఒక భారతీయునకు ఆదాయము సాలుకు రూ 68 మాత్రమే అయియున్నది. అందువలన ప్రజలలో చాలమంది తిండిలేక మాడుచున్నారు. దుర్భరకష్టములకు పాలైయున్నారు. కావున నా యనర్థములను తొలగించుట దొరతనమువారికి ముఖ్యకర్తవ్యమైయున్నది. ప్రస్తుతమున నున్న దొరతనమువారు ఈవిషయమునుగూర్చి యేమియును జేయరు. దొరతనమువారు పెద్దయెత్తున ఓడలనునిర్మించు పరిశ్రమను ప్రారంభించి దొరతనమువారే స్టీమరులు నడిపింప నారంభించినచో వానివలన దేశమునకు అధికమగు ఆదాయమువచ్చుటయేకాక, రైల్వేలయందువలె లక్షలకొలది ప్రజలకు పనులుగూడ లభింపగలవు. కాని దొరతనమువారట్టి పనులు చేసెదరా? ఎంతమాత్రము మటులుచేయరు. భారతీయ ప్రాచీనవిజ్ఞానము ననుసరించి యిది మన ప్రధాన కర్తవ్యముగావున దీని నెరవేర్చుటకే మనము స్వరాజ్యమును కోరుచున్నాము. స్వరాజ్యము లభించిననేకాని పెద్దపెద్ద పరిశ్రమలను మనము నేర్పరుపజాలము; వానినేర్పరచిననేకాని ప్రజలకు పనులు లభింపవు; పనులు లభించిననేకాని దారిద్ర్యము తొలగదు. కావున ఈలోపుగ కాంగ్రెసుపక్షము వారు శాసనసభలలో దొరతనమువారికి చాల ఒత్తిడిని కలుగజేయవలెను. దొరతనమువారు క్రొత్త పరిశ్రమల నేర్పరుచునట్లును, ఇదివరకు వ్యవసాయము జరుగనట్టి తావులలో వ్యవసాయమును జరుపుటకు వసతులను కల్పించునట్లును శాసనసభలలో కృషిసలుపవలెను. ప్రజలకు సకలవిషయములను బోధించి నిరుద్యోగసమస్యను స్వరాజ్యసమస్యను చేర్చివేయవలెను. అట్లు చేసినచో దొరతనమునకు ఒత్తిడి అధికమగును.

దొరతనమువారి కరెన్సీపద్ధతి

దొరతనమువారి నాణెములు మారకము పద్ధతినిగూర్చి ఇటీవల దేశీయులకు అధికమగు కష్టమేర్పడినది. కరెన్సీసంఘమువారు చేసిన సూచనలను దొరతనమువారు అవలంబించుటచే భారతీయులకు నష్టమే కల్గుచున్నదికాని భారతదేశమైశ్వర్యభరితమగుటకు కావలసిన బంగారు నాణెములకు సంబంధించిన లాభకరమగు గోల్డుస్టాండర్డు ఏర్పడుట తటస్థింపదు. ఒకరూపాయికి 18 పెన్నుల చొప్పున దొరతనమువారు నిర్ణయించుటచేతను, ఆర్థికసభ్యుడు చేసిన వాగ్దానమునకు భిన్నముగ వారు రివర్సు కౌన్సిలు బిల్లులు అమ్ముచుండుటవలనను మనదేశీయులకు అధికమగు ఆగ్రహము కలిగియున్నది. ఇందువలన మనదేశమున పరిశ్రమాధికారులకు, వ్యవసాయము చేయువారికిని, ఎగుమతులు జేయువారికిని అధికమగు నన్యాయము జరుగుట నిశ్చయము. దేశీయుల కగు మొత్తము వ్యయములో విదేశీయులనుండి వచ్చుసరకుల కగు వ్యయము చాల కొద్దిగానే యుండునుగాన నుండినను మన కెట్టి లాభమును లేదు. మనదేశమునుండి యెగుమతిచేయబడుచున్న పంటవస్తువులధరలో నూటికి $12\frac{1}{2}$ తగ్గిపోవుటవలనను, విదేశవస్తువులకు స్వదేశవస్తువులకు జరుగుచున్న పోటీలవలనను, వ్యవసాయదారులకు ఋణబాధ అధికమగుచుండుటవలనను గూడ మనదేశమునకు నష్టమధికమగుచునే యున్నది. రూ 1 కి 16 పెన్నుల చొప్పున ఏర్పరచినచో అధికముగ పన్నులు వేయవలసిన అవసరమే కలుగదు. ఈవిషయమును నిపుణులేకాని యితరులు చర్చింప వీలులేదని భావించగూడదు. మరియును ముందెప్పుడో దీనిని సవరింప బోయినను ప్రస్తుత మధికమగు నష్టము కలుగక తప్పదు. ఎటు మారినను ఈకరెన్సీ పాలసీవలన మనదేశమునకు అధికమగు నష్టము కలుగుట నిశ్చయము. భారతదేశమునందలి ధనికుల

లోనే కొందరు ప్రజలధనమును హరింప జూచుచున్నారనుట విశ్వసనీయము గాదు. అది మనలో మనకు విరోధములు కల్పించుటకొరకు కల్పింపబడినది. భారతదేశమునకు అధికనష్టమును, ఆంగ్లదేశమునకు లాభమును కలిగించుటకును, విదేశీయులగు ధనికులు మనధనమును హరించుటకును మన మెంతమాత్రమును నంగీకరింపగూడదు. మనదేశమునందు అనేకమతములవారున్నను మన మెట్లు సామరస్యమును కలుగజేయదలచుచున్నామో అట్లులే వేరువేరు ధనికవర్గముల విషయమునగూడ సామరస్యమును మనము కలుగజేసుకొనగలము. మనదేశమునందు ఇండియను కరెన్సీలీగును ఏర్పరచుట నాకు సంతృప్తికరముగ నున్నది. ఈసంఘమువారు ప్రజలకీ విషయములను బాగుగ బోధించెదరని నమ్మెదను. ఈసంఘమువారు, కాంగ్రెసువారు ఏకీభవించిననే కాని శాసనసభలలో చర్చించుటవలనను, దేశములో నిరసనసభలను జేయుటవలనను ఎట్టిలాభమును కలుగదని నానమ్మకము.

భారతసంస్థానములు

స్వరాజ్యసంపాదన ప్రయత్నముల సందర్భమున సంస్థానములవిషయమై ఆలోచించుట అవసరము. సంస్థానములందు ఒకవిధమగు అసంపూర్ణమగు స్వరాజ్యమున్నది. మనము పూర్వము ఎట్టిదశయందున్నది ఇప్పుడు ఎట్టి అధోగతిపాలైనదియు ఈ సంస్థానములస్థితి తెలుపుచున్నది. ఆధునిక పరిస్థితుల ననుసరించి సంస్థానాధీశులు తమకుగల నిరంకుశాధికారము వదలుకొనిన తమకును, తమప్రజలకును లాభము కలుగును. సంస్థానములందు ప్రజాయత్తపరిపాలన ప్రతిష్ఠాపనలు స్థాపింపబడవలెను. అప్పుడే సంస్థానాధీశులకు ఎక్కుడు గౌరవమేర్పడును. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి సహాయము అనవసరమగును. సంస్థానములందు 7 కోట్లమంది ప్రజలున్నారు. రాజకీయ సాంప్రదాయములందు భేదమున్నది కాని బ్రిటిషు ఇండియా ప్రజలకును, సంస్థానములందలి ప్రజలకును ఇతరవిషయములందు ఎట్టిభేదము లేదు. మనము బ్రిటిషు భారతదేశమున సలుపుచున్న స్వరాజ్యాందోళనమునకు ప్రతిధ్వనులు సంస్థానములందు వినబడుచున్నవి. మనకు స్వరాజ్యము లభించుటకు పూర్వము సంస్థానములందలి పరిస్థితులు కూడ చక్కబడుట అవసరము. వారినికూడ మనము దగ్గరచేర్చుకొని ఈ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామమును జరుపవలయును. కేంద్రశాసనసభయందు సంస్థానపు ప్రజలకుకూడ ప్రాతినిధ్య ముండవలెను.

విదేశములందలి భారతీయులు

పూర్వము ప్రపంచమున భారతీయులెంత అధికముగ గౌరవింపబడు చుండిరో నేడు, అన్ని దేశములందు అంత నిరాదరింపబడుచున్నారు. దక్షిణాఫ్రికా, కెన్యా, ఫిజీ, మలేలయందు మనవారు అవమానకరమగు విధమున జీవితములను గడపుచున్నారు. భారతీయులే ఈదేశములకు ఐశ్వర్యము కలుగజేసిరి; కాని తామచేసిన కష్టమువల్ల ఏర్పడిన ఐశ్వర్యమునందు పాలుగైకొనుటకు భారతీయునకు అధికారము లేకున్నది. స్వాతంత్ర్యము, సమానములగు హక్కులు అట్లుండ గౌరవకరముగ జీవించుటకు కూడ వీలులేకున్నది. భారతీయులు కూలివారని ఈదేశములందు పిలువబడుచున్నారు. మనము స్వాతంత్ర్యము పొందినగాని విదేశములందలి మన సోదరులస్థితి చక్కబడదు. ఇందులకు విదేశములందు ప్రచారము సలిపి అంతర్జాతీయసానుభూతిని సంపాదింపవలయును. దక్షిణాఫ్రికాకు పోయిన రాయబారమువల్ల కొంత లాభము కలుగునని నమ్ముచున్నాను.

ఆసియాఖండపు జాతులసమితి

ఆసియాఖండపు జాతులన్నియు తమ స్థితిని అభివృద్ధిపరచుటకై ఒకసమితి నేర్పరచు విషయమై తీవ్రముగ ఆలోచించు టావశ్యకము. ఆసియాఖండమునందలి దేశములలో ముఖ్యమైనవి ఇంతవరకు నిరంకుశాధిపతులచే పరిపాలింపబడు చుండెను. కాని నేడు పరిస్థితులు మారినవి. అంగోర, పర్షియా, చైనా, సైబీరియాలయందు ప్రజాయత్త పరిపాలన ప్రతిష్ఠాపన లేర్పడి యున్నవి. కావున ఆసియా ఖండపు జాతుల సమితి ఏర్పడుట అసంభవమని చెప్పు సమయము పోయినది. మన మట్టుప్రక్కల నున్న రాష్ట్రములవారు మనదేశపు వ్యవహారముల విషయమై ఎక్కువశ్రద్ధ పుచ్చుకొను చున్నారు. కావున మనముకూడ ఇతరదేశములవిషయమై ఎక్కువశ్రద్ధ వహించుట అవసరము. ఆసియాఖండమునందలి వివిధజాతుల వారికి అన్యోన్యత ఏర్పడుటకు అప్పుడప్పుడు ఒకదేశమువారు మరియొక దేశమునకు రాయబారముల నంపుట లాభకరము.

సాంఘికాభిమానముల జాతీయత

సాంఘికాభిమానమునకును జాతీయతకును ఏర్పడుచున్న సంఘర్షణమును గుర్తెరుగుట అవసరము. ఇటీవల దేశమునందంతటను వ్యాపించిన అల్లరులవల్ల, జాతీయదురభిమానమువల్ల ఎట్టి విపరీత నష్టములు కలుగునో తెలిసికొనవచ్చును. ప్రజలయందు జాతీయతాభిమానము క్రమముగ వృద్ధియగుచున్నదనియు, సాంఘికదురభిమానము క్షీణించుచున్నదనియు చెప్పుటకు పెక్కు నిదర్శనములు కనుపడుచున్నవి. పంజాబు సంయుక్తరాష్ట్రములందు ఈఎన్నికలలో కాంగ్రెసు పక్షమువారు ఓడిపోవుటకు కాంగ్రెసు పక్షమునం దేర్పడిన విభేదములేకాక వివిధ సంఘముల సంఘర్షణము కూడ కారణమని చెప్పవచ్చును. కాని ఈరెండు రాష్ట్రములవారు సాంఘికవాదమును

ఆమోదించుచున్నారని చెప్పుటకు వీలులేదు. ఏలయన హిందూ మహాసభవారు నియమించిన అభ్యర్థులకన్న కాంగ్రెసువారిచే నియమింపబడిన అభ్యర్థులే అధికముగ విజయముగాంచిరి. భారతదేశమునందలి ఇతరరాష్ట్రములందును—అందుముఖ్యముగ బెంగాలు బీహారు మద్రాసులయందు—సాంఘికవాదము ఎంతమాత్రము పనికిరాదని ప్రజలుతమనిశ్చితాభిప్రాయమును ప్రకటించిరి. విలింగ్డనుప్రభువుగారి ఆదరణమువలన ఈయేండ్లనుండి వృద్ధిగాంచి బ్రాహ్మణులకును, బ్రాహ్మణేతరులకును విభేదములను వృద్ధిచేయుచున్న జస్టిసుపక్షమును మద్రాసు వోటర్లు సంపూర్ణముగ మూలకు నెట్టిరి. జాతీయతకును, వివిధసంఘముల ఐకమత్యమునకును నెలవగు కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠాపనము పట్ల ప్రజలు నిరుపమానమగు భక్తివిశ్వాసములను ప్రకటించిరి. బ్రాహ్మణేతరులగువోటరులతో నిండిన నియోజకవర్గములుజాతీయతాభావముగల బ్రాహ్మణులను బ్రాహ్మణేతరులనే ఎన్నుకొనినవి. బీహారులో కాంగ్రెసు భక్తి అత్యధికముగ ప్రకటింపబడినది. వంగరాష్ట్రమున కాంగ్రెసుపక్షము బలపడినది. పూర్వమువలెనే బెంగాలు రాజకీయవిషయములందు ఇతరరాష్ట్రములకు దారిచూపగలదని నమ్ముచున్నాను.

సాంఘికదురభిమానము జాతీయతాభివృద్ధికి ఆటంకమను సత్యమును ప్రజలు ఇప్పుడిప్పుడు గుర్తెరుగుచున్నారు. చక్కని ప్రచారము జరిగి సాంఘిక దురాభిమానమువల్ల కలుగు నష్టములు వివరింపబడిన,ప్రజలు సాంఘికాభిమానమును విడనాడి జాతీయాభిమానమును ప్రకటింపగలరని అనుభవమువల్ల చెప్పుచున్నాను.వివిధసంఘములవారు తమలో తాము తగవులాడుకొనుచున్నంతకాలము విదేశీయులమధ్యవర్తిత్వము తప్పనిసరియగును. జాతీయైక్యతను ఆదర్శముగ నుంచుకొనవలెను. హిందువులు, మహమ్మదీయులు కేవలము తమ సంఘముల ప్రతినిధులమని తలపక తాము భారతీయులప్రతినిధులమని తలపవలయును.

గ్రేటుబ్రిటనులో ఇంగ్లీషువారు, స్కాచ్ వారు, వెల్షులు భిన్నసాంప్రదాయములు గలవారు. భాషవేరు, జాతివేరు అయినను ఈమూడుజాతులవారు కలసి రాజకీయస్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచున్నారు. ఇంగ్లండు ఫ్రాన్సు కనడాలయందు ప్రాటెస్టాంటులకు, రోమను కాథలికులకు ఎన్నియో తగవులు అల్లరులు జరిగినను ఈదేశములు స్వాతంత్ర్య మనుభవించుచున్నవి. దక్షిణాఫ్రికా తెల్లవారియందు ఎన్నియో భేదములున్నను, వారు స్వాతంత్ర్య మనుభవించుచున్నారు. ఏవిషయమునందు తగవున్నను జాతికంతకు సంబంధించిన విషయములందును, స్వాతంత్ర్య సంరక్షణవిషయములందును కలసి పనిచేయుట అవసరమగుసమస్యయని ఇతరదేశములచరిత్రవల్ల మనము తెలిసికొనవలెను.

ఒక్కొక్క మతమునకు ప్రత్యేక సాంప్రదాయములు, ప్రత్యేకమతప్రతిష్ఠాపనలు నున్నవి. ఇట్టి ప్రతిష్ఠాపనల హక్కులను, గౌరవమును కాపాడుట అవసరము. స్వరాజ్యము లభించినను మతసాంప్రదాయముల గౌరవమునకుగాని,వ్యక్తిమత స్వాతంత్ర్యములకుగాని ఎట్టిభంగ మండగూడదు. సాంఘిక సంఘర్షణమును అంతమొందించి అల్పసంఖ్యాకులహక్కులను సంరక్షించుటకై ఈక్రింది నిబంధన అవసరవని కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు తీర్మానించినారు:

"ఒక శాసనసభయందు మతసంబంధమైనబిల్లును, ఆమతమునకు చేరిన వారిలో నాలిగింట మూడు వంతులు సభ్యులు బిల్లును ఆక్షేపించిన అట్టిబిల్లును కాంగ్రెసు సభ్యులు ఉపపాదింపకూడదు. శాసనసభయందలి సభ్యులందరు ఇట్టి నిర్ణయమును ఆదరించునట్లు కాంగ్రెసు పక్షమువారు పనిచేయవలయును."

పరమతసహనము

ఇతరమతములవారిని తమ మతమునందు చేర్చుకొనుటకై మతబోధకులు పలువురు ప్రయత్నించుట సాంప్రదాయమైనది. కాని ఈకాలమున ఇట్లుచేయుట అవసరమా అను విషయమై ఆలోచించవలయును. ఒక్కొక్క సంఘమునందలి ఉత్కృష్ట పురుషుల పవిత్రజీవితమువల్లనే ఇతర మతస్థులకు ఆమతముపై గౌరవము అభిమానము ఏర్పడవలయును గాని మతబోధకుల ప్రచారమువల్ల లాభము కలుగుట అసంభవము. మతబోధకులు కూడ బహిరంగముగ క్రమపద్ధతుల ననుసరించి ప్రచారము సలుపవలయును గాని రహస్యముగ కుట్రచేసి ఇతర మతములవారిని తమమతమునందు చేర్చికొన ప్రయత్నించకూడదు. కేవలము అనుచరుల సంఖ్యనుబట్టి మతగౌరవము ఏర్పడదనియు, మతసాంప్రదాయముల ఉత్కృష్టత ననుసరించియే మతమునకు గౌరవము ఏర్పడుననియు గుర్తెరుగవలయును.

ఇతరమతములను గాని, ఇతర మతములవారిని గాని ద్వేషించుటవల్ల స్వమతము వృద్ధిచెందునని తలచుట అవివేకము. పరమతసహనమును బోధించుచు అశోకుడు ఈక్రింది శాసనమును ప్రకటించెను:— "తన మతమునకు గౌరవము కలుగునను ఉద్దేశముతో ఎవడు తన మతమును గౌరవించుచు ఇతర మతములను దూషించునో వాడు నిజముగ స్వమతమునకు కళంకము తెచ్చుచున్నాడు."

సాంఘికప్రాతినిధ్యము

జాతియంతయు ఒకటియని భావించి, ఏసంఘమువారు వృద్ధిచెందినను, ఇతరసంఘములవారు సహించుచున్నగాని జాతి వృద్ధిచెందజాలదు. అన్నిసంఘముల అభివృద్ధికి పాటుపడుట అవసరము. ఒక్కొక్క సంఘమువారు తీవ్రమగు సాంఘికాభిమాన

మును ప్రకటించుచుండుట నష్టప్రదము. స్వసంఘాభివృద్ధిని కోరుట తప్పుకాదు గాని ఇతరసంఘముల ఆధిక్యమును వృద్ధిని సహింపజాలకుండుట నష్టప్రదము. ఒకసంఘమునకు చేరిన వ్యక్తి ఒక ఉన్నతోద్యోగముపొందినను, ఎన్నికలలో జయము గాంచినను ఆసంఘమునకు లాభముకలుగునని తలచుటకు వీలు లేదు. గొప్పఉద్యోగమునం దున్నవారు తమధర్మమునకు విరుద్ధముగ తమచేతియం దుండు ఉద్యోగములన్నియు తమసంఘము వారికే ఇచ్చుట అసంభవము. ఒకటే సంఘమునకు చేరిన ఇరువురు ప్రతినిధులు పలువిషయములందు భిన్నాభిప్రాయులై పోరాడుచుండుటను మనము చూచుచునే యున్నాము. కావున సాంఘికప్రత్యేకప్రాతినిధ్యము అర్థములేని మాట. దేశమునకుసంబంధించిన అన్ని సమస్యలు, తత్పరిష్కారవిధానము అన్నిసంఘములవారికి సమానముగముఖ్యమైనది. పన్నులబరువు, ప్రభుత్వమువారి నిరంకుశపరిపాలనము అన్నిసంఘములవారికి దుస్సహమైనదే. లెక్కపెట్టిఒక్కొక్క సంఘమువారికి ఇన్నిన్ని ఉద్యోగముల నొసగిన న్యాయముగ ప్రవర్తించిన ట్లగునని చెప్పుటకు వీలులేదు. అన్ని సంఘముల వారికి సమానమగు హక్కులు, గౌరవములు అభివృద్ధిచెందుటకు సమానమగు అవకాశము లుండవలయునను కాంగ్రెసు ఆదర్శమైయున్నది. భారతజాతీయవాదులు ఈ ఆదర్శము ననుసరించియే ప్రవర్తించుచున్నారు.

మతము_రాజకీయములు

మతవిషయములకును రాజకీయములకును ముడిపెట్టుట ఎంతమాత్రము సరికాదు. ఇట్టి సంబంధము మతమునకు రాజకీయములకును కూడ నష్టప్రదము. రాజకీయముతో మతమునకు సంబంధము లేకున్న హిందువమహమ్మదీయమతములు రెండును ఎక్కుడుపవిత్రములు కాగలవు. అన్నిమతములందును సత్యము ఒకటే. కాని మతోద్రేకము నష్టప్రదమని చరిత్రవల్ల స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. మతావేశముగల దేశములందు సక్రమపరిపాలన ముండుట అసంభవము. ఇట్టిదేశములు ఐశ్వర్యవంతము లగుట అసంభవము.

హిందుమతము_ఇస్లాము

హిందూమతమువల్ల మహమ్మదీయమతమునకుగాని, మహమ్మదీయమతమువల్ల హిందూమతమునకుగాని నష్టముకలుగునని తలచుట అవివేకము. ఈరెండుమతములు అతిప్రాచీనమైనవి; వివిధసాంప్రదాయముల సంఘర్షణములను సహించి పవిత్రమై ఇంతకాలము నిలిచియున్నవి. నాగరికతలు నశించినను, సామ్రాజ్యములు అంతరించినను ఈమతములు నిలిచియున్నవి. భిన్నమతములకు చేరిన రాజుల పరిపాలనమునందుకూడ ఈమతముల బలము తగ్గలేదు. ఈకాలపురాజులు మతవిషయములందు జోక్యము పుచ్చుకొనుటలేదు. పరమతసహనము అవసరమను సిద్ధాంతమున అందరు ఆదరించుచున్నారు. అట్టి ఈకాలమున ఒకమతమువల్ల మరియొక మతమునకు నష్టముకలుగునని తలచుట పిచ్చిభ్రమ. అధికసంఖ్యాకులగు మహమ్మదీయులున్న రాష్ట్రమున హిందూమతము అపాయకరమగు స్థితియందుండునని తలచుట కెట్టి ఆధారములేదు. ఒకమతమునుండి మరియొకమతమున చేర్చుకొను ప్రచారము ఎంత వ్యాపించినను మతములకు నష్టము కలుగజాలదు. మహమ్మదీయమతమును రూపుమాప యత్నించు హిందూ సంస్థానము ఒక్కక్షణములో అంతరించును. హిందూమతమును అంతరింపజేయు మహమ్మదీయ సంస్థానమునకు కూడ ఇట్టి గతియే పట్టును.

మతమునకుగల బలము ప్రభుత్వములమీదను, వ్యక్తులమీదను ఆధారపడియుండదు. మతవిశ్వాసముగల మహాపురుషుల ఆత్మబలముపై మతగౌరవము ఆధారపడియుండును. స్వరాజ్యము తప్పి యున్నములు వేరు, మతము మతగౌరవమువేరు. ప్రహ్లాదులవంటివారు మతగౌరవమునునిలువబెట్టెదరు. విదేశప్రభుత్వములుగాని, స్వదేశ ప్రభుత్వములుగాని, ప్రజాయత్తపరిపాలనావిధానములుగాని, నిరంకుశాధికారవర్గమువారుగాని మతవిశ్వాసమును నిర్మూలింపజాలరు. ఇహలోకమున జీవించుటకును. పరలోకమున సుఖించుటకును మతవిశ్వాసము అవసరము. ప్రపంచ జీవితమునకు మతమే పునాది కావున వ్యావహారిక జీవితమున అన్ని విషయములందును మతవిషయికముగ లేక లౌకికముగ ప్రవర్తించుట సులభము. కావున హిందువులు మహమ్మదీయులు తమ విభేదములను విడనాడి దేశవిముక్తికై పాటుపడుట అవసరము.

ఐకమత్యము అవసరము

మనలో మనము తగవులాడుకొనుచుండుటచే స్వరాజ్యసంపాదనవిషయమై మనము అశ్రద్ధవహించి వ్యక్తివైషమ్యములను పెంచుకొనుచున్నాము. వ్యర్థవివాదములతో కాలము గడెపక కలసి పనిచేయుట అవసరము. వ్యక్తులు తమ పౌరుషమును, మౌఢ్యమును విడనాడి దేశీయస్వాతంత్ర్యమునకై పాటుపడుట అవసరము. అనవసరమగు ఆలోచనలతో కాలముగడపక తమనిర్మాణము నేర్పరచుకొని కాంగ్రెసుకార్యక్రమమును కొనసాగించు విషయమై పట్టుదల వహించుట అవసరము. భారతదేశమున రెండుపక్షములు మాత్రము ఉండుటకు అవకాశమున్నది: ప్రభుత్వపక్ష మొకటి, ప్రజాపక్ష మొకటి; ప్రజల ఆశయములను నిరోధించు పక్షమొకటి, స్వరాజ్య సంపాదనమునకై కృషిచేయు పక్షమొకటి. ఒకసేనలో పలు అంగము లుండవచ్చును. కాని ఒకసేనకు చేరినవారే తమలోతాము తగవు

ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేనివారలకు బహుసులభముగ నేర్చుకొనుటకు తెలుగు అర్థములతో నుండు

ఆనంద ఆంగ్లభాషా బోధిని

అను గ్రంథము మిక్కిలి సహకారిగ నుండును.

ఇది 700 పేజీలును, సక్రమమైన కాలికో బైండును, భాంరి కథలును, ఆకృతులకు సంబంధించిన 16 ఆఫ్‌టోను పటములును గలిగియున్నది.

దీనియందు ప్రతి పదమునకు తెలుగు ఉచ్చారణ, ఇంగ్లీషుపదము, అర్థము చేర్చి నేర్చుకొనువారలకు బహుసులభముగ తెలియునట్లు ముద్రించినారము. ఇంగ్లీషు పాఠశాలలో 10 సంవత్సరములు వేలకొలది రూపాయలు ఖర్చుచేసి సంపాదించిన జ్ఞానమును ఇంటియందుండియే సంపాదింపవచ్చును. ఉపాధ్యాయుల వెదక పనిలేదు. గ్రామోద్యోగులు, కరణములు, దొరలతో సంబంధముగల బట్లర్లు, వంటవారలు, మరి యితర సిబ్బందులు వీరలకును, ఆంగ్లభాషాపరిచయము లేని వారలకును మా ఆనంద ఆంగ్లభాషాబోధిని చాల ఉపకారిగ నుండును. ప్రతి కుటుంబమునకును ఇది ముఖ్యావశ్యకము.

పుస్తకము వెల రూ. 2-0-0. ఒక పుస్తకమే కొను వారికి పోస్టుఖర్చులు అణాలు 0-8-0 అగును. రెండుప్రతుల నొకేసారి కొనువారికి పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించెదము.

ఆనందబోధిని ఆఫీసు,

పోస్టు బాక్సు నెం. 167, మద్రాసు.

రిజిష్టరుడ్ సర్వవృశ్చికవిషసంజీవిని రిజిష్టరుడ్

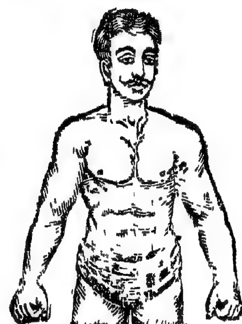
ప్యాకెట్టు 1-కి వెల అ 8. 1 డజను ప్యాకెట్లు వెల రూ 5. పోస్టేజి వేరు. ఒకేసారి 4 ప్యాకెట్లు కొనువారలకు పోస్టేజ ఇనాం. వర్తకులకు 100-కి 25 రూ. కమీషను ఇవ్వబడును.

ఇది ప్రతికుటుంబమునం దుండవలసిన ముఖ్యవస్తువు. ఎన్నిదినము లుంచినను పనికిరాకపోదు.

తేలునకు మాత్రమేగాక ఎలుక, కుక్క, పాము, జెర్రిమొదలగు విష జంతువుల కాటులకు నుపయోగింప వచ్చును.

గుణములేదని రుజువుచేయువారలకు 100 రూపాయలు ఇనామివ్వబడును.

అయఃతింగ ద్రావకము

ధాతువృద్ధికి సేవింపదగిన లోహము ఇనుము. ఇనుము తిన్న వారికి ముసలితనము లేదని అగస్త్యాదులు వచించియున్నారు. దీనిని సేవించుటచే మనకుండిన బలముకన్న విశేషబలము నిచ్చునని చూచుకొని పరీక్షింప వచ్చును. ఈద్రావకమును తీసి సేవించి గుణముల గ్రహింపుడు.

ద్రావక సేవనముచే గలుగు గుణములు

1. ఉష్ణముచేరా లెక్క జెంద్రియము పెరుగును. 2. కాలు చేతులు కండ్లమంటలు పోవును. 3. మనస్సుకు తేజస్సునిచ్చును. 4. శరీరమును ఉష్ణమును పోగొట్టును 5. కాళ్లుచేతుల దుర్బలము నరముల నొప్పులను పోగొట్టి బలము నిచ్చును. 6. ఆకలిని జీర్ణశక్తిని కలిగించును. 7. సమస్త నరములు బలముగ జేయును. 8 పచ్చకామిలా, పాండువు, గుల్మము, కాళ్లుచేతుల వాపు, గుండెనొప్పికలవారు 8 రోజులు సేవించిన జాలును. నెత్తురుపుష్టిలేనివారు 40 రోజులు దీనితీసి సేవించిన జాలును. రోగములు పోయి సుఖమును పొందుదురు.

(అర్ధమండలం) 20 రోజులకు వచ్చు ద్రావకం సీసా 1కి 1-0-0
(ఒకమండలం) 40 రోజులకువచ్చు ద్రావకం సీసా 1కి 1-12-0

ధనలక్ష్మి అండు కంపెని

6 వెంకటేశమేస్త్రివీధి, సావుకార్ పేట మదరాస్.

లాడుకొనుట ఆత్మవినాశకరముకదా! కావున మనశత్రువు ఎవరో గుర్తెరిగి శత్రువును సాధించుటకై స్వరాజ్యసంపాదనాభిలాషగల వారందరు స్వల్పభేదములను విడనాడి ఐకమత్యముతో కలసి పనిచేయుట కర్తవ్యము.

మన ప్రతిపక్షులు గొప్పబలముగలవారు; నేర్పు, సామర్థ్యముగలవారు. ఇట్టిపరిస్థితులలో వ్యక్తుల స్వాభిమానమును ప్రకటించుచు జాతీయైక్యతకు భంగముకలుగజేయ బూనుకొనుట విచారకరమగు విషయము. తన అభిప్రాయమే ప్రమాణమని తలచుట ఎంతమాత్రము సరికాదు. మత నైతిక ఆత్మగౌరవమునకు సంబంధించినవిషయమై ఎవరి అభిప్రాయములు వారికి ప్రమాణములు. కాని దేశీయ వ్యవహారములందు వ్యక్తులు తమ సొంత అభిప్రాయములే ప్రమాణములని తలచి దేశీయుల నిర్ణయము నుల్లంఘించి తద్వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించుట సరికాదు. భిన్నాభిప్రాయములున్నను ప్రజానిర్ణయమును అంగీకరించి తదనుగుణ్యముగ ప్రవర్తించుట అవసరము; ఇట్టి క్రమశిక్షణ మనము లోబడకున్న మనము వృద్ధిచెందజాలము; స్వరాజ్యము సంపాదింపజాలము. ఒక యుద్ధమునందు పోరాడు ప్రతిసైనికుడు తన కిష్టమువచ్చిన విధమున యుద్ధవిధానము నిర్ణయింపబడవలయునని కోరిన ఆసేన కెట్టిగతి పట్టునో వేరుగ చెప్పవలయునా? మనము స్వాతంత్ర్యము కోరుచున్నాము. స్వాతంత్ర్యము పొందుటకు కొంత త్యాగము చూపక తప్పదు.

సమయము వచ్చినప్పుడు వెనుతీయుట ఆర్యధర్మము కాదు. నిర్ణయము ననుసరించి పనిచేయకుండుట అగౌరవకరము. ప్రజలయందు నూతనోత్సాహము పురికొల్పి స్వరాజ్యసైనికుల సంఖ్యను బలమును వృద్ధిచేయుటకు మార్గముల నన్వేషింపవలయును. పట్టుదల విడనాడి, ప్రభుత్వనిరోధమును శాంతముగ సలిపించుచు, హ్రస్వదృష్టి గలవారమై, సత్యమును విడనాడి, తాత్కాలిక లాభము కొరకు దేవులాడుటకు మొదలిడిన అధోగతిపాలయ్యెదము.

ప్రస్తుతము భారతదేశమునంతయు పరిపాలించుచున్నది భారతీయులే కదా! పేరునకు ఆంగ్లేయులు పెద్ద ఉద్యోగములందున్నారు. ప్రభుత్వనిర్వాహమును నిర్వహించుచున్నది మనవారేకదా. ఇట్టి స్థితిలో మనము స్వరాజ్యము ననుభవింప నర్హులముకామని చెప్పుట ఎంతమాత్రము సరికాదు.

మనలను బంధించియున్న సంకెళ్లను త్రెంచివైచికొనుట అవసరము. విదేశీయుల సమ్మోహనాస్త్రమునకు మనము లోబడి వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము లేనివారమైయున్నాము. మనము నిజముగ పట్టుదలతో పనిచేసిన సులభముగ స్వరాజ్యము పొందగలము నను నమ్మకము నాకున్నది. ఒక్కొక్క గ్రామమునందును, ఒక్కొక్క నగరమునందును ఒకరు లేక ఇరువురు నాయకులే గ్రామ ప్రజలను సరియగు దారికి త్రిప్పిన మనదేశము విముక్తి గాంచగలదు. సత్సంకల్పము, నిష్కళంకమగు దేశభక్తి, ధైర్యసాహసములున్న చేయజాలని పనిలేదు. పై పునాదుల తో ఇంటికట్టడము మనము ప్రస్తుతమందు మింటిమి. పునాదు లేర్పడినగాని పై నిర్మాణము నిత్యముగను స్థిరముగను నిలువజాలదు. ప్రతి గ్రామమునందును ప్రబోధము వ్యాపించి, నాయకులు, నాయకులందు విశ్వాసముగల ప్రజలు ఏర్పడినగాని మనము స్వరాజ్యము పొందజాలము. ప్రతిగ్రామమునందును పంచాయతీలు ఏర్పడి గ్రామనాయకునిపై గ్రామమునందలి ప్రజలకు విశ్వాసము ఏర్పడిన గాని మనము స్వరాజ్య మనుభవింప నర్హులము కాజాలము.

కావున నాయకులు, ప్రచారకులు, ప్రజలు అందరు ఒక సంవత్సరకాలము తమ విభేదములను మరచి స్వరాజ్యరణరంగమున కలసి పోరాటము జరుపవలయునని వినయముతో ప్రార్థించుచున్నాను. అన్నిపక్షములవారు ఐకమత్యము కుదురవలయునని కోరుచున్నారు. విభేదములు వృద్ధిగాంచవలయునని ఎవ్వరు కోరుటలేదు. అందరు స్వరాజ్యసంపాదనారతులైయున్నారు. కాని స్వరాజ్యకాంక్షయే ప్రధానముగ గైకొని స్వల్ప విభేదములను పాటింపక ఐకమత్యముతో కలసి పనిచేసి ఈ సంధిగ్ధసమయమున బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకు ఆశ్చర్య సంభ్రమములను కలుగజేయవలయునని కోరుచున్నాను. ఒకరిపైఒకరికి విశ్వాసము ఏర్పడిన మనబలము అధికమగును. 1922 సంవత్సరమున ప్రపంచమునకు అచ్చెరువు కలుగజేసిన నిర్మాణబలము క్రమశిక్షణముగల మనము ప్రకటింపవలయునని కోరుచున్నాను.

స్వరాజ్య సంపాదనకు వివేకసంపదకన్న మన సత్త్వమే ముఖ్యము. సంపూర్ణవిశ్వాసముతో మన మీఆదర్శమును పూజించవలయును. పరుల దూషణభూషణములుగాని, మిత్రుల ప్రోత్సాహములుగాని, శత్రువుల తిరస్కార ఆగ్రహములుగాని, ప్రతిపక్షుల నిందలుగాని, దేశభక్తి ఉత్సాహమును క్షీణింపచేయకూడదు; కార్యదీక్షకు భంగముకలుగజేయకూడదు. స్వరాజ్యమే తారకమంత్రముగ భావించి, తత్ప్రయత్నమునందు ఏర్పడు ఆటంకములను పాటింపక, నిష్కళంకమగు దేశభక్తితోను, పరాజయమను చింతలేని కార్యదీక్షతోడను, కారాగృహాది నిర్బంధముల భయములేని సాహసముతోడను కృషి సలుపవలయును.

తస్మా దసక్తః సతతం కార్యం కర్మ సమాచర, అసక్తో హ్యాచరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః;
కర్మణైవహి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః, లోకసంగ్రహ మేవాపి సంపశ్యన్ కర్తుమర్హసి;
యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదే వేతరో జనః, స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్త దనువర్తతే.

తీర్మానములు

౧
శ్రీ శ్రద్ధానందస్వామి దారుణహత్య

"శ్రీ శ్రద్ధానందస్వాములవారిని వంచనతోను పిరికితనముతోను ఒకహంతకుడు హత్యజేసినందులకు కాంగ్రెసువారు తమ హాహాకారమును, ఆగ్రహమును వెల్లడించుచున్నారు. స్వామిగారి దారుణమరణమువలన భారతదేశమునకు అపారమగు నష్టము సంభవించినది. ధీరుడును ఉదారుడును దేశభక్తుడును అగు స్వామిజీ ఘనమగు తనపాండిత్యమును జీవితమునుగూడ దేశమాతకు సమర్పించి పతితులను బలహీనులను ఉద్ధరించుటకు అసమానధైర్యముతో గూడిన ప్రేమతో ఘనమగు సేవ జేసెనని యీమహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు."

౨
ఉమరు సోభనీగారి మరణమునకు సంతాపము

"అసహాయోద్యమము ప్రబలముగానున్న రోజులలో కాంగ్రెసుకును దేశమునకును అత్యధికమగుసేవచేసిన ఉమరుసోభనీగారు అకాలమరణమునకు పాల్పడినందులకు కాంగ్రెసువారు సంతాపమును వెల్లడించుచున్నారు."

3
దక్షిణాఫ్రికా తీర్మానము

"ఇపుడు దక్షిణాఫ్రికాలో భారతీయుల సౌకర్యములనుగూర్చి ఆలోచించుటకు నాయకులసభజరుగుటకు కాంగ్రెసువారు ఆమోదించుచున్నారు. భగవంతుడు వారికి మంచిప్రేరణ జేయుగాక యని ప్రార్థించుచున్నారు.

ఈ విషయమున అధికముగశ్రద్ధ బూనుచున్నట్టియు అచట శాంతి నెలకొల్పుచున్నట్టియు సాధుపుంగవుడును ఆంగ్లప్రముఖుడును అగు సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారికి ఈసభవారు మరియొకసారి వందనము లర్పించుచున్నారు."

ఈతీర్మానములోని విషయములను జనరలు హార్టజాగు, సర్ హబీబుల్లా, సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగార్లకు తంతివార్తలమూలమున తెలియజేయుటకు అధ్యక్షున కధికారమియ్యడమైనది.

౪
కెన్యాలో భారతీయుల తలపన్ను

"దక్షిణాఫ్రికాలో కెన్యాలో దొరతనమువారు ఇటీవల భారతీయులు చెల్లింపవలసిన తలపన్నును హెచ్చించిరి. అది మొదట 20 షిల్లింగు లుండెను. తరువాత నాణెముల మారకపు మిషతో 30 షిల్లింగులుచేసిరి. ఇపుడది 50 షిల్లింగులు చేయుటకు చట్టముచేసిరి. ఈరీతిగా వారు పాశ్చాత్యుల అభిమతానుసారము భారతీయుల లాభమును స్వాతంత్ర్యమును వాంఛలను భంగపరచుచున్నారు."

౫
శాసనసభలలో కార్యక్రమము

(1) "ప్రజాప్రతినిధులకోర్కెలకు దొరతనమువారొసంగు ప్రత్యుత్తరము సంతృప్తికరముగనున్నదని కాంగ్రెసుమహాసభవారుగాని స్థాయిసంఘమువారుగాని నిర్ణయించువరకును మంత్రిపదవులను దొరతనమువారీయగల యితరఉద్యోగములను దేనినిగూడ శాసనసభలోని కాంగ్రెసువారు స్వీకరింపగూడదు. ఇతరులు మంత్రివర్గముల నేర్పరుపగోరినచోగూడ నెదిరించుచుండవలెను."

(2) "దొరతనమువారట్టిప్రత్యుత్తర మిచ్చునరకుగాని, కాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమువారు వేరొకవిధముగ నిర్ణయించువరకుగాని యీదిగువ 4 వ క్లాజులోని మినహాయింపుకు లోబడి శాసనసభలోని కాంగ్రెసువారు సప్లయిలను త్రోసివేయుచుండవలెను. బడ్జెటుల నిరాకరించుచుండవలెను."

(3) "నిరంకుశోద్యోగులు తమఅధికారములను బలపరచుకొనుటకు ఉపపాదించెడి చట్టముల నన్నింటిని తిరస్కరించుచుండవలెను."

(4) "జాతీయత సరియగుపద్ధతి నభివృద్ధి నొందుటకును ఆర్థిక వ్యవసాయ పారిశ్రామిక వాణిజ్యాది విషయముల యభివృద్ధికిని సాధనములగు చట్టముల బలపరచుచు తీర్మానముల నుపపాదించుచుండవలెను."

(5) "వ్యవసాయమునందు రయితులస్థితిని శీఘ్రకాలమున వృద్ధి నొందించుటకు పెర్మనెంటు సెటిల్మెంటు సౌకర్యములను జేయుటకు సాధనములగు తీర్మానముల నుపపాదించుచు చట్టములను బలపరచుచు నుండవలెను."

(6) "భూస్వాములకును రైతులకును,పరిశ్రమల యజమానులకును రయితులకును నిష్పాక్షికమగు న్యాయము కలుగునటులు పరస్పరము సద్భావమును కలిగించుచు మొత్తముమీద వ్యవసాయపు పనులను జేయు పనివాండ్రయొక్కయు యంత్రశాలల

లలో పనిజేయు కార్మికులయొక్కయు హక్కులను కాపాడు చుండవలెను."

౬

నిర్మాణవిధానము

"దేశమునందు ప్రజలకుగల రాజకీయహక్కులనుగూర్చి వారికి బాగుగ బోధించుటయును ఆహక్కులను బడయుటకు ప్రజలు నిర్మాణవిధానమును ముఖ్యముగ నూలువడకుట, ఖద్దరుకట్టుట, అన్నిమతములవారికి ఐకమత్యము కుదుర్చుట, అస్పృశ్యతనుతొలగించుట, నిమ్నజాతుల నుద్ధరించుట, ప్రజలు నిషావస్తువులను వాడకుండజేయుట, స్థానికసంఘములను వశపరచుకొనుట, గ్రామసంఘములను వశపరచుకొనుట, జాతీయవిద్యను వ్యాపింపజేయుట, యజమానులకును కార్మికులకును, భూస్వాములకును, రయితులకును, సామరస్యము కలిగించుట, పారిశ్రామిక వ్యావసాయిక కార్మికసంఘముల నేర్పరచుట, జాతీయార్థిక పారిశ్రామిక వాణిజ్యాది సౌకర్యములను వృద్ధిపొందించుట మున్నగు కార్యములను నెరవేర్చుచు తమహక్కులను బడయుటకు కావలసిన ప్రతిఘటనశక్తిని బలమును ప్రజలు పడయగల్గునట్లు వారిని సిద్ధపరచుట మున్నగుశాఖలకు సంబంధించిన నిర్మాణవిధానమును దేశమునందు కొనసాగింపవలెనని కాంగ్రెసు సభవారు నిశ్చయించిరి."

౭

విదేశములందు ప్రచారము

"(1) భారతదేశస్వాతంత్ర్యమునుగూర్చి విదేశీయులకుగూడ అభిమానమును కలిగించుటకు యథార్థములగు విషయములను విదేశములలో ప్రకటించుచుండవలెను. (2) 1927 జనవరి 20 వ తేదిని బ్రుసెల్సునగరమందు జరుగనున్న పరాధీన జాతుల సభలో కాంగ్రెసు ప్రతినిధిగ నుండవలెనని ప్రస్తుతి మచ్చటనున్న పండిత జవహరిలాలు నెహ్రూగారిని నియమించడమైనది."

౮

వంగరాష్ట్రపు ఆర్డినెన్సుఖైదీలు

"1818 మూడవ రిగ్యులేషను అక్రమమని కాంగ్రెసు మహాసభలవారును నితరసభలవారును చాలసారులు నిరసించియున్నారు. శాసనసభలలోని నియోజితసభ్యులు ఏకగ్రీవముగ నిరసించినను గూడ 1925 బెంగాలు క్రిమినలు లాసవరణచట్టమును గూడ ఆమోదించియున్నారు. ఈరెండువచట్టము ప్రకారము శాంతముగ ప్రజాసేవ జేయుచున్నవారు పెక్కుమందిని అరెస్టుజేసి వారిపైన నేరములమోపకుండను న్యాయస్థానములందు విచారణ జేయకుండను ఇప్పటికిని కారాగృహములందు నిర్బంధించియున్నారు. వారుచేసిన నేరమేమో యిప్పటికిని వారికి దెలుపబడలేదు. ఇట్టి అవసరచట్టములను అమలులోబెట్టుట దొరతనమువారి కెంతమాత్రమును న్యాయముగాదు. వారి నింకను చెరసాలలనుండి వదలకుండుటయు, వంగరాష్ట్రమునుండి యితరరాష్ట్రముల కంపుటయు అక్రమమని కాంగ్రెసువారలు ఖండితముగ నిరసించుచున్నారు."

౯

హిందూమహమ్మదీయసఖ్యము

"ప్రస్తుతము దేశమునందు హిందువులకును మహమ్మదీయులకును మిక్కిలి సంతాపకరములగు కలహములు జరుగుచున్నవి. కాన ఈ విరోధభావమును అంతరింపజేయుటకు తగిన సాధనములను కనిపెట్టుటకు హిందూమహమ్మదీయ నాయకులతో ఆలోచించి భారతీ కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు వెంటనే పనిబూనవలెనని యీ మహాసభవారు కోరుచున్నారు. కార్యసంఘమువారు నివేదికను పంపగానే స్థాయిసంఘమువారు ఆవిషయమునుగూర్చి కాంగ్రెసువారి కందరికి తెలియజేయవలెను. అవసరమగు ఇతరప్రయత్నములను గూడ చేయవలెనని యీసభవారు కోరుచున్నారు."

౧౦

కరెన్సీ విషయము

"కరెన్సీనిగూర్చి రాయలుకమిషను విచారణవలన చాల ముఖ్యాంశములు ఏర్పడగలవని మహాసభవారు గ్రహించుచున్నారు. కావున అవసరమైనచో ప్రవీణుల సహాయముతోగూడ కార్యసంఘమువారు ఈ సమస్యను సాకల్యముగ పరిశీలించి భారతీయులకు నష్టము కలుగకుండుటకు తగిన ఏర్పాటులను జేయుటకొరకు శాసనసభలలోని కాంగ్రెసువారికి సలహానొసంగవలెను."

౧౧

కార్యదర్శుల నియామకము

"ఎ. రంగస్వామి అయ్యంగారు, వల్లభాయి పటేలు, డా. యం. ఏ. అన్సారిగార్లను మరల కార్యదర్శులుగ నియమింపవలెను.

సేట్జి జమునాలాలు బజాజు, సేటు ఆర్. వి. జనకీగార్లను కోశాధిపతులుగా నియమింపవలెను.

౧౨

ఆడిటరులు

దలాలుగారిని షాగారిని (బొంబాయి) 1927 వ సంవత్సరమునకు ఆడిటరులనుగా నియమింపవలెను.

౧౩
సర్వదా ఖద్దరుధారణము
ఏడవ ఆర్టికిలులో మార్పు

"ఎల్లప్పుడును శుద్ధ ఖద్దరును ధరింపనట్టి కాంగ్రెసు సభ్యులు మహాసభకు ప్రతినిధులను, భారత కాంగ్రెసు సభకు సభ్యులను ఎన్నుకొనునపుడును, ఏకాంగ్రెసుసంఘములోను,ఏఉపసంఘములోను కూడ ఓటు చేయకూడదు. అట్టివారిని ప్రతినిధులుగను, సభ్యులుగను ఎన్నుకొనగూడదు. అట్టివారు ఏకాంగ్రెసు సభలోను,సంఘములోను,ఉపసంఘములోను పాల్గొనగూడదు. ఈ తీర్మానమును సరిగ అమలుజరుపుటకు అవసరమగు నిబంధనలను కార్యసంఘమువారు చేయవలె నని యీ మహాసభవారు కోరుచున్నారు."

౧౪
1927 లో కాంగ్రెసు మహాసభ

1927 లో కాంగ్రెసు మహాసభను జరుపవలసిన స్థలమును భారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘమువారు నిర్ణయింపవలెను.

౧౫
శిక్కు ఖైదీలు

"(1) గురుద్వారా ఉద్యమమునుగూర్చి శిక్కులయాందోళనము ధర్మయుతమును, న్యాయమైనదియునని దొరతనమువా రంగీకరించి గురుద్వారా చట్టమును జేసిరి కాని సర్దారు కారకసింగుగారు మున్నగు గురుద్వారా ఖైదీలను నింకను వదలియుండలేదు. గురుద్వారముల యుద్యమముసంబంధమున ఖైదు జేయబడిన వారినందరిని ఎట్టి షరతులను కోరకుండ విడుదల జేయవలెను. శిక్కులను గూర్చి చేయబడిన కఠినశాసనమును రద్దుపఱచవలెను. శిక్కులకు గల యిబ్బందులన్నిటిని తొలగింపవలెను. అటులుచేసినగాని శిక్కుల సమస్య పూర్తిగ పరిష్కరింపబడదు. (2) దొరతనమువారితో శిక్కులకు జరుగుచున్న సంఘర్షణము నందు కాంగ్రెసువారికి సంపూర్ణమగు సానుభూతి యుండుటయే కాక శిక్కులు తమహక్కులను బడయుటకు అహింసావిధానమున జరిగించునట్టి సక్రమములగు కార్యములన్నిటియందు వారికి కాంగ్రెసువారు మనఃపూర్వకముగ సహాయము చేయుదురని కూడ కాంగ్రెసువారు శిక్కులకు అభయమిచ్చుచున్నారు."

౧౬
కాంగ్రెసు నిబంధనలమార్పు
ఎనిమిదవ ఆర్టికిలులో రెండవ పేరా

"(1) ఏసంవత్సరమున గాని అక్టోబరు 1 వ తేది నాటికి కాంగ్రెసుసభ్యులుగ నుండనివారిని ఆసంవత్సరము డిశెంబరులో జరుగు కాంగ్రెసుమహాసభకు ప్రతినిధులుగ ఎన్నుకొనగూడదు.

మూడవ పేరా

భారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘసభ్యులు అధికారరీత్యా (ఎక్సుఅఫీషియో) మహాసభలో ప్రతినిధులగుదురు. వీరినిగాక రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘములు ఆరాష్ట్రమునందలి జనసంఖ్యనుబట్టి 50 వేలమంది కొకనిచొప్పునమాత్రమే ప్రతినిధుల నెన్నుకొనవలెను. (50 వేలకు తక్కువగానున్నను ఒక్కనినే ఎన్నుకొనవలెను) జనసంఖ్యను నిర్ణయించుటలో రాష్ట్రమునందుండు స్వదేశసంస్థానముల జనసంఖ్యనుగూడ చేర్చుకొనియే ప్రతినిధుల నెన్నుకొనవలెను. 1921 జనాభాపై నాధారపడవలెను. సంస్థానముల జనసంఖ్యను ప్రతినిధుల ఎన్నికకుమాత్రమే రాష్ట్రీయకాంగ్రెసు సంఘములవారు స్వీకరింపవలెనుగాని సంస్థానముల పరిపాలనాదివిషయములం దెంతమాత్రమును కల్పించుకొనగూడదు.

నాల్గవ పేరాను కొట్టివేయవలెను.

ఏడవ పేరాలో రెండవలైనులో "జరుగనున్న మహాసభ సన్మానసంఘము" అను వాక్యమునకు బదులుగా "భారతకాంగ్రెసు సంఘకార్యాలయము" అని చదువవలెను. పేరాచివర నున్న మాటలలో "అట్టినిబంధనలు" అను మాటలు మొదలు తీసివేసి యిట్లు చదువవలెను:"అట్టినిబంధనలు ముందుగా భారతి కార్యసంఘమువారిచే నామోదింపబడిననే కాని అవిచెల్లవు". 'అట్టి' అనుమాటలకుముందు ఫుల్‌స్టాపు పెట్టవలెను.

పదకొండవఆర్టికిలు నిట్లు చదువవలెను:

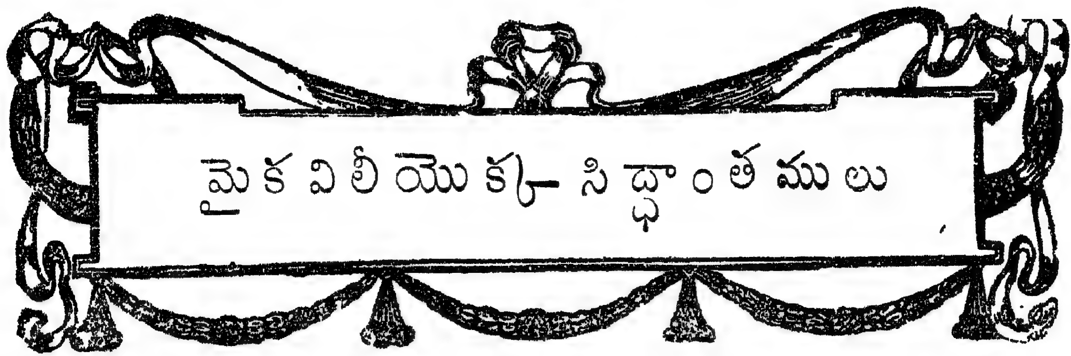
"ప్రతి ప్రతినిధియును మహాసభ జరుగుచోట శిబిరములలోనుండు భారత కాంగ్రెసు సంఘ కార్యాలయమువారికి అట్టి సర్టిఫికేటును చూపించి ఒక రూపాయిని చెల్లించినచో ప్రతిప్రతినిధిని కాంగ్రెసు మహాసభలకు రానిచ్చుటకొక టిక్కెటు ఇయ్యబడును."

తాత్కాలిక నిబంధన

గౌహాతీ మహాసభకు ప్రతినిధిరుసుము అయిదు రూపాయిలుగా ఏర్పరుపబడెను. ప్రతినిధిరుసుమువలనవచ్చిన ధనమునంతను సన్మానసంఘమున కిచ్చివేయవలెను.

17 వ ఆర్టికిలులో మొదటిక్లాజు నిట్లు చదువవలెను.

"మహాసభ ముగెసిన పిమ్మట 15 రోజులలోగా భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు ప్రతినిధిరుసుమువలనవచ్చిన మొత్తములో సగముమొత్తమును సన్మానసంఘమున కిచ్చివేయవలెను.

మైకవిలీయొక్క సిద్ధాంతములు

పి. బాపిరాజు గారు, బి. ఏ., బి. యల్.

యుద్ధానంతరమునుండియు, కౌటిల్యుని యర్థశాస్త్రమందలి నూతనవిషయప్రబోధము పాశ్చాత్యపండితుల నాకర్షించిననాటినుండియు మైకవిలీయొక్క సిద్ధాంతములయం దాధునికవిమర్శకుల కొక నూతనాదరము కలుగ జొచ్చెను. చంద్రగుప్తునినాటి చాణక్యు డెక్కడ; ఐరోపామహాసంగ్రామపుమొలకలను పెంచి యభివృద్ధిచేసిన బిస్మార్కు డెక్కడ; నవయుగాదినాటి ఫ్లారెన్సుదేశపు మైకవిలీ యెడ? ఇట్టి సంబంధములేని వారి చర్యలు చరిత్రకారులకు క్రొత్తయుత్సాహ మెట్లు కలుగజేయు నను సందేహము కలుగవచ్చును. కాని యొక్కవిషయము మాత్రము గ్రహించినచో నిది స్పష్టము కాగలదు. మానవస్వభావ మెల్లెడలను నొక్కటియే కాన మానవచరిత్రకూడ భిన్నభిన్నములుగా నగపడుచున్నను నిది యొక్కటియై పరిణమించుచున్నది. ఈయేకత్వమును నిరూపించుటయే చరిత్రకారుని ముఖ్యోద్దేశమై యున్నది.* ఈయేకత్వమే పైన పేర్కొనబడిన మువ్వురివ్రాతలయందును క్రియలయందును నగపడుచున్నది. ఇదియే పండితుల నాకర్షించుచున్నది. దీనినే పేరు మువ్వురు దృఢపరచుచున్నారు.

మైకవిలీసిద్ధాంతములనే దేశకాలానుచితముగ మగధదేశసంస్థాపకు డనబరగు చాణక్యుడు వెల్లడిచేసెను. లివి యను చరిత్రకారుని నాధారముగ గైకొని మైకవిలీ తన సిద్ధాంతములను నవయుగాదియందు స్వదేశస్థితిగతుల కనుగుణ్యముగ వెల్లడిచేసెను. ఈసిద్ధాంతములనే యాధారభూతములుగ జేసికొని బిస్మార్కు జర్మనీదేశమును సంగ్రామమునకు సిద్ధపరచెను. ఇట్టి యీమువ్వురిసందేశ మొక్కటియై వీరలను రాజకార్య నిర్వాహకులలో గొప్పవారుగ పరిగణింపబడునట్లు కావించినది.

ఈమువ్వురిలో మధ్యస్థుడైన మైకవిలీ 1469 సం. జన్మించి 1527 సం.న కాలధర్మము నొందెను. 1513 సం. ప్రాంతమునందు తనవ్రాతలలో ముఖ్యమైన "ప్రిన్సును" సంపూర్ణము చేసెను. 1520 సం. మతగురువు సందేశానుసారముగ తన ఫ్లారెన్సుచరిత్రను ప్రారంభింపగలెను. అంత్యకాలమందు "మాండ్రగోలా" యను నాటకమును రచించెను. ఈమూటియందును ముఖ్యముగా తన "ప్రిన్సు" నందు తన రాజకీయసిద్ధాంతములను వెల్లడిచేసెను.

ఈసిద్ధాంతములను గమనించినయెడల నివి యనుభవమునుండి వ్రాయబడినవి కానట్లును, కేవలము కల్పితములై మనస్సృష్టిమాత్రమైనట్లును, న్యాయపరుల కాచరణలోనికి తేననర్హములైనట్లును, ధర్మవిరుద్ధముగా నున్నట్లును చదువరులకు తోచకమానదు. కాని యథార్థమేమన: ఇవి యాచరణీయములనియు, మైకవిలీకాలము నాటికి ఇటలీదేశ మనుభవించుచున్న ఘోరసంగ్రామావస్థనుండి విముక్తినొందించు ప్రయత్నముల కనుగుణ్యమగు ననుభవజ్ఞానముతో వ్రాయబడినవి కాబట్టి యివి యనుసరణీయములనియు ననేకవిమర్శకు లిటీవల వ్రాయుచున్నారు. తత్కాలమందలి ఇటలీదేశపు సంక్షోభము బాహ్యమునకు రక్తపాతకరమైనను సంక్షోభమే కావచ్చునుగాని దీని

* ఇందువలననే చరిత్రకారులకు పితామహు డనబరగు హెరొడొటస్ వ్రాసిన చరిత్రలు పిట్టకథలవలె గాన్పించుచున్నవే కాని యీ చరిత్రాత్మకసందేశమును వెల్లడిచేయుటయందు 'థూకిడైడిస్' వ్రాతలకు సరి కాకున్న వని కొందరి యభిప్రాయము.

యంతరార్థము వేరొంపుగలదు. ఆయాపరిస్థితుల ననుసరించి వెంపొందిన చిన్నచిన్న ప్రజారాజ్యములయొక్క ప్రవృద్ధి శాంతిదాయకమా? లేక వీనినన్నిటినికలిపిప్రజల సౌఖ్యభారమును వహించిన యేకచ్ఛత్రాధిపత్యము శాంతికరమా? యను రెండువాదనల సంక్షోభమే దీని యంతరార్థము. ఈసంక్షోభమే చంద్రగుప్తుని కాలమందును బిస్మార్కుకాలమందునుగూడ పొడసూపినది. మరియు చంద్రగుప్తునినాటినుండియు కలత గలుగజేయుచున్న రాజకీయ మతవిషయసమ్మేళనముయొక్క యసర్థకములుగూడ "ప్రిన్సు"నందు చర్చింపబడెను. కాబట్టి రాజకీయవిషయములకు మతవిషయములు ప్రధాన మనువాదన నిది ఖండించుచున్నట్లు తెలుచున్నది. ఇట్టివిషయములను చర్చించుటలో మైకవిలీ చూపించిన విశేష మేమన నీచర్చలను సమకాలికవిషయప్రాముఖ్యముతో గాక, మానవచరిత్రకు సంబంధమైన విశాలదృష్టితో గమనించియున్నాడు. మానవచరిత్ర శతాబ్ధిమాత్రము గలది కాదని స్థూలదృష్టితో చరిత్రకారులకు చూపించవలసిన యేకత్వముతో నిరూపించియున్నాడు. అరిస్టాటిల్‌నాటినుండియు నాచరణలో లేని యీచరిత్రరచన పద్ధతిని పునర్నిర్మాణముగావించెను. ఇదేరీతిని గావింపబడిన జాతీయసేనాదళములను గూర్చిన చర్చలు కూడ చంద్రగుప్తునినాటియు, జర్మనీవిజృంభణకాలమునాటియు జాతీయదళములను జ్ఞాపకపరచుచున్నవి. వీని యావశ్యకత నేటి ప్రతిహైందవునకును స్పష్టమై యున్నది. ఈకారణములచేత నింతవరకు ధర్మవిరుద్ధము లనబడిన మైకవిలీసిద్ధాంతములు కొంతకాలమునుండియు విశేషప్రాముఖ్యమును వహించుచున్నవి.

ఇక "ప్రిన్సు" నందలి విషయములను సూక్ష్మముగా విచారింతము. దీనియందు ధర్మవిరుద్ధమైన రాజ్యాంగతంత్రము బోధింపబడె నని చాలమంది యభిప్రాయము. ఇది మానవధర్మము నణగద్రొక్కి తాత్కాలికావశ్యకతనే ప్రధానముగ గైకొని నీతిబాహ్యముగ ప్రవర్తింపవలె నని బోధించుచున్నది. కాని యిదియంతయు వక్రోక్తిని వ్రాయబడినదే కాని యథార్థముగా నిట్టి విషయములను బోధించుటలేదని కొందఱి యభిప్రాయము. సమకాలికచరిత్రను దాని కనుకూలమగు నిరంకుశాధికారముయొక్క యావశ్యకతను గమనించినయెడల నిది వక్రోక్తితో వ్రాయబడ లే దని స్పష్టము కాగలదు. చాణక్య బిస్మార్కులవలెనే "ఆవశ్యకత నీతిమార్గము నెరుంగజాలు" దను సారాంశమునే 'ప్రిన్సు'కూడ బోధించుచున్నది. అట్లు కానిచో రాజకార్యనిర్వహణము కాజాలదని వీరిమతము. కావుననే మైకవిలీ "తాను గావించిన వాగ్దానము తనకు లాభకరము గా దని తోచినయెడల వివేకియైన రాజకార్యధురంధరుడు వాగ్దానభంగము గావించుటకు జంకకూడ" దని వ్రాయుచున్నాడు. దేశసంరక్షణాభంగము కానున్నయెడల, దానిసంరక్షణమునే ప్రధానముగ జేసికొని, యవమానమునకుగాని, యవినీతికిగాని వెఱువగూడదని వ్రాయుచున్నాడు. "జనసామాన్యము నీచమైనదయు స్వలాభాపేక్షను కోరునదియుగా నున్నది. వారికి స్వలాభసిద్ధి యగునంతవరకు వారు రాజునకు మిత్రులే కాని యట్లు కానిపక్షమందు వారు శత్రువులై రాజునకు హాని చేయజాలుదురు. కాబట్టి రాజు మెలకువగల్గి న్యాయశాస్త్రమును, బలమును ఆధారము చేసికొని పరులనునమ్మకుండ ప్రవర్తింపవలెను. ఇట్లు ప్రవర్తించుచు నెల్లకాలములయందును యుద్ధసన్నద్ధుడైయుండవలెను."ఇట్టివ్రాతలతో'ప్రిన్సు'నిండియున్నది. నేటి డిస్ఆర్మమెంటు సభల పర్యవసానముదీనినే దృఢపరచుచున్నది.మరియు మానవులయందుజంతుస్వభావమిమిడియున్నది కాబట్టి జంతువులపట్లనుపయోగింపబడు పశుబలమును మానవులపట్ల నుపయోగించుటకు పాలకుడు జంకకూడదు. దేశముకొఱకు లాభకరమేమైనగాని రణరంగమందుచావకూడదని వ్రాయుచున్నాడు. దేశక్షేమము కాదనితోచినయెడల నెంతఘనకార్యముకొఱకునైనను చావకూడదనియు, యుక్తిచేత కార్యమును సాధింపవలెననియు మైకవిలీ యభిప్రాయము. ఇట్టిమతమే సామ్రాజ్యసంస్థాపకులగు కొందఱు మొగలాయిచక్రవర్తులను, శివాజీనికూడ నావహించియున్నట్లు తోచుచున్నది. ఇట్టిమతము నవలం

బింపకపోవుటచేతనే కొన్ని రాజపుత్ర సంస్థానములు క్షీణించినట్లుకూడ చరిత్రలయందు విశదీకరింపబడినది. "మార్గాన్వేషణమునకు మంచిచెడ్డలు, గౌరవాగౌరవము లును సమానమే" యనికూడ 'ప్రిన్సు' సూచించుచున్నది. తుద కన్నిటిలోను ప్రధానమైనది నైవఘటనమేయనియు, నిది స్వశక్తిని బంధించుచున్న దనియు మైకవిలీ నమ్ము చున్నాడు.

మైకవిలీ కడు స్వాతంత్ర్యాభిలాషి; కావుననే యితడు ప్రజారాజ్యపక్షపాతి. కాని యితని మతమందు ప్రజా స్వాతంత్ర్యము దేశక్షేమంకరము. అట్టిపక్షమందే యితడు గ్రీకుప్రజాపాలిత రాజ్యములవంటివానినభిలషించును. కాని యెడల దేశమందు శాంతిని స్థాపింపగల్గు నిరంకుశాధికా రమే యాతనికి ప్రియమగును. ఇట్టిశాంతిస్థాపకుడు నిరం కుశాధికారియైనను తనజీవితకాలమందు బాగుగ పరిపా లించుటయేకాక, తనయనంతరమందుకూడ నట్లు పరిపా లింపబడు నేర్పాటులను గావించి గతించినచో నట్టినిరంకు శాధికారియే మైకవిలీకి ప్రియుడగును. ఇక ప్రజాస్వాతం త్ర్యమన్ననో అది వ్యక్తిగతమైనదిగానుండక, సాంఘిక స్వాతంత్ర్యమై యంత్యమందు రాష్ట్రమునకు శ్రేయోదా దాయకమైనదిగా నుండవలెను. కావున మైకవిలీకి ప్రధా నమైనది రాష్ట్రము, దాని యభివృద్ధియేకాని దానిని సమ కూర్చువిధానము ప్రధానముగాదు.

పదునారవ శతాబ్దమున నిట్టివిషయములతో మైక విలీయిటలీదేశమునుసంక్షోభమధ్యమునుండితప్పించి ప్రజా రాజ్యసంస్థాపనకుబూనుకొనెను. ఇట్టిసిద్ధాంతముతోడనే బిస్మార్కు నిరంకుశాధికారభూయిష్ఠమైన సామ్రాజ్యస్థా పనకుగడంగెను. యుద్ధానంతరమున తేలినవిషయమేమనగా ఇట్టిసిద్ధాంతములయందు ప్రపంచమునకు విసుగ్యతగల్గి శాం తినిగోరుచున్నదని కొంద అభిప్రాయపడుచున్నారు; కాని మరికొంద సిద్ధాంతములయొక్క ప్రాముఖ్యము హెచ్చైన దని చెప్పుచు మానవులు నమ్మదగినవా రనియు, స్వాభి లాషపరులు కారనియు తలచి నేడేదేశపురాజనీతి నిపుణు డైనను కార్యసాధనము చేయగల్గినాడా, చేయగలడా యనియు; రక్తపాతము కాకుండగను, నిరపరాధులనునమ ర్పణచేయకయు, నిష్కాపట్యముతో యుద్ధము చేయగల్గు దురా యనియు; నేడోయొకమానవుడు నీతిమార్గముతో ప్రవర్తించినట్లుగా రాజు ప్రవర్తించినచో రాష్ట్రమునకు కీడుమూడక యుండునా యనియు; ఇట్లు సంకోచించు చున్నారు. ఈసంకోచముయొక్క భావ మేమనగా నేటి రాజ్యపాలనలకు విజయమును చేకూర్చునవి మైకవిలీ యుదాహరించిన సారాంశములేకాని, శత్రువు చేతజిక్కి నచో మేలుగూర్చి పొమ్మనుట చాలునను బద్దినీతులు రాజ్యసంస్థాపనలకు లాభకరముగావనియు, అట్లయ్యేనేని మధ్యయుగమందలి రాజపుత్ర సంస్థానముల వలె రాజ్య ములు కీటకములట్లునశించి రూపుమాయుననియునే తాత్ప ర్యము. పరిస్థితు లిట్లున్నపుడు యుద్ధసన్నాహములను మూలద్రొక్కి శాంతిని నెలకొల్పుయత్నము లెట్లు కొన సాగగలవు?

విహారీ విహారము

జంధ్యాల శివన్నశాస్త్రి గారు

కృష్ణుడు

నల్లకల్వల చాయను నవ్వుమేనఁ
బసిఁడిపుట్టము వింత శోభను నొసంగ
బాలభానుసువర్ణ ప్రభాలలామ
నీలమణి భూధరంబటు గ్రాలు శౌరి.

హృదయదుర్గమ్ముఁ జొచ్చుచు మదనవిభుఁడు
ద్వారమున నుంచిపోయిన ధ్వజము లనఁగ
యదుకిశోరుని కర్ణములందుఁ గ్రాలు
మకరకుండలములఁ గాంచుమా లతాంగి!

హారితరుచిగల్గు వంశిక నల్లకృష్ణుఁ
డధరమునఁ దాల్చినంతనె యధర నయన
వసనసుందరకాంతి శబలిత మగుచు
నభ్రగతశక్రచాపము ననుకరించు.

నెమలిపింఛమ, కృష్ణుమూర్ధమున నెక్కి
తనుచు నిటు మిడిసిపడెద వెందనుక నీవు?

వింటివో లేదో రాధ కోపించె నంట
యాపె పదధూళి దుమువగానగును నీకు.

విరహిణీ సమాశ్వాసము

గగనమున మేఘపటలము గానరాదు
పొలఁతి! యల్లదె కాంచుము పురులువిప్పి
నెమళు లాడుచు నున్నవి నిక్కువమ్ము
కృష్ణుఁ డీయెడ నీకడ కేగుదెంచు.

అభిసారము

ఇరువు రాశ్లిష్టులై నిశి నేగుచుండ
రాధికామాధవుల శరీరములు వరుసఁ
గౌముదీఛాయలందునఁ గానరాక
యభిసరణజయమునకు సాయ మొనర్చె.

వయస్సంధి

శైశవచ్ఛాయ యింకను జనఁగలేదు
యౌవనజ్యోతి యెడలెల్ల నలముకొనియె
రమణిగాత్రమ్ము [1]తాపితారంగువిధము
మెరయుచున్నది మెచ్చులబరఁగియగుచు.

యౌవనము

యౌవనోద్వేగమంగము లావరించె
దానినేఁగునఁ గాఁబోలు తరుణినడుము
జవ్వజవ్వన సాఁగుచు జనులకనుల
కమితమోదమ్ము గూర్చుచు నలరుచుండె.

వేణి

జారుపయ్యెదఁ గుచములు చనుకలఁగ
వెనుకకు నొమ్మచ్చుకరముల వెంట్రుకలను
బట్టి వేణిని బంధించు భాసురాంగి
యెవని మనసును బలిమి బంధింపలేదు?

నీలములు గోమలమ్ములౌ నిడుదకురులు
విడినఁ జూపఱ ధైర్యమ్ము వీడఁజేయు
జడగ బంధింపఁబడియుండు నెడలనింక
నెట్టిమనసుల నేని బంధించు బళిర!
వేణి యెవ్వాతె పదము చుంబించుచుండు
నెపుడధోగతి నెవ్వాతె యిచ్చగింప
దట్టి కాంతయుండఁగ హృదయమ్మ! నీకు
జడమయంబగు తీర్థంపుగోడవ యేల?

తిలకము

సొగసు కిరవగు మగువ నెమ్మొగమునందుఁ
గ్రాలు రతనంపుబొట్టును గంటె సఖుఁడ!
చంద్రమండలమునఁ జేరి సాంద్రతేజ
మినుమడించెడు దినకరు ననుకరించు.

పసిమిసిగ్గులు దేలెడు వదనమందు
కర్పూరము, కుంకుమమ్మును, కస్తురియును
తిలకముగఁ జేరి కరము శోభిలుచునుండు
సుందరస్థానములు నన్నె నొందరెపుడు?

[2]బింగాసంయోగమున జగమందు సంఖ్య
వళిగుణాధిక గరిమమ్ము దాల్చునంట్రు
బిందుసంయోగమున నీవెలందిముఖము
బాపురే! యసంఖ్యగుణప్రభానము వహించు.

రవిసహాయుతఁ గాలరాహువును జీల్చి
సమధిక ప్రభ వెల్గెడు చంద్రుఁడనఁగ
విపులపడిన నల్లకురులు గప్పినను నాపె
కుంకుమాంకితముఖము వెల్గొందుఁ గరము.

చాల వెలుగల్గియును మాణి చానపాద
కటకముల జటితమయ్యెడు గతివహించె
గన్వచేయని ముచ్చబంగారు బళిర!
కామిని లలాటమున కలంకారమయ్యె.

కలికి గోరోజనపుఁ దిలకమ్ముపైన
నిలిచిన ధవళాకృతులు గాంచితే వయస్య!
బాహుభయమునఁ గుజమండలమున దూరు
నిందుకళలన శోభనహింపుచుండె.

కలితమధుపానజనిత రాగమ్ము పర్వి
గుట్టు తెలుపనిదనుక నాకోమలాంగి
పసిఁడివన్నె మొగంబున నెసఁగుపీత
చందనముబొట్టు నయనగోచరముగాదు.

కనుబొమలు

మొగ్గరమ్మును, గనుబొమల్, ముంగురులును,
గానమును, విల్లు, తూపులు, గామినియును
వక్రతాగుణ మెంతెంత వఱలుచుండు
గౌరవాతిశయమ్మును గాంచుఁ గాదె.

నేత్రములు

మరుఁడు కౌతుకపరుఁడయి మచ్చరమ్ము
గొలుప నన్యోన్య జయమునకును గడంగి
నాతిచాతుర్యమును నయనములు నంత
కంతకును బెరుగుచున్నవి పంతమునను.

పసిడిపతకము బహుమతిబొందినట్టియు రిజిష్టరుకాబడిన

ఓటోదిల్ బహారు అత్తరు నేకొనుడు

మరల బంగారు పతకముచే [illegible] మానింపబడుటయే దాని ప్రాముఖ్యమును చాటుచున్నది.

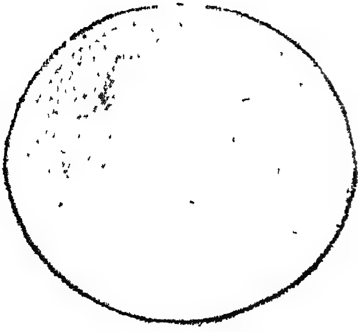
ప్రసిద్ధిలోనుండు ప్రతివస్తువు, సహజముగ అనుకరింపబడుచుండును. ఇప్పుడనేక అనుకరణములు బయల్వెడలినవి. ఇవి యెల్ల ఒకే మాదిరి పెట్టె ఒకేమాదిరి సీసా,గలిగి యుండును. కాని అందుండు పదార్థముమట్టుకు ఓటోదిల్ బహారు యిచ్చునంతటి ఆనందమును, సౌఖ్యమును గూర్పజాలదు. ఇటీవల జరిగిన బెంగుళూరు ప్రదర్శనోత్సవ సందర్భమున కూడిన ఎక్సపర్టులు తిరిగి ఓటో దిల్ బహారునకే వారిమోదమును సూచించిరి.

అనుకరణమాత్రమైన అత్తరులమీద వ్యర్థముగ నీపైకము నేలవెచ్చించెదవు? శ్రేష్ఠమైన, అసలు ఓటోదిల్ బహారుఎల్లప్రదేశములందునుదొరకగలదు. నీవు దానికొఱకై వెచ్చించు పైకమునకు తగిన తృప్తి నందగలవు. దానియొక్క సౌరభము మంచి తోటయందలి సుమముల సారమునొకబుడ్డిలో నెక్కించినటులు ఆనంద మందగలవు.

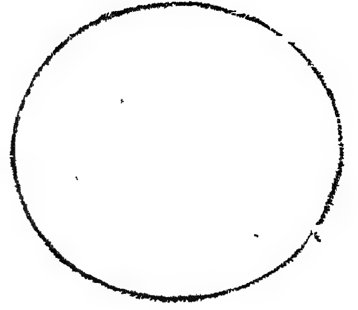
అరఔన్సు రు. 2, పావుఔన్సు రు. 1-4-0, ఒకడ్రాము 0-12-0, తపాలుచార్జి రు 0-6-0

ది ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్గు & కెమికల్ కంపెనీ

తపాలు పెట్టె, నెం. 2082 బొంబాయి.

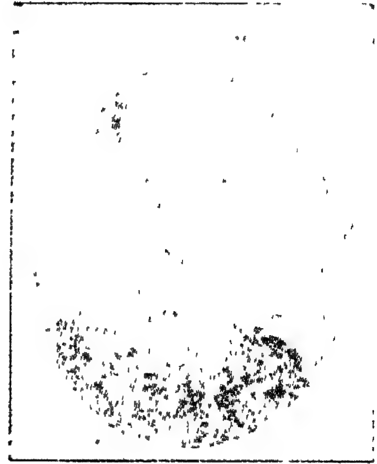
జనరల్ ఫెంగు యుసియాంగు

జనరల్ యాంగు సెను

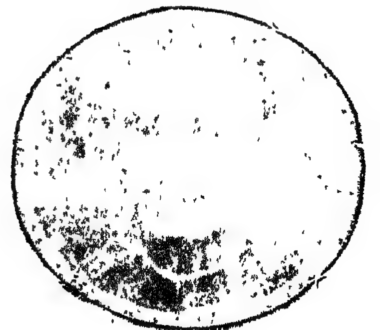
యుజన్‌చెను గారు,
చీనా జాతీయప్రభుత్వ ప్రధానమంత్రి

ఓ. సి. ఓమల్లె గారు,
చీనాలో బ్రిటిషుప్రభుత్వ ప్రతినిధి

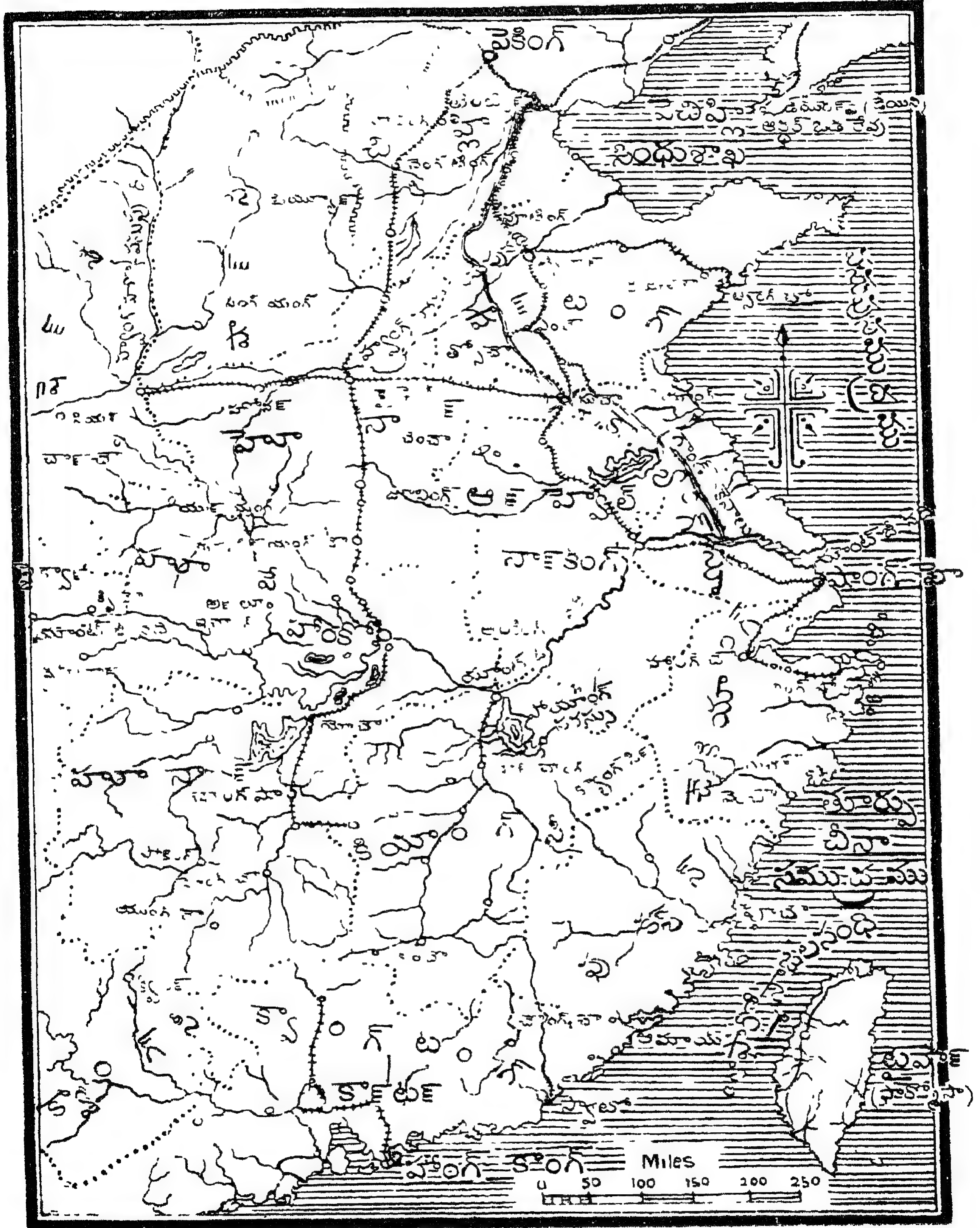

మార్షలు చాంగ్‌ట్సొ లిను

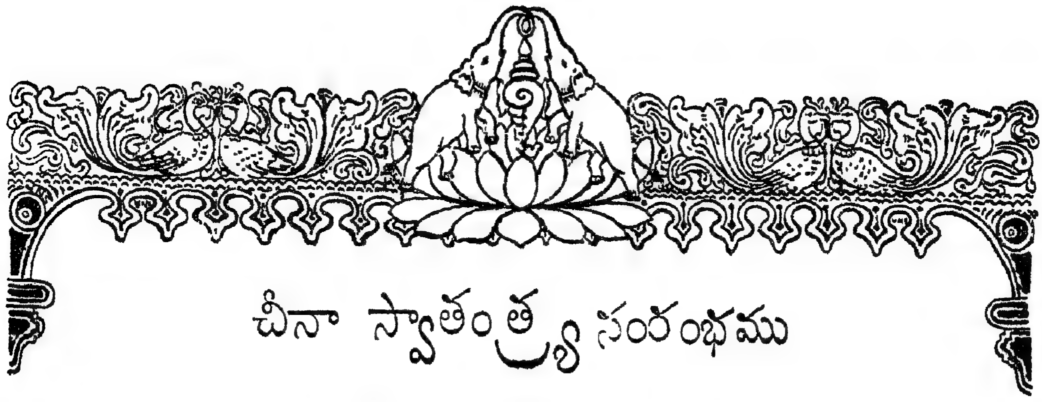

మార్షలు ఊ పే ఫూ

తూర్పు చీనాదేశపు సూచిక పటము.

ప్రస్తుతము యుద్ధసన్నాహములు జరుగుచున్న ముఖ్యస్థానము లిందు గనుపరుపబడినవి.

చీనా స్వాతంత్ర్య సంరంభము

జయంతి వెంకటకిరీటిరావు గారు

దేవభూమియని ప్రసిద్ధికెక్కిన చీనాదేశ మిప్పుడు అన్యోన్య సమరసంకులములకాకరమై, ప్రపంచ రాష్ట్రములకు భయము గొల్పుచున్నది. తత్సమర ఫలితము లొక్క చైనీయులకు మాత్రమే సంబంధించినవి కావు. కొన్నివత్సరములుగా, బలవంతములగు ప్రపంచ రాష్ట్రముల చర్యలవలన, చీనాయందు ప్రతివిషయము అంతర్జాతీయ ప్రాముఖ్యమును వహించుచున్నది. ప్రస్తుతము చీనాయందు జరుగుచున్న సమరము ప్రాక్పశ్చిమ విజ్ఞాన సంఘట్టనము, పాలకపాలితజాతుల సహజవైరము, ఖామందులకు కార్మికులకునుండు నిరంతరమగు పోటీ యని చెప్పవచ్చును. కడచిన యిరువదేండ్లనుండియు చీనా చారిత్రమును గమనించినవారు చీనాజాతీయోద్యమము విదేశీయ నిరంకుశ దాస్యమును తిరుగద్రోసి ప్రాగ్దేశముల విజ్ఞానభాస్కరుని స్వచ్ఛకాంతులతో ప్రకాశింపజేయుట కెట్లు యత్నించుచున్నదియు, ఎట్లు విజయము కాంచుచున్నదియు దెలిసికొనగలరు.

సామ్రాజ్యకాంక్షకు గురియగుట

చీనా సంరంభమునకు రాజకీయసాంఘిక ప్రాముఖ్యముగలదు. సామ్రాజ్యకాంక్షను తృప్తిపరచుకొను నిమిత్తము, "వెనుక బడియున్న" దేశములలోనికి వ్యాపార మిషపై ప్రవేశించి దేశమునం దార్థికసంపర్క మేర్పరచుకొని, మతప్రచారకులను ప్రవేశపెట్టి, వారిద్వారా జనవశీకరణ తంత్రముల బన్నుటయు, క్రమేణ యీగుట్టు బయలుపడి దేశీయులు తిరుగబడెదరని భయముతోచగనే మతసంరక్షణము, వర్తకపుహక్కులసంరక్షణ మనుకారణముల జూపి, సైన్యముల దెచ్చి దేశము నాక్రమించుకొనుటయు, ఆధునిక రాజనీతియైయున్నది. ఈపద్ధతి చీనాలో విక్టోరియాకాలమునందు ప్రారంభమయినది. అప్పటికి చీనావారికి ఇతరదేశములతో రాజకీయసంబంధము లేదు. పాశ్చాత్యులు పలుదేశములవారు వచ్చి వర్తకము చేసికొని పోవుచుండిరి. చీనాప్రభుత్వమువారికి ఎట్టి ఆక్షేపణయు లేకుండెను.

బ్రిటీషువారు విదేశములనుండి నల్లమందు చీనాలోనికిదిగుమతిచేయ మొదలిడిరి.విషతుల్యమగుఈమందును చీనాప్రభుత్వమువారు నిషేధించియుండిరి. బ్రిటీషువారు తమవర్తకపు హక్కులను నిలబెట్టుకొనుటకై పోరాడిరి. 1840 సం. నల్లమందు యుద్ధములు ప్రారంభమయినప్పటి నుండి ఆర్థికసంపర్కమంతయు రాజకీయముగ మారెను. ఒకదానివెనుక నొకటి రేవుస్థలములను బ్రిటీషువారాక్రమించుకొనిరి. హాంకాంగు, కౌటాను వీరివశమయ్యెను. చీనావారియొద్ద నష్టపరిహారముగొని, మతప్రచారపు హక్కునుగూడ బడసిరి. చీనా భూగర్భమున లోహపుగనులు, బొగ్గుగనులు గలవని పాశ్చాత్యులు త్వరలో గుర్తించిరి. ప్రత్తి, పట్టు, తేయాకేకాక, రైళ్లు, స్టీమర్లు నిర్మించుటకు వలయు సామగ్రిగూడ గొంపోవచ్చునని తలంచిరి. అందుచే బలవత్తరమగు రాజ్యములన్నియు నెవరిమట్టునకు వారు వేర్వేరు భూభాగములను స్వాధీనపరచుకొనిరి. వీటికి "కన్సెషన్సు" అనిపేరు. ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఫ్రాంసు, అమెరికా, రషియా, జపాను దేశములకు ఇట్టి భూవిభాగము లేర్పడియున్నవి. ఫలవంతేమును, ప్రజాసమృద్ధమునగు యాంగ్‌ట్సులోయ బ్రిటీషువారిదయ్యెను. షాంటాంగు రేవుస్థలము అందరి కన్సెషను భాగములుగా విభజింపబడియున్నది.

ఈ పద్ధతిలోనున్న చిత్రమేమనగ, ఈ ప్రాంతము లందుండు విదేశీయులు చీనా దేశపు చట్టములకు లోబడి యుండరు. వారిపై చీనా ప్రభుత్వమునకెట్టి యధికారము లేదు. ఎగుమతిసుంకములను వారే విధించుకొందురు. అందలి నగరములలో మునిసిపాలిటీలు ఐరోపీయనుల వశమై యుండును. అందుండు చీనావాసు లెన్నులు చెల్లించవలెను గాని ఓటు చేయరాదు. ఈ 'కన్సెషన్సు'లో అధికారులు తమసైన్యములను తెచ్చియుంచుకొని యిష్టము వచ్చినరీతిని పరిపాలించుచుండిరి. వర్తకపు ఖానాలను తామే యుంచుకొనుటగాక, రైల్వే తంతివార్తల నిర్మాణముగూడ స్వాధీనపరచుకొని తమకనుగుణ్యముగ నుపయోగపరచుకొనుచుండిరి. మిలిటరీవారి కార్యములు సామాన్యకృత్యము లయినవి. చీనాయందలి బ్రిటీషువారి ప్రవర్తనగూర్చి ఒక ఆంగ్లేయ ప్రముఖుడే (ప్రఫెసరు సెన్సర్డుగారు) యిట్లు వ్రాసియున్నారు: "హాంకాంగును బలాత్కారముగ లాగికొంటిమి. బ్రిటీషు శతఘ్నిఘోషములచే బెదరించి చీనా నౌకాలయముల ప్రవేశించితిమి. చీనా యందు నివసించుచును చీనాశాసనములను న్యాయస్థానములను ధిక్కరించి స్వేచ్ఛాప్రవర్తనకు గడంగితిమి. చీనా సముద్రతీరములందు నదులలోను మన యుద్ధనౌకలను పహారాద్రిప్పుచు అనేక సంవత్సరములుగ నిరంతరము చీనాదేశీయుల ఆత్మగౌరవమును కాలమట్టుచుండుట విషాదకరమగు కాలవైపరీత్యముగాక వేరేమనదగును. ఈ చర్యలవలన చీనాజాతీయాన్నత్యమునకు ఇంతవరకు మనమే (బ్రిటీషువారు) ప్రబలశత్రువులుగ నున్నాము."

ఐరోపా యుద్ధానంతరపు సంగతులు

ఐరోపా యుద్ధానంతరము వాషింగుటను సంధిషరతుల ప్రకారము అందు పాల్గొనిన తొమ్మిది ప్రభుత్వములు గూడ చీనావారి స్వాతంత్ర్యాభిలాషను పోషించుటకును, తామెవ్వరు చీనాదేశ పరిపాలన విషయమునందు జోక్యము కలుగజేసికొన కుండుటకును, తమదేశీయుల సంరక్షణార్థము మాత్రము కొలదిగ సేనలనుంచుటకును, అట్టి సంరక్షణ చీనాప్రభుత్వమువల్లనే చేకూరునను నమ్మకము తోచినవెంటనే సేనల తీసివేయుటకును అంగీకరించియుండిరి. కాని చీనాలోని పరరాజ్యస్థానములందు యధారీతి చర్యలు జరుగుచునే యున్నవి. జర్మనీవారుమాత్రము ప్రత్యేకసౌకర్యములను వదలుకొనవలసివచ్చెను. ఈషరతుల ననుసరించుచు పరరాజ్యములన్నియు చీనాయెడల అనుకూలముగనుండినట్లే యుండి, చీనాలో తమకుగల పలుకుబడినంతను నుపయోగించి మిషనరీబలము వారభివృద్ధిచేసికొనుటకును, ప్రజాభిప్రాయమును తమవైపు త్రిప్పుకొనుటకును, మిషనరీలద్వారాను, విద్యాసంస్థలద్వారాను యత్నించుచుండిరి. దీనినిబట్టి యీసంరంభముయొక్క ఆర్థిక సాంఘిక ప్రాముఖ్యమునుగూడ గుర్తింపవచ్చును. ఇట్లు చేయుటలో రషియాసోవియటు ప్రభుత్వము వారిసేవ చీనాజాతీయవాదులకు సహాయకరముగనున్నది. రషియావారు తమ ప్రత్యేకహక్కులను వదలుకొనిరి. తమకు సహజముగు సాంఘికదృష్టితో పరిస్థితులు పరికించి, చీనాదేశము ధనాతిశయము సామ్రాజ్యాకాంక్షగల విదేశీయులచే పీల్చిపిప్పి చేయబడుచున్నదని తలంచి, యీ ఉపద్రవమునుండి తప్పించుటకై 1925 సం॥న సంధి చేసుకొనిరి. అంతకుముందే కాంటనీసుఉద్బోధనవలన విదేశీయులయెడ ద్వేషభావము ప్రజలలో ప్రబలియుండెను.

జాతీయోద్యమ ప్రారంభము

మూడుతరముల క్రిందటిచీనావారికి పాశ్చాత్యవర్తకముయొక్క గూడార్థము తెలియకపోవచ్చును. అంతేకాక విదేశీయవర్తకులకు ప్రత్యేకసౌకర్యము లొసంగుట ప్రాద్దేశములందాచారమయియుండెను. భారతదేశమునందేమి జరిగెను? ఈసౌకర్యములనిచ్చుట తమకే ముఖ్యము కలుగునని దేశీయులెరుంగకుండిరి. ఇట్టి పరిస్థితులను చీనా యువకులు భరింపజాలకుండిరి. చీనాలో జాతీయోద్యమము బయలుదేరెను. 1911 సం॥కు పూర్వము చీనాదేశము "మంచు"యను రాజకుటుంబమువారిచే పరిపాలింపబడుచుండెను. పాలకుల అశ్రద్ధచేతను, నానాటికి స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ పెరుగుచుండుటచేతను, పాశ్చాత్యనాగర

వ్యాపింప జేయుటయందు ఉత్తరభాగమున మిక్కిలి పాటుపడుచున్నారు. కాంటను ప్రభుత్వమునకువలెనే వీరి కిని జయము కలుగుచున్నది.

(3) ఉపేఫూనేవాని—వీరు మధ్యభాగమునందు ఎక్కువ అధికారము గలిగియుండిరి. ఆధునికసైనిక విద్య లందు ఆరితేరినవారు. ధనసాహాయ్యమట్టిలేదు. 1926 సం.న వీరి ప్రభ వెలుగుచుండెను గాని రెండు మూడు నెలలనుండి వెనుకబడి యున్నారు.

(4) సనుచెంగుఫాంగుగారు—యాంగ్‌ట్సీ లోయను షాంటాంగును ఆక్రమించుకొనిరి. అవైపునుండి కాంటను పైకి దాడి వెడలజూచిరి. షాంగేయందలి విదేశీయులు తమసంరక్షణ కార్యమునందు వీరు ప్రబలసాహాయ్యమొన ర్చగలరని ఆశపడియుండిరి. కాని వీరు ఫిబ్రవరిలో పూర్తిగ ఓడిపోయిరి. వీరిసేనలు కాంటనుసేనల జేరుచున్నవి.

హాంకో నగరాక్రమణము

కాంటను జాతీయపక్షమునకు ప్రజల ఆర్థికనైతిక ప్రోద్బలము మెండుగగలదు. విదేశీయుల నిరంకుశాధికార మును పడగొట్టి వారిని చీనాశాసనముల నంగీకరింపజేయు టయే వారి ముఖ్యోద్దేశమగుటచే ప్రజలు, విద్యార్థులు, కార్మికులు వారికి తోడ్పడెదరు. విదేశబహిష్కారములు, సమ్మెకట్టులే వారి ఆయుధములు. అందుచే నెట్టి దౌర్జన్య ములేకయే అన్నిపట్టణముల నాక్రమించుకొనుచున్నారు. శత్రుపక్షమువారి స్వాధీనమునందున్న పట్టణములలో ముందుగ కార్మికులు, విద్యార్థులు వీరిపక్షమున జేరుచుం దురు. నగరిలోనుండి వీరు సమ్మెకట్టుగట్టి, నగరపాలకుల పనుల కాటంకము గలిగింప, కాంటనుసేనలు వెలుపల నుండి ముట్టడిచేయుటచే నగరము సులభముగ వీరివశ మగుచున్నది. ఆరీతిగనే 1927 జనవరి 3 వ తేదీన బ్రిటీ షువారి స్వాధీనమునందున్న హాంకోనగరమును, కియు కాంగు నగరమును ఆక్రమించుకొనిరి. బ్రిటీషువారు ఎట్టిప్రతీకారమును చేయజాలక వెడలిపోయిరి. హాంకో నగరపాలనము పూర్తిగ చీనావారికి విడిచిపెట్టిరి. అందు బ్రిటీషువారికిగల ప్రత్యేక హక్కులన్నియు గూడ వదలు కొనిరి. ఇందు కనుగుణ్యముగ బ్రిటీషుప్రతినిధియగు ఓమల్లెగారు, యుజనుచెనుగారు ఒడంబడిక గావించు కొనిరి. అది యీమార్చి 15 నుండి అమలునకు వచ్చెను.

ప్రస్తుత పరిస్థితులు

షాంగేలోను, తదితరచోట్లనుతమకుగల ప్రత్యేక సౌకర్యముల కేమిభంగముకలుగునో యనితలచి బ్రిటీషు వారు తమదేశీయుల సంరక్షణార్థము ఇంగ్లాండునుండి, ఇం డియానుండిఅధికముగసేనల దెప్పించిరి. అమెరికా జపాను వారలకుగూడ తమదేశీయులనుగూర్చి యిట్టిభయమే యుండుటచే వారిసేనలు గూడ దెచ్చిరి. అన్నిసేనలు షాంగేరేవులందు విడిసియున్నవి. కాంటనీసు దీనిని లక్ష్యము చేయువారు గారు. హాంకోనుండి షాంగేపైనే వారి రెండవమెట్టు. ఆవిషయము సూచించుటకుగాను ఈ ఫిబ్రవరినెలలో అప్పుడే షాంగేయందు సమ్మెకట్టు జరిగెను. చిన్నయుద్ధమునందు షాంగేను కాపాడుచున్న జనరలు సనుచంగుఫాంగుగారిసేనలు తరుమగొట్టబడెను. చాంగ్‌ట్సొలిను మొదలగు ఉత్తరరాష్ట్రనాయకులు జాతీ యోద్యమము నరికట్టుటకు దక్షిణప్రభుత్వముపై దం డెత్తివచ్చు చున్నారు. ఈవ్యాసరచనాసమయమునకు, యుద్ధరంగము నాంకింగ్ ప్రాంతములకు మరలినది. జపాను రాజనీతిజ్ఞులు సూచించినటులు కాంటను ప్రభు త్వమునకు విజయము తథ్యము. ఉత్తరప్రభుత్వమువారి కిని, దక్షిణప్రభుత్వమువారికిని సఖ్యము కుదురగలదని వదంతి పాశ్చాత్యదేశములలో వ్యాపించుటచే ప్రజలాం దోళనపడుచున్నారు. అదియే సాధ్యమగునో చీనా స్వా తంత్ర్యము బడసినదని చెప్పవచ్చును.

"ప్రస్తుతవిప్లవము ఇంతటితో ముగియవలసినది కాదు. సామ్రాజ్యకాంక్షాపరులచే బాధింపబడు ఇతర దేశములు గలవు. అడుగంటియున్న జాతులన్నియు స్వాతంత్ర్యమును బడయువరకు నిట్టి విప్లవములు జరు గుచునే యుండును. ఇతరదేశములలో గూడ సామ్రాజ్య

కాంక్ష చచ్చినగాని ప్రపంచము శాంతిని బడయజాలదు." అని కాంటను సేనానాయకుడగు చంగుకాయిషేకుగా రొకపత్రికాప్రతినిధికి దెలిపియుండిరి.

బ్రిటిషు తంత్రము

చీనాయెడల సానుభూతి యెక్కువచూపుచు, నూతన జాతీయోద్యమవిజృంభణము ననుసరించి అధికారరాజ్యములు తమ సంధిషరతులను మార్చుకొనవలసి యుండుననియు, చీనాతో సంప్రతించువిషయమున, పన్నులు వసూలుచేయు విషయమున విదేశప్రభుత్వములన్నియు కలిసి ఒకే ప్రభుత్వమువలె పనిచేయవలెననియు గోరుచు, బ్రిటీషువారు జనవరిలో నొక మెమోరాండమును ప్రకటించిరి. దానికి అమెరికావారుగాని చైనీయులుగాని అంగీకరించలేదు. అమెరికా తనంత తానే చీనాతో సంప్రతించుకొనెద ననెను. పరరాజ్యములను సమష్టిగా నేర్పాటుచేసికొనుట యెప్పుడు యోగ్యముగ నుండును ? ఒకే శత్రువును అందరు నెదిర్చినపుడు. ఇట్టి సమష్టిచర్య కవసరములేదు; చీనాను తమతోపాటు సమానగౌరవముతో జూడవలెను; ప్రత్యేకముగ నే ప్రభుత్వమున కనుకూలమగు నేర్పాటుల నాప్రభుత్వము వారు చేసికొనవచ్చునని చీనావారు మెమోరాండమునకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

ఈయెత్తు విఫలమగుటచే బ్రిటీషువారు వేరొక యెత్తు సాకుచెప్పిరి. చీనా అంతఃకలహములతో తమకు జోక్యములేదనియు, ఎవరికిని సహాయము చేయమనియు పైకి ప్రకటించిరి. షాంగేలో తమ దేశీయులకు, తమ మతస్థులకు ప్రాణాపాయమువచ్చినదని సేనాపరంపరను అచ్చటికి గొంపోవుచున్నారు. దౌర్జన్యము,అన్యాయచర్య మాపద్ధతి కాదని కాంటనీసు చాటుచున్నను వీరికి నమ్మకము లేకపోయినది. సమ్మెకట్టులందు, చిన్నకొట్లాటయందు పట్టువడు జాతీయపక్షము సిపాయిలను తాము శిక్షింపకున్నను, ప్రతికూలపక్షమువారి కొప్పగించి చిత్రవధల జేయించుచున్నారు. కార్మికులు కాంటనీసుకు తోడ్పడుచుండుట చేతను, వారి పద్ధతులన్నియు సాంఘికవాదపద్ధతులుగ నుండుటచేతను, రషియాబొల్షివిజము ప్రోద్బలము వారికెక్కువగ నున్నదని ఇంగ్లీషువారి భయము. బ్రిటీషు-రషియాసంఘటనమునకు చీనాను రంగస్థలముగ జేయుచున్నారు.

చీనాజాతీయోద్యమము నణచివేయుటకు బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు త్రివిధముల యత్నించుచున్నారని ఫార్వర్డు పత్రిక పారిసులేకరి వ్రాయుచున్నాడు: చాంగ్ట్సులిను, ఉపెఫూ మున్నగు సేనానాయకులకు వస్తుధనసహాయము చేయుట; కోమింగుటాంగు (జాతీయ)పక్షమునందలి మితవాదపక్షమును తమవైపునకు మరల్చుకొన జూచుట; ప్రత్యక్షముగ సేనల హాజరుచేయుట. 75 యుద్ధనౌకలు, అనేకవేలమంది సిపాయిలు, మోటారులు చీనాకు గొంపోయిరి. ఇండియానుండికూడ కొన్ని సేనల నంపుట భారతీయులకు లజ్జాకరముగ నున్నది. ఆసియావాసులును, తమవలెనే స్వాతంత్ర్యసాధనకై పాటుబడుచున్న వారును అగు చీనావారిపై తమసేనల నంపరాదని భారతీయులు వేయివిధముల నిరసనము దెలిపియుండిరి. కాని యేమి లాభము ? భారతదేశము బానిసయైయున్నది.

చీనాజాతీయోద్యమము చీనాతో నంతమొందవలసినదికాదు. అందు కార్మికులు, విద్యార్థులు, సామాన్య ప్రజ యెక్కువ పాల్గొనుచున్నారు. దానికి రాజకీయము కన్న ఆర్థిక, సాంఘిక ప్రాముఖ్య మెక్కువగ నున్నది. సామ్రాజ్యాధికారులు సామాన్యప్రజల అణచివేయుచున్నారు. నిరుడు జరిగిన షాంగే వాన్షియాను దుర్ణయములిందుకు నిదర్శనములు. పాలితరాజ్యములను, వలసరాజ్యములను కాపాడుటకై గొప్ప ఉద్యమము బయలుదేరవలెను. పైదేశపు గొడవతో మనకేమని భారతీయులశ్రద్ధచేయరాదు. చీనా జాతీయోద్యమమునకు భారతీయులు సానుభూతి జూపుచు నైతికప్రోద్బలమొసంగి, చేతనైన సహాయము చేయవలెను. చీనాసంరంభము భారతదేశమునకు గుణపాఠము కాగలదు.

అసహాయోద్యమ ప్రచారకుని యనుభవములు

ఇంద్రకంటి సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు, బి. ఏ.

1921 సంవత్సరము హిందూదేశ చరిత్రలో ప్రసిద్ధికెక్కినది. ఏలయన హిందూదేశము తనకు స్వాతంత్ర్యము కావలెనని కోరిన సంవత్సరమే యిది. గాంధీమహాత్మునిచే నిర్మింపబడిన సహాయనిరాకరణోద్యమము ప్రజలందరిచేతను ఆమోదింపబడి, దేశమును మహోన్నతదశకు గొనితెచ్చెను. ప్రజలు సంపూర్ణముగా దీని నాచరణలో పెట్టి పనిచేసిరి. కాని తగినంత దౌర్జన్యరాహిత్యము ప్రజలకు ఇంకను పట్టుబడలేదని గాంధీమహాత్ముడు గ్రహించి శాసనోల్లంఘనము ప్రవేశపెట్టుటకు సమయము రాలేదనియు, నిర్మాణకార్యక్రమము ముందుగా ప్రజలు కొనసాగింపవలయుననియు, తగినపునాదులు లేనిదే స్వరాజ్యసౌధము నిలువదనియు, నిర్మాణకార్యక్రమమే పునాదియనియు బార్డోలీసభలో తీర్మానించెను. కాని ఈ క్రొత్తతీర్మానముచే ప్రజలలో నుత్సాహము కొంత తగ్గినది. అట్లయ్యును మరల వెనుకటియుత్సాహము ప్రజలలో కలుగుటకు తగినయవకాశము లున్నవని చెప్పవచ్చును. ఏలయన, ఆరోజులలో నుద్యమ మంత మహోన్నతదశలో నుండుటకు కారణములను బట్టి చూడ, తగినసమయము వచ్చిన రెట్టించిన యుత్సాహముతో ప్రజలు విజృంభించెదరని చెప్ప వీలగును. ఆరోజులలో ప్రజలయుత్సాహము, పల్లెలలోని ప్రచారము, అప్పటి అనుకూలపరిస్థితులు మొదలగునవి విచారించిన నిది బోధపడును. అందులకు ప్రచారకుని యనుభవములు అను నీవ్యాసము కొంతవరకు సాయపడగలదు.

ప్రచారము—ప్రచారకులు

1920 సం. డిసెంబరులో నాగపురజాతీయమహాజనసభలో గాంధీమహాత్ముని సహాయనిరాకరణతీర్మాన మామోదింపబడినపిదప దేశములో గొప్పసంచలనము కలిగెను. ఉద్యమమూలపురుషుండగు గాంధీమహాత్ముడు కొన్ని ముఖ్యసూత్రముల గల్పించి అవి దేశీయులాచరణలో పెట్టినయెడల త్వరలో స్వరాజ్యము పొంద వీలగునని వ్రాక్రుచ్చెను. ఆసూత్రములు:—ఖద్దరుఅభివృద్ధి, మద్యపాననిరసనము, కోర్టులబహిష్కారము మొదలగునవి. ఇవియన్నియు జయప్రదముగా కొనసాగించుటకు గ్రామములలోను, పట్టణములలోను నీయుద్యమసూత్రములను ప్రజలకు బోధించుట యావశ్యకమైనది. దీనికే ప్రచారమని పేరు. ఈసందేశమును ప్రజలకు బోధించినవారే ప్రచారకు లనబడిరి.

ప్రచారక్రమము

ప్రచారకులు ప్రతిపట్టణమందును, పల్లెయందును కాంగ్రెసు సంఘములను 5 గురు సభ్యులకు తక్కువగాకుండ నేర్పరచవలసియున్నది. పావలా చందా నిచ్చిన ప్రతివాడును సభ్యుడుగానుండ నర్హుడు. ఈ సంఘములే మహాత్ముని సందేశమును వ్యాపింపజేయుటకు, నిర్మాణమున స్వరాజ్యమును సంపాదించుటకు మూలస్థానములు. యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారు ఎప్పటికప్పుడు ప్రజ లవలంబింపవలసిన విధానమును ఈసంఘములద్వారా తెలియపరచుచుండెడివారు. స్వరాజ్యసౌధమునకు గ్రామనిర్మాణమే పునాదికావున నీసంఘములను స్థాపించుటకు, అభివృద్ధిచేయుటకు కాంగ్రెసువారు కృషిచేసిరి.

పట్టణములు—పల్లెలు

పట్టణములలో ప్రచారమునకును, పల్లెలలో ప్రచారమునకును చాలభేదము కలదు. పట్టణములలో భోజనాదిసదుపాయములు హెచ్చు. హోటలులలో భోజనము దొరకును. కాని పల్లెలలో భోజనసదుపాయములు తక్కువ. కావున పల్లెలలోని ప్రచారకులు అప్పుడప్పుడు చిక్కులకు లోనగుచుండువారు.

పట్టణములలో చాలమంది విద్యాధికులు. ఉపన్యాసమన్న వారేగుదురు. కావున ప్రచారము సులభము. పల్లెలలో నట్లుగాదు. ఇట చాలమంది విద్యలేనివారు; సభలన్న నెరుగరు. కావున వీరి నొకచో కూర్చుండబెట్టుటయే కష్టముగా నుండెడిది. చెప్పునది శీఘ్రముగ గ్రహింపలేరు. అందుచే మొండిప్రశ్నలను వేయ ప్రచారకులు సమాధానము చెప్పుటకు కష్టమయ్యెడిది. అదిగాక వీరికి గవర్నమెంటన్న భయము. కావున కాంగ్రెసుసభ్యుడుగ చేరుటకే జంకెడివారు. ప్రచారకులు మోసముచేయు నుద్దేశముతో వచ్చిరేమోయని వారికనుమానము. వెపరు తీరెడివరకు నిట్టిచిక్కు లుండెడివి. పట్టణములలోని ప్రచారకులు ఎక్కువగా రాజకీయజ్ఞానము కలవారు, పెద్దవారు, విద్యావంతులు వేయుప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పవలెను. పల్లెలలోని ప్రచారకులు ఎక్కువగా రాజకీయజ్ఞానము లేకపోయినను, ప్రజలప్రశ్నలకు జవాబుచెప్పుటకు తగిన శక్తిగల్గి, వారిని ఆకర్షించు కంఠము కలవారుగ నుండవలయును. వీరిలో చాలమంది విద్యార్థులే; కొందరు విద్యనభ్యసించినవారు.

పట్టణములలో సభలు సాయంకాలమందు జరుగును. కాని పల్లెలలో రాత్రి భోజనానంతరముననే జరుగును. పగ లెవ్వరును అగపడరు: పొలములలో నుందురు. రాత్రి భోజనము చేసి రామకోవెల యొద్ద కూర్చుండురు. కావున అప్పుడే సభ జరుపవలెను. సభ్యులును స్త్రీలును వత్తురు.

పల్లెలలోని ప్రచారము

పట్టణములలోని ప్రచారమువలె సౌకర్యము లుండుటలేదని చెప్పనక్కరలేదు. పల్లెలలోని ప్రచారమును గూర్చి మాత్రము వర్ణింతును. ప్రచారకుడు ముందుగా గ్రామప్రవేశము చేసి, కరణము గారింటికో, మునసబుగారింటికో, ఆయుర్వేదవైద్యుని యింటికో, మరే గృహస్థునింటికో వెళ్లుట మామూలు. మొట్టమొదట వసతిగా పోయినను, ప్రజలు క్రమముగా చేరుకుని ప్రచారకులకు స్వాగతము చెప్పెడివారు.

భోజనసదుపాయము

సాధారణముగా కరణముల ఇండ్లలోగాని మరియే భాగ్యవంతు నియింటిలో గాని భోజనము చేయుచుండెడివారు. ప్రచారకుడు వచ్చినాడని తెలియుటతోడనే గ్రామమంతయు సంచలనము కలిగెడిది. చీకటిపడినకొలది మీటింగునకు వేగిరపడుచుందురు. ఈలోపుగ కొంత మంది వచ్చి ప్రచారకునితో కొంచెము ముచ్చటించి పోవుచుందురు.

ఉపన్యాసపద్ధతి

ఉద్యమప్రారంభదినములలో ప్రచార మింకను క్రొత్తగా నుండెడిది. సభయన నేమో ప్రజ లెరుంగరు. మీటింగు అని పిలిచిన తెలియదు. కావున డప్పువానిసహాయముతో రామకోవెలయొద్ద గాంధిగారి హరికథ యనికాని, ఏదో కథయని కాని ప్రజలను చేర్చి ఉపన్యసించెడివారు.

సభ—ప్రజలు

సమగ్రమైనప్రచారకుని ఉపన్యాసమిచ్చుచుండ ప్రజలముఖములయందు దాక్షిణ్యమును, సంతోషమును అగపడుచుండెడిది. అందునను రాటము పూర్వమునుంచియు నుపయోగించువాండ్లు ప్రజలు రాటముయొక్క మాహాత్మ్యమును విని 'మహాత్మాగాంధీ జై' అని అందరు ఒక్కసారిజయజయధ్వానములు చేయుచుండువారు. అందులకు కారణము అదివరకు రాటముయొక్క ప్రయోజనము పూర్తిగా తెలియకపోవుటే. త్రాగుడు మానివేయవలెను, కోర్టులబహిష్కారము చేయవలెనని చెప్పునపుడు ప్రజలలో మిక్కిలిసంచలనము కలిగెడిది. ఇందులకు ఫలితముగ కొన్నిపంచాయతీసభ లేర్పడి త్రాగినవారిని కులములోనుంచి వెలివేయుట, జరిమానాలు, కోర్టులకు పోనక్కరలేకుండ గ్రామములలోనే విచారణలు జరిపించుట జరిగినవి. ఈప్రచారమువలన ఖద్దరు విరివిగా దేశమందు వ్యాపించెను. సభసమయములందు ఖద్దరుతప్ప వారెవరిని కట్టుబట్ట అగపడకయుండెడిది. త్రాగుడు మొదటిలో చాల తగ్గినదికాని, ప్రభుత్వమువారి జోక్యముచే నెంతోగా నిలువలేదు. ... కోర్టులకు పోవువారిని అందరు నిరసించి అందులకు ... బహిష్కారము చేసిరి.

అధ్యక్షుడు

సాధారణముగా సభలకు అధ్యక్షుడుగా ఆగ్రామములో గౌరవముగల పెద్దనే యేర్పరచువారు. అందువలన సభలోఅల్లరి జరుగకుండ నుండెడిది. ఒకప్పుడు గాంధీమహాత్మునిపటము కుర్చీలో నుంచువారు. లేక గ్రామస్థులకోరికపై ప్రచారకులలో నొకరు అధ్యక్షుడుగా నుండెడివారు.

గ్రామ భజనసంఘములు

ఈప్రచారమునకు ఫలితముగ కొన్ని గ్రామములలో 'గాంధిభజనసంఘములు' బయలుదేరినవి. వీరిపని యేమన, ఏదైన నుపన్యాసము జరుగవలసినపుడు ప్రజలను వీధులవెంట బయలుదేరి పిలుచుట, అప్పుడప్పుడు ప్రబోధముచేయుట, ఖద్దరుప్రదర్శనము, ఉషఃకీర్తనము చేయుట. కడపటిది ప్రతిదినము జరుగుచుండెడిది. ఉషఃకాలమున లేచి వీధులవెంట నూరేగుచు నూరిబయటస్నానమునకు వెడలి తిరిగి వచ్చుచుండి "మరువకుడార్యులారా!" అనియు "నూలువడికేవిధము తెలియండీ" అనియు, "జగద్రక్షకుడు గాంధిమహాత్ముడు" అనియు పాడుచున్నపుడు ప్రజలదేహములు పులకరించి కార్యదీక్షయందు పట్టుదలను కలిగించుచుండెడివి.

గ్రామ పరిస్థితులు

ప్రతిగ్రామములోను ఉద్యమమునందభిమానముకలవా డొక్కడైన నుండెడివాడు. అందువలన ప్రచారకునికి చాలసులువుగనుండెడిది. తిన్నగా ఆయనఇంటికి ప్రచారకుడు పోగానే మిగిలినపనులన్నియు వారే చూచుకొనెడివారు.

రాత్రి 8 గంటల సమయమునకు, రామకోవెలవద్దనో, కరణముగారియింటి వద్దనో సభకు జనులకొలది వచ్చువారు. ప్రచారకుడు ప్రార్థనాదిపద్యముల జదివి, యిదివరలో చెప్పినది సంక్షిప్తపరచి ముందు చెప్పబోవునది సూచించి గాంధిలోనికి దిగును. ఒక్కొక్కడు సభలోనుండి తనకు తోచినసందేహములను తీర్చుకొనును. కాని అల్లరిజరుగకుండ వారిలో పెద్దలు జాగ్రత్తచేయుదురు. ఉపన్యాసానంతరము అందరును ఉపన్యాసకుని సాగనంపి యెవరిఇండ్లకు వారుపోవుదురు.

ఉపన్యాసమునందలి విషయములనుగూర్చి ముచ్చటించుకొనుచు కొందరు ప్రచారకుని దిగబెట్టుటకు బయలుదేరి, దారిలోతమకు గల సందేహముల దీర్చుకొందురు.

ఉపన్యాసములేనివేళల, అనగా పగటికాలమున గ్రామముల లోని ధనికులు ప్రచారకుని లేమయిండ్ల విందారగింప దీని కొనిపోవు చుండెడివారు ప్రచారకులు ప్రచారముతోపాటు ప్రజల కందుబాటు లో నుంచుటకు ఖద్దరుబట్టలమూటలను మోసికొనిపోవువారు.

చిక్కులు

ప్రచారకులకు ఇన్ని అనుకూలము లున్నను అచ్చటచ్చట చిక్కులుగూడ నుండకపోలేదు. ప్రతిగ్రామమునందును భోజనసదుపాయము లుండవు. కొన్ని గ్రామములలో బ్రాహ్మణులుండరు. ఒకరిద్ద రున్నను భోజనముపెట్టుటకిష్టపడరు. పలుకుబడిగల కాపుగాని, మరియొక రుగాని బలవంతముగా స్వయంపాకము పంపించియైన భోజనము పెట్టించువారు. ఒక్కొక్కచో 5 లేక 6 వరకు ప్రచారకులుసంఘ ముగావెళ్లువారు. అట్లు వంట చేసికొనుటకు వీలులేనిచోట్ల పాలో, పెరుగో దాహముపుచ్చుకొని ఆరాత్రి అచట యుపన్యాసముగావించి, ముందు గ్రామమునకు బోవువారు.

ఇంతియకాక కొందరు గాంధి అన్న నిష్కారణవైరము చూపెడి వారు. వీరికి గవర్నమెంటన్న తెలియదు. అయినను గాంధి మతమును దూషించుచు, గవర్నమెంటువారే మంచివారనియు వాదిం చువారు. వీరు 'మేము గవర్నమెంటుపక్షమువారము' అని చెప్పుచు 'మీటింగు జరుగనివ్వ'మనియు, 'ఒకవేళ చేసినచో కొట్టెద'మనియు బల్కెడివారు. 'డప్పులతో సాటింపు చేయనీయ'మనియు, మాలవాళ్ల ను బెదరింతురు, అట్లువాయించువారిని కొట్టి డప్పు బద్దలుకొట్టుచు చెలరేగుచుండిరి. ఒకవేళ మీటింగు జరిగినను, మధ్య అల్లరిచేయుచు, అసందర్భముగ ప్రశ్నలువేయుచు, సమాధానము చెప్పబోవునపుడెల్ల మాట కడ్డమువచ్చి అల్లరిచేయువారు. కాని ఈచిక్కులు నూటికి ఒకటిరెండు గ్రామములలో జరుగుచుండెడివి.

పోలీసువారు

ఇక నొక్కవిశేషము. ప్రచారకు లేమి బోధించుచున్నారో కనుగొనుమని పోలీసులను గవర్నమెంటువారు పంపుచుండువారు. ప్రచారకుల కున్న సుఖము వీరికి లేదు. వీరికి భోజనాదులు తిన్నగలేక, పెక్కు చిక్కులు పడుచు, వారిని రహస్యముగావెంటాడుచు, గ్రహించునది లేక, వారు బోధించుదానిలో తప్పుపట్టుట కేమియులేక చిన్నబుచ్చుకొని, ప్రచారకుల నిర్భయత్వమునకును, త్యాగమునకును, సాహసమునకును మెచ్చుకొనుచుండెడివారు. ఇట్లు రహస్యముగనే కాక ప్రత్యక్షమునగూడ వీరుకలసికొనుటచే నీక్రిందిసంభాషణములుజరుగుచుండెడివి:

పోలీసు—'మీ దేయూరు?'.

ప్రచారకుడు—'గ్రామం'.

పో—'ఎచ్చటికి వెళ్లుచున్నారు?'

ప్ర—'నిర్ణయములేదు?'.

పో—'ఏల'.

ప్ర—'కాంగ్రెసు ఎచటకు అప్పటికి వెళ్లుచున్నట్లు చేయు దుము'.

పో—'మీరెందుల కిట్లు వెళ్లుట'.

ప్ర—'గాంధీమహాత్ముని స్వరాజ్య సందేశమును ప్రజలకు బోధించుటకు'.

పో—'మీరు నాన్కోఆపరేషనువారా?'.

ప్ర—'అవును.'

పో—'అంతమొద్దుబట్టలను ఎలాగమోస్తారు?'.

ప్ర—'ఇవి మాదేశములో తయారైనబట్టలు. మాకు పైదేశపువి వలదు—కాని నీబట్టలు మొద్దుగా లేవు కాబోలు చెక్కగుడ్డలకన్న బరువా?'

పో—'మీరు మీటింగులు చేస్తూన్నారా?'

ప్ర—'కాకపోతే ఎందుకిలాగ తిరగడం?'.

పో—'అలాగచేస్తే పట్టుకొమ్మని మేజస్ట్రేటుగారి సెలవైంది.

ప్ర—'సరే, బాగానేవుంది'.

పో—'గవర్నమెంటు మిమ్మల్ని పట్టుకుని శిక్షిస్తారు.'

ప్ర—'అందుకు మేము సిద్ధంగా నున్నాము'.

పో—'144 సెక్షను ప్రయోగించి నాలుగురోజులైంది; మిమ్మ లిని ఖైదులో వుంచుతాము.'

ప్ర—'ఖైదు ఏమిటి,శ్రీకృష్ణజన్మస్థాన మనుము. అందుకొరకే ఇన్నిపాట్లు. ఒక్క 144 గే కాదు ఇంకో 60 సెక్షనులు వేసి యావ జనము ఖైదువెయ్యి. ఇపుడు పట్టుకుంటే సిద్ధము'.

ఉపసంహారము

ఈపై ప్రచారకుని యనుభవములను బట్టిచూడ, వీరు ఎంత బెదురు లేకుండ నుండువారో,వారి కార్యదీక్ష యెట్టిదో, వారికి స్వరాజ్యసంపాదనయం దెంతపట్టుదల యున్నదో, చిక్కుల కెట్లు లక్ష్యమిడకుండిరో, సంపూర్ణత్యాగమున కెట్లు సిద్ధముగా నుండిరో, ప్రజలకు గాంధీసహాయనిరాకరణోద్యమమం దెంత నమ్మకము, భక్తి యుండెడిదో, అద్దానియెడ వారి కెంత యుత్సాహ ముండెడిదో, దానిం బట్టి ఉద్యమ మెంతపవిత్రమైనదో గ్రహింప వీలగును.

పైవిషయములబట్టి చూడ మరల నట్టిపరిస్థితు లేర్పడుట కన కాశ మున్నదనియు, ఆయుద్యమమే మరల కార్యరంగమున ప్రవేశ పెట్టినయెడల తప్పక జయము నిక్కమనియు, ఉద్యమారంభమునుండి యిప్పటివరకు శాశ్వతమైన మార్పు కొంతవరకు దేశములో కలుగుటను బట్టి చూచుటవలన గూడ రుజు వగుచున్నది. త్వరలో నట్టిశుభసమయ మేతెంచుగాక! మరల నట్టిప్రచారము జరిగి సంపూర్ణస్వరాజ్యము లభించుగాక!—

మిన్సారరసము

సకలరోగములకు దివ్యామృత మని మిక్కిలి ప్రసిద్ధమైనది. లోనికిని పైకిని బొట్లకొద్ది యుపయోగించిన నిమిషమాత్రములో గుణమియ్యగలది. దీనిలో పాషాణ సంబంధమైన వస్తువులు బొత్తిగ లేవు. గనుక దీనికి అనుపానము లేదు, పథ్యము లేదు.

అన్నివిధములైన జ్వరములు, జలుబు, దగ్గు, తలనొప్పి, రొమ్మునొప్పి, అజీర్ణము, కడుపునొప్పి, అజీర్ణభేది, బలహీనము, వాతనొప్పి, పట్లుమున్నగు వాటికన్నిటికి యిది దివ్య ఔషధము. ఇతర ఔషధములు గుణమియ్యకపోయినప్పుడు ఇది రామబాణమువలె వ్యాధులను పారదోలును. గాన ప్రతి కుటుంబమునకు ఇది మిక్కిలి అగత్యము.

అప్పటమైన బానికిమాత్రమే నా రిజిస్టరయిన ఈ వర్తకగుఱుతుండును.

అప్పటమైనబానికి మాత్రమే నా రిజిస్టరయిన ఈ వర్తక గుఱుతుండును.

ఈ ఔషధమును ప్రతిదినము వేలకొద్ది ప్రజలు ఉపయోగించెదరు. ఒక పర్యాయము ఉపయోగించిన ఈ యౌషధముయొక్క గుణము చక్కగా దెలియును.

బుడ్డి 1కి ర్పూ. 2 లు; తపాలచార్జి ప్రత్యేకము.

క్యాట్లాగ్ ఇనాము.

ప్రధాన కార్యాలయము విలాసము } మిన్సార రసం కంపెని లిమిటెడ్, సేలం.

మదరాసు ఏజెంట్లు:—దాదా అండుకో, ఎస్ప్లనేడ్. అశ్విన్ అండు కో, బ్రాడ్వే.

డాక్టరు యు. రామారావుగారి ఫార్మసి, తంబుశెట్టి వీథి, మదరాసు.

Minsara Rasam Company, Limited, Salem. (S. I.)

అశ్విన్ అండుకో,
హెడ్డాఫీస్
ప్రక్కను

అండు ఫార్మాటికల్
కెమిస్టును
174, బ్రాడ్వే
మదరాసు

Ashwin & Co.

Whole-sale Druggists & Pharmaceutical Chemists, 174 Broadway, Madras.
SOLE AGENTS for (Madras Presidency and States) Abbott Alkaloidal Co., Chicago.
Bengal Chemical Laboratory Ltd., Calcutta.
Bastoor Specific Co., Bombay.
The French Remedy Co., Canada.
H. A. Mistram & Co., [illegible].
The Premier House in Southern India for all kinds of Medicines, Injections,
Organo-Therapeutic Preparations, Surgical Instruments and appliances, etc., etc.,

---

ఆమలకామృతతైలము

[illegible]

[illegible]

[illegible] ప్రియస్నేహితునివంటిది.

మొ [illegible]

ఆయుర్వేదవైద్య

ఆర్. వెంకటరత్నంనాయుడు,

కోవ్వూరు, నెల్లూరుజిల్లా.

WORTH READING.

			R. A.
[illegible] Tales of India series		15 Books.	3 12
" Children classics (Assorted)		12 books.	3 0
" Pocket classics	3	,,	4 2
Nelson ,, ,,	3	,,	4 8
Collins ,, ,,	3	,,	4 8
World's ,, ,,	3	,,	4 2
Tagore's works	3	,,	3 0
[illegible] 1, 2			4 0
[illegible]			2 0
[illegible]			2 0
బాలానందిని కథలు 6 [illegible]			2 0

అర్డర్లు ముఖ్యముగా పంపుడు.

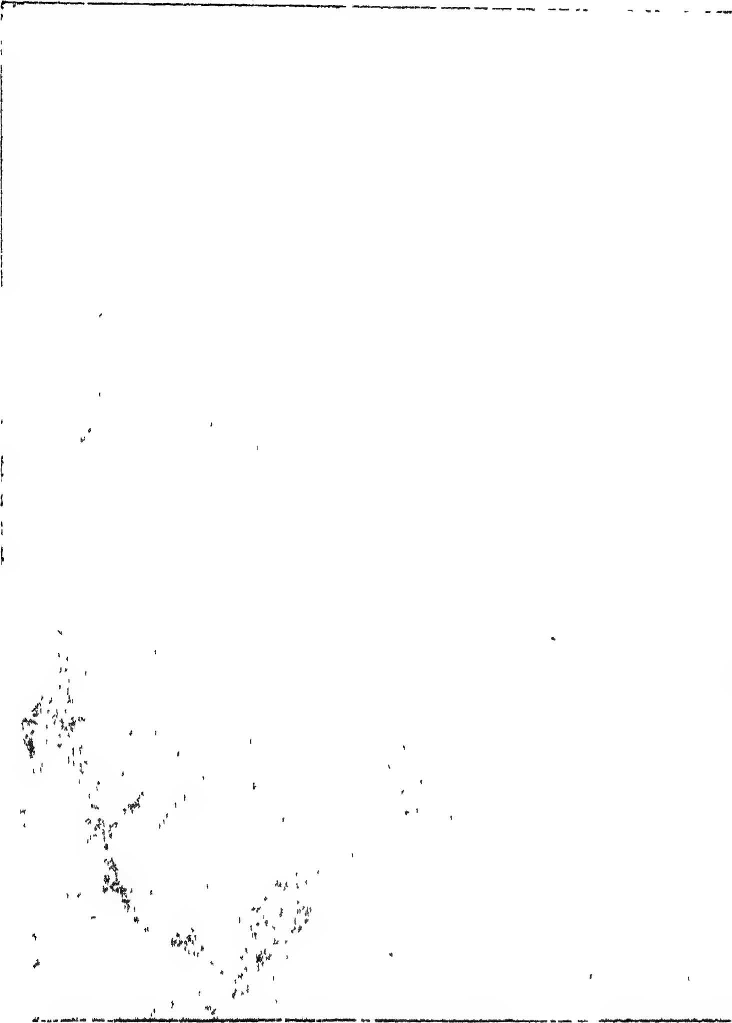
[illegible] రు. 1-4-0 మొదలు రు. 7-8-0వరకు దొరకును.

యస్. వెంకటరాయలు అండు సన్స్,

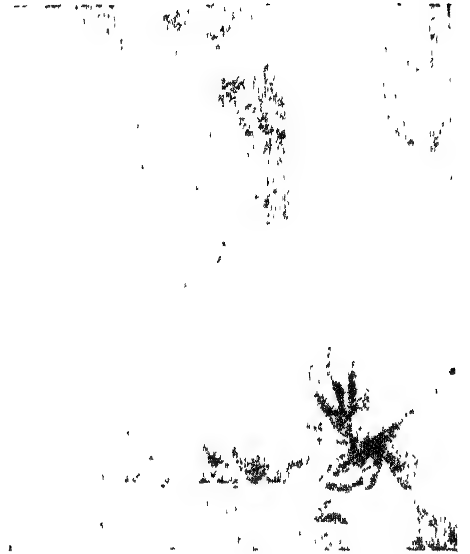
87, రామస్వామివీధి, మదరాసు.

[illegible]

భారతీయ మహిళా మండలి

శ్రీమతి [illegible]టప్పనమ్మగారు

శ్రీమతి [illegible]కమ్మబాయిగారు

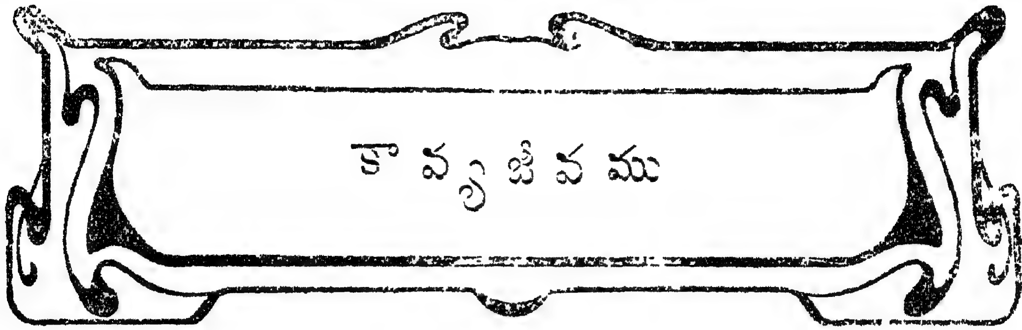
శ్రీమతి ఆచంట లక్ష్మీదేవి గారు యం.బి.బి.యస్.

డాక్టరు ముత్తులక్ష్మమ్మగారు, యమ్. బి. సి. యమ్.,
మదరాసు శాసనసభ ఉపాధ్యక్షురాలు

డాక్టరు పార్వతీబాయి
సం... రాజ్య శాసనసభా సభ్యురాలు

సి. కే. కౌసల్యాకన్య, బి. ఏ., యల్. టి.
ఈమె అకాడెమిక్ కౌన్సిల్సభ్యురాలిగా మదరాసు సెనేటుచే ఏకగ్రీవ
ముగా ఎన్నుకొనబడినది.

మిస్. యస్. ఇ. జే. జకరయాగారు, బి. ఏ., యల్. టి.
మదరాసు సెనేటునకు సభ్యురాలుగా ఎన్నుకొనబడి ప్రమాణస్వీకారము చేసినది

కావ్యజీవము

యస్. శ్రీకంఠశాస్త్రి గారు, బి. ఏ.

వీనులకు విందులై డెందంబున కమందానందపీయూష వర్షమును జిలుకరించు ప్రబంధము లనేకములు భరతఖండమున విఖ్యాతి గాంచియున్నవి. అప్రాచీనకాలమునుండియుఁ గావ్యాస్వాదనముచేఁగల్గు హృదయానందకరవిషయములనుగూర్చియు, ఏతత్కారణములనుగూర్చియు అనేకాలంకారశాస్త్రజ్ఞులు చర్చించియు, వేఱువేఱు వ్యాఖ్యానములను జేసియు, వివిధాభిప్రాయములను వెల్లడించి విఖ్యాతి గాంచియున్నారు. గ్రీకుసాహిత్యచరిత్రయందు లాంగినస్, క్వింటిలియన్, హారెస్ ఇత్యాది కవులు తమ మతానుసారముగా నెట్లు సాహిత్యసిద్ధాంతములను వెల్లడించిరో అట్లే హైందవసారస్వతసిద్ధాంతములయందును వైశేషికులు, మీమాంసకులు, సాంఖ్యులు, వేదాంతవాదులు తమయొక్క మతానుసారముగా ననేకవిధము లగు వాదములను బ్రకటించియున్నారు.

వ్యాసకర్త

ఉదాహరణార్థము : "విభావానుభావవ్యభిచారీభావసంయోగాద్రసనిష్పత్తిః" అను భరతసూత్రమునకు అద్వైతవాదులు, సాంఖ్యమతానుయాయులు వ్యాఖ్యానములను వ్రాసియున్నారు. దుఃఖనిత్యత్వముఁ బ్రతిపాదించు సాంఖ్యమతము "ప్రకృతి త్రిగుణ విశిష్టమైనది. సత్త్వగుణము సుఖంబును, రజోగుణము దుఃఖమును, తమోగుణము అజ్ఞానమోహములను మానవుని మనోవ్యాపారమందుఁ గల్పించుచున్నవి. ఈమూఁడుగుణములే కావ్యప్రపంచంబున వ్యాపారత్రితయంబగు అభిధా భావనాభోజకత్వముల నుత్పాదించి, విభావానుభావవ్యభిచారీభావముల రూపాంతరము నంది, ప్రేక్షకశ్రోతృజనంబుల మనంబుల స్థాయీభావముగాఁ బరిణమించి, రసనామంబును గాంచి, ఇహలోకంబున నిత్యంబగు దుఃఖంబును మఱవఁజేసి, త్రిగుణాతీతం బగు కావ్యలోకంబున నానందముఁ గల్గఁజేయు" నని సిద్ధాంతముఁ జేసినది.

వేదాంతమతము స్ఫోటార్థవాది యైనది. పాణిని పతంజలులకాలమునుండియే నాదము శబ్దబ్రహ్మమనియు, స్ఫోటార్థము తదవలంబియై సచ్చిదానందస్వరూపమగు కావ్యరసాస్వాదనానందమును సృజియించునని యు సిద్ధాంతము గానవచ్చును. పరమపవిత్రమగు ప్రణవమే శబ్దబ్రహ్మస్వరూప మగు స్ఫోటము. మహాభాష్యకారుఁడు స్ఫోటార్థము యొక్క అఖండత్వమును, నిత్యత్వమును, సుఖస్వరూపంబును అంగీకరించి యున్నాఁడు. సచ్చిదానందస్వరూప మగు నాదబిందువు పర, పశ్యంతి, మధ్యమ, వైఖరియను నాల్గురూపములయి, కర్మేంద్రియ, జ్ఞానేంద్రియ, మనంబులకు గోచరమగును. దానిచేఁ గావ్యావలోకనము ఆనందమును గల్గఁజేసి క్షణమాత్ర మైనను దన్మయత్వసుఖ మిచ్చును. కావ్యము యొక్క ఆత్మయగు రసమే ఆనందస్వరూపమని తలంపఁబడి యున్నది.

"సోఽయ మానందసంభేదో భావజ్ఞై రనుభూయతే."

ముఖ్యముగ నానందప్రాధాన్యప్రతిపాదియగు వేదాంతమతము ననుసరించి వ్యంగ్యమతమును, దుఃఖనిత్య

త్వమును బ్రతిపాదించు సాంఖ్యమతము ననుసరించి వస్త్వలంకారరసప్రాధాన్యమతములు జనించెనని యూహింపవచ్చును. కాలక్రమంబుగా ననేకమతములు బయలుదేఱినవి. ప్రాయశః అతిప్రాచీనమతము భామహాచార్యుల శబ్దార్థప్రాధాన్యమని తోఁచుచున్నది.

"వక్రోక్తిః కావ్యజీవితం, శబ్దార్థౌ సహితౌ కావ్యం"

అని వక్రోక్తి. అథవా శబ్దార్థమే జీవమని తలంపఁబడియుండెను. భట్టరుద్రటుఁడు

"నను శబ్దార్థౌ కావ్యం"

అనియు, జగన్నాథపండితుఁడు

"రమణీయార్థ ప్రతిపాదక శబ్దః"

అనియు, విద్యానాథుఁడు

"శబ్దార్థౌ మూర్తి రాఖ్యాతౌ జీవితం వ్యంగ్యవైభవమ్"

అనియు భామహాచార్యుని మతమునే అనుసరించియున్నారు.

మతభేదము లెట్లు పెంపొందినవని చూపుటకు రాజానకరుయ్యకకృతమగు అలంకారసర్వస్వవ్యాఖ్య సముద్రబంధమునుండి యొక భాగము సహాయమగును:

"ఇహ విశిష్టౌ శబ్దార్థౌ కావ్యమ్; తయో శ్చ వైశిష్ట్యం ధర్మముఖేన, వ్యంగ్యముఖేన వేతి త్రయః పక్షాః; ఆద్యోఽప్యలంకారతో గుణతో వా ఇతి ద్వైవిధ్యమ్; ద్వితీయేఽపి భణితివైచిత్ర్యేణ భోగకృత్త్వేన వా ఇతి ద్వైవిధ్యమ్; ఇతి పంచసు పక్షేషు ఆద్య ఉద్భటాదిభి రంగీకృతః, ద్వితీయో వామనేన, తృతీయో వక్రోక్తిజీవితకారేణ, చతుర్థో భట్టనాయకేన, పంచమ ఆనందవర్ధనేన; వ్యక్తివివేకకారాభిమతిస్తు అనుమానపక్షః సిద్ధాంతః ప్రదర్శనః, సమనంతరం వినాశసహత్వేన హృదిస్థితత్వాత్. మంఖకస్యపూర్వపక్షత్వేనానభిమతా ఇత్యాహుః—ఏషు ప్రస్థానేషు స్వాభిమతం ప్రస్థానం తస్య సత్యైవ రంగీకరణీయతాం వక్ష్యయితుం తేషా ముపన్యాసః."

శబ్దాలంకారము ననుసరించి రసప్రాధాన్యమతము ప్రచురింపఁబడెను. ఉపనిషత్కాలమునందే రసము బ్రహ్మమని యభేదస్వరూపము నిరూపింపఁబడియుండుటచే, భరతమునియే రసప్రాధాన్యమతమును సృజియింపకపోయినను, ఈ మతప్రాధాన్యమునకు అతఁడే ముఖ్యకారణమని తలఁపవలయు. భరతసూత్రములు శ్రవ్యకావ్యముల కన్నను దృశ్యకావ్యములకే యను వైనను, ప్రతిపాదిత కావ్యతత్త్వములు హైందవసాహిత్యమునకు మహోపకార మొనరించియున్నవి. గుణదోషాలంకారాది మతములు రసమతమునకు ఆలంబనభూతమే కాని వేఱుగావు. ఎందు కనిన గుణాలంకారములు రసోత్పత్తికి సహాయకరమగు వాచికాభినయానుభావముల భాగములు. "కావ్యస్యాత్మారసః" యనునట్లు ఆత్మస్వరూపమగు రసమునకు

"యే రసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః;
ఉత్కర్ష హేతవ స్తే స్యు రచలస్థితయో గుణాః.
ఉపకుర్వంతి తం సంతం యేఽంగద్వారేణ సంశ్రితాః;
హారాదివ దలంకారా స్తేఽనుప్రాసోపమాదయః."

హారాద్యలంకారములు శరీరమునకుఁ గాంతి నొసఁగునట్లు ఉపమాద్యలంకారములు రసమున కుత్కర్షమును, నూతనకాంతిని నిచ్చుచుండును.

ఈరసమతానుయాయు లనేకములుగా నున్నారు. శౌద్ధోదనిసూత్రము

"కావ్యం రసాదిమద్వాక్యం శ్రుతం సుఖవిశేషకృత్"

అనియు, అగ్నిపురాణము

"వాగ్వైదగ్ధ్యప్రధానేఽపి రస ఏవాత్ర జీవితమ్"

అనియు, సరస్వతీకంఠాభరణము

"నిర్దోషం గుణవత్కావ్య మలంకారై రలంకృతమ్
రసాన్వితమ్..............."

అనియు, క్షేమేంద్రునిమతము

"అలంకారా స్త్వలంకారా గుణా ఏవ గుణాస్సదా,
ఔచిత్యం రససిద్ధస్య స్థిరం కావ్యస్య జీవితమ్"

అనియు, ముఖ్యముగ విశ్వనాథపండితుని సాహిత్యదర్పణమందు

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం ; రసవదేవ కావ్యం"

అనియుఁ బ్రఖ్యాతమైనది.

రీతిమతానుయాయులు భట్టవామనుఁడు, దండి మొదలగు ఆలంకారికులు. వామనవృత్తియందు

"రీతి రాత్మా కావ్యస్య"

యనియు, కావ్యాదర్శమున

"శరీరం తావ దిష్టార్థం వ్యవచ్ఛిన్నా పదావళీ."

వాగ్భటునిమతమున

"సాధుశబ్దార్థసందర్భం గుణాలంకారభూషితమ్;
స్ఫుటరీతిరసోపేతం కావ్యం కుర్వీత కీర్తయే."

అనియు, ఇత్యాదిగా రీతిమతము వెడలినది.

రీతి ఏమనిన:

"విశిష్టపదరచనా రీతిః."

దండిప్రభృతులు గౌడివైదర్భిరీతులను బ్రతిపాదించిరి. ఈ రెండిటికి వామనుఁడు పాంచాలీరీతిని గూర్చెను. ఇదా నీంతన కాలమున భోజరాజాదులు రీతిత్రయముచేఁ దృప్తులుగాక లాటీత్యాదులను జేర్చిరి.

అలంకారమతమును బ్రతిపాదించు గ్రంథములు అలంకారశేఖరము, పీయూషవర్షీయము.

"ఆదిపదేన అలంకారపరిగ్రహః, తథాచ తదుభయాన్యతరవత్త్వం సుఖవిశేషసాధనత్వం వా లక్షణమ్"

అని అలంకారశేఖరము.

నిర్దోషా లక్షణవతీ సరీతి ర్గుణభూషితా;
సాలంకారరసా నేకవృత్తి ర్వాక్ కావ్యనామభాక్"

అని పీయూషవర్షీయము.

ఈవిధమున క్రీ. శ. ౧-వ శతాబ్దమునకు ముందుగా సాహిత్యవిషయకచర్చ లనేకముగా జరుగుటచే వీనినన్నిటి నతిక్రమించిన ధ్వనిప్రాధాన్యమతము బయలు దేఱినది. ప్రాచీనయవనసాహిత్యచరిత్రయందు అరిస్టోటల్ మొదలగు నాలంకారికులు సారస్వతతత్త్వమును గురించి చర్చింపఁగా క్రీస్తుజననకాలమునందుండిన లాంగినస్ అనునతఁడు Theory of Sublime తత్త్వమును స్థాపించినట్లు భారతీయవాఙ్మయమునందును ధ్వనిమతమును కాలక్రమముగా మార్పాటులఁ జెందుచుండును.

యస్మి న్నస్తి న వస్తు కించన మనఃప్రహ్లాదిసాలంకృతిః
వ్యుత్పన్నై రచితం న చైవ వచనై ర్వక్రోక్తి శూన్యం చ తత్;
కావ్యం తద్ధ్వనినా సమన్విత మితి ప్రీత్యా ప్రశంసన్ జడో
నో విద్మో౽భిదధాతి కిం సుమతినా పృష్టస్స్వరూపం ధ్వనేః.

సామాన్యముగా వ్యావహారమునందుండు పదముల కొక్క సంకేతార్థముండును.ఏకపదోచ్చారణముచేసిన నేకవస్తువే నిర్దేశింపఁబడుటచే నర్థపల్లవము గానరాదు. ఈ సంకేతార్థము అభిధ, లక్షణ, తాత్పర్యము అను వ్యాపారమూలకముగా నవగాహనమునకు స్ఫురించుచున్నది. శబ్దోచ్చారణముచే జనించు అర్థబోధకవ్యాపారమునకు అభిధ యనియు, అభిధావృత్తిచే సూచింపఁబడు అర్థమునకు శక్యార్థమనియు నామాంతరములు గలవు. "గంగాయాం ఘోషః" అనువాక్యము 'గంగా' యనుటచే గంగాప్రవాహార్థముఁ దెలియఁజేయును. లక్షణార్థము శక్తివ్యాపార సూచితమగు సంకేతార్థమున కన్యప్రత్యయార్థముచేఁ గుండకము దోఁచిన నాయభిధేయసంబంధార్థ మేవ్యాపారముచే వ్యక్తమగునో దానికి లక్షణావృత్తి యనియు, నావృత్తిజనితార్థము లక్ష్యమనియుఁ బరఁగుచుండును. తాత్పర్యార్థ మఖండార్థము. ఇది యేవిధముచే వ్యక్తముగా సర్వపదసంయోజన మగు వాక్యమును జనించును? "గంగాయాం ఘోషః" యనిన గంగయందుండు ఆభీరపల్లి యని తాత్పర్యార్థము దోఁచును. అయితే గంగాప్రవాహ మధ్యమున పల్లెగా నుండుట ప్రత్యక్షప్రమాణవిరుద్ధమగుటచే "గంగాతటే ఘోషః" యని యర్థము చేయవలెను. ఈతీరార్థము ఏవ్యాపారముచే జనించునో అది లక్షణావ్యాపార మనఁబడును.

ఇఁక వ్యంగ్యార్థము నిర్ణయింపవచ్చును. ఈవృత్తిత్రయముచేతను సాధింప నేరని యర్థము కవిప్రతిభచేతను, భావసంబంధము చేతను నవగాహమునకు వచ్చును. గంగాపదోచ్చారణము మన మనస్సునందు నద్యర్థమే కాక శైత్యపావనత్వాదిగుణములను జూపును.

"అస్త మేతి గభస్తిమాన్"

అను ఏకవాక్యోచ్చారణము వివిధజనములకు చిత్తవృత్తి ప్రకారముగా వేఱువేఱుయర్థము సూచించుటయే వ్యంగ్యవృత్తి యనఁబడును. వ్యంగ్యవ్యాపారము కేవలప్రతిభా ప్రభూత మయినది.

ఆనందవర్ధనాచార్యులకాలానంతరము (౧౦ వ శతాబ్దము) వ్యంగ్యమే కావ్యజీవ మని యంగీకరింపఁబడి యున్నది. కొందఱు ప్రాచీనులు ప్రాధాన్యాప్రాధాన్యభేద

ములు దెలియక ఏ స్త్వలంకారవ్యంగ్యములను పర్యా యోక్తపదము లని చెప్పియుండినను, త్రివిధవ్యంగ్యముల కనుప్రాధాన్యమిాయకున్నను క్రమేణ ధ్వనియే ముఖ్య మనవలెను. ధ్వన్యాలోకము

"కావ్యస్యాత్మా ధ్వనిః" "ధ్వన్యాత్మకం [illegible] కావ్యమ్"

అనియు, కావ్యప్రకాశము

"ఇద ముత్తమమతిశయిని వ్యంగ్యే వాచ్యా ద్ధ్వని ర్బుధైః కథితః"

అనియు ధ్వనిమతమును బ్రతిపాదించుచున్నవి. రీతి, రస, అలంకారమతములకును వ్యంగ్యమతమునకును విరోధము లే దని చూపుట ఆవశ్యక మని తోచుచున్నది. అభినవ గుప్తాచార్యులు

"శబ్దార్థయో శ్చారుత్వం స ధ్వనిః; తచ్చారుత్వం ద్వివిధమ్: స్వరూపమాత్రనిష్ఠమ్ సంఘటనాశ్రితం చ; తత్ర శబ్దానాం స్వరూప మాత్రకృతం చారుత్వం శబ్దాలంకారేభ్యః; సంఘటనాశ్రితం తు శబ్ద గుణేభ్య ఏవ మర్థానాం చారుత్వం స్వరూపమాత్రనిష్ఠం ఉపమా దిభ్య స్సంఘటనాపర్యవసితం తు అర్థగుణేభ్య ఇతి న గుణాలంకార వ్యతిరిక్తో ధ్వనిః కశ్చిత్ ఇతి."

"రీతిధ్వనివాదయో రయం భేదః: తత్ర ప్రథమో 'రీతి రాత్మా కావ్యస్య' తద్వ్యవహారప్రయోజకాః గుణాః ఉభయత్రా ఆత్మనిష్ఠాగుణాః, 'శబ్దార్థయుగళం శరీరం' తన్నిష్ఠాలంకార ఇతి [illegible] సర్వ మవిశిష్టమ్."

గుణములు రసధర్మములు; రసాలంబనములగు నిమయము చే రసోత్పాదనము చేయుచు స్వతః రసోపకారకములుగ నుండును. అలంకారములు శబ్దార్థధర్మములయి రసా లంబనములేని రసోత్కర్షానియామకమగుటచేతను, శబ్దార్థ మూలకముగా రసోపకారకము లగుటచేతను గుణప్రాధాన్యమతి మంత యాదరణీయము గాదు. ఉత్తమ కావ్యమందు

"తదదోషౌ శబ్దార్థౌ సగుణా వనలంకృతీ పునః క్వాపి"

యను సూత్రానుసారముగ అలంకారాభావ మున్నను కావ్యమునకుఁ గొఱంత లేదు.

"యత్ సర్వత్ర సాలంకారౌ క్వచిత్తు స్ఫుటాలంకార విరహేఽపి న కావ్యత్వహానిః."

ఉదాహరణము:

శూన్యం వాసగృహం విలోక్య శయనా దుత్థాయ కించిచ్ఛనై ర్నిద్రావ్యాజ ముపాగతస్య రుచిరం నిర్వర్ణ్య పత్యుర్ముఖమ్;

విస్రబ్ధం పరిచుంబ్య జాతపులకా మాలోక్య గండస్థలీం లజ్జానమ్రముఖీ ప్రియేణ హసితా బాలా చిరం చుంబితా.

అంబా శేతేఽత్ర వృద్ధా పరిణతవయసా [illegible]గ్రణీ రత్ర తాతో నిశ్శేషాగారకర్మశ్రమశిథిలతనుః కుంభదాసీ తథాత్ర;

అస్మిన్ పాపాహ మేకా కతిపయదివసప్రోషిత [illegible] నాథా [illegible]

ఇత్యాది కావ్యములందు స్ఫుటముగ [illegible] కాకున్నను రసోత్పాదనము [illegible] గుణములు కావ్యమునకు కాంతి [illegible] [illegible] సిద్ధ [illegible] లేదున్నవి.

కావ్యప్రభేదములు [illegible] యున్నవి. ఉత్తమోత్తమ కావ్యము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుత్తమ [illegible]

ఉత్తమకావ్యము [illegible]:

నిశ్శేషచ్యుతచందనం [illegible]
[illegible] పులకా [illegible]
[illegible]
[illegible]

మధ్యమకావ్యము—

"అతాదృశి గుణీభూతవ్యంగ్యం వ్యంగ్యే తు మధ్యమమ్"

[illegible]

అధమకావ్యము—

"శబ్దచిత్రం వాచ్యచిత్ర మవ్యంగ్యం త్వవరం స్మృతమ్."

[illegible]

[illegible] మేదురకాదా [illegible] కాంపతే[illegible]."

యథావా,

వాశ్చారేట్ ధ్వజభక్ ధృతోద్వధిపతిః కుగ్రేడ్జజాని గ్గణేడ్
గోరాడారుహు రస్సరేశురుత్తరగ్గిరై యకః భ్రాడరమ్;
ఉడ్వ్రీడుజ్ నరకాస్తినృక్ శ్రీనృగిభేడార్గారిజినాచ్ఛన్నవి
స్త్రస్తా దంబుమసంబుదాళిగళరు గ్దవో ముదే వో మృడః.

అవర కావ్యమందు శబ్దవైచిత్ర్యమే కాని వ్యంగ్యార్థము కానరాదు. ఆంధ్రభాషావాహినియందు తత్యుత్తమగ్రంథము లత్యల్పముగా నుండును. శబ్దాడంబరము, వాగ్వైచిత్ర్యము మొదలగు చిత్రకవిత్వతత్త్వములే ఆధునిక పండితులను ముగ్ధులుగాఁ జేయుచు, పరబ్రహ్మస్వరూపమగు చిదానందముఁ గల్గఁజేయు ధ్వనిగ్రంథములు బయలు దేఱుటకు ప్రబలనిర్బంధములుగఁ బరిణమించియున్నవి. వ్యంగ్యప్రభేదము లనంతముగ నుండును. ముఖ్యముగ వివక్షితవాచ్య,వివక్షితాన్యపరవాచ్య మొదలగు ౫౩౦౮ ప్రభేదములు గల్గును.

"అర్థాంతరే సంక్రమితవాచ్యాఽత్యంతం వా తిరస్కృతవాచ్యస్సంసారః; అసంలక్ష్య క్రమవ్యంగ్యాస్త్రయః; శబ్దశక్తిమూలౌ ద్వౌ, అర్థశక్తిమూలాద్వాదశ, ఉభయశక్త్యుద్భవశ్చైక ఇతి సంలక్ష్య క్రమవ్యంగ్యాః; పంచదశమిళిత్వా అష్టాదశ, నవరసప్రభేదసమ్మేళనేనానంతత్వాత్."

అసంలక్ష్యక్రమ, సంలక్ష్యక్రమ వ్యంగ్యభేదద్వయమందు అసంలక్ష్యక్రమమును అర్థాంతరసంక్రమితమనియు, అత్యంతతిరస్కృతమనియు రెండురూపముల నుండును. సంలక్ష్యక్రమప్రభేదములు శబ్దశక్తిమూలము, అర్థశక్తిమూలము, ఉభయశక్తిమూలము అని మూఁడుగలవు. శబ్దశక్తిమూలము వస్త్వలంకారప్రకారముగ ద్వివిధమగును. అర్థశక్తిమూలము స్వతః సంభవి, ప్రౌఢోక్తిమాత్రసిద్ధము, ప్రత్యక్షాదిసిద్ధము అని త్రివిధముగ నుండును. ఉభయశక్తిమూలము ఏకవిధము. ఈయష్టాదశప్రభేదములు పరస్పరసమ్మిళితములయి యనేకములగును. సంలక్ష్యక్రమమందు వ్యంగ్యము వ్యంజకము వివిధముగఁ దోఁచును. అసంలక్ష్యక్రమమందు వ్యంగ్యవ్యంజకక్రమముండినను అతిసూక్ష్మముగా రెండును ఏకకాలమందే యవగాహనమునకుఁ దోఁచుచుండును.

ఇఁక ధ్వనికావ్యము రసమును స్ఫురింపఁజేయు క్రమమును విచారించెదము:

"విభావానుభావవ్యభిచారిభావసంయోగాద్రసనిష్పత్తిః"

యను భరతసూత్రోక్తమగు విభావానుభావవ్యభిచారిభావవ్యంజకసామగ్రులచేతనే వ్యంగ్యమగును. స్థాయీభావము స్థిరచిత్తవృత్తిని, ఆనందభాజకత్వమును కల్పించి రస మనఁబడును. ఈస్థాయీభావము నుత్పాదించుటకు విభావము సహాయమగును. అనుభావము స్థాయీభావమును స్ఫురింపఁజేయును; స్థాయీభావకార్యము, స్థాయీభావమునకు ఉపకారకముగను, అభిముఖముగను సంచరించునది వ్యభిచారీభావ మనఁబడును. దీనియందు నిర్వేదగ్లానిశంకాది ముప్పది మూఁడు ప్రభేదములుగలవు.విభావము కార్యమును జేయును.అనుభావముస్ఫురణనుగల్గఁజేయును.వ్యభిచారిభావము భావమును పుష్టికరించును. పూర్వోక్తమగు భరతసూత్రమునకు భట్టలోల్లట, శ్రీశంకుక, భట్టనాయక, అభినవగుప్తాచార్యప్రభృతులు వివిధాభిప్రాయములను సూచించి యుండినను ముఖ్యముగా

ఏతే చ స్థాయిన స్సర్వే విభావై ర్వ్యభిచారిభిః;
సాత్వికై రనుభావైశ్చ నటాభినయగోచరాః.
సాక్షాత్కార మిహానీతాః ప్రాపితాః స్వాదురూపతామ్;
సామాజికానాం మనసి ప్రయాంతి రసరూపతామ్.
రామాదేర్వాప్యది కారణోపజనితః కార్యైః ప్రతీతిం గతః
సంపుష్ట స్సహకారిభిర్జనయతి స్థాయీ సుఖం వాసుఖమ్;
భావానామనుసన్ననానుకరణైః కావ్యేఽపి నాట్యేఽపి చ
వ్యక్తోఽయం తు నిరాశ్రయ శ్శుభకర స్సభ్యై రస శ్చర్వ్యతే.

ఆలంబనభూతనాయకనాయికాదుల మనస్సునందుఁ గారణాంతరములచే సృజియింపఁబడి, కార్యములగు అనుభావాదులచే స్ఫురణమునకు వచ్చి, వ్యభిచారిభావపోషితమయి, స్థాయీభావములను వ్యక్తపఱిచి, భావముల యనుకరణానువర్ణముల సాహాయ్యముచేఁ గావ్యమందును, నాట్యమందును నిరాశ్రయమగు సుఖస్వరూపరసము సామాజికులచే నాస్వాదింపఁబడును.

నవనీతం యథాఽఽజ్యత్వం ప్రాప్నోతి పరిపాకతామ్;
స్థాయీభావో విభావాద్యైః ప్రాప్నోతి రసతాం తథా.

నవనీతమును పాకముచేసిన నెయ్యి యగువిధమున స్థాయీభావమును విభావాదులచే రస మగును. కౌశల్య మన నేమి? ఈరసోత్పాదనక్రమమే.

"తత్ర నేతృరసానుగుణ్యేన వస్తుసంపాదనే ఔచిత్యానుసరణేన నాయకపరిజనాదీనాం అవస్థాప్రతిపాదనే రసానా మంగాంగీభావానుగుణ్యేన విభావానుభావవ్యభిచారీభావయోజనేనిర్దోషగుణాలంకారవినివేశనే ప్రబంధోచితవృత్తరీతిపరిగ్రహే చ కౌశలమిత్యర్థః."

ఈభావపరివర్తనకార్యమే నటుని పాండిత్యమును పరీక్షించుటకు నికషోపలప్రాయమైనది. ఆంధ్రనాటకపితామహుఁడగు కృష్ణమాచార్యులును, రాఘవాచార్యులును, కర్ణాటకనాటకలక్షణశిక్షాచార్యుఁడగు వరదాచార్యులును వస్తుప్రదర్శనయందును,నవస్థాప్రతిపాదనయందును, విభావానుభావవ్యభిచారీభావసంయోజనమును,గుణాలంకారసూచనమును, సమయోచితరీతిని గల్పించుటయందును నిరుపమవిచక్షణదక్షులు. వ్యంగ్యరసములకుఁగల సంబంధమును జూపి కౌశల్యమును నిశ్చయించితిమి. ఇఁక రసమునకు గుణమునకుఁగల సంబంధము చూపవలెను.

యే రసస్యాంగినో ధర్మాః శౌర్యాదయ ఇవాత్మనః
ఉత్కర్షహేతవ స్తేస్యు రచలస్థితయో గుణాః.

కావ్యశరీరమునకు రసమే యాత్మస్వరూపము. శౌర్యధైర్యగాంభీర్యాదిగుణము లేరీతిగ జీవాత్మను విడువకయుండునో గుణములును రసమున కుత్కర్షహేతువులును, నాస్వాదాతిశయకరములును నయి యుండును.

"చారుత్వహేతుశ్చ ధ్వనిః"

యను రీతిగా ధ్వనికావ్యమే యుత్తమ మని నిర్ణయించితిమి. భారతీయరూపకసాహిత్యమును, ప్రాచీనయవననాటకవాఙ్మయమును విమర్శించిన ననేకసామ్యములును, వ్యత్యాసములును దృగ్గోచర మగును. ప్రాయః వస్తువు ప్రఖ్యాతము, పౌరాణికవిషయకము, లేక మాళవికాగ్నిమిత్ర ముద్రారాక్షస నాటకములందువలెఁ జరిత్రాంశకమునయి యుండును. నాయికానాయకాదులు బహుశః దేవతాంశసంభూతులు లేక రాజవంశీయులు, కులీనులు నుందురు. ఏకాంకము ఒకనాటికార్యమునే నిర్దేశింపవలెను. శైలి సమయోచితముగను నైసర్గికముగను నుండవలెను. యవనసిద్ధాంతానుసారముగ, సామాజికమనస్సంశుద్ధియే (Purgation) రూపకముల ముఖ్యధ్యేయ మని అరిస్టోటల్ మొదలగు భావజ్ఞులు నిర్ధరించిరి. ఈ మనశ్శుద్ధికిఁ గరుణభయానకరసములే (Pity and Terro) ముఖ్యసహాయ మగుటవలన కరుణాంతనాటకములు, విషాదాంత దృశ్యరూపకములును బహూకరింపఁ బడ్డవి. హైందవసారస్వతరీతి యందును ఆధునికకావ్యకారులు శాంతకరుణరసములే ముఖ్యమనియు, శృంగారాదీతరరసములు తజ్జన్య మనియు నభిప్రాయపడిరి. మహాకవి భట్టభవభూతి కరుణరసమునే ప్రధానముగా నుత్తరరామచరిత రూపకమును రచించెను.

"ఏకోరసః కరుణ ఏవ నిమిత్తభేదా
ద్భిన్నః పృథక్ పృథగివాశ్రయతే వివర్తాన్;
ఆవర్తబుద్బుదతరంగమయాన్ వికారా
నంభో యథా సలిలమేవ తు తత్సమగ్రమ్."

ఈకరుణరసప్రాధాన్యముచే భారతరూపకసాహిత్యఖనియందు జీవరత్నములని పొగడ్తగాంచిన భాసుని ప్రతిమానాటకము, కాళిదాసుని యభిజ్ఞానశాకుంతలము, భట్టభవభూతి యుత్తరరామచరిత్రము విశ్వవిఖ్యాతిగాంచినవి.

భవభూతే స్సంబంధాత్ భూధరభూరేవ భారతీ భాతి;
ఏతత్కృతకారుణ్యే కిమన్యథా రోదితి గ్రావా.

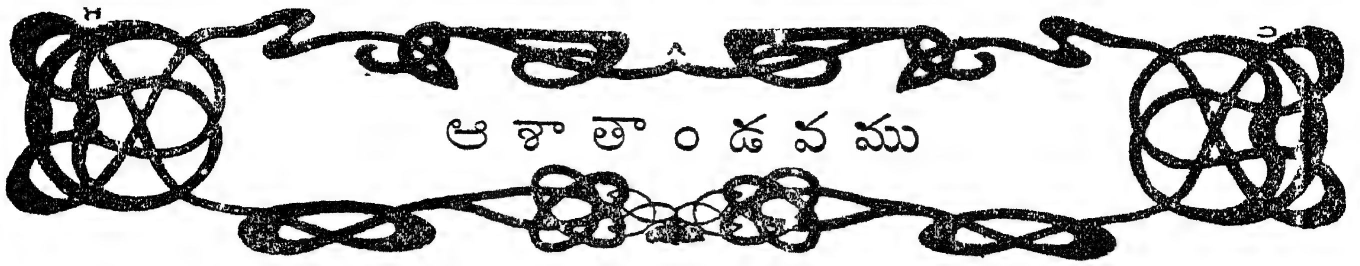
సారస్వతికులచే వ్యంగ్యమును ముఖ్యమని నిర్ధరింపఁబడినట్లు, ఏతాదృగ్గుణమగు Sublimity అనునది లాంగినస్ మొదలయినవారలచే గ్రహింపఁబడెను. సత్కావ్యము ముఖ్యముగా విజ్ఞాన మిచ్చుటకుఁగ దు; హ్లాదయుక్తమనావేశము గల్గఁజేయుటకే (Transport). ధ్వనిశబ్దములు

"Are indeed and in fact the very light of the Spirit."
"Sublimity is something oppurtunely outflung."

ఇట్లు తన్మయత్వమునఁ జనులు మునుగఁజేయుట సత్కవి కర్తవ్యము. క్రైస్తకవిని

"మహోపకారాయ లోకే కవి శేఖరుఁడగును"

అని శ్లాఘించెనారు. వ్యంగ్యమునకుఁ బాశ్చాత్యులు, పౌరస్త్యులు ఏకవిధముగ,ఐకమత్యముగ ప్రాధాన్య మిచ్చినారు.

పెనుమర్తి వేంకటరత్నము గారు

నేను

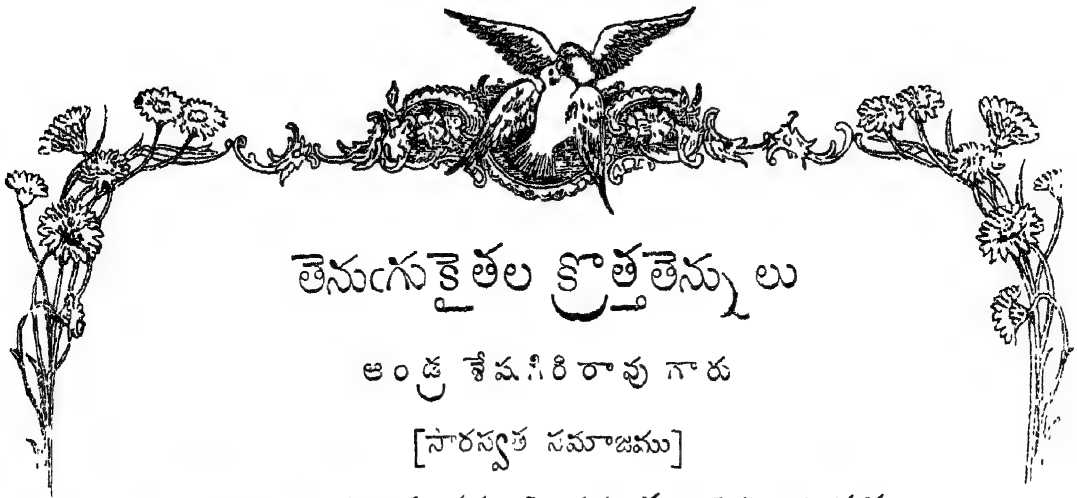
నీవిద్యుల్లతికాభదీధితి సమున్మేషంబులో, ఛద్మవి
ద్యావైశద్యములో భయంపడితి నీధౌష్ట్యంబు చేష్టాగతిన్
ద్రోవంబూనితి, లేచిపొమ్ము! ననునేదో పేరుమీఁదన్ వ్యథా
లీవాల్లభ్యముఁ బొందఁజేతువు! కరాళింపంగ నీకేలనే!

నీబంధబులఁ జిక్కి దివ్యపదవీ నిష్కామభోగంబులన్
బోఁబోఁ ద్రోలెదు వెఱ్ఱివాఁడనఁటె! యేపుంజూప నీకేల ఆ
శాబాలా! భవదీయచంచల సుహాసవ్యగ్రమైపోయి పృ
థ్వీభాగంబున మించిపోయెడినిగాడే! జన్మవైఫల్యముల్!

ననుమాటాడఁగనీకు! నిశ్చలములై నాళీకపత్రాయతాం
గణ విద్యావిదులైన నేత్రముల నాకాంక్షింతు దివ్యప్రదీ
ప్తనివిష్టాంతరమూర్తిఁ గన్గొనఁగఁ దత్పావిత్ర్యఘంటామయ
స్వనగాంధర్వ కళానుభూతుల వికాసంబంద నాశాసతీ!

ఆశాదేవి

నీవు వెఱ్ఱివాఁడవు! నను నిందఁజేతు
నేన నీవు స్మరించు కల్యాణమూర్తి
నేన లోకాంతరాళకాంతిచ్ఛటన
శీకరీవాహామను! గుబాళించుకొందు!
నన్ను విడిపోవనీవు నౌసన్నదివ్య
మూర్తులకె తప్పినదిగాదుపో! అతీత
మైన యేకతేజస్సున కాసపుట్టి
బహుళరూప సంకీర్ణతా పదవిచెంద.
నేన పరిణామరూపిణి, నేన విశ్వ
నాట్యమంజీరకింకిణీనాదగతిని!
కడలి జగమెల్ల మ్రింగి తాఁ గడుపులోన
దాఁచుకొనుటకుఁ బ్రళయాంబుదములలోన
తరళితంబగు నాతోడ తాండవించు!
నేను నిను వెంటఁబడివత్తు! నీవు వద్దు
పొమ్మటన్నను నేరాకపోను సుమ్ము!
ఇది మనకు జన్మసాహస్రపథమునందుఁ
బడి యనుగమించు సంబంధబాంధవంబు!

తెనుఁగుకైతల క్రొత్తతెన్నులు

ఆండ్ర శేషగిరిరావు గారు

[సారస్వత సమాజము]

నవరసమ్ములు నాట్య మాడగ - చిన్నిరుపలుకుల జెవులు విందుగ,
కవితలల్లే క్లాంతహృదయులు - గారవింపవె తుమ్మెదా!

—రాయప్రోలు సుబ్బారావు

౧

అభినవాంధ్ర కవిత్వావతరణము

ఇపుడు మనము తిలకింపఁ బోవునది ఆంధ్రకవితా సారస్వతగిరిశ్రేణి మండలి యొక్క గగనభ్యాయము.

(పింగళిసూరనకుఁ బిమ్మట ఆంధ్రసరస్వతి 'అరుణిమ మాసిన రుధిరము' వలె పసి చెడి దీర్ఘమైన నిద్రావస్థఁ బొందినది. పంతొమ్మిదవ శతాబ్దిమధ్యభాగమున బ్రౌనుదొర నిఘంటువు ప్రచురించుటతో ఆంధ్రభాషాప్రపంచమున నొక సంచలన ముదయించినది. చిన్నయసూరి, వీరేశలింగముపంతులు మొదలగు పండితప్రకాండు లీసంచలన మందికొని తీఁగసాగింపఁ జొచ్చిరి. వచనరచనయందుఁ గ్రొత్తఫణుతు లన్వేషించి, అవలంబించి నూతనయుగప్రవర్తకుఁడైన వీరేశలింగము పంతులు తెనుఁగుకైతను ప్రాచీనులవలెనే ప్రబంధవీథుల బందీగాఁ గావించెనే కాని క్రొత్తతెన్నులు పరీక్షింపలేదు. తిరుపతి వేంకట కవులు కవితాసతికి బాహాటప్రచార మిచ్చి ఆంధ్రప్రజల దృష్టి కవిత్వమువైపు మరల్చిరి. కాని వారు సరస్వతిని ద్రిప్పరాని త్రోవల ద్రిప్పినారు. వారి బుద్ధచరిత్రములోనిది నిజమైనకవిత్వము. కవితాప్రపంచమునఁ గ్రొత్తతెన్నులుగొని రాలేక పోయినను వారు మనకు వేఱొక మహోపకారము కావించిరి. వా రాంధ్రయువకుల హృదయక్షేత్రము లందుఁ గవితాంకురములు విత్తి కవితాసరస్వతిభావ్యాభ్యుదయస్థితికిఁ బునాదులు వైచి కవితోపాసకులఁ గొందఱ వెడలఁదీసిరి. ఇందుల కాంధ్రులు వారిని చిరకాలమువఱకు మఱవ నేరరు.

ఆంధ్రకవితాప్రపంచమున నవవసంతోదయమై నూతనవికాసము, నూతనచైతన్యము, నూతనవిలాసము, నూతనప్రబోధమును ఇరువదియవ శతాబ్దాదిని జరిగినది. అప్పుడు సముద్రతరంగములవలె నువ్వెత్తుగ మూలమూలల వ్యాపించిన వందేమాతరోద్యమము స్వదేశాభిమానము తీవరించి, స్వభాషాభిమానము నుద్రేకించినది. అందుతో భావ[illegible]ద్యమము వెల్లివిరిసినది. ఆంధ్రకవితాసతి [illegible] గిరియొక్క ఉత్తుంగశృంగములలో రాయప్రోలు [illegible] దిక్కులు [illegible] ఎలుఁగెత్తి పాడుచున్న [illegible] పుంజముల లోఁగొని [illegible] నవ్యాంధ్ర కవితాప్రపంచమున నొక మహోద్యమము ప్రారంభమైనది.

నవ్యాంధ్రకవిత్వాభ్యుదయమునకు గురుజాడ అప్పారావు గారే [illegible]. ప్రబంధవీథుల బందీకృతమైన కవితాసతిని క్రొత్తతెన్నులకుఁ గొనితెచ్చి ఆమెకు స్వేచ్ఛానిశ్వాసము [illegible]. ఆయన 'క్రొ[illegible] [illegible]' గాఁ [illegible] నూతనముగాఁ [illegible] [illegible] సిద్ధహస్తుఁడు; [illegible] నొసఁగిన లక్షణ[illegible].

ప్రబంధవాసన వదలించి, '[illegible]' [illegible] సించి ఆంధ్రకవిత్వమునకు నవీనత్వము కొనితెచ్చినవారు రాయప్రోలు సుబ్బారావు. భావరసభరితములు, సహృదయ[illegible]ములు నగు 'తృణకంకణము, కష్టకమల' ఇత్యాదిఖండకావ్యముల రచించిన సాహిత్యవరేణ్యుఁ డాయన. అభినవాంధ్ర[illegible] [illegible] వారిలో ప్రథమాంధ్ర[illegible]. [illegible] లును, చిగురుటాకులవలె నూతనవికాస[illegible] [illegible] దయ్యాని పదములతోఁ గావ్యములను [illegible] క్రొత్తబాటడ లలరారుచుకొని [illegible] కవితాసతికి [illegible] చిన గగనా[illegible] వేంకటపార్వతీశ్వరులు. [illegible] గీతములు రచించుటకు [illegible] నాంధ్రకవికోటికి నివేదించిన కవితా[illegible] [illegible] పదాంతములందు చిరుఘలతోఁ [illegible] యుండు [illegible]లరేలు.

తెప్పల సారథిగారు:

వీరు గంజాంజిల్లా బారువగ్రామము వాస్తవ్యులు.

వీరు బర్మాసముద్రపు ప్రాంతముల బత్తీగృహంబుల సర్వీసు (Burma Coast Light-Houses Service) లో 1887 వ సంవత్సరములో ప్రవేశించి 1927 వ సంవత్సరము జనవరిమాసములో పించను పుచ్చుకొనుచున్నారు. వీరు ఒకటవ తరగతి లైటు కీపరు, వీరు చాలా విధేయతగా

తెప్పల సారథిగారు

నున్ను చాలా ఓపికగా 40 సంవత్సరములు గవర్నమెంటు సర్వీసులో పనిచేసినందుకుగాను, శ్రీ బర్మా గవర్నరుగారు వీరికి గౌరవనీయమైన సర్టిఫికెటున్ను ఒక బంగారపు గడియారమున్ను (Certificate of honour and a Gold watch) బహుమానముగా నిచ్చుటకు (1927 వ సంవత్సరం జనవరి 1 వ తారీఖున, బర్మా గజెట్‌లో ముద్రించినారు. బర్మా సముద్ర ప్రాంతముల బత్తీగృహంబులో పని జేయు ఆంధ్రులలో నిట్టి బహుమానము పొందిన మొదటివారు వీరే. వీరు ఉద్యోగములో ఉన్నకాలములో తమ దిగువపనివారలయందు చాల అభిమానముగానున్ను, కొన్ని సమయములలో వారికి సహాయము చేయుచు కీర్తి వడసినవారలు .

నవ్యాంధ్రకవితాసతికి గురుజాడ అప్పారావు క్రొత్తవెన్నెలు రుచిచూపెను; రాయప్రోలు సుబ్బారావు పద శిల్పము నివేశింపెను; వేంకటపార్వతీశ్వరులు తేటగీతముల మంజరుల కానుక నిచ్చిరి. ఈ కవులు కావ్యేందిర రూపురేఖలకు మాత్రమేకాక నొడిగి కవితారథమును నూతనపథములఁ బట్టించిరి. వీరలు నవీనాంధ్ర కవిత్వమునకు సూత్రధారులు.

ఇట్లీకవిపుంగవులు భాషాయోషకుఁ బూజాపుష్పము లర్పించుచుండ నాంధ్రోద్యమ మారంభమై దేశము నుత్సాహతరంగితము గావించెను. 1906-1908 ప్రాంతమున సముద్రతరంగమువలె దేశము నలుమొగములఁ వ్యాపించిన స్వదేశీయోద్యమము కవిత్వావేశమునకుఁ, గావ్యసామగ్రికి వంతులేని ఆవేశన పరుమన్న నాఁటి తెనుఁగుకైత గాంధ్రకావేశము కల్గించి కావ్యసామగ్రిని గల్పించినది. ఆంగ్లవిద్యా వంతులైన ఆంధ్రులు పెక్కురు అంతవఱకు డిగ్రీలు పొందినవెంటనే ఉద్యోగధర్మ మవలంబించుచు వచ్చిరి. కావున అట్టివారు సారస్వత జీవులు కాలేకపోయిరి. స్వదేశోద్యమానంతము సేవకవృత్తిపై విద్యావంతులకు ఏవగ్పుట్టుటచే కాక ఉద్యోగపదవులు సూడఁ దక్కువ కాఁజొచ్చెను. అట్లగుట కొందఱు విద్యాధికులకు సారస్వతముపై దృష్టిపోవుటకుఁ దగినయవకాశము గలిగెను. ఇట్లు సందేశాత్మకమగు ఉద్యమము మనకవులకుఁ గవిత్వరచనకు వలయు అవకాశమును, ఆవేశమును, సామగ్రిని కల్గించినది. ఆపరుణమున గురుజాడఅప్పారాయని సూల్నభావాశివియు, రాయప్రోలుసుబ్బారాయని ప్రౌఢపదవిన్యాసమును, వేంకటపార్వతీశ్వరుల తేటగీతముల క్రొత్తందనమును ప్రజా సహృదయపీఠి నడతెంచి, వారి రుచి కంది, వారి మనముల నాకట్టుకొనుచుండెను. ఆసమయమున ఆంధ్రపత్రిక, ఉగాదిసంచికలు, ఆంధ్ర భారతి, మొదలగు పత్రికలు బయలువెడలి యువకవుల ఖండకావ్యములను, భావగీతములను స్వాగతము చేయుచు వానిని గలఁదాల్చుచుండెడివి. ఆసమయమునసే ఆంధ్రోద్యమ మారంభమై ఆంధ్రులకు శుభోదయమును గొనితెచ్చెను. ఆంధ్రమహాప్రజల హృదయక్షేత్రములం దనుభోగ సంచరించినది. దేశోద్ధరణమునకు దేశభాషాభివృద్ధి సహజ సాధనమును సిద్ధాంత సంగీకృతమై తెలుఁగునాట వ్యాపకమైన ఆంధ్ర భాషాభిమానమును గల్గించినది. అందుతోఁ గావ్యరచనాపరులగు ఆంధ్రకవుల కాంధ్రప్రజలపోషణ ప్రోత్సాహములును, అభిమానాననములునులభించి వారిని ఉత్సాహవంతులనుగా నొనర్చెను. ప్రపంచమునంతను కలగుండు వెట్టిన విరోధానుమహాసంగ్రామము కూడ ఆంధ్రలోకవ్యాప్తమైన ఈనూతనోత్సాహమును, కవిత్వావేశమును చప్పబఱుపఁజాలకపోయెను. ఆంధ్రోద్యమ మారంభించిననాఁటినుండియు తెనుఁగుకైత పాలసముద్రమువలె నపారముగఁ బెరుఁగుచు మున్నెన్నఁడుఁద్రొక్కి చూడని పెక్కు నూతనమార్గములఁ బరువెత్తుచున్నది. ఆనూతనమార్గములఁ బరామర్శింతము.

౨

ప్రాచీనాధునాతన కవితావిభేదములు

ఆంధ్రకవితాసారస్వతమును విమర్శకదృష్టితోఁ బాఱఁజూచితిమేని ప్రాచీననవీనకవిత్వములందుఁ గల విభేదములు కొన్ని విస్పష్టముగఁ గాన నగును.

కావ్యపరిమాణము

మొదటిది కావ్యపరిమాణము. పూర్వకవులు సాధారణముగ మహాకావ్యములను రచించిరి. నేటివారన్ననో అలంతి యలంతి విషయముల నితివృత్తములుగా నెన్ని ఖండకావ్యములు రచించుచున్నారు. ఇక్కాలమున ఖండకావ్యరచనకు విశేషప్రోత్సాహము గలదు. ఏతత్కారణము లారయ నగును.

'కావ్యగీతిప్రియు'లగు రాజరాజనరేంద్రులను గాని, 'కవితాప్రావీణ్యఫణీశు'లగు కృష్ణదేవరాయచక్రవర్తులను గాని పరాధీనమందున్న ఆంధ్రు లిఁకఁ జూడఁబోరు. అట్లగుట:

వ. 'నిరుపహతిస్థలంబు రమణీప్రియదూతిక తెచ్చియిచ్చు క
ప్పురవిడె మాత్మ కింపయిన భోజన ముయ్యెలమంచము......

—చాటుధార.

ఇచ్చి మహాకావ్యముల రచింపుఁడని కవులను గోరు ప్రభువతంసములుండరు. మహాకావ్యరచనకు అవకాశముఁ గల్పించు రాజపోషణమిట్లు కొఱవడి యుండుటచే నీకాలమున ఖండకావ్యరచనమే కొనలు సాగుచున్నది.

మఱియొకకారణము: ప్రస్తుతయుగమున కవితాపోషకులగు ప్రజలు తీరికచేసికొని మహాకావ్యములు పఠింపనేరని త్వరజీవనులు, లౌకికులు. వారికి తీరిక తక్కువ; వారి మనములు వివిధవ్యాపారములందు బద్ధ్యాప్తములు. అందువలన స్వల్పకాలములో సమాప్తము కాఁగల ఖండకావ్యములపైకి వారిచిత్తములు పోయినవి. కావున నట్టి కావ్యరచనకు ఆధునికయుగమున విశేషమైన ప్రోత్సాహము, ప్రోద్బలము కల్గుట నైసర్గికము.

వేఱొండు హేతువు: ప్రస్తుతకాలమున పత్రికలే పెక్కు సందర్భములలోఁ గావ్యప్రచురణసాధనములు. సుదీర్ఘమయిన కావ్య సామగ్రిని దలఁదాల్చుట ప్రజాభిరుచికి దూరమగుటయే యని నేఁటి పత్రికలు నిజ మారసినవి. అట్లగుట నేఁడు కావ్యప్రచురణసాధనములైన పత్రికలు కూడ ఖండకావ్యరచనమునే అభిమానించుచున్నవి.

వేఱొకకారణము: నవీనాంధ్రసారస్వతమునకు అదృష్టవశమున ఆంగ్లసారస్వతసంపర్కము లభించినది. ఆంగ్లసారస్వతమున ఖండకావ్యములు వేనవేలు. అనుకరణమునకుఁ బెట్టినది పేరగు మన ఆంధ్రకవులు అది చూచి తెనుఁగుకైతను ఖండకావ్యభూషలతో సింగారింపఁ దొడఁగిరి. ఖండకావ్యరచనను ఆంగ్లసారస్వతసాహచర్యము వలన మన కబ్బినమహాభాగ్యములలో నొకటి.

ఇఁక నొకకారణము: 'సతతము కావ్యరసముం గొనియాడుము' 'మహాకవిత్వదీక్షావిధిఁ' బూనఁగల తిక్కనసోమయాజివంటి గహనాశయులను, కవిబ్రహ్మలను గనఁజాలని విపత్కాల మిది. ఆధునికాంధ్ర సారస్వతమహాసభాభవన మలంకరించిన 'కలికిపాటల కోయిలకోలము' వారికి సారస్వతమువలన జీవనోపాధి కల్గుట లేదు. వారు ఇతరత్ర ఉద్యోగధర్మమును స్వీకరించియో, వ్యాపారవ్యవసాయము లవలంబించియో పొట్ట పోసికొనుచు దేశాభిమానులును, భాషాభిమానులును నగుటచే తీరికసమయములందు ఉద్విగ్నమనస్కులై కవన మల్లుచున్నారు. వారి శ్రద్ధాబుద్ధులను ఒక్క కవిత్వరచనయందే అవధాన మొనర్చుటకు వారు ఉదరపోషణార్థ మవలంబించిన ఇతరవ్యాపారము లొప్పుకొనవు. కావున వారికి మహాకావ్యరచనకు వలయు దీక్షాపరత్వము లేకుండఁ బోయినది. అత్యభిరుచిగల వారి కవిత్వాభినివేశము ఖండకావ్యరూపమున జాలువాఱుచున్నది.

కవితాపోషకులైన ప్రజలును, కావ్యప్రచురణసాధనములైన పత్రికలును, నవీనాంధ్రకవిత్వాభివృద్ధికిఁ బ్రోద్బల మొసంగుచున్న ఆంగ్లసారస్వతమును, కవితానిర్మాతలగు యువకవులును ఇట్లు ఖండకావ్యములపైపై మల్లు మాపుచుండుటచేత ఆధునికయుగమున ఏతత్కావ్యరచనము మెండుకొనుచున్నది.

కవితాసామగ్రి

ప్రాచీనకవిత్వమునుండి నేటి తెనుఁగుకవిత్వమును వేఱుపఱిచెడి రెండవవిషయము కవితాసామగ్రి. పూర్వకవులు ఉన్నతకుటుంబములవారి ప్రేమజీవితములు, మహాపురుషుల యుద్ధవీరత్వము మొదలైన సామాన్యజనుల కందుపాటుకాని ఉదాత్తవిషయములను కవితావస్తువుగా గ్రహించిరి. వారికిఁ బ్రకృతివర్ణనములు మహాకావ్యకల్పనలో నెడపడపఁ దోతెంచు నుపాఖ్యానములు. నవీనకవుల కట్లు కాదు. ప్రకృతివర్ణనములే వీరి ఖండకావ్యములకుఁ బ్రాణము వోయు ప్రధానవిషయములు. అందు సీతాకోకచిలుక మొదలు గగనదీపమగు చంద్రునివఱకును గల సమస్తవస్తువులును వీరి కవితాకుంచిక కనువగు వస్తువులే. వీరు ప్రాకృతజనుల సామాన్యజీవితవిషయములను గూడ కవితాసామగ్రిగ స్వీకరింతురు. ఇది ప్రాచీనాంధ్రపండితకవు లెన్నఁడును ద్రొక్కి చూడని క్రొత్తతెన్ను. ఇది ప్రజాస్వామిక (Democratic) ప్రభుత్వముల కాలము. కావున 'కవితలల్లే క్రాంతదర్శులు' సామాన్యప్రజల జీవితవిషయమును కవితాసామగ్రిగా స్వీకరించుట కాలధర్మము. ఇవి జాతీయపునరుద్ధరణదీక్షాదినము లగుటచే ఆంధ్రచారిత్రకవిషయములను దేశోద్ధారకు లనఁదగిన యువకవులొకరిద్దఱు గానము చేయుచు 'ఆంధ్రావళి మోదముం గొరయు' చున్నారు. ప్రబంధకవులు కృతిపతి నభినందించు ఘట్టమునఁ దప్ప మిగిలిన స్థలముల సమకాలికాంశములను బ్రస్తావింపలేదు. నవ్యకవు లట్లుకాక సమకాలికాంశములను గావ్యవస్తువుగాఁ జేకొనుచున్నారు.

శైలి

మూఁడవది శైలి. ప్రబంధకవులు తమకావ్యములను బ్రౌఢదీర్ఘసమాసములతో నించియుంచిరి. అందు బంధశ్లేషద్వ్యర్థిత్వాది ఐంద్రజాలికకవిత్వము మెండుకొని యుండుటయుఁ గలదు. ప్రబంధకవులలోఁ బెక్కురు సంస్కృతసాహితీమండను లగుటచే వారి గ్రంథములందలి శైలి సాంస్కృతికము. 'తోడ నర్థమెల్లఁ దోఁచకుండు గూఢశబ్దములతో' నిండియుండు నాప్రబంధములు పండితులకుఁ గూడ కొఱుకుపడని కొఱుముట్టెలు. నవకవులు చిన్నిపదముల నాతిదీర్ఘసమాసములు, జానుఁదెనుఁగుపదములు వాడి సులభసుందరశైలిలోఁ గావ్యరచనము చేయుచున్నారు. బంధశ్లేషద్వ్యర్థికవిత్వములు మన యదృష్టవశమున విస్మృతికూపమునంగుఁ బడి అడఁగారుచున్నవి. ఆంధ్రకవితాసతి యదృష్టరేఖ బయలుపడుటచే ఆసుకవితాప్రాబల్యము త్వరితగతి నడఁగుచున్నది. పరకపాటుగఁ బుట్టుచున్నను రసికప్రజల సాదరదృష్టి అట్టికవిత్వముపైఁ బ్రసరించుట లేదు. పదకాఠిన్యమే గొప్పకవిత్వమునకు యోగ్యతాపత్రముగా భావించిన ప్రబంధకవుల శైలికిని, శిరీషకుసుమపేశలములైన లలితపదములతోఁ గవనమల్లు నేటివారిశైలికిని గల వ్యత్యాసము సముద్రమంత. పూర్వులు మారుమూలపదములను, రెండర్థములు స్ఫురించు పదములను శ్రమచేసి ఏర్చి కూర్చి తమకావ్యములను బండితజనైకవేద్యముగా నొనరించిరి. నేటివా రన్ననో 'కందునమాటలు, సామెతలు' అందముగాఁ బొందుపఱిచి తమగీతికాప్రసవములను జనసామాన్యము తావి గొనునట్లు చేయుచున్నారు. వ్యావహారికశైలినుపయోగించుటఁ గవితావిమర్శకులును, మహామతులును నగు నవ్యాంధ్రకవులు కొందఱు జీవద్భాషామాధుర్యమును ఆంధ్రలోకమునకు సంజూకొనఁ బెట్టుచున్నారు. సులలితాంధ్రపదములు, వ్యావహారికభాషాపదములు, జాతీయములు, సామెతలు ఇత్యాదిజీవద్భాషాపరికరములు నవీనాంధ్రకవుల శైలికి నవకాంచనముఁ గొనితెచ్చు మేరుపుపూసలు.

ఛందస్సు

నాల్గవది ఛందస్సువిషయము. పూర్వులు రచించిన గ్రంథములలో శతకములును, ద్విపదకావ్యములును మాత్రమే దేశ్యవృత్తనిబద్ధములు. మిగిలిన విన్నియు వివిధగద్యపద్యాత్మకములగు చంపువులు. నవీనుల గ్రంథములలో విశేషము కీర్తి, మంజరి, ముత్యాలసరులు మున్నగు ఏకవృత్తములతో రచింపఁబడిన ఖండకావ్యములు. ఉత్పలమాల, చంపకమాల, మత్తేభము, శార్దూలము మొదలగు వృత్తములను విశేషముగను, సీసము, గీతము మున్నగు జాతులను ప్రాయికముగను ప్రబంధకవులు వాడియుండిరి. ఆధునికయుగమున నియమబాహుళ్యము గల వృత్తముల కన్న కొంచెము వెసులుబాటు నొసఁగు యతిప్రాసలకుఁ గట్టుపడుట యనినను, స్వర్గపదపూరణములతో యతిప్రాసల నిల్పుట యనినను స్వేచ్ఛాపరులును, భావశిల్పులును నగు

నేఁటి కవులకుఁ దలఁచీడఁట. యతిప్రాసలు ఎత్తికట్టి భాషాసౌలభ్యసంపాదన మొనరించుటకు స్వేచ్ఛాపరు లయ్యు నవ్యాంధ్రకవులు పూర్తిగా సాహసింపలేక వృత్తములను మాని నియమములు తక్కువగ నుండు మంజరులపైకి, తేటగీతములపైకిఁ దమ దృష్టి మరలించిరి. నవ్యాంధ్రకవితాసూత్రధారులలోనివారైన వేంకటపార్వతీశ్వరులు తేటగీతములు, మంజరులు లాలిత్యలావణ్యములు కలిగి విశృంఖలములగు నవ్యభావవర్ణనముల కమరియుండుటను గనిపెట్టినారు. తేటగీతి ఆంధ్రమునకు అనుష్టుప్పు; సర్వతోముఖమగు నవ్యభావపరంపరకనువైన చక్కని వాహిక. మఱి యీక మంజరీద్విపద మధురభావయగు ఆంధ్రముకొఱకే అవతరించినది. కావుననే నవకవులు తేటగీతముల, మంజరుల విశేషముగ నాశ్రయించుచున్నారు. పరంపరానుగతములగు ఛందములు యతిప్రాసదూషితములై తగినస్వేచ్ఛను తృప్తిని ఈయకుండుటచే నూతనచ్ఛందములను నిర్మించుటకు నేఁడొకవిపుల ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. ఈవిపులప్రయత్నము నవీనాంధ్రకవులలోఁ బెచ్చుపెరుగుచున్న స్వతంత్రబుద్ధి వలనఁ గలిగిన ఆరోగ్యవంతమును, శ్లాఘ్యమును నగు కృషి. ఫల మెట్టి దగునో?

భావము

ఐదవది భావములవిషయము. ప్రబంధకవులలో భావదాస్యము హెచ్చు. వారి కావ్యనిర్మాణపద్ధతియే ఇట్టిభావదాస్యమును బోషించినది. దేవతాప్రార్థన, కవిస్తుతి, కుకవినింద, కృతిపతివంశవర్ణన, షష్ఠ్యంతములు, పురవర్ణన, బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రవర్ణన, వేశ్యాభిసారికాపుష్పలావికాదివర్ణన, నాయికానాయకుల వర్ణన, వారి విరహము, చంద్రోపాలంభము, మన్మథోపాలంభము, మొదలైన విషయము లన్నియుఁ దప్పనిసరిగాఁ గావ్యనిర్మాణములోఁ బూర్వులు చేర్చికొని యుండుటచే వారి భావములకు సంక్షేపవిక్షేపములు గాని, అనేకత్వము గాని లేకపోయినది. ఒకరి నొక రనుకరించుటచే వారి భావములకు నవీనత్వము కూడ లేకుండఁ బోయినది. నవీనకవులవిషయమున అట్లుకాదు. వీరు స్వేచ్ఛాప్రియులు. అనుకరణము వీరి 'ఇంటఁబంట' కూడ లేదవ సాహసింప నేరము కాని వీరు కావ్యనిర్మాణపద్ధతిలో వివిధత్వ మవలంబించుటచే వీరిభావములకు సరిక్రొత్తదనమును, సంక్షేపవిక్షేపములును లభించినవి. లక్షణగ్రంథముల బందుకట్లకు లోఁబడి కావ్యరచనముఁ గావింప నొల్లని రసోపాసకులు నేఁటికవులు.

ప్రాఁదెనుఁగుకైతనుండి వేఱైయున్న నేఁటి తెనుఁగుకైతల క్రొత్తతెన్నుల నిట్లు స్థూలదృష్టితోఁ బరామర్శించుకొంటిమి.

తెనుఁగుకైతల క్రొత్తతెన్నులు

ఇఁక నాక్రొత్తతెన్నులను ప్రత్యేకనిదర్శనములతో విమర్శించుకొందము.

ప్రకృతివర్ణనము

నవీనాంధ్రకవులకుఁ బ్రకృతిచింతనము, తత్సాంగత్యము నెక్కువ. ప్రబంధకవులు తమకుఁ దామై ప్రకృతితో సాంగత్యమనుభవించి ప్రకృతివర్ణనము చేయలేదు. ప్రకృతివర్ణనావసరమున వారు గ్రంథస్థములును, కవిసమయములునునైన వర్ణనాక్రమము నవలంబించిరి. ప్రవాహవేగ యగు గంగానదిలోఁ దామరమొలపించెడి ప్రబంధకవులెక్కడ; ప్రకృతిసాంగత్య మెక్కడ? ఇట్టి విరుద్ధకవిసమయములచెంతఁ జేరక ఆంధ్రకవితాపితామహునివలె నొక్కింత మనోహరముగఁ బ్రకృతివర్ణన గావించిన కవులును కొందఱు ప్రాచీనులలో లేకపోలేదు కాని అట్టివారైనను బ్రకృతి యథారూపవర్ణనము మాత్రమే చేసిరి కాని ప్రకృతిలోని అంతర్లీనవిషయముల నవగాహము చేసికొన ప్రయత్నింపరైరి. ప్రకృతిలోని వివిధవిచిత్రములఁ బరికించి, ఆనందించి, కేరూపు కవితాకుంచికతోఁ జిత్రించుట ప్రాచీనాధునాతనకవులకు సమానవిషయము. కాని ఆధునికాంధ్రకవులు ప్రకృతి వివిధరూపములను దూరమునుండి తిలకించి వర్ణించుటతోఁ దృప్తినొందరు. వీరు ప్రకృతిలో నంతర్లీన మగుదురు. [చూడుము: ఏకాంతసుఖము—భారతి సంపు. ౧, సంచిక ౨, పే. ౫౮.]

ప్రకృతితో సాహచర్యము హెచ్చు గావుననే వీరికి ప్రకృతిరూపవికారములం దొకఅనిర్వాచ్యమైన మహాశక్తి, మహావ్యక్తి పొడగట్టును. ఆమహావ్యక్తిని గురువుగను, తమ్ముశిష్యులుగను నిర్దేశించుకొని నవీనాంధ్రకవులు ఆమహావ్యక్తితో మానసికసల్లాపసంతోషము నొంది అందుండి నీతిని గ్రహింతురు. ఒజ్జగా నిర్దేశింపఁబడిన ప్రకృతిమననము క్రమముగా నతిశయిల్లి జీవాత్మపరమాత్మలకుఁ గల సంబంధసోపానమార్గమును వ్యక్తము చేయును. ఇట్టి ప్రకృతివర్ణనము వేంకటపార్వతీశ్వరకవుల 'ఏకాంతసేవ' లోఁ బ్రకృతిపురుషులకుఁగల పవిత్రప్రణయలీలల రూపముగఁ బ్రస్తావింపఁబడినది. నవీనాంధ్రకవులకుఁ బ్రకృతి జీవితాదర్శములఁ బ్రదర్శించు గురువు; అంతరాత్మనుఁ బ్రబోధించు వేదాంతి.

లిరిక్కు కవిత్వము

దీనినే కొందఱు భావకవిత్వ మనుచున్నారు. ఏజాతికిఁ జెందినను ఉన్నతకవిత్వమునకు భావము ప్రాణాధారము. అట్లగుట ఒకజాతికవిత్వమునే భావకవిత్వ మనుట కువాదమే యగును. కావున భావకవిత్వమని మనవారు పిలుచు కవిత్వమును 'లిరిక్కు' కవిత్వమని పిలుచుట న్యాయాభిమతము. ప్రబంధకవిత్వములో కవి చదువరులకుఁ దనకుఁ దానుఁ గనుపించఁడు. కాని లిరిక్కుకవిత్వమో కవి ఆత్మోద్గారము. ఇందుఁ గవి తనహృదయమున పుట్టుచుండెడి మల్లాడు సుఖదుఃఖాద్యనుభవములను ప్రవహింపఁజేయును. కవిస్వీయానుభవవ్యక్తీకరణముగావున లిరిక్కుకవిత్వము విశ్వాసమండితమై యుండును. లిరిక్కుకవితాప్రధానలక్షణ మెద్దియనిన: కవితావస్తువుతోఁ గవికి ప్రచ్ఛన్నముకాని

సంబంధ ముండకటయే. ఇంతియే కాని వస్తువునందుంగాని భావమునందుంగాని లిరిక్కు-కవిత్వమునకు నియమము లేదు. 'ముక్తావళి' యను ఖండకావ్యమున (భారతి సంపు. ౧, సంచిక. ౯, పేజి. ౧౧౮౫) నందు "నావలె శుష్క-జీవనమునకే........" అని వెల్లడించిన దుస్సహజవమైన యాత్మోన్మథితముసు, 'తిక్కన' యను ఖండకావ్యమందు (భారతి, సంపు. ౨, సంచిక ౧, పే. ౧-౩) నందు గాపింపబడిన "మేటివిపంచి శేలంగొని" ఇత్యాది మహాకవిస్తోత్రమును ఆంధ్రసారస్వతమున లిరిక్కు-కవిత్వమున కుత్కృష్టనిదర్శనములు.

ప్రాకృతజనుల జీవితము

ప్రాచీనాంధ్రకవులు మహారాజుల కథలనే కాని సామాన్యుల కథలను కావ్యసామగ్రిగా గ్రహింపలేదు. వారు రాజాశ్రయులు. అట్లగుట వారి భావప్రపంచమున నంతఃపురసంవాసితులైన రాజదంపతుల విరహాగ్నికే కాని పల్లెటూరి పాటకపుజనుల నిసర్గరమ్యప్రణయ జీవితములకుఁ జోటు లేక పోయినది. వారు 'పల్లెటూరి తొయ్యలుల నిసర్గరమ్యదరహాసవిలోకనచేష్టలందు గుబులొక్కాను నిష్కలుషపు గ్రామ్యజీవనపుఁ గమ్మఁదనంబు' గ్రహింపలేక పోయిరి. 'రాచ్చారింటికైనా రంగూ తెచ్చేపిల్ల'లు ప్రాకృతజనులలో నుండు గని వారు కలలో నైన నూహింపలేదు. నవీనాంధ్రకవుల కట్లు కాదు —

ప్రేమకురియించు మోహనరాగాలాపములు గావించెడి కాపుపడుచు కలికిపలుకు విద్యాయంతులకు నవీనాంధ్రకవుల 'ఏకటాని బం...రు'లోని సరిక్రొత్తసరకు. ఈలరగతి కవిత్వమును రెంపించెను కోసి కావతంసములలో సంపాదించెంటకు వ్యావహారపు మేటి. ప్రసీయసస్వరూపిణియగు యెంకిద్వారా ప్రాకృతజనుల సాంసారికపు ముచ్చటలను అనువగు కవితాసంభారములతో మేళవించి భోగ్యద్రవ్యముగా నొనర్చిన యీకవి ప్రతిభకు 'అంజలి సేయక తీర దెరికి!' ప్రాకృతజనుల సాంసారికపు ముచ్చటలు భోగ్యద్రవ్యముగా నొనర్చిన ప్రతిభయే కాక వానికి శిష్టత్వ మాపాదించి సభాప్రాజ్యతఁ గొనిలెచ్చిన గౌరవము కూడ సుబ్బారావుకే చెందును. 'యెంకిపాటలు'లో గ్రామ్యమైన మతియొక్క విశేషము కలదు. హిందూదేశము పెద్దమాహాత్మ్యానభూమి. అందుఁ బుట్టుపుఁ గన్న విద్యాగంధహీనుఁడగు కడజాతివానినుండి తపస్స్వాధ్యాయనిరతుఁడగు మునీశ్వరునివఱకుఁ గల ప్రతివానికిని బ్రహ్మోత్తరజన్మజిజ్ఞాస స్వప్నకాలనాటనుండి యుండును. హిందూదేశౌన్నత్యము కలకాలము చిరస్థాయి యై యుండుటకు వేరుదుంప యనఁదగిన దీవిజ్ఞానము. అది భారతీయుల పెల్లరకు ఉమ్మడిసొమ్ము. కావుననే నాయుడుబావయు

'యెనకజల్మములోన యెవరమో' నంటి
సిగ్గొచ్చి నవ్వింది సిలకో నాయెంకి!
'ముందు మనకేజల్మ ముందోలె' యంటి
తెల్ల తెలపోయింది పిల్ల నాయెంకి!

అని నివేదించుచున్నాఁడు. ప్రాకృతజనుల జీవిత విశేషములను వర్ణించుటలో విశేషవ్యాసంగము చేయు కవిశ్రేష్ఠుల [illegible] భావము [illegible] కైతను ఆంగ్లేయలోకము సుసూక్ష్మముగ నాదరింప జేసెనున్నది. [illegible] భావవాహిక తెలియని తెన్నులఁ బడి [illegible], నవ్యభావవ్యక్తీకరణమునకు ఒనుగని ప్రాచీనవ్యాఖ్యానములను దిగనాడి నూతన [illegible] ములు సృష్టింపవలసివచ్చు [illegible] విశేషసృష్టి [illegible] [illegible] కాని [illegible] బలిపశువు [illegible].

గోప కావ్యములు

గోపకావ్యము (Pastorals) లనఁబడు [illegible] ములు ఆంగ్లసారస్వతసంపర్కమునవలన మనవా [illegible] మతి నొందుచున్నవి. గోపకావ్యనిర్మాత యనఁదగిన [illegible] (Theocritus) కావ్యలక్షణములు, [illegible], [illegible] ఇత్యాదివిషయముల [illegible]. [illegible] కవులు గోపకావ్యములను [illegible] మున్నట్టి అభిప్రాయ [illegible]. భారత [illegible] లోని గో[illegible] [illegible]. ఇం[illegible] మించి [illegible] [illegible] పేదు. ఇప్పుడిప్పుడు ఆంగ్లసారస్వత [illegible] బడుచున్నవి. సుబ్బారావుగారి [illegible] గోపకావ్యాంధ్రప్రచారముకు [illegible] నాయు యుగు '[illegible]' [illegible]

"సే. [illegible]
[illegible];
మే[illegible] మినమిను[illegible]
[illegible];
య[illegible] ప్రసంగించు
[illegible];
[illegible]
[illegible];
[illegible]
[illegible]
ప్రసాద [illegible] యింది ప్రత [illegible]
[illegible]."

[illegible] నాయుని [illegible] నాయకుని [illegible] విషయాలను వర్ణించి [illegible] అభిప్రాయములను వెల్లడించెను. కావున నీ గోపకావ్యములకు [illegible] గొంటిని [illegible] గోపకావ్య [illegible] దాంధ్రకవులు విశేషమైన యభినివేశ మగపఱచుట లేదు.

మృతస్మృతులు

నెనరైన చుట్టములు గాని, దేశారాధనతత్పరులైన మహానుభావులుగాని మరణించినపుడు కలిగిన దుఃఖావేగముచే రచింపఁబడిన శోకగీతికలు ప్రాచీనాంధ్రసారస్వతమునం దంతగాఁ గన్పట్టవు.

" సీ. ఎవరైనచోఁ వనమదకరీంద్రమునిగ్ని......"

అని పెద్దన్న చెప్పినచాటుపద్యము ప్రాచీనాంధ్రసారస్వతమునఁ గల శోకగీతము. ఈకాలమున నిట్టి మృతస్మృతుల రచనము విస్తృతిఁ జెందుచున్నది.

సుతస్మృతులు, మిత్రస్మృతులు, పేరుప్రతిష్ఠలు గల పురుషులు మరణించినపుడెల్ల పత్రికలలో మనము గాంచు స్మరణగీతములు మొదలైనవి శోకగీతికావాఙ్మయమును బెంచుచున్నవి; కాని సారవంతము చేయుటలేదు. శోకగీతములను—ఆత్మీయులు మరణించినపుడు చెప్పినవి, మహాపురుషులు మరణించినపుడు చెప్పినవి అని రెండువిధములుగా విభజింప వచ్చును. ఆత్మీయులు మరణించినపుడు చెప్పుశోకగీతికలకు శ్లాఘనీయమైన నిదర్శనముగా దువ్వూరి రామిరెడ్డి 'ప్రియావియోగము' (భారతి సంపు. ౨, సంచిక ౯, పే. ౨౯-౨౯) చేకొననగును. మహాపురుషుల మృతస్మృతులకు నిదర్శనముగా సత్యనారాయణమూర్తి "తూర్పుదిక్కున కాంతికిరణము..........." అను "దామెర్ల రామారాయస్మరణము"ను జేకొననగును.

మర్మకవిత్వము

మర్మకవిత్వ (Mystic Poetry) మనఁబడు ఆధ్యాత్మికకవిత్వ మీకాలమున విస్తృతి నొందుచున్నది. నోబిలుబహుమాన మందిన రవీంద్రుని గీతాంజలి వంగీయులకుఁ బోలువారైన ఆంధ్రయువకవులు ఆలించి అంజలి మేలెంచి మిన్నందినారు. గీతాంజలి సాహచర్యమున తెనుఁగుకవులు జయదేవుని గీతగోవిందము, లీలాశుకుని కృష్ణకర్ణామృతము మొదలగు వైష్ణవభక్తిప్రతిపాదకములగు గ్రంథరాజములపైఁ దమ కవితాసృష్టిని బ్రసరింపినారు. అందుతో భక్తుఁడు ప్రణయినీరూపమున భగవంతునిఁ గొల్చునట్లు కవిసాంప్రదాయము - మనలో చేర్పడినది. ఈమర్మకవిత్వరచనమున యువకులగు నవీనాంధ్రకవులు విశేషవ్యసంగముఁ జూపుచున్నారు. అట్టి విశేషకృషికామృతఫలముగా వేంకటపార్వతీశ్వరుల 'ఏకాంతసేవ' ఉదయించినది. ఆధునికాంధ్రకవులు ఆంధ్రభారతి కుపాయనముగ నర్పించుచున్న గ్రంథరాజములలో 'ఏకాంతసేవ' ఉత్తమమైనది. ఇందుఁ బ్రాయినీప్రణయులకును, బ్రకృతిపురుషులకును, భక్తపరమేశ్వరులకును గల పవిత్రప్రణయలీల యభివర్ణితమైయున్నది.

వేణుగానవర్ణనము

వైష్ణవభక్తిప్రతిపాదకములగు గ్రంథములను బఠించుటవలన నేఁటి యువకవులలో శ్రీకృష్ణుని వేణుగానవర్ణనము పెచ్చు మీఱినది. సంస్కారులును, సనాతనమార్గగాములును గూడ నిట్టివర్ణన మొనర్చి ఆంధ్రకవితాసతిచేత గుడుగుడుకుంచము లాడించుచున్నారు. ఇఁకనైన నిట్టిది విరమించుట మంచిపని.

జాతీయ భావము

నేఁటి తెనుఁగుకవులలో జాతీయభావము పెల్లుబ్బి వెల్లువయై ప్రవహించుచున్నది. నవీనాంధ్రకవులలో కొందఱు స్వదేశీయోద్యమాంధ్రోద్యమములచే నుత్సాహతరంగితులై కవన మల్లుచున్నారు. అట్టిచో వారికవనములందు సమకాలీనమైన ఉత్సాహబీజములు అప్రయత్నముగనైన ఉరలింపక మానవు. 'ఆంధ్రావళి మోదమునం బొరయ' గ్రంథరచనోద్యుక్తుండైన తిక్కన కూడ ఆంధ్రకీర్తిని బ్రత్యేకించి సంకీర్తనము చేయలేదు. కాకతీయాంధ్రచక్రవర్తి ప్రతాపరుద్రుఁడు ముమ్మారు యవనవీరులను దెలుఁగుమాగాణి నుండి తఱిమివైచిన ఆ విజయలక్ష్మీప్రాసాదాంకవిభవదినములలోఁ నాఁటి తెనుఁగుకవులయందు జాతీయభావము పాలసముద్రమువలె పొంగి పొరలవలసినది. కాని ప్రాచీనాంధ్రకవులలో జాతీయభావము శూన్యప్రాయము. అనగా అభావ మనుట. 'లోక మంతకుఁ గాఁకవెట్టిన' ఆనాఁటి 'కాకతీయుల కదనపాండితి'ని 'చీకిపోవని చేవమాటల'తో నిరువదియవ శతాబ్దిలోనున్న రాయప్రోలు సుబ్బారావు ప్రస్తావించెనే కాని సమకాలికు లందఱును మూఁగలై యుండిరి. ఇవి జాతీయపునరుద్ధాగణ దీక్షాదినములు.

"ఉ. జారిన దేశగౌరవముఁ
జక్కన దిద్ది,మహాంధ్ర మండలీ
భారము శ్లాఘనీయముగఁ
బాలనఁ జేసి, సమానరాష్ట్రముల్
కూరిమి నాసఁ జేయ, తెలుఁ
గుం బుడమిన్ గయిసేసి"

—రాయప్రోలు సుబ్బారావు

ఔన్నత్య శిఖరమునకుఁ గొంపోవలయునను దీక్షతో దేశారాధకులగు కవులు

"సీ. ఎనగీతి యఖిలజాతిని పాటకులను గా
దిద్ది పదిల్లిన తెనుఁగు వాణి
తనపోటులు విరోధితండంబులకు సహిం
పనివిగా మెరసిన తెనుఁగు కత్తి
తనయందములు ప్రాంతజనుల కభిరుచి వా
సన నేర్ప నలరిన తెనుఁగు రేఖ
తనవేణికలు వసుంధరను సస్యశ్యామ
లను జేయఁ జెలగిన తెనుఁగు భూమి

అస్మదార్ద్రమనోవీథి నావహింప
జ్ఞప్తి కెలయించుచున్నాఁడ చావలేదు

చావలేదు ఆంధ్రుల మహోజ్జ్వలచరిత్ర
హృదయములు చీల్చి చదువు డోసగయులార!"
—రాయప్రోలు సుబ్బారావు.

అని ప్రాక్తననైభవపునశ్చరణము చేయుచున్నారు. రాయప్రోలు సుబ్బారావు, విశ్వనాథము సత్యనారాయణ, శేషాద్రిరమణ కవులు మొదలైనవారు జాతీయభావసముద్దీపితములగు కావ్యముల గొన్నిటిని రచియింపుచు ఆంధ్రకీర్తిని సంకీర్తనము చేయుచున్నారు ప్రత్యేకమైన ఆంధ్రజాతీయాభిమానమే కాక నవీనాంధ్రకవులలో సాముదాయికమైన భారతజాతీయాభిమానము కూడ వెల్లివిరియుచున్నది. నండూరి బంగారయ్య "రక్షరా! శ్రీరామరక్షరా! తండ్రీ" అనురచనమిందు కుదాహరణము.

ఇందులో నొకవిశేషము: కవి సమకాలీనమైన చారిత్రికాంశములను కావ్యవస్తువుగా స్వీకరించియున్నాడు. ప్రబంధకవులు కృతిపతి నభినందించు ఘట్టమునఁ దప్ప మిగిలినతావుల సమకాలికాంశములను గ్రంథస్థ మొనర్ప లేదు. సమకాలికాంశములను కావ్యసామగ్రిగా నంగీకరించు నాచారము నవీనులలో మాత్రమే నెలకొన్నది. నవీనాంధ్రకవులందుఁ జూపట్టుజాతీయభావవిజృంభణమే ఇట్టిఆచారస్వీకరణమునకు ముఖ్యకారణము.

చిన్నికథలు

పూర్వాంధ్రకవులు ప్రత్యేకించి చిన్నికథలను రచింపలేదు. మహాకావ్యసృష్టిలో నెడనెడ బొడతెంచు ఉపాఖ్యానములు వారికి ఏదేని ఒకవిషయమును సమర్థించుటకో, లేక ఏదేని ఒకనీతి నుపదేశించుటకో కొనితేరబడిన అప్రధానవిషయములు. నవీనాంధ్రకవులు విశేషము ఖండకావ్యరచయితలు గావున స్వల్పేతివృత్తముల నెత్తికొని వానికిఁ దగినయెత్తుగడ, నిర్వహణము, సమాప్తి హత్తించి చిన్నికథలు విరచించుచున్నారు. నేటి ఖండకావ్యములలో నేదే నొకభావము కాని, అవస్థ గాని ఉల్లేఖింపఁబడి, మథింపఁబడి, పరామర్శింపఁబడు నట్లే నేటి చిన్నకథలలో నేదే నొకసాంఘికదురాచారము గాని, చిత్తవిభ్రమము గొల్పు విచిత్రసంఘట్టనము గాని ప్రస్తరింపఁబడును. నిదర్శనముగా జీరావూరి కామేశ్వరరావు 'ఏకాంతప్రేమ', వేంకటపార్వతీశ్వరుల 'జలజమాలిక', అబ్బూరిరామకృష్ణారావు 'మల్లికాంబ' చేకొన నగును.

వృత్తములు

ఈకాలమున వృత్త రచనము వెనుబాటు నొందిన దని చెప్పవచ్చును. వేంకటపార్వతీశ్వరులు వెలయించిన తేటగీతముల సమ్మోహనమే ఇందులకు ముఖ్యకారణము. ప్రబంధవాసన పట్టనీయక వృత్తములను నవ్యసాంప్రదాయముతో నడపెంచు యువకవులు కొందఱున్నారు. వారిలో రాయప్రోలు సుబ్బారావు, దువ్వూరి రామిరెడ్డి, వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి మొదలగువారు ముఖ్యులు. ఇందుఁ బెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి వృత్తములలోఁ జూపు లిరిక్కు అందము అసాధారణంబుగ నున్నది.

బాలవాఙ్మయము

బాలబాలికాలీలలు విరివిగ వర్ణించుటకు, వారికొఱకై ప్రత్యేకించి వాఙ్మయము సృష్టించుటకు ఇక్కాలమున సత్ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. ఇందు బాలబాలికాలీలలు విరివిగ వర్ణించుసారస్వతమునకు నిదర్శనముగా అమ్మణ్ణి (భారతి సంపు. ౧, సంచిక ౩, పే. ౮౩) అనునది స్వీకరింపనగును. ఇఁక బాలబాలికలకుఁ బ్రత్యేకముగసృష్టింపఁబడు వాఙ్మయమునకు ఉదాహరణముగా 'దొంగాట' (భారతి సంపు. ౧, సంచిక ౧, పు. ౫౫) చేకొననగును. మునిమాణిక్యము నరసింహారావు 'కాకమ్మ' అనునది ఈతరగతికే చెందును.

ప్రేమ

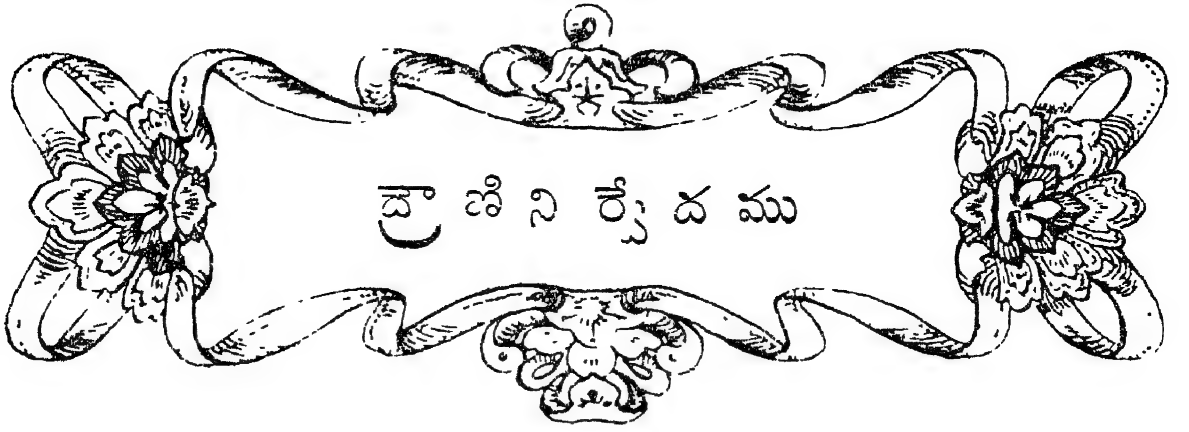
ప్రబంధములలో వర్ణితమైనప్రేమ 'పూఁతపసిండి' వంటిది. ఇప్పుడు పెక్కుఱు యువకవుల లేఖినినుండి జాలువాఱు ప్రేమ విశుద్ధమైనది. అది హృదయగతమైనది. 'ప్రణయతపస్సు' లోని నాయికను గమనింపుడు—

ఉ. చిత్తములోని ప్రేమరస శీకరము ల్పయిఁ జిల్కరించి, రే
కెత్తిన భావపుష్పముల నేర్చి, హృదీప్సితమాల గూర్చి నా
యత్తమునై తివీవు హృదనాథుపు కంఠ మలంకరింపఁ దా
నిత్తరికైనరాడు హృదయేశ్వరు డో ప్రణయైకజీవనీ!
—పెమ్మరాజు రాజగోపాలము.

హృదయోద్గారితమగు నిట్టి విశుద్ధప్రేమ వర్ణింపఁబడు ఈనాగరికయుగమునకుఁ బూర్వము ప్రబంధధోరణిలోఁ గాముకప్రేమవర్ణించు కవులు లేకపోలేదు. 'నిరీక్షణము' (జనరంజని సంచిక ౧, పేజి ౩౩) మంచలి భోగలాలసయగు నాయికను గాంచనగును.

ఉపసంహారము

అభినవాంధ్రకవితా రశ్మిమిట్లు హంసతూలికా నవలతో నూతనసీనలావణ్య కళ్యాణపథములఁ బరతెంచుచున్నది. గాంధిమహాత్ముని నిరాకరణోద్యమాపజయ ఫలితముగ తెలుఁగునాటఁ బొడచూపిన నిర్లిప్తత, నిరుత్సాహము లీకవితారథగమనవేగమునకు ప్రబలప్రతిఘాతములుగ నున్నవను జనవాక్యములో సత్యము లేకపోలేదు. నిర్లిప్తతను దూరముగాఁ దొలగించి యువకవుల మనములందు నూతనోత్సాహము పూరించుటకుఁ గళ, శారద, భారతి మొదలగు ఉత్తమ పత్రికలు, వారపత్రికలలోని సారస్వతానుబంధములు, సంఘములు విపులప్రయత్న మొనర్చుచున్నవి. ఈవిపులప్రయత్నము ఫలసాఫల్యము నొందునూతనలు సర్వత్ర కనుపట్టుచున్నవి. అట్లైననో నవ ఆంధ్రభారతికి కృష్ణపక్షపు నిశలను ప్రబంధకవితారంగముల వాఙ్మయము నిలువఁజాలనిది. వృత్తములలో లిరిక్కు లందమ్యము 'ఆంధ్రప్రశస్తులు', 'భావపల్లవములు', 'ముక్తావళులు', 'గోపికాగీతాలాపములు', ప్రాకృతజనుల జీవమాధుర్యములు మొదలగువాని వర్ణింపఁగల యువకవి చంద్రులతోఁ బ్రకాశమానమగుచున్న నవ్యాంధ్రకవితాప్రపంచమునకా కృష్ణపక్షపునిశలు?

ద్రౌణినిర్వేదము

మండలేముల వేంకటశాస్త్రి గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

వ్యాసకర్త

పాపుఁడ బాలఘాతుకుఁడ బ్రాహ్మణధర్మము వమ్ముసర్పఁగా
నోపినదుష్టబుద్ధి నయయో! తొలుబాముసఁ జేసినట్టి యా
పాపము లేపుమాఁటి నను భ్రష్టునొనర్పకయున్నె? దుర్మదా
టోపవివేకహీనుఁ గపటున్ గులపాంసను బ్రహ్మబంధునిన్?

మ. "ధనురాచార్యునిపుత్రుఁ డీతనికి నిందాభాజనంబౌ ప్రవ
ర్తన మెట్లబ్బెను? గంగిగోవునకు వ్యాఘ్రంబెట్లు జన్మించె? నీ
తనిఁ జూడన్ బెనుపాపమా" ననెడి నిందావాక్యముల్ సైఁచి, యే
మని మోమెత్తుక సంచరింతును జగంబందున్ ద్రపాశూన్యతన్.

ఉ. నాయెడ వైరమూనరు రణంబున నాకెదురాడలేని లేఁ
బ్రాయపువారు చెక్కిళులఁ బాలొకటన్ వసయొంట నొల్కువా
రాయెడ నిద్రవోవుచు సుఖాంబుధిఁ దేలుచునుండఁగా, నసా
హాయతనున్నవారిఁ దెగటార్చితి నే నొకమేటిబంటనై.

ఉ. ఎక్కటి కయ్యమున్ సలిపి యేపునహించి సమీరనందనుం
డుక్కడఁగించినంతనె సుయోధనుపై నిటు రాజభక్తి నా
కెక్కడినుండివచ్చె! మదినింత దలంపక యేల చంపితిన్
నెక్కొని దుష్టబుద్ధిమెయి నిద్దురవోయిన చిన్నిపాపలన్ !!

చ. సమరము పాడిగా దనువిచార మొకింతయులేక, పౌరుష
క్రమముఁ దలంప కింతకసికారముఁ బూసక క్రోధపుంబిశా
చమునకు లోఁబడంగ, మనసా! యెటులోపితి! సారసూవివే
కము నెటుగోలుపోయితి! పకార్యము నేక్రియఁ జేయఁజాలితో?

క. "ఇదితగు నిదితగ"దని తలఁచెద నెపుడు నిరూఢముగ నిసీ! నీవిటు దు
ర్మదమునఁ బడి మఱియుట నా-కొద వె మహాఘమ్ము దుర్నయోన్నతి మనసా!

క. మనసునె కల్గు బంధ-మ్మును మోక్షము నరుల కండ్రు మోక్షేతరవ
ర్తను సన్నొనరించితి విట-మనసా! నీవెంతకును సమర్థవుగావే?

చ. శరమున కేమిగాని నను వంటి దురాత్ములు [illegible]
ల్వురు నలుకన్ యశోధనముఁ బూనిక [illegible] మనకొంటి నా
ర్భరమగు పాపతాపమును స్వాంతము ప్రేలఁగ నెట్లు లీనము
ధర కతిభారమౌ తనువుఁ దాలిచి నేన భరింతుఁ బ్రాణముల్?

ఉ. "పాపియితండు నాసుతులఁ బట్టి వధించెను గౌరవులేక త
త్పాపఫలంబుగా నితఁడు బ్రహ్మణుఁ డయ్యును జచ్చు" నంచుఁ దా
ద్రౌపది శాపమిచ్చినఁ గరమ్ము శుభమ్మగు నంచు నెంచెదన్
నైపడఁగవచ్చునే నడువకమ్ముగ నా [illegible] మాటకున.

చ. చలమున ద్రౌపదేయులను జక్కఁ దెగించిన నన్నుఁ జూపఁ బే
రలుక వహించి మించి నయనాంతములన్ బడి నేఁడి నిప్పుకల్
జలజల రాలఁ గాలయము చందమునన్ నను వెంబడించు నే
ల్పులదొరబిడ్డ నెంచి మదిలో భయమొందుచునుంటి నిచ్చలున్.

క. అపౌరుష మావిక్రమ-మా స్పృథుహోర్బలముఁ జూపు నా హానకేళి
వ్యాపారము గుణసారము-నా పార్థున కగునుగాక! యెవ్వాని కగున్?

తే. ప్రళయకాలాగ్ని కీలల భంగి నడరు - పార్థుకోపానలంబువా స్వార్థనగుననే
మనసులోఁ జొచ్చి హర్షసంభ్రమము గొల్చె - గనఁబడును నేఁడుఁ గన్నులఁ గట్టినట్లు.

క. నా యేసిన బ్రహ్మాస్త్రం-బాయనఘుని గాండీవమున స్వార్థంబగుటన్
జేయునది లేక లోఁబడి-పోయితిఁ బ్రాణముఁ గోలుపోయితి ననుచున్.

చ. అనయముఁ [illegible] నాతురస్థై [illegible] ద్రౌపదిన్
గని ననుఁజూపి యుగ్గునుడు "[illegible]! [illegible]
స్పన మొనరించితిన్ ద్విజుఁ [illegible]
కొనెదవో నీవి ప్రాణముఁ గోరెదవో [illegible]" [illegible].

చ. ననుఁ గనినంత ద్రౌపదము [illegible]
ల్లిన దిగఁ ద్రావి [illegible]
ట్లను "గురుపుత్రు [illegible] నాప [illegible]
చినఁ గమంబు [illegible] చేసి [illegible] కేమి? [illegible]

ఆ. బ్రాహ్మణుం [illegible]
నిట్టివానిఁ జంప నెట్లు [illegible]!

ఉ. అంతియెకాక, పీనిఁ దెగటార్చినమాత్రన ద్రౌపదేయు [illegible]
త్యంతము నాకు సౌఖ్యమును హర్షము నించునె [illegible]
గాంతురె ప్రాణవాయువులఁ? గాని మనకేల పాతకా?
బింతకునచ్చెఁ జాలుఁ జనని మ్మితనిన్ ద్విజహింస గొన్నానే?

కా మి నీ యా నూ నె (రిజిష్టరుడు)

దానిసుగుణములు

కామినీయానూనె తలకు, వెండ్రుకలకు చాల ఉపయోగకరమైనది. కామినీయానూనె వెండ్రుకలను రాలిపోనీయదు.

కామినీయానూనె వెండ్రుకలు పొడవుగాను, దళసరిగాను పెరుగుటకుత్తోడ్పడును, తేజస్సునుకూర్చును. కామినీయానూనె సువాసనకు మాత్రమేగాక వెండ్రుకలు పెరుగుట కుపయోగించు అమూల్యమైన ఓషధు లిమిడియున్న నూనె. కామినీయానూనె మెదడుకు చలువజేయును.

చదువుము!

ఆలోచింపుము!!

జాబువ్రాయుము!!!

"ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెనీవారు మాకు పంపిన సువాసన నూనెలు వాడిచూడగా అందేమియు అపాయకరమైన పదార్థములేమియు జేరియుండలేదని గ్రహింపగలిగితిమి. వారి కామినీయానూనె మంచి సువాసనగలిగి మెదడుకుచలువనిచ్చినది:—

ఫార్వర్డు పత్రిక,
కలకత్తా."

"కామినీయా నూనె నాకన్నివిధముల తృప్తిని కలిగించినది. చుండు, బట్టతలకు అమోఘముగ పనిచేసినది. కామినీయానూనెను నాయొద్దకువచ్చు వ్యాధిగ్రస్తుల కందరికిని సిఫార్సుచేసితిని. కానవారు దీనిని నేటివరకు ఉపయోగించుచున్నారు. సి. యు. ఆర్. కావెల్లో, యస్. ఎ. సర్జను, పెరీముద్వీపము."

వెం బుడ్డి 1కి	రు 1-0-0.	"	వి. సి. చార్జీలు రు 0- 6-0.
3 బుడ్లకు	2-10-0.	"	రు 0-12-0.

ది ఆంగ్లో-యిండియను డ్రగ్గు అండు కెమికల్ కంపెనీ

285, జుమామశీదు, బొంబాయి-2.

వెల స్వల్పము! ఫల మధికము!! పరీక్షించదగినది!!!

నారసింహాలేహ్యము

దీనియందు బంగారు, వెండిరేకులు, పచ్చకర్పూరము, కుంకుమపువ్వు, సాలామిశ్రీ, సఫేదామిశ్రీ మొదలగు అనేకవిధములగు వస్తువులతో తయారుచేయబడియున్నది. ఇదెమిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమయినది. మేహము, నికొక్కు, నిస్సత్తువ, శుక్లనష్టము, సంసారసౌఖ్యలోపము, మూత్రమువెంట శుక్లముపడుట, మొదలగువాటిని ఖండించును. పలుచనైన యింద్రియమును ఘట్టిపరచును. రక్తమును శుభ్రపరిచి వృద్ధిబొందించును. అతిమూత్రమును ఖండించును. వృద్ధులకైనను యౌవనమును బలమును, కాంతిని, సంసారసౌఖ్యమును, మిక్కుటమగు వీర్యవృద్ధిని సంతానప్రాప్తిని గలిగించు గొప్ప ప్రసాదము. అనేక యోగ్యతాపత్రములు వచ్చుచున్నవి. 2 డబ్బీలు తెప్పించి పరీక్షించినవారలు మాటిమాటికి తెప్పించుకొనుటయే దీని ప్రాశస్త్యమునకు ప్రబలసాక్ష్యము. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 తులముల డబ్బీలు రు 2—8—6 పోస్టేజి 0—6—0

(నోటు:—ఈ నారసింహాలేహ్యమునందుగాని, మామూలుగా మేము చేయు లేహ్యమునందుగాని ప్రతి 20 తులముల లేహ్యమునందున్నూ 3-12-0 లు విలువగల ¼ తులం లోహభస్మసింధూరము కలిపి సేవించినయెడల మేము చెప్పిన ఫలములను శీఘ్రముగా పొందుటయేకాక మిక్కుటమగు వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగించుటయందు సంశయములేదు.)

20 తులముల లేహ్యము, లోహభస్మసింధూరము కలిపి రు 6—4—0 పోస్టేజి రు 0—6—0

ఒక్కలాభము:—రెండుడబ్బాలలేహ్యము ఏకకాలమందు తెప్పించుకొనినచో రు 1 కి 0—2—0 కమీషను ఇచ్చెదము పంపెదము. అన్ని ఔషధములు గల మా క్యాటలాగు యాచింపుము.

అడ్రసు:—వి. శి. ఏ. అంశు కంపెని, ఆయుర్వేదసమాజం, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వము

(The Telugu Encyclopaedia)

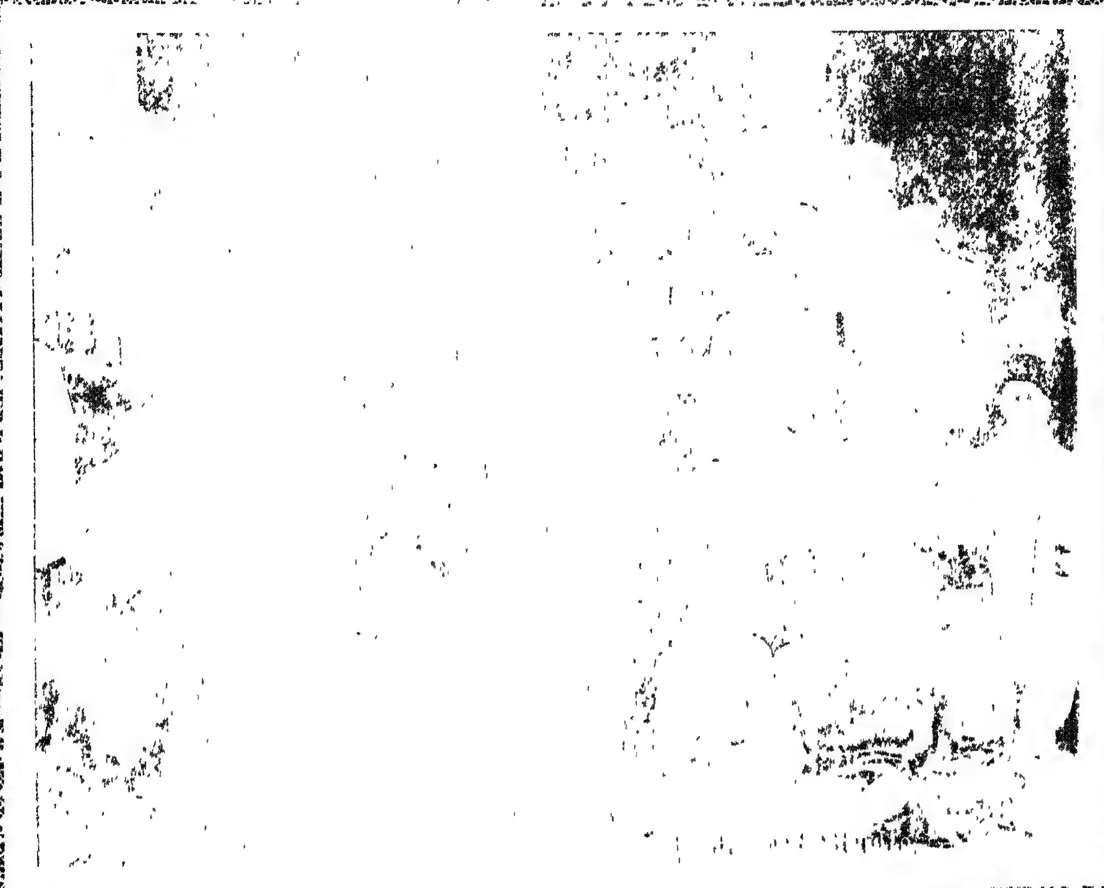
ఇందు చరిత్రలు, ప్రకృతిశాస్త్రములు, జీవితములు, నీతి, మత, సాంఘిక, వైద్య, రాజకీయాదివిషయములు, భూగోళము, న్యాయము, శిల్పము, జ్యోతిషము మొదలగు సమస్తవిషయములు చర్చింపబడును.

ప్రతిసంపుటమును, ఆరు సంచికలుగ పంపబడును. ఒక్కొకసంచికయందును రమారమి 100పుటలుండును. ఆరుసంచికలకు చందా రూ. 5-0-0, అంచెకూలి అ. 0-8-0 మొదటి సంచికను వి. పి. గా పంపి రూ. 0-8-0 వసూలుచేసికొని మిగత ఐదును క్రమముగ బుక్కుపోస్టుగ పంపుచుందుము. ఆఱుసంచికలు ఒక్కసంపుటముగచేర్చి బైండుచేయబడును. ఒక్కొకసంపుటమునకు అంచెకూలి 0-12-0.

ప్రస్తుతము మేలు (సగముతోలు) బైండు చేసినవి మూడుసంపుటములు సిద్ధముగ నున్నవి. ఒక్కొక సంపుటము వెల రూ. 6-8-0. పుస్తకములను వి. పి. గా పంపగోరువారు ఒక్కొక్క సంపుటమునకు అడ్వాన్సుగా రెండురూపాయలు పంపవలెను.

దొరకుచోట్లు— ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వ కార్యాలయము 7, శంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

ఆంధ్ర కంపెనీ 175, రెసిడెన్సి బజారు, హైదరాబాదు, దక్కన్.

క. ప్రాణము లెడలించుటయును- మానమును హరించుటయు సమానము గాదే
మానధనులైనవారికి? మానముఁ గొని విడువు ప్రాణమాత్రుగ వీనిన్."

చ. అనిన సతీలలామ వచనాస్త్రములన్ బడి భిన్నమయ్యెఁ దు
ష్టునియలుగాఁగ మానసము తోఁచనె మేనుఁ జెమర్చె "నిందఁ గాం
చిన బ్రతుకేల నాకిఁక నిఁకీ" యని యెంచితి "నెట్టులైన న
జ్ఞనకృతపాపరాభవముఁ జూడక తీర"దటంచు నెంచితిన్.

ఉ. అంతఁ గిరీటి నన్నుఁ దెగటార్చు తలంపును మాని యిట్లనున్
"బంతము వట్టి ద్రౌపది కుమారులఁ జంపిన పాపి వౌటఁ గా
లాంతకు మందిరమ్మునకు నంపుట న్యాయమె కాని ద్రౌపదీ
కాంత సహింపకుంట నినుఁ గాచితిఁ; బొమ్మిఁక ద్రోణనందనా!

చ. చలము బలంబుఁ దేటపడ సంగరరంగమునందు నిల్చి వై
రులఁ బోరిగొంట పౌరుషము రోషమునన్ బసివారిఁ జంపినన్
గలుగునె కీర్తి? నీ బ్రతుకు గాల్పనె? ద్రోణుని సద్యశంబు నీ
వలనఁ గళంకమొందెఁ గులపాంసన! బ్రాహ్మణవేషధారణా!

ఉ. పౌరుషమెల్లఁ బోవిడిచి బ్రాహ్మణధర్మము వమ్మొనర్చి ని
ష్కారణవైర మూని సుతపంచకమున్ వధించినన్
పైరణసేసె నీపరమసాధ్వి తదీయసటిష్ఠశాలి సం
స్కారముగల్గ నీకెటులు చావకపోవఁగవచ్చు బ్రాహ్మణా!

చ. ఘనతరపావవహ్నిఁ బడి గాలియుఁ గాలక తాపమొందు ని
న్ననుపమగాండివోద్గతశరాగ్నుల భస్మము సేసితేని మే
లొనరిచినట్టులౌ బ్రతుకు నోజయుఁ గీర్తియుఁ గోలుపోయి నీ
మనమున రోఁతపుట్టు ననమానపు జీవిత మొందు బ్రాహ్మణా!

ఆ. వె. చంపఁదగినయట్టి శత్రుడ వీవు చేఁ-జిక్కినావు కరుణచేసి విడిచి
పుచ్చకెటులు నిన్నుఁ బరిగొనఁ జూచు నీ-ధర్మజుని యనుంగుఁదమ్ముఁ డకట!"

చ. అని వచనేషువహ్ని హృదయంబు సమూలము గాల్చివైచి య
గ్జునుఁడు మదీయకోమలశిరోజతతిన్ మొదలంట నూడ్చి చ
క్కని గుచులొల్కు దివ్యతరకౌస్తుభసన్నిభమౌ శిరోమణిన్
గొని ననుఁ బుచ్చెఁ గృష్ణుఁడు వినోదముఁ జూచి హసించుచుండఁగన్.

ఉ. పౌరుషహీనుఁడన్ గులము పాడిఁ దలంపని నీచుఁడన్ సదా
చారము నీరుసేసిన విచారవిహీనుఁడ దుర్మదాంధుఁడన్
ధీరహితుండనై మెలఁగితిన్ శిశుహంతయనంగ పాపపున్
గీరితి నొందితిన్ గురునికీర్తి హరించితి నేమిసేయుదున్?

గీ. వ్రతము సెడినను ఫలమైన వచ్చుననుచు - జేయరానట్టి పనులను జేసియుంటి
ఫలమునకుమారు పాపము గలిగె యశము - తొలఁగె నుసురులు మాత్రము తొలఁగవయ్యొ.

శా. స్వాధ్యాయంబుఁ బఠించుటో ప్రమాత షట్కర్మ స్వార్థముల్ సేయుటో
విధ్యుక్తక్రియ వేల్చుటో క్రతువులన్ వేమారు గావించి పై
నధ్యాసంబునఁ బ్రొద్దుఁబుచ్చుటో కదా బ్రాహ్మణ్యధర్మంబు లే
పధ్యాంప్రతిని క్షత్త్రధర్మమునఁ బాపం బిట్లు గావించుటన్.

సీ. బ్రాహ్మణధర్మంబుఁ బాటింతునందునా, స్వాంతంబు పాషాణసదృశమయ్యె
క్షత్త్రియధర్మంబు నవరింతునందునా, పిఱికిపందను నిజం బరసిచూడ
వైశ్యధర్మంబునఁ బరగుదునందునా, చిల్లిగవ్వైన నా చేత లేదు
హాలికధర్మముఁ బూని మెలఁగెదనందునా, పొలము దున్నఁగ నేను మూర్ఖుఁడను
వెలిపడితి నిట్లు నాలుగు కులములకును - రెంటికిని జెడ్డ రేవడరీతి నుంటి
నేమి సేయుదు? దిక్కునా కెవ్వ? రెట్లు - ప్రాణము శమించు? నెట్లు సంతాప మడఁగు?

క. తనకులధర్మము విడిచిన - మనుజుఁడు చెడు సంప్రయోగాపై మాన్యుఁడు? నే ని
య్యనువున నిహపరములు నా-శన మొందిన భ్రష్టుఁడైతి సర్వాంబికరో!

తే. గీ. బ్రతుకఁజాలను నిందకు భాజనముగఁ - జావఁజాలను నరక వాస హత్యాపాతక
బ్రతుకకయుఁ జావకయు నుండవచ్చునొక్కొ? - నాయము నాకు వెనుక నుండ దయాళు!

చ. గురువర! నీసుతుండ ననుకొంటకుఁ గూడ ననర్హుఁడైన నా
స్వకులపధను; నీయశోంతరకు ఘాతకయోసర్ప్ని పాతకుండ; నా
ర్భరతరపాపతాపమున ప్రాణము వోవఁగనున్న నాకు
నీచరణసరోజ మూఁతఁగ నొసంగి క్షమించి యనుగ్రహింపవే!

ఉ. పాపము లెన్ని చేసినఁ గృపాపరిపూర్ణుఁడవై క్షమించి ని
ష్పాపులఁ జేసి ప్రోచెదవు భక్తగణంబుల నీవు; క్రూరుఁడన్
పాపిని నీవె దిక్కని ధ్రువంబుగ నమ్మెదఁ బ్రోవరావె! సం
తాపమడంచవే! యభయదానము సేయవె! భక్తపోషణా!

ఉ. నీమొర ద్రోహులైన యవనీసుతులన్ నీవుఁ బరిత్యజించితే?
వాయసరావణాదులను బ్రాణ సేయవె? వాలికంపు చే
నే యఘమున్ నైతివె? మహాసుర నాశ్యుఁడఁ గానె? దిక్కని
నే యని నమ్మియుంటి నను నేగతిఁ బ్రోవవో భక్తవత్సలా!

ఉ. పలిన నేలకున్న మఱియొల్ల సరించిన సేటుమాచినన్
బాలను ముంచినన్ గతి భవత్పదపంకజయుగ్మమే యంటు
చాలిని బిడ్డలన్ విడిచి యల్లి హిమాంద్రికి నేగి యాం దర
న్యాపఁ దపంబు నేసి చరితార్థుఁడ నయ్యెద శ్రీభాగ్యనా!

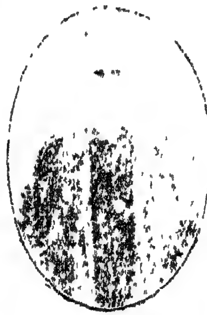
ఆంధ్రమునకు ఆది

విద్వాన్ గిరిమెళ్ల సోమన్నగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

తెలుఁగు సంస్కృతప్రాకృతముల వికృతి యని సన్న యాదులు తెలిపిరి.

శ్లో. ఆద్యప్రకృతిః ప్రకృతి శ్చాద్యే
ఏషా తయో ర్భవే ద్వికృతిః— నన్నయభట్టీయము.

ద్రావిడభాషలను విమర్శించిన కాల్డ్వెలు లోనగు పాశ్చాత్యపండితులు ఈభాషలు సిథియను భాషాకుటుంబమునకు చేరినవని నిరూపించిరి. అరవముయొక్కయు, కన్నడముయొక్కయు ప్రాచీనవైయాకరణులు ఆ యాభాషలు సంస్కృతప్రాకృతజన్యము లని నుడివిరి. వాస్తవము అతిసందిగ్ధ మయి యున్నది.

వ్యాసకర్త

ఆంధ్ర మనుపదము వేదములోను, పురాణములలోను, కావ్యములలోను, వైదేశికులవ్రాతలలోను ఉదాహరింపఁబడెను. ఈ పదము ప్రత్యేకభాషకు నామముగఁగూడ నుండెనేమో తెలియదు. మగధదేశముభాష మాగధి యనునట్లే ఆంధ్రదేశపు భాషయు ఆంధ్ర మనఁ జెల్లవచ్చును.

కాల్డ్వెలు తన ద్రావిడవ్యాకరణములో ద్రావిడభాషలకును సంస్కృతమునకును సర్వనామసంఖ్యావాచకములలో చాలపోలికలున్నను వీనికి జన్యజనకసంబంధము గాని, సహజన్మసంబంధము గాని ఉండనేరదనిరి. ఈ వాదమునందు కొంతబలము గలదు; కాని ద్రావిడభాషలు సిథియను భాషలలోనివి యనుటకు కాల్డ్వెలు చెప్పినయుక్తులు బలముగ లేవు. కాని అతనియూహను ఇటీవలి చరిత్రపరిశోధనము బలపఱుచుచున్నది.

మూఁడవశతాబ్దినుండి తొమ్మిదవ శతాబ్దివఱకు దక్షిణదేశమును పల్లవులు పరిపాలించి రని స్థిరపడినది గదా! ఈపల్లవులు సిథియను లని తెలియవచ్చును. మన ద్రావిడభాషలలోని సిథియను పదప్రత్యయాదులు ఈపల్లవరాజులనాఁడు సంక్రమించియుండునా? కాల్డ్వెలునకు పల్లవరాజ్యవృత్తాంతము తెలిసినది కాదు.

ఇపుడు మనము మనభాష యుత్పత్తిని ఇంచుక ప్రశంసింపఁ గలము. తెలుఁగును ఇతరద్రావిడభాషలును పైశాచికభాషా వికృతు లని మనవా రందురు.

శ్రీమద్రామాయణకాలమున సంస్కృతము దక్షిణదేశమున వ్యాపకములో నుండెనని అందలి పేళ్లవలన తెలియును. గోదావరి, కృష్ణ, సుగ్రీవ, కుంభకర్ణ, విభీషణ, మండోదర్యాదిపదములు సంస్కృతము లంకవఱకు వ్యాపించె నని నిర్ధారణచేయును. ఇవి యన్నియు వాల్మీకికల్పితము లను వారితోఁ మనకు ప్రసక్తి లేదు. ఇట్టి పదములు ద్రావిడపదము లయ్యును సంస్కృతములోనికి చొచ్చి తమ [illegible] కొన్ని సిద్ధాంతములు [illegible]. ఈ నూత్నకల్పనలను మనము ఇపుడు గమనింప నవసరము లేదు.

'ఇల్వల స్సంస్కృతం వదన్' అని దాక్షిణాత్య రాక్షసుఁడు వర్ణింపఁబడెను. హనుమంతుని మాటలు విని శ్రీరాముడు అతనిని గుఱించి ఇట్లు చెప్పెను:

'నాన్యృగ్వేదవినీతస్య నాయజుర్వేద ధారిణః;
నాసామవేదవిదుష శ్శక్య మేవం ప్రభాషితుమ్.
న్యూనం వ్యాకరణం కృత్స్న మనేన బహుధాశ్రుతమ్;
బహువ్యాహరతానేన న కించి దపశబ్దితమ్.'

దీనివలన హనుమంతుని సంస్కృతపాండిత్యము అపారమని తెలియనగును. సంస్కృతమువెంబడినుండునది ప్రాకృతము గదా! రామాయణకాలములో సంస్కృత ప్రాకృతములు దక్షిణమున వాడుకలో నుండెనని మన మూహింపవలయును. కాళిదాసాదులు నాగపురపాండ్య రాజాదుల వర్ణించిరి. ఇందుమతీస్వయంవరమునకు వీరు వచ్చినపుడు సామాన్యభాష సంస్కృతమయియుండును.

అశోకుని ధర్మశాసనములు పాళిభాషలోనున్నవి. ఈభాష సంస్కృతప్రాకృతములకు సంబంధించినది. ఈ భాష దక్షిణదేశమందునను ఆనాడు తెలిసియుండును. కానిచో మస్కిసిద్ధాపురము, జౌగడ మున్నగు దక్షిణ పురములయందు ఈభాషలో శిలాశాసనములు ఏల పుట్టును?

పల్లవులనాటి మైదవోలు హిరహడగల్లి శాసనములును, చారుదేవి శాసనములును ప్రాకృతములోనివి. ఇవి రమారమి నాల్గవశతాబ్దిలోనివి.

ఈకాలమున ప్రాకృత సంస్కృతములు దా[illegible] తెలుగులకు తెలియనివి గావు.

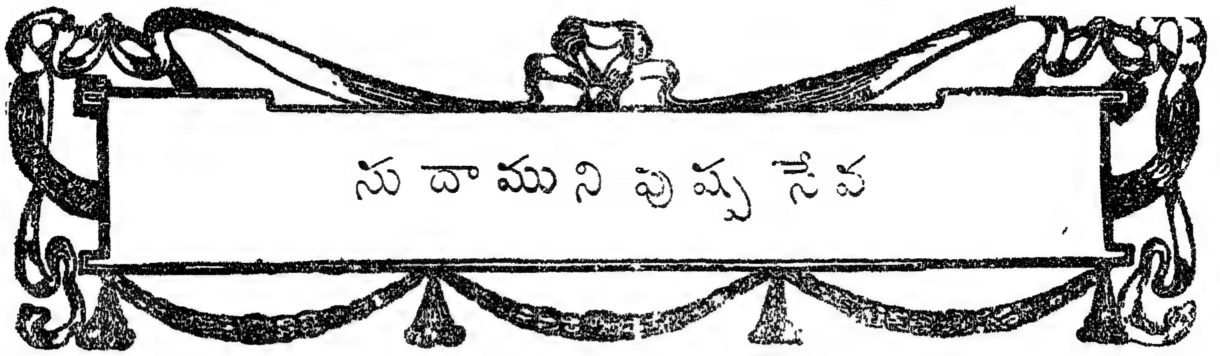
ఇటుపై శాసనములు సంస్కృతములును, ఆంధ్రములును అయియున్నవి. నాల్గవశతాబ్దిలోని సముద్రగుప్త జయస్తంభమున ఎలమంచిలి మున్నగు స్థలములు పేర్కొనబడెను.

మనభాష పదసామగ్రిని బరిశీలింప మొదటి నుండియు నిది సంస్కృతప్రాకృతములపై నాధారపడి నట్లు తోచును. అమ్మ, అయ్య, నాయన, అక్క, బావ, తాత, మామ, నీరు, అగ్గి, కొండ, భూమి, సముద్రము, సూర్యుడు, దీపము, పెట్టె, కుండ, మంచము, కుంచము, బట్ట, వాణి, చీర మున్నగుమాటలు మక్కెనుంచి పెట్టు కొన్నవై యుండును. అమరావతి, ప్రతిష్ఠానపురము గోదావరి లోనగు పదములు ప్రాచీనములైనవి. నిత్యవ్యవహారములోనుండు వేలకొలది మాటలు సంస్కృతసంబంధము గలవి. నెయ్యి, సూది, రాటి, ఆముదము, ఈత, చింత, మల్లె, కలువ, గాలె, బూరె, జంతిక, పాలు, అప్పడము, సున్నము, బియ్యము, మొంటి, కండ, మెంతులు, కాకర మున్నగుమాటలు సంస్కృతభవములని చెప్పవచ్చును. గడ్డ, రొంబడు, ఆతుక్కు, కోమ, సాపురము, [illegible] గాడిక మున్నగు [illegible] [illegible] లని [illegible] దగినవి.

[illegible]; మంగలి మంగళనాపితుండు [illegible]; కాంస్యకారుండు; కోమటి గోమటి [illegible]; గొల్ల గోకులుండు; చాకలి [illegible]; [illegible]; గోడ, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] మున్నగుమాటలు తెనుగునకును సంస్కృతమునకును [illegible] తెలుపును.

[illegible]

బడును. నేను, [illegible] కొను మున్నగు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గాదు. [illegible]!

సుదాముని పుష్పసేవ

బళ్లారి కృష్ణప్ప గారు

వ్యాసకర్త

శ్రీవైకుంఠపురంబుకన్న ఘనమే శ్రీపల్లె? గోపాంగనల్
సేవల్ సేయఁగ నిందఱిన్ మిగిలిరే? సేవించి పూజించిన భూ
దేవశ్రేష్ఠులె గోపకుల్? పశువులన్ దివ్యాత్మవ్యూహంబుతో
గోవత్సంబుల నేల మేపవలసెన్ గోపాలచూడామణీ!

సీ. పంటవెలందికిఁ బరమహర్షముఁ గూర్ప శృంగారమూర్తివై చెలఁగినావో?
సురపాని వీనులకు సొంపులు నింపంగ మురళి హస్తంబునఁ బూనినావో?
ఆకాశలక్ష్మికి నానందమొనరింప వ్యాళంబుపై నాట్యమాడినావో?
మూఁడులోకములకు ముచ్చటఁగావింపఁ జెలులతో రాసంబు సలిపినావో?
తెలియఁ జిత్రంబు నీమాయ దివ్యకాయ, కనకమయచేల, సంతతగానలోల!
పావనుఁడనైతి నానోము పండె నేఁడు; పూజలొనరింతు నర్పింతుఁ బూలసరులు.

సీ. పొగడనైతిమిగదా పుణ్యముల్ ఫలియింప విశ్వంభరార్చితు విశ్వవినుతుఁ
గోరనైతిమిగదా కోర్కులు దనియంగ సేవితామరపాదు శ్రీవినోదుఁ
జేరనైతిమిగదా చెలువు ధన్యతనొందఁ ద్రిజగమోహనవేషు దివ్యభాషుఁ
గానమైతిమిగదా కనుగవ వెతదీఱ వైనతేయతురంగు వారిదాంగు
ననుచు మదియందు గోపిక లనవరతముఁ-దలఁచువాఁడవు నీవెకా ధన్యచరిత!
దివ్యచారిత్ర, దేవకీదేవిపుత్ర! దండమిడియెదఁ గొనుము పూదండలెల్ల.

ఉ. మంచిది కాదటంచు ననుమానము నొందవు గొప్పదంచు వే
లెంచవు పద్మజాండమున కీశుఁడ వాద్యుఁడ వయ్యు, నీవు; నిన్
గాంచిన తల్లికంటెఁ గుతుకంబునఁ బెంచిన మాతకంటె లా
లించి విషంబు నీకిడిన లేమకు ముందుగ మోక్షమియ్యవే!

మ. ఫలమో, పుష్పమొ, గంధమో, తులసియో, పానీయమో, శాకమో,
కలమాన్నంబో, ఘృతంబొ, పాలొ, పెరుగో, కర్పూరతాంబూలమో,
సులభంబైన పదార్థ మెట్టిదయినన్ శుద్ధాత్ములై ప్రీతి నిన్
గొలువన్ దెచ్చినవారు ధన్యులుగదా గోపాల బాలాగ్రణీ!

మ. అరుదై, సద్గుణపుంజమై, శుభదమై, యానందమై, దివ్యమై,
స్థిరమై, వెల్గెడు నీస్వరూపము సదా సేవింపఁ జెల్వంబు లౌ
విరులన్ లెస్సఁగఁ గూర్చినట్టి సరులన్ వేళావిశేషంబుచేఁ
దిరమై యున్నవి దాల్పవే నను గృపా దృష్టిన్ విలోకింపవే
పర పీతాంబరధారి! శౌరి! త్రిజగత్స్వామీ! ప్రభూ! శ్రీహరీ!

సీ. సరియనఁ జెల్లునే చంద్రికావిభవంబు పరమమంగళమైన పదనఖములకుఁ
బురు డీడఁబోలునే పుండరీకములను గరుణామృతముచిల్కు కన్నుగవకుఁ
బోలుపవచ్చునే నీలమేఘచ్ఛాయ దివ్యమై వెలుఁగొందు దేహమునకు
దొర యన నొప్పునే నరపల్లవంబులుఁ బద్మజాదులనేలు పాదములకుఁ
గాలచక్రంబు తిరిగిన కానరాక-సమసిపోయెడునవి నీకు సామ్యమగునె?
పూవులనెంత నేనెంత పుణ్యపురుష,-నిరుపమాకార, వైకుంఠ పురవిహార!

సీ. 'శ్రీహరి' యని పల్కి శిరమునుమూర్కొని తిలకంబు నొసట నే దిద్దనైతి
'నచ్యుతా' యని చీరి యలకలు సవరించి పట్టుపుట్టంబులు గట్టనైతిఁ
'జిన్నికృష్ణా' యని చెక్కిలుముద్దాడి ప్రీతిగా నన్నంబుఁ బెట్టనైతి
'బుడుత' రారమ్మని బొజ్జను నిమురుచు సొమ్ములు బెట్టి నేఁ జూడనైతి
ననుచుఁ జెలియుందు నీలీలలను దలంచి-పనటఁ గొంచెంపుఁ దల్లిని మన్నింపుమయ్య!
కంసు విదళించి తాతను గావవయ్య!-పుష్పమాలలు [illegible]!

క. మిక్కిలి చక్కని దండలు - నక్కఱపడి కూర్చినాఁడ హస్తమునందుం [illegible]
చొక్కపుగళమునఁ దాల్పవె - మ్రొక్కెద నే శ్రీహరీ! [illegible]!

ఉ. కొల్చెద రోహిణీసుతునిఁ గొల్చెద జిష్ణుసఖున్ [illegible]
గొల్చెద నచ్యుతాగ్రజునిఁ గొల్చెద [illegible]
గొల్చెద నీలచేలధరుఁ గొల్చెదఁ గాంచనచేలు [illegible]
కొల్చెద రామకృష్ణులను గొల్చెద శుభ్రవిశాలకాయులన్.

రేఫ అకారములు మైత్రింబొరయునా?

విద్వాన్ తాళ్లూరి రాఘవయ్యచౌదరిగారు

"నా న్యేషాం వైధర్మ్యం లఘ్వలఘూనాం రయోస్తు నిత్యం స్యాత్" అను సూత్రముచేఁ జింతామణి యతిప్రాసములు రెంటియందును "రేఫ అకారములు మైత్రిం బొరయ"వని స్పష్టపఱుచుచున్నది. "యవలలు లఘ్వలఘుస్సలు మైత్రింబొరయు; రేఫంబులు పొరయవు" అను సూత్రముంబట్టి బాలవ్యాకరణమతమందును లఘ్వలఘు రేఫంబులకు మైత్రి లేదని తెలియుచున్నది.

వ్యాసకర్త

"కశ్చి ద్వదతి సాంగత్యం
యతావేవానయో స్తథా;
అనద చ్చాత్ర సాంగత్యం
ప్రాసేష్వపి చ కశ్చన."

అని యధర్వణాచార్యు లొకఁడు యతివిషయమున రేఫ అకారములకు మైత్రి సంగీకరించుచున్నాఁడనియు, మఱి యొకఁడు ప్రాసవిషయమున మైత్రి నొప్పుకొనుచున్నాఁడనియుఁ బరమతమును స్పష్టపఱిచి,

క. గ్రక్కునఁ జని వ్రాలుదునో
తెక్కలు గట్టుకొని దేవరిపుమేడపయిన్.

—ప్రభా. ప్ర.

క. పురసతుల విలోకనములు
సరసాలాపములు నర్మసంభోగంబుల్
మఱగి హరి మనల నొల్లఁడు
నరవరు లోయమ్మ! నూతనప్రియులు గదే.

—భాగవతము.

అను పద్యముల యతిప్రాసములకుఁ గ్రమముగా నుదాహరణంబులుగా నొసంగి,—

"అనయో స్సంగతిం యస్తు కరోతి కవితాకృతౌ;
అస్యా అత్యంతదోషత్వా ద్దుష్కవి స్సహి కథ్యతే"

అని రేఫఅకారముల మైత్రిని, దాని సంగీకరించిన కవిని మిగుల గర్హించియున్నారు.

కావ్యాలంకార చూడామణియందు,—

క. లర మఱవ లేకతరవళు
లరయగఁ దమతమకె కవులయనుమతి
పరగుఁ బదాంత ముకారము [వళులై
పొరి నూదిన దూరి చనినఁ బుఘుబుభువు [లగున్.

అనుదానిచే రేఫఅకారములకు మైత్రి నిరాకరింపఁబడినది.

క. ధర జ ఞ లను నీ రెండ
క్షరములు విన్నయది లేదు శబ్దము మొదలన్
మరఱలవము లను నేన
క్షరములు తమతమకె వళ్లు కమలాధీశా!

అనుపద్యముచేఁ గవిజనాశ్రయమున లఘ్వలఘు రేఫములకు మైత్రి నిషేధింపఁబడినది.

అనంతుఁడును,

క. ధర నెక్కటివళులై తగు
లరమఱవలు దానితోఁ దొలంగక లాకు
న్సరి శా యని విశ్రమ వే
ళ రమాధిప, రెండునుం గలసి వర్తించున్.

అని పై రెండింటి సాజాత్యమును నిరాకరించెను. విపుల ముగాఁ జర్చించి బ్రాసుకొనిన యప్పకవియు,

తే. మహిని రేఫాక్షరంబును మఱి శకటాంగ
నామకఱకారమును సవర్ణంబు లయ్యెఁ
గావ్యములయందు నొకటికొకటి గలయక
తమకుఁ దామయె యగు నేకతరయతులన.

తే. కబ్బములు రేఫమునకు ఱకారమునకు
మైత్రి గలుగమిఁ గవిశిఖామణులు ప్రాస
వైర మనుచును గలపరు వానినెందుఁ
గూర్తు రా రెండు నెఱుఁగక కుకవి జనులు.

అనువానిచే యతిప్రాసవిషయమై రేఫ ఱకారమైత్రి [illegible] ధించెను. కవిసార్వభౌమ బిరుదాంకితుండగు కూచిమంచి తిమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహమున,

గీ. అరయ గురురేఫ హల్లుతోఁ బెరసినపుడు
ప్రాసముల విశ్రమములు రేఫంబుతోడఁ
గలసి యుండును సుకవి పుంగవుల కృతుల
జగదవనసూత్ర గిరితనుజా కళత్ర!

అనుదానిచే యతిప్రాసముల రేఫఱకారములకు మైత్రి నంగీకరించినటులు తెలియుచున్నది. పై చర్చవలన రేఫ ఱకారమేళన విషయమై మతద్వయ మున్నటులు స్పష్ట మగుచున్నది; కాని యందేది సమంజసమో యించుక విచారించి చూతము:

యతి విషయమున ముప్పిధము లగు మార్గము లాంధ్రకవులచే నంగీకరింపఁబడి లక్షణకర్తల సమ్మతినడసి నటులు తెలియుచున్నది. (1) వ్యాకరణసిద్ధవర్ణ సాజా త్యము—ఉదా. క—గ. చ—జ. (2) శబ్దవ్యుత్పత్తిచేతను కల్పింపఁబడిన వర్ణ సాజాత్యము—ఉదా. జ్ఞ—ఞ—న. (3) ఉచ్చారణమునుబట్టి కల్పింపఁబడిన వర్ణ సాజాత్యము— ఉదా. జ్ఞ—గ. జ్ఞాపకము, గాపకము. యజ్ఞము, యగ్నము. పైఁ జెప్పఁబడిన వర్ణసాజాత్యములలో నుచ్చారణ మునుబట్టి కైకొనఁబడిన జ్ఞ, గ లకుఁగల యుచ్చారణము యొక్క సాన్నిధ్యముకంటె రేఫ ఱకారములకు నుండు నుచ్చారణ సాజాత్యమే మిగుల సన్నిహితమని నిరాఘా టముగా నిరూపింపవచ్చును.

మఱియు జ్ఞకారము, [illegible] నాగ్గింటితో యతిచెందునపుడు, లకారము ళకారముతో, డకారము ళకారముతో, ళకారము లకారముతో యతి చెల్లునపుడును, వకారము ప, ఫ, బ, భలతో యతిమైత్రి మెలఁగునపుడును, రేఫము ఱకారముతో యతి చెందకుం డుట నిరాధారము కాక సూత్రాధారం బెద్దమైన గాదా? ఇదంతయు లక్షణకర్తల నిరంకుశసాహసవర్త తక్క వేఱుకారణము నాకుఁ దోఁచకున్నయది.

రేఫఱకారను లుచ్చారణములో మిగుల సన్ని హితములైయుండి మైత్రిఁ [illegible] సర్హములై యుండినను, మహాకవి ప్రయోగములందు వానిమైత్రి నిరాకరింపఁబడు టంబట్టి యట్టిమైత్రి యంగీకరింపఁబడ దన్యోరని చెప్పవ మైనట్టి మహాకవి ప్రయోగములే మనః [illegible] దాయి గావించి రేఫఱకారమైత్రి సాధుత్వమును [illegible] చున్నవి. ఈ క్రిందివానిని గమనింపుఁడు:

సీ. సహ్యాద్రి నొక్క-చందమున
నొగతి సైరణఁజేసి నన్ను నా
సర్వకులంబు నుత్తమాయు
తంబున నూరేగి రమ్మలార! యా
కుర్వి సాటిగాఁ [illegible] !
[illegible] దేవతలు [illegible]
నిర్వాహ [illegible]
నేగరు [illegible]
—[illegible]

క. కాంక్షిత [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] !
—[illegible]

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].
—[illegible]

ASYLUM FOR CHRONIC PATIENTS.

ఆరోగ్యమే భాగ్యము

మీ అనారోగ్యము గుణపడవలయునని కోరిన తత్క్షణమే యీ క్రింది చిరునామాకు మీ దేహతత్త్వ వివరములను వ్రాయుము.

ఆంధ్ర ఆయుర్వేద వైద్యశాల, లిమిటెడ్ (బ్రాడ్వే బ్రాంచి.)

159 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

వైద్యపతి కోటా జయరామ నాయుడుగారు స్థానిక చికిత్సకులుగా నియమింపబడి వారివలన అనేక పురాణవ్యాధిగ్రస్థులు స్వస్థపరుపపడి లెక్కలేని యోగ్యతాపత్రములు పొందబడియున్నవి.

ఇదియు

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి B. A. M. B. C. M. భిషగ్రత్న, ప్రాణాచార్యులువారివల్ల స్థాపింపబడిన

దీర్ఘవ్యాధిగ్రస్థుల ఆశ్రమము

(ఆస్త్మాస్పెసిఫిక్) శ్వాసకుఠారము 25 దినములకు		రూ.	8-0-0
,, ,, 10 ,,		,,	4-0-0
స్థంభనవటి (ధాతువృద్ధిమాత్రలు) 25 మాత్రలు		,,	2-0-0
సిద్ధమకరధ్వజము (సువర్ణసిద్ధరసాయనము) 25	,,	,,	5-0-0
చవనప్రాస లేహ్యము (ఆయుర్వేద టానిక్ రసాయనము)	1 పౌ డబ్బీ	,,	3-0-0
,, ,,	¼ ,, ,,	,,	1-0-0

కొన్ని ప్రశంసాపత్రములను యీక్రింద చూడుము.

Asthma of three years old Cured.

మ-రా-రా-శ్రీ. ఎం. వెంకట్రామయ్యగారు పార్ట్నరు మెసర్సు డి. ఎన్. అండుకో వేరు సెనగవ్యాపారస్థులు, మదనపల్లె రోడ్డు, చిత్తూరుజిల్లానుండి 16-8-26 తేదీన వ్రాసినది:—

నా బావమరిది సుబ్బన్న గత 8 సంవత్సరములనుండి వేసవి శీతకాలములందు ఉబ్బసముచే మిక్కిలి శ్రమపడుచుండెను. మేము అతనికి అనేక ఆంగ్ల నాటువైద్యులవద్ద చికిత్సచేయించితిమి. పేటెంటు ఔషధములనుకూడ యిప్పించితిమి. తుదకు వైద్యపతి కోటా జయరామనాయుడుగారి చికిత్సలో నుంచితిమి. 2 మాసములు వారి ఆస్త్మాస్పెసిఫిక్ ఔషధమును సేవించినంతనే వ్యాధి పూర్తిగా కుదిరినది.

Asthma of 3 years Old.

మిస్టరు వి. ఆర్. జోసెఫ్, మలే రబ్బరుప్లాంటర్సు లిమిటెడ్, ఫిజిఎస్టేటు, లాహట్, పెరక్, ఎఫ్. ఎమ్. ఎస్. నుండి 17-6-26 తేదీన వ్రాసినది:—

గడచిన 13 సంవత్సరములనుండి నేను ఉబ్బసవ్యాధిచే బాధపడుచుంటిని. అనేకచోట్లనుండి ఔషధములను తెప్పించి సేవించియు వృధాఅయినది. ఆ. ఆ. ఫార్మసి బ్రాడ్వే బ్రాంచిలోయున్న వైద్యపతి డాక్టరు కోటా జయరామ నాయుడుగారివద్ద చికిత్సను ప్రారంభించిన రెండునెలలోనే వ్యాధి నన్నువదలినది. నాకు నూతనజీవము గలిగినది. వారు ఆస్త్మా స్పెసిఫిక్ నే నాకొసంగిరి.

Bronchitis Cured Wonderfully.

మ-రా-రా-శ్రీ. ఎం. పార్థసారథిపిళ్లె అవర్ గళ్, ఫోర్మన్, గవర్నమెంటు ప్రెస్సు, మదరాసు వ్రాసినది:—

గడచిన సంవత్సరమునుండి నాకు దగ్గు ఒగర్పు యుండినది. కొందరు దానిని ఉబ్బసవ్యాధని తెలిపినందున నాకు చెడు భయము గలిగినది. గనుక నేను ఆయుర్వేద వైద్యులవద్దను యితరులవద్దను ఔషధములను సేవచేయు కొన్ని రోజులవరకు మాత్రమే గుణముగా నుండినదిగాని పూర్ణగుణము కలుగలేదు. పిమ్మట నామిత్రులలో నొకరు వైద్యపతి కోటా జయరామ నాయుడు డాక్టరుగారితో పరిచయము గలిగించిరి. వారిచ్చిన ఆస్త్మా స్పెసిఫిక్ ను సేవించినందున పూర్తిగా గుణము గలిగినది.

Chronic Eczema Cured.

మ-రా-రా-శ్రీ. టి. ఎచ్. ఎం. వడాకురయ్యగారు M. A. B. L., వకీలు బల్లారినుండి వ్రాసినది:—

విడువక నన్ను 6 సం॥ లనుంచి బాధించుచుండిన మేహకారకపు పొడలు డా॥ వైద్యపతి కోటా జయరామ నాయుడుగారి చికిత్సవలన 20 దినములలో పూర్తిగా స్వస్థమయ్యెను. నాకంతటి త్వరితముగా గుణము కలుగజేసినందుకు వారికిమిక్కిలి కృతజ్ఞుడను.

ఇతర కొన్ని యోగ్యతాపత్రములు కేటలాగు చూచిన విశదపడును. కోరిన ఉచితముగా పంపబడును.

ఓమ్

శ్రీగౌతమీ గోరక్షణ శరణాలయము

రాజమహేంద్రవరము

గోవధ కమేశా   శ్రీకృష్ణ గోపాల్   కసాయికి కైసుగోవిక్రయము

గుప్తాగారు   గోరక్షణతోట, బిల్డింగులు.

దేవరపల్లి వెంకటనరసింహగుప్త,
ప్రధానకార్యదర్శి, రాజమహేంద్రవరము

గొప్ప సత్పాత్రత   మంచితరుణము
జీవన్ముక్తి   కైవల్యప్రాప్తి

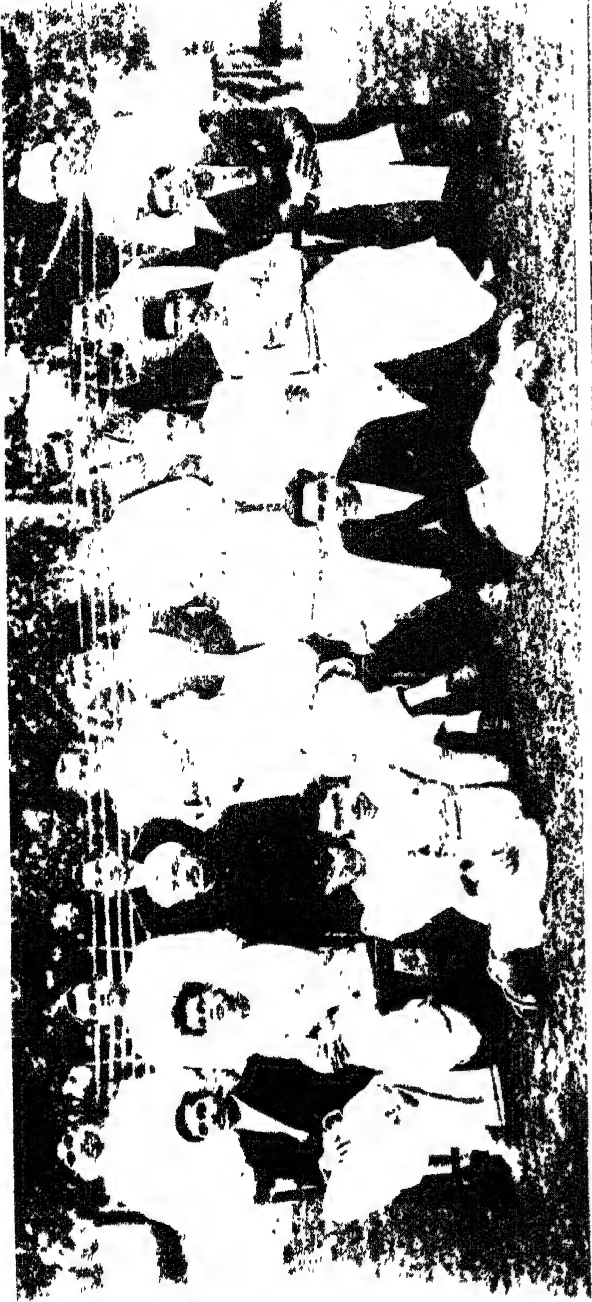
దయాంతరంగహృదయు లగు మహాశయులారా!

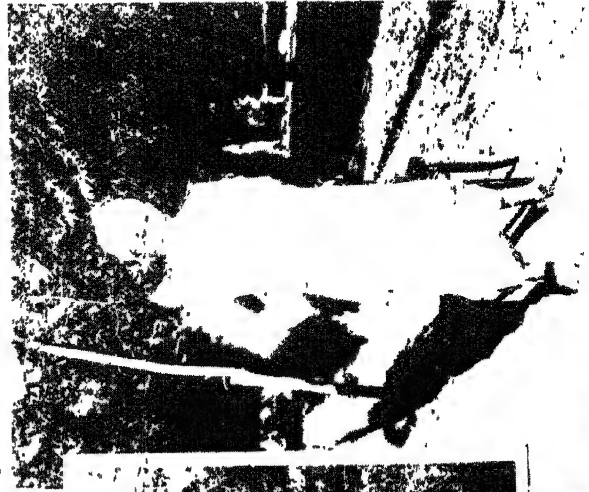
పావనమగు గోరక్షణగావింపు

రాజమహేంద్రవరమున, శ్రీ గౌతమీ గోరక్షణ శరణాలయము ప్రతిష్ఠించినారము. దీనియందు, బక్కలై చిక్కి స్రుక్కియున్న వేనవేలు బీదగోవృషభములను కాపాడి రక్షించి, అసదృశ్యాకరగోకుల మనునట్లు ప్రసిద్ధినందింప ప్రయత్నించుచున్నారము. పవిత్రమగు నీయుద్యమమునకు ఆపారద్రవ్య మత్యావశ్యకమై యున్నది గాన, దాతలగు సత్పురుషు లీసత్పాత్రమునకు భూరివిరాళములు, వర్షాశనములు, చందాలు మున్నగు దానధర్మము లొసగి, తంగతివారి సంఘసభ్యత వహింపుడని వేడగ వేడుకొను ప్రార్థించుచున్నారము. ఈ యుద్యమమునందు 50 మంది గొప్ప విద్యావిభవసంపన్నులైనవారు అగు సత్పురుషులు కట్టుదిట్టములగు చట్టనిబంధన లేర్పరచి కార్యనిర్వాహకవర్గ సంఘసభ్యత వహించి శ్రీ గవర్నమెంటులో సొసైటీ రిజిష్టరు గావించియున్నారు.

ఇట్లు
శ్రీ గౌతమీగోరక్షణ ప్రధానకార్యదర్శి,
దేవరపల్లి వెంకటనరసింహగుప్త.

26_2_27 వ సంవత్సరము
రాజమహేంద్రవరము

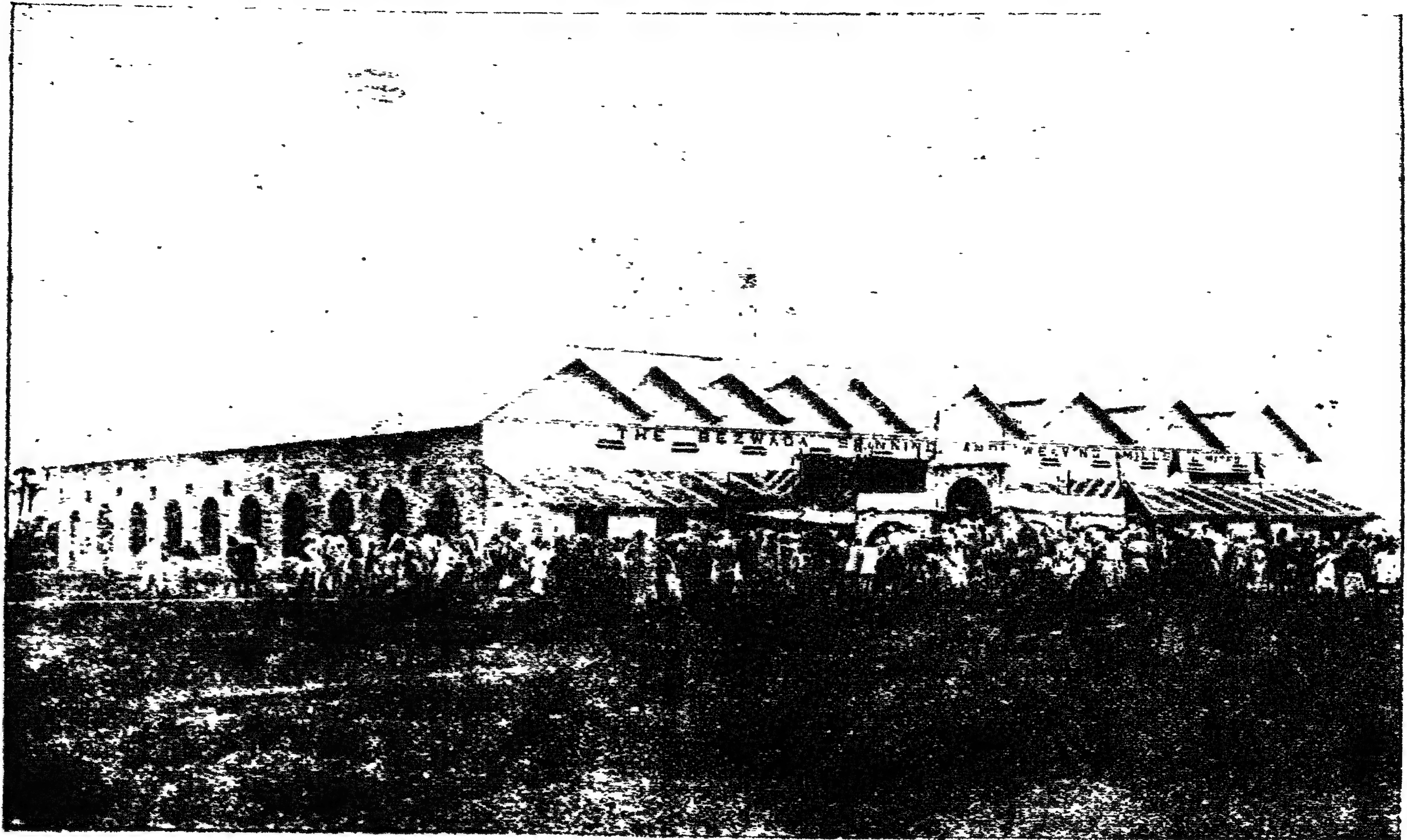
అనంతపురము

విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థి సంఘము

శ్రీ దత్తస్వా తనయులు, ౧౯౩౭

The Bezwada Spinning and Weaving Mills Ltd.,

ది బెజవాడ స్పిన్నింగ్ అండ్ వీవింగ్ మిల్సు లిమిటెడ్, బెజవాడ.

మ. క్షోణిన్ స్వేచ్ఛగను బంధగీర.........గీవుం
గ్రలమై వ్రాల.........రాట్నంపు గుం
ఫ్రింఖ నాఁ చేనకోలుకులం గలి పాఱన్......
....

—ఆముక్తమాల్యద.

శా. పొన్నల్ మొన్ను మహాగమములు సుమా
శ్రీఖండముక్తాళియున్.........

సీ. శేఖులై మీఁదట చేవ్రులై యొప్పెన
న్నాగంపు గడడల్లు బాగు నెఱిఁ......

—...ప్రాగ్దయము.

క. గ్రక్కునఁ జని వ్రాలుగనో
పక్కలు గట్టుకొని గవిజరిపు మెప్పెసయున్.

—ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము.

ఉ. మూరుపు పిల్లవాఱుటయుఁ
దోరపు మాగపాపసస్తనుల్
మిగుల నిగ్గు రాగిమురు
మేక్కనె నిస్యాసమాఁచి శక్రయుల్
గీటుచి వాపుపుత్రి నను
చేనసూతుల్ ప్రమదంబు మోమునన్
నీటుగ చేక్కతో సమముగ
వాఁచి సభాస్థలి నిల్పి రమ్మోదన్.

—జైమినిభారతము.

గీ. పసపు సర్వాంకషం బయ్యె వలయుసనికి
చెప్పులను కాని చొరరాని రీతిఁ దనరి
విశ్వపూజకుఁడయ్యె శ్రీవిభుఁడు కూర్మ
పాదములు నేయ్యంపగు నాగనిళ్లులకును.

—...సాయనము.

క. పుట్టినపు పి.........
సరసాల సమములు.........
మఱిగి హారి.........
నవరు లోయమ్మ.........

ఈపద్యము పోతనకృతమని కొందఱు, కాదని మఱికొందఱును వాదులాడుచుండిరి. ఎవ్వరి కృతమైన నిందు శేఫ అకార సాంకర్యము మాత్రము గాన్పించుచున్నది. ఇటు లింక నెరగులు మహాకవుల ప్రయోగములందో లక్ష్యాలను శేఫముల మైత్రి మిక్కుటముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. గ్రంథ విస్తరభీతిచే వానినన్నిటి నిట నుదాహరింప మానితి. ఇట్లు లక్ష్యభూతము లగు మహాకవిప్రయోగములందే శేఫ అకార సాంకర్యము గన్పట్టుచుండ నయ్యది సాధువని చెప్పుటకు సందియమేల?

లక్ష్యములంబట్టి తత్సంస్కారము కొఱకు లక్షణములు పుట్టుచున్నవిగాని లక్షణములంబట్టి లక్ష్యములు పుట్టుటలేదని యెల్లఱెఱింగినవిషయమే. అట్లు లక్ష్య సంస్కారముకొఱకు (శేఫ అకారమైత్రి కొఱకు) లక్షణము చెప్పకుండుటయేగాక యయ్యది దుష్టమని నుడువుట లక్షణకర్తల కెంతవఱకు సమంజసమో చదువరులే యూహింతురు గాక!

"ఆర్యోక్తిః" అను నన్నయభట్టీయార్యను ఛందోపరిచ్ఛేదము నాతను యతివిషయమున నతివిపులముగాఁ జర్చింపఁదలంచిన యప్పకవి—అట్టితఱి స్వేచ్ఛగైకొని, సాహసం బవలంబించి, ఉన్న ప్రయోగంబులఁ గొన్నిటిని మార్చి, లేనిప్రయోగంబులఁ గొన్నిటినిఁ గల్పించిన యప్పకవి—శేఫ అకారమైత్రి దుష్టమని వ్యాఖ్యానము చేసినాఁడు. అంతియేగాక శేఫఅకారమైత్రి చెప్పంబడినదను నెపమున భక్తాగ్రేసరుఁడు, కవిశ్రేష్ఠుఁడు నగు పోతరాజుయొక్క భాగవతమునుగూడ నెట్లు పేరు పెట్టి నిరసింపసాహసించెనో చూడుఁడు:

"ఉ. బమ్మెర పోతరాజ కృత
భాగవతంబు సలక్షణంబుగా
నెమ్మహి నేమిటా గొదువ
నొంతయు నారసి చూడఁగాను శే
షమ్ములు ఱాలుమా గలిసి
ప్రాసములైన కతంబున న్గదా
ఇమ్ముగ నాదిలాక్షణికు
లెల్లఱు మాని రుదాహరింపఁగన్.

శేఫఅకారమైత్రి దుష్టమని పలుకఁ గంకణముగట్టు కొనిన యప్పకవ్యాదిలాక్షణికు లా నియమమును సక్ర

మనముగాఁ బాటించితేమో యొక్కసారి నారికృతులఁబరి
శీలించి చూతము.

"అట్టడి కాకునూరి పెదరంగయ" అని యప్పకవి తనకృతిని
రేఫఅకారమైత్రి నుడివియున్నాఁడు.

"భరతనగనలసలంబులు
నరుసనె యిరోఫ్యాయనెన్న వాసవగణముల్
మఱి నహము లినగణంబులు
సరవిం దక్కినవియెల్ల చంద్రగణంబుల్."

—కవిజనాశ్రయము-భీమకవి.

"శ్రీనుల్లట్టి నభోంతరాళమునఁ బాఱెంబుత్కులు..."

—మనుచరిత్రము-పెద్దన.

"నాన్యేషాం వైధర్మ్యం" అను చింతామణి సూత్రమునకుఁ డీకవ్రాయుచు రేఫఅకారములకు మైత్రి నునుసరాగని నుడివిన బాలసరస్వతి తన గంధ్రాపరి ణయమందు—

ఉ. అక్కమ లేక్షణా......నాడు మాఱుగా
మ్రొక్కము........చల్కి మాఱ్గిచేఁ
జిక్కితి నేఁగఁ గ్రొన్ను మని.......కోటిరాయ సి
ఱక్కల మాటఁ గన్నను భరించి గాభిలప్రుము [illegible]
[పుణ్యముల్.

అని రేఫఅకారములకు మైత్రి నిలిపినాఁడు. కావున మహాకవులకేమి, లక్షణకర్తలకేమి, రేఫఅకారములపట్ల నంతగాఁ బరిశీలన లేకపోవుటంబట్టియు, నిపుడు యత్నభేదముతక్క యుచ్చారణమున నెక్కువ భేదము లేకపోవుటంబట్టియు, నుభయమునకును మైత్రి గలుగుటయే యుక్తము.

—:o:—

రాముఁడు - అతిమానుషము

వట్టెం పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు గారు

వ్యాసకర్త

అడిగెదనయ్య! నిన్ను నొకయంశము రాముఁడవైనయప్డు, మ
ర్త్యుఁడ ననిపించుకోఁ దలఁపుగా నిజమించుచును [illegible]
బడిబడి ధర్మపత్ని నెడఁ బాసి [illegible]
గడుసరి! [illegible]

గీ. ఆరయదు [illegible]
పలుకు చేతఁ, [illegible]

మ. సకుభృత్సర్గరస [illegible], నా
యని మొక్కంటని [illegible]
నొకదాని విచ్ఛింపఁడయ్య [illegible]
యదుఁగా [illegible]!

గీ. అవని మానుషము [illegible]! [illegible]
కపివరానీత శైలసంఘములచేతఁ, [illegible]!

ఉ. వారిధిదాఁటు, వయ్యసురవల్లభు [illegible]
బారయ వొక్కయించుకయు, [illegible] నిర్మలా
చారు, నుదారునిఁ, గదనుజన్ము విభీషణు [illegible]
శ్రీరఘురామ! [illegible].

మ. అరిరే! దక్షిణవార్ధితీరమున నిన్నట్లుండి దీరాంతినో
త్తరవారాశిమహోత్తరీయమున సైన్యశ్రేణి నొక్కమ్ముచేఁ
బరలోకంబునఁ జేర్చవే? యటులె దేవా! యిందు నేయుండి నీ
శరతీవ్రార్చుల లంక నేమిటికి భస్మంబు సేవు కావింపవో?

ఉ. ఎంతమహానుభావుఁడవు యా సుమతియు దస్సుఁ నాలమందు వి
శ్రాంతిని వెందకమ్మని ప్రసన్నతఁ బిల్చెదవంట; మేలు మేల్!
లెంతి నమామయుండవయు! ఆ... గుణనామము దేమి? దీనికే
మంత? మొవంప దీని సహాహా నుతియింపఁగలండు? రాఘవా!

చ. సరిజనసైకభూమపుం మిసర దగునట్టి పరాక్రమంబుచే
పరిచితి వంబుధుల్ నసరిసహితిపాలుఁడు కొన్కఁగాఁగ నా
సరసజసంభవాదులయు సన్నుతిఁ గాంచితి పట్టసీ వహో!
దురిమును నింద్రజిత్తుని కెదుర్కొనఁజాలవదేమి; రాఘవా!

గీ. అయ్యొ! రాఘువ, నిచరణాబ్జయుగము-గాంచు భాగ్యంబు నాకెట్లు గలుగునొక్కొ-
యుంచిపోమునుగా నైవపంచితుండ -వినిలతాదులతో పాటి తరుణమద్ది.

గీ. ఇనకుల మనుగ్రహింప సవిందు బుట్టి-నీగుణ ఘనంబు వర్ణించి నెగడినాఁడు
దాసనే చెట్టు సి సన్నిధానమహామ-బుండ నవిరహంబుచే నెండె రామ!

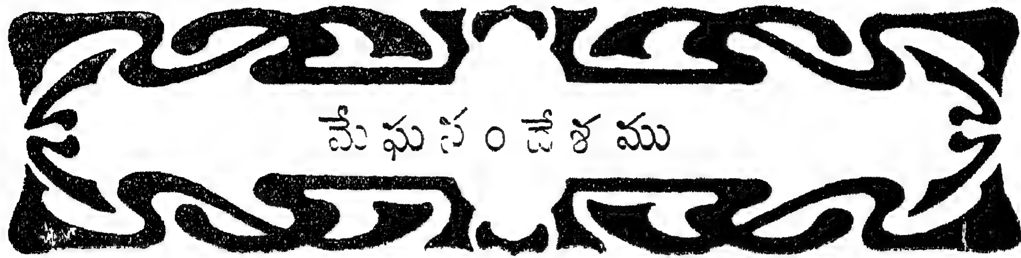
ఉ. కాన మొకింతయేని నఘశారము ధర్మమొనర్చ యోగముల్
బూనఁగ స్నానముల్ బపేయ భూతలినిట్టి తృణాదులల్ భవ
న్మానితపాదపంకజసమర్చనఁ ధన్యతమొంవనీభవా
న్మ్యానవిశేషపుణ్యముస నొసఁగఁ జేయను, ముక్తి రాఘవా!

ఉ. నిగనసచ్చరిత్రమునె నిచ్చలుఁ గ్రోలెడు వాయుపుత్రుఁడే
కావని ముక్తిఁ గంపుమసుఖండమునందును నేఁటికేల్ భవ
త్పాదగతాంతరంగుఁడయి పల్కుదు నీచరితంబె యొంచు నొం
డేదియు లేక కెందమున నీదృశముల్ కద, నీచరిత్రముల్!

ఉ. అంతిపురంబునందునె మహోపకృతుల్ బొనరించి నిన్ను నొ
క్కింత నమస్కరింప క్షమియించితి కాకము రామచంద్ర! నీ
యంతరమట్టిదాటనె మహోకలుషాత్ములమయ్యు మేము నీ
యంతికమేగుదెంచినభయంబ బెడలింతు వటంచు నమ్ముటల్.

---

3. గ్రంథవిమర్శనము

ఉపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు

మహాకవి కాళిదాసరచిత మేఘసందేశము కవితాపదార్థ ప్రధానమయిన ఉత్తమకావ్యముగాని కేవల శబ్దాలంకార పాండితీప్రధానమయిన చిత్రకావ్యము కాదు. కావుననే అందు విసువు పుట్టించు ప్రతిపద్యశ్లేషలు, శ్రోతలవారిని యనవసరోత్ప్రేక్షలు, నిరర్థకయమకములు, నీరసశబ్దచిత్రములు మందునకైనను లేవు. కావ్యమంతయు రసార్ద్రమయిన యలంతియలంతి లలితశబ్దములతోఁ గూడి, ఉదాత్తభావబంధురమై, ప్రకృతి సౌభాగ్యప్రదర్శనదక్షమయిన కల్పనాశిల్పమునఁ దీరి, మఱింత రమణీయమై పాఠకులహృదయము నాకర్షించుచున్నది. మఱింతయేల! మేఘకావ్యమును మనసారఁ జదివితిమేని—అచ్చటచ్చట చెక్కులెండి శల్యమాత్రావశిష్టుఁడై రామగిర్యాశ్రమములయందు వందుచున్న యక్షుఁడును, చిత్రకూటమునుండి కైలాసమునకుఁ బోవుమార్గమునఁ గన్నుల పండువుసేయు రమ్యదృశ్యములును, అలకాపురములోని యక్షుని సుందరభవనమును, ఆభవనమున అంటులుగట్టిన తలకట్టుతో, ధూమలుజాలిన కృశాంగములతో, కాటుకసొంపులేని కందోయితో, శయ్యాతలమున మూర్ఛితయై కొన ప్రాణములతోఁ బడియున్న యక్షరమణియు, కన్నులఁగట్టినట్లు ఎదుట కట్టుదురనుట అనుభవసిద్ధము కవితాశిల్పమన్న నిట్లుండవలదా! అసభ్యతాదోషపంకిలముగాని శృంగారరసవాహిని ఈకావ్యమున ప్రవహించినది. కావుననే పండితులు "మేఘసందేశము లోకములోని శృంగారప్రబంధ సర్వస్వమునకుఁ బ్రథమమైన యాంటుబుగ్గ"యని కొనియాడిరి.

ఈకావ్యమునకుఁ జాను చదువుకొనిన సంస్కృతనిఘంటువు గానక తన నిరుపమప్రతిభావిశేషమును, భావనాశక్తిని వినియోగించి, ఇట్టి మనోహర కవితాప్రదర్శనమును గావించుటకు మహాకవికిఁ జాలినంత యవకాశ మొసఁగినది.

శృంగారకథనమునకు ఒదవుడియు, కవితాశిల్పమున కొదవన్న ప్రాయమునునగు "సందేశము"ను మనసుపుట్టి పలుమాఱు పఠించితిని. కావ్య మామూలను సవిమర్శముగఁ జదువుకొలఁది నాకెంతయు సందేహములు తోఁచెను. అల్పజ్ఞుఁడనగు నేను సాహసించి వానిని దోషములనియే యెన్నుకొని మిన్నకున్నచో మహాకవినిదోష నవనారా యునర్భుట యగునేమోయని జడిసి సహృదయులగు ప్రాజ్ఞులు వాని సాధుతాసాధుతలను నిర్ణయింతురను విశ్వాసముతో ఇక్కడ వెల్లడించుచున్నాను.

I రాజహంసలు

శ్లో. "కర్తుం యచ్చ ప్రభవతి మహీముచ్ఛిలీంధ్రా మవంధ్యాం
తచ్ఛ్రుత్వా తే శ్రవణసుభగం గర్జితం మానసోత్కాః
ఆకైలాసా ద్బిసకిసలయచ్ఛేదపాథేయవన్తః
సంపత్స్యన్తే నభసి భవతో రాజహంసాః సహాయాః." పూ. మే. 11.

అనుశ్లోకమున:—శ్రవణసుభగం తే గర్జితం శ్రుత్వా [illegible] రాజహంసాః సహాయాః సంపత్స్యన్తే (వినికింపయిన నీయుఱుముగు వినఁగానే నీకు రాజహంసలు తోడిబాటసారులు కాఁగలవు.)

అని మహాకవి మేఘహంసములకు మైత్రిని గల్పించినాఁడు. మేఘహంసములకుఁ బరస్పరవిరోధము జగత్ప్రసిద్ధము. ఇందులకుఁ గవుల నేతలు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నారు.

1. [illegible]

మ. [illegible]
ప్రాంచితాంగములు—, [illegible]
[illegible] సంచ్ఛూనిళంకా [illegible]
తన దీవ్యప్ర[illegible], [illegible]
— [illegible]

ఆకాశగంగాతరంగముల [illegible] ములలో [illegible] నులవిహారించునున్న నీలాంగ [illegible] గళిగెంచుచున్న వనిను.

2. [illegible]

మ. [illegible] గలయి [illegible]
స్ఫురభేదం [illegible]
[illegible]
[illegible] మలు.
— [illegible]

ఈకవి మేఘహంసములకుఁ గల విరోధమును మిక్కిలి చక్కఁగా నుత్ప్రేక్షించి విస్పష్టముగాఁ జెప్పినాఁడు.

3. కూచిమంచి తిమ్మకవి

సీ. "పరమహంసలఁ బోవఁ గఱుమని ఘనుఁడు సె
  ల్వడి భంగ ముందని వాహినీపుఁ"

అని ఘనమ్మును వర్ణించుచో పరమహంస శబ్దమునకు శ్లేషకల్పించి హంసలకును మేఘమునకును గల విరోధమును వెల్లడించెను.

4. సంకుసాల నృసింహకవి

"ఉ......అపూర్వ నిర్వహిత్రిహంస ఘనాఘన!" క. ర. ఆ-౫.

అని తనగురువును సంబోధించియు,

క. "నిర్భరగతిఁ గరకాసం,పర్కంబులు రాలెనంత పైపై జలదా
  విర్భవ భగ్నహంసీ, గర్భస్రవ పంపపిండ ఖండ ములనఁగన్."
  —క. ర. ఆ-౬.

అని వడగండ్ల నుత్ప్రేక్షించియు హంస మేఘములకుఁ గల ప్రబలవిరోధమును బ్రకటించెను.

౫. శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు

సీ. ఉరుగాయ వినీ యులికైదవి
  సటుఁ బంచు మంటపటలి విడిచినఁ బడు న
  క్కఁ బాచిన పసలపవిసరము
  తెలుఁగున వడగండ్లు ఘనదీధితి రాలెన్." ఆ. మా. ఆ-౪.

అని వడగండ్లను వర్ణించుటయే కాక,

సీ. ....
  "అరిహంససంసద్విభాగమంబు."

అని యాశ్వాసపరాయలను వర్ణించియు హంసమేఘవిరోధమును సూచించెను.

మఱియు,

౬. మహాకవి బాణుఁడు

తన కాదంబరీకావ్యమున:—

"ఉపపాదిత......నవజలధరరవ భయచకిత కలహంస
పలకోలాహల కోపములో......భూమణనినాదః."

అను గద్యమును గావించి మేఘహంసములకుఁ గల విరోధమును దెలిపియున్నాఁడు. వారివీరి సాక్ష్యము లేల? కాళిదాస మహాకవి యీ కావ్యమునందే, యీ ప్రథమసర్గముననే యిరువదినాల్గవ శ్లోకమున

"కతిపయ దినస్థాయి హంసా దశార్ణాః"

(కొంచెము దినములే నిలిచియుండు హంసలుకల దశార్ణ దేశములు) అనఁగా దశార్ణదేశములు తమకుఁ బ్రీతికరము లయినను హంసలు నీ (మేఘు) మూలముగా త్వరగా విడిచిపోవును —అనురచనమును గావించియున్నాఁడు. "కతిపయ" శబ్దమునకు బ్ర. వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రులవారు.—"కొలఁదిదినములే యుండుట మేఘునివలని యుపద్రవముచేతను, తత్క్షణమే పోక కొలఁది దినములైనను యుండుట వానికి ఆప్రదేశములు రమణీయము లగుటచేత మఱియు ఆదేశములోఁ బడి దుర్గభూములుండుటచేత, మేఘుఁడు దుర్గభూములయందు సహజముగా నిలుచుటచేతను, అతనికి దశార్ణదేశమును దక్షిణమునుండి ఉత్తరమునకు పోవుటకు కొలఁదిదినములుపట్టును. హంసలును అవిరుస దేశమునుండి చక్కఁగాఁ బోవుదురు గాన అవి యుత్తరమునకుఁ బోవునంతవఱకును. అందుచే అవియుఁ గొలఁదిదినములకేకాని ఆదేశమును పూర్తిగా విడిచిపోవు...హంసలు పలాయనమగుట...వర్షాకాల స్వభావము." అని ప్రయోజనమును వ్రాసిరి. కవిరచనవలనను, వ్యాఖ్యాతృవివరణము వలనను మేఘహంసములకు గలవిరోధము నిరూఢమగుచుండఁగా,

"రాజహంసాస్సహాయాః సంపత్స్యంతే"

అనుట యెట్లు పొసఁగును? శ్రీశాస్త్రులవారు "మేఘుఁడా! -శ్రోతుల చెవులకు ఇంపయిన నీయుఱుమును విని నీకు (రాజహంసలు) సహవాసగాండ్రగుదురు....కృతజ్ఞతచేతను, స్నేహముచేతను వారే నీసాంగత్యమునుకోరి నీతోవత్తురు. నీవు వారిని ప్రార్థింపవలసినదిలేదు" అని పదప్రయోజన వివరణములను వ్రాయుట యెట్లు పొసంగును?

II ఇంద్రధనుస్సు

"రత్నచ్ఛాయా వ్యతికర ఇవ ప్రేక్ష్య మేతత్పురస్తా
ద్వల్మీకాగ్రా త్ప్రభవతి ధనుఃఖండ మాఖండలస్య
యేన శ్యామం వపు రతితరాం కాన్తి మాపత్స్యతే తే
బర్హేణేవ స్ఫురితరుచినా గోపవేషస్య విష్ణోః." పూ. మే. 15.

అను శ్లోకమున:—

రత్నచ్ఛాయా వ్యతికర ఇవ ప్రేక్ష్యం ఆఖండలస్య ధనుఃఖండం
ఏతత్పురస్తాత్ వల్మీకాగ్రాత్ ప్రభవతి.

(ఓయి మేఘుఁడా! పద్మరాగమణి ప్రభలకూడిక వలె దర్శనీయముగాఁ బ్రకాశించుచున్న ఇంద్రధనుఃఖండము ఇదిగో! నీయెదుటఁ బుట్టకొన నుండి పుట్టుచున్నది.) అని చెప్పఁబడియున్నది.

ఇందలి 'పురస్తాత్' అనుపదమునకు శ్రీ శాస్త్రులవారు "మేఘుఁడు పోవుమార్గమున—అనఁగా ఉత్తరమున ఎదుటనున్నది. (ఇంద్రధనుస్సు) అదిగాక మఱియేదిక్కున నున్నను అతని దేహమునకు తగులదు. చెప్పఁబోవు సామ్యము చెల్లదు." అని ప్రయోజనమును వ్రాసిరి.

ఉత్తరదిక్కున ఇంద్రధనుస్సు గలుగుట సహజమగునా? లేక కవి తానుచెప్పఁబోవు సామ్యము నిర్వహింపుకొనుటకుఁగాను ఉత్తరదిక్కున నున్నట్లు చెప్పెనా?

III ప్రశ్నములు

"త్వత్సందేశం జలధరవచో దివ్యవాచా సనత్యే
ప్రాణాం స్తస్యా జనహితరతో రక్షితుం యక్ష విధ్వాన్,
ప్రాప్యోదన్తం ప్రముదితమనాః సాపి తస్థౌ స్వభర్తుః
కేషాం నస్యా దభిమతఫలా ప్రార్థనా హ్యుత్తమానాన్."

—ఉ. మే. 56.

"ప్రత్యో [illegible] బల [illegible] తం [illegible] సమ్యక్
[illegible] సదయహృదయః సన్నిధా [illegible]
సంయోజ్యైత్తౌ విగళితశుచౌ దంపతీ స్పృష్టచిత్తౌ
భోగా నిష్టా నభిమతసుఖా [illegible] ప్రాపయామాస భూయః."

—ఉ. మే. 57.

మేఘసందేశ కావ్యాంతమున గల సత్తుమున్న పై రెండుశ్లోకములును కాళిదాసునకుం గొప్పగా మొలచిన పిచ్చి [illegible] అవయవముల (తెలుగు [illegible]) వలె నిష్ప్రయోజకము లగుటయేకాక [illegible] సౌందర్యభంగకరము లగుచున్నవి. ఆవిషయ మింకను విపులముగా విమర్శింతము.

సందేశకావ్యమునం గల ఇతివృత్తమేమి? ప్రోషితుండగు నొక యక్షుండు, భార్యావియోగదుఃఖమున నతిగొలచి, చేతనాచేతన [illegible] ములేక, అప్పుగాముల విచారించక, [illegible] తెలుపవలసినదని మేఘునిఁ బ్రార్థించుట. ఇట్టి ప్రార్థన మొకవింతగాదు. ఏమన, విరహవ్యాకులులచే నున్నత్తులయినవారు ప్రపంచమును మఱచి, తమకుఁగనంబడు ప్రతివస్తువుతో మాట్లాడ సంకల్పించుటయు, సాయము చేయుమనికోరుటయు, వానితో సంభాషింపనోరఁకొనుటయు, వాని తూష్ణీంభావమును [illegible] సమర్థించుకొని తృప్తినందు టయు, కావ్యప్రపంచమున ఆచారముగా వచ్చుచున్నది. యెట్లనఁగా: శ్రీరాముని [illegible] మహాపురుషుండు [illegible] కొనల నలుపు—

(శ్రీమద్రామాయణము)

శ్లో. "అసి కాచి [illegible] దృష్టా సా కదంబప్రియా ప్రియా,
కదంబ, యదిజానీషే, శంస సీతాం శుభాననామ్." 11.

అశోక, శోకాపనుద, శోకోపహతచేతసమ్
త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియాసంపర్శనేన మామ్. 16.

శార్దూల, యది సా దృష్టా ప్రియా చంద్రనిభాననా,
మైథిలీ మమ విస్రబ్ధం కథయస్వ న తే భయమ్. 17.

కిం ధావసి ప్రియే, దూరం దృష్టాసి కమలేక్షణే,
వృక్షై రాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే. 18.

[షష్టితమస్సర్గః.

శార్దూలాది మృగములనేకాక అశోకాది వృక్షములనుగూడ నాప్రియురాలిని జూచితిరా యని ప్రశ్నించుచు [illegible] పలెనే పనమెల్లఁ బ్రనమ్మత్తను. ఇట్లే భారతమున నలునింగానక దమయంతియు, భాగవతమున కృష్ణునింగానక గోపికలును చెట్టుచేమలను ప్రశ్నించిరి. మా ప్రియులను జూపుదని మఱియు మఱియుఁ బ్రార్థించిరి.

అట్లే యక్షుండును పలవు తలకెక్కి, లోకజ్ఞానశూన్యుండై అచేతనమగు మేఘుమును సందేశహరణార్థము యాచించెను. యక్షుని లోకజ్ఞానశూన్యుని నొనరింపగోరిన కాళిదాసమహాకవి (పూర్వ [illegible] మున) చిత్రించిన [illegible] మైలా [illegible] దృశ్యంతమునుసిల మనోహర ప్రకృతిని భావనాశక్తిబలమున నాకర్షించి, [illegible] శిల్పముగ [illegible] దృశ్యముగాఁ దర్శి [illegible] నిలుపఁగలిగెను. (ఉత్తరమేఘ మున) మానవహృదయమును ప్రపంచకమును [illegible] పులుకలను యక్షుని యవివేకితతో [illegible]. యక్షుని యవివేకము పాకమునకు వచ్చుటకు మేఘుని యచేతనత్వ మే [illegible] మేఘునిం దు [illegible] అనౌచిత్యము [illegible] కాళిదాసుకావ్యమునకు [illegible] ముఖ్యము, అంగము [illegible] రహస్యము.

కావ్యనిర్మాణమున [illegible] మహాపురుషుల విరహతాపోన్మాదావస్థలకు తెలె ప్రేరకములును, దుఃఖ్యాధారములును. [illegible] కావ్యశిల్పమున నా [illegible] పరస్పరసంబంధము గల మూలసూత్రములు. మూలసూత్రములతో నెడ ప్రతిసృష్టిసను, కావ్యము సువు [illegible] వాంఛ [illegible] భిన్న భిన్నమగును. కావున మూలసూత్రముల [illegible] యుఁ గలుగకుండ కథావస్తువును నడిపించుకొనవలసినది కవికిఁ దప్ప నివిధి. కాళిదాసునకు [illegible] గా [illegible] నా?

నయితే [illegible] యక్షుని [illegible] సం శయము నంపనుమకొట్టినట్లు కావ్యప్రారంభమునందే [illegible] అచేతనమైన మేఘుమునకు [illegible] యుండునా యేమి [illegible] అను నాశంకయనిర—

"ధూమజ్యోతి స్సలిలమరుతాం సన్నిపాతః క్వ మేఘః
సందేశార్థాః క్వపటుకరణైః ప్రాణిభిః ప్రాపణీయాః,
ఇత్యౌత్సుక్యా దపరిగణయన్ గుహ్యక స్తం యయాచే
కామార్తా హి ప్రకృతికృపణా శ్చేతనాచేతనేషు." పూ. మే. 5.

పొగ, అగ్ని, నీరు, గాలి యనువానికలయికయైన మేఘుఁడెక్కడ? [illegible] ర్థములయిన యింద్రియములుగల [illegible] చే బంపఁదగిన [illegible] లెక్కడ, అనువిషయమును, ఉత్సుకుండు గావున యక్షుఁడు విచా రింపక (సందేశహరణార్థము) మేఘుని యాచించెను. కాముకులైనవారికిది చేతనము, ఇది యచేతనము అను వివేకముండదు గదా!

అను [illegible] అర్థాంతరన్యాసముతో సమాధానమును జెప్పినాఁడు. తరువాత సందేశహరణము [illegible] కావ్యనిర్మాణమునకు నత్యావశ్యకమైన [illegible] కవిశిల్పము [illegible] నెట్టుచున్నవి. ఈ ఆక్షేపనమాధానముల [illegible] ఏమి? [illegible]

హైన యక్షుఁడు లోకజ్ఞానములేక తనగోడును దాను వెళ్లఁబోసుకొనె నేకాని, మేఘునివలనఁదా నేపాటి ప్రయోజనమును బడయఁజాలఁడు. అనగా సందేశకృత్యము జరుగదనికదా? కావ్యప్రారంభ మీరీతినుండ, మేఘునికి అచేతనత ప్రకృతి సిద్ధమైయుండ మఱియే భావమునఁ గవి కులగురుఁడు, కథాసంవిధానమునకును ప్రకృతికిని విరుద్ధముగా

"తత్సందేశం......హృత్యుత్తమానామ్."

(ఆ మేఘుశ్రేష్ఠుఁడు యక్షసందేశమును ఆయక్షునధువుయొక్క ప్రాణములను రక్షించుటకై, జనహితమైన ధ్వనికలవాఁడై (దేవరూపమును దాల్చి) దివ్యవాక్కులతో ఆమెకుఁ జెప్పెను. ఆమెయు ఆవార్తవలన సంతోషించిన మనస్సుగలదై యుండెను. అట్లేకదా! గొప్పవారిని ప్రార్థించినపొంతల నెవరికోరికలు సఫలములు కాకుండును!)

అని కావ్యమును ముగించునదుఁ డెచ్చెనో? ఆకాలపు ప్రధాన మునవో, యక్షుని యదృష్టమువలననో మబ్బు మాటాడనేర్చి సందేశమునందించిరేమో యుండునుకొందరు. ఇప్పు డేమయినది? "జలగరవరః చ వక్ష్యే" అను వాక్యములవలన మేఘునికిఁ బ్రాణము వచ్చినది. మూలసూత్రములలో నొకటి విచ్ఛిన్నమైనది. వెంటనే యక్షున కున్మాదము సడలినది. రెండవసూత్రము తునియలైనది. కల్పనాకాశలకు కళంకితమయినది. కథాసౌందర్యము కుంటుగించినది. స్వవచన వ్యాఘాతదోషము కావ్యకర్త కంటుకొన్నది. "చక్కగా భాషింప నేర్చిన మేఘుని నచేతనమనియు, ప్రాణియు, సర్వకార్యనిర్వహణ దక్షుఁడునగు మేఘుని యాచించిన యక్షుని ఉన్మాదియనియు పేర్కొనుట నీకు న్యాయమగునటయ్యా" అని కాళిదాసమహాకవిని ప్రశ్నించుట కవకాశము దొరకినది. ఇంత యసందర్భముగా కావ్య పరిసమాప్తిగావింప నాకవీంద్రునకేమి యక్కఱగలిగెనో? మేఘుఁడు సందేశమునందించె ననకున్న—

"కేషాం నస్యా దభిగసఫలా ప్రార్థనా హృత్యుత్తమానామ్."

అను తన యర్థాంతరన్యాసమున కిఁక నవకాశముదొరకదని కాఁబోలు! పోనిండు "సందేశం చచక్షే" అను వాక్యము నే నమ్మి మబ్బు మాటాడనేర్చిన ప్రాణియే యనుకొందము. అట్లయిన యక్షుఁడు నోరు నొచ్చునట్లు తన్ను స్తోత్రము చేయునపుడుగాని చిత్తము చెమ్మగిల్లునట్లు ప్రియురాలి వియోగదుఃఖస్థను విన్నవించునపుడుగాని హితి యొక సంధర్భమునఁగాని మాఱుపలుకక మూగమొద్దువలె నూరకుండునా? ఊఁ కొట్టనయిన నూఁకొట్టఁడా? ఎదుటివాఁడు గంటలకొలఁది ప్రసంగించుచుండ హాకీ-యనక అవ్వ్యతా-యనక రాల్లముగొట్టిన రాయివలె నుండుట ప్రాణిధర్మమా? ప్రకృతిధర్మమా? పాపము! తానెంత మొత్తుకొన్నను మబ్బు మాఱుపలుకమని యక్షుఁ డిట్లు సమర్థించికొని తృప్తిపడుచున్నాఁడు.

"కచ్చిత్సౌమ్య, వ్యవసితమిదం బంధుకృత్యం త్వయా మే
ప్రత్యాదేశా న్నఖలు భవతో ధీరతాం కల్పయామి;
నిశ్శబ్దోపి ప్రదిశసి జలం యాచితో చాతకేభ్యః
ప్రత్యుక్తంహి ప్రణయిషు సతా మీప్సితార్థక్రియైవ." ఉ. మే. 54.

(ఓయీ సాధూ! నాకొఱకు బంధుకార్యమును నీవంగీకరించితివని తలంచెదను. నీవు బదులుమాట చెప్పకుండుట అనంగీకార సూచకము కాదు. మఱియేమన? అది నీస్వభావము. బదులుమాటచెప్పుట నీగాంభీర్యమునకు లోపము. (ఉదాహరణకు, వాగ్దానములు సలుపకనే నీవు నిన్ను యాచించు చాతకములకు జలము నిచ్చుచున్నావు. వాని ప్రయోజనము అట్లే చేసెదవు. ఏలయనిన సత్పురుషులు యాచకులకార్యమును చేయుగురుగాని చేసెదనని పలుకరు.)

అని—

మేఘుని ప్రతిస్పందనము లేనకనుగుణముగ సిద్ధాంతము చేసికొని సంతోషించుట నాకిచి దప్పనివిధి. ఇవిధిగా కావ్యప్రభావకానికి యును నన కానందగాయకమును గదా!

కావ్యప్రారంభమునుండి తుదివఱకును, అనగా పూర్వమేఘమున నఱువదియేను శ్లోకములలోను, ఉత్తరమేఘమున నేబదియైదవ శ్లోకమువఱకును మేఘు మచేతనమనుచు వచ్చిన మహాకవి, యేబదియారవ శ్లోకమున "జలగరవరః వచక్షే" అనుట పొంది పొసఁగియున్నదా? ఇప్పట్టున పాఠకులకు సందేహము జనింపకుండునెట్లు? సందేహము నివారించునట్టిపొందు వ్యాఖ్యాతలేమయిన విశేషించి వ్రాసిరా? తిలకింపుఁడు:—

సంస్కృతవ్యాఖ్యాత; "జలధరవరః వచక్షే=ఉక్తవాన్" అని మాత్రము వ్రాసి "వచశేంకా నవోత్తర" మన్నట్లు మిన్నకేగెను. మల్లినాథపాదులవారివ్రాఁతయు నిట్లుండునా? ఇఁక ఆంధ్రవ్యాఖ్యాతలగు శ్రీ శాస్త్రులవారు తమ పదప్రయోజనమున "జలధరవర్య" వఱఁడు కావునసే ఉపకారము చేసినాఁడు—అనగా సందేశమును చెప్పినాఁడు. అని కొంత విశేషించి వ్రాసి సందేహమునకే మతింపఁజేసి రొనగిరి.

ఇవి యిట్లుండ, "మొదలులేదు శ్రీరామా" యన్నట్లు "వచక్షే" అనుటయే అసంభవమును, అసందర్భమును నైయుండఁగా మీఁదు మిక్కిలి "దివ్యవాచా" (దేవవాక్కులతో) నట మేఘుఁడు సందేశమును చెప్పుట. ఇందులకు సంస్కృత వ్యాఖ్యాత:—

"కామరూపం మఘోనః" ఇతి పూర్వం యక్షేణైవోక్తత్వాత్ తదానీం మేఘః దేవాకారీభూత్వా తాస్యగ్రాన్యా యక్షసందేశం యత్నవత్వా ఉవాచేత్యర్థః—

(మేఘుఁడు కామరూపుఁడని యక్షునిచే నిదివఱకే పలుకఁబడియున్నందున, అప్పుడు మేఘుఁడు దేవాకారమును దాల్చి, దేవవాక్కులతో సందేశమును చెప్పెను.) అని వ్రాసెను.

ఇచ్చో వ్యాఖ్యాతృసమర్థనము మిక్కిలి యద్భుతమును గొల్పుచున్నది. కార్యార్థియు, విరహోన్మాదియు, నగు యక్షుఁడు తన

యనునదానినిబట్టి మేఘుని గొప్పచేసి తెలుగుమాటలలో నన్న "కామరూప"మన్న పలుకా తనసమర్థనమున కాధారము? శ్రీశాస్త్రిలవారలో "దివ్యవాచా" పట్టి యుక్తులచే నభిప్రాయము తెలియదు గావున దివ్యవాక్కుల చెప్పెను" అని వ్రాసిరి. ఎటులైనను యక్షుఁడంపిన సందేశమును మేఘుఁడు చెప్పియే తీరవలయునని శ్రీశాస్త్రిలవారును తలఁచియుందురా?

అలకాపురమున కరిగియో, అరుగకయో, తాను 'ఐరుఁడు' కావుననో మఱియొక కారణముననో మేఘుఁడు సందేశమును జెప్పినను చెప్పియుండవచ్చును గాక, పనిలేనిపనిగా దేవాకారమును దాల్చుట యెందులకు? యక్షుఁడైనను మొదట స్తోత్రసమయమున మాటవెంబడి మాటగా "కామరూప" మనెనేకాని నీవు దేవతవై దేవవాక్కులతో నారమణికడ భాషింపుమని కోరెనా? కోరినను కోరియుండవచ్చునుగాని యక్షుఁ డున్మత్తుఁడగుటచే మేఘుఁడు దేవతయగునని తలంపలేదు. కావుననే సందేశప్రారంభమున

"కలభతనుతాం గత్వా (క్రీడాశైలే నిషణ్ణ(స్స)న్) విద్యుదున్మేష దృష్టిమ్ అంతర్భవనపతితాం కర్తుమర్హసి." ఉ. మే. 20.

(ఏనుఁగుపిల్లయంత చిన్నగాకారము దాల్చి క్రీడాశైలమునఁ గూర్చున్నవాఁడవై నీమెఱుపు చూపును ఆయింటిలోనికి నిగిడింపుము) అనియు,

"తస్మిన్ కాలే సాలబ్ధనిద్రా సుఖా స్యాత్ యది స్తనితవిముఖస్సన్ యామమాత్రం సహస్వ" ఉ. మే. 36.

(నీవుపోయి యాసమయమున నామె నిద్రాసుఖ మనుభవించుచుండెనేని ఉఱుమక నిశ్శబ్దుఁడవై జాముసేపు మాత్రము కనిపెట్టుకొనియుండుము) అనియు,

"తాముత్థాప్య విద్యుద్గర్భస్సన్ స్తనిత వచనైః వక్తుం ప్రక్రమేథాః." ఉ. మే. 37.

వ్యాఖ్యా: విద్యుద్గర్భః=అన్తర్లీన విద్యుత్క ఇత్యర్థః. దృష్టిప్రతిఘాతేన వక్తుర్ముఖానలోకన ప్రతిబన్ధకత్వా న్నవిద్యోతితవ్య మితిభావః. స్తనితవచనైః= స్తనితాన్యేవవచనాని తైర్వక్తుం, ప్రక్రమేథాః=ఉపక్రమస్వ. (ఆమెను మేలుకొలిపి, మెఱసినయెడల దృష్టి ప్రతిహతమై మాటలాడువారి ముఖము కనఁబడదు కావున గాన నీమెఱపును నీలో నణచికొని నీయుఱుములను మాటలచేత సంభాషింప మొదలుపెట్టుము) అనియుఁ జెప్పినాఁడు.

ఇట్లు యక్షుఁడెప్పుడు చెప్పినను మేఘుని మేఘరూపముననే సందేశకార్యమును నెరవేర్పుమనెనుగాని దేవాకారమును దాల్చి దేవవాక్కులతో భాషింపుమని కోరలేదు. యక్షుఁడు కోరినదానిని నెరవేర్చుటకే సమర్థుఁడుకాని (ధూమజ్యోతిస్సలిలమరుతాం సన్నిపాతః) మేఘుఁడు కోరనిపన్నుగ దేవాకారమును ధరించి దివ్యవాక్యములను జెప్పెననుటకంటె వింతకలదా?

దేవాకారమును దాల్చిన 'పెద్దమనిషి' మేఘుఁడు సందేశమును యక్షరమణికి మెల్లమెల్లగా వచింపక, నడికిరేయివేళ నింటివారి కంటికిని వినవచ్చునట్లు పెద్దగా అఱచి చెప్పెనట. ఆ యఱపువలనను గాఢనిద్రలోనున్న) కుబేరుఁడు స్వతము మేల్కొని సందేశమును వినెనట - మాయమ్మ!

"ప్రసత్వాన్తం...భూయః" ఉ. మే. 57.

(కుబేరుఁడు మేఘుఁడు చెప్పినవార్తను విని జాలిపడి తత్క్షణమే శాపావసానము ననుగ్రహించెనట, అట్లా దంపతులను దుఃఖముతీర్చి సంతుష్టులనుజేసి వారలఁగూర్చి కుబేరుఁడు కాంక్షితభోగములను మునుపటివలెనే వారికిఁ గలుగఁజేసెనట. అట్లు వారలనిక గుణముల క్షేమమును బొందిరట):—

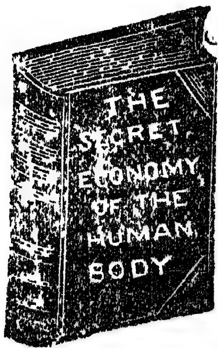
ఇందుపై శ్రీశాస్త్రిలవారు, "సంయోజ్య-ప్రపంగామాస" అని నిజంత ప్రయోగము చేయుటచేఁ గుబేరుఁడు కరుణించి తానే ప్రయత్నపూర్వకముగా వారినిగూర్చి సంతుష్టులంజేసి యిష్టభోగముల నొసంగెనని యు-"భోగానిష్టా నభిమతసుఖాన్ ప్రాపయామాస భూయః" అనుట కావ్యాంతమందు మిగల మంగళప్రతిగా నున్నదనియు, ఇందువలనఁ గవి వ్యాఖ్యాతృధ్యాపయితృపరిశ్రోతలకెల్ల మంగళము సూచింపఁబడినదనియు లిఖించి, ఈశ్లోకమున కొక పెద్దగౌరవమును, ప్రాముఖ్యమును నొసంగిరి. కాని ఈశ్లోకము మూలముననుండినట్లు ప్రక్షిప్తశ్లోకము "తత్సందేశ"ము మూలమున నే, కాళిదాసమహాకవి కవితాశిల్పము కళంకితముగుచు పాఠకులకు సందేహములు పుట్టుచుండును, ఇట్టి విమర్శనము వ్రాయవలసినదయ్యెఁ గనుకఁగాని నేను చూపవలసినదేలేదు మన్నాను.

ఇందుకు నీకావ్యమున మేఘుఁడు *కామరూపి కావలసిన యవసరముగాని-వ్యాఖ్యాతలాతనిని కామరూపుఁ గావింపవలసిన యవసరముగాని-సందేశము చెప్పవలసిన యవసరముగాని-చెప్పింపవలసిన యవసరముగాని-ఏమాత్రముగా లేదు. [illegible] ప్రతిభాశాలియు, లోకజ్ఞుఁడునగు కాళిదాసమహాకవి [illegible] దోషభూయిష్ఠముగా కావ్యమును ముగింపఁగలేఁడు. [illegible] మున "మాభూదేవం క్షణమపి చ తే విద్యుతా విప్రయోగః" అను నాల్గవచరణముతోనే ప్రౌఢముగా కావ్యమును [illegible] ముగాఁ బరిసమాప్తి కావించెను. కాళిదాసకృతౌన్మత్తసేయమును [illegible] సూరియు,

"ఏవం-మద్వత్, క్షణమపి-స్వల్పకాలమపి, తే, తవ, విద్యుతా-కళత్రేణేతి శేషః, విప్రయోగః వియోగః, మాభూత్-మాస్తు. 'అస్తి

---

*మేఘుఁడు కామరూపి యనఁగా వాయువశమున నాకాశమున ననేకరూపములు దాల్పఁగలవాఁ డనుట యిది యెట్టి సత్యము కదా!

శరీర మర్మశాస్త్రము

పనున పనూ సంతోషించెదరు! నీకు కావలసినదియు, నీవు చూడవలసినదియు నాలుగోజులు వెదకినశాస్త్ర మిదియే. ఆంధ్రభాషలో ఇట్టి పూర్తిరహస్యశాస్త్రము ఇదివరకు నెవరివల్లను బహిరంగముగా ప్రచురింపబడలేదు. ఇందులో స్త్రీ, పురుష లక్షణములును వారియొక్క అవయవ విలక్షణములును శృంగార రహస్యములును మగ ఆడ అను శిశు ఉత్పత్తి వివరములును, పూర్వపు మహాఋషులు మర్మముగా వ్రాసిపెట్టిన పుస్తకము చక్కగా 64 వివిధచిత్రపటములతో ముద్రించియున్నాము.

రూ. 1-0-0. వి. పి. చార్జి 7 అణాలు.

అనేకమైన వారివల్ల ప్రఖ్యాతి జెందిన శరీరారోగ్య

జీవామృత సంజీవి లేహ్యము.

ఇది అనేకకారణములచే శుక్లదోషములు ఏర్పడి దేహపటుత్వము చెడి జీర్ణశక్తి లేక కష్టముతో కాలము గడపువారిని రక్షించు సంజీవకరిణి. ఈ లేహ్యము నీర్తైన శుక్లమును మణివలె గట్టిపరచి సంసార సౌఖ్యము నిచ్చును. సకల మేహజాడ్యములు, మూలరోగములు, అగ్నిమాంద్యము, క్షయరోగము, క్షయ రోగములు, సోమరితనము, నడుమునొప్పి, కాళ్లనొప్పులు మొదలగు బలహీనతచేత గలుగు సకల దుర్గుణము లను నిశ్శేషముగా ఖండించును. స్త్రీలకు గలుగు తెలుపు, కామాల, పాండు రోగము, మొదలగు సకల వ్యాధులను పోగొట్టును. శరీరబలమును హెచ్చించును. ఇంద్రియనష్టము లేక పలుచని యగుటవలన బల హీనతను గ్రహించినవారికి దివ్యౌషధము. 20 దినములు సేవించిన సత్యాశ్చర్యము శుక్లవృద్ధిని, రక్తవృద్ధిని బొంది సంతోషానందులై సంసారసుఖంబు ననుభవింప శక్తులగుదురు.

20 రోజుల లేహ్యము వెల రూ. 2-0-0. 40 రోజుల లేహ్యము వెల రూ. 3-8-0.

కలియుగశూర్పణఖలు

ఈ కలియుగమునందు ప్రతికుటుంబమునందును ప్రతిదినమును కలుగు ఆగ్భాటములును వానిచే పురుషులు పడు కష్టములును, సమయములను మనోహరముగాను, స్త్రీలకు నీతిబోధకముగాను వ్రాయబడియున్నది. ఇది యొక విచిత్రమైన నాటకశైలిగ్రంథము. ఇది స్త్రీ, పురుష, బాలికలకు నీటతెల్లముగ తెలియునట్లు మృదు మధురవచనములో వ్రాయబడియున్నది.

వెల 1-కి 0-12-0.

గజదొంగలు

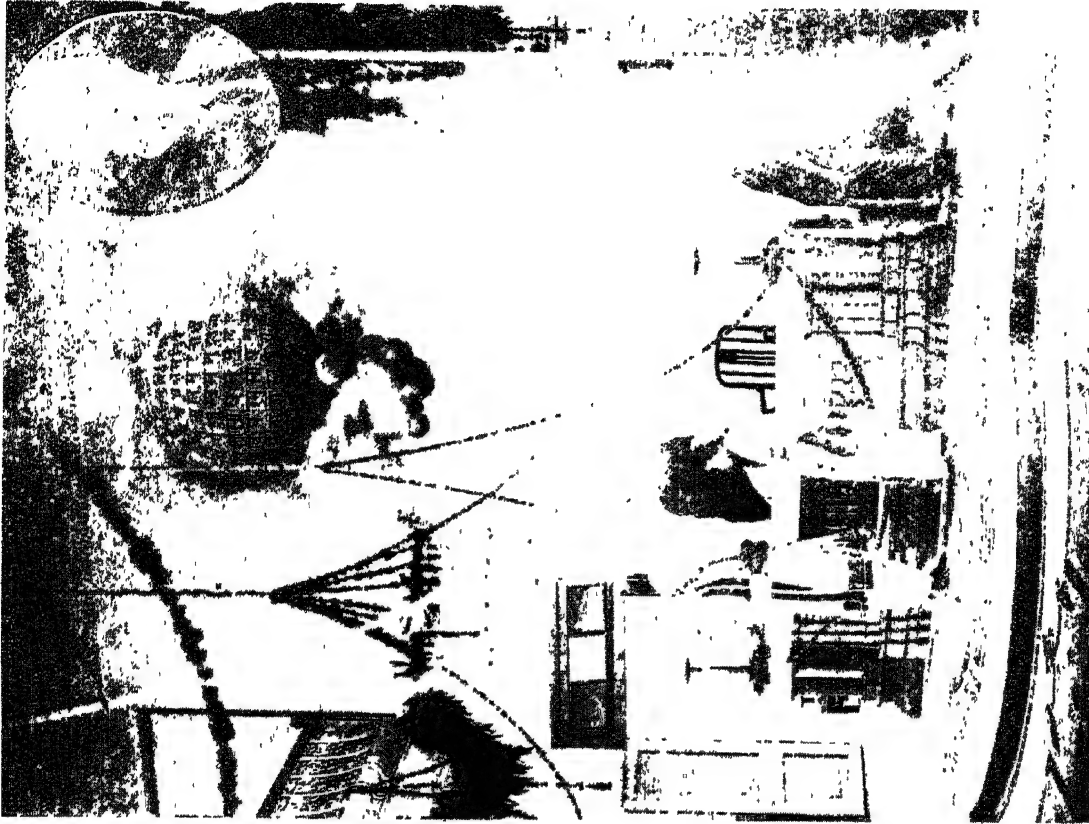

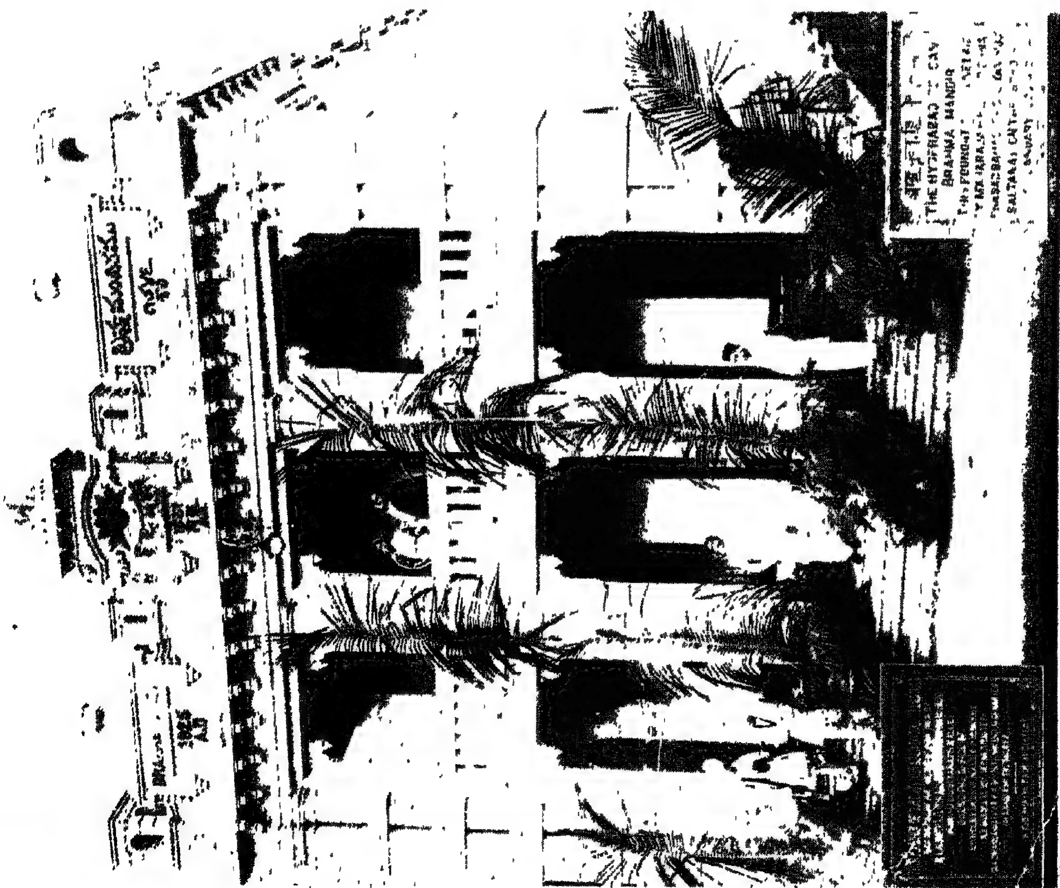
ఇది యొక యత్యద్భుత అపరాధపరిశోధక నవలారాజము. రసాయనశాస్త్ర పాండిత్యము గల దొంగలు చేయగల ఘాతుకకృత్యము లెంతయు భయమును గొలిగించును. ఈనవల చదువుటకు చాల ఉత్సాహకరముగా నుండును.

వెల 1-కి అణాలు 6; వీ. పి. ఖర్చు అణాలు 3.

2 నవలలు కొనువారికి వీ. పి. ఖర్చులేదు.

ఎం. ఎస్. సరస్వతి అండు కంపెని, 11 ఆరుముగంవీధి, సౌకారుపేట, మదరాసు.

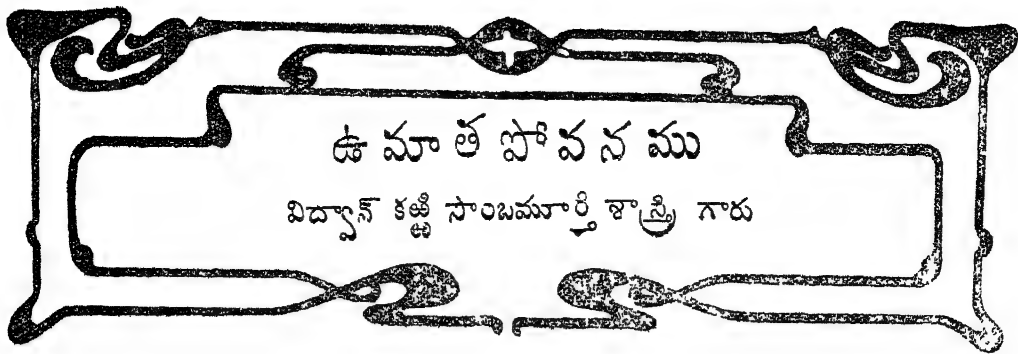

[illegible]

[illegible]

[illegible]

తపోవనము

పార్వతి, మంజరి-ప్రవేశము

మం—దేవి, తపముచేఁ గృశించియున్న నీ శరీరమునకు వృక్షసేకముచే మఱింత బడలిక కలిగింతువేల? వన పాలనకార్యమునకు మే మున్నారముగదా? నీవు విశ్రాంతి దీసికొనుము.

పా—చెలీ! వృక్షసేకమాత్రమున నాయాసము గల్గునా? ఏమోకాని దినదినము నాకీవ్రతానుష్ఠానము దభిలాష మధికమగుచున్నది. ఆయాసము దూరమగుచున్నది. ఇది భగవత్కృపా విశేషముగా నగపడుచున్నది.

మం—దేవి! ఏమి భగవత్కృప? నీకఠిన నియమములకు ఱాలైనఁ గఱఁగవలసినదే! కాని యాతని మన మించుకయైన ద్రవింపలేదు.

పా—చెలీ! కరఁగ కేమి? ఆపరాత్పరుని కృపాపూర మవ్యాహతముగా నాపైఁ బ్రవహింపకున్న వ్రతచర్య నిర్విఘ్నముగఁ గొనసాఁగునా? నా కిదియ చాలును. సంతతము నామహనీయుని నామాక్షరముల నుచ్చరించుచు నాతనిమూర్తి నాంతరమున విలోకించుచు, నాతనినే సర్వదా ధ్యానించుభాగ్య మెట్లు లభించు?

మం—నీవు స్వయముగా నాఁటి యాలవాలాదిసాధనములచే బెంచిన లతావృక్షాదులందుఁ బువ్వులు ఫలములుగూడ నఖండముగ జనించుచున్నవి. ఆతని నాశ్రయించిన నీమనస్సునకుఁ బసిమియైన నగపడ లేదు?

పా—(సలజ్జము) చెలీ! యారకుండుము. (ద్వారమువిలోకించి) సఖి! ఎవరో మునిపుంగవుఁ డిటు వచ్చుచున్నాఁడు. ఆహా! ఏమి యాయాకారము! శరీరము దాల్చిన బ్రహ్మచర్యవ్రతమువలె నున్నాఁ డీ మునికుమారుఁడు. మోమున బ్రహ్మతేజము వెల్లివిరియుచున్నది. శాంతరసము మూర్తీభవించియున్న యీ నటునకు యథాశాస్త్రముగా సపర్య లొనరించుటకు సామగ్రిని శీఘ్రముగాఁ గొనిరమ్ము. మార్గాయాసమున మిక్కిలి బడలినట్లున్నాఁ డీ వర్ణిసత్తముఁడు.

మం—దేవి, వాస్తవమే. ఈబ్రాహ్మణుఁడు సాక్షాద్దక్షిణామూర్తివలెఁ బ్రకాశించు చున్నాఁడు. నీ తపంబునకు మెచ్చి యనుగ్రహింప నవతరించినాఁ డేమో, యీ మహానుభావుఁడు?

పా—చెలీ! వేవేగ నర్ఘ్యపాద్యాదులను గొనిరమ్ము. ఆ మహాత్ముఁడు సమీపించుచున్నాఁడు.

మం—ఆ మహాత్ముఁ డనఁగా శివుఁడేనా? వాస్తవముగా నీతఁడు శివుఁడే?

పా—చెలీ! అధిక వ్యర్థప్రసంగములు మాని ప్రకృతము నిర్వర్తింపుము. (అని ముని కెదురేగి, నమస్కరించి, తోతెచ్చి, యుచితాసనమునఁ గూర్చుండఁ జేయును.)

బ్రహ్మచారి—(కొంచెము సేద దేఱుట నభినయించి) తపోధనకుఁ గుశలమా? అనుష్ఠానమునకు వలయుకుశలు, సమిధలు సుఖముగా లభించుచున్నవా? స్నానమునకు వలయు జలము గలదా? శక్తి ననుసరించి తపమొనరించుచున్న దానవా? శరీరమును పీడింపఁ

సుమా? అదియే ధర్మమునకుఁ బ్రధాన సాధనము. నీవు నీరుపోసిపెంచిన యీలతలు బాగుగ చిగురు దొడుగుచున్నవా? చిరకాలమునుండి లత్తుకహత్తని నీ యధరోష్ఠమున కీచిగురించుక పోలియుండును. చేతి యందలి దర్భ లతిపరిచయముచే నపహరించు నీహరి ణములందు నీ మనము ప్రసన్నమేనా? చూచితివా? ఇవి తమచంచలములగు నేత్రములను నీకన్నుదమ్ముల సామ్యమొందింప యత్నించుచున్నవి. పార్వతీ! అందము పాపకందముగాదను నార్యోక్తి సరియగునదే సుమా? ఉదారదర్శనమ్మగు నీశీలము మహర్షులకుఁగూడ సన్మార్గము నుపదేశించుచున్నది. దశపూర్వోత్తరులతోఁ గూడ నీ పర్వతరాజు లోకోత్తరములగు నీచరిత్రములచేఁ బవిత్రుఁడైనరీతిని సప్తర్షికరోజ్ఝితబలిప్రసూన విరాజితములగు నీ గంగాజలములచేఁగూడఁ గాలేదు. అర్థకామములకుఁ దావీయనిమనముతోఁ గేవల ధర్మువునే నీవు సేవించుటంజేసి ధర్మమే త్రివర్గమున సారవత్తమమని నేఁదలంచుచున్నాఁడ. పార్వతీ! నీయంత నీవు విశేషముగా సత్కరించిన నన్నుఁ బరునిగా భావింపకుమా! ఏలన 'సఖ్యం సాప్తపదీన' మ్మని యార్యులు వక్కాణింతురుగదా? దానివలన బహు శాంతస్వభావముగల నిన్ను బ్రాహ్మణ స్వాభావిక చాపలముగల నేను గొన్నిప్రశ్నము లడుగనున్నాఁడను. రహస్యము గాదేని వానికి యుక్తరీతి నుత్తరము లొసంగఁగోరుచున్నాఁడను.

నేపథ్యమున—గీతము)

కలయ చరాచర కారణ మీశ్వర
మజ కేశవ దుర్జ్ఞేయమ్
విలయసమయ జలశోషణ బాడబ
మతిదుర్జయ మహిమానమ్;
సులలిత లలితా సుందరవదన స
వేందు విలోకన లోలమ్
గళగరళాసిత కాంతివిమోహిత
కాల మతీంద్రియ జాలమ్.

(పార్వతి నిర్వైరవడి బయలు చూచును. చెలి హర్షోత్కంఠముగ దిశ లాలోకించును.)

బ్రహ్మచారి—— బాల! నీజనన మాపురాణ బ్రహ్మ వంశమున; ముల్లోకములందలి సౌందర్యము ముద్దగట్టిన ట్లున్న దీశరీరము. ఐశ్వర్యమా, చెప్పనక్కఱ లేనిది. ప్రాయమా, క్రొంగ్రొత్త విలాసముల కాలయంబగు తారుణ్యము. ఇంకను దపముచే సాధింపవలసిన వస్తు వేది? భరింప శక్యముగాని యనిష్టము సంభవించి నపుడు మానవులి ట్టి వ్రతచర్య లవలంబించుట చూచుచున్నారము. ఎంత యాలోచించి చూచిన నట్టి యనిష్టప్రాప్తి లేశమును నీయందు గనిపింపదు నీయాకార మెన్నఁడును శోకాస్పదము గానిది. పుట్టింట నవమాన మొల్లఁ గల్గును. ధర్షించిరన్నచో నదియు నసంభవమే. పాము మానికము నూడఁబెఱుకుట కెవఁడు చేసాచును.

(నేపథ్యమున)

కలితచరాచర కారణ ధారణ
హరణాఖిల హైశ్వర్యమ్
హరిహరరూప విభేద విహీనమ
జాండాఖండ సుహాసమ్;
రూపవిహీనం పాపవిదూరం
తాపత్రయహరణ నిపుణమ్
విపులజ్ఞాన విభవయోగి మనో
వేద్యం హ్యన్యచరిత్రమ్. కలయ.

(పార్వతి నిర్వైరపడును. చెలి హర్షోత్కంఠయై బ్రహ్మచారి నాలోకించును.)

బ్రహ్మచారి——కృశోదరి! ఏలనామాట లాలించుచు నిర్వైరమయున్నదానవు? హాస్యమునకుగా నా మాటల ననన్యచిత్తమున నాలింపుము. మూడుకాళ్ల ముసలి కలు ధరింపవలసిన నారచీరల నిట్టి పరిపూర్ణ యౌవన సమునఁ దాల్పనేల? ఆభరణములు విడనేల? ప్రదోష కాలమున రాత్రి చంద్రతారకాగణములతో విరాజిల్లును

ఆర్షరసాయనశాల

ముక్త్యాల. (కృష్ణా)

(శ్రీ శ్రీ ముక్త్యాలరాజాగారిచే స్థాపింపబడినది)

ఔషధములు;

నమ్మకమైనవి, గొప్ప గొప్పవి, ఇంకెక్కడ దొరకనివి, మావద్దనే దొరకును. నమ్మకమైన మందులకొరకు మాకే వ్రాయుడు. అనేకులు వాడి మెచ్చియున్నారు.

"నమ్మకమే" మా ఆదర్శము;

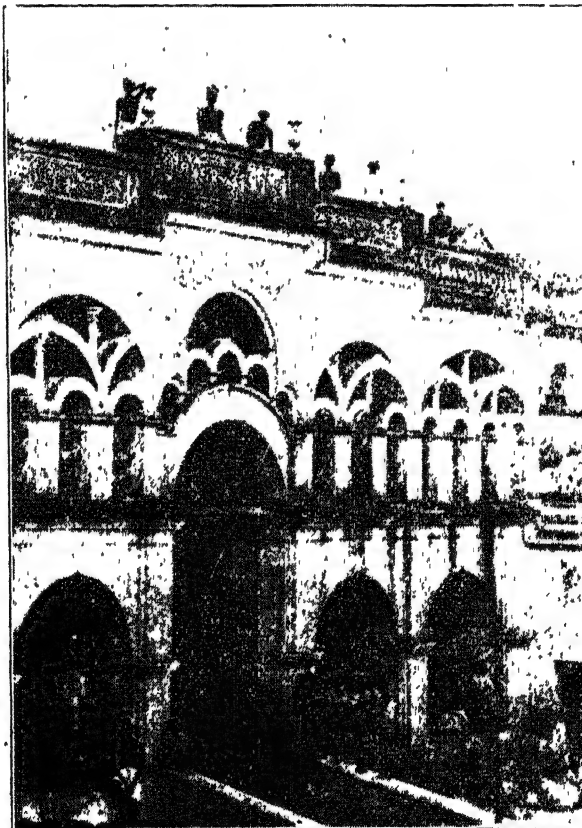
వాటాదారులకు లాభముపంచియిచ్చుటకాదు. వైద్యుడు పొట్టబోసుకొనుటకాదు. ప్రజలలాభమేమాలాభము.

నమ్మకమైన

వసంత కుసుమాకరము
సిద్ధమకరధ్వజము
త్రైలోక్యచింతామణి
మహా సూతికాభరణము
మహాసూర్యావర్తి రసము
సువర్ణసిందూరభూషణము
సువర్ణక్రవ్యాద రసము
వగైరాలు

ఆర్షరసాయనశాలాభవనము

నమ్మకమైన

అభ్రక భస్మము
క్షీరబలా తైలము
సువర్ణ సుందర రసము
చ్యవనప్రాశ లేహ్యము
మహా మేహాంతక రసము
బిందుతైలము
భృంగామలక తైలము
వగైరాలు

మొదలుగాగల సమస్త ఆయుర్వేదౌషధములు మాయొద్దదొరకును. కేటలాగుకొరకు వ్రాయుడు.

సంపూర్ణవివరములు పంపబడును. మేనేజరు,

ఆర్షరసాయనశాల, ముక్త్యాల (కృష్ణా)

గాని యనుతాపమున కభిముఖుఁడై పాలిపోదుగదా? నీవే యాలోచింపుము. పోనీ, యీ ఘోరతపముచే దేనిలో ననివాస మభిలషింతువా; యదియస్థాన సంరంభమే. నీజనకుండగు హిమవంతుని భూములన్నియు దేవభూములే. పోనీ అనురూపవరునకై యీతపము పూనితివా, రత్నమునకుఁ దక్కఱలేదు: రత్నమునే నితరులు వెదకి కొనుచుందురుగాని రత్న మితరులను గ్రహించుటకుఁ గాఁ దహతహలాడదు. నిన్నుఁ బరిగ్రహించుట కితరులే తామె యొనరించుచుండ నీకీ తప మేల?

(పార్వతి గిర్రు గిర్రు మనఁగు వేఁడినిట్టూర్పు విడుచును.)

(నేపథ్యమున)

సంశిత మానసపారచరణచణ
　పాదయుగం గిరిశయనమ్
ఖాటాఖండవిభేద విహీనం సు
　ఖప్రదనిజజనపరి మానమ్;
శంకరకర శశివిశాలకాంతి మతి
　లోక మతీశ్వర తత్త్వమ్
మునిజిత నిజాగతభక్తం దరస్మిత
　భవపాప సకలేశమ్.　　(కలయ.)

పా.—(జనాంతికముగా) చెలీ కర్ణామృతమగు నీ గానము ఎక్కడనుండి వినవచ్చుచున్నదో కదా! ఆహా ఏమి! సంగీతమాధుర్యము! ఒడలు పరవశ మగుచున్నదే!

మా.—దేవీ! నీయొడలు పరవశ మగుటకు గానమాధుర్యమా, గీత ప్రతిపాదితుఁడగు మహానుభావుని మాహాత్మ్యమా కారణము?

పా.—చెలీ! పరిహాసము చాలునుము; విశేషించి యిట్టి మునిపుంగవుని సాన్నిధ్యమున.

బ్రహ్మచారి.— అమ్మా! నీవెవ్వేఁడి నిట్టూర్పు తపఃఫలము అనురూపవరుఁడుగానే తెల్పుచున్నది. అయినను నా మది కొంతనిర్ణయము తోఁపకున్నది. ఈ ముజ్జగములందును నీచే నేఁడికోల్పడయుఁదగువాఁడు లేనేలేఁడు. అట్టితఱి నీప్రార్థనమును దిరస్కరించువాఁ డెవఁడు? ఆహాహా! నీమనోహరమును హరించిన యాతఁడు కేవలము దొంగయే కాఁడు సుమా? కఠినుఁడు వాఁడు కూడ నగును. చిరకాలమునుండి కర్ణోత్పల శూన్యమయిన కపోలదేశమునందు ప్రేలుచు పాకపాండురకలమాగ్రములఁ గోని జటలు నెవ్వఁడు చేకొనఁ గలఁడు? వ్రతానుష్ఠానముచే మిగుల గృశించి యొప్పుతాఁకుమచే నల్లబాఱిన భూషణస్థానములు గల నిన్నుఁ జూచిన యెదయాళుని హృదయమునకు దివాకరకర పరిధూసరయగు శశాంకలేఖ స్మృతికి రాకుండును? అయ్యయో! చటులావలోకనములుగల నీకనుదోయికిఁ దన ముఖమును లక్ష్యముగాఁ జేయని యాసుప్రియుఁడు నిక్కముగాఁ దనంతతానే సౌభాగ్యమదముచే వంచింపఁబడినవాఁడు. పోనిమ్ము; గౌరి! ఇంక నెంతకాల మిట్లు శ్రమము నొందెదవు? నేనుకూడ బ్రహ్మచర్యము వలనఁ గొంతతపము సేకరించియున్నాఁడ. దానిలో సగపాలు నీకిచ్చెదను. దానిని గ్రహించి నీ యిచ్చకువచ్చిన వరుని వైవసము చేసికొనుము. కాని యాతనిఁ డెవ్వరో వినఁ గుతూహల మధికముగాఁ గలదు. తెలిపినఁ దప్పులేదని యెంచెదను.

(పార్వతి మనోగతమును జెప్ప లజ్జించినదై పార్శ్వమునున్న చెలిని క్రేఁగంటఁ జూచును.)

మా.—మహాభాగ! నీకుఁ గుతూహలము గలదేని, దేనికై యీదేవి, తామరపూవు నెండవాటుచేసినట్లు, తన శరీరమును దపస్సాధనముగాఁ జేసినదో, దానినివినుము. ఈమానిని మహైశ్వర్యసంపన్నులగు మహేంద్రుఁడు మొదలగు దిశాధీశ్వరులనెల్ల నిచ్చ మెచ్చక కుసుమాయుధ నిశితనమున సౌందర్యలుబ్ధుఁడుగా నెఱుఁగఁబడిన మహేశ్వరుని భర్తగా వలచినది. ఆనాఁడు దుస్సహపురారాతి హుంకారనిరాకృతమగు విషమాస్త్రుని బాణము రుద్రుపొంతఁ బోఁజాలక యీమె యెదపై కఠినాతికఠినపాతముగ నాటెను. కాముఁ డనంగుఁడైనను నాతని యభీష్టమిట్లు నెఱవేఱినది. అది మొదలుగ మదనవేదనా భరముచే చందనార్ద్ర

యయ్యును హిమానీశిలాతలములంపైన నొక్క- పరి యైన నీవె నిద్రించి యెఱుంగదు. వనాంత సంగీత సఖులగు కిన్నరకన్యకలు హరచరితమును గానము సేయ వర్ణముల నాలపింపఁగానే కన్నీరు మున్నీరుగా గద్గదధ్వనులతో ననేకపర్యాయములు వారికిఁ బ్రాణ దుర్భరశోకము గల్పించెను. రాత్రి నాలవపాలుమిగిలి యున్నను కనులు ముకుళించియే 'నీలకంఠ! యెంట కేగె దవు? నలదు నాఁడు' అని మృషాకల్పిత కంఠాలింగ నముతో మేల్కాంచుచుండును. ఈముగ్ధరాలు స్వ హస్తముచే మహేశ్వరుని రూపము లిఖించి 'నీవుసర్వ వ్యాపకుండవని పెద్దలందురుగదా? నీయందశ్యంతాను రాగముగలనీసేవకురాలి నేల తెలియఁజాలకున్నావు?' అని చంద్రశేఖరుని రహస్యముగా నుపాలంభించును. ఇట్లు మనోజరుజాపారము నధివసించియు నా జగత్పతి ప్రసాద మొందుటకుఁ దపమునుపాయము లితరములు లేమింజేసి తండ్రిగారి యనుజ్ఞనంది మాతోఁ గూడ నీతపోవనముఁబ్రవేశించినది. ఈతపస్వినిచేత నే నాటఁ బడిన తపస్సాధులగు నీవివస్పతులు చిరకాలమునకు ముందే ఫలించుచున్నవి. కాని యాచిరాచరగురు నుద్దేశించిన యీ మెకోరిక యీరికనెత్తనైన లేదు. కటకటా! దుష్కరతపః కృశాంగియై మాటిమాటికిఁ జెలికత్తెలకుఁ గన్నీరు గలుగఁజేయు నీబాలికను, అనా వృష్టి పరిపీడితయగు భూమి నింద్రుఁడువోలె ప్రార్థిత దుర్లభుఁడగు నా మహేశానుఁ డెప్పు డనుగ్రహించునో?

బ్రహ్మచారి—(పొంగి పొరలుచున్న హర్షమును పైకిఁ దెలియనీయకుండ మాటి) కోమలీ! నీచెలి చెప్పిన మాట వాస్తవమా? పరిహాసమా?

పా—(లజ్జనతిక్రష్టముగ నణఁచికొని చేతితో జపమాల నందికొని త్రిప్పుచు మందస్వరమున) వేదవిదగ్రగణ్యా! నీవిప్పు డెట్లు వింటివో యట్లే యీవిధేయురాలు మహోన్నతపదవి నభిలషించి యున్నది. ఆ పదవి లభించుటకు సాధన మీతపస్సే. కోరినయెడ దుర్లభము లేదుగదా?

బ్రహ్మ—అహ్హాహా! మహేశ్వరుని నేను బాగుగ నెఱుంగుదును. నీవాతని నభిలషించుచున్నదానవు. అయినను నాచార్యుని నీ వనురక్తించుట నాకెంతమాత్రము సమ్మతము గాదు సుమీ!

(నేపథ్యమున)

కుండలి కుండలిమండిత కర్ణం
గూఢవిచిత్రచరిత్రం
మండితనాగనర ఘోరశిరస్త్రం
సుప్తకపిష్ట చరిత్రం;
దారిత కాలం మండితపాలం
ఖండిత గజవరమానం
చండీకోపన చిత్తవిహారం
సార్పితనిజతను భాగం.
(స్తుతి.)

(మంజరి ఆశ్చర్యస్తంభిత యగును. పార్వతి హాస్యాస్పూ.. వహించుచును.)

బ్రహ్మచారి— ఓసి ముగ్ధరాలా! మూర్ఖసస్తుతి నా యభినివేశ మేటికి? వివాహకాలమందే సర్పకంకణము ధరించిన నీకోమలకరపల్లవము ఎట్లు కాను గలఁ చూపినాకికరముతో నెట్లు స్పర్శమా సంయోగమును సహించును? నీవుధరించిన హంసరోమ వంటి యంచయాంచుల పట్టుచీర నెట్టులు సుక్కాగా గార్బ్స నాపినాకి గజచర్మము నెట్లు చూపఁగలవో నీవే యోజించుకొనుము! దివ్యభవనాంగణములయందు పరఫుంపై నుండఁదగిన నీపాదచిహ్నములు, పరాగములు, కేశములు మొదలగు నమంగళపదార్థములచే నిండి తములగు శ్మశానవాటికలందు నుంచుట నీకు నెట్లు సమ్మతమగునా? వెఱ్ఱిపిల్లా! త్రిలోచనాలింగనము నీకు సులభమే యగును. కాని హరిచందనాంచితమగు నీ చనుదోయిని జిభస్మరజము తాఁకుకొనుటకంటె నింక ననుచిత మేదికలదు? అయ్యయెూ! మస్తకదండా

పర్యాలోహణయోగ్య వగు నీవు వివాహానంతరము ముదుసలియెద్దు నెక్కి యూరేగుచున్నపుడు జనమా బాలగోపాలము నవ్వి చప్పట్లుకొట్టకుందురా? ఈయువ మానసము నెట్లు భరింపఁగలవు? శ్రీహరీ! అవాంఛనీయ మగు కపాలధారి సమాగమము సంభవించి విశదమగు చిగల మృగశశాంకరేఖయును, లోకనేత్రములనుజ్యోత్స్నవంటి తారుమునిగిఁ నిన్నును మిగుల శోచ్యదశ నొందుచున్నారు. కష్టము! శరీరమందమో, వికటనయనములు గలది; కులగోత్రములా, యెవ్వరు నెఱుఁగనివి; సంపదలా, కట్టుబట్టయే చెప్పవలయును. హరిణనేత్రి! లోకములో వరులకుండవలసిన సామగ్రిలో నీకవాలి నది కలదా? చాలుఁ జాలు! ఈతుచ్ఛవాంఛితమునుండి బుద్ధిని మరల్పుము. మహాపుణ్య లక్షణములుగల నీ వెక్కడ? అమంగళాచారుఁడగు నాతఁడెక్కడ? మతిమంతులెవరైనను శ్మశానశూలమునకు యూపమునకును బోలె వైదికసత్కారము లొనరింపఁ దలంపరు.

పార్వతి — (కోపముచే నధర పల్లవ మదరఁ, గనుబొమలు ముడివెట్టి, కనుగొనల రక్తిమగదురఁ బెడమొగము త్రిప్పి) ఓయీ, వృథా వేదపాఠకుండ! కృతకంఠా! నీవునిక్కముగా హరుని నెఱుంగవు. ఎఱుఁగయున్న నిట్లందువా? మందబుద్ధులు లౌకికము, నవిజ్ఞేయ కారణమునగు మహాత్ముల చరితము ద్వేషింతురు. ఆపదలఁ దరిలం గోరునటకు నైశ్వర్యము నొందుటకును లోకము మంగళములగు గంధమాల్యాదుల ననుభవించుచున్నది. నిష్కాముఁడై లోకైకత్రాణపరాయణు డగు నామహాదేవునకు ఆశాపాశాపహాసితము లగు నీ మంగళములతోఁ బనియేమి? శివుఁడు నిరుపేదయయ్యు సంపదల నిచ్చువాఁడు; ప్రేతభూమివాసి యయ్యుఁ ద్రిలోకనాథుఁడు; భీమరూపుఁడయ్యు మంగళప్రదాత. ఆతని యాథార్థ్యము నెఱుంగఁజాలినవా రెవరు? భూషణ భూషితమగుఁ గాక, లేక భోగివేష్టితమగుఁ గాక; గజచర్మధారి యగుఁ గాక, లేక దుకూలవాసము గాఁ గాక; కపాలమాలా కలితమో, లేక శశాంకరేఖాంకితమో యగుఁ గాక; ఆవిశ్వాత్ముని శరీర మిట్టిట్టిది యని యేర్పరింప నలవియగునే? ఆపరమేశ్వరుని శరీర స్పర్శముచేఁ జితాభస్మము మిగులఁ బవిత్రతమమగును. దేవతలెల్లరు నాట్యారంభసమయాన నాట్యకాలమందుఁ దూలిన చితాభస్మమును ఫాలములఁ బరిగ్రహింతురు గదా! సంపద్విహీనుఁడై యెద్దు నెక్కి వాహ్యాళి వెడలు నా పరాత్పరుని పాదాంగుళులకుఁ బ్రణమిల్లి ఐరావతారూఢుఁ డగు పురందరుండు వందన సమయమున నిజశిరస్స్ఫురన్మందారమాలారజంబున రక్తిమంబు గల్పించునుగా! ఉన్మత్తుఁడా! భ్రష్టబుద్ధివై శివునియందు దోషము గల్పింప నెంచియు నొక్కమాట మంచిదే పల్కినాఁడవు. బ్రహ్మకుఁ గూడ నవ్వఁడు కారణమో వాని పుట్టువుఁ దెలియుటెట్లు? చాలుఁజాలు, నీ వివాదము. ఓయీ, నీవు శంకరుఁ డెట్టివాఁ డని తలంచుచున్నాఁడవో యట్లె యాతఁ డగుఁగాక. నామనము మాత్ర మాతనియందే నిబద్ధభావమై యున్నది. స్వేచ్ఛాచారులకు నిందాభయము లేదుగదా?

(బ్రహ్మచారి ఏదియో పలుకఁబోవును.)

పా — చెలీ! యీదుష్టవటు వింకనేదో పల్కుటకుఁ బెదవులఁ గదల్చుచున్నాఁడు. వీని నావలకుఁ బంపివేయుము. మహాత్ముల నిందించినవారు మాత్రము గాక యా నిందల విన్నవారును బాపముల నొందుదురు. పోనీ, యాతఁ డక్కడనే యుండనిమ్ము. నేనే వేఱుచోటికిఁ బోయెదను (అని లేచి పయ్యెదజాఱుచుండ వెడల నుంకించెను.)

(నేపథ్యమున)

సమదమదనసుమసాయకహృతనిజ
ధైర్యమపి క్షణకాలమ్
భ్రమమపహాయ దృశానలకీలా
జాలాదగ్ధసుమాస్త్రమ్;
దుర్భరఘోరతపః కృశదేహా మ
నన్యచిత్తా మచలసుతామ్

నిర్భరపాణిపీడనసుఖం తా
మతిదయ మా కుర్వాణమ్. (కలయు)

(పార్వతి ఆశ్చర్యభయసంభ్రమములతో వెనుదిరిగి చూచునంతలో బ్రహ్మచారివేషము నశించి శివుడు స్వస్వరూపముతో నిలుచుకొని మొగ మెత్తు మోమున "బాలా! పోకు పోకుము" అని పార్వతి చేయి పట్టుకొనును. పార్వతి సాక్షాత్కరించిన పరమేశ్వరుని జూచి వణకుచు శరీరమును జిఱుచెమ్మట గ్రమ్మ వెళ్లుటకై యెత్తినపాదము నట్లే యుంచి యుండును.)

శివుడు—(చేయివిడి) అవనతాంగి! నేటినుండి నేను నీకు దాసుడను. సాటిలేని మేటితపముచే నన్ను నాయత్త పఱుచుకొంటివి. ఇంతవరకు నీవనుభవించు క్లేశము నుపేక్షించి దానికిని ప్రియనిందచే నీకు మనఃక్లేశము కలిగించినదానికిని మన్నింపుము.

(అనునంతలో పార్వతి యొకపార్శ్వాంతరమున కేగును.)

ము—(శివునకు సాష్టాంగ నమస్కరించి) దేవా!

ఉ. ఎందు జనించి యెందు జరి
యించితి నెందువిలీనమౌదు నిం
కెందు జనింపఁగల్గుదునొ
యీశ్వర! తెలియదు నాకు ప్రేమ మై
చింది భవత్పదద్వయి వి
శేషసపర్య లొనర్చి శాశ్వతా
నందము నొందనట్లుగ న
నాతిని నర్హురాలిగ నొనర్చి కావవే!

(అని ప్రార్థించుచు పార్వతితోడను కమలిని నిలుచును.)

కమలిని—దేవా! లజ్జాభయసంభ్రమములచే మా చెలి మీకడనుండి వెడలుటకు క్షమింపుము. ఆమె బేల యగు బాలికగదా? జనకునిచే ప్రదత్తయై మీ పరిచర్య సేయు భాగ్యమునందగలదు. కావున సమ్మతిని గ్రహింపుము.

శివుడు—సరే, అట్లే యగును. మీరలు మీ యింటికేగి చెప్పుడు. నేను హిమవంతునకు సప్తమహర్షులచే పెండ్లిమాట పంపించెదను.

(అని నిష్క్రమించును.)

పా—ప్రాణనాథా! మహేశ్వరా! ... నాఁడే. మా మునుపటి ... [illegible]

(అని యందఱు నిష్క్రమింతురు.)

భరతమాత

ఉప్పలూరి వేంకటరామానుజరావుగారు

మహితప్రబంధనిర్మాణ నైపుణిగన్న కవివరేణ్యుల పెక్కుఁ గాంచినావు
నిగమాగమప్రోక్త నియమపారగులైన బ్రహ్మవేత్తల మెప్పు బడసినావు
పరిపాలనక్రియా ప్రతిభఁగాంచిన యట్టి యవనీపతుల ప్రోవు నందినావు
ఎనలేనిబల్మి వెన్నిక కెక్కు యోధాగ్రగణ్యులఁ గాంచి యలరినావు
శిల్పకౌశల్యశేముషీపటులైన చిత్రకారులకన్నెఁ జెలఁగినావు
పరమపాతివ్రత్య గరిమఁ జెన్నారు సాధ్వీమతల్లులఁ గాంచి వెలసినావు
పుడమి యెల్లను సద్యశస్ఫురితఁ జేయు-పుణ్యావతారుల సంతతిఁ బడసినావు
ధన్యతము రాలవెంతయుఁ దల్లి నీవు-భవ్యగుణగౌరవోపేత, భరతమాత.

వ్యాసకర్త.

౫. కథ

ఉగాది కానుకలు—౨

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

ఇప్పటికిఁ దొమ్మిదవ మాఱు లైనది; ఇది పదియవ మాఱు: భారతీబాయి వీథి తలుపు తీసి మరల బయటికిఁ దొంగిచూచినది. పిల్లలను పరుండఁబెట్టిన వెనుక ఆమె యట్లు తలుపుతీసి చూచుచునే యుండెను. వీథిలోని స్తంభపుదీపము మసకవాఱ, యాఘ్రాణబహుళత్రయోదశి చీఁకటిలో నేమియు స్పష్టముగాఁ గనఁబడ నీయలేదు. అడుగుసడి యేమి? కన్నులు నిరర్థకములైన యెడల చెవులున్నవి గదా! అడుగుల సవ్వడియేనేమో యనుచు నామె చెవులు నిక్కించి వినెను.

పదిగంటలు రాత్రి కావచ్చినది. ఆతురము మాఱి యాఱాటములోనికి దిగి, యాఱాటమిప్పుడు భయముగాఁ బరిణమించుచుండెను. ఏమైనాఁడు తన మగఁడు?

ఉదయమున పదిగంటలకే భారతీబాయి భర్త, గదాధరదాసు బాబు, బయలుదేఱి వీథిలోనికి వెళ్లినాఁడు. "ఉద్యోగాన్వేషణార్థ"మని యతఁడు భార్య మొగము చూచి, వెఱనవ్వు నవ్వి, వెడలెను. వెళ్లినవాఁడు మరలి రాలేదు సరిగదా, యేమైనాఁడో కబురును లేదు. భారతి మంచి ధైర్యవతి. పేదఱికమువలని యిబ్బందులును, చిక్కులును సహజమైన యామె శరీరబలమునుగాని, మనోదార్ఢ్యమునుగాని తగ్గింపఁజాలవాయెను. అట్టి నిబ్బరము గలదియు నేఁటిరాత్రి కలవరపాటు చెందసాగినది. ఇరువురు పిల్లల ముద్దుమాటలు వినుచు దుఃఖమును అణచి నవ్వుపెదవులతోఁ బగలెల్లను గడిపినదికాని, యిప్పుడు గుండె బరువుతో బితుకుబితుకు మనుచుండెను. మంజరికి గౌను గుడ్డయు, మదనునికి బూరయు, ఉగాది కానుకలు కొని పెట్టుట యెట్లన్నది కాదు; అంతకంటె హెచ్చు బితుకు. ఇంతయాలస్యము భర్తయెన్నఁడును జేయలేదు; పదిగంటలరాత్రియైనను రాలేదేమి?

వ్యాసకర్త

నిట్టూర్పు పుచ్చి, తలంచుచు నుండఁగనే, "పది నిమిషములలో వారు రానియెడల, ఏమైనను చేయవలెను" అని యామె తనలో ననుకొన్నది. ఏమిచేయుటయో మాత్రము తోఁచలేదు. పోలీసువారికి తెలియఁజేయుట యొకటి యున్నది. "పదినిమిషములు" అని నోటిలో గొణుఁగుకొనుచు, ఆమె లోనికిఁ బోవఁబోయెను.

ఇంతలో, దగ్గఱపడుచున్న యడుగుల చప్పుడు వినఁబడినది. ఆయనగారేమో యని భారతి ప్రాణములు బిగియఁబట్టి, నిదానముగా వినుచుఁ జీఁకటిలోనికిఁ బాఱఁజూచెను. దీపపువెలుతురులోనికి రాఁగానే భర్త యన్న నిశ్చయము కలిగి, యామె హృదయమునుండి దీర్ఘనిశ్వాసము వెలువడినది.

కష్టముతోఁ గాళ్లీడ్చుకొనుచు గదాధరుఁ డిల్లు చేరెను.

భారతి చేరవచ్చి, చేయూత యిచ్చి "ఆయాసముగా నున్నదా?" అని యడిగినది.

"ఆయాసముగా నున్నదా?"

"అవును; కొద్దిగా," అని దౌర్బల్యము తెలుపు చిఱునవ్వుతో నతఁడు లోనికిఁ బ్రవేశించి, భార్యతనకోటు తీయుచుండఁగా నామెతో "ఇంత యాలస్యమగునని నీకు కబురు పంపకలేకపోయితిని, ఏలయన—," అని యేమో చెప్పఁబోయెను.

భారతి యడ్డమువచ్చి "మీరు సురక్షితులై వచ్చినారు; అదియే చాలును. భోజనమునకు కాలస్యమైనది; మఱి రండు," అని భోజనశాలకు దారితీసినది.

వంటయింటి వారి భోజనశాల. పీటమీఁద గదాధరుఁడు కూర్చుండఁబడెను. భారతి ప్రొయ్యికడకు వెళ్ళినది. భర్త యేమో చెప్పఁదలఁచుకొన్నారని యామె యెఱుఁగును. అయినను, వివేకవతి కావునఁ దొందరపెట్టి యేమియును ప్రశ్నింపక, "రొట్టెలు కొంచెము వెచ్చపెట్టువఱకు నాఁగుదురా? లేక, యాఁకలి యగుచున్నదా?" అని మాత్రమే యడిగినది.

"నీవేమియు తొందరపడకు. ఆఁకలియంతగా లేదు. ఆఱు, ఏడుగంటలప్పుడు కొంచెము రొట్టెయు కాఫీయు పుచ్చుకొంటిని," అని గదాధరుఁడు గోడకు చేరగిలఁబడి, రెండుకణఁతలను బొటనవ్రేళ్లతో నొక్కిపట్టి, కన్నులు మూసికొనెను.

కొంతసేపు నిశ్శబ్దము. ఆ తరువాత—

"భారతీ, నన్ను క్షమింపుము. గొప్ప యుద్యోగము కాదు; శాశ్వతమైనదియు కాదు; మూన్నాళ్ళ ముచ్చటగనే యనుకొందును." అని గదాధరుఁడు గద్గద కంఠముతో నాఁగెను.

తక్షణమే భారతి భర్తపార్శ్వమును జేరి, కంఠమును కౌఁగిలించుకొని, "అయ్యో! ఏలవిచారించెదరు; ధైర్యము వహింపుఁడు," అని యతని చెవిలోఁ బలికెను.

గదాధరదాసు బాబు చరిత్ర యంతగా సాధారణమైనది కాదు. ధనికుని యింటి యేకపుత్రుఁడగుటచేఁ జిన్నతనము ముద్దుముచ్చటలతోఁ గడచినది. ఇరువది యేండ్లు వచ్చిన నతని తండ్రి హఠాత్తుగా మరణించెను. అప్పటికే యాస్తికంటె హెచ్చుగానున్న సంగతి యప్పుడు లోకమునకు వెల్లడి యయినది. తండ్రి యనంతరము తల్లి మూఁడుమాసములు బ్రదికెను. అతనికి మిగిలినవారు భార్య భారతి, మూఁడేండ్ల మంజరి, ఇంటి [illegible] మనుఁడు.

[illegible] సమస్తము [illegible] ప్రయత్నించి పిలిచినచ్చెను. స్నేహితుల సహాయముల మూలమున నతఁడు కొక కంపెనీలో సెక్రటరీగా చేరెను. అతని కట్టి వ్యాపారవిషయములలో నంతగా [illegible]. కంపెనీ రెండేండ్లలో దివాలా తీసినది.

అప్పటినుండియు గదాధరుని కుటుంబమునకు కష్ట దినములు ప్రారంభమైనవి. వ్యవహారజ్ఞానము చాలనివాఁడని యతనికి శాశ్వతోద్యోగ మిచ్చుటకు [illegible]. పదము దినములు పనియున్న నెలమునకు, మూఁడుమాసము లుద్యోగాన్వేషణము. ఇట్టి కష్టముమీఁద సంవత్సరము గడచినది. కొద్ది గొప్ప మున్న కూడఁబెట్టుకొన్న సొమ్మెల్ల వ్యయమయ్యెను. ఇప్పటికి నెలదినాలు పని

యన్నమాట లేదు. ప్రయత్నములెల్ల నిష్ఫలములు కాఁగా గదాధరుఁడు విసుగుపుట్టి, యెట్టిపనియైననుసరియే యొప్పుకొనవలయునన్న నిశ్చయముతో నాఁటియుదయము బయలుదేఱెను.

నిశ్చయప్రకారము పని యెట్టిదోయొకటి కుదుర్చుకొనియే వచ్చినాఁడు.

డగ్గుత్తుకపడిన గొంతుక సరదుకొని యతఁడు, "భారతీ, నాకిప్పుడు దొరకిన పని వేణునాథబాబు కంపెనీలో." అనెను.

"అయ్యో!" అన్నది భారతి.

"నీవు విచారింతువని నేనెఱుఁగుదును. అయినను, వేణునాథబాబు కన్నుల యెదుట నేను పడవలసిన యవసరము లేదు. నాస్థితిలో నున్న వారికి దర్శనమిచ్చునంతటి సామాన్యుఁడు కాఁడతఁడు; మహాభాగ్యవంతుఁడైనాఁడు."

భార్య యేమి మాఱు పలుకునో యని గదాధరుఁడాగెను. ఆమె యేమియుబదులుచెప్పక, చూపులు త్రిప్పుకొని, కొద్దిగా నిట్టూర్చినది. వేణునాథ బాబునామము తన భర్తకు విషప్రాయమని యామె యెఱుఁగును. కారణము భర్తయే తనతోఁ జెప్పియుండెను. గదాధరునితండ్రి భాగ్యవంతుఁడైయున్న కాలమున నతని ముఖ్యస్నేహితులలోని వాఁడు వేణునాథబాబు. అట్టివాఁడు గదాధరునితల్లి లేమి కల్గి చేయిచాఁచినను సాయము చేయలేదు; ఎట్లున్నారో యని యాకుటుంబమువైపునఁ గన్నెత్తియుఁ జూడలేదు. "మలమల మాడి చత్తునుగాని యాదౌర్భాగ్యుని సాయమెన్నఁడును గోర"నని గదాధరుఁడు కోపమునఁ బలుసారులుపలికియుండెను. ఆవేణునాథబాబు కంపెనీలోనే యిప్పుడుపనికిఁ గుదురుకొనవలసి వచ్చినది, పాపము!

"అది యొక్కటియే నాకు గతిగాఁ గనఁబడినది. ఇదివఱకే యాకంపెనీలో—"

"ఎట్లు కుదురుకొనఁగలరు? మనస్సొప్పవద్దా?"

"మనస్సొప్పనియెడల కడుపే యొప్పించును. కాని యిదివఱలోఁ బ్రయత్నించినను, నిష్ప్రయోజనకరమై యుండును. పనియొకటి యిప్పుడే యక్కడ ఖాళీ వచ్చినది. ఆసమయమునకే నేనచ్చటికి వెళ్లుటయుఁ దటస్థించెను." అని గదాధరుఁడు వెడనవ్వుతో, "నీవెంతాలోచించినను నాకు వారిచ్చిన యుద్యోగ మేమో నీవు చెప్పలేవు," అనెను.

"నీచమైనదా? కష్టమైనదా?"

"నేఁటి నా యనుభవముఁ గూర్చి విన్న వెనుక, కడుపుకక్కుర్తిని మనుష్యుఁ డెట్టిస్థితిలోనికి రావచ్చునో నీకు బోధపడును. అవమానకరమగు నాకథ నీముఖము చూచుచు చెప్పలేను; దూరమున కూర్చుండుము." అని గదాధరుఁడు చూపులు నేలవ్రాలిచి, వృత్తాంతము సవిస్తరముగాఁ దెలిపెను.

*   *   *   *

కిసిమిసుపండుగకు ముందటిరాత్రి కిసుమిసుదేవత మనుష్యరూపమున వచ్చి, చిన్నపిల్లలకు బొమ్మలు మొదలగు నాటవస్తువులను కానుక తెచ్చి యిచ్చుచుండు నన్న గాథ క్రైస్తవులయం దున్నది. కలకత్తాలోని యొకపెద్ద యింగ్లీషుకంపెనీవారు తమ షాపునందుఁ బయిగాథ యుపయోగపఱచి, కిసుమిసు పండుగకు వారము దినములు ముందు నుండి, మంచువంటి తెల్లగడ్డముగల వృద్ధశ్వేతముఖుని చేత కిసుమిసుదేవత వేషము వేయించి యతఁడు దొరపిల్లల కాటవస్తువు లమ్మునట్లు నియమించుచుండిరి. కిసుమిసుదేవతయే స్వయముగా కిసుమిసుకానుక లిచ్చుచున్నాఁడని దొరపిల్లలు గుంపులు కట్టి వచ్చుటచేత ఆ షాపువారికి విశేషలాభము కలుగుటచూచి, వేణునాథబాబు కంపెనీవారు తమ బొమ్మలషాపులో నట్టి యుపాయమే యొకటి పన్నిరి. ఉగాదిపండుగకు వారము దినముల ముందునుండి, సొగసరియగు పడుచువాని చేత ఉగాదిదేవత వేషము వేయించి, యాదేవత యుగాదికానుకలు పిల్లలకిచ్చుచున్నట్లు ప్రకటింపఁగా, నాగరకము గల గొప్పయిండ్ల వంగదేశపు పిల్లలు గుంపులుకట్టి యచ్చటి యాటవస్తువులకొఱకు వచ్చుచుండిరి. ఇట్లు మూఁడు సంవత్సరములై జరుగుచుండెను. ఆయేఁడు వారి షాపులో ఉగాదిదేవత వేషము వేసినవానికి హఠాత్తుగా తీవ్రమైన

[illegible]వరము వచ్చినది. మరికొన్ని దినములకుగాని యమ్మ కములు ముగియవు. క్రొత్తయుగాది దేవతకొఱకు షాపు వారు వెదకుచున్న సమయములో గదాధరునకొఱకు [illegible] జరిగినది. [illegible] షాపుపెద్ద యాతనికి వెంటనే [illegible] యిచ్చెను. నాటకమునందలి [illegible] క్రొత్త యుగాదిచిహ్నములగు [illegible] పుష్పములను, [illegible] కుచ్చుగా సమర్చియున్న [illegible] తలపై కుర్చీమీఁద [illegible], యాటవస్తువులను గొను టకు వచ్చెడి [illegible] బాలికాబాలురతో [illegible] సంభాషణచేయుచు, ప్రొద్దుట నుండి రాత్రి [illegible] [illegible]కును [illegible] నిలిచెను.

* * * *

"ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం" [illegible] ముగించెను.

"అయ్యో! ఎంతకష్టము!"

"కష్టమే; నిజమే. కాని, [illegible] నాకు నాలుగురూపాయిల కూలి నిచ్చును. మధ్యాహ్న మున తిండి, సాయంకాలమున కాఫీయు దొరకును. నా పనియేమో విన్నావుగదా; ఇప్పుడే మందువు?"

మగనిప్రక్కకు మరింతఁజేరి భారతి, "మీ నుదిటి పై గర్మజలములు [illegible]," అని కన్నులు [illegible] చెను.

"ధైర్యమును కేమున్నది? ఆవేశమును నన్నెవ్వ రును పోల్చుకొన లేరన్న నిబ్బర మొకటియున్నది. అపైని, అమ్మకమగుచున్నంతసేపును సిగ్గుపడుటకైనను [illegible] యుండదు. నామాట కేమి? నేనీపనిచేయుట [illegible] [illegible] తోఁచుచుండలేదుగదా?"

"[illegible] కేమి? [illegible]" [illegible] నిజమైన [illegible] వెల్లడిచేయక, [illegible] యందేమియు లేదనియే నరుడు చెప్పెను. "పిల్లలకు సంతో షము కలిగించుపని; సంతోషకరమైన పని; అన్యాయము లేనిపని;"—ఇవి [illegible] యుపయోగించిన వాక్యములు. మధ్యాహ్నభోజనము షాపులో సరియైనది పెట్టరేమో యన్నవిషయ మొక్కటియే తన యసంతృప్తికారణ ముగా నామె పలికెను. "ఉగాదిపండుగకు లోపుగా మీ రింటియొద్ద [illegible] చేయుటకు [illegible]" [illegible] తలపోయు భర్తసాన్నిధ్యమును విడిచి, [illegible] ప్రొయ్యికడకు వెళ్లెను. [illegible], [illegible] కొనుటకు దారి కనఁబడలేదు, [illegible]!

[illegible] తినుచు [illegible], "[illegible] [illegible] కొనుటకై షాపు[illegible] వచ్చిరి [illegible], నా వేషమును [illegible] మాటకు [illegible] [illegible]! [illegible]! [illegible]!

"[illegible] [illegible] [illegible]! అయ్యో, [illegible] ఒకటియు కొనిపెట్టలేనుగదా యను [illegible] పిల్లలచేతులలో [illegible] [illegible] నాటకమున [illegible] చేసినదానికి [illegible] [illegible]!"

ఆనంతరమును [illegible] [illegible]."

వైశ్య మాడరన్ హోటల్ (వైశ్యులకు మాత్రమే)

19, గోవిందప్పనాయకన్‌వీధి, మద్రాసు (సౌందర్యమహాలుకు ఎదుట)

ఇది ప్రత్యేకముగా వైశ్యుల సౌకర్యార్థమై యేర్పాటుచేయబడినది. మిక్కిలి శుచిగాను, వైశ్యుల ఆచారవ్యవహారములకు తగినట్లును యేర్పాటుచేయబడినది. ఇచ్చటికి వచ్చినవారెల్లరును తృప్తిచెందియున్నారు. ఒకసారి పరీక్షించి చూడుడు.

ప్రొప్రైటరు, వి. రంగయ్యశెట్టి.

సంతుష్టులైన కొందరి వైశ్యప్రముఖుల అభిప్రాయము క్రింద పొందుపరుపబడి యున్నవి.

1. ఆర్యవైశ్య సోదరులారా! నేను సుమారు 40 రోజులవరకు వైశ్యామాడరన్ హోటలునందు భుజించినాను. యిచ్చట మన ఆచార పద్ధతికి స్నానపానాదులకు మంచిగదులున్ను భోజనపదార్థాలు మంచిరుచికరముగా నుండును. అన్నివిధముల యీ హోటల్ యజమాన్లు మిక్కిలి దయతో ఆదరించుచున్నారు. (28-1-27) గాదె వెంకటరత్నం, మారుటేరు, పశ్చిమగోదావరి.

2. ఆర్యవైశ్య సోదరులారా! నేను యిదివరకు మనవైశ్యులహోటలులను అనేకమైనవి మద్రాసునందు చూచినాను. నాకు అసంతృప్తికరముగా నుండినవి. యిప్పుడు వైశ్యామాడరన్ హోటల్ అను భోజనశాల నూతనముగా యేర్పడినది. అచ్చట భోజనపదార్థములు అతి శుచిగాను రుచికరముగాను వుండుటయేగాక మన ఆచారవ్యవహారములకు తగినట్టియేర్పాట్లు అన్నియు యీహోటల్ ప్రొప్రైటరుగారు కలుగచేసి యున్నారు. ఇట్టి సౌకర్యమైనహోటలు యిదివరలో మనవైశ్యులలో లేనిలోపమును వీరు పూర్తిచేసిరి.

(6-8-26) డి. సి. కేశవగుప్త, రైల్వేకంట్రాక్టరు, తిరుత్తణి.

3. మన ఆర్యవైశ్యులగారు ఏర్పరుపబడిన వైశ్యా మాడరన్‌హోటలు నిండాశుచిగాను రుచికరముగాను పరిశుభ్రమైన భోజనపదార్థములును మన ఆచారవ్యవహారములు పద్ధతిప్రకారము యేర్పాట్లుచేసినందుకు చాలా సంతసించుచున్నాను. నిండా పరిశుభ్రముగా నుండును. మిక్కిలి దయతో ఆదరించెదరు. వీరికి తగప్రోత్సాహ మొసగుట మన ఆర్యవైశ్యుల ధర్మము.

కే. వేణుగోపాలచెట్టి, బి. ఏ., బి. ఎల్., వకీలు, బళ్లారి.

4. ఆర్యవైశ్య సోదరులారా! యీమాడరన్ హోటలునందు యిప్పటికి సుమారు ఒకసంవత్సరముగా నేనున్ను నా సహోదరులున్ను యింకా నాయొకానొకసిన స్నేహితులున్ను దిగియుంటిమి. భోజనవసతులు, స్నానాదికర్మలకు బహువసతిగాను తృప్తికరముగాను, ఆచారములందు లోపములేకుండుటవల్ల యిచ్చటికి అందరునువచ్చుటకు చాలముఖ్యమని తెలుపుచున్నాను.

(17-2-27) ఎ. బాలవెంకటసుబ్బయ్యశెట్టి, భూస్వామి, చింతగుంట, ప్రొద్దుటూరు

వెల స్వల్పము ఆయుర్వేద వైద్యసంగ్రహము ఫల మధికము

1 టో భాగము:—వ్యాధిస్వరూపములును, వానికి సులభముగా ఎవరంతటవారే చేసుకొని వుపయోగించదగిన లఘుతరమగు 600 యోగములను తెలియచేయు గ్రంథము, ప్రతివారికిని యుపయోగము. 1 కి వెల రు 1—4—0

2 వ భాగము:—గుళికలు, భస్మములు, సింధూరజ్జలిఔషధములు, ఆసవములు, అరిష్టములు, లేహ్యములు, ఘృతములు, తైలములు, చూర్ణములు, మొదలగు అన్నిరకముల ఔషధములను అనుభవసిద్ధముగా తయారుచేయు పద్ధతులతో వ్రాయబడియున్నది— ప్రతివారికిని, ప్రతివైద్యునికిని యుపయోగము. 1 కి వెల రు 1—12—0

ఆ రో గ్య ద ర్ప ణ ము

గాలి, యుష్ణము, ఆహారవిహారములు, మొదలగు విషయములనుగూర్చి ప్రతివారును తెలుసుకొనదగిన పుస్తకము.
1 కి వెల రు 0—4—0

సు ఖ రో గ చి కి త్సా ద ర్ప ణ ము

సుఖరోగములు, అనగా అంటు, శెగరోగము, ప్రదరము, సవాయిమేహము, అండవాతము, మొదలగు స్త్రీలచే సాంక్రామికమగు వ్యాధులను చికిత్సచేయు సులభమగు యోగములుగల గ్రంథము ప్రతివారికిని యుపయోగము. 1 కి వెల రు 1—4—0

పై గ్రంథములకు వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము

ఆ యు ర్వే ద చం ద్రి క (మాసపత్రిక)

ఆరోగ్యమును పొందగోరు, ఆయుర్వేదమును తెలిసికొనగోరు, ప్రతివారును, చదువవలసినది. మాదిరిసంచిక యుచితము.
సంవత్సరము 1 కి చందా రు 2—8—0

పి. శి. ఏ. అండు కో, ఆయుర్వేదసమాజము, పెరిదేపి, నెల్లూరు జిల్లా.

ఆంధ్రగ్రంథమాల

నెం. 7, తంబుశెట్టి వీథి, చెన్నపురి

ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు వాఙ్మయాభ్యుదయమును, వస్తుతః విజ్ఞానాభ్యుదయమును సాధనంబు లనువిషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు దేశమునందు గ్రంథాలయములు, గ్రంథాలయములు, కళాప్రవర్తనములు మొదలగు సంస్థాపనలు పర్యాప్తంబులై యున్నవి. శ్రీయుత కే. వి. లక్ష్మణరావుగారు ఆరంభించిన విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమాల నేను శాఖోపశాఖలతో భిన్నరూపములు వెలయుచున్నది. గ్రంథమాల లన్నియు యథాశక్తిని వాఙ్మయాభివృద్ధికి పాటుపడుచున్నవి. ఆంధ్రవాణి నలంకరించుచున్న గ్రంథమాలలం దిది యొకటిగ నుండగలదను విశ్వాసముతో నీ ప్రయత్న మారంభమైనది. ఈ గ్రంథమాలయందు విజ్ఞానాభ్యుదయమునకు సాధనములై సర్వవిషయములకు సంబంధించిన గ్రంథములు రెండుమాసముల కొకగ్రంథముచొప్పున ప్రచురింపబడును. ఆంధ్రమహాజనులీ ప్రయత్నమును బోషించుటకు ప్రార్థితులు.

గ్రంథములు

1. శతకమంజరి (భక్తిసంపుటము):—నృసింహాధిప, సర్వేశ్వర, దేవకీనందన, నారాయణ, కాళహస్తీశ్వరాదిశతకములు పది యిందుగలవు. ఒక్కొక్కశతకమునకు పీఠికయు, టిప్పణములు గలవు. (ఈశతకములు విడిగను దొరకును.) ... ... రు ౦-౮-౦

2. బసవపురాణము (ద్విపద):—పాల్కురికి సోమనాథుడు. అనేకతాళపత్రప్రతులు బరిశీలించి కూర్చిన మూలము. పాఠభేదములు సూచింపబడినవి. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రులగారు వ్రాసిన విపులమగు పీఠిక గలదు. ... ... రు ౧-౮-౦

3. గాంధిమహాత్ముని బెల్గాము కాంగ్రెసు అధ్యక్షోపన్యాసము:— రు ౦-౪-౦

4. కమలాక్షి (నవల):—రాయసం వెంకటశివుడుగారు, బి. ఏ., ఎల్. టి.,
... ... రు ౦-౮-౦

5. నీతినిధి:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రులగారు. ... విపరింపబడినవి. ... మొదలగు ... ము. ఇట్టి యుత్కృష్టనీతిగ్రంథ మాంధ్రగీర్వాణవాఙ్మయముల గానరాదు. ... రు ౦-౪-౦

6. శీర్ణ విజయనగర చరిత్రము:—... ... సామ్రాజ్యలక్ష్మీవిహారభూమియై వెలసిన విద్యానగరము (హంపి శిథిలములు), ... ప్రకృతపు శీర్ణస్థితియు నిందు వర్ణితములైనవి. ... ...

7. త్యాగరాజస్వామి చరిత్రము (పద్యకావ్యము):—శ్రీ ... శాస్త్రులగారు. శ్రీరామభక్తాగ్రణియు, గాయకశిఖామణియు నగు శ్రీ త్యాగరాజస్వామి ... సరసముగ ... త్యాగరాజు ... కీర్తనలు.

... ...

(పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము)

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు,
వ్యవస్థాపకుడు.

"ఏమిటీ, జాలిపడియుందురా? నా పిల్లలగురించియు వారి పెండ్లిని గురించియు, నా నాజాతురాలైనా తనను జాలిపడ నలసిన యవస్థ ఘటిల్లించినదా? అయ్యో! భగవంతుఁడా!"

శ్రీమతి శోకింపఁగా, "కాదు, వంటిరోజు బట్టలు పెట్టలేను. మీరు తలచినట్లు నేనేమీ లేదు. విశ్రాంతిగానుండు మనసు నేగను తెస్తాను," అని భర్త భుజముమీఁద చేయివేసి, చెంతఁ గూర్చుండి, "మీరింతగా నన్నుగూర్చి యనవసరచింత పెట్టుకొనకుడు. పిల్లలుగాని నేనుగాని తలంపునకు రానీయకుండ, మాకొరకే యీ పని మీరు పడుచున్నమాట జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుఁడు; అప్పుడు మీరు చేయుచున్నది నీచకార్యముగాక ఘనకార్యమని గ్రహించుఁడు," అని భర్తను కొంత తేర్చినది.

"రాగమునకు రేపు నేర్చుకొన్న యెడల, నాటక మేదైనను రంగం బయట వేత్తును," అని యతఁడు నవ్వెను. ఆనవ్వు మునుపటికంటెఁ జాల ప్రసన్నమైనది. "ఏమైనను ఉగాదిపండుగలోపలఁ బాకీ రూపాయలు గడింతును. ఇట్లు గడించిన రూపాయికైనను పదునాఱణాల విలువ తగ్గదుగదా!" అనుచు చేతులు కడుగుకొనుటకై యతఁడు లేచెను.

"మీరిట్లు గడింపఁ బోవుచున్న రూపాయలను మీరింక చేతులేరు," అని భార్య నవ్వుగా పలికి, చేతిపైన నీళ్ళు పోయుచున్నది.

ఆమె నోదార్పుట వలననే గదాధరునికి మనసు కొంత స్వస్థముగాఁ బోయెను.

౨

వేణునాథబాబుగారి కుమారునికి ప్రాణముమీఁదికి వచ్చియున్న దన్న పుకారు షాపులోని మూలలనుండి యామూలకల్లుకొని, తుదకు బొమ్మలమ్ము భాగమునకును వ్యాపించినది. వేణునాథబాబు కాలము మళ్లిన వెనుక వివాహము చేసికొనెను. అతని కొక్కఁడే కొడుకు; అయిదేండ్లవాఁడు. ఆబాలుఁ డంతగా బలముగలవాఁడు కాఁడు; అతని శరీరతత్త్వము కడు సున్నితమైనది. ప్రాణములన్నియు నాచిన్నవానిమీఁదనే పెట్టుకొని వేణునాథబాబు కాలము గడుపుచుండెను.

షాపులోని నవుకరులందఱును వేణునాథబాబుగారికిఁ గలిగిన కష్టమునుగూర్చి జాలితో మాటలాడుచుండుట విని, గదాధరునికి విశేషమైనవింత కలిగినది. ఆరోగ్యవంతుఁడైన యజమానునికిఁ గష్టములు కలిగినప్పుడు సేవకులు సంతోషించుటే సహజముగాని, జాలిపడుట యరుదు. వారి యద్భుతప్రవర్తనమునకు హేతువు కనుఁగొనుటకు గదాధరునికి వ్యవధి లేకపోయినది.

పదిగంటల కతఁడు షాపులోనికి వెళ్లఁగానే పని ప్రారంభమయ్యెను. అప్పటికే యనేకులు వచ్చి బయట కనిపెట్టుకొనియుండిరి; తలుపులు తెఱవఁగానే వారందఱును మందగా లోపలికివచ్చిరి. ఉదయమునుండి రాత్రి వఱకును, ఊపిరియైనను తీయుటకు వీలులేని యంత యుక్కిరిబిక్కిరిగా ప్రజలు షాపులోఁ గ్రిక్కిఱిసియుండిరి. తనకున్న యోపిక యంతయు వినియోగించుకున్న యెడల, గదాధరుఁడు పని కొనసాగింపలేకపోయియుండును. జనసత్త్వములన్నియుఁ బూర్తిగా నుడిగి, యతఁడు రాత్రి యిల్లు చేరుకొనుటచేత, పగటి వృత్తాంతములు భార్యతోఁ జెప్పుటకైన నతనికి శక్తి చాలకుండెను. ఆవృత్తాంతములు వినవలెనని యామెకును నుత్సాహము లేకుండెను. [illegible] మగఁడు తనకొఱకు కష్టపడవలసి వచ్చెనన్నమాట యా యిల్లాలికి బహుకష్టముగాఁ దోఁచినది.

* * * * *

మూఁడవనాఁడు గదాధరుఁడు బయలుదేఱుచుండఁగా భార్య, "ఈరాత్రి మీ రెన్నిగంటలకు వత్తురు? మామూలుగానా, చివరిదినము గనుక నాలస్యమగునా?" అని యడిగినది.

"చెప్పలేను. మామూలు వేళ మించరాదు. ఉగాది కానుకలు కొనవలసిన వారందఱు ఈపాటికే కొనియుందురు. కొందఱుమాత్రము చివరికే యీ పనిని త్రోసివేసి నేటిరాత్రి కొందురఁట. ఇట్టివి యనుభవము

మూలమున షాపులోనివారు చెప్పినారు. నాకొఱకు కని పెట్టుకొనియుండవద్దు. పిల్లలకోసము ఉగాదికానుక లేమైన కొనితెచ్చెదను; అర్ధరూపాయి పెట్టినయెడల మంచియాట వస్తువులు వచ్చును," అని గదాధరుఁ డనెను.

అర్ధరూపాయియైన కర్చుపెట్టఁగల స్థితిలోఁ దాను లేమని యామె యెఱుఁగును. అట్లనుటకు మాత్రము, ఆమెకు నోరువచ్చినదికాదు.

"శుభవర్తమానము తెండు," అని యామెభర్తతో పలికినది. శాశ్వతోద్యోగ మేదైనను లభించునన్న లేని పోని యాశ భార్యకున్నదని యతఁ డెఱుఁగును. అతనికి మాత్ర మట్టియాశ లేశమును లేదు. ఉగాదిపండుగ తరువాత బొమ్మలచెల్లుబడితగ్గి, వేణునాథబాబు షాపులోని యాభాగమునకుఁ బని తగ్గును. ఇతర భాగములలో వ్యవహారజ్ఞానము చాలనివాఁడని యతనికి పనియీయరు.

పండ్రెండు రూపాయిలవఱకే తనకును వేణునాథ బాబు కంపెనీకిని ఋణానుబంధ మని మనస్సులో ననుకొనుచు, గదాధరుఁడు బయటికి వెళ్లెను. పండ్రెండు రూపాయిలతో ఉగాదిపండుగ యారంభ మగుట శుభసూచకమని యాలోచించుచు భారతి లోనికివెళ్లెను.

* * * * *

బేరములు ప్రారంభము కాక పూర్వము షాపు మేనేజరుతో రెండునిమిషములు మాటలాడుటకు గదాధరుని కవకాశము కలిగినది. గదాధరుఁడనఁగా నెవఁడో యా మేనేజరుకు మొదటినుండియు దెలియును గాని తెలిసినట్లు పైకి నటింపలేదు. శాశ్వతోద్యోగముఁ గూర్చి యెత్తఁగా వేణునాథబాబుగారినే యడుగవలయునని యతఁ డనెను.

నిరాశతో మొగము వ్రేలవేసికొని గదాధరుఁడు నిలిచియుండుట చూచి తోడిపనివాఁ డొకఁడు హాస్యముగా, "ఇదియేమి, ఉగాదిదేవత మొగము చిన్నబోయినది! ఇట్లయిన, కానుకలకు వచ్చు పిల్లలకు సంతోషమెట్లు కలుగును?" అని యులికిపడునటు వెన్ను తట్టెను.

ఇంతలో కొంతమందిపిల్లలు తల్లిదండ్రులతో కలిసి వచ్చిరి. "ఉగాదిదేవతా, ఉగాదిదేవతా," యన్న కేకలతో షాపు ప్రతిశబ్దించినది. కొందఱుపిల్లలు చేరువకు వచ్చి, యుగాదిదేవత తొడుగుకొన్న బట్టలు, వేసికొన్న కుల్లాయి, పట్టిచూచిరి.

చూచి చూచి, యొకచిన్నవాఁడు [illegible], "నీవు నిజమైన యుగాదిదేవతవు కావు," అని గదాధరునితో ననెను. ప్రక్కనున్న వారు కిలకిల నవ్విరి.

ఇట్టిమాటలకు గదాధరుఁడు [illegible] వాఁడు సిద్ధపడియున్నాఁడు. "అబ్బాయీ, ఉగాదిదేవతను నేను; సంక్రాంతి పురుషుఁడు నాకొకసారి తమ్ముఁడు," అని చిఱునవ్వుతో జవాబు చెప్పెను.

"నేను నమ్మను, నమ్మను. దేవతలకు కన్నులు మూఁత పడవని బడిలో మా యయ్యవారు చెప్పినారు. నీకన్నులు మూఁతపడుచున్నవి. నీవు నరుఁడవాఁడవే. రంగు పూసికొని వేషము వేసినావు," అని యా బాలుఁడు నిర్భయముగా వెక్కిరింపసాగెను.

అట్టి వెక్కిరింపుపొందుట గదాధరునకు ప్రథమము కాదు. అయినను, అతఁడు చిన్నపుచ్చుకొనెను. మొగము వెచ్చపడినది. వేషము విప్పి, విసరి [illegible] వలె ననిపించినది.

"ఉగాదిదేవతవు నీవన్న నమ్మకము నాకున్నది," అని సన్నని గొంతుకతో నైదేండ్ల చిన్నది యొకతె జంకుచు నతనిచేయి పట్టుకొని లాగినది.

గదాధరుఁడు వంగి [illegible], "అమ్మాయీ, ఉగాదిపండుగ నీకు సుఖకరము నగుఁగాక!" అని దీవించెను. కృతజ్ఞతతో [illegible].

"మానాన్నయు నావలెనే నమ్ముచున్నాఁడు. ఏమి, నాన్నా" అని యాబాలిక వెంటనున్న తండ్రివైపు తిరిగినది.

"అవునమ్మా, సంక్రాంతి పురుషునికి పెద్దన్న; క్రొత్త యమావాస్యకు కొడుకు," అని యామెతండ్రి,

గదాధరునివంకఁ జూచి కన్నుగీఁటి, "ఉగాదిదేవతగారూ,

[illegible] దండములండీ," అని యుపహాసగర్భితముగా చేతులు జోడించి నమస్కరించెను. అతఁడు గదాధరునిఁ బూర్వ పరిచితుఁడు; ఒక్కబడిలో నతనితో చదువుకొన్నవాఁడు. ఆనవాలుమాత్రము పట్టలేదు.

వారిపనుపున వెళ్ళినతరువాత మూఁడునాలుగేండ్ల పిల్లలు కొందఱు గుంపుగావచ్చి చుట్టుకొనిరి. కేవలము బాల్యమగుటచేత వారు గదాధరుని దేవత్వమును గూర్చి సంశయింపక పూర్తిగా నమ్మిరి. అసందర్భమే యయ్యు, ఆ పిల్లల విశ్వాసమతనికి సంతోషదాయక మైనది.

మధ్యాహ్నము దాఁటిన వెనుక మందలు మందలుగా సందలకొలంది పల్లలను వెంటఁబెట్టుకొని పలువురు వచ్చిరి; వెళ్ళిరి; అమ్మవలసిన యాటవస్తువులు చాల వఱకు తగ్గినవి. సాయంకాలమునుండియు మెఱుపుదీపములు వెలుఁగసాగెను. ఉక్క యధికమైనది. మనుష్య సమ్మర్దమున గాలిలేక యూపిరి సలుపరాకుండెను. షాపు నౌకరులు వేయిచేతులతో విధివిరామము లేకుండ తీవ్రముగాఁ బనిచేయుచుండిరి.

దీపములు పెట్టకముందే, యొక కబురు పుట్టినది: ఆనాటి తొమ్మిదిగంటలకే షాపు మూసివేయుట జరుగునన్నకబురు, అప్పటికి కొనవలసినవారు షాపులోనెందఱు మిగిలియున్నను సరియే. "ఆలాగున వేణునాథబాబుగారి యాజ్ఞ," అని మేనేజరు చెప్పెను. "పది పదునొకండు గంటలవఱకును క్రిందటిసంవత్సరమువలెనే యుండవలసి వచ్చు ననుకొంటిమి. పాపము! వేణునాథబాబుగారి చిన్నవాని కెట్లున్నదో? ఆకారణముచేతనే కాఁబోలు, షాపు మామూలు కంటె వేగిరముగా మూయించుచున్నారు. భగవత్కటాక్షమువల్ల ఆచిన్నవాఁడు నేఁటియుగాదియే కాక, యిట్టియుగాదు లనేకములు చూచుటకు జీవించి యుండును గాక!" అని నౌకరులందఱు నైకకంఠ్యముగఁ బలికిరి.

*   *   *   *   *

కొన్ని యాటవస్తువులను పిల్లలకుఁ జేతితో నందిచ్చుట తప్ప, బేరములు తెగఁగొట్టుపని యుగాదిదేవతది కాదు. అయినను, ఏడుగంటలు వేసినతరువాత నరగజ్జ మొకదాని విలువవిషయమై యొక ముసలమ్మ తగవుపెట్టి గట్టిగా కేకలువేయుచు, గదాధరుని యొద్దకు వచ్చినది. షాపువారు చెప్పినవెల యైదణాల తొమ్మిది పైసలు. నాలుగణాలునరమాత్రమే చేయునని యామె వాదము. మొసలివలె పట్టుకొనివిడువని యాముసలిదానిగోలమూలమున గదాధరునికి చెవులు గియ్యిమనినవి; తలకాయ రింగుమనుచుండెను. తాను నేర్చుకొన్న యుగాదికానుక యన్నది తప్ప మఱియేమాటయు నతనినోట వెలువడ లేదు. ఆలాగున ముమ్మాఱుపలికి నాలుగవసారి యనఁబోవుచుండఁగా, మేనేజరు అచ్చటికి వచ్చెను. ముసలి ఘోషవిని, బేరము నాలుగణాల యాఱుపైసలకే పైసలు చేసి, యతఁడు గదాధరుని 'పనియున్న'దని పిలిచెను.

"అయ్యా, క్షమింపుఁడు. నేను మఱి పనిచేయలేను; నిశ్చయముగా చేయలేను. గది గిఱ్ఱునతిరుగుచున్నట్లున్నది. ఈప్రజలు భూతములవలె మనుష్యులను కొఱుకుకొని తినుచున్నారు గాని, భూతదయ యున్నవారుగా కనఁబడరు. అందఱును స్వలాభపరాయణులే. నన్ను క్షమింపుఁడు. నావలన మఱిపనికాదు," అని గదాధరుఁడు హీనస్వరమునఁ బలికెను.

అతని చెవిలో మేనేజరు "మీరు చెప్పినదంతయు యథార్థము. ఇక నీ సంగతి చేయవలసిన యవసరములేదు; ముఖ్యముగా మీకు లేదు. గదాధరబాబూ, ఇటువినుడు: వేణునాథబాబు గారి యొద్దనుండి కబురు వచ్చినది. బాగు చేయక మీరిప్పుడు వెంటనే వారియింటికి వెళ్ళవలెను. ఇప్పుడున్న వేషముతోనే, అనగా ఉగాదిదేవత వేషముతోనే. ఆటవస్తువులు కొన్ని గోనెసంచిలో మూట కట్టి యుంచితిని, ఆమూటపట్టుకొని వెళ్ళుడు. వేణునాథబాబు గారి పెద్దమోటారుబండి మీకొరకు బయట సిద్ధముగా నున్నది," అని చెప్పెను.

గదాధరుఁడతని మొగమువంక వెఱ్ఱివానివలె తేరిపారఁ జూచుచు, "మోటారుమూట కట్టుకొని వెళ్ళవలెనా?" అనెను.

"గదాధరబాబూ, అలసి మతి చెదరినట్లున్నారు. తెలివి తెచ్చుకొనుడు. ఆటవస్తువుల మూటపట్టుకొని మోటారులో వేణునాథబాబు గారి యింటికి మీరు వెళ్ళవలెను."

"ఎందుకు? నేను వెళ్ళను; అక్కడకు నేను వెళ్ళను."

"ఎందుకు మీరు వెళ్ళననుచున్నారో, మీరెవ్వరో యాసంగతి యంతయు నాకుఁ బూర్తిగా తెలియును; వేణునాథబాబు గారికిఁ దెలియదు. పోల్చుకొనఁ జాలని వేషములో నున్నారు మీరు."

"అప్పను గాని, యెందుకు—?"

"వేణునాథబాబు గారి కుమారుఁడు చాలజబ్బులో నున్నాఁడు. ఒకవేళ బ్రతుకఁడేమో! రేపే యుగాదియని యా బాలునికి తెలియును. ఉగాదిదేవత నేఁటి రాత్రి తనకు కానుకలు తెచ్చియిచ్చునను నమ్మకముతోఁ జూచుచున్నాఁడఁట! దీపముపెట్టినప్పటినుండియు, "ఉగాది కానుకలు పట్టుకొని యుగాదిదేవత యెప్పుడు వచ్చును?" నన్నపాటయే యఁట! చీటీ వ్రాసి వేణునాథబాబు గారు మోటారు పంపినారు. ఉగాదిదేవతగారి కథ మీరు తెలివి తేటలతో నడిపిన యెడల, బాలుఁడు బ్రదుకుట కును వీలున్నదనిడాక్టరు చెప్పినాఁడఁట! రండు, ఆలస్యము నకు వీలులేదు;" అని మేనేజరు తొందరచేసెను.

ఒక్కనిమిషము గదాధరుఁడు సంశయించినాఁడు. ఆమూట నిమూపమున బయటికి నడచి వెళ్ళి, "నా భాగ్యమును పరీక్షింపుము, [illegible]" అని మోటారెక్కెను.

3

మోటారు నెక్కి— గమ్యస్థానమునకు చేరుకొనులోపున నేమి జరిగినదో గదాధరునికిఁ దెలియనే తెలియదు. [illegible] కటికీల లోనుండి [illegible] గాలికొట్టుకొని [illegible] పట్టినది. మోటారు [illegible] [illegible] ఇప్పుడే లేదు. రోగి యున్న గదివద్ద [illegible] మాటలాడినప్పుడే [illegible] కును వచ్చెను. [illegible]

[illegible] "మీరు [illegible] అనెను. ఈ మాటను [illegible] నటకు [illegible] ఎట్టి [illegible] సద్గతి [illegible]! [illegible] యుగాదిదేవత [illegible] ని [illegible] వానినివమ్ము [illegible] [illegible] ముఖ్యముగా [illegible] మీరు [illegible] యుగాది [illegible] నమ్మకము [illegible] [illegible] నేను [illegible] మీకు?" అని యడిగెను.

భుజము మీఁదనుంచి [illegible] నాకర్తవ్యము తెలుపుడు మీరు చెప్పినట్లు చేసెదను;" అని గదాధరుఁడు సిద్ధమయ్యెను.

"[illegible], పిల్లవాఁడు బ్రతికియున్నాఁడు. ఆమె భగవంతునుగనున్నాఁడు."

"నన్ను చూచి బెదరునేమో!"

"ఆ భయము లేదు. క్రిందటి సంవత్సరము తండ్రితోఁ షాపు లోనికి వెళ్లి యుగాదిదేవతను చూచిన వాఁడే. ఆటవస్తువులను మంచము ప్రక్క-కాళ్ల వైపున బల్లయున్నది. మఱి వెళ్లెదము. ఆలస్యమగుచున్నది."

"పిల్లవానిపేరు?"

మెల్లని వలపు చూపులతోఁ. "మురళీధరుఁడు. ముద్దుకు మురళీ! యని కుద్దించి పలుకుదుము," అని డాక్టరు తలుపు సంజ్ఞ ప్రేలితోఁ జూపించి, తాను వెనుకకు తగ్గెను.

"మఱియొక్క-సంగతి. ఉగాదిదేవత మీఁద నుండి దిగు నని పిల్లవాఁడు చూచుచున్నాఁడేమో?"

"భేషు! పిల్లల తండ్రి కావలయును," అని డాక్టరు "అందుఁ గూర్చి శంకపడిన యెడల, మీరే సరుదుకొనుఁడు. మీయీ కార్యము సానుకూలము చేసికొనివత్తు రన్న నమ్మకము నాకున్నది. సోమనాథబాబు గారికిఁ బుత్రభిక్ష పెట్టుటకే మీరు వచ్చితిరి." అనెను.

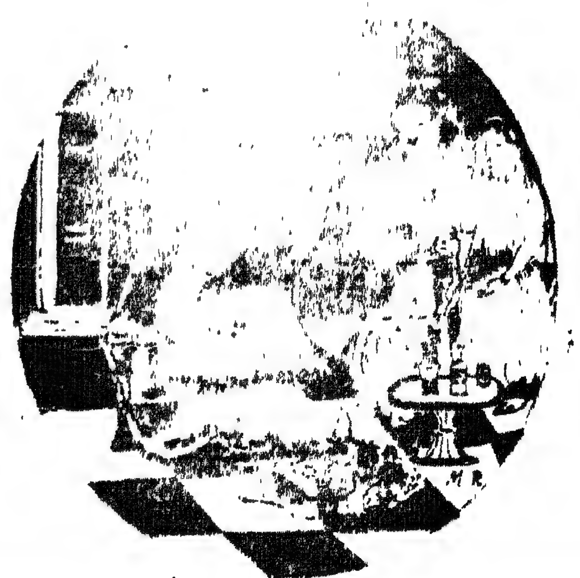
గదాధరుఁడు కన్నులు బాగుగాఁ దుడుచుకొని, దుస్తులు సరదుకొని, యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములుసమము గా నచ్చుచున్నట్లు చూచుకొని, తలుపు మీఁదఁ జేయి వేసెను. సోమనాథబాబు మీఁదితనపగ యాతని కప్పుడు జ్ఞప్తి యైన లేదు. పిల్లవాఁడు జీవించునా మరణించునా!... ఇదియొక్కటియే మనస్సులో నున్న యాలోచన. తనముద్దు బిడ్డఁడు మనుమఁడు తాఁపుట్టుఁబడి, లోకమందలి బాలురందఱు నతనికిఁ బ్రేమింపఁ దగిన వారే యైరి.

చప్పుడు కానీయకుండఁ దలుపు మెల్లఁగాఁ ద్రోసి, గదాధరుఁడు లోనికి జొచ్చెను.

గది విశాలమైనది. దీపపు వెలుతురు మంచము కాళ్లవైపున మాత్రమే హెచ్చుగా పడుచుండెను. మంచ మునకుఁ గొంచెముదూరముగాఁ జీకటిలో స్త్రీపురుషులిరువు రొండొరుల చేతులను గట్టిగాఁ బట్టుకొని, కుర్చీలలోఁ గద లిక లేకుండఁ గూర్చుండిరి. ఇరువురును క్రుంగియే యున్నారు గాని, వయోధికతయో మఱి యేహేతువో, పురుషుని క్రుంగుబాటు హెచ్చుగా నుండెను. వారి వైపున గదాధరుని చూపులొక్క మాత్రమే నిలిచినవి. పగవాఁ డని తానూహించుచున్న యా భాగ్యవంతుని సామీప్య ముకారణమేమియో కాని, యతనికి మనోవైకల్యహే తువు కాలేదు. దిగులు చూపులతో నతఁడు మెల్లగా నెమ్మ దిగా మంచము కాళ్లయొద్దకు నడిచి వెళ్లి, భుజము మీఁదనుండి యాటవస్తువుల సంచి క్రిందికిఁ బదిలముగాఁ దించెను.

మంచముమీఁదఁ గదలిక యన్న మాట లేదు. నిశ్శబ్దముగా బాలుఁడు బాలీసునకానుకొని, వెల్లకిలఁ గాళ్లు చాఁచుకొని యుండెను. పెత్తు కొంటుకు శిరస్సుక్రింద బాలీసు కాక దిండును వేసి యున్నది. నిశ్చలములైనిగ నిగ మెఱయుచున్న పెద్దకన్నులు, రోగము చేతను శుష్కించి జ్వరతీవ్రమున నెఱ్ఱనైయున్న యా చిన్నవాని పలుచని మొగమునంతను నాక్రమించుకొన్నట్లున్నది. ఆ కన్నులు పెట్టి తదేకదృష్టితో నతఁడు క్రొత్తఁగావచ్చిన యుగాదిదేవతె వంకఁజూడ సాగెను. ఆ దృష్టియందు వింత తప్ప మఱేమియు లేదు.

సంచిలోనుండి గదాధరుఁడు తానుతెచ్చిన యాటవస్తు వుల నొక్కొక్కటిగా వెలుపటికిఁదీసెను. అవి షాపులోని యొంపుడు బొమ్మలు. బల్లమీఁదఁ బెట్టుటకు ముందు ప్రతి వస్తువును బాలుఁడు స్పష్టముగాఁ జూడఁ గలుగు నట్లు

"దీపపువెలుతురునను వానిని పరీక్షించుచున్నట్లతఁడు నటించెను."

మీఁదికెత్తి, దీపపు వెలుతురునను వానిని బరీక్షించుచు నట్లు తఁడు నటించెను. పిల్లవాని చూపు లతనిని క్షణమాత్రమైనను విడువకుండెను. ఆటవస్తువులమీఁది కతని దృష్టులు వెళ్లనేలేదు. ఉగాదిదేవతా విగ్రహమే యతని నాకర్షించినది.

తెచ్చిన యాటవస్తువులన్నియు గదాధరుఁడు బల్లమీఁదఁ బేర్చుట యయిన తరువాత, మంచము మీఁదనుండి, "వందనములు" అన్నమాట బలహీనస్వరముతో వచ్చినది.

మాటలాడవలెనన్న నుత్సాహముతో గదాధరుఁడు రాలేదు. అట్లయిన యెడల, దేవతయన్న నమ్మకము పిల్లవానికిఁ బోవునేమో యని యతని భయము. అయినను, అప్రయత్నపూర్వకముగా మాట లతనినోటినుండి యప్పుడు త్రోసికొని వచ్చినవి. ప్రేమ యుట్టిపడఁ జిఱునవ్వుతో నతఁడు, "మురళీ, నేను తెచ్చిన యుగాది కానుకలు నీకు నచ్చినవనుకొందును. నీకు జబ్బుగనుక పైనుంచి దిగిన యెడలఁ జెమ్మగాలి గది లోనికి వచ్చునని తలఁచి, గుమ్మము దారిని వచ్చినాను. ఇప్పటనే మఱియొకచోట నాఁగ వలయునని యున్నది కాని, నీవంటి పిల్లలు పలువురు నాకొఱకు కాచుకొని యాడుచుందురు. అందుచేత వెళ్లక తీరదు. నేను వెళ్లులోపల, నామాట యొకటి విందువా? అట్లయిన, సంతోషముతో పోవుదును," అని బాలుని చెంతకు వెళ్లి, "మురళీ, నా మాట విని నన్ను సంతోషపెట్టవా?" అని బతిమాలుచున్నట్లడిగెను.

పిల్లవాని పెదవులు కదలినవి. గదాధరుఁడు వంగి వినఁగా, "ఉగాదిదేవతా, నీ మాటతప్పక విందును;" అన్న పలుకు లస్పష్టముగా చెవిని బడినవి.

"అట్లయిన మురళీ, ఇదిగో ఉగాదిదేవత; నీతల క్రింది దిండు తీసివేసి," అని మెల్లగా పిల్లవాని దుర్బలశరీరము క్రిందికిఁ జేయిపెట్టి భద్రముగాఁ గొంచెము దిగజార్చి, "ఒకప్రక్కకు నిన్ను మెల్లగాఁ ద్రిప్పి" అని యొత్తిగిలించి "నిన్ను బరుండఁబెట్టెను" అని గదాధరుఁడు పిల్లవాని కన్నులను తనచేతివ్రేళ్లతో మూసి, "మురళీ!" పరుండుము. హాయిగా నిద్రపోయి, రేపటి యుగాదికి జ్వరము లేకుండ లెమ్ము. అట్లయిన సంతోషించి, నేను నీకుఁ బ్రతి యుగాదికిఁ గానుకలు తెచ్చుచుందును," అని యూరడించెను.

"ఉగాదిదేవతా, నిజమే; అబద్ధము కాదు," అని మూసికొన్న కన్నులతోఁ బిల్లవాఁడు మెల్లగా నడిగెను.

"నిజమే; అబద్ధము కాదు."

"మా నాన్న బాగగును, నిజము?"

"మీ నాన్న బాగగును నిజము."

వెనుకనుండి వెక్కసట్లు చప్పుడు. ఆ తరువాత చాలసేపటివఱకు సంపూర్ణనిశ్శబ్దము.

ఎంతోసేపైన తరువాత, మెల్లగా, కష్టముగా, గదాధరుఁడు వంగియున్న తన శరీరమును సన్నగిలునట్లు పయికెత్తి లేచెను. ఒకటిరెండు నిమిషములవఱకును తా నెచ్చటనున్నదియు నతనికిఁ దెలియలేదు. తరువాత బాగు లాడుచు గదివిడిచివెళ్లి డాక్టరుతో, "నిద్రపోయినాడు," అని గొణఁగి, గబాలున వెనుకకొఱఁగెను.

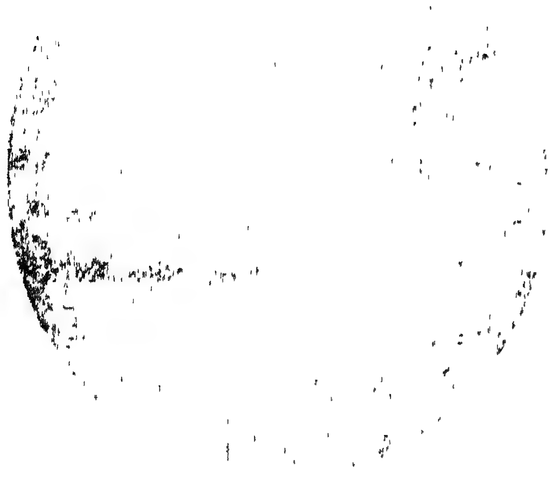
తెలివివచ్చి చూచుకొనఁగా, గదాధరుఁడు తానున్నది హంసతూలికా తల్పమనఁదగిన పాన్పు. నోటియందు మందువాసన. అప్పటికే, తెల్లవారుచుండెను.

మంచముప్రక్క నిద్రపోవుచుండి చూపుమన్నవాఁడు ముఖముతో వేణునాథబాబు ఆతనిని చూచుచు నిలువఁబడినాఁడు.

"పిల్లవాఁడు నిద్రించుచున్నాఁడా?" అన్నది గదాధరుని మొదటిప్రశ్న.

"మా మురళి నిద్రించుచున్నాఁడు. ఇఁక బ్రదుకు నని డాక్టరుగారు చెప్పినారు. భగవంతుఁడు నిన్ను రక్షించునుగాక!" అని కంపితస్వరముతో వేణునాథబాబు జవాబు చెప్పెను.

"మఱి యింక నేను మాయింటికి వెళ్లవలయును" అని గదాధరుఁడు లేవఁబోయెను. అడ్డదలఁచినట్లు వేణునాథబాబు చేయియెత్తి, "కాఫీవచ్చుచున్నది. పాపము!

రాత్రి భోజనము నీకు లేనేలేదు......నాకుఁ దెలిసియున్న యెడల—" అని యేమో యనఁబోయి యూరకుండెను.

ఇరువురును గొంతసేపు మౌనము దాల్చిరి. అటు వెనుక జంకుతో వేణునాథబాబు, "గదాధరా, ఒకప్పుడు మీతండ్రియు, నేనును స్నేహితులము. నీవును —నీవును నాస్నేహితుఁడవు కమ్ము," అనెను.

దానికిఁ బ్రతివాక్యము రాలేదు.

"నీయూహలు నాకుఁ దెలియును. మీ తండ్రి యనంతరము మీయెడల నిరాదరణము చూపి యుంటిని. అది—అది పొరపాటే. అయినను దానికిఁ గారణము— ఊహూఁ! ఆవిషయమై యేమియుఁ జెప్పను."

"కారణ మేమున్నది? భాగ్యముపోయి నీచస్థితిలో మేమున్నాము గనుక—"

"అది కాదు."

"మఱి యేమి?"

"మీతండ్రిమూలమున నా యాస్తిలో సగము పోయినప్పుడు, అది నాకుఁ దగినంత కోపకారణము కాదందువా?"

"మీ యాస్తిపోగా?"

వేణునాథబాబు వింతచూపులతో, "ఏమి? మీ తండ్రి యప్పులకు నేను జామీనుగా నున్నసంగతి నీకుఁ దెలియనే తెలియదా? అవి నేను తీర్చుకొనవలసి వచ్చినది. ఈసంగతి మీయమ్మ నీతోఁ జెప్పలేదు కాఁబోలు. వ్యవహారజ్ఞానము చాలక మీతండ్రి—" అని తటాలున నాఁగి, "క్షమింపుము. ఈ సంగతి నీ యెదుటఁ దేవలసినది కాదు. ఇది యంతయు నీకుఁ దెలియుననుకొంటిని. ఇంకను నాస్నేహమును నిరాకరింతువా?" అని ప్రార్థనాపూర్వకముగాఁ జేయిచాఁచెను.

గదాధరుఁడు చేయియెత్తి తనచేతిలో నుంచినంతనే యావృద్ధుమంచముపైఁ గూలఁబడి డగ్గుత్తికతో, "మురళి మాకు దక్కిన సంతోషమిప్పుడు కొలఁతలేనిదైనది. నీ మూలమున నేఁడు మరలఁ బుత్రవతియైన తల్లి తన కృతజ్ఞత తెలుపవలెనని తొందరపడుచున్నది; రమ్మందువా?" అని యడిగెను.

గదాధరుఁడు కన్నులు మూసికొని, యంగీకారసూచకమైన శిరఃకంపము చేసెను.

౪

అప్పుడే భారతీభాయి తలుపుతెఱచి, భర్తవచ్చునేమో యని వీథిలోని కడుగుపెట్టినది. ఇంతలో మోటారుబండి యొకటి జుఱ్ఱునవచ్చి యామెకుఁ బదియడుగులదూరమున నిలిచినది.

వేషముతోడి వింతవిగ్రహము భుజముననున్న సంచితో బండిలోనుండి వెడలివచ్చి, "భారతీ, నేనే; భయపడకుము. ఉగాదిదేవతవేషమున నన్ను మనపిల్లలు చూచి సంతోషింతురని యిట్లు వచ్చితిని. లోనికి రమ్ము; పిల్లలను లేపుదము," అని యింటిలోనికి దారితీసెను.

"ఏమి, యేమి జరిగినది?" అని భారతి యాతురముతో వెంబడించినది.

బండిలోని పెట్టెలు దింపి లోపలఁ జేర్పించిన తరువాత గదాధరదాసు, "భారతీ, శుభవర్తమానము

నీవు కోరినట్లే వచ్చితిని." అని రాత్రికథ యంతయు సవిస్తరముగా వినిపించి, "నేటినుండి నేను వేణునాథ బాబు గారి సెక్రెటరీని. మొదటిలో, నెలకు నాలుగువందల రూపాయిల జీతము. ఇది యాయన మనకిచ్చిన యుగాది కానుక," అని జేబునుండి తన యుద్యోగపత్రము తీసి భార్యచేతఁ బెట్టెను.

భారతి యానందముకంటె మంజరీమదనులసంతోషము పదింతలైనను హెచ్చు. ఉగాదిదేవతయై తమ తండ్రి యుగాదికానుకలు తమకొఱకు తెచ్చినాఁడని నా రతనిచుట్టును తెయ్యిమని యాడసాగిరి. మంజరికి రంగురంగుల గౌనుగుడ్డలు, మదనునికి మంచినూలు పరాయిలు, కోట్లు, టోపీలు: ఇవి పెట్టెలలోనివి. సంచివిప్పఁగా బయలుదేఱినవి: ఏనుఁగులు, గుఱ్ఱములు, కుక్కలు, ఇత్యాదులైన గాజుబొమ్మలు, బూరలు, చిన్న రేకులుబండి, చిన్న తుపాకి,—,—,—. వారి యానందమునకు మేరలేదు.

చదువరులారా, ఉగాది కానుకల మూలమున మీకు, మీబిడ్డలకు, నిట్టి యానందమే కలుగును గాక!

క్రొత్త సంవత్సరంబు మీకును, స్వరాజ్య
జనులకు సుఖప్రదంబు గు జయముగాక!
ఇట్టి సంవత్సరంబు లనేకము లిటు
మీదన మీకుఁ గల్గుతఁ బరమేశు కరుణ!

[ఈ కథకు శ్రీ మానికొండ రామారావుగారు, (బందరు) చిత్రములు వ్రాసిరి.]

గుహునియుక్తి

వెలఁగపూఁడి దానయ్యచే రచితి గాంచు

అల్ల మిథిలాపురంబున నెసఁగునాఁడు
రాతివంగలబండ నీపదధూళి సోఁకి
నాతియై పోయె నయ్యా, నా నావకూడ
నీపదరజంబు సోఁకుట నెలంత యగునో?

కాకనోమైనను సీతఁ గలియు నేమొ?
నమ్మరాదయ్య, యవమైన నమ్మఁగాదు
దొరఁగు గలనయ్య, నీపాద భూళియంటు
నిల్లునల్కిటినని యెద నీర్ష్యఁ గొనకు.

సర్వమెఱిఁగిన వేదాంత చక్రవర్తి
జనకుఁడే నీవివాహంపు సమయమందు
సంశయోపేతుఁడై నీదు చరణములను
గనకపుబళ్ళెరంబునఁ గడిగినాఁడు

వ్యాసకర్త

తనువుగా నన్గాంగి ... గాఁగ తొలిపట్టి
యనుదినంబును సొగసు పాదాబ్జములను
గనుగసూపుటకునుగా కాంక్షగాని
సంశయమును బాపగా నటా, సన్నుతాయ!

ఇన్ని వినుతించి నావచె నిన్నుఁ బిలిచి ...
... ...
తక్కఁగా నిత్యయన్న, ...!
పవనాధారమియ్యఁడు చెలిమి ...
నిన్నునిక ... మిసుమంత యున్న నయ్యా?
నినుఁదనునా దుష్ప్రభగ నెఱిఁగెఱింగి
పాదములనిమ్ము కడిగెద భక్తితోడ
రమ్యగుణసాంద్ర, శ్రీరఘురామచంద్ర!

ఆయుర్వేద సమాజమువారి ఔషధరత్నములు పరీక్షించదగినవి.

సిద్ధమకరధ్వజ

బంగారు మొదలగువానిభస్మములతోటి చేయబడినది. మేహము, క్షయ, పాండు, రక్తహీనత, శ్వాస, కాసలు మొదలగు సమస్త వ్యాధులను హరించు బలమును దేహపుష్టిని కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమైనది 20 మాత్రల సీసా రు. 4-8-0

వసంతకుసుమాకరం

జగత్ప్రసిద్ధమయినది. మధుమేహము, అతిమూత్రము, శ్వాస, కాస, పాండు, క్షయ మొదలగునవి హరించి బలమును కలిగించును. [illegible] 1కి రు 15-0-0

పూర్ణచంద్రోదయం

సువర్ణమిశ్రమము, మేహము, నిస్త్రాణ, పాండువు, క్షయ మొ. వ్యాధులను హరించి బలమును కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినదని అందరెరిగిన ఔషధరత్నము. తులం 1-కి రు 12-0-0

మదనకామేశ్వర లేహ్యాం

శ్రేష్ఠమయినమూలికలతో చేయబడినది. బలహీనులపాలిటికల్పవృక్షము. మేహము, నిస్సత్తువ, నిస్త్రాణ, శుక్లనష్టము, అతిమూత్రము, మొ. వాటిని హరించి బలమును వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని, సంతానప్రాప్తిని కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. 2డబ్బీలు చాలును. 20 తులముల డబ్బి రు 1-4-0

క్షయారిష్టము

దగ్గులు, క్షయదగ్గులు, ఉబ్బసదగ్గులు మొదలగువాటిని హరించును. డబ్బి రు 1-0-0

కాంతవల్లభరసం

[illegible], [illegible], [illegible], మేహానంతర, [illegible] మొ. వాటిని హరించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. తులం 1-కి రు 4-0-0

పాలసుగంధిలేహ్యాం

రక్తశుద్ధికి శ్రేష్ఠమయినది. [illegible]మేహము, మేహశోషలు, పుండ్లు, [illegible] చర్మరోగములు, కీళ్ల నొప్పులు, [illegible] మొదలగువ్యాధులను హరించి రక్తమును పరిశుభ్రపరచుటలో శ్రేష్ఠమయినది. 4 డబ్బీలు చాలును. 20 తులములడబ్బి రు 1-4-0

మహాఖండద్రాక్షలేహ్యాం

సమస్తపైత్యములు, [illegible], శ్రేష్ఠపులు, ఆకలి లేకుండుట, మొదలగువాటిని హరించి [illegible] ఆకలి, [illegible] కలిగించును. 15 తు డబ్బి రు 1-0-0

రోజాపుష్పలేహ్యాం

[illegible] కాంతి [illegible] కలిగించును. [illegible] 1 డబ్బి రు 0-10-0

ఘనసారచందిని

[illegible] హరించుటలో [illegible]. 4 సీసాలుచాలును సీసా 1-కి రు 1-8-0

[illegible] 1-కి 1-1-0

మేహాంతకచూర్ణము

[illegible] అయినను, [illegible] శ్రేష్ఠము. మేహములు, [illegible] పగళ్లు, మంటలు, అతిఉష్ణము, [illegible] మాటిక, మూత్రము పచ్చగానవచ్చుట, మొదలగువాటిని హరించును 8 తు. డబ్బి రు 1-0-0

గంధకరసాయనము

[illegible] సమస్తరోగములను [illegible] [illegible] 15 తులములడబ్బి రు 2-0-0

కందమూలరసాయనం

[illegible] 1-కి రు 1-0-0

హేమసుందరం

బంగారు [illegible] మొదలగు [illegible] తులం 1-కి 2-0-0

[illegible]

అశోక

[illegible] 1-12-0

4 [illegible] రు 1-0-0

ఇంకను మావద్ద శ్రేష్ఠమయిన [illegible] ఔషధములుగలవు. కోరినవారికి మా క్యాటలాగును ఉచితముగా పంపుదుము.

పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని ఆయుర్వేదసమాజం - పెరిదేపి - నెల్లూరుజిల్లా

అత్యాశ్చర్యము! ఆశ్చర్యము!!

జయవశీకరణి లేక అద్భుతమైన తాయెత్తు

ఈ తాయెత్తు అద్భుతమైన క్రియతో తయారుచేయబడినది. ఇది ధరించిన కోరిక లీడేరును. చిత్తమున కుత్సాహమును, అధికారుల యాదరణమును, వాణిజ్యమునందు లాభమును, ఉద్యోగమునం దభివృద్ధియు, పరీక్షలయందు జయమును, సోదరా! సకలసుఖప్రదమై యుండును, పిశాచముల నాశించిన గ్రహ దోష ప్రతిబంధములను తొలగించి సంతోషమును ఒనగూర్చును. మనుష్యుల నావహించియున్న పైశాచాదులను బోగొట్టి పరమేశ్వర కృపాపాత్రుల జేయును. తాయెత్తు ౧-కి రూ. 2-0-0. తాయెత్తు ౧౦-కి రూ. 15-0-0. ప్రత్యేకకార్యలాభముల కొఱకు స్పెషల్ ,, ౧-కి రూ. 50-0-0

గాంధి దైవజ్ఞుని జ్యోతిషము

భవిష్యత్తును దెలిసికొనగోరెదరా? అగుచో జన్మనామము ప్రశ్నలకు వ్రాసి యంపుడు. ఫలాంశమును పూర్తిగా వ్రాయుదుము.

5 ప్రశ్నలకు చార్జి రూ. 1—0—0.

పై ప్రతిప్రశ్నకు రూ. 0—4—0. వి. పి. చేయబడు, రు. 1—4—0.

పి. కే. శఠగోపాచార్యులు, ఆంజనేయస్వామి జ్యోతిషాలయము, తిరుత్తణి.

డి. జాండూ ఫార్మస్యూటికల్ వర్క్సు లిమిటెడ్, బొంబాయి

జాండూవారి అశోకారిష్ఠ

తరుచుగ స్త్రీలకు సంభవించు నెల్లవ్యాధులకు నిది ముఖ్యముగ నుపయోగపడును. ఆయుర్వేదశాస్త్రప్రసిద్ధముగ తయారుచేయబడినది. ఇది పట్టి కుసుమవ్యాధులకైన సామాన్యరోగాలకైన సంతానహీనత గర్భోత్పత్తి స్థానమందలి యెల్లవ్యాధులను, నడుమునొప్పి, కడుపునొప్పి, తెల్లగును మొదలగు వ్యాధులను నివారణగాగలదు.

ప్రసవానంతరముగూడ నీ అశోకారిష్టము నుపయోగించిన అమితమైన పుష్టినొసగును. మామూలుగ స్త్రీలకు ప్రసవానంతరము పదేపదే తటస్థించు జ్వరమును గర్భవ్యాధులను మున్నగువాటిని యిది ఆటంకపరచును.

అశోకారిష్టము శ్రేష్ఠమైన బలవర్ధకమైన ఔషధరాజము, స్త్రీలకు సంభవించు సర్వవ్యాధులను నివారించి మితిలేనిపుష్టిని ఆరోగ్యమును గలిగించి ఉత్సాహపూరితులుగ జేయును.

బుడ్డి 1-కి ధర రు. 1-9-0 ప్యాకింగ్ తపాలుఖర్చులు 0-14-0 పూర్తిగుణమునకు 3 బుడ్లు తీసుకోవలెను

సోలుఏజంట్లు:—దామోదర్ అండు కో, 90/1 నైనప్పనాయక వీధి, మద్రాసు.

౧

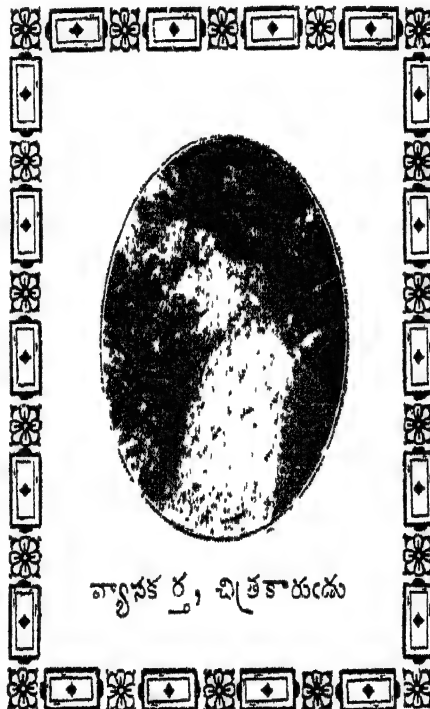
ఓనరపతీ! నువ్వు ముప్పైయిద్దరు రాజకుమారులు మోసే వివిధ రత్న సువర్ణ పల్యంకికపై ఊరేగుతూ వుంటావు. గౌరీశంకర శృంగమహాహిమప్రదేశాలలో తిరుగాడే దేవమృగచామరాలతో నవ యౌవన చంద్రికాస్నాతలైన మహారాజకుమారికలు పదహారుగురు మంజుల కంకణకింకిణీస్వనాలు వెలయ నీకు సదా వీస్తూవుంటారు. నీవైభవం యక్షపతి కుబేరుడికూడా లేనేలేదు.

నరపతీ! నీ క్రీగంటి ఎరుపులు చూడగానే హిమాలయాది పర్వతములు కదలిపోతాయి. సదా సంతోషంతో ఉప్పొంగే ఒంటి వాడైన సముద్రుడు ఇంకిపోతాడు. అనేకోర్మికోజ్వలితమైన నీ అంగుళీవ్యంజనములకు ఒక్కసారిగా ఇరువదియొక్క అక్షౌహిణులు గజతురగపదాతులు, సర్వనౌకాబలాలు హుమ్మని ముందు కురికిపోతవి. మానవాన్వితోన్నిబిడజనపదములు ఎడారులైతే మరుభూములు మహాపట్టణాలౌతవి. నీ బలసంపత్తి దేవచమూపతియగు కుమారునకే లేదు.

౨

ఆనరపతి ఒకనాడు ముప్పైరెండు మహారాజ్యాలకు పాలకులగు తన సామంతుల కుమారులు మోసే అందలమునుంచి దిగాడు. మంచి అందమైన వస్త్రాలు ధరించి అంతఃపురంలో అంతరా ఏమాత్రం దారికైనా ఎడంలేకుండా అష్టంగా పండుకొనివున్నారు తానుజయించిన లాతిరాజ్యాలనుంచిఖైదీలుగాపట్టుకొనివచ్చిన మంత్రులు, సేనానాయకులు, రాజకుమారులున్నూ—వాళ్లపైనుంచిరాళ్లుపొదిగిన బంగారపుచెప్పులతో నడుస్తూ తనమందిరం చేరాడారాజు. ఆ మందిరవైభవం! మచిలీపట్టణపు పల్యంకపురీ ప్రతిసీరాదులు, గంధాతిముక్తక, శ్రీపర్ణికాదిదారువుల శిల్పములుగల గోపానసీపటలాదులు, దంతస్తంభాలు, రత్నస్థగితసువర్ణసింహాసనాలు, సింహశార్దూల మృగాదన కృష్ణసారాది మృగచర్మాలు, సువర్ణధూపదీపస్తంభాలు, కాశ్మీరపు పట్టుపనిచేసిన దుకూలాంబరముల చాందినీలు, అందుండి ప్రవేలాడు నీలగారుత్మతలోహితక వజ్రముల దీపపుబుడ్లు, భీమ వాయుపుత్రాభిమన్యు రామరావణ సుందోపసుందాదివీరుల చిత్రలేఖనములు, స్ఫటిక రత్ననీలాది వివిధవర్ణ శిలలు, చంద్రశిలలు చెక్కిన శిల్పాలు.

ఆ నరపతివచ్చి పట్టుతలగడలు, పరుపులు, దిండ్లు వేసిన ఒక పీఠముపై అధివసించంగా పూర్ణచంద్రబింబాస్యలగు బాలికలు వచ్చి, కొందరు సువాసనలవెల్ల విసనకఱ్ఱలతో వీస్తున్నారు, కొందరు వీణాగీతాలతో కంఠాలుమేళవించి కాకలీధ్వనులతో పాటలుపాడుతూ వున్నారు; కొందరు పాదసేవచేస్తూవున్నారు; కొందరు వర్ణకంచే పగూరంతో ఆతనిదేహమునకు లేపూత పూయుచున్నారు.

వ్యాసకర్త, చిత్రకారుడు

ఆనరపతి మహాసత్వుడు, ఆజానుబాహుడూ అయివున్నాడు. ఆతని విశాలమైనవక్షంహిమాలయపర్వతసానువులావుంది. ఆతని భుజాలు, చేతులు ఏనుగుకుంభాలు, తొండాలు. ఆనరపతి గౌరీశంకరశృంగంలా మహోన్నతరూపుడు. మల్లయుద్ధం గదాయుద్ధాలలో శక్తితోమరం అవీ అత్యంత నిపుణంగా వేయటంలో, యిరువదినాలుగు రకాలకత్తి సాములు, ఘాతము, గతి, వక్రము, ప్రతిఘాత, అపగతి, లక్ష్యము, వాటిల్లో అత్యంతంగా ప్రావీణ్యం వుంది. ధనుర్వేదంలో అర్జునుణ్ణి మించిపోతాడు. గజతురగశాస్త్రము లతనికి అశ్వినీ కుమారులకు మల్లే అతిచిత్రంగా వచ్చును.

ఆనరపతి చాలా అందమైనవాడు. ఆతనిచూస్తే అప్సరసలుమొదలయిన దివ్యనారీమణులకూడా హృదయం కొట్టుకునేది. దేవతల్లోనే లేడు ఆతనితో సమానమైన సుందరమూర్తి. ఆతడు అన్ని కళల్లో, అన్నిశాస్త్రాల్లో మహాసిద్ధి సంపాదించాడు.

సేనలు నడపడం, కొద్దిసేనలతో గొప్పసైన్యములను కూడా చీకాకుపరచి నాశనం చేయడం, ఘనవ్యూహాలు పన్నడం– వీటిల్లో ద్రోణాచార్యుడుకూడా అతనికి ఈడు కాడు. ఆతని సైన్యాల్లో భయంకరంగా యుద్ధము జరిగినప్పుడుకూడా భటులు ఎప్పుడూ కొద్దే నశించడం. రథగజతురగపదాతిదళాల ప్రతివీరుడు, సైనికుడు, సము

ద్రాల్లో ఆనరపతియొక్క యుద్ధనౌకల నావికులు అంగరూ ఆతడంటే మహాప్రేమతో వుంటారు. వారికి నచ్చిననాయకుడు; గొప్పగా ధనమిచ్చు ప్రభువు; వారి హృదయం రంజించే వీరుడు.

దేశాలన్నీ ఓడించాడానరపతి; కానుకలు కప్పాలుకొన్నాడు. రాజసూయయాగములు మూడు చేసాడా చిన్నతనంలోనే.

పాలనచేస్తూ వుంటే ఆరాజును ఈనరపతి హేళనచేయడం, అతన్ని తన మహాసభలో అగౌరవ పర్చడం.

నరుల్ని వాహనంగాచేసి నైరుతినిమించిన రాక్షసుడై నరబాధకుడై మహాఅంపగాడై ఆనరపతి భయంకరభుజగంలా, చండమార్తాండ తేజంగా ప్రతాపసౌందర్యంతో విరాజిల్లుతూ వుండేవాడు.

౩

ఆనరపతికి ప్రపంచమన్న కోపము; నరులన్న హేయము. ప్రజలందరు కాపలకంపులు. వాళ్లధనమాన ప్రాణాలు అతినంచలమైన తోగమంచులు. ఉత్తమపురుషులకు సామాన్యమానవులు బానిసలు, వాళ్లకి చాకిరీ చెయ్యడానికే ఆపసరాలు పుట్టింది. ఈ ప్రపంచంలో మహా సత్త్వులుతప్ప యింకెవ్వరూ తల యెత్తి తిరగడానికి స్వతంత్రం లేదు. వాళ్లు సామంతరాజులైతే యేం మండలాధిపతులైతే యేం అందరూ ఒక్కడికే శుశ్రూష చేయాలిసిందే.

ఆ నరపతితో సమానమైన మహోదాకలవాళ్లు లేనేలేరు. ఏరాజైనా తనక్రిందివాడే. భరతదేశం అంతా దిగ్విజయయాత్రలుచేసాడు పదిహేనుసార్లు. కామరూప,వంగ, మగధ, మాళవ, మత్స్య,పాంచాల, కాశ్మీర, గాంధార, సింధు, బర్బర, కాంభోజ, అవంతి, ఘూర్జర, పుళింద, కళింగ, పాండ్య, చేర, చోళ, కేరళాది సకలరాజ్యాలు ఆతనికి లోబడ్డాయి. ముప్పదియారు ద్వీపాలు సువర్ణ, యవ, కుశ, అపవర్గ, జవన, సుమిత్ర, సింహళ, క్రౌంచాది ప్రాచ్యద్వీపములు, యవన, చంద్ర, అవరాంత,పాత్రాగహరోమకాది ప్రతీచీద్వీపములు, వాటి ప్రభువులు ఆతని సైకాబలాలకు జోహార్లు చేసారు.

"ఆ నరపతి గౌరీశంకర శృంగంలాగా మహోన్నతగా వుండు."

అంత మహాబలవంతుడై రాజ్యంచేస్తూ ఆనరపతి ప్రజాకంటకుడయ్యాడు. ప్రజలదగ్గిర పన్నులు ఎక్కువవసూలుచేయడమే కాదు; వాళ్లని దోచుకోవడమే కాదు; వాళ్లంటే వుండే నిరసనచేత వాళ్లకష్టసుఖాలు విచారించడంగాని, వాండ్లకు సౌకర్యాలు కలుగజేయించడం గాని, వాళ్లకు సరియైన న్యాయం కలిగేటట్టు చూడడం గాని సుతలామూ ఏమీన్నీ లేదు. తనకిందవుండే సామంతరాజులు ఎవరైనా తనమండలంలో ప్రజానురంజకుడై వారిని సకలధర్మయుక్తంగా పరి

౪

ఆరోజు ఆరా ఆమందిరంలో శయనించి వుండి పూలగావీవ యిస్తూవున్న ఒకదివ్యమోహన విగ్రహమైన చిన్నదాన్ని తన దగ్గరకు రమ్మని సైగచేసాడు ఆ నరపతి. ఆమెను చూడ్గింపాలంటే మనోహర సుగంధ కుసుమాలన్నీ వాలగికలగిపోతవి; సుంపవలయశీతల పవనపంపరాలు మాటుమణిగిపోతవి; మంజుల సౌదామినీలతలు మసకమసకై పోతవి.

ఇరువదివర్షాలు ప్రాయం వాడై ఆనరపతి వివాహము చేసుకొనలేదు. వివాహం ఆతనికేమీనా ఇష్టంలేదు. స్త్రీఅంటే అసహ్యము. జీవప్రపంచంలో హేయమైంది వనిత. వాళ్లు చాకిరీకొరకే కాని ఉద్వాహం చేసికోడానికా. ఆనరపతి ఘోటకబ్రహ్మచారి.

వణుకుతూ వచ్చింది ఆ కన్యక నరపతి ఎదుటకు. "భగవద్గర్భంలోవున్న అద్భుత సౌందర్యలావణ్యవతీగణములలోకెల్ల సువ్వు చాలా అందమైన దానవుటగా? నీ కన్నులు ఆనందంలో నిర్మలనీలాభ్రగంభీరపక్ష్ముల తేలియాడే సర్వవర్ణాల మినుకాడు నక్షత్రాన్ని, విచారంలో జలప్రవాహం సంతకాడంచే నీస్సన్న సంధ్యాకాంతుల్ని, కోపంలో భయంకరకాలాహి ఫణాగ్రజ్వాలలకత్తాన్ని—ప్రేమలో శరత్పూర్ణిమాచంద్ర చంద్రికాంచల స్వచ్ఛస్తనాన్ని పోలుతవిటగా? అయితేఏం! నాకు నిన్నుచూస్తే యీ అసహ్యం ఎందుకు?" అని నరపతి అడిగినాడు.

ఆబాల మాట్లాడలేదు.

"నీ మృదువైన దేహంతో, నీ కులికిపోయే వయ్యారంతో నిల్చున్నావు. హారాలతో వెలిగిపోతూవున్న నీకంఠాన్ని యీవేళ్లు నలిపివేస్తే యేంచేస్తావు?"

ఆఅబల ఒకఅడుగు వెనక్కి వేసింది.

"ఊస్" అని ఆనరపతి ఆసనము పట్టుదిండ్లపై ఒరిగిపోయాడు.

అతని కర్కశహృదయంలో ఏదో తీరజాలనివ్యథ.

పసిపిల్లలు ఆనరపతికి హేయపదార్థములు. ఆతడు రాజ్యాలలో సంచరిస్తూవుంటే నిసుగులు కంటబడగూడదు. ఏతలిదండ్రులైనా నరపతి ఎదురుగా పోనిచ్చారో, ఆ తలిదండ్రులకు నూటయిరవై కొరడాదెబ్బలు; ఆశిశువుకు ఒక చిన్న బెత్తపుదెబ్బ.

ఆ నరపతిరాజ్యంలో వుండేప్రజలకి ఆతడంటే భయం. పరాయిరాజ్యాలల్లో ప్రజలకి ప్రాణభయమే. ఏ మిడతల దండులా, ఏమహామారిలా సైన్యాలతో వచ్చిపడ్తాడో అనిశ్చయం, ఎంతదూరాల్లోవుండే రాజ్యాలవారిక్కూడా.

౫

ఆతడు సర్వశాస్త్రాలు మూలబెట్టాడు; సంగీతాదిమనోహరకళలు మటుమార్చాడు; సభలు, రాజ్యాంగమంత్రాలోచనలు మరిచేపోయాడు. మంత్రులంటే అసహ్యము. రాజపశువులు మోసే ఆందలం ఎక్కడం, సైన్యశిబిరంలోకి పోవడం; వాళ్లతో మాయాయుద్ధక్రీడలు సలుపుతూవుండడం-అదే అతనికి నిత్యక్రీడ.

మళ్లీ దిండ్లమీదనుంచి లేచాడు. "ఓబాలికా, నేనుచేసిన మహాయుద్ధాలలో కెల్ల ఉత్కృష్టమైన రణరంగంలో, నాశక్తిని ఎవరును అంతరీతిగా కదల్పలేకపోయినటువంటి ద్వంద్వయుద్ధంలో నీ రాజ్యంసైన్యాలు, నీ తండ్రిసహాయనృపతులసైన్యాలు ముప్పదినాల్గక్షోహిణీల్ని, నీతండ్రిని ఓడించి నిన్ను చెరపట్టుకువచ్చా. ఏమిటి నిన్ను తీసుకువచ్చినలాభం? అచ్చరలకన్న అందం అనిచెప్పే ఈ రాజకన్యకలందరంటే నాకు జుగుప్సమాత్రమే, నువ్వంటే కోపంకూడాను— కాని మాటలకే భయపడి వెనకంజవేసావే నువ్వు నావేటకుక్కల ముందర వేయుటకుకూడ పనికిరావు."

ఆబాలిక కళ్లు మిరుమిట్లు గొలిపాయి. ఆమె శ్వేతఫాలము, పాటలకపోలము, అరుణములైన పెదవులు కంపించినై. "ఓనరపతీ నీకడనున్నటువంటి కౌలేయకరాజాల్లో ఎట్టి భయంకరమునకాన్నయినా తీసికొనిరానిమ్ము; నన్నది ఏమిచేస్తుందో నీకన్నులు పారకిస్తవి గాక."

తోకతొక్కిన భుజంగంలా లేచాడానరపతి. సాయంకాలానికి సభ్యులు, తన ధనకటక మహాపట్టణంలోని ప్రజలు, సామంతులు; సైన్యాధిపతులు అందరూ మల్లరంగానికి రావాలని ఆజ్ఞపంపించాడు.

'ఏమిది రాజాజ్ఞ?' అని అందరూ చేరారు. అత్యంతవిశాలమైన మల్లరంగము కిటకిటలాడి పోయింది జనసమూహాలతో; మల్లరంగములో యిసుకరేణువులు ఆ అపరాహ్ణ సూర్యకిరణాలల్లో తళుకుతళుకు మని పోతోంది.

నరపతి తేరిమాడచాలని వైభవంతో వచ్చాడు; ఆయుధపాణులైన స్త్రీభటులు పారా యిచ్చే అందలంలో వచ్చింది ఆ బాలిక. ఆ అబలారత్నాన్ని రణరంగంలోనికి తీసికొనివచ్చారు. నరపతి సింహాసనం ఆక్రమించాడు. ఆబాలిక చేతిలో ఒకబెత్తము మాత్రమున్నది.

నరపతి కన్నుల్లో అపహాస్యపు వెలుగులు తిరుగుతూ వున్నవి.

ఆ నరపతి చేతితో సంజ్ఞచేయగానే ఒక వైపునుంచి రాక్షసు*డొకడు, భయంకర రూపంవాడు, జేవురించిన ఎర్రని రంగువాడు, మిట్టకోరలవాడు—చింపి జుట్టువాడు, మదించిన దేహంకలవాడు—ఎనిమిది అడుగుల పొడవువాడు—రాతిదిమ్మెల ఛాతీవాడు—మిడిగుడ్లవాడు—గట్టి బంగారపు గొలుసుతో ఒక శునకాన్ని పట్టుకొని రణరంగంలోకి దుమికాడు.

౬

మందరకొండలకి వుత్తరంగా పరమేరు, మహామేరు, సుమేరు అను పర్వతాలున్నవి. మహామేరువే పశ్చిమద్వీపాల పర్వతపంక్తులకు, భరతఖండ, ఉత్తర కురుదేశ, యక్షదేశముల మహీధరశ్రేణులకు మాతృస్థానము. అక్కడ గాలిచొరజాలని అడవులున్నై; ఆ అడవుల్లోంచి ఒక రాక్షసుడు, పెద్దపులికన్న భయంకరమైంది, సింగికన్న వేగం కలది, ఏనుగులాంటి సత్వంకలది, ఒక మృగదంశకమును తీసికొని వచ్చి, ఆ నరపతి గాంధారదేశంలో దండుతో విడిసి వున్నప్పుడు ఆతని దగ్గిర నిల్చున్నాడు.

"ఓ యెకిమీడా, నువ్వు నన్ను మల్లముష్టియుద్ధాల్లో గెలిస్తే నేనూ, సింహాన్నిచంపే నాకుక్కా నీకు బానిసలౌతాము. నువ్వోడిపోతావా? నీరాజ్యాల్లో నాయిష్టమైనట్లు ఒకనెలరోజులు వుండి నాఅడవులకు పోతా" అని ఆరాక్షసుడన్నాడు.

ఆమానవుణ్ణి ఎగాదిగా చూసాడానరపతి. వీరులతో యుద్ధం చేయడమే నరపతి జీవితం. సేనానాయకుల కెవరికీ యిష్టం లేకపోయినా వాళ్లు నరపతికి సలహా చెప్పలేరు. నిమిషంలో వాళ్ల ప్రాణం లేదన్న మాట. శార్దూల చర్మపుభడ్డీతో ముందుకురికాడా నరపతి భుజాస్ఫాలనం చేస్తూ. రెండు మహాసముద్రాల్లా, మదపుటేనుగుల్లా, ఉన్నత పర్వతాలవలె వాళ్లిద్దరూ ఒక యామం పోట్లాడారు. రాక్షసుని బలం అనంతబలపూర్ణుడైన నరపతి జవం యుద్ధనైపుణ్యము అతివిచిత్రము. రాక్షసుడు ఆయాసపడిపోతూ వున్నాడు; నరపతి బలమంతా కూడబెడ్తూవున్నాడు. ఒక్కసారిగా మెరుములా ఆరాక్షసుడు ఒళ్లుతెలియని అడవిదున్నపోతులా రెండుగుప్పిళ్లు పైకెత్తి తనవిరోధిశిరము వ్రయ్యలుచేయడానికి ఉరికాడు. నరపతి అంతకన్న అతివేగముగా కండలుకట్టిన ఎడమచేయి తలపైకెత్తి ఆరెండుదెబ్బలు అందుకొని కుడిచేయి గుప్పిటతో పిడుగు

* ఒక అడవిజాతి మనుష్యుడు.

లాంటి ఒకసమ్మెట పెట్టు ఆరాక్షసునిముఖంపై ప్రయోగించాడు. రక్తం కక్కుకుంటూ ఆరాక్షసుడు పడిపోయాడు.

*   *   *   *

ఆరాక్షసుడు కుక్కతో రణరంగంలోకి వురికీ ఆబాలికను ఎగాదిగా చూసి ఆబంగారుగొలుసు విప్పాడు. సభ్యులు ఆమె అందాన్ని యినుమడిస్తూవుండగా ఛంగున తనమీదికి కోరలు తెరిచి వురికిన ఆభైరవానికంటె అమితవేగంతో ఆబాలిక పైకి త్రిప్పుకొని తనచేతిబెత్తముతో ఆకుక్కముట్టిమీద అగ్నిశిఖలాంటి ఒక దెబ్బ చురుక్కు మనిపించింది. ఆజాగిలం బాధచే ఉరుములాంటి అరపు అరచింది. కోపంతో వెనక్కి తిరిగి బాలిక పైకి ఉరకడానికే పరుగునవచ్చింది. ఆబాలికమోముపై నవ్వు లేదు. మహాశక్తి తాండవమాడుతూంది ఆమెచేతిబెత్తం మేఘాల్లో మెరుపైంది. ఆసారమేయసింహము మొగముచుట్టూ ఆబెత్తం జపజప లాడింది. ఆకుక్క ఏమీతోచక ఒకముహూర్తము చైతన్యరహితమైంది.

ఇంతటిలోకే చురుక్కుమని సన్నని బెత్తపు దెబ్బ సరిగా ఆకుక్క కళ్లపై తగిలి కళ్లు మూతబడిపోయినవి. కెవ్వుమని ఆ సారమేయపతి భూమిపై మూతిమోపి హృదయం కరిగే అరపు అరచినాడు. ఉరుమువంటి దాని గొంతుక కరిగిపోయింది.

ఆశునకరాజము భయపడిపోయింది. ఏమియు తోచక తాత్కాలికంగా గ్రుడ్డి అయిపోయిన కళ్లతో నిల్చింది. దానిడొక్కలు, దేహమువణికిపోయాయి. ఆబాలిక ఆబెత్తముపారవేసి అత్యంతమానుకీ స్వనాల్తో ఆకుక్కదగ్గరకు పోయి దానితల తనఒడిలోవుంచుకొని దానిచెవిలో మాటలు చెప్పసాగింది. దానిఒడలు తుడిచింది. దానికళ్లు ఒత్తింది. నీళ్లుకారుతూవున్న కళ్లువిప్పిం దాకుక్క; బాలిక మొగం చూసి గొంగురుధ్వనితో ఆమెమోము నాఘ్రాణం చేసింది. తన్ను ఓడించిన ఆబాలికకి ఆకుక్కకు ప్రాణస్నేహం కుదిరిపోయింది. ఆబాలిక చురుకుమాటులతో ఆశునకరాజుయొక్క కరకుతనం మటుమాయమై పోయింది. నీళ్లు సుడితిరుగు కమలనయనాలతో ఆబాలిక ఆకుక్కను ముద్దుపెట్టుకొని కౌగిలించుకొంది.

ఆమె జవ్వన నిలబడి ఆనరపతిదిక్కు చూసి "ఓనరపతీ, నువ్వు మహాబలవంతుడవట; మహాఖడ్గకృపాణయుద్ధాల్లో ప్రఖ్యాతి నొందినావట; నీకు నువ్వే సాటట. నువ్వు ఓడించినావని గర్వం పడుతూవున్న మాతండ్రిగారే నాకు గురువు. నేనూ సమస్తాయుధాలు అవలీలగా వుపయోగించేకౌశలము కలదాన్ని. నీవు సిద్ధపడితే నాతో కరవాలయుద్ధానికి రమ్ము. నువ్వు మహాబలవంతుడవని అనుకునే ఈసారమేయము నాకు ఓడిపోయినది. దీనికిన్నీ దీనిస్నేహితుడవు నీరాక్షసునకున్నూ పతివైన నిన్ను నేను ఓడించేయగలను." అని కాంతులు మెరిసే చూపులు వెదచల్లుతూ ఆబాలిక అన్నది.

"ఆబాలిక పైకిత్రిప్పుకొని......ఒక దెబ్బ చురుక్కుమనిపించింది."

ఆనరపతికి కోపం వచ్చింది. ఆబాలికను ఆహ్వానము స్వీకరించాడు. సింహాసనాన్నుంచి రెండంగల్లో ఆబాలికదగ్గరకు వచ్చాడు. ఆయనితోనాటు, సామంతులు, మంత్రులు, సేనాధికారులు, ఉద్యోగులు, సభ్యులు, ప్రజాసమూహం అంతగా లేచారు.

ఆనరపతి ఆబాలికభుజంపట్టి తీక్ష్ణంగా ఆమెమోము చూస్తాడు. ఒక్కవెడనవ్వు నవ్వాడు. తనఅంగరక్షబలాధికారికి రెండు కరవాలము తెమ్మని ఆజ్ఞయిచ్చినాడు. సింహాసనంపక్క ఆయుధశాలను వుంచిన నిశితకరవాలము— రత్నాలు తాపిన బంగారుపిడిగల దాన్ని— కన్యాకుబ్జములో ప్రఖ్యాతివహించిన ఒకసుహాసిని రచించినదానిని, ఓటమిరాదుగని ఆ ఆయుధరాజమునా సింహాసనం పక్కలో పెట్టించినాడు.

ఆబాలిక, ఆ అంగరక్ష బలాధికారిని పిలిచి ఆయనచెవిలో ఏదేని ఒకరహస్యం చెప్పింది. ఆయన ఆనరపతిఅనుమతితో అంతఃపుర జన సమూహంలో పోయి అక్కడ ఆ బాలిక నేత్రాలతో ఒక అంగనదగ్గరవున్న ఒక పెట్టె తెచ్చి ఆ బాలికకు యిచ్చెను. ఆమె ఆ పెట్టె నాకసూటనొక్కి, తెరచి, అందుండి పట్టుసంచిలో వున్న ఒరగలకరవాలము నొకదాన్ని తీసింది. అందునుండి సునాయాసంగా ఆ కరవాలము పైకి ఎత్తి సూర్యునికి ఎదురుగా చూపింది. ఆ కరవాలము కత్తి పంతిపుపిడే వున్నది. ఆ కత్తిపై యికసైనాలును అగ్నిప్రవేశసమంత్రాలు ఉన్నవి. ఆకరవాలము పూర్వకాలపు చంద్రగుప్తుని హస్తాన్ని వదలిపోలేదని ఋషులు చెప్పుకొంటారు.

ఆనరపతి క్రూరనేత్రాలు ముకుళించుకుని నిలువెల్లా తీక్ష్ణచూపులు గ్నులై పోయాయి. ఆబాలికమోము శరత్పూర్ణిమనాటి హాసచంద్రికలు వెదచల్లుతూనేవుంది.

వారిద్దరు యుద్ధం ప్రారంభించారు. సూక్ష్మకౌశలము కొంత చూపించాడానరపతి. ఆబాలిక వానినన్నింటినీ నవ్వుతూనే నిరోధించింది.

ముందున్న ఎడమకాలు వంచి కుడికాలు మనోవేగాన్ని ముందంజగా వేసి అంతగునుండి ఎదుటిఆయుధాన్ని తన ఆయుధంతో

మెరుపులా పైకిరొట్టి ఆమెలికే క్రిందవంపుగా తిప్పి కత్తిపడి పట్టిన ముష్టియొక్క బొటనవేలిని పొడుచుటకు వరాలకమని పేరు. ఆనరపతి అమితవేగాన ఆమెను నిరాయుధగా చేయుటకని ఆ నేర్పు చూపగానే ఆమెనవ్వుచు అతనికన్న అద్భుతమైన వేగంతో దానికి మారుఎత్తు వేసి తప్పుకొనుటకుకాకుండా శూలవారియను పేర బరగు మెలికతో తన కరవాలము అతని నొసటున సూటిపెట్టింది. మహాకౌశల్యం గలిగినవాడగుటచేత ఆనరపతి అత్యాశ్చర్యంతో చంగున వెనక్కు గుమికినాడు.

అక్కడనుంచి ఖంగుఖంగుమని కత్తులమోతలతో, చుర్రుమను రాపిళ్లతో పన్నెండుముహూర్తములకాలము వారిద్దరు ద్వంద్వసమరం చేసినవారైనారు. కొంతకాలము ఆబాలిక మహాశక్తి అయినది. పక్కపోటులు, అడ్డకోతలు, నిలువుతీతలు, మెలికలు, వంపులు, అయిమాలు పువేటులు వడివానలోని చినుకుల్లా ఆనరపతిచుట్టూవర్షింపచేసింది. వేటుకు అడ్డుపాటు, వంపుకు నిలువుతెంపు, మెలికకు జర్రునవాలుక, తీతకు పనునువేత, వీనితో ఆనరపతి ఒక్క అడుగే, ఒక్క అడుగే వెనక్కి తగ్గుతో ఏమరుపాటుకాని చూపుతో కాపాడుకుంటూ ఆ రంగంచుట్టూ మూడుసార్లు తిరిగాడు.

విచిత్రమైన నేర్పుతో ఆనరపతి ఒక్క గంతున నూతనగతులు ప్రారంభించి ఆబాలికను సుడిగుండములోని పువ్వులా ఆడించివేసినాడు. అంతకన్న మరియు మంచి విన్నాణంతో తన్ను రక్షించుకుంటూ ఆబాలిక ఏటుకు ఏటు, కోతకు కోత బదులిచ్చుచు వెనక్కి తగ్గినది.

ఆపోరాటము యింకను పది ముహూర్తములు సాగినది.

౮

ఏవేగాన వచ్చిందో, ఏ మెరుపుతో వచ్చిందో ఒక్క అతి సున్నితమైన వజ్రఘాతమువంటి పొడుపు; ఆ బాలికకు హృదయముకడ గాయము; చేతిలో కత్తి పట్టువీడి నవ్వుతో కళ్లుమూతపడ, "ప్రభూ నువ్వు విజయంగాంచినావు సుమీ" అని అంటూ రిగజారి రంగం గములో పడిపోయింది. ఆమె గుండెలనుండి చివ్వున రక్తపుజల్లులు వెడలివచ్చినది.

ఆ నరపతి వెర్రివాల్లా చూసాడు ఇటూ అటూ. పడిపోయిన ఆ మహారాజు కుమారిత, ఆవీరకన్యక వైపు దృష్టిపోనిచ్చాడు. అతని కేమిటో మతిపోయిన ట్లైంది. ఒక్కసారిగా తన్నెదిర్చిన ఈ తుచ్ఛ బాలిక ప్రాణిపోయింది కదా అని సంతోషాన నిట్టూర్పుపుచ్చాడు.

చెలువల మెరుపై, కారుమబ్బులలోనుంచి వెలిగిపోయే చంద్ర కిరణాల పంటై, నవలిపడిపోయిన పూలచెండలా వున్న ఆబాలిక మోము చూసాడు. ఏమిబుద్ధి పుట్టిందో తన కత్తి విసరి పారవైచి, చటుక్కున వంగి ఆబాలికను ఎత్తికొని తన హృదయానికి అదుము కొన్నాడు. ఆనరపతి కళ్లు నీటిబుగ్గలు తిరిగినవి. "ఎంతటి రాక్షసుండైన మనిషిని! ఈదేవి పాదాలధూళి తాకుటకైన అర్హుడనుకానే! తుచ్ఛ హృదయంతో నాప్రాణానికి ప్రాణం, నా ఆత్మకు పరమేశ్వరి యైన నా దేవిని కరకుపిశాచివలె నరకునొన్నాను! దేవీ ఒక్కసారి కన్ను తెరవవా? మూఢుడైన యీపాపిని క్షమించవా?" అని వెడికిపోవు కంఠధ్వనితో విలపించాడు.

"ప్రజాసేవియు నగు మహారాజు ఆబాలికతో అధివసించి పరమపవిత్ర ప్రణయలీలాతన్మయుడై వున్నాడు."

కైకపశ్చాత్తాపము

పసుపాటి నారాయణశాస్త్రి గారు

వ్యాసకర్త

రామునిఁ గళ్యాణగుణా-
ద్రాముని భూధవమనస్సుధాకరు నిం
కాముని సౌందర్యకళా-
ధాముని నడవులకుఁ జరియఁగ నంపితి నయ్యో!

సీ. ప్రాచీనగిరిపైనుఁ బొంకమ్ము సుదినమ్ము
నగుమోమున మందహాస మలరఁ
గాఁకనమ్మునఁ బొంగఁజేయు నెమ్మనిపై
బంగరుదుప్పటి భాసిలంగ
మృదుపల్లవశ్రీల నదలించు నడుగుదోయిని గొందఱు పుటములనలఁదఁ
రాక తొందరఁజేసి రాణించు వేఁడుకమ్మునఁ గొను సుధాహారము చవిగొన
దినదినము నానుమందిరమ్మునకు వచ్చి-మ్రొక్కి-దీవింపుమని వేఁడ ముద్దు గొనఁగి
సంతసముఁ గూర్చు శ్రీరామచంద్రుఁ బురముఁ-బాయఁజేసితి నింతపాపం బొనర్చి.

క. "జననీత్రితయములోనన్-జనకుని చిత్తమున కెక్కఁజాలితి వీవే
పెనతల్లీ!" యని ముద్దులఁ-దనుపు సుధామాలాపునట్టి నాఁ జేసితిఁ గీడున్.

క. తనుఁగన్న తల్లికింబలె-వినయమున నా కుపచరించు చిన్నివిభుముల్
మనము నలరించు గుణనిధి-వనికిఁ జనెఁ బాపమునఁగ నా కలిమిన్.

చిరునవ్వు నవ్వుతూ ఆబాలిక కన్నెత్తి "ఓ ప్రభూ, ఇప్పటికైనా మీహృదయం కరిగిందికదా! మీహస్తాల్లో నేను మరగి పోవుచున్నాను. అదే నా జన్మసాఫల్యం" అన్నది

ఆనరపతి యొక్క రాతిగుండె ఆతని క్రౌర్యమహాగ్నిలో పడి కరిగి పోయినది.

ఆనరపతి ఆబాలిక వక్షస్స్థలానికి కట్టిన వస్త్రమును అత్యంత నిపుణత్వంతో సడలించి తీసిచూచినాడు. ఆతని నిశితకరవాలము ఆమె హృదయాన్ని చీల్చలేదు. కాని కొంతమేర క్రిందుగా చిటికెన వ్రేలెడు గాయమైనది.

ఆనరపతి లీలాస్వరూపుడగు పరమేశ్వరుని పరమభక్తితో ఒక్క నిమేషము ప్రార్థించినాడు. ఇంతలో రాజవైద్యులువచ్చి తాత్కాలికోపచారాలు చేసి ఆబాలికను సువర్ణపుటందలముపై అంతఃపురానికి తీసుకొని పోయారు.

౬

ఆనరపతి ప్రజాసేవకు దాస్యుడు. సామంతుల రాజ్యాలు స్వతంత్ర మీయబడినవి. రామరాజ్యం అవతరించింది.

ఒక్క శుభముహూర్తాన వర్ణింపజాలని వైభవంతో ఆభూపాలునకును, ఆబాలికకును వివాహం జరిగింది. జంబూద్వీపమంతా దివ్యోత్సవం చేసికొన్నది.

సాయంసమయారుణకిరణాలు ఉద్యానవన భూములపై బంగారపు కప్రవారి చల్లినవి. ఒక శిలావేదికపై సార్వభౌముడును, భక్తపరాయణుడును, ప్రజాసేవియు నగు మహారాజు ఆబాలికతో అధివసించి పరమపవిత్ర ప్రణయలీలా తన్మయులై వున్నారు.

చ. "వినయము మొండిపట్టుదల విశ్వహితుండగు రామభద్రుఁ డి
ష్టపడియును నీకనిష్టమగు పోకడపోయెనె? రాజ్యమెల్ల నీ
కొడుకునకే యగున్ వనముఁ గోరకుబిడ్డ" కటంచుఁ గాళ్ళపైఁ
బడి పలవించు వల్లభుని ప్రార్థన గీటునఁ బుచ్చివైచితిన్.

ఉ. ఆఁటినిఁ గందమేనుఁ గలయట్టి శిరీషసుమాభగాత్రి కిం
బాటు సలంపి కూఁతునకుఁ బైకొనుమైకముచే గుహాక్షు లిం
న్నింటిని గెంటి పాపమను నేరక కోరిక నారచీరలం
గంటికి విందుగా నిడిన కల్మష మేగతి నీఁగుదాననో!

క. "నా జగు నాకొమరుం" డను-యోజనయే కాని; "సుతవియోగము సైరం
గాఁ జాలక ప్రాణేశుఁడు-తాఁజీవింపఁ" డనుమాటఁ దలఁపఁగనైతిన్.

క. "సుతు క్షితిపతిఁ జేయం దశ-పతి ప్రతి కొప్పికొనె, సుగుణబంధుర రామున్
వెతలం బెట్టెను, బాప చ-రిత కైక" యటన్న నింద లేఁగె జగమునన్.

క. దురభిప్రాయము సీతా-వరుపై నాకెపుడు లేదు; పాపాత్మిక మం
థర కొంపఁ దీసె నిఁక నీ-దురితార్ణవమెట్టులు దాఁటుదును నకటకటా.

ఉ. నా చెవి నిల్లుగట్టికొని "నా పలుకుల్ విను మేలుగల్గు" నం
చాఁచక త్రొక్కిపట్టి పదుం కయ్యయి రీతుం నాకు నేమియుం
దోఁచని యట్లు చేసి తన ప్రోఁవకుఁ ద్రిప్పి హఠాత్తుగాఁ బడం
ద్రోచె జనాపవాదమను దుస్తరవారిధిలోన, హా విధీ!

ఉ. పర్వమునాఁటి సాగరముభంగి సభంగురమైన మంథరా
దుర్వచనప్రవాహమునఁ దోఁగుటఁ దొంటివివేకమెల్ల గం
ధర్వపురంబుగాఁగ మతిదప్పెను, మోహముగప్పె; నవ్విధిన్
గుర్వఘదంబునైన క్రియకుం బ్రయతించితి నిందగాంచితిన్.

ఉ. "ఓదువు నీవు రాజ్యరమకంతకు భర్తవు చే"పటుంచు నా
హ్లాదముతోడ రఘూత్తము సమక్షమునందుఁ ద్రికాలవేది వే
దాదిసమస్తపారగుఁడునైన వసిష్ఠుఁడు పల్కినట్టి స
త్యాదృత సూక్తియున్ వితథమయ్యెను నాదగు పాపమెట్టిదో.

ఉ. దోసిలియొగ్గి మోమునను దుందుడుకింతయు లేక భాసురో
ల్లాసము తొంగలింప నను డాసి నమస్కృతి చేసి సీత, "య
త్తా! సెలవిమ్ము పోయెదము దండక"కం చనునప్పుడైన బే
రీసును మాని ప్రేమయుతదృష్టిని సమ్మతిఁ జూపనైతిఁగా.

చ. పురమున నెల్లవారలును బొంగుచు "రాజగు రాముఁ" డన్న సం
బరమున నన్నిశన్ నిదురమాని యినోదయ కాంక్షతోడ జా
గర మొనరించి నాదురితకార్యము తెల్లముగాఁగ; నన్ను నె
త్తెఱఁగున దూరిపోకద, పదింబదిగా? కృత మూర కేఁగునే?

క. "రాము నొకని వనికంపఁగ-భూమిపుఁ గోల్పితిని; నీరుపోనేటి" కటా
చీమూత్రమైన సీతా-సౌమిత్రులఁ జూచి పలుకఁజాలకపోతిన్.

ఉ. బాపురె! యెన్ని చందములఁ బాపరలాడితి; నెన్ని రీతులన్
భూపునిఁ జిక్కు పెట్టితి; నపూర్వము మామకదుశ్చరిత్ర; మీ
తాపము నెంత నాకు నసమానపదం బిడునట్టి కాంతగా
చేపడకుండఁగాక, నను జెందిన నిందయుఁ జెందకుండుతన్.

మ. ఎలదన్నం బతివెంట నేఁగె నటవీవాసమ్ముఁ గావింప మై
థిలి స్త్రీధర్మము నెంచి: ప్రాణవిభుఁ డంతే నన్నుఁ బ్రార్థించినం
జలమున్ వీడక యోడ కవ్విధముగా సాధించి బాధించి కా
సఁగఁ బుత్రున్ దివి [illegible] నిలువన్గాఁ జేసి నేనుంటి హా!

సీ. కడుజయప్రదముగాఁ గానున్న పట్టాభిషేక యత్నము వ్యతిరేకమయ్యె
సుతుపాలనముఁ గాంచు కుతుకంబుతో నుంచుకొంటి పతి నెమ్మనఁ జెప్పలుడిగె
మేదురకళ్యాణ వాద్యైకసుఖిత హా జానకి హృదయంబు జల్లుమనియె
నేఁడుగాఁ దనయుండు ఱేఁడగునని యుబ్బు కోసలరాట్పుత్రి గుండె పగిలె
ఆత్మనుం దూహాలను నుపలముల హృదయ-వీథిఁ గట్టిన సౌధంబు విఱిగి కూలె
మాట వెడలినమాత్ర నానోటినుండి-పాపనిష్కృతికిన్ నదుపాయమేది?

సీ. ఇఱుకటపుఁద్రోవ మొఱపలనేలపై గడెకొక్కటిగ నడుగిడుచు వేడ్కఁ
బ్రియముగాకున్నను జేరాఁకటం జేసి నాల్కతో దుంపలనంజువేళ
బీటెంపతాఁకున నోరెండి కనుమూసి క్రాగిన చెమటను త్రాగుచేత
నడచిన బడలికన్ సుడివడి ముడిఱెల్లు సెజ్జపై నెమ్మనఁ జేర్చుచేత
సంఘ్రివిజితపల్లవ శరీరాపహసిత-పుష్పమార్దవ, జనకరాట్పుత్రి సీత
యెంతగాఁ జింతనొందెనో యేమనియెనో-పాపినగు నన్ను నాథుఁ డేమనుగాని.

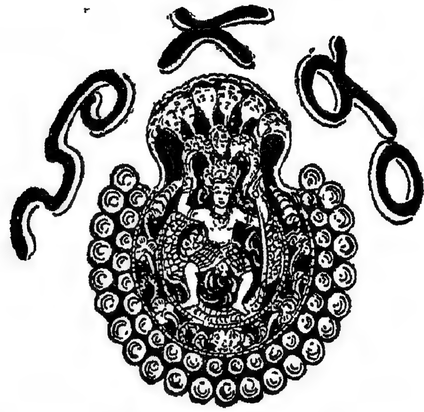
ఉ. అందముఁ జందముం గలిగి యన్నివిధంబుల [illegible]
ల్లింగ దసరారి నిత్యశుభలీలలఁ బెంపుగడించుచున్న [illegible]
మ్మందిరమున్ శవాలయ సమానముఁ జేసియుఁ గాంచుచున్న నా
డెందము వ్రయ్యకుండునె పెకిలని, వజ్రమయంబె కానిచో!

శా. "పట్టీ! నీకొఱకెంతొ కష్టపడి సంపాదించితిన్ రాజ్యము
న్బట్టంబున్ నడిగట్టుకొమ్మనుచు "పాపీ! [illegible]
మ్రాంట్లయి మించఁగ నున్న రాము వనికిం బంపించితే" యంచు నన్
దట్టించెన్ బుత్రుఁడు; వానిపట్టి మతియున్ లేకుండె నాకయ్యెడన్.

ఉ. ఎంతగ నెత్తిమోఁదుకొని యేడ్చిన నేమి ఫలంబు? జానకీ
కాంతునిఁ జేరి తచ్చరణకంజములం బడి కోరి శాంతి న
త్యంతము వేఁడికో లుచితమైన యుపాయము మామకీన దు
శ్చింత దురంత పాపశిఖి నార్పఁగలేవు తదన్యనిష్కృతుల్.

వ్యాసకర్త

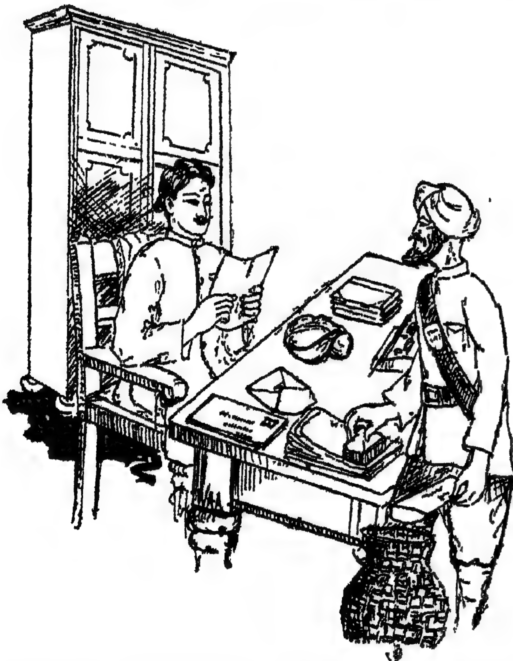

సోమయాజుల వెంకటరామమూర్తి గారు, బి. ఏ.

౧

మాధవరావు రామవరంతాలూకా కచేరీలో హెడ్ గుమాస్తా వుద్యోగంలో వున్నాడు. అతడు పనిపాట్లు శ్రద్ధగా చేసుకుంటూ, ఒక్కనాడైనా కాగితముల విషయంలోగాని, సొమ్మువిషయములోగాని, తకరారు లేకుండా తనకి మాటరాకుండా జాగ్రత్తతో మెలగుతూ కాలక్షేపం చేస్తూవుండడంచేత తన అధికారులకి విశ్వసనీయుడుగాను, తనక్రిందగుమాస్తాలకి గౌరవపాత్రుడుగాను వుంటూవుండేవాడు. రామవరం వూళ్లోకూడా మాధవరావు పంతులంటే అందరికీ గౌరవమే.

నెలజీతం ఏభై రూపాయిలలోను ప్రావిడెంటు ఫండు రు 3-2-0, స్టాంపుఖర్చు 0-1-0, పోగా మిగిలిన రు. 46_13_0 లోనూ కోమటి దుకాణానికి లెక్క-ఫైసలుచేసి, ఇంటిఅద్దె రు. 4–0–0, యితర ఖర్చులు, మరి రు. 5_0_0, సీతానగరంలోనున్న తల్లికి రు. 10 లు పంపగా మిగిలినదాన్ని సేవింగ్సు బేంకులో నెల నెలకీ వేస్తూవచ్చి, ఆరూపాయలు ఏడాదికొక్కమారు తీస్తూ తనకీ, భార్యకీ, పిల్లకీ ఏడాదికి కావలసిన ఖద్దరుబట్టలు కొంటూ వుండడం అతనికి అలవాటు.

"ఉత్తరంసగంమట్టుకిచదివేసరికి...మందహాసచంద్రిక ఉదయించింది"

ఒకనాడు ప్రొద్దున మాధవరావు ఎనిమిదిగంటలకు ఆఫీసుకువచ్చి తనకుర్చీలో కూర్చొని అప్పుడే జవాను కరీం సాయిబు పోస్టాఫీసునుంచి తెచ్చినటపాలు విప్పిచూస్తున్నాడు. అందు ఒకవుత్తరం తన ప్రైవేటు ఎడ్రసుకు వచ్చినదాన్ని అటూఇటూ తిరగేసిచూచి చదవడం ఆరంభించాడు. ఉత్తరం సగంమట్టుకి చదివేసరికి అతని ముఖకమలం వికసించి, పెదవులమీద మందహాసచంద్రిక ఉదయించింది.

ఆవుత్తరం సీతానగరంలో తనతల్లి అన్నపూర్ణమ్మ వద్దనుంచి వచ్చింది; ఉత్తరం రెండుసార్లు చదువుకొని మడచి, తన కోటులోపల జేబులోవుంచి మాధవరావు ఆలోచన ఆరంభించాడు. పదినిమిషాలవరకూ ఆలాగే భావసముద్రంలో మునిగివున్న మాధరావు, సీతానగరం, తల్లి, ప్రయాణము, రైలుఖర్చు, మనియార్డరు ఈ ఆలోచనలు తప్ప ప్రస్తుతాంశమైన ఆఫీసు, టపాలు, కరీంసాయిబు, కాయితాలు ఈవిషయాలు యావత్తూ

మరచిపోయాడు; "తనను, భార్యను, పిల్లనీ చూడడానికి చాలా ఆతురతగావుం"దనీ, "కళ్లన్నీ కాయలుకాచిపోయా"యనీ, "కొద్దిరోజుల్లో ఏలాగైనా చూడక తప్ప"దనీ తల్లివ్రాసిన వాక్యాలు పదేపదే మనసులో తరచుసరికి, అతనిహృదయంలో ఆనందామృతం పొడమచుండెను. అయితే తల్లి రైలుఖర్చులకీ, సీతానగరంలో చిల్లర అప్పులు తీర్చడానికీ, ముప్పదిరూపాయిలు పంపవలెనన్న భావం మనస్సులో పుదయించేసరికి, యిదివరకతనిమానస సముద్రంలో వుద్భవించిన ఆనందామృతం ఆవిరిరూపంగా ఎగసి, ఆస్థానే హృదయంలో దడదడ ప్రారంభం అయింది.

ఇంతలో గడియారం టంగు టంగున తొమ్మిదిగంటలు కొట్టుసరికి మాధవరావుకి మొదట మేముచెప్పిన భావాలన్నీ మాయమై, ప్రస్తుతాంశములైన ఆఫీసు కాగితాలు, కచేరీ, ఎదుటగోడకి ఆనుకు కూర్చొని, మధ్య మధ్య కునికిపాట్లు పడుతూ కవర్లు అంటించుతూవున్న కరీంసాయబు జ్ఞాపకం రావడంతోనే, తొందరగా ఆఫీసు కాయితాలన్నీ చూసి జవాబువ్రాయవలసినవాటికి బ్లూ పెన్సిలుతో రెండుముక్కలు గోకి ఎక్కువ వ్రాతపనివున్న కాగితాలు వేరే కట్టకట్టి కుర్చీలోంచి దిగ్గున లేచాడు.

సాధారణంగా ఆఫీసు పదకొండుగంటలకి ప్రారంభం అగుటచేత తక్కినగుమాస్తా లెవరూ పొద్దున్న రాలేదు. కాని ఆఫీసు దగ్గరగావుండడంచేత పొద్దున్నేవచ్చి టపాలు చూసి, కొంతపని ఆఫీసులో చూసుకోవడం మన మాధవరావు పంతులుకి అలవాటు. అతడు కుర్చీలోనుంచి లేచి తన డ్రాయరులోవున్న ముప్పదిరూపాయిలు లెక్కపెట్టి, బల్లమీద నొకమూలనున్న మనియార్డరుఫారం వొకటి తల్లిపేర వ్రాసి, ఇవతలికి వచ్చి కరీంసాయబు ఆఫీసుకు తాళంవేసి చెవి తనచేతి కిచ్చిన తరువాత తిన్నగా పోస్టాఫీసుకి బయలుదేరాడు. అక్కడ తల్లి పేర మనియార్డరుచేసి గృహోన్ముఖుడైనాడు.

౨

దాదాపు పదిగంటలైంది. మాధవరావు పంతులుభార్య కమలమ్మ వంటచేసుకుని భర్తరాకను ఎదురుచూస్తూ చావడిలో రాటంపెట్టుకు కూర్చొని దారం తీస్తూంది. కమలామాధవుల నోములపంట, వారి ప్రేమలతలోని ప్రథమపుష్పం, వారి అన్యోన్య ఆత్మలనేడు శీతల మేఘములకూడికచే జనించిన అమృతధారావృష్టి వారి పెన్నిధానము, వారి మురిపెంపుబిడ్డ, వారి చిట్టితల్లియగు ఇందిర తల్లిప్రక్కను కూర్చుండి తన ఖద్దరుచొక్కా-జేబులో తల్లి వేసిన కందిపప్పు పైకితీసి "అమ్మ" రింట్లో నంట చెయ్యడానికి సిద్ధమవుతున్నది. కందిపప్పు లక్కపిడతలో వేసి కొంచెం నీళ్లుపోసి దానిని ఒకమూలను పెట్టి ఉఫ్ ఉఫ్ అని వూది నిరాశాసూచకములగు దృష్టులతో తల్లివైపు, చూచి "అమ్మా, అమ్మ గుడగుడ మనదేమీ?" అని ముద్దుమాటలతో అడిగేసరికి, తల్లి కమలమ్మకు పట్టరానినవ్వు వచ్చి లేచి కుమార్తెను ముద్దుపెట్టుకుంది. సరిగా యిలాంటి సమయంలో మాధవరావు పంతులు యింట్లో ప్రవేశించాడు. అతడు గుమ్మంలో వుండడం చూచి, తల్లి ఆలింగనములోంచి బలవంతంగా తప్పించుకొని యిందిర, "నాన్న! నాన్న! నాన్న వచ్చేరు" అంటూ గుమ్మంలోకి పరుగెత్తింది. మాధవరావుపంతులు కూతుర్ని ఎత్తుకుని

ముద్దుపెట్టుకుని, "ఇందూ! అమ్మ తిన్నావమ్మా?" అని ప్రశ్నించేసరికి యిందిర "అమ్మా? అమ్మింకా వుడకలేదు" అని చెప్తూ క్రిందకు తండ్రి చేయిపట్టుకొని తను చేయి

పట్టుకోక పోతే తనతండ్రి మాధవరావు నడవలేకపోతా డేమో అన్నట్టిచూపులు మొగంమీద తోపగా యిందిర తనతండ్రిని సావడిలో కుర్చీదగ్గిరకి నడిపించుకు తీసుకొని వచ్చింది. మాధవరావు పంతులు భార్యవైపు చూచి, "యింకా వంట కాలేదా?" అని అడిగెను. అప్పుడామె "కాకేమి? వంటయి అరగంట అయినది. ఇందు చెప్పిన మాట దాని బొమ్మరింట్లోసంగతి" అన్నది. మాధవరావు పంతులు మడతకుర్చీలో కూర్చొని, "యివాళ వేగం చేసినట్టుంది వంట" అనెను.

కమలమ్మ—"వేగమేదీ? పదకొండుగంటలు కావచ్చింది; మీకింకా ఆకలి వెయ్యడంలేదూ?"

మాధ—"నిన్ను చూడగానే నాఆకలి మాయమైంది" అని చిరునగవు వ్యక్తపరచాడు.

కమల—"నన్ను చూడగానే మీకు మిమ్మల్ని చూడ గానే నాకు ఆకలి మాయమైపోతూంటే, ఇక మనకి బియ్యంఖర్చే లేదన్నమాట, ఇంక నేనూ రేపట్నుంచీ పొయ్యిలో నిప్పు వెయ్యను."

ఇంతలో మెల్లన కుర్చీలోనుంచి లేచి మాధవ రావు తనకోటును విప్పి కొయ్యకు తగిలించు చుండెను. అపుడు అతనిభార్య యగు కమలమ్మ "అదేమిటిచొక్కా జేబులో వుత్తరం! ఇవాళ వచ్చినదేనా యేమిటి? ఎక్క ణ్నుంచి? అంతా క్షేమ మేనా?" అని వరుసగా ప్రశ్నించెను.

మాధ—"ఔను మరిచాను. అయిదారు రోజుల్లో మా అక్కయ్య వస్తూంది; ఆమె వ్రాసింది."

కమల—"ఏదీ, చదవరండి."

మాధ—"నువ్వే చదువుకో!" అని ఆ ఉత్తరాన్ని భార్యచేతికిచ్చి యింటిలో స్నానం చెయ్యడానికి ప్రవేశించాడు.

3

మాధవరావుపంతులు భోజనంముగించి సావడిలో కుర్చీలో కూర్చొని తాంబూలం సేవిస్తున్నాడు. ఇందిర వుయ్యాల్లో పడుకొని నిద్రపోతూంది కమలమ్మ క్రింద కూర్చొని వుయ్యాలా ఆగిపోయినప్పుడల్లా వూపుతోంది. అపుడు వారిరువురికిని (అనగాకమలామాధవులకు) ఈ క్రింది సంభాషణము జరిగినది:—

మాధ—"ఉత్తరం ఏది? చదివావా?"

కమల—"లెక్క పంపించారా?"

మాధ—(కొంచము నసిగి) "లేదు—." లెక్క పంప లేదని చెప్పిన అబద్ధమే మాధవరావు నసుగుదలకు కారణం అని పాఠకు లిదివరకే గ్రహించి వుంటారు.

కమల—"అయ్యో! ఎందుకు పంపారుకారు? పాపం, ఆవిడ మరీ మరీ చూడాల్నుందని వ్రాస్తున్నారు కదా?"

మాధ—"ఆవిడ మననిచూచి అప్పుడే రెండు సంవత్స రాలు కావచ్చింది."

ఇంతలో ఇందిరకు పూర్తిగా నిద్ర వచ్చింది.

మాధ—"లెక్క పంపించాలి మరి!—"

కమల—"సరే, తెలిసింది. మొన్న నే సేవింగ్సు బేంకులో రూపాయిలు తీసి, బట్టలు కొనిశారుగా? మళ్లీ జీతం అందు తేనేగాని లెక్కకు వీలులేదు—"

మాధ—"ఎవ్వరినైనా చేబదు లడుగుతాను. మళ్లీజీతం రాగానే యిచ్చేస్తాను."

కమల—"బదులా? ఒకర్ని బదులడగవలసినంత అవు సర మేమొచ్చింది? మొన్న పండుక్కి మావాళ్లు నాకు నాగరంతో పంపిచ్చిన మురుగు కాసులూ ఇక్కడే వున్నాయి; అవి అమ్మేయండి. తరువాత జీతం అందన—" తరువాతిమాట కమలమ్మ పైకి రానియ లేదు. లోపలిమాట లోపలికే మళ్లిపోయింది. అయితే మాధవరావు "తరువాత జీతంఅందిన వెంటనే నీకాసులు నీకు తిరిగి యిచ్చేయాలని—అంతేనా నీవు చెప్పదలచు కొన్న మాట?" అని ఆ వాక్యాన్ని పూర్తిచేశాడు.

కమలసంభాషణమును మరల్చునుద్దేశముతో, లజ్జిత వదనయై "ఇచ్చినా సరే, ఇవ్వక పోయినా సరే." ఈమాటలు విని నంతనే మాధవరావు తనభావాల్ని

"తరువాత జీతంఅందినవెంటనే......నీవు చెప్పదలచుకొన్నమాట?"

ఆపుకో లేకపోయెను; ఆతని ముఖం అప్రయత్నంగా కమలముఖం వద్దకు ఆకర్షింపబడింది. వాళ్లయిద్దరి పెదవులూ కలిశాయి. భార్యాభర్త లిద్దరూ అలా గొకఅరనిముషం వరకూ ఆనందసాగరంలో తేలి వున్నారు; ఇంతలో వుయ్యాల్లో పండుకొని నిద్రిస్తూ వున్న యిందిర కదిలింది. భర్త మెడను చుట్టుకొని వున్న కమలహస్తములు అప్రయత్నంగానే వుయ్యాలా ఊచడానికి వెళ్లాయి.

మాధ—"కమలా, నేనిందాకా నీతో అమ్మకి సొమ్ము పంపలేదని చెప్పినమాట అబద్ధం సుమీ! నీపెదవుల్లో ఎలాంటి మహిమ వుందో కాని, అబద్ధంఆడిన నా పెదవులుకూడా పవిత్రమైన నిజం పలుకుతున్నాయి. విను: ఇప్పుడే ఆఫీసుకూపాయిలు ముప్పై అమ్మపేరట మనియార్డరు చేసి వస్తున్నాను. ఆరూపాయి లెలాగైనా యివాళ సాయింత్రంలోపల ట్రెజరీలో కట్టాలి; లేకపోతే మాటవస్తుంది. ఎవ్వరినైనా బదులడగడానికి నాకు మనసొప్పిందికాదు. నాదృష్టికూడా మీవాళ్లు నీకిచ్చిన మూడుకాసులమీదే పడింది. అయితే, ఈ భావాలన్నీ నానోట వెలువడకముందే నువ్వు నీ కాసులు నాకిస్తానని నాకు మనస్సంకోచాన్ని తగ్గించినదాని వయినావు!—"

కమల—"మీరు నన్ననవసరంగా పొగుడుతున్నారు."

మాధ—"భార్యాభర్తల ప్రేమ ఆత్మికము సుమా! అట్లు కాకున్న నీ భావములును నా భావములును అచ్చుగుద్దినట్లు ఏకమగునా? నాభావములు నీమానస దర్పణంలో ప్రతిబింబితమైనాయి. మన ఆత్మలు పరస్పరము సంభాషించుకొంటాయి."

ఇందిర—నిద్రలో "ఊఁ!"

మాధ—త్రుళ్లిపడి, నవ్వి "చిట్టితల్లి నిద్రలో కలవరిస్తూంది!"

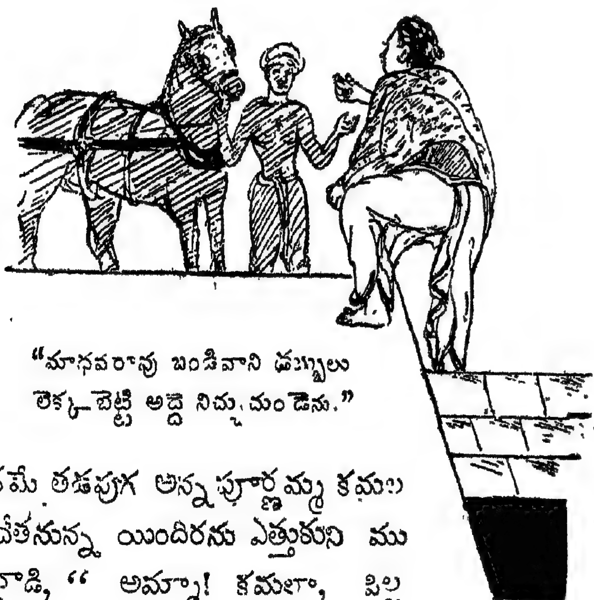
౪

నాడు ద్వాదశి లక్ష్మివారము. కమలప్రొద్దున్న చీకటితోనే లేచి గృహకృత్యములు చక్కబెట్టుకొను చుండెను. అత్తగారు అన్నపూర్ణమ్మ ప్రొద్దున్న ఏడు గంటల రైలులో వస్తుందని కమలమ్మ నాలుగుగంటలకే మేలుకొని, నీళ్లపొయ్యిలో నిప్పేసి, అత్తగారు వచ్చినతోటనే ఆమె స్నానానికి అనుకూలంగా వున్నట్లు నేడినీళ్లు కాచింది. పిమ్మట ఆరుగంటలగుటచూచి భర్త మాధవరావుని మేల్కొలిపింది. మాధవరావు కాలకృత్యాలు నిర్వర్తించుకుని రైలుస్టేషనువద్ద తల్లిని కలుసుకొని యింటికి తీసుకురావడానికి బయల్దేరాడు. ఇంతలో యిందిర మేలుకుంది. కమలమ్మ బిడ్డకు ముఖం కడిగి, తలదువ్వి, బొట్టుకాటుక తీర్చి, చెల్లనిఖద్దరుచొక్కాను తొడిగి పీట అరుగుమీద కూర్చోబెట్టి తానును అరుగుమీద కూర్చుంది. ఇంట్లో గడియారం ఏడుగంటలు కొట్టింది. ఆశబ్దం కర్ణపుటములలో పడినతోడనే కమలమ్మ మనోవీథిని భావపరంపరలు పరుగెత్తాయి. రైలు స్టేషనులోకి వచ్చి నిలపడడం, మూడవక్లాసు బండిలోంచి అత్తగారు అన్నపూర్ణమ్మ మెల్లగా దిగడం, తన భర్త తల్లి యెదుట మందహాసాలంకృతమైన ముఖంతో నిలబడడం,

వారిద్దరూ సామానుతోకూడా బండియెక్కడం, బండి మెల్లిగా బయల్దేరడం—అటుపిమ్మట కమల భావతరంగాలు నిలచిపోయాయి. ఆమె యిందిర నెత్తుకొని వీధి గుమ్మంచివరను నిలబడి వీధి కొకవైపునకే ముఖం తిప్పి చూస్తూ నిలబడింది.

పావుగంటలో వీధిచివరను బండి నడచిన చప్పుడయ్యెను. బండి వారి యింటివైపునకే వచ్చుచుండెను. దృష్టినిగుడించి చూస్తూవుండిన కమలమ్మ, బండిలో తన భర్త, అత్తగారగు అన్నపూర్ణమ్మ వుండడం చూచి, "ఇందిరా, మామ్మగారు వచ్చారు, చూడు!" అని బండివైపు చూపించేసరికి, బండిలో మాధవరావుని చూచి యిందిర "నాన్న గారే! నీకు మాతలురావు,ఏమీరావు!" అన్నది. అన్నపూర్ణమ్మ యిందిర కపరిచిత యగుటచేత కమలమాట లాబాలకు అర్థంకాలేదు.

బండి గుమ్మంలో నిలబడింది. బండిలోంచి అన్నపూర్ణమ్మ, మాధవరావు దిగారు. గుమ్మంలో పాదంపెట్ట

"మాధవరావు బండివాని డబ్బులు లెక్కబెట్టి అద్దె నిచ్చుచుండెను."

డమే తడవుగ అన్నపూర్ణమ్మ కమల చేతనున్న యిందిరను ఎత్తుకుని ముద్దాడి, "అమ్మా! కమలా, పిల్ల మెతుకు తింటుందా? మాటలు వస్తాయా?" అను ప్రశ్నలకి కమల జవాబు చెప్పిందో లేదో కూడా తెలిసికొనకుండానే అన్నపూర్ణమ్మ యిందిరను ముద్దాడి, మరొకమాటు ముద్దాడి, ఇంకొకసారి ముద్దాడి, కొంగున పదిలంగా ముడివేసివుంచిన మిఠాయి వుండను ఇందిరచేతిలో పెట్టింది. మాధవరావు బండివాని డబ్బులు లెక్కబెట్టి అద్దె నిచ్చుచుండెను. అన్నపూర్ణమ్మ, కమల, యిందిర—వీరు ముగ్గురును యింటిలోనికి ప్రవేశించారు. చావడిలోకి వచ్చి, అన్నపూర్ణమ్మ కోడలిని గాదిగాచూచి, "కమలం! నీళ్లు పోసుకుని ఎన్నాళ్లైంది?" అని రహస్యంగా అడుగుసరికి, కమల ఆశ్చర్యమును, సిగ్గును ముఖమున దోపగా, మందహాసము పెదవులమీద తాండవింపగా, మెల్లన "మూడు నెలలు కావచ్చింది" అన్నమాట యింకను పూర్తిగా నోటరాక పూర్వమే అన్నపూర్ణమ్మ, "తల్లికి ఈసారి కొడుకే, నామాట తప్పదు" అనెను. మాధవరావు యింటిలోనికి వచ్చెను. అతడు తల్లి అనిన మాటలు వినియుండినను విననట్లు నటించి, కోటును విప్పి కొయ్యకు తగిలించెను.

కమలమ్మ—"అత్తా, దూరప్రయాణం, చాలాబడలివుంటారు. వేడినీళ్లు పెట్టాను. స్నానం చెయ్యండి."

అన్నపూర్ణమ్మ— నవ్వుతూ "అప్పుడే వేడినీళ్లు పెట్టావూ? తల్లీ, నీకడుపు చల్లగా! నీకడుపున కొడుకు

"అన్నపూర్ణమ్మ కమలచేతనున్న యిందిరను ఎత్తుకుని........

పుట్టి! నిన్న ఏకాదశి ఉపవాసం. రైలులో అయిపోయింది; ఇవ్వాళ ద్వాదశి. ఏముంది? స్నానంచేసి

అరగంటలో వంటచేస్తాను. అబ్బాయీ! మధూ! నీకచేరీ ఎన్నిగంటలకి?"

మాధ—"నాకచేరికి యేమీ తొందరలేదు. భోజనం చేశాక నిమ్మళంగా పదకొండు గంటలకి వెళ్తాను. కచేరీ దగ్గరగానే వుంది."

తనసామానంతయు సరిగా బండివాడు దింపాడో లేదో ఒక్కమారు చూచుకొని అన్నపూర్ణమ్మ చంకనున్న యిందిరను కమలచేతి కిచ్చి, స్నానంచేయుట కింటిలోనికి పోయెను.

ఇందిర—"అమ్మా! ఎవరే?"

కమల—"మామ్మ."

ఇందిర—"అంటే?"

కమల—"అంటేనా? నాన్నగారికి అమ్మ."

ఇందిర—"నాన్నగారి అమ్మ అయితే, నాన్నగారికి అమ్ము పెడుతుందా?"

కమల—నవ్వుచు "నాన్నగారికి పప్పు అన్నం కలిపి, నెయ్యివేసి మీమామ్మ తినిపిస్తుం దనుకున్నావా?" అని బిగ్గరగా నవ్వింది.

తల్లి ఏల నవ్వవలయునో యిందిర కర్థము కాలేదు. తల్లి వంటచేయులోపల ప్రక్కగదిలో రాటం పెట్టుకొని దారంతీయు నుద్దేశంతో కూర్చుండియుండిన తండ్రి మాధవరావువద్దకు పోయి యిందిర కూరుచుండెను. కమల యింటిలోనికి పోయి అత్తగారికి వంటకు కావలసిన పదార్థము లన్నియు సిద్ధముచేయుచుండెను.

౫

మాధవరావు భోజనం ముగించి యీవలకు వచ్చి కూర్చుండెను. కమల నట్టింట పనిపాట్లు చక్కబెట్టుచుండెను.

అన్నపూర్ణమ్మ కుమారుని ప్రక్కనేలపై కూర్చుండియుండెను. ఇందిర తండ్రితోట తమాషాకు తొక టొకటిగా పెట్టుచు, వానిని నమలినకొలది అతనినో రెర్రవడుటచూచి ఆశ్చర్యపడుచుండెను. ఇంతలో అన్నపూర్ణమ్మ మెల్లన యిందిరను తనవద్దకుదీసికొని యొడిలో కూర్చుండబెట్టుకొని, "నాయనా! మధూ! పిల్లతలమీద నాగరంవేస్తే బాగుండదూ?" అనుసరికి మాధవరావు, "బాగుండకేమి? మరి నాలుగైదు నెలలకి ఎలాగైనా చేయిస్తాను. 'నాగరం చేయిస్తే పిల్లకీ తనకీ కూడా ఉపయోగపడుతుం'దని వాళ్లతల్లి కూడా అంది." ఈ సందర్భములో మాధవరావునకు భార్య తన కిచ్చిన మూడుకాసులమాటయు జ్ఞప్తికి వచ్చినను అతడు ఆప్రసంగము కొంచమైనను తల్లియెదుట నెత్తలేదు.

అన్నపూర్ణమ్మ—"ఇందిరకి నేనొక నాగరం చేయించి పట్టుకొచ్చాను. మంచి నగిషీ, గోపాలకృష్ణుని విగ్రహం, రెండుతులాలెత్తు. నిస్తురూపాయిలు పెట్టి చేయించాను" అనుమాటలను నవ్వు మొగముతో ననుచు, అన్నపూర్ణమ్మ తనపెట్టెవద్దకు జని కొంగున ముడివైచిన తాళపుచెవితో పెట్టెనుదెరచి అందులో తనబట్టలమధ్యను, డబ్బిలో మూడు కాగితములలో నాలుగుగుడ్డలలో భద్రముగాచుట్టిన ఆ నాగరమును దీసి కుమారునికి జూపెను. ఇంతలో కమలయున్ను పని పాట్లు ముగించుకొని, నాగరమును గూర్చి మాతా పుత్రులసంభాషణ లోపలనుండి యీవరకే వినుచుండినదగుటచే హాసితవదనయై, దృష్టుల నాతురత మూటగ భర్తచేతనుండిన నాగరమును తానును చూచుచుండెను.

అన్న—"ఏమమ్మా కమలా! నాగర మెలాగుంది? నీకూ, పిల్లకీ వుపయోగం పడుతుందని చేయించి తెచ్చాను. రెండుతులాలెత్తు."

కమల—నాగరం ఎంతో బాగుంది. ఇలాంటి నాగరమే చేయిద్దామని మీ కొడుకు యత్నపడుతున్నారు. ఆయనయత్నం అక్కరలేకుండానే నేడు నాగరం సంభవించింది. ఇవాళ చాలా సంతోషమైన దిన

మత్తా!'' అనుచు నాగరమును కుమార్తెతలపైనుంచి అత్తగారికి చూపి, ''అత్తా! సరిగా కొలపెట్టినట్టు సరి

పోయింది'' అనెను. పిమ్మట భర్తవైపు తిరిగి ''నాగరం చాలా బాగుందండీ'' అని పలికెను.

మాధవరావున కిదంతయు నొకకలవలె గానుపించినది. తనపై యింతఅభిమానము, ప్రేముడి, వాత్సల్యము గలతల్లికి, తనబిడ్డయగు నిందిర కొరకు ప్రత్యేకముగ, అదేపనిగ మూడునూరులమైళ్లు దవ్వునుండి అభిమాన పూర్వకముగ తన ఖర్చులనిమిత్తే మేర్పడిన సిస్తు రూపాయిలు పెట్టి నాగరముచే యించి తెచ్చినతల్లికి, ఖర్చులకు గాను ముప్పదిరూపాయిలు పంపిసందుల కాత డెంతయో గర్వపడసాగెను. తన భార్యకు నాగరము చేయించమని భార్య పుట్టినింటివా రొసంగిన మూడుకాసులకును తల్లి రైలుఖర్చులకు పోను అనుకొనిన నాగరము అప్రయత్నముగా యింటికి వచ్చుటగాక, పవిత్ర మగు మాతృదర్శనమును, అమూల్యము, మధురము నగు వాత్సల్యసుధాస్వాదనమును అతనికి కోరని కోరికగా సంభవించుటచేత మాధవరావు ఆనందసాగరమున నోలలాడు చుండెనని వేరుగా చెప్పవలయునా? తల్లి ఖర్చుల నిమిత్తము పంపిన ముప్పదిరూపాయిలకు నాత డెవ్వరికి ఋణస్థుడయ్యెను? మొట్టమొదట సర్కారునకు, పిమ్మట మధ్యాహ్నము తనకమల మూడుకాసులమ్మి సర్కారు ట్రజరీలో కట్టియుండుటచే భార్యకు ఋణస్థుడయ్యెను. తన భార్యకు, అర్ధాంగికి, తన్నే దైవమని నమ్మి తోడునీడవలె చరించుచుండిన తన ''కమల''కు బాకీపడినచో నెట్టి నష్టమును లేదు. ఇంతకును అనుకొనిన నాగర మయాచితముగ, అప్రయత్నముగ, వాత్సల్యమయి యగు తల్లి (అన్నపూర్ణమ్మ) కోడలికి ప్రసాదించియే యున్నది కదా?

మాధవరావు పరిపరివిధములనాలోచించెను. ఎంత యాలోచించినను అతనికి తనివితీరలేదు. సౌఖ్యదాయకము లగు భావములుగొల్పు సంతోషమునకు మించిన సంతోష మిలా ప్రపంచమున నేమున్నది?

ఈలోపున కమల కుమార్తె యిందిరకు తలకునూనె రాచి దువ్వుచు జడ వేయుచుండెను. ప్రేమపూర్వకముగ నత్తగారు తెచ్చిన నాగరమును ఆమెసాధ్యమైనంత త్వరలో ఉపయోగింపనెంచి యుండెను. నీలాకాశమున చంద్రోదయ మగురీతిని యిందిర కుంతలములపై నాగరముఅందమును గొలుపునో లేదో యను తన యాతురము ఆమె మనంబున పెల్లుబ్బియుండుటయే ఆమె యిందిరకు ఇప్పుడే జడ వేయుటకు కారణము. ఎన్నిదినముల నుండియో నాగరము చేయించుకొనవలయునను తన యభీష్టమును భగవత్ప్రేరణముచే ప్రేమపూర్వకముగ దీర్చిన అత్తగారికి మనంబున వేయిసారులు నమస్కరించుచుండెను.

జడవేయుట పూర్తియైనది. నాగర మిందిర తలపై అందముగ మెరయుచుండుటజూచి కమలసంతోషమునకు మేరలేకుండెను. ఆమె ఇందిర నుద్దేశించి, ''చిట్టితల్లీ, నాగరం మామ్మకి చూపించి, జేజేపెట్టు'' అని నంతనే ఇందిర తన కోమలహస్తముల జోడించి ప్రతిదినమును తనతల్లి దేవునకు పూజ గావించునపుడు తానును ప్రక్కను నిలువబడి తల్లివలెనే నమస్కరించుట కలవాటుపడిన

దగుటచే తన తండ్రితల్లి యగు అన్నపూర్ణమ్మకు చక్కగా నమస్కరించెను. అది చూచి అన్నపూర్ణమ్మ ఆపుకొనెదమన్నను ఆగక పొరలివచ్చుచుండిన ఆనంద బాష్పములలో రెండింటినిమాత్ర మిందిరతలపై రాల్చి, తక్కినవాటి నతికష్టముపై మరల్చుకొని మనుమరాలగు యిందిరను రెండుచేతుల నెత్తికొని, "తల్లికి వేయేళ్లాయుస్సు! కన్నతల్లికి తమ్ముడుపుట్టి!" అని దీవించి మనుమరాలి ననేకసార్లు ముద్దాడెను.

౬

మాధవరావు రాత్రి పదకొండుగంటలపుడు పడక గదిలో మంచముపై కూర్చుండియుండెను. వేరొక మంచముపై యిందిర నిదురించుచుండెను. కమలమ్మ యిందిరను జోకొట్టుచుండెను.

మాధ—నీఋణము మాఅమ్మ తీర్చినది. నేను నీకు బాకీ పడిన మూడుకాసులకును మారుగ నీకు నాగరము వచ్చినది.

కమల—(తలవంచుకొని) ఆత్మ లభేద మగుచోట ఋణ మెక్కడిది? మీకును నాకును భేదములేదే!

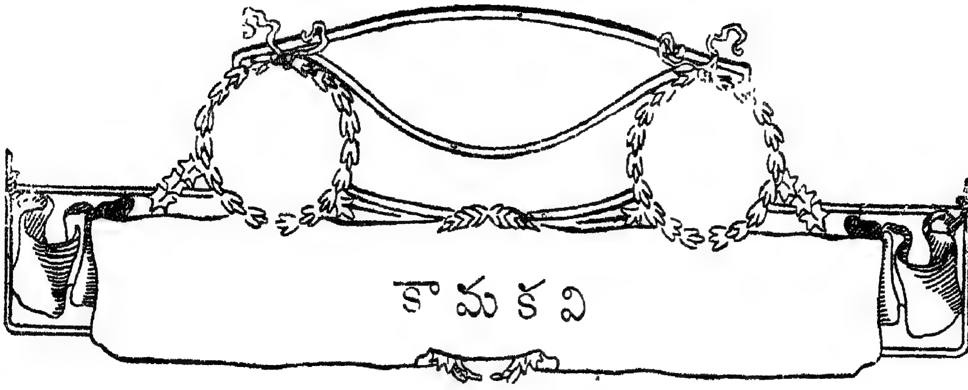
మాధ—(చిరునగవుతో) నిజమే కాని, నీ ఋణము పూర్తిగా తీరలేదుసుమా! ఏలయన మూడు కాసులలో నీకు నాగరము వచ్చుటయేకాక నాకు అమూల్యమును, శీతలవర్షపాతమువలె హృదయసీమనుచల్ల జేయజాలినదియును,ఆనందదాయకమునునగు మాతృసందర్శనము లభించినది. దీని వెల భావాతీతము; గణింపరానిది. అందుచే నీఋణ మీజన్మమున తీర్చజాలనేమో!

కమల—ఈ ఋణము జన్మ జన్మములకును తీరకుండును గాక! జన్మజన్మములకు మన మొకరినొక రనుసరించి జీవనమును గడుపుదుము.

మాధ—సాధ్వీయన నీయట్టిది!

కమల—పొగడ్తలకు నేనెంతమాత్రము తగను!

ఉద్యోగరీత్యా దూరదేశమున నున్న కుమారుని గాంచు నుద్దేశముతో మనం బెంతయో ఉవ్విళ్లూరుచుండి మనుమరాలికి కానుకగా బంగరునగ నొకదానినిజేయించి రైలుఖర్చులకు సుతునివద్దనుండి ద్రవ్యమును దెప్పించుకొని కన్నులకరవుదీర కుమారుని కుటుంబము నెప్పుడు కాంచెదనా యని యాతురమున, తాను పయనముగావించిన రైలుబండికంటె వేయిమడుంగులు శీఘ్రగతిని తనకంటె నెంతయో ముందుగవచ్చిన మనోద్వర్కుల మాధవరావుని బలగమును జూచుచు, తన భౌతిక దేహము ప్రయాణమొనర్చుచుండిన రైలుబండి మందగతికి తిట్టుకొనుచు వచ్చి ఎట్టకేలకు రామవరములో పడిన అన్నపూర్ణమ్మ యభిమానమును, భర్త కానందదాయకమును గౌరవనీయము నగురీతిని తనకు పుట్టినింటివా రొసంగిన మూడుకాసులను నిరాటంకముగ నిర్మలమానసముతో, ప్రతిఫల మపేక్షింపక భర్తకొసంగిన కమల ప్రేమమును ఈరెంటిలో నేయది గాఢతరమో పాఠక సోదరసోదరీ మణులే యూహింతురుగాక! ఈ రెంటికిని గల భేదమే వాత్సల్యమునకు ప్రేమమునకును గలభేదము. ఒకటి కారుణ్యమయుడగు నీశ్వరుడు భక్తులయెడ జూపునది; యింకొకటి సమానులగు నిరువురి పరస్పరానురాగము. ఒకదానికి అర్హానర్హ విచక్షణము కావలయును; ఇంకొకటి అకారణము, అప్రయత్నము, అయాచితము.— ఒకటి కాలానుకూలముగ నేతెంచెడి శీతలవర్ష ధార; మరియొకటి సంతతమును శీతలత నొసంగెడి మందమారుతా నిలము.

కామకవి

శతావధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు

౧

కామన్నకు లక్షణము రాదు; వ్యాకరణ మసలే రాదు. పది పుస్తకము లయితే చదువుకొన్నాఁడు కాని అతనికి వానిలో ప్రతి పదమును అర్థమయినదన్న మాటయులేదు. కాని అతఁడు చాటుపద్యముచెప్పినాఁ డన్నచో గాలి దాని నన్నిదిక్కులకు తీసికొనివెళ్లినటులు ప్రచారమయి పోవును.

కొంగను కొట్టిన బోయవానిపై వాల్మీకి యొక్క ఆదికవిత్వము బయలుదేఱినది: కోపముచేసి గురువుగారి మీఁద కామన్నయొక్క ఆదికవిత్వము బయలుదేఱినది. దానితో కామన్న కామకవి అయినాఁడు.

గురువుగారి కోపమునకు ఒక హేతువున్నది. అసలు గురుశిష్యుల మార్గములే భిన్నములు. గురువుగారికి గులకరాలవలె నోరి కడ్డుపడు పదములు, టెంకాయ పాకము కల పద్యము లనినచో ప్రాణము. వారా పద్యములు వివరించి వివరించి చెప్పుచుండెడివారు; వానినే వల్లింపుమను చుండెడువారు.

ప్రయత్నముచేసి తెలిసికొనవలసిన పద్యము లనినచో శిష్యునికి శిరోవేదన; గులకరాలవంటి పదము లనినచో నతనికి దవడతీపు; టెంకాయపాక మనినచో వాని కోఁకర.

ఇటు లొకరేటికి, మఱియొకరు కోటికి తీయుటచేత కామన్నచదువు మూలఁబడినది. అతఁడు కామకవి అయిపోవుటచే గురువుగారి కడకు రాకపోకలు చేయవలసిన పని తీఱిపోయినది. కాని అతఁడు మంచి దనుకొన్న పుస్తకములు తెప్పించి చదువుకొన మొదలుపెట్టినాఁడు. గురుబోధలేకయే తెలియుచుండుటవలనఁగలిగినగర్వముయొక్క మహావేగముచే చాల పుస్తకములు పఠించినాఁడు. ఒకొక్క పుస్తకమును రెండు మూఁడు నాలుగు మాఱులను పఠించి చెఱకును నగము మాత్రమే నములఁగలిగితి నని అనుకొనఁ జొచ్చెను.

ఏదేనివస్తు వనుభవపతితమై మనస్సు విశాలమై నపుడతఁడ దేపనిగా కవిత్వమల్లును. 'ఈవేళ ఏమిపద్యములు చెప్పితివి? వినిపింపు' మని అందఱును అతనికడ పడిగాపులు కాయుచుండువారు. కామకవి మనోహరముగా వానిని గానముచేసి వారివారిని తనుపుచుండువాఁడు. అతని పద్యములను ఆపద్ధతితో పత్త్రికలు ప్రకటించుకొను చుండెడివి. 'ఈపత్త్రికలో కామకవి పద్యములున్నవా'యని చదువరు లడుగుచుండెడువారు. పండితలోకము మాత్రము 'అబ్బే! అతి తేలిక పాకము! ఆఁడుదానికి కూడ అర్థమగును. ఒక అనుప్రాసమా? ఒక శ్లేషయా? ఒక బంధమా? ఒక ఏకాక్షర కందమా?' అని అనుకొనుచుండెడువారు.

౨

బాపట్లలో కామకవి చుట్టాలయింట వివాహము. కామకవి రయిలులో బాపట్లకు బయలుదేఱెను. అవి కాలేజీలు, హైస్కూళ్లు తెఱచురోజులు కాఁబట్టి విద్యార్థులు గుంపులు గుంపులుగా ఆరైలులోనే చెన్నపట్నము వెళ్లుచున్నారు.

క్రొత్తవానికి రైలులో పోవుటయే ప్రొద్దుపోక. అతఁడెల్లప్పుడును గుమ్మముకడనే కూరుచుండి నేల రివ్వునఁ బరువెత్తుట చూచును; నంబరెన్ని యున్నవో, ఏస్టేషను ఏవైపుననున్నదో గుఱుతుపెట్టుకొనును; దగ్గఱ డైరీయున్నచో అందు వ్రాసికొనుచుండును; ప్రతిస్టేషను లోను తాను దిగిపోవువానివలె తలుపుకడకు పరుగెత్తును. తెరువరులకు వాఁడొకపిచ్చివాఁడేకాని పాపము మాయికుఁడు.

ప్రాఁతవానికి రైలొక గుహాతన. 'అబ్బా! ప్రతిస్టేషనులోను పన్నుండుట నేమి?' అని నిందించును. చీట్లపేకయో, ఫలాహారమో, సంగీతమో, వివాదమో లేనిచో ప్రొద్దుపోదు. దానిమాట నేమి? రైలే కదలదు. వాఁడితరులమీఁద కాళ్లుపెట్టి నిదురించును. అయ్యది తన స్వగృహమయినటులు తెరువరులను లోనికిరాకుండ గెంటును. వాఁడు దిగిపోవునపుడు ఆస్థలమును శ్మశానమువలె విసర్జించి లేచిపోవును.

ఆరైలులో పయనించు వెంకటరావునకు కాలేజి విద్యార్థులందఱకంటె పాటలోను, భాషలోను ఆసక్తియున్నది. అతఁడు కామకవిని పోల్చి ఆబండిలోనే తానును పయనించుట సఫలమని కామకవితో అనెను.

గాయకుఁ డనిన్ను, కవియన్నను కడు లోకువ. అడుగుటయే తడవాయిగా కొందఱును, మొగమును కని పట్టియే కొందఱును గానముచేయ నారంభింతురు. ఒకవేళ తాము బెట్టుచేసి వినిపింపకున్నచో, ఇంకను లోకమున్నదని సరస్వతి లోలోపల నవ్వుకొని పోవునేమో యని వారు భీతిల్లుదురు. కాఁబట్టి వారించుమించుగా 'Public property'.

వెంకటరావు కోరికమీఁద కామకవి లోఁగడ తాను చెప్పిన చాటుపద్యములు వినిపింప మొదలిడెను. అతని పాతధోరణి కొంత గుఱ్ఱపుకదనువలెను, కొంత వృషుచలనమువలెను, పోనుపోను ధూమశకటధ్వనినే శ్రుతిగాఁ జేసికొన్న ఒకానొక నిశ్చలోచ్చైస్స్వరమున సంపన్నమయి యుండెను. అతని ముఖమున ఆనందము వెల్లివేయఁబడినటులుండెను. సభ్యులలో నెవరును అలికిడిలేదు. అపుడు ధూమశకటముకూడ శ్రుతిచప్పుడు నుపసంహరించుకొని వానిగానమును వినుచున్నదా యనునటులు దానిధ్వని యెవరికిని గోచరించుటయే లేదు. తెనాలిస్టేషను కడ రైలు నిక్కముగా చప్పుడు మాని ఆఁగి నిలుచుండి పోయినది. కామకవి కవితాస్వరము రెండింతల వికాసముతో జనుల నాకర్షించినది. వినుటకే కాఁబోలు రైలు అక్కడ పదినిమిషము లెక్కువ ఆఁగినది.

శ్రుతిలేనిపాట కష్టమని రైలు మరల స్రుతిచేసెను. అతఁడీశ్వర లీలపై వ్రాసిన పద్యములు ప్రతినానిని పాటలోనికి కదిలించి వైచినవి. అతఁడు క్రమక్రమముగా వానిని చదివి చాలించెను.

'భాషాసంగీత'మని ఒకఁడు, 'భావసంగీత'మని ఒకఁడు 'Wave of bliss' అనిఒకఁడు, 'Gamut of Appolo' అని ఒకఁడు, 'Song of the Soul' అని ఒకఁడు కీర్తించిరి.

రుచిభేదములేక పదార్థమని ఒకటి ఉండదు. నిందలేక స్తుతి పూర్ణము కాదు. స్వరూపసాక్షాత్కారముచేసి భక్తుఁడు భగవంతుని దివ్య కళ్యాణ గుణములు నుతించి నుతించి నిందింప మొదలిడును. నుతి నిందలు రెండును మయినపుడే అది సమగ్రమగుచు యుండును.

అపు డచట వినుచున్నవారలలో పైగాణ్యకన్య శిరోమణి యగు అనంతకృష్ణశాస్త్రి అను కవిశేఖరుఁడయు వినివిని తుదకు కామకవిని చూచి "ఆ పద్య మెట్లు పఠించితి"రని యడిగెను.

"అయ్యా! నేనేమియు చదువుకొనలేదు."

"ఆసంగతిని మీకవిత్వమే చెప్పక చెప్పుచున్నది అనఁగా వాచ్యముగా చెప్పుచున్నది. మీరు దాఁచినఁ దాఁగదు అయినఁగాని మీకవిత్వము రాణింపదు. అది యటులుండె. మీరేమి చదివి దీనిని వ్రాసినారు?"

"అయ్యా! నాకవులు తోఁచినది; వ్రాసితిని. ఇఁకలు చెప్పుటకు, ఏమిచదువుకొనుట, కేమిపని?"

"ఓహో! వ్యాకరణమురాక కవిత్వమా! అది సపిండీకరణము; అలంకారము లేక కారము; పాకము లేక శోకము; శయ్య లేక కొయ్య; వ్యంగ్యము లేక భంగ్యము. కవిత్వమనఁగా గొల్ల సుద్దులా? నైషధము చూచితివా? చూచుకొలఁది దానినుండి వింతలు దొంతులుగా పుట్టుకొనివచ్చును. కవిత్వమనఁగా అది; అది విద్వత్కవిత్వము. —విద్వత్కవయః కవయః కేవలకవయః కేవలంకపయః" అని రెండుశ్లోకములు చదివి వ్యాఖ్యాన మనువదించి అందలి ఒకొక్కపదమునకు వ్యుత్పత్తి ప్రత్యయోత్పత్తి నిఘంటువులు, వ్యంగ్యవీచికలు, అలంకారములు, శయ్యలు, పాకములు మొదలగువానిని అనంతకృష్ణశాస్త్రి ఉపన్యసించుచుండఁగా బాపట్ల వచ్చెను. అతఁడు 'నాయనా! చెడిపోవుచున్నావని ఇంతవట్టు చెప్పితిని. ఇఁకనైననుచదివి విద్వత్కవివి కమ్ము' అనియెను.

"మీకడనే చదివికొనవలయునా?" అని కాలేజీ విద్యార్థు లనిరి. అనంతకృష్ణశాస్త్రి ఈష్యనే ఒకచూపుగా చూచెను.

అనంతకృష్ణశాస్త్రి శిష్యు లూరక కూర్చుండలేదు. "కామకవిగారూ! పంపుక అని ప్రయోగించితిరే; ఇదెట్లు సాధువు? అర్ధానుస్వార శకటరేఫ సాంకర్యము కలిగించితిరే? అసి కవిత్రయానుమతమా? 'దేవానాంప్రియ' శబ్దమును అన్యసమాసఘటితము చేసితిరే! అది అపాణినీయము!" అనుచు ప్రశ్నపరంపర పరఁగించిరి.

"అయ్యా! నాకవియేవియు రావు. నాకట్లులు తోఁచి నది; చెప్పితిని. లెస్సగా నున్నయెడల వినుఁడు; లేదా పోనిండు" అని కామకవి యూరకుండెను.

"కవిత్వమునకువ్యాకరణదోషములకును ఏమియు సంబంధము లేదు. వేమన్న పద్యములు కానందింతురు. తప్పులు పట్టరేల? వానిలో తప్పులు లేవా? పండితులు తప్పులనుకొనుట తప్పులతడకయే అది. కాని ఆతప్పుల నతిక్రమించి అందలికవిత్వ మత్యుత్తమైనది." అని కాలేజీ విద్యార్థులు స్వాతంత్ర్యవాదమును నెలకొల్పఁ దొడఁగిరి.

ఈవివాదమును సహింపనిదానివలె రైలు గుప్పుగుప్పుమని ధ్వనిచేయుచుఁ బట్టాలపై అనేక జర్జర స్వరము లుదయింప వాని శాసించుచందమున తానును అఱచుచు స్టేషనుముం దాఁగెను. అనంతకృష్ణశాస్త్రి శిష్యసమేతుఁడై దిగి పోయెను. కాలేజి విద్యార్థులు జయపెట్టుచు కామకవిని దింపిరి. కొంతవడికి రైలు అలపుసొలపులులేని తన నడకను క్రమ్మఱసాగించెను.

స్టేషనునుండి గ్రామములోనికి జనని ర్ఘరి బయలు దేఱినది. కామకవియే దానికడపటి బిందువు. అతఁ డేదియో లోప మొనరించిన వానివలెఁ బెండ్లి యిల్లు చేరెను.

3

కామకవికి పెండ్లిసందడియంతయు ముండ్లదండడి వలె నుండెను. అనంతకృష్ణశాస్త్రి చేసిన నింద ఒకమూర్తి తాల్చి అతని కనుల వ్రేలుచుండెను. అతఁడు:—

"ఆపరితోషా ద్విదుషాం
న సాధు మన్యే ప్రయోగ విజ్ఞానమ్;
బలవదపి శిక్షితానా
మాత్మ న్యప్రత్యయం చేతః"

అను పద్యము నూరక చదివికొనుచుండెను.

స్తుతింపుము; గుండేని యెగురును. నిందింపుము; బెండేని క్రుంగిపోవును. స్తుతిని తేనెనుండియు, నిందను తేనెటీఁగల ముండ్లనుండియు తీసియుందురు. ఈ రెంటికి చిన్ననాఁటనుండియు శాశ్వతికవైరము పోరు.

కామకవి స్తుతి కుబ్బలేదుకాని నిందకు క్రుంగిపోయెను. పండితు లన్నచో నతనికి భయమెత్తెను. పాణినియు నన్నయయు వ్యాకరణములు వ్రాయకుండిన నిటువంటివారి కెంతటి మేలు? అతనిలోనిపుడు పాణిని నన్నయాదులందు శ్రద్ధాబీజము పడెను. ఏమనఁగా పెండ్లికి వచ్చిన బంధువులలో పండితు లందఱు "కామకవీ! ఏమి చదువుచున్నావు?" అని అడిగినపుడు తాను గుటకలు మ్రింగుటకన్న నేమి ప్రత్యుత్తర మీయఁగలఁడు? శిష్యు

లను జూచినపుడు తన్నేమి వెంటఁబడి యడిగిపోదురో యని బెంగపడి వారికి దూరముగా వర్తించుచుండెను. శిష్యులు నిక్కముగా వేఁటకుక్కలు. వారు ఇతర శిష్యులను ఉడుములవలె వెంటాడుదురు. కామకవికి వారి గాటు బాగుగా తెలియును.

సదస్సున అవధానులు వేదముచెప్పిన పిదప, పండితులును శిష్యులును కొన్ని శ్లోకములతో ఆశీర్వదించి వానికి మూఁడు, నాలుగు, ఐదు, ఆఱు అర్థములు చెప్పినపుడు కామకవికి శాస్త్రమురాని లోపము అద్దమున చూపించినటులాయెను. అపు డతఁడు ముమ్మొదట గురువుగారికిని తనకును గలిగిన మార్గభేదమును స్మరించెను.

కామకవి ఇల్లు చేరెను. వివాదపడిన గురువుకడ చదువ నతనికి చిన్నతనము తోఁచెను. కొన్నాళ్లకు తిరుపతివెళ్లి అచటిపాఠశాలలో వ్యాకరణశాస్త్ర మారంభించెను. తీరుపాటయినపుడెల్ల కొన్ని వ్యాకరణసూత్రములను పద్యములలోనికి మార్చుచుండెను. అం దొకటి యుదాహరించుట అనావశ్యకము కాఁబోదు.

క. 'హశోఢ' యన ఝల్ పరంబున
ఘ్వాఢం బగుచోఁ బదాంత మొనరినచోనుక్,
హోఢా యగు 'లిహ్ + సు' అనక్
రూఢిగ 'లిఢ్' అగు బదారురుఘువులారా!

ఇటులే కువలయానంద మంతయు పద్యములుగా మాఱుచున్నది. అమరము బట్టీపెట్టి నోరికానుపదముల నేఱుకొనుచున్నాఁడు. ఇఁకఁ దనమానసము విశాలమయినపుడు చెప్పు ప్రతిపద్యమునందును ఏశ్లేషయో, ఏగూఢవ్యంగ్యమో, ఏప్రాసమో లేకుండ లేదు. తొల్లి తనపద్యములను వినిపించి ఇతరుల నానందపఱుచువాఁడు. కామకవిచుట్టు జనులు మూఁగుచుండువారు. ఇపుడో ఏకాంతమందు తన పద్యములు తానే చదివి తానే యర్థము చెప్పికొని తానే ఆనందించుకొనుచున్నాఁడు.

కొన్నాళ్లే కతనికి కవిత్వము చెప్పుటకే తీరిక లేకపోయినది. గురువుగారు చెప్పిన పాఠమును వినుట తాను మరల చూచికొనుట, ఇంకొకరికడ చింతనచేయుట, తెలివితక్కువవాని నొకనిచూచి వానికి తాను మరల చింతనచెప్పుట, వెనుకటి పాఠము లేకరువు వేసికొనుట, ముందుగ్రంథము చూచికొనుట. వీనితో నతనికి గాని గూడఁ బిల్చికొనుట కవకాశము లేకుండఁబోయినది. అతఁ డిపుడు *కవిత్వపు Vacuum అయినాఁడు.

కవిత్వ మెంతెంత అడుగు పట్టినదో శాస్త్ర మంతంత పెరుఁగుచువచ్చినది. కామకవి క్రమముగా భాష్యాంతము వ్యాకరణము, బాధాంతము తర్కము, అలంకారశాస్త్రము చదివికొన్నాఁడు. శాస్త్రాభ్యాసము పూర్ణమగు నపిదప ఇల్లుచేరెను. శిష్యులు పలువురు చేరిరి. అతనికి ఇపుడు పాఠములు చెప్పుటతో సరిపోవు చున్నది. నడుమనడుమ పూర్వవాసనల వలన ఒకటిరెండు పద్యములు చెప్పుచు వచ్చుచున్నాఁడుగాని వానిని శిష్యులు తక్క ఎవరును ఆలకించుట లేదు. పూర్వపరిచయమువలన ఇతరు లెవరేని విననారంభించినను పూర్తికాకమునుపె లేచిపోవుచు "జల మల్లిపోయినది" అని అనుకొందురు. కామశాస్త్రి వీరి కేమియు తెలియదని లోలోపల ననుకొనుచుండును. శిష్యులుమాత్రము గురువుగారు చెప్పిన నాటిస్యములను వారములకు వెళ్లినపుడు వారివారికబోధించుచుండువారు; కాని వారు 'మీకు కొబ్బరికాయలు పొలిదయ్యా, అరఁటిపండ్లు కావలయు'నని అనుచుండువారు. శిష్యులు, విద్వత్కవిత్వ మనఁగా 'గొల్లసుద్దులును సువ్వాలపాటలునా?' అని అనుచుండువారు.

౪

ఆంధ్రదేశమున శతావధానసభలు, అష్టావధానసభలు, ఆశుకవితాసభలు వేలపుట్టగా జరిగిన పిదప ఆలోచించి ఆలోచించి వ్రాసియుంచిన ఖండకావ్యములను, భావకవిత్వములను, పాటలను వినిపించు సభలు

---

* ౧. కవిత్వపు డొల్ల.

చిత్తవిత్తుగా జరుగుచున్నవి. ఒక ఉపన్యాసకునకు మఱొక యుపన్యాసకునకు పొత్తుకలియుట లేదు. వక్తలు చెప్పునది శ్రోతలకు తెలియుటలేదు. ఇంచుమించుగా ఆకాలమున కవిత్వపు అరాచకము ఉదయించినది. విమర్శకులు వింతవింతల సిద్ధాంతముల నెలకొల్పఁ దొడఁగిరి. అపు డెంతమంది కవులు బయలుదేఱిరో అంతమంది విమర్శకులును వారికి సహోదరులవలె బయలుదేఱి వారికవి తలమీఁద దీర్ఘ విమర్శముల వ్రాయుచుండిరి.

పూర్వపరిచితివలన కామకవికిఁగూడ ఒక సమితి తరఫున ఆహ్వానము వచ్చినది. ప్రకృతము కామకవి కడ తాను శాస్త్రాభ్యాసము చేయుకాలమున రచించిన పద్యములు తక్క మఱివిశేషపద్యము లేమియులేవు. అతఁడు వానిని వ్రాసియుంచుకొనలేదు గాని అతనికడ చినఁగని తగులఁబడని—ఎత్తుకొనిపోఁబడని—ధారణాగ్రంథ మొకటి కలదు. కామకవి తత్సామగ్రితో ఉపన్యాస వేదిక నెక్కెను. అతఁడాధారణాగ్రంథము విప్పి ఒకపద్యము చదివి దానికి వ్యాఖ్యాన మారంభించెను. ఒక్కొక్కపదమే నిర్వచించుచు ప్రయోగముల ఉదాహరించుచు తాత్పర్యము చెప్పుచుండెను. సభ్యు లొకరి మోము ఒకరు చూచుకొనుచుండిరి.

కొంతవడి కొకసభ్యుఁడు లేచి వినయముతో “అయ్యా, వ్యాఖ్యానము చెప్పనక్కఱలేని పద్యములు మాత్రమే చదువుఁడు. అథవా వ్యాఖ్యానమేని మానుఁడు” అని కోరెను.

కామకవి వ్యాఖ్యానముమాని మూలము చదువుచుండెను. ‘ఇది అరబ్బీ’అని ఒకఁడు, ‘పాండిత్యముయొక్క కవితావేషము’అనిఒకఁడు,‘Galvanised iron’అనియొకఁడు అఱచుటకు వెనుదీయలేదు.

అందఱు ‘కామకవి కామశాస్త్రి అయిపోయినాఁ’డనిరి. అగ్రాసనాధిపతియు కామకవియుఁదక్క సభ్యులెంతసేపొ లేరు. కామకవికి కవితాసమితుల కాహ్వానము మఱి రాలేదు.

కామకవి ప్రథమగురుపుత్రుతో వివాదమును, కాలేజీ విద్యార్థులస్తుతియు అనంతకృష్ణశాస్త్రి మందలింపును, నేఁటి సభ్యులయనాదరమును తలపోసి ‘లోకోభిన్నరుచిః’ అనుకొన్నాఁడు. అతనికి సభ్యులపై కొంచెమాగ్రహము కలుగకమానలేదు.“శాస్త్రవాసన యిసుమంతయు నెఱుఁగని వీరికేమి తెలియును? లోకమునకు నచ్చుపుస్తక మొకటి రచించి యచ్చొత్తించినఁగాని నాసంగతి వీరి కెఱుక పడదు” అని అతఁడు తలఁచెను.

అష్టాదశవర్ణనముల చిత్తా, విభావాను భావసంచారిభావ వ్యభిచారి భావముల లక్షణము, శబ్దార్థాలంకారములు, సర్వవ్యంగ్యములు, నిఘంట్వారణ్యానిలో అసూర్యంపశ్యములైన పదములు, బంధముల జాబితాలు కంఠబద్ధము లయియే యున్నవికావున అతఁడు వానిని ప్రతిపదమందు భావించి భావించి ప్రబంధరచనకుఁ గడఁగెను. విద్యార్థులకు వేళకు పాఠ మందుట లేదు;ఒక్కొక్క రోజున అసలు లేనేలేదు. ఇంటివా రెవరికిని వేళకు భోజన మందుటలేదు.

కొన్నాళ్లకొక ప్రబంధము తయారయినది. ఆలోచించి ఆలోచించి దానికి రెండు పేరులు పెట్టినాఁడు. ఒకటి ‘కవితా విజయ’మని; రెండు ‘కావ్యరాజ’ మని.

చూడవచ్చిన ప్రతిపండితుని పది రోజు లుంచుకొని వినిపింప మొదలిడినాఁడు. ప్రతిపదసారస్యమును త్రవ్వి చూపుచున్నాఁడు. పండితులందఱు‘అమ్మా’ అంటే ‘అమ్మా’అన్నారు. కామకవి ఒకనాఁడు పని కట్టుకొని పోయి అనంతకృష్ణశాస్త్రి కాప్రబంధమును వినిపించి ప్రశంసాపత్రికను తెచ్చికొనెను. కామకవి తనజన్మము సఫల మయిన దనుకొనెను. ఎవరు తనను నిందించిరో వారే తనను నుతించుటకంటె విజయము వేఱెచటనున్నది? దానిడబ్బు నదియే గడించుకొనుననుగర్వముతో ఏరాజునకు దానిని కృతియీయకయే అప్పు తెచ్చి ‘కవితా విజయ’మను మాఱుపేరుకల ఆ‘కావ్యరాజము’ను అతఁడు అచ్చు వేయించెను.

స్వరూపము దాల్చిన ఆసరస్వతి తనయింట నశి సించుటకు ఏబదిరూకలువెచ్చించి ఒక బీరువా నతఁడు వేయించి ఆపుస్తకముల నతిశ్రద్ధతో నతఁడు చక్కగా నందు పేర్చెను. పత్రికలలో అడ్వర్టైజ్‌మెంట్లకు కొన్నూఱు రూకలు వ్యయపఱిచెను. రిప్లైకార్డులు అచ్చొత్తించి గ్రంథభాండాగారముల కన్నిటికిఁ బంపించెను. నోటీసు లచ్చువేయించి కవర్లలో పెట్టి గొప్పవారికిఁ బంపించెను. పోస్టునకు విరామము లేని పని కలిగెను.

మొత్తము మీఁద పది పదేనుగురు పుస్తకమును వి. పి. గా పంపవలసినదని లేఖలువ్రాసిరి.

గ్రంథభాండాగారాధిపతుల కడనుండి "అయ్యా! మేము పది సంవత్సరములనుంచీ ఈభాండాగారమును నడుపుతూ వున్నాము. మేము విద్వత్కవులు రాసే పుస్తకాలకే ఎక్కువ ప్రాధాన్య మిస్తాము. జగత్ప్రసిద్ధులును విఖ్యాత కవులును అగు మీరు రచించిన ఈకావ్యరాజముచే మాభాండాగారము నలంకరించుకొనవలె నని తీర్మానించుకొన్నాము. అయితే సరస్వతి కుండే సహజ దారిద్ర్యముచే ఉచితముగా తమగ్రంథముదయచేయుఁడని ప్రార్థిస్తూ వున్నాము" అని రిప్లై ఉత్తరములు కామకవి కడకు ప్రవహింపఁ జొచ్చినవి.

మఱికొందఱికడనుండి—"అయ్యా! నేను గ్రంథములు కొనఁదగినంత ధనికుణ్ణికాదు; అయితే, చిన్నప్పటి నుండీ చదువుమీఁద వుండే ఆసక్తివల్ల ప్రతిగ్రంథమూ చూడాలనే ఆశ అధికంగా వుంది. ఎంతమంది ఎన్ని మాటలుచెపితే ఏమి ప్రయోజనం? తమకవిత్వానికి మిగ తావన్నీ పిపీలికాయమానాలు. ఈ కవరులోనే తాము గ్రంథం పంపడానికి పోస్టుబిళ్లలు పెట్టుకోవడ మైనది" అని ప్రార్థనలు వచ్చుచున్నవి.

ఇటువంటి ప్రార్థనాపత్రికలు చూచుకొనుటకంటె ధనపత్రమును చూచుకొనుటయే కామకవి కిష్టతరము. ఎటు చూచినను ఒకఆర్డరు కనఁబడుట లేదు. అతనికి బీరువాచూచుచో భయము పుట్టుచున్నది. అం దేవత్రు నిఱికింపను తావు లేదు. పైఁగా ఇంటిలో చాలస్థల మాక్రమించినది. రోజులు కడచిన కొలఁది పుస్తకముల మీఁద బూజు పెరుఁగుచున్నది. చెన్నాళ్ల కొకతూరి దుమ్ము పనిమొదల చెద లెక్కుచున్నది.

కామకవి పండువులలో విమర్శకుల నింటికి విందులకు పిలిచెను. కవిత్వము, కావ్యము, రసము, భాష ఈ మొదలగువానిపై తనపాండిత్యమును వెల్లడించి, తనకావ్యరాజములోని కొన్ని పద్యములు వినిపించి, వ్యాఖ్యలు కురిపించి దానిని పత్రికలలో విమర్శింపవలసినదని ప్రస్తావించెను. విమర్శకులు కావ్యరాజముపై దీర్ఘవ్యాసములువ్రాసి పత్రికలకుఁ బంపిరి. కాని ఏపత్రికయు ఆవ్యాసములను ప్రకటింపలేదు. కామకవి ఆర్డర్లకు నిరీక్షించెను గాని వ్యర్థమాయెను. "ఇన్నిరూపాయలుపోసి అచ్చు వేయించితినిగాని అచ్చుఖర్చైన మళ్లీ లేదు" అని చింతించెను. బీరువాతలుపు తీసి చూచినపు డతనికాపుస్తకములు ఎర్ర దేవతలాస్త్ర ములవలెఁ గానఁబట్టుచున్నవి. మచ్చునకు కొన్ని యిచ్చుచో వ్యాప్తికలుగునను నమ్మకముతో ఉచితముగాఁ గోరిన వారి ఉత్తరములు వెదకి కొన్ని సన్మానముగా పంపినాఁడు; కాని అవికొన్నాళ్లకు తిరిగివచ్చినవి. "అయ్యయో!— కవనప్రామాణ్యావాదాయ మత్కవిత్వాపహారిణే" అని యనుకొన్నాఁడు.

శిష్యులు కవిత్వమునకు కావ్యరాజము పాఠము చెప్ప మొదలిడినాఁడు. మొదట ప్రశ్నమడుగునప్పుడే తన కొత్త కోపము వచ్చునదో కవిత్వము చెప్పనేర్చిన కొందఱు శిష్యులకు తనపైని అంత కోపము నిచ్చెను. ఆకోపమే వారి లోని కవితావాసనను పూర్తిగా జాగరిల్లఁ జేసినది. మఱివారికి పాఠము చెప్పనక్కఱలేకపోయినది; కాని, కవితావాసన లేనిశిష్యులు కావ్యరాజమునే ఒకశాస్త్రముగా పఠింపఁ దొడఁగిరి.

కామకవి ఇప్పుడున్నచోట శిష్యులుమాత్రము 'మీరును మీ అనుయాయులును' ప్రతి పుస్తక శాలలోను "కావ్యరాజము కలదా? కావ్యరాజము కలదా?" అని పలుమాఱులుఅడుగవలసినది' అని ఉత్తర

ములు వ్రాసెను. వారిలో నెవ్వరును గురువాక్యమును జవదాటలేదు. పదిమంది పదిపర్యాయములు అడుగుట తోడనే కావ్యరాజములకు (Demand) ఉన్నదని షాప్ కీపర్ల మనస్సులకు నాటినది.

అపుడే ఆంధ్రపత్రికలోను కృష్ణాపత్రికలోను 'కావ్యరాజము; ఇది యొక మహాకావ్యము; విద్వత్కవు లయిన కామశాస్త్రిగారిచే విరచితము; విమర్శకశేఖరు లైన విశంకటశాస్త్రిగారిచే విమృష్టము; కొలఁది ప్రతులే కలవు; ఈనెలలోఁగా తీసికొను వారికి రెండురూకలు మాత్రమే. వలయువారు గ్రంథకర్త కామకవిగారికి, బెజ వాడ అని వ్రాసినఁ బడయఁగలరు' అని చిత్రమైన డిజైనుల మధ్య అడ్వర్టైజ్మెంటు ఆకర్షకముగా మఱల ప్రకటింప బడినది.

పుస్తకములకు ఆర్డర్లు రాఁదొడఁగినవి. కామకవి కత్తెర చేత పుచ్చుకొని కాకితములు కత్తరించి పాకెట్లు కట్టి వి. పి. లు పంపెను. కామకవి బీరువా సగము కాళీ అయి అంగళ్ల బీరువాలలో క్రిక్కిఱిసినవి. అచ్చోటినుండి అవి విముక్తి కాలేదు. ఇపుడు దుకాణదారులు వాని విముక్తికి తీవ్రముగా ఆలోచించుచున్నారు.

విబుధాలాపము

కల్లూరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు గారు

శ్రీలలనాధినాథ! బుధసేవితపాదసరోజయుగ్మ! ప్ర
క్షాలిత సర్వదైత్యకుల గర్వ! నమస్కృతు లయ్య నీకు, వి
శ్వాలయ! కావవే వరద! పారములేని విపత్పయోధిలో
దేలుచు మున్గుచున్న మము దేల్చి దయామయ! దీనరక్షకా!

ఉ. కొండల నెత్తినావు మును గొల్లలకుం జెలికాడవై మహో
ద్దండ గభీరఘోరతర దర్ప ఫణీంద్ర ఫణాంతరంబులం
దాండవ మాడినావు సముదగ్ర పరాక్రమ! యాదవాస్యునిం
భండనమందు గూల్చు టొక భారమె నీకు నజాండరక్షకా!

శా. చింతంజేసి భవద్దయామృతరస శ్రీబిందుసందోహముం
బొందంజేతువు *పాదుకట్టినయిన స్వ్యార్ణోన్నతు ద్దేవ! మా
యం దింతైన కృపారసం బిడవు మాయాలాప మాలింప వే
మెందు న్నోచెదువార మీ విటు లుపేక్షింప న్నిలింపాశ్రయా!

మ. స్థిరత న్ముప్పదిమూడుకోట్ల విబుధు ల్దిక్పాలు రర్కాదులుం
సరవిం స్వోన్నతి కర్హమైనగతి దాస్యంబందు వర్తింప ము

* పాదుకట్టి: మురళి అని అర్థాంతరము గ్రహించునది.

ష్కారుడై శాసన మిచ్చి సర్వసుమనస్సామ్రాజ్య సంపత్పరం
పరలన్ హాయిగ నోల లాడెడు నహో పాపాత్ము దౌర్జన్యముల్!

శా. ఆలోకాంతముల న్వెలుంగు తన రాజ్యంబందు నందంద దు
శ్శీలుం డీతడు రాక్షసానుచరులన్ శిక్షించి నిల్పెన్ రమా
లోలుం భక్తి భజించు శాంతుల తపోలోలాత్ములన్ యోగస్త్రీ
స్త్రీలం బాధల నొంప నాజ్ఞనిడె నిక్కి ద్రప్రతాపంబునన్.

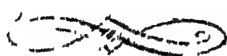
ఉ. జ్ఞాన మొకింత లేక సదసత్సువిచారవిహీనుడై కను
ల్గానక సస్యపూరుషుని గాసగ బెగ్గిలు పట్టి చేనతా
మానవతీ వితానముల మానములన్ హరియించె నూరికే
మానునె వారి కుట్టుసురు మాడ్చునుగా మొదలంట వీనినిన్.

చ. సురుచిర వస్త్రజాలముల సుందరహారమణీ విభూషితా
త్యుపుతర వస్తుజాలముల నొయ్యన జూపుచు నాసగొల్పి నా
రరమరలేక ధర్మనిరతాత్మత వర్తిల జూచి వారలన్
పరిసరి రీతుల న్మిగుల బాధల బెట్టెడు నీచ డక్కటా!

శా. చేతన్ పెన్నెరు లూని యీడ్చి చెరలన్ జేర్పించి మానంబులన్
పాతివ్రత్యములన్ హరించి కుమతి ప్రావీణ్యత న్మించి త
త్త్రాత ల్గన్పడకుండ జేసిన తదుద్యత్తీవ్ర శోకానల
ప్రోతల్ హాహారుస నేడ్చుచుందు రబలల్ పూర్ణాస్రనేత్రాంతలై.

ఉ. ధీరత మెల్లి డిందువడె వెల్బడి జెమిక నీకు వీడునున్
ఘోరుడు రాక్షసప్రభుత ఘోరము దేవతలేలుభూమి యం
దారసి చూడ సర్వవిబుధార్హములైన సమస్తశోభనా
చార పరంపరాళి కిట సత్యము ముప్పు ఘటిల్లె నీశ్వరా!

శా. చెప్పన్ లేమిక వాని దుండగములన్ జెప్పన్ భయం బయ్యెడిన్
తప్పన్ ల్సేసితి రంచు బందెల మమున్ దండించు నీచస్వమా
చొప్పల్లా నెటులైన విన్ననకటా వోద్యాం బహో క్రూరుడో
యప్పా! దిక్కిక నీవె సుమ్ము ధరపై నప్పాపుని న్గూల్పగన్.

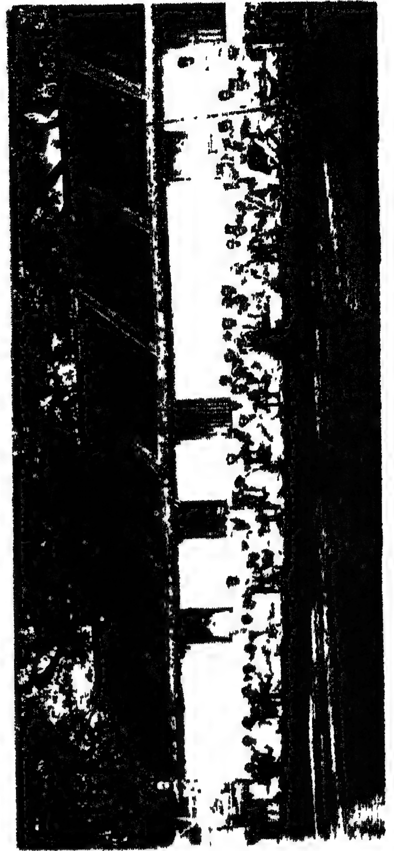

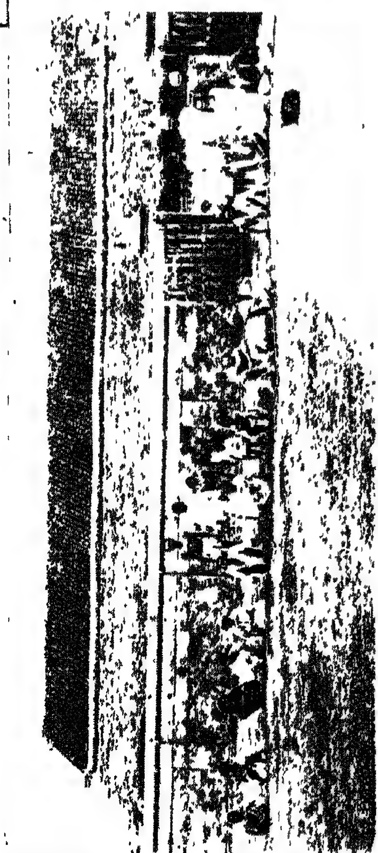

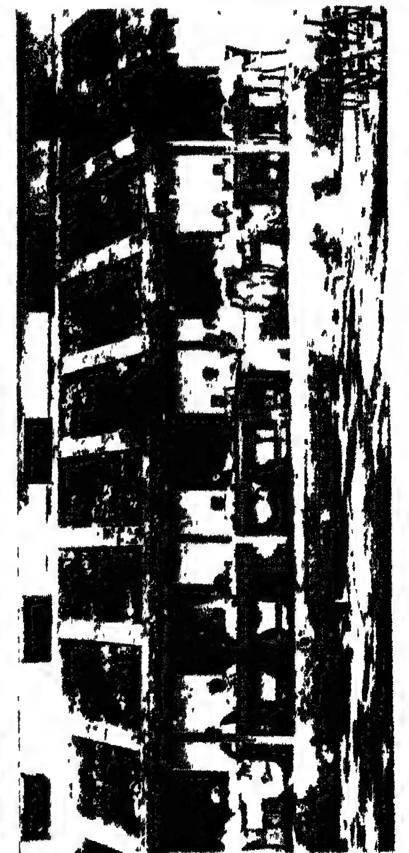

వ్యాసకర్త.

దక్షిణాఫ్రికా సమస్య

సింగంపల్లి వేంకటాద్రి గారు

ఎందఱో భారతీయులు మాతృదేశమున జీవనము చేయజాలక విదేశములకు బోవుచున్నారు. ఇట్లు పోవుటకే వలసపోవుట యని చెప్పుదురు. భారతీయులు పోవు వలసరాజ్యములు నానావిధ శీతోష్ణమండలములం గలవు. ముఖ్యములగు వలసరాజ్యములు నేటాల్, ట్రాన్స్‌వాల్, కేప్ ప్రావిన్స్, ఆరంజి ఫ్రీస్టేట్, ఉగండా, కెన్యా, మారిషస్, జమైకా, ట్రినిడాడ్, సెంట్ లూసియా, గ్రెనడా, సెంట్ విన్‌సెంట్, సెంట్ కిట్సు, ఫిజీ దీవులు, బ్రిటిష్ గయానా, ఫ్రెంచి గయానా, డచ్చి గయానా, ఫ్రెంచిస్థానము లగు మార్టిన్ క్వి, గాడిలుప్, రీయూనియన్, సెంట్ క్రాయ్, సింహళము, పెనాంగ్, సింగపూర్, మలయాద్వీపకల్పము మొదలగునవి. ఈరాజ్యములలో మొదటినాల్గును దక్షిణాఫ్రికా యూనియను లోనివి. ఈయూనియనులోనున్న భారతీయుల స్థితిగతులను గుఱించి వ్రాయుటయే యీవ్యాసముయొక్క ప్రధానోద్దేశము.

ప్రస్తుతము నేటాలులో 1 లక్ష 40 వేలు భారతీయులును, ట్రాన్సువాలులో 12 వేలును, కేప్‌రాష్ట్రములో 8 వేలును, ఆరంజి ఫ్రీస్టేటులో 200 భారతీయులు గలరని అంచనా వేయబడినది. వీరిలో 100-కి 67.27 గురు దక్షిణాఫ్రికాలో పుట్టినవారుగను, మిగిలినవారు భారతమునుండి వెడలిపోయినవారుగను నున్నారు. మొత్తముమీద వీరందరు భారతీయులుగనే పరిగణింపబడుదురు. భారతీయులు నేటాలునకు వలసపోవుట 19-వ శతాబ్దము నుండియే యారంభించిరి. నేటాలుయొక్క విస్తీర్ణము 17 వేల చదరపు మైళ్లు. 1842-వ సంవత్సరమున నీ రాజ్యము బ్రిటిష్‌వారి స్వాధీనమయ్యెను. అంతకుపూర్వ మియ్యది డచ్చి బోయర్లచే నాక్రమింపబడియుండెను. 1872-వ సంవత్సరమున నేటాలులోనున్న భారతీయులసంఖ్య 5700. 1892 సంవత్సరముననున్న భారతీయులసంఖ్య 38,365. వీరిలో కొందఱు కూలివలనను, మిగిలినవారు వర్తకమువలనను, భూస్వాములై వ్యవసాయమువలనను జీవనముచేయుచుండిరి. భారతీయు లేటేట నేటాలునకు వందలకొలది, వేలకొలది వలసపోవుట కారంభించిరి. ఈ విధముగా బోవుటకు నేటాలురాష్ట్రప్రభుత్వమువారును, దక్షిణాఫ్రికా యూనియన్ ప్రభుత్వమువారును, ఇండియాప్రభుత్వమువారును ముఖ్యప్రోత్సాహకులుగ నున్నారు. 1860 మొదలుకొని 1908 వఱకు వలసపోవు భారతీయులకు ఎట్టినిర్బంధములును, ఆటంకములును లేకుండెను. 1860 మొదలుకొని 1880,1885 వఱకు దక్షిణాఫ్రికా శ్వేతజాతులవారు భారతీయులను మిగుల నాదరించుచు, వారికి కావలసిన సదుపాయములెల్ల నేర్పాటుచేయుచు నివేశములకు స్థలముల నయితము నుచితముగా నిచ్చుచు మిగుల బ్రోత్సహించుచుండిరి. అనేకపర్యాయములు యూనియన్‌ప్రభుత్వమువారును, ఇండియాప్రభుత్వమువారును దక్షిణాఫ్రికాలోని శ్వేతజాతులకును, శ్వేతేతరులకును రాజకీయములందుగాని, పౌరసత్వపు హక్కులందుగాని, మరియేయితర విషయములందుగాని ఎట్టిభేదములు చూపబడవనియు, ఎల్లరు సమానులుగ నెంచబడుదురనియు బహిరంగముగా బ్రకటించియుండిరి. ఆకారణమున భారతీయులు మఱింత యుత్సాహముతో వలసపోవుటకు సాగించిరి. భారతీయులలో పెక్కండ్రు స్వతంత్రించి గొప్పగొప్పవ్యాపారములు చేయుటకును, విశేషభూములు సంపాదించి ధనికులగుటకును మొదలిడిరి. వీరిక్రమాభివృద్ధిని, వర్తకసరళిలో కలుగుచున్న పోటీని జూచి శ్వేతజాతులవారు సహింపజాలక భయవిహ్వలచిత్తులై భారతీయుల నిర్బంధపెట్టుటకు నారంభించిరి. ఈభారతీయులలో చాలభాగము సింధుదేశపు మహమ్మదీయులును, పశ్చిమతీరప్రాంతములవారు నైయుండిరి. 1900 సంవత్సరమే నిర్బంధశాసనములకు మొదలు. నేటాలు ప్రభుత్వమువారు భారతీయుల నేవిధముగనైనను దేశమునుండి వెడలగొట్టుటకు బూనుకొనిరి. ఈకారణమున దక్షిణాఫ్రికాయందును, ఇండియాయందును భారతీయులలో నాందోళనము బయలుదేరెను. ప్రజానాయకులు ప్రభుత్వమువారిని వలసపోవుపద్ధతి రద్దుచేయునట్టి శాసనముల నేర్పఱుప ఒత్తిడిగావింపసాగిరి. అయినను ఇంతకుపూర్వమునుండి యచ్చటనున్నవారి కష్టములు గట్టెక్కు టెట్లు! రెండు మూడుతరములనుండి నివాసము లేర్పఱచుకొనిన భారతీయసంతతివారు తమవాణిజ్యమును, పెట్టుబడిధనమును, భూవసతిని వదలి భారతభూమికి రా నిచ్చగింతురా! వీరిలో పెక్కండ్రు హిందూదేశ

పెట్టినో యెఱుంగరు. భారతీయసాంప్రదాయములును, భాషలును, ఆచారవ్యవహారములును వారికి కేవలము నూతనములు. దక్షిణాఫ్రికాయే వారికి మాతృభూమిగా నుండెను. వారెట్లు హిందూదేశమునకు రాఁ నెంచెదరు ? ఇయ్యది కేవలము అసంభవము. 1908 సంవత్సరమున కర్జనుప్రభువంటి యభిమాని వలసరాజ్యములగుఱించి ప్రసంగించుచు "భారతీయులను మనము వలసరాజ్యములకు బంపుచున్నాము. వారి శరీరకష్టములవలన నవి భాగ్యవంతములును, సస్యవంతములు నగుచున్నవి. కాని అచ్చటి శ్వేతజాతులు భారతీయులను కుక్కలను గొట్టునట్లు కొట్టుచున్నారు. భారతీయులు తాము చేయు నేరములకు హింసింపబడుట, శిక్షింపబడుట లేదు. వారుచేయు పరోపకారమునకే శిక్షింపబడుచున్నారు. వారు శాంతస్వభావులు, పరిశ్రమాభిలాషులు, ధనమును కూడబెట్టు స్వభావముకలవారగుటచేతనే శ్వేతజాతులకు కంటకప్రాయు లగుచున్నారు" అని చెప్పియుండెను. ఆసందర్భమునందే కర్జనుప్రభువు 'ప్రతిభారతీయుఁడును దక్షిణాఫ్రికాయందు బ్రిటిష్‌సామ్రాజ్యపతాకమును సుస్థిరముగ నెలకొల్పుటలోను, దక్షిణాఫ్రికా భూ వాణిజ్య ఖనిజసంపదల నభివృద్ధిచేయుటలోను తనకు పాలు, బాధ్యత యుండెనని గుఱుతెఱుంగు' నని చెప్పియుండెను. భారతీయులు చెమటనూడ్చి దక్షిణాఫ్రికాలోగల మహారణ్యముల నాశనమొనర్చి సస్యవంతములగు భూములుగ జేసియు, రైలుమార్గముల నిర్మించియు, గనుల త్రవ్వియు, కాలువలు త్రవ్వియు భాగ్యవంతమైన దేశములలో నొకటిగా జేసియుండిరి. అట్టివారిని శ్వేతజాతులు దక్షిణాఫ్రికానుండి వెడలగొట్టుటకు యత్నించుటవలన వారిస్వార్థపరత్వము, కృతఘ్నత వెల్లడియగుచున్నది. ఏఱుదాటి తెప్ప తగులబెట్టుట యన నిదియే కాబోలు! బోయరుయుద్ధములలో బ్రిటిష్‌వారు భారతీయులసహాయత విశేషముగ గైకొనియుండిరి. ఐనను భారతీయులకష్టములు సమసినవికావు. భారతీయు లెంతసహనము, కష్టసహిష్ణుత గలవారైనను ఎంతకాలమని యోపికబట్టగలరు? తుదకు 1914 సంవత్సరమున గాంధిగారి నాయకత్వముక్రింద సత్యాగ్రహపద్ధతి నవలంబింపసాగిరి. 1-1-1914 తేదీన గాంధిగారు దేశాంగమంత్రి కొకలేఖను వ్రాయుచు దానిలో భారతీయుల కష్టపరంపరలను ప్రస్తావించినట్లు వ్రాసి వానిని తొలగింపఁ గోరెను. కాని ఎంతకాలమునకు న్యాయము ప్రసాదింపబడకుండెను. అందుచే భారతీయు లందఱు సమ్మెకట్టి సత్యాగ్రహము పూనిరి. ఇట్లు జరిగినమీఁదట కొంతకాలమునకు సంధి పొసగెను. దీనినే 'గాంధి-స్మట్సు అగ్రిమెంటు' అని చెప్పుదురు. ఆయొడంబడికయందలి నియమములు కాలక్రమమున భంగ మొనర్పబడుటయే కాక మీఁదుమిక్కిలి మఱికొన్నిచిక్కులు కలుగుట సంభవించెను. కారణాంతరములచే గాంధిగారు మాతృదేశమునకు వచ్చుట తటస్థించెను. ఆతరువాత భారతీయులస్థితి మఱింత దుర్భరమయ్యెను. హిందూదేశమున భారతశాసనసభయందు వివిధపక్షములవారును దక్షిణాఫ్రికాప్రభుత్వమువారి చర్యలను తీవ్రముగ ఖండించుచు నుపన్యసించిరి. దక్షిణాఫ్రికాయందును భారతీయులు బహిరంగసమావేశము లేర్పఱచి తీవ్రముగ మాట్లాడుచు వచ్చిరి. దక్షిణాఫ్రికా బ్రిటిష్‌సామ్రాజ్యాంతర్గతదేశములలో నొకటియయ్యును, బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారు తగినశ్రద్ధ వహించి తీవ్రమైన చర్య దీసికొనకయుండిరి. దీనివలన నాంగ్లేయుల సంకుచితదృష్టి, పక్షపాతబుద్ధి తేటతెల్లము కాగలవు. పోలక్ వంటి ప్రముఖు లాంగ్లేయులు కొంచెముగా భారతీయుల కష్టముల బాప యత్నించుచు వచ్చిరి. 1918లో ఇంపీరియల్ వార్ కాన్ఫరెన్సులో మాట్లాడుచు సందర్భవశమున 'బర్టన్' దొరగారు ఈ విధముగా జెప్పియుండిరి: "దక్షిణాఫ్రికాలో నున్న జనులలో నధికసంఖ్యాకులు భారతీయులుగ నున్నారు. వారు మంచిప్రవర్తనగలవారుగను, శాసనబద్ధులుగను నున్నారు. అట్టివారిని శ్వేతజాతులు పశుప్రాయులుగ జూడక తమతో సమానముగా జూచుట క్రమమును, న్యాయమును నైయున్నది." ఇట్టివారు పార్లమెంటునందు మఱికొంద ఱుండిన భారతీయుల కష్టములు కొంతవఱకైనను తొలగింపబడెడివే!

1926 సం.న ఇండియాప్రభుత్వమువారొక రాయబారవర్గ మేర్పఱచి దక్షిణాఫ్రికాకు పంపియుండిరి. వారిలో నధికసంఖ్యాకులు శ్వేతవర్ణులే. దీనినే 'పాడిసన్ డెప్యుటేషన్' అనియు నందురు. వీరు అచ్చట భారతీయుల స్థితిగతుల విచారించి ప్రభుత్వమున కొక నివేదన నంపియుండిరి. దానిలో భారతీయుల యగచాట్లు చాలవఱకు వ్రాయబడెను. వానిలో కొన్ని యుదాహరించెద: "సార్వభౌముని ప్రజలలో శ్వేతవర్ణులకంటె భారతీయులు చాల హీనముగ నున్నారు. వీరికంటె సార్వభౌముని శత్రువర్గములో జేరిన శ్వేతవర్ణు లెక్కుడు స్వాతంత్ర్యము, హక్కులు గలిగియున్నారు. ఒక కేప్‌రాష్ట్రమున తప్ప మిగిలినవానిలో భారతీయులకు రాజ్యాంగమునందెట్టిహక్కు, జోక్యములు లేవు. నేటాలురాష్ట్రమున నిదివఱకు భారతీయు లనుభవించుచున్న మునిసిపాలిటీహక్కులు, బాధ్యతలు 1924 సంవత్సరమున తొలగింపబడెను. 1919 సంవత్సరమున నేర్పఱుపబడిన ఏషియాటిక్ అమెండుమెంటు ఆక్టు వలన భారతీయులు నివాసస్థలములుతప్ప మఱియేయితరభూవసతులను సంపాదింపకుండునటులు చేయబడెను." ఇవిగాక వారియభిప్రాయములు మఱికొన్ని గలవు. వ్రాయుటకు స్థలాభావముచే శంకించుచున్నాను. ఇండియాప్రభుత్వమువారి యాహ్వానముపై దక్షిణాఫ్రికాప్రభుత్వమువా రొక రాయబారవర్గమును గత సెప్టెంబరు, అక్టోబరు మాసములలో బంపియుండిరి. వారు దేశమునందుగల ముఖ్యపట్టణముల సందర్శించి భారతీయుల నాగరికత, పరిశ్రమాభివృద్ధి, వర్తకవ్యాపారసరళి మొదలగునవి గ్రహించియున్నారు. వారికి ప్రజాపక్షమున గాంధిమహాత్ముఁడును, సరోజనీదేవియు స్వాగతమిచ్చియుండిరి. 1926 డిసెంబరు నెలలో కేప్‌టౌను అనునగరమున రౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్సు ఒకటి

జరుగునట్లు నిశ్చయింపబడెను. ఆసమావేశముయొక్క కార్యక్రమము జూచుటకును, భారతీయులదుస్థితి వీలగునంతవఱకు తొలగించుటకును మహోదారుడగు సి.యఫ్.ఆండ్రూసుగారు బయలుదేరియుండిరి. ఈరౌండ్ టేబిల్ కాన్ఫరెన్సులో ఇండియాపక్షమున ప్రాతినిధ్యము వహించుటకు హబీబుల్లాఖానుగారును, శ్రీనివాసశాస్త్రిగారును, పాడిసన్‌గారును నియమింపబడవచ్చునని యీవ్యాసము వ్రాయునాటికి ఊహింపబడెను. ఈసమావేశముయొక్క ఫలిత మెట్లు పరిణమింపనున్నదో చూడవలసియున్నది. దక్షిణాఫ్రికా యూనియనులో జేరిన వివిధరాష్ట్రములందు భారతీయులపై ప్రయోగింపబడుచుండిన శాసనావళిని ఈక్రింద క్రమముగా వ్రాయబూనితిని.—

ఇమిగ్రేషన్

1913 సం. 22 ఆక్టు ననుసరించి మంత్రివర్గమున కీయబడిన అధికారములబట్టి ఇండియనులు వలసవచ్చుటకు తీవ్రముగ నిషేధింపబడుచున్నారు.

1908 సం. 36 ఆక్టుప్రకారము రెజిస్ట్రరుసర్టిఫికేషన్ గలవారుగాని, వారిభార్యలుగాని, పదునారేండ్లలోపువయస్సుగల పిల్లలుగాని ట్రాన్సువాలులో ప్రవేశించుటకు హక్కు గలదు.

దక్షిణాఫ్రికా యూనియన్‌లో గల నానారాజ్యములలో నేదైన నొకరాజ్యమున ప్రవేశించుటకు, నివసించుటకు హక్కుకలిగినంతమాత్రమున అన్నిరాష్ట్రములలో ప్రవేశించుటకును, నివసించుటకును హక్కుగలవని ఎంచ వీలులేదు. ఈశాసనములకును మనదేశములో ఏనాది, ఎఱుకల సెటిల్‌మెంట్లవిషయమై నిర్మింపబడిన శాసనములకును గల వ్యత్యాస మేమియు లేదు.

అనుమానింపబడినవా రందఱు వారంటు లేకుండగనే అరెస్టు చేయబడవచ్చును. అట్టివారు జరీమానాగాని, మూడుమాసములు శిక్షగాని విధింపబడి దక్షిణాఫ్రికా యూనియనునుండి వెడలగొట్టబడుదురు. (1908 సం. 36 ఆక్టు 6 సెక్షన్) కొన్ని నేరములక్రింద శిక్షింపబడినవారు యూనియనునుండి వెళ్లగొట్టబడుటయుగలదు. (22 సెక్షన్)

ఆరంజిఫ్రీస్టేటులో ఇంటినౌకరులుగ నుండగోరిన భారతీయులుమాత్రమే ప్రవేశించుటకు వీలుండును. మిగిలినవారు నిషేధింపబడుదురు.

ట్రాన్సువాలులో రాజ్యాంగ, మతవిషయములందు శ్వేతజాతులకును శ్వేతేతరులకును ఎట్టిసమానప్రతిపత్తులుగల హక్కు లుండజాలవు.

ట్రాన్సువాలులో శాసనసమ్మతముగ నివసించుచున్న భారతీయులలో మగవారందఱు స్మట్సు-గాంధియొడంబడిక ననుసరించి యివ్వబడు నివాసయోగ్యతాపత్రమును గాని, 1908 సం. 36 ఆక్టు ననుసరించి యివ్వబడు రిజిస్ట్రేషన్‌సర్టిఫికెటుగాని దగ్గఱ నుంచుకొని పోలీసు లేక మఱియేయితరఉద్యోగిగాని కోరునప్పుడెల్లను చూపి తీరవలయును. తాత్కాలికముగనైనను వచ్చి, పోవు భారతీయ మతగురువులుగాని బోధకులుగాని ట్రాన్సువాలులో నున్నంతవఱకు పై జెప్పినట్టి ప్రవేశహక్కుపత్రము పొందియుండవలయును.

స్త్రీలుగాని, పదునారేండ్లలోపు పిల్లలుగాని ప్రభుత్వోద్యోగియులు కోరినమీదట లెమ యజమానులు, తండ్రులు ఫలానివారని నిర్ధారణ చేసితీరవలయు. ఇట్టిపత్రములు లేని భారతీయు లెవరైనను శిక్షాపాత్రు లగుటయేకాక యారాష్ట్రమునుండి వెడలగొట్టబడుదురు.

నివాస విషయములు

ట్రాన్సువాలులో వార్డులలోగాని, ప్రత్యేకముగ నేర్పఱుపబడు ప్రదేశములలో గాని కాపురములుండ వీలుండును. పై ప్రదేశములలోగాక తదితరస్థలముల నేవిధమైన స్థిరాస్తి కలిగియుండరాదు. పైజెప్పినవార్డులుగాని, నివాసస్థలములు గాని మునిసిపాలిటీహద్దులలో జేరినవిగానుండి, నెలనెలకు పన్నులిచ్చుచు, నెలనెలకు టెన్యూరు (Tenure) పొందవలయు.

నేటాలులో ఇటీవలవఱకు ఇన్‌డెన్‌చర్ పద్ధతిమీద పోని భారతీయులందఱు కాపురములుండు స్థలములవిషయమై యెట్టినిర్బంధములు లేకుండెను. కాని అచ్చటను ట్రాన్సువాలులోవలె ప్రత్యేకపు గూడెములలో నుండవలసినట్టి నిబంధనలు కాలక్రమమున చేయబడుచున్నవి. ఆరంజిఫ్రీస్టేటులో ఊడిగముచేయు భారతీయులుతప్ప తదితరులు ప్రవేశించుటకుగాని, కాపురములుండుటకుగాని వీలులేదు.

వ్యాపారవిషయము

ట్రాన్సువాలులో భారతీయులు నివసించుటకు అర్హతగలిగినంతమాత్రమున వ్యాపారము చేయబూనరాదు. పట్టణములలో వ్యాపారము చేయదలచిన భారతీయులు గవర్నమెంటు రెవిన్యూ లైసెన్సును, మునిసిపాలిటీ లైసెన్సును పొందవలయు. ఆహారపదార్థము లమ్ముటవిషయములో లైసెన్సు ఇచ్చు హక్కులు మునిసిపాలిటీలకు మాత్రమే కలవు.

గోల్డ్‌లా ననుసరించి ఇండియనులు మొదలగు శ్వేతేతరులు నగలవ్యాపారముగాని, స్వర్ణకారకవృత్తిగాని, రత్నములబేరముగాని చేయరాదు. ఇండియనుల స్వాధీనములోనుండు ప్రదేశములందుదొరకు గనులపై వారి కెట్టిహక్కు అధికారములు లేవు.

నేటాలు

1905,1906,1909,1913 సంవత్సరములలో గావించిన 'డీలర్సు లైసెన్సుఆక్టుల' ననుసరించి వ్యాపారముచేసికొనుటకు పొందవలసిన లైసెన్సులు ఇచ్చు అధికారము 'లైసెన్సుఆఫీసరు' అను నొక ప్రభుత్వోద్యోగిహస్తమున నుండును. అతను చిరకాలమునుండి వ్యాపారము

చేయుచున్నట్టికాని, క్రొత్తగా వ్యాపారము చేయదలచినట్టికాని భారతీయులకు లైసెన్సులు ఇవ్వక త్రోసివేయవచ్చును. అతని యుత్తర్వులపై లైసెన్సుబోర్డునకు అపీలుచేయవచ్చును. కాని ఆబోర్డు సభ్యులెల్లరు శ్వేతముఖులే. వారిలో విశేషభాగము వ్యాపారస్థులుగ నుందురు. నేటాలులో ఇండియనులు వ్యాపారముచేయుటకు ఎన్నియో ఆటంకము లుండును.

కేప్‌రాష్ట్రము

ఇచ్చట వ్యాపారవిషయములో తీవ్రమైన నిర్బంధము లంతగా లేవు గాని ముందుముందు ఏర్పడు సూచనలు గలవు.

విద్యావిషయము

ట్రాన్సువాలు 1917 సం. 25 ఆక్టు ననుసరించి శ్వేతేతరులు ప్రాథమికవిద్యాలయములందు మాత్రమే చదువ నర్హులు.

కేప్‌రాష్ట్రములో ఇండియనుబాలుర బాలికలు చదువ నెంచిన అచ్చటి యాదిమనివాసులకు (నీగ్రోలకు) ప్రత్యేకింపబడిన పాఠశాలలో చదువ వీలుండును.

నేటాలులో శ్వేతజాతులవలె శ్వేతేతరులకు పెద్దవయస్సు వచ్చునంతవఱకు చదువ నర్హతలేదు. నాల్గవతరగతివఱకుమాత్రమే చదువ వీలుండును.

ప్రయాణసౌకర్యములు

దక్షిణఆఫ్రికాయందలి రైల్వేలు అన్నియు యూనియనుప్రభుత్వమువారివే. భారతీయప్రయాణికులు అచ్చట యాదిమనివాసులకు, ఇతరనల్లజాతులకు ప్రత్యేకముగా నిర్మింపబడు బండ్లలోమాత్రమే ప్రయాణము చేయవలసియుండును. భారతీయులలో గౌరవవంతులుగ నుండువారు శ్వేతేతరులకు ఏర్పఱుపబడిన రిజర్వుకంపార్టుమెంటులలో ప్రయాణముచేయవచ్చును. కొంతకాలముక్రిందట నల్లజాతిప్రయాణికులు ప్లాటుఫారములపై ప్రత్యేకపుత్రోవల నుంపబడిరి.

ట్రాముబండ్లు

జోహన్సుబర్గు, ప్రిటోరియావంటి ప్రధానపట్టణములలో నుండు ట్రాముబండ్లు మునిసిపాలిటీవారివిగ నుండినను వానిలో ప్రయాణము చేయదలచిన నల్లవారు వెనుక ప్రత్యేకముగనుండు చోట్లలోనే కూర్చుండవలయును. గాలి తీవ్రముగా కొట్టుచున్నను, వర్షము కురియుచున్నను, ఎంత బాసగ తగులుచుండినను అట్లే ఉండవలయును.

ప్రాతినిధ్యము

ట్రాన్సువాలునందు ప్రభుత్వాంగవిషయములలో భారతీయుల కెట్టిప్రాతినిధ్యము, హక్కు, బాధ్యతలు లేవు.

నేటాలులో భారతీయులకుగల స్వల్పహక్కులు సయితము కాలక్రమమున సడలింపబడుచున్నవి.

పన్నులభారము

నల్లవారికి ప్రాతినిధ్యము ఉండినను లేకుండినను సంపూర్ణ ప్రాతినిధ్యముగల శ్వేతజాతులవలె సమానముగ పన్నులు చెల్లింపవలసియుండును.

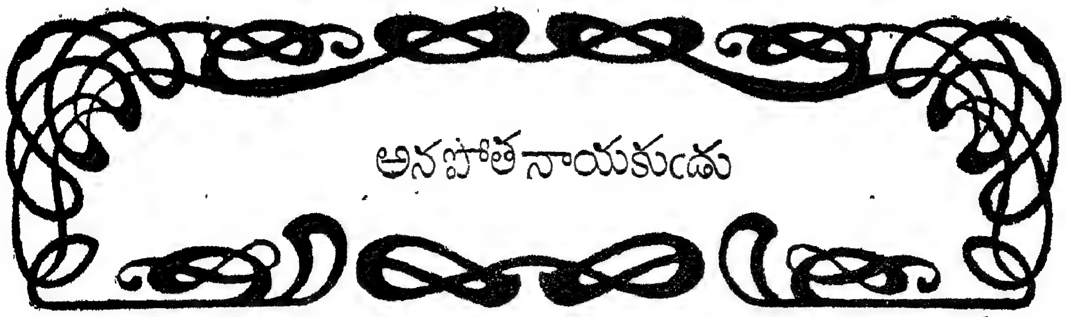
నేటాలులోనున్న భారతీయుల వాణిజ్యపరిశ్రమాభివృద్ధిని జూచి సహింపజాలక అచ్చట ప్రభుత్వమువారు వర్ణవిభేదశాసనము (Color Bar Bill) అనుదానిని ప్రవేశింపజేసి నల్లవారు అనారోగ్యకరములు, ఊసరక్షేత్రసమన్వితములు నగు ప్రదేశములందు ప్రత్యేకముగా నుండునట్లు నిర్బంధించుచున్నారు.

పాఠకమహాశయులారా! చూచితిరా, భారతీయులు నలస రాజ్యముల బడుచున్న దురవస్థలు! సర్వేశ్వరుడు వీరికష్టములు గట్టెక్కునట్లు జేయుగాత!

ముద్దరాలు

గున్నేపల్లి మృత్యుంజయకవి గారు

వలపు గేదంగి రేకులు గేలఁ గీలించి జొల్లెమ్ముపైఁ గూర్చు సుదతి కై...
మినుకుఁగాటుక ప్రేలికొన నప్పళించి వాల్గనుఱెప్పలను దిద్దు లలన కైన
గొనబు కుంకుమ నఖాంకురమందు నిఱికించి నుదుట నామముఁ దీర్చు ముదిత కైనఁ
గమ్మకస్తురిఁ దూలికను మేళగించి చెక్కులఁ జిత్తరువు వ్రాయు చెలికి కైనఁ
దళుకుఁ దైలనాకుమడుపు లంగుళుల నించి-చేతి కందిచ్చు చెలికైనఁ జిత్తమందుఁ
పులుగు నుత్తలపాటు-చింత-చెలియఁ జేయు-దాతు-నునుసిగ్గుననుల ముద్దరాలుగ్గాదె!

అనపోతనాయకుఁడు

(రక్తాంజలి)

శ్రీ శేషాద్రిరమణ కవులు

వెలమవీరులలో రేచెర్లగోత్రీయులు సుప్రసిద్ధులు. చిరకాలము రేచర్లగోత్రీయులగు వెలమవీరులు కాకతీయసామ్రాజ్యపతాకచ్ఛాయను వసించి తద్విజయములకు నిరవకుంఠముగఁ బాటుపడి సుప్రసిద్ధులైరి. దేశమునం దైకమత్యము చెడి ఆంధ్రసామ్రాజ్యము పతనమొందినపిమ్మట నాంధ్రత్వము నిలువఁబెట్టిన మహావీరాధివీరుఁడు ఈయనపోతనాయకుఁడు. ఈమహామహుని జీవితచరిత్రమునందు సుప్రసిద్ధవీరరసఘట్టమగు రక్తాంజలియను ప్రకరణము చరిత్రాభిరతుల కెఱుంగించుచున్నారము.

అనపోతనాయకుఁడు రేచెర్ల సింగమనాయని కుమారుఁడు. సింగమనాయఁడు కాకతీయద్వితీయ ప్రతాపరుద్రునియొద్ద సేనానాయకుఁడుగా నుండెను. కాకతీయసామ్రాజ్య మనఁబడు ఆంధ్రసామ్రాజ్యము పతనమైనంతన సింగమనాయకుఁడు తనక్రిందనున్న సేనతో దేవరకొండ, రాచకొండ లోనగుదుర్గములను స్వాధీనపఱచికొని భిన్నభిన్నమైన యాంధ్రసామ్రాజ్యమును బునరుద్ధరింపవలయునని స్వతంత్రపతాకము దాల్చి తక్కినదుర్గముల లోఁబఱచికొన బయలువెడలెను. కాకతీయసామ్రాజ్యమునకు సంబంధించిన సేనానాయకులు తమస్వాధీనమునందున్న దుర్గములకుఁ దా మధినాయకులై సింగమనాయకుని కంకితులగుటకు నిరాకరించుటచేఁ బలుతావుల సింగమనాయకుఁడు భయంకరసంగ్రామములకుఁ బాల్పడక తప్పదయ్యెను. సింగమనాయకుఁడు సహజముగ వీరమూర్తియుఁ బరాక్రమశాలియే కాక ...యమిత సైన్యసహాయము గలవాఁడగుటచేఁ బలువురు లోఁబడి సామంతులైరి. ఒకమాఱు సింగమనాయఁడు జల్లిపల్లిదుర్గమును ముట్టడించుటకు వచ్చి గ్రామమునకు సరిహద్దునవిడిసి యుండెను. జల్లిపల్లిదుర్గమునందున్న క్షత్రియవీరులు సింగమనాయని బావమఱఁదియగు చింతపల్లిసింగమనాయని మాయోపాయములచే మోసగించి కొనిపోయి కారాగృహమునందు బంధించిరి. సింగమనాయకుఁడీవార్త విని జల్లిపల్లిదుర్గము భేదింప సంగ్రామభేరి వేయించెను. జల్లిపల్లిలోని రాచబంటులు రాజులు భయపడి రాజీచేయుటకని పేరుపెట్టి రాయబారిగా తమ్మిశెబ్రహ్మోజీయనువానిని సంధికిఁ బంపిరి.

తమ్మిశెబ్రహ్మోజీ మిగుల వినయవిధేయతలతో సింగమనాయకుని సమీపించి రాజకీయవ్యవహారములు మాటలాడుచు నమ్మిక కలుగఁజేసికొని జల్లిపల్లిదుర్గమును విడిచిపెట్టి పొండని వేఁడుకొనువానివలె సింగమనాయనిపాదములచెంతకు వచ్చి హఠాత్తుగా మొలలోని చురియతో సింగమనాయకుని రొమ్ములో నొకపోటు పొడిచి పాఱిపోయెను. హంతకుఁడు పాఱిపోయినంతన యీఘోరవార్త శిబిరమునం దంతటను నిముసములో వ్యాపించెను. ఆక్రందనధ్వనులతో నందఱు సింగమనాయని చుట్టుముట్టిరి. ఈవార్త వినినంతన సింగమనాయకుని కొమారులగు అనపోతనాయకుఁడు, మాదానాయకుఁడు తండ్రిని సమీపించి దీనవదనులై నిలువఁబడిరి. సింగమనాయఁ డాబాధకు సహింపఁజాలక 'కుమారులారా! నన్నిటుల ఘోరహత్యగావింపఁజేసిన జల్లిపల్లిరాచవారిని దెగటార్చి తద్రక్తముతో నాకుఁ బితృతర్పణాదికములు గావించినఁగాని నాయాత్మకు శాంతి కలుగదని కత్తిని బెఱుకుఁడని తెల్పెను. కుమారు లిరువురు పితృాజ్ఞనిర్వర్తింప బాసగావించి వెంటన చురియను దీసిరి. సింగమనాయకుఁడు వీరమరణము నొందెను. అనపోతనాయకుఁడు పితృసందేశమును దీర్ప "రక్తాంజలి" దీక్షవహించిన కథాంశ మిది.

అనపోతనాయకుఁడు మాదానాయకుఁడు సోదరులు. వీరు రక్తాంజలితోఁ బితృతర్పణాదులు గావించిన కాలము నిర్ణయింపఁ దగిన యాధారములు గానరావు. అనపోతనాయకుఁడు రాజరక్తమునఁ బితృతర్పణాదు లొనరించి సోమకులపరశురామబిరుదమును గడించెను. ఈబిరుదము మాదానాయకుఁడు గూడ వహించినట్లు శాసనాంతరములలోఁ గలదు. కాని, ఇందుఁ బ్రధానకార్యకర్త అనపోతనాయకుఁడె. మాదానాయకుఁడు సహాయకారి. అనపోతనాయకునకుఁ గల సోమకుల పరశురామబిరుదము దెలుపు చరిత్రసాధనములఁ దెలిసికొందము.

* శ్లో. ముని రజని పరశురామః స్థానే వినియుజ్య వైష్ణవం తేజః,
సోమకులపరశురామో ధరా మహ త్యన్నపోత నృపతిః.

....

* తా. మునిరూపుగు పరశురాముఁడు తన వైష్ణవ తేజమును సోమకుల పరశురామునియందు నెలకొల్పెను. అతఁడె అనపోతనాయఁడై భూమియందు జనించెను.—అయ్యనవోలు శాసనము. చూ.

"సోమకులపరశురామాది జగత్ప్రసిద్ధబిరుద నామధేయప్రశస్తి సహితులైన........అనపోతనాయనింగారు శా. శ. ౧౨౫౧ సం. అయ్యనవోలు అనపోతనాయని శిలాశాసనము."

ఈసోమకులపరశురామబిరుదము అనపోతనాయకుని రాచకొండ లోని శాసనము లన్నింటిలో, అనఁగా శా.శ. ౧౨౭౪ భైరవునిచెంత శాసనము, ౧౨౭౫ ఆంజనేయునిచెంత శాసనము, ౧౩౦౦ వినాయకుని చెంతశాసనము, ౧౩౦౭ గిన్నెర్ల భైరవునిచెంతశాసనము, ౧౨౮౫ భైరవ గండిశాసనము—వీనియందుఁ గలదు. మాదానాయకుని (మాధవనాయకుని) ఉమామహేశ్వరశాసనములో సోమకులపరశురామబిరుదము గలదు. సర్వజ్ఞసింగభూపాలుఁడు రచించిన రసార్ణవసుధాకరమను నలంకారశాస్త్రమునందు అనపోతనాయకుని వర్ణించుచు

"సోమకులపరశురామే భుజబలభీమేఽధిభూమి గోపాలే,
యత్ర చ జాగ్రతి శాస్తరి జగతాం జాగర్తి నిత్యకల్యాణమ్."

అని సోమకులపరశురామబిరుదమును బ్రశంసించియున్నాఁడు. ఈవిధముగ శాసనములయందు గ్రంథాంతరములందున్న అనపోతనాయకుని సోమకులపరశురామబిరుదము నాధారముగాఁ గొని యాతని విజయయాత్రాకథారాజమును సేకరించుదము.

అనపోతనాయకుఁడు మాదానాయకుఁడు బాలురైనను తండ్రియగు సింగమనాయని ఘోరమరణవార్త నాలించినంతన చెదరి చీలిపోయిన సైన్యమునంతను గూడఁ దీసికొని మాటపలుకుబడిచేతను, మొగమోటమిచేతను నసంఖ్యాకసైన్యమును జతపఱచికొని పితృాజ్ఞ నిర్వర్తించుటకు జల్లిపల్లిదుర్గమును ముట్టడింప మహోత్సాహముతో బయలువెడలిరి. వీరివెంట నడచిన సైన్యమునందు కాల్బంట్లు ౬౦,౦౦౦, అశ్వికులు ౨౦,౦౦౦, ఏనుఁగులు ౭,౦౦౦, సేనానాయకులు ౧౧,౦౦౦ మంది గలరని బిరుదగద్యము లందును జాటువులందును గలదు. ఇందలిసంఖ్య యతిశయోక్తియని త్రోసివేయ వీలులేదు. సింగమనాయకుఁడు, ప్రతాపరుద్రుఁడు చెఱఁ గొనఁబడిన పిమ్మట ముఖ్యములగు దుర్గములను స్వాధీనపఱచికొని, యందలి సైన్యమునంతయు వశపఱచికొనెను. ప్రతాపరుద్రుని స్వాధీనమునందుఁ దొమ్మిదిలక్షలసైనికు లుండిరని చరిత్రగ్రంథము లందును, ఇతరగ్రంథములందును జెప్పఁబడుటచే నందెంతయో తక్కువయగు నీసైన్యము అనపోతనాయకుని స్వాధీనమునం దుండెననుటలో నాశ్చర్య ముండదు. జల్లిపల్లి ముట్టడింపనేతెంచు వెలమవీరులసైన్యంబు నెదిరింప రాచబలము మితిలేనిసైన్యమును సమకూర్చుకొని మొరులూరుదుర్గముచెంగటనున్న చెంజెర్ల చెంత నెదిరించెను. వెలమసైన్యము చెక్కుచెదరని పట్టుదలతో రాచబలముపైఁ దలపడి ఘోరసమరము గావించెను. జల్లిపల్లిదుర్గము నాకాలమున చాళుక్యులు పాలించుచుండిరి. పోలూరు, వినుకొండ, కుంట్లూరు, అరవపల్లి, క్రొత్తపల్లి, గాగిరి, కొలనుచెలమ, రామగిరి లోనగుదుర్గాధీశ్వరులు, రెడ్డివీరులు, కమ్మవీరులు లోనగువారు సైన్యముతో చాళుక్యబలమునకు సహాయపడిరి. మిగుల భయంకరసంగరము చిరకాలము జరిగెను. రామలక్ష్మణులవలె వెలమసోదరులగు అనపోతనాయకుఁడు, మాదానాయకుఁడు ముందునిలిచి సేనల ప్రోత్సహించి విరోధిసేనలపైకిఁ బంపవారును భయంకరముగ సమరమొనర్చి విరోధిసైన్యమును పంచబంగాళము గావించిరి. సైనికులనాశనమును జూచినంతన రాచకొలపువీరులందఱు వెనుకడుగువైచి ప్రాణభయముచేఁ జెంజెర్లదుర్గముఁజేరి తలదాఁచుకొనిరి. వీరసోదరు లంతటితోఁ బోక సైన్యముతో చెంజెర్లదుర్గమును దీవ్రతరముగాఁ గొన్నిదినములు ముట్టడించి లోని కాహారవస్తువులు, ఇతరసహాయము చేకూరకుండ నాటంకపఱచి కోటయంతయుఁ బగులఁగొట్టి దుర్గమును భేదించి యందలిరాజబృందము నంతయుఁ బట్టుకొనిరి. బంధితు లగు వీరులలో, పంటముమ్మడి, పంటమైలారురాజులును, ఉద్దండమండలేశ్వరుఁడు, సత్యకదేవుఁడు, కన్నడదేవుఁడు, ఉదయదేవుఁడు, కర్కశగేవుఁడు లోనగు చంద్రవంశక్షత్రియులు కొత్తకొండారెడ్డి, కొట్టూరి మారారెడ్డి, నారవగిరి నారారెడ్డి లోనగు రెడ్డివీరులు గలరు. అనపోతనాయకుఁడు విరోధుల నందఱ సంహరింప సైనికుల కాజ్ఞయొసంగి పితృమారకులగు జల్లిపల్లి చంద్రవంశక్షత్రియుల నందఱఁ గొని తెప్పించి వారల స్వయముగాఁ దాను ఖండించి రక్తము బానలనిండఁ బట్టి తండ్రికి విధ్యుక్తముగా రక్తాంజలితోఁ దర్పణాదుల నొసంగి యంతతోఁ బరితృప్తి నొందక వధ్యులగు రాజులమేను లొలిపించి మాంసములు వండించి కళేబరములు కొయ్యగానుగలలో నాడించి రసము దీసి అన్నపురాశిపైఁ బోసి భూతప్రేతపిశాచాదులకు బలియొసంగెను. ఈవీరరణవిజయానంతరము అనపోతనాయకుఁడు, మాదానాయకుఁడు "సోమకులపరశురామ" బిరుదమును వహించి వీరాధివీరులని ప్రఖ్యాతిఁబడసిరి. ఈవిజయమేసంవత్సరమున లభించినదో గుర్తింపఁదగు నాధారములు లేవు. ఈబిరుదము అనపోతనాయకుఁడు వహించినట్లు తెలుపుశాసనములలో శా. శ. ౧౨౫౧ సంవత్సరమునకు సరియగు క్రీ. శ. ౧౩౬౫ లోని రాచకొండ రామాలయమునకుఁ జెందియున్న శాసనమే మొదటిది.

అనపోతనాయకుఁడు క్షత్రియవీరులనుజయించి మిగులభయంకరముగా క్షత్రియరక్తములోఁ బితృతర్పణాదులు నెరవేర్చుటమొదలు హతశేషులగు క్షత్రియులకుఁ దక్కులజాలకు మిగుల నసహ్యముగా నుండెను. అనపోతనాయకుఁ డింకఁ దన కెదురులేదని దేశమునంతయు నాక్రమించుకొనుటకుఁ గొత్తసైన్యములను జేర్చికొని పక్కపోటులపు దండయాత్రల కేఁగుచు "సోమకులపరశురామబిరుదము"ను శాసనములం దెన్నింటిలో వక్కాణించెను. రాచవారిది యవమానముగా భావించి యనపోతనాయకు నెదిరించి యోడించి జల్లిపల్లిరాచవారిపేరిట అనపోతనాయకుని రక్తముతోఁ దిరుగ రక్తతర్పణాదు లొసంగి వీరమరణమొందిన క్షత్రియవీరుల కాత్మశాంతి గూర్చవలయునని తీవ్రయత్నములొనర్చి బలము నభివృద్ధిపఱచికొనిరి. రాజకుల

భూషణులగుక్షత్రియవీరులు మానుకోటకుసమీపమునందున్న ఇనుగుర్తి చెంత నొకకొండగట్టి యందు సురక్షితులైయుండి అనపోతనాయకుని సంగరమునకు రమ్మని వార్త నంపిరి. అనపోతనాయకుఁడు అందందునున్న బలముల నన్నింటిని జతచేసికొని నియతకాలమునకు ఇనుగుర్తిదుర్గమును సమీపించెను. పరిమితసేనతో మాదానాయకుఁ డన్నయగు ననపోతనాయకుని గలసికొని సంగరాభిముఖుఁ డయ్యెను. ఇనుగుర్తికోటలో కొండ రాఘవరాజు, జగ్గరాజు, గోవిందరాజు, గోపరాజు, తిరుమల పోలరాజు, శ్రీపతిరాజు, మల్లదేవరాజు, కనకరాజు, బాలదేవళరాజు, చినలక్కరాజు, శ్రీనాథగౌతమీభూనాథరాజు మున్నగు క్షత్రియవీరశిరోమణులు 5 లక్షల 60 వేల దళమును సమకూర్చుకొని అనపోతనాయకుని సైన్యము నెదిరించిరి. మిగుల భయంకరముగా నెడతెగక కొన్నిమాసములు సంగరము జరిగెను. ఉభయసైన్యములు తీసిపోనిబీరమునఁ జిరకాలము యుద్ధముచేసినను జయాపజయములు తేలవయ్యెను. అనపోతనాయకుఁడు, మాదానాయకుఁడు సేనల నడిపించుచు ముందినుగుర్తికోటను బగులగొట్టింప నారంభించిరి. సైన్యములోఁ బడియుంటచేఁ గోట భేదించుచుండిరని లోనిక్షత్రియవీరులందఱు మాఱుత్రోవను గోట వదలిపోవుటచే వెలమవీరు లాక్షత్రియకుమారులను బంధించిరి. తమభూపాలకులు బద్ధులైరని విన్నంతన రాచఫౌజు లన్నియుఁ జెల్లాచెదరై నలుదిక్కులకుఁ జెదరిపోయెను. మాదానాయకుఁడు సేనవెంటఁగొని పాఱిపోవు క్షత్రియసైన్యము నంతయు బలిగొనెను. అనపోతనాయకుఁడు చిక్కినరాజుల నందఱిని చెంతనున్న గుండ్లచెఱువు చెంగటికిఁ గొనిపోయి శిశుస్త్రీవృద్ధసహితముగా ఖండించి రక్తవాహినిలో స్నానముచేసి నాఁటియాగ్రహావేశమును జల్లార్చికొనెను. క్షత్రియవీరుల యొక్కయు క్షత్రియసైనికులయొక్కయు అద్వితీయపరాక్రమజీవితమునకు స్థానికు లత్యాశ్చర్యము నొంది వీరమరణమొందినవా రందఱి పేరట వారివారి యాకారవేషభావముల కనుకూలములగు విగ్రహములను చెక్కించి ప్రాతించి జ్ఞాపకార్థము ప్రతిసంవత్సరము ఉత్సవములు చేయించుచున్నారు. ఈవిగ్రహములు నేటికిని దర్శనీయముగ ఇనుగుర్తిచెఱువుచెంగట నలరారుచున్నవి. అనపోతనాయకుఁ డీసంగర మేకాలమున నొనరించెనో, జల్లిపల్లియుద్ధమునకు ఈయుద్ధమునకు మధ్య నెంతకాలవిలంబము గలదో యెఱుంగనగు నాధారములు లేవు. ఇనుగుర్తియందును నాఁటిరాజులశాసనములుగాని, చరిత్రగ్రంథములు గాని లభించుట లేదు. మృతవీరుల స్మరణచిహ్నములగు వీరవిగ్రహములు, వీరరంగమని ప్రశంసగని రక్తప్రవాహములతో నిండిపోయిన పాడువడిన కోటయు మాత్రము నేఁటికి దర్శనీయముగ నున్నవి. పల్లెవాండ్రు, శారదకాండ్రను కథకులు, పంబలవాండ్రు,పాడు పాటలలో క్షత్రియవీరులపరాక్రమజీవితము లిమిడియున్న వనిమాత్రము కొందఱు చెప్పియున్నారు. అవకాశమువెంట వానిని సేకరించుటకు మృతవీరుల చిత్రసుల ప్రతిబింబములఁ దీయుటకుఁగూడఁ బ్రయత్నింపవలసియున్నది. మంచెళ్ల కృష్ణకవి నాఁటియనపోతనాయకుని రక్తతర్పణాదికథను జ్ఞాపకముంచికొని కాఁబోలు వెలుగోటి తిమ్మభూపాలునిఁ బ్రశంసించుతఱి నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు:

సీ. మదవద్విరోధుల మెదడు బోనము చేసి
ప్రత్యర్థిదంతముల్ పప్పు చేసి
కుటిలారిమాంసముల్ కూరగాయలు చేసి
వైరికండలు పిండివంట చేసి
ఉగ్రాహుతుల గుండె లూరగాయలు చేసి
శత్రుబాహులను బచ్చళ్లు చేసి
అరిరాజరక్తంబు నానబాలుగఁ జేసి
నిష్ఠురారులక్రొవ్వు నెయ్యిచేసి
మొనసి నీఖడ్గభేతాళముఖ్యులకును
విందుఁ జేతువు సంగ్రామవీథులందు

* * * *

అనపోతనాయకునిజీవితకాలము క్రీ. శ. ౧౩౪౪-౧౩౮౦ అని చరిత్రకారులు నిర్ధారణ మొనరించియున్నారు. క్రీ. శ. ౧౩౨౩లో కాకతీయప్రతాపరుద్రుఁడు ఢిల్లీకిఁ గొంపోఁబడెను. సింగమనాయకుఁ డదిమొదలు స్వతంత్రరాజ్యస్థాపనమునకుఁ బాటుపడెను. సింగమనాయఁడు హత్యకు లోనగునప్పటికి అనపోతనాయకుఁడు మాదానాయకుఁడు ప్రౌఢవయస్కులుగాని జన్మకాలనిర్ణయము సందర్భశుద్ధిగా నే యున్నది. కాని అనపోతనాయకుని యంత్యము క్రీ. శ. 1380 అని మాత్రము విశ్వసింప వీలుగాదు. రాచకొండ గన్నెర్ల భైరవునియొద్దఁగలఅనపోతనాయకునిశాసనము శా.శ.౧౩౦౨ సరియగు క్రీ. శ. ౧౩౮౦ లోనిది. ఇదియె యితనిశాసనములందు లభించినంతటిలోఁ గడపటిది. ఇంకను బరిశోధనము జరుగవలసియున్నది గావునను, ఇతనికుమారుఁడగు సర్వజ్ఞసింగభూపాలుఁడు రాజ్యమునకు వచ్చుట కింకఁ గొంతవ్యవధి గలదు గావునను, అనపోతభూపాలుఁడు క్రీ. శ. 1380లో మరణించె ననుటకుఁ బ్రబలాధారము లేదు గావునను అనపోతనాయకుని నిధనకాలమునుగూర్చి నిర్ణయము జరుగుట కింకను బరిశోధన మావశ్యకమై యున్నది.

అనపోతనాయకుని రాజధాని రాచకొండ. ఇది 'దర్శనీయమగు దుర్గరాజము. ఇది నిజామురాష్ట్రములోనున్న నల్లగొండకు ౨౫ మైళ్ల దూరములో నున్నది. హైదరాబాదునకు భువనగిరికి ౩౦ మైళ్ల దూరములో నున్నది. అనపోతనాయకుఁడు తాను రాచకొండఁ బాలించుచున్నానని రాచకొండలోని నాలుగుశాసనములలోఁ జెప్పుకొనుటయే కాక రాచకొండలోని రెండుకొండలపైనను దుర్గాదికములు బలపఱచితి ననియు అనపోతసముద్ర మని యొకతటాకమును నిర్మించితి ననియుఁ గూడఁ జెప్పుకొనియున్నాఁడు. అనపోతనాయకుని రాచకొండ నివాసత్వమును ఇతనికుమారుఁడగు సర్వజ్ఞసింగ

భూపాలుఁడు తన రసార్ణవసుధాకరమున నిట్లు ప్రశంసించి యున్నాఁడు:

"శ్లో. రాజా చ రాజాచలనామధేయా *
మధ్యాస్త వంశక్రమరాజధానీమ్;
సతాం చ రక్షా మసతాం చ శిక్షాం
న్యాయానురోధా దనుసందధానః."

రాచకొండ, నాగానాయనికొండ యనురెండుశైలములకు బలవంతములగుకోటగోడలు కట్టఁబడెను. మధ్య రాచకొండనగరమున్నది. ఆనాఁటివ్యూహనిర్మాణము, రాజభవనములు, శిబిరములు, దుర్గవిధము పరిశోధింపఁ దలంచిన యీరెండుదుర్గములందు ననువగు చరిత్రాంశము లులభింపఁగలవు. రాచకొండ వంశక్రమరాజధానియని అనపోతనాయకుఁడుచెప్పికొనియున్నాఁడు. కాకతీయసామ్రాజ్యసేనాధిపతులై అనపోతనాయకుని పూర్వులు రాచకొండదుర్గమునం దుండి సామ్రాజ్యసేవ మము లరయువా రనియు, సింగమనాయనికాలమునుండి స్వతంత్రదుర్గ మయ్యె ననియు, అనపోతనాయకుఁడు శిథిలభాగములు బలపఱచి రాజ్యము వృద్ధిచేసికొని రాజధానీనగరముఁ గావించుకొనె ననియు విశ్వసింపవచ్చును. ఇతనిసోదరుఁడగు మాదానాయకుఁడు కొలఁదికాలమున కచటికిముప్పదిమైళ్లదూరముననున్న దేవరకొండచేరి యటప్రత్యేకదుర్గరాజను నొకదానినినిర్మించిచిన్న రాజ్యమునుబాలించుచుండెను.

అయ్యనవోలు మైలారుగుడిలోని శాసనమునందు తాను ఓరుగల్లు, శ్రీభువనగిరి, రాచకొండ, సింగాపురము దుర్గముల కధిపతి ననియు దిగ్విజయయాత్రాసందర్భము శా. శ. ౧౨౮౧, క్రీ. శ. ౧౩౬౯ లో అయ్యనవోలను గ్రామము నొసంగితి ననియు అనపోతనాయకుఁడు వ్రాయించికొనెను. ఈయనరాజ్యవిస్తృతి నెఱుంగుట కింతకంటె నాధారములు గానరావు. నిజాముర్రాష్ట్రములోని యాంధ్రదేశము నంతయు ననపోతనాయకుఁడు స్వాధీనపఱచికొని నిరంకుశముగా రాజ్యము పాలించెనని చెప్పవచ్చును. నిజాముర్రాష్ట్రములోని సుప్రసిద్ధములగు కంభముమెట్టు, ఉర్లగొండ, నల్లగొండ, పానుగల్లు, దేవరకొండ, భువనగిరి, గోలకొండ, మెదకు, కనకగిరి, అనంతగిరి, రామగిరి, లోనగుదుర్గము లన్నియు అనపోతనాయకుని హస్తగత మయ్యెను. మధ్యనున్న రాచకొండ రాజధానిగఁ జేసికొనెను.

అనపోతనాయకుఁడు కేవలవీరుఁడేకాని విద్వాంసుఁడని కాని, కవులనాదరించినవాఁడని కాని చెప్పుట కాధారములు గానరావు. సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁ డీతనిని తండ్రియగుటచేఁ బలుతావులఁ బ్రశంసించి రసార్ణవసుధాకరమునం దుదాహరణము లొసంగెను గాని యందుఁ జరిత్రాంశములు గానరావు. రసార్ణవసుధాకరములోని యొకానొక* శ్లోకమువలన అనపోతనాయకుఁడు శ్రీశైలమునకు సోపానములు గట్టి సర్వజనగమ్య మొనరించినట్లు కలదు. అనపోతనాయకుఁడు, మాధవనాయకుఁడు కృష్ణ కీవలిభాగమును బాలించుతఱి అద్దంకి, కొండవీడు లోనగు దుర్గముల లోఁగొని వేమారెడ్డియు అతనికుమారుఁడగు అనపోతారెడ్డియు పాలించుచుండిరి. సింగమనాయనికి, వేమారెడ్డికి, అనపోతనాయకునకు, అనపోతారెడ్డికి సంగరములు జరిగినట్లు బిరుదధారణములలో నొకరిని మించి యొకరు దానములలో నొకరిని మించి యొకరు ప్రయత్నములు గావించినట్లు తెలిసికొన సవకాశములు గలవు. రెడ్డివీరులు గుంటూరుప్రాంతముల నుండిపోవు యాత్రికుల కనుకూలముగ శ్రీశైలమునకు మెట్లుగట్టి పోటిగా వెలమవీరులు దేవరకొండప్రాంతములనుండి పోవుభక్తుల కనుకూలముగ మెట్లు గట్టిరి. వారును వీరు హేమాద్రిప్రోక్తదానముల నిర్వర్తించితిమని చెప్పికొనిరి. అనపోతనాయకుఁడు కృష్ణదాటి సైన్యసహితముగాఁ బలుమాఱు ధరణికోటప్రాంతములకు దండయాత్రకు వచ్చి ఆప్రాంతములఁ బాలించు ధనంజయగోత్రులగు రాజవారితోను వారికి బాసటగావచ్చిన అనపోతారెడ్డితోను బలుమాఱు పోరాడినట్లు చరిత్రగ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నది. రాముఁడు పరశురాముఁడు వలె అనపోతానాయకుఁడు అనపోతారెడ్డి పరస్పర జిగీషువులై చిరకాలము సంగ్రామములతోఁ గాలయాపనము గావించుటచే యవననృపులు అనపోతనృపాలుని స్వాధీనములో నున్న దుర్గములలోఁ గొన్నింటి లోఁగొనిరి. క్రమముగాఁ దరతరములు విగ్రహము రెడ్డివారికి వెలమవారికి అభివృద్ధిలోనికి వచ్చెను. అనపోతనాయకుని యనంతరము సర్వజ్ఞసింగభూపాలుఁడు రాచకొండదుర్గమును జిరకాలము పాలించి శ్రీనాథమహాకవి, బమ్మెరపోతరాజు లోనగు విద్వత్కవులకు నాశ్రయుఁడై యనేకోత్కృష్టగ్రంథముల రచించుటకుఁ బ్రోత్సహించుటయే కాక తానునూత నుత్తమగ్రంథముల రచించెను. అనపోతనాయకుని యనంతరము నూఱు [illegible] సంవత్సరములవఱకు రాచకొండ వెలమవీరు లగు రేచర్ల గోత్రీయులకు రాజధానిగ నుండెను. అనపోతనాయకుని పరాక్రమాతిశయమును దెలుపు చాటుపద్యముల నొక్కటిమాత్ర ముదాహరించి [illegible] వీరుఁడు, పరాక్రమశాలి, భూ[illegible] [illegible] చరిత్రమునకు శాంతి చెప్పుచున్నారము:—

"సీ. అశ్వరేవంతుండు హయమును నెక్కిన
దండిరాజులగుండె దల్లడిల్లు
దరిని దద్ధికరకరవాలహతికిని
కర్ణాటసేనలు గాసిలందు
సంగ్రామపార్థుని చాపటంకృతులకుఁ
దెలుఁగురాజ్యం బెల్ల దిగులు చెందు
ప్రధననిశ్శంకుని బల్లెంపు రాకకు
నుల్కి కృపగుడుముందు నొడ్డెరాజు
లరసి తజ్జిమినగో మంచేఁపరము గాక
సారిది సురరాజధానులు సొంపు దక్కి
యోటమందిరి సిందూరికోటబయల
సన్నుతి ఖ్యాతి యనపోత మన్నెరాజు."

*"శ్లో. రాజాపి రాజాచలనామధేయా, మధ్యాస్త వంశక్రమరాజధానీమ్; సతాంచ రక్షా మసతాం సశిక్షాం న్యాయానురోధా దనుసందధానః."

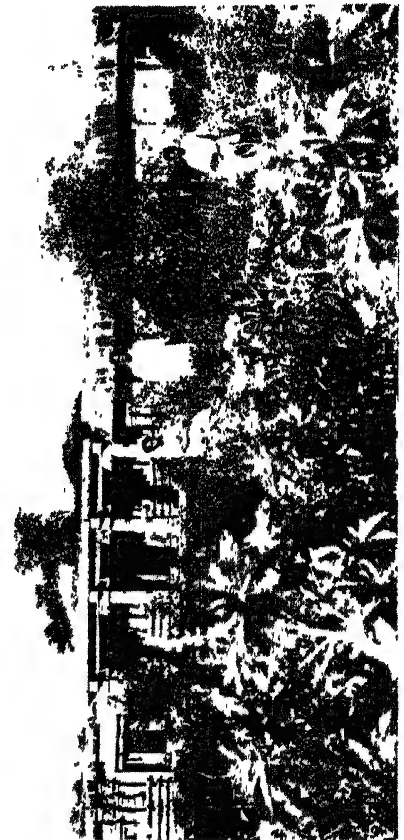

వ్యాసకర్త

సౌలభ్యము

వడ్లమూడి వేంకటరత్నము గారు

పరమమహర్షిశేఖరసభాస్థలి నుద్గతభక్తిభావసం
భరితశ్రుతిస్తుతిప్రతతి భావమునం దలపోయఁబోక యే
మెఱుఁగని గోపబాలకుల యిండ్లకడం జరియించి సుద్దులన్
మురిసినటింతువౌ భువనమోహన! వింతలు నీదు చైదముల్.

ఉ. వేణువు కేలనూని వెనువెంటఁ జరింతు మరుల్కొనంగ నీ
జానపదాంగనాజనము, సారసవాస సదానురక్త యా
శ్రీనలినాయతాక్షి నెడనేసి యిదేమి? కిశోరచేష్టలా
నా నలినాక్ష! మేలు! రసికాగ్రణి వౌదు తలంచి చూడఁగన్.

ఉ. నందకుమార! గోపలలనాజనపుణ్యఫలస్వరూప! ఆ
నందనిధాన! వీడి యల నందక కౌస్తుభ వైజయంతులన్
పెందమి నేల గైకొనఁగ? వేణుశిఖావలబర్హభూష లే
యందములోటు; మమ్ములఁ గృతార్థులఁ జేయఁ దలంచి కాదొకో!

ఉ. వాసవశంకరాది సురవర్యులు భక్తినొనర్చు పూజలన్
వీసరపుచ్చి భోగసరవిన్ బరసీమయ నాఁ జెలంగు నీ
వాసము వీడి పల్లియఁలవాసము చేయుచు నాలమందలన్
బోషణసేయుదో భువనపోషక, ప్రేమ! నదెంత ప్రేమయో!

ఉ. లోకములోపల న్మనుజలోకము కల్గినదానిఁ జూడకే
ప్రాకి యలభ్యవస్తుతతివాంఛల గ్రుక్కులు మ్రింగుకొంచుఁ గ
ష్టాకులమౌనుగాని, కల యన్నిటివీడి పవిత్రప్రేమ న
స్తోకముదంబు నొందు నినుఁ జూడర దేమొకొ! నందనందనా!

ప్రాచీన హిందూ గ్రామ పరిపాలనము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు

గ్రామలక్షణము

ప్రజలందఱు పాశ్చాత్య దేశములలో వలెను, ఇప్పుడిప్పుడు మన హిందూదేశములో వలెను పట్టణములలోగాక పూర్వము పల్లెటూళ్లలోనే నివసించుచుండు

వారు. అప్పుడు మన మాతృదేశమైన భరతవర్షమంతయు గ్రామములలోనే మాటుమణగి యుండెడిది. ఫల సస్యసమృద్ధి గలిగి గోబ్రాహ్మణ సంభరితములై పూర్వము గ్రామములు విలసిల్లు చుండెడివి. ఇప్ప

వ్యాసకర్త

టికివలె రాకపోకలకు అప్పుడు రైళ్లు, ఓడలు, మోటారు బండ్లు లేకపోయినను ఒకగ్రామము ఇంకొకగ్రామముమీఁద ఆధారపడియుండవలసిన అగత్యము లేకుండెను.

"అప్పిచ్చువాడు వైద్యుడు
నెప్పుడు నెడతెగకపాఱు నేఱును ద్విజుడుం
జొప్పడిన యూరనుండుము
చొప్పడకున్నట్టి యూరు సొరకుము సుమతీ!

* * * * * *

పురికిని ప్రాణము కోమటి
వరికిని ప్రాణంబు నీరు వసుమతిలోనం
గరికిని ప్రాణము తొండము
సిరికిని ప్రాణంబు మగువ సిద్ధము సుమతీ.

* * * * * *

వరిపంట లేనియూరును
దొరయుండనియూరు తోడుదొరకని తెరువున్
ధర నృపతిలేని గృహమును
నరయంగా రుద్రభూమి యనఁదగు సుమతీ."

అను నీ పద్యములలో గ్రామలక్షణములు చక్కఁగ వివరింపబడినవి. అప్పిచ్చువాఁడు, వైద్యుడు, ఎడతెగక ప్రవహించుఏఱు, బ్రాహ్మణుడు, కోమటి, వరిపంట, దొర — ఇవి ప్రతిగ్రామమునకు ముఖ్యము గనుండవలసిన యంగులు. ఇవి లేని గ్రామము గ్రామముకాదు. అప్పిచ్చువాఁడు-ఇప్పటి శ్యాంకి నిర్వర్తించువిధులను నిర్వర్తించువాఁడు; వైద్యుడు-వైద్యముచేయువాఁడు;ఏఱునది, — ప్రతిగ్రామమునను ముఖ్యముగ నాలుగువర్ణములవారు నుండువారుగనుకను, వారిలో ద్విజులనబరగు బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు మువ్వురును కర్మప్రధానమైన మతము నవలంబించిన వారు గనుకను వారికి ప్రవాహోదకము ప్రధానమైనది. ఆరోగ్యవిధులను బట్టిచూచినను ఇది అత్యవసరము;ద్విజుడు —బ్రాహ్మణుడు లేనిదే పూర్వము దినమేని గడచెడిదికాదు. ఏరువాక కట్టవలసివచ్చినను, పశువులను పొలములో గట్టివేయవలసి వచ్చినను, గుమ్మమునకు పచ్చనితోరణము కట్టదలచినను, విత్తనములు చల్లవలసి వచ్చినను, ఇంతయేల? అశుభమునకుగాని, శుభమునకు గాని, పూర్వము బ్రాహ్మణుడే ఆధారభూతుడు. మంచిచెడ్డలతో నతడు చూడవలెను; చెడ్డదెసల్లతో ఆతడు చెప్పవలెను; మంచినక్షత్ర మతడు కనుగొనవలెను; పాప ప్రాయశ్చిత్త మాతడేజరిగింపవలెను; పుణ్యాదములైన వ్రతము లాతడు చేయింపవలెను; ఇట్లు పూర్వము గ్రామశరీరమునకు బ్రాహ్మణుడే గుండెకాయ; గ్రామసంఘముయొక్క బుద్ధి

అతనినుండి వికసించి ప్రజ్వలించెడిది; గ్రామ సంఘమున కతనినుండి బలము కలిగెడిది; రాజుకాని రాజతడు. సన్న్యాసికాని సన్న్యాసియతడు. అంతటి ప్రాభవము గలవాడు: అంతటి నిస్సంగుడు. కోమటి—వ్యాపారమునకు మూలస్తంభమైనవాడాతడు. పారిశ్రామిక ప్రవృత్తులు, వ్యావహారికపు చుఱుకుదనము ఇది యంతయు నాతనిది; ఐహికచక్రమును కుమ్మరిసారెవలె త్రిప్పువాడతడు; బ్రాహ్మణుడొకయెద్దుకాసిన కోమటి మరియొక యెద్దు కాయువాడు; ఇద్దరును గ్రామమునకు కావడికుండలవంటివారు. గ్రామాధిపతి—గ్రామసంఘమున కేయాపద రాకుండ దానిని వేయికనులతోఁ గనిపెట్టువాడు గ్రామాధిపతి. అతడే దొర ఊరికంతకు; రక్షణకాతడే యాశ్రయుడు. గ్రామభటులు ఎందఱెన్నివిధముల పాటుపడుచు గ్రామస్వాతంత్ర్యమును పోషించుచున్నను, వైశ్యులు గ్రామసంపద కెంతవెంపు గూర్చుచుండినను, బ్రాహ్మణులు గ్రామము యొక్క సాంఘిక హృదయక్షేత్రము నెంతపవిత్రముగ నుంచుటకు పాటుపడుచుండినను చంద్రుడులేని రాత్రివలె దొరలేని యూరు శోభించెడిదికాదు. గ్రామదుర్గమును బరిరక్షించువాడు గ్రామాధిపతి. ఆతడు తన విశాలములైన రెండుచేతులను బారలుసాచి గ్రామము నిగిడికొని కాపాడిననేకాని సంఘశరీరమునకు రక్షణయేది? ఎవరిపని పాటు లెవరు మానుకొనెదరు? ఎవరిపని యెవరు విడిచినను గ్రామజీవనము యొక్క పరిపూర్ణతకు కొఱంతయే. అందువలన గ్రామరక్షణభారము గ్రామాధిపతిపై బడెను. ఆతడే గ్రామరక్షకుడు. వరిపంట—ఇదియున్ననే కాని గ్రామము గ్రామమనిపించుకొనెడిదికాదు. గ్రామములో అవసరమైన భోజనసామగ్రియనుదానికి 'వరిపంట' అను పదమును ప్రతినిధిపదముగ గైకొనంజనును. ఆ యూరికి గావలసిన అగత్యములైన వస్తువులకొఱకు గ్రామస్థులు మఱియొక గ్రామముమీద నాధారపడియుండరాదు. అందువలన పూర్వము ఏగ్రామమున కాగ్రామమే స్వయం సమృద్ధి గల్గియుండెడిది (Self-Contained). అందువలన ఒకగ్రామము ఇంకొక గ్రామముమీద నాధారపడవలసిన అక్కరలేకుండెను. ఇప్పటివలె రైళ్లు మొదలగునవి లేకపోవుటవలన ఒకయూరిపంట ఇప్పటంత సులభముగ వందలకోలది, వేలకోలది మైళ్లదూరమున నున్నచోటికి బోపనవకాశముండెడిదికాదు. అందువలన పంటసరకులకు ధరలేకుండెను. అది యటుండ ఏయూరివారికి ఆయూరిలోనే ఆయూరిపంట వినియోగపడుచుండెడిది. తమయూరిలో లేనిదియు, తమకు గావలసినదియునగు సరకేదైన నున్నచో గ్రామస్థులు తమయూరిలో నేపంట విస్తారముగ నుండునో దాని నిచ్చివేసి తమకు కావలసినసరకును పొరుగూరినుండి తీసికొనువారు. ఈవిధమున వర్తకవ్యాపారము జరుగుచుండెడిది.

ఆయగాండ్రు

ఇట్లేకాక దైనికకార్యములలో అవసరమైన పనిపాటులు చేయుట కెవరెవరు అవసరమో వారందఱు కూడ గ్రామము నిర్మాణమగునప్పుడే యేర్పడువారు. వీరిని ఆయగాండ్రనువారు. ఆయగాండ్రనగా గ్రామముయొక్క ఆయమును, ఆర్థికసంపదను వృద్ధిచేయుటకును, గ్రామకార్యనిర్వాహణమునకును ఏర్పడినవారు: పురోహితుడు, రెడ్డి, కరణము, కుమ్మరి, కమ్మరి, వడ్రంగి, చాకలి, మంగలి, తలారి, మాదిగ—వీరిందఱిని ఆయగాండ్రందురు. ఆ యాగ్రామముల పరిస్థితుల ననుసరించి వీరియొక్క సంఖ్య ఒక్కొక్కగ్రామమున ఇంతకంటె ఎక్కువగనుండవచ్చును. సాధారణముగ నీఆయగాండ్ర సంఖ్య పండ్రెండు. ఒక్కొక్క గ్రామమునకు ఇంతకంటె తక్కువమందియు ఉండిన నుండవచ్చును. కాని సాధారణముగ పైని పేర్కొనబడిన వారుమాత్రము తప్పక యుండువారు. వీరుకాక అగసాలి, నీరుకట్టు, బారిక లేక చేనుకావలి, షరాబు-ఈ మొదలగువారుకూడ నుండువారు. చేలకు నీరు వంతులప్రకారమిచ్చుచుండుట,—ఒక్కొక్కరి వంతైన తరువాత మరియొకరికి వంతుప్రకారము నీరిచ్చుట—ఈవిధమైనపని నీరుకట్టువానిది. చేలు పంటమీద నుండగా వాటిని కాపాడుపని బారికవానిది. గ్రామస్థుల నగలు నాణెములు చేయుపని అగసాలివానిది; తాకట్లమీద బదు

ల్లిచ్చుట, డబ్బు వడ్డీకివేసి ప్రజలసొమ్ముదాచిపెట్టుట, వెండి, బంగారము, రత్నములు మొదలగువాని మంచిచెడ్డలను పరిశీలించి వానికితగిన విలువగట్టుట ఈ మొదలయినపనులు షరాబులవి. ఇంక కొన్నిగ్రామములలో వీరుగాక అక్కడి అవసరములనుబట్టి మఱికొందఱుకూడ నుందురు. వీరిలో అందఱుకూడ నొక్క గ్రామమున నుండవచ్చును, ఉండక పోవచ్చును; కాని అచ్చటి యవసరములనుబట్టి కొందఱైన నుండవచ్చును. కొన్నికొన్నిచోట్ల పౌరాణికుడు, జ్యోతిషికుడు, వైద్యుడు వీరుకూడ ఆయగాండ్రలో చేర్పబడియున్నారు. వీరందఱును గ్రామసంఘముయొక్క భటులు; గ్రామసంఘమునకు బనిచేయవలసినవారు. అందువలన వీరికి గ్రామములో ఆయావృత్తులకై మాన్యము లేర్పడియుండెడివి. వాటికి భటవృత్తి మాన్యములనియు, జాతికట్టు మాన్యములనియు పేరు. ఆయావృత్తులకొఱ కేర్పడిన మాన్యముల ననుభవించుచు ఆయగాండ్రు గ్రామసంఘమునకు సేవచేయువారు; కారెపుగుల్లలు, నాగళ్లు మొదలగునవి గ్రామస్థుల కింకను అవసరమైన యితరపనులు చేయుటకు వారికి వేఱె కూలియుండెడిది కాదు. వారిట్లు ప్రతిదినము గ్రామసంఘమునకు జేయుపనులకు ప్రతిఫలము మాన్యమే. వర్తనలనబడు మామూళ్లు కూడ నుండెడివి కాని వారికి ప్రధానముగ మాన్యమే గొప్ప ఆకర్షణ. అప్పుడు అర్థమునకు, ధనమునకు ప్రాధాన్యము లేకుండెను. ఇప్పటివలె ధనముపెట్టినను ఏవస్తువు కావలసిన అది సమకూడ కుండెడిది. ఇప్పటివలె నాణెమున కప్పు డంతచలామణీ యుండెడిది కాదు. ధాన్యమే క్రయవిక్రయాదివ్యవహారములకు చేతులు మార్చుకొను ప్రధాన 'మూల్యము', 'నాణెము'గ నుండెడిది. అట్టి దినములలో మాన్యమన్న నెట్టి యాకర్షణ యుండియుండునో యూహింపవచ్చును. గ్రామసంఘమునకు గావలసిన వ్యవహారములను ఆయావృత్తి భటులు సరిగా నిర్వహించిననే కాని వారికి మాన్యమును అనుభవింప నధికారముండెడిది కాదు. ఈవిధమున గ్రామసంఘమునకు కావలసిన వ్యవహారములను నిర్వహించు సేవకుల పనిని పరిశీలించువారు, పరీక్షించువారు గ్రామస్థులు; అట్టి సేవకులను మాన్యముల ద్వారమున గాపాడువారు గ్రామస్థులు; వారు పనిని సరిగ నిర్వహింపకపోయినను మాన్యము ననుభవించు ననుభవాధికారమునకు ఆటంకము కల్పించి శిక్షించువారు గ్రామస్థులు. ఈరీతిని గ్రామభటుల శిక్షకులును వారే; రక్షకులును వారే. అందువలన గ్రామభటులు తమతమ వృత్తులను శ్రద్ధతోను, అణకువతోను జరుపుకొనుచుండువారు. గ్రామమున కేర్పడిన యీభటులతో గ్రామసంఘశరీరము సంపూర్ణమై సర్వాంగసుందరమై యొప్పుచుండెను. గ్రామసంఘమునకు వీరు కాలుచేతుల వంటివారు. సంఘము వారి ద్వారముననే అభివృద్ధి నొందుచు సాగిపోవుచుండవలెను. ఏగ్రామమునకు గాని వీరు లేనిదే సంపూర్ణత్వము లేదు; స్వాతంత్ర్య జీవనము లేదు. వీరి మూలముననే ఒకగ్రామము ఇతర గ్రామములమీద నాధారపడియుండవలసిన యావశ్యకత యుండెడిది కాదు. ఈవిధమున నేగ్రామమున కాగ్రామమే స్వయంసహాయము చేసికొనుచు, స్వాతంత్ర్యజీవనము గడుపుకొనుచు, తనస్వవ్యవహారములను తాను చక్కపెట్టుకొనుచు, కాలము గడుపుకొనుచు వచ్చెను. ఇట్టి గ్రామములే పూర్వము స్వాతంత్ర్య రాజ్యములుగ నుండెడివి. మన దేశపరిపాలనా తంత్రము ఇట్టి గ్రామసమూహములనుండియే మొలకలెత్తినది. హిందూపరిపాలనామహావృక్షమునకు గ్రామమే కూకటివేరు. అందువలననే తమ బాగోగులు తాము విమర్శించుకొని తమకు గావలసిన అనుకూల్యములు తాము తెలిసికొని నిరాడంబర జీవితమును మెచ్చు పల్లెటూరి ప్రజల మనస్సునుండియు, మేధస్సునుండియు నావిర్భవించినది గావుననే హిందూపరిపాలనాతంత్రమునకు పటాటోపము లేదు; ఆడంబరము లేదు; పల్లెటూరి రైతుయొక్క నిరాడంబరశోభయే దానికిని గలిగినది.

అగ్రహారములు: గ్రామములు

గ్రామపరిపాలనావిధానమును సులభముగ తెలిసికొనుటకై గ్రామములను ముఖ్యముగ రెండు విధములుగ భావించు టొప్పగును: అగ్రహారము లనియు, గ్రామము

లనియు. ఇంకను నివిగాక గ్రామములలో పెక్కుభేదములు కలవు. ఈభేదము లన్నియు గ్రామభోగములవలనను, పన్నులవలనను, జనసంఖ్యవలనను ఏర్పడినవే. ఈభేదములే గ్రామ పరిపాలనా విధానమున భేదము లేర్పడుటకు కారణభూతము లయ్యెను. గ్రామములలో నెన్ని భేదములున్నను ముఖ్యముగ పరిపాలనావిధానమున దమ శాశ్వతముద్రను ముద్రించినవి ఆ రెండే: అగ్రహారము; గ్రామము.

అగ్రహారముకూడ గ్రామమేకాని గ్రామము మాత్రము అగ్రహారము కాకపోవచ్చును. బ్రాహ్మణులకు దానమొసంగబడినట్టి గ్రామములు అగ్రహారము లనబడును. అగ్రహారములలో నివసించువారు ఒక్క బ్రాహ్మణులే; అం దితరవర్ణములవా రుండరాదు. అగ్రహారమున బ్రాహ్మణులకేకాని యితరులకు భూమి లేదు. అగ్రహారమనగా ప్రత్యేకము ఏ యితరవర్ణముల వారికి నివసించుటకుగాని, సేద్యము చేసికొనుటకు గాని తావులేని బ్రాహ్మణగ్రామము. అందువలన అగ్రహారము యొక్క వ్యవహార మంతయు ప్రత్యేకము బ్రాహ్మణుల యధీనమున నుండెడిది. ఈ యగ్రహారములు రాజుల చేతను, సామంతులచేతను దమ కాశ్రితులైన పెక్కుమంది బ్రాహ్మణులకు దాన మొసంగబడిన వగుటచేత నొక్కొక్కగ్రామమున పెక్కుమందిబ్రాహ్మణులకు వృత్తులుండెడివి. వృత్తులనగా భాగములు. ఎవరెవరి కెన్నెన్ని వృత్తులో అగ్రహారమును దానము చేయునప్పుడు దాతయే యేర్పాటు చేయువాడు. అందువలన అగ్రహారీకులను లేక అగ్రహారందార్లను వృత్తిమంతు లనువారు. కొన్నికొన్ని ఏకభోగములైన యగ్రహారములునుగలవు: అనగా నాగ్రామము ఒక్కని యనుభవము క్రిందనే యుండెడిది. ఇతరవర్ణములవారి అవసరము లేకుండ ఈ బ్రాహ్మణులైన వృత్తిమంతులే గ్రామకార్యములను నిర్వహించుకొనువారు.

ఇక రెండవది గ్రామము. ఇందు బ్రాహ్మణులేకాక అష్టాదశవర్ణములవారుకూడ నుండువారు. మన హిందూ సాంఘిక పద్ధతి ప్రకారము వర్ణములు పదునెన్మిదియున్నను అవి యన్నియు చతుర్వర్ణములలోనికి దిగి పోవును. అందువలన నొక్కొక్కగ్రామమున నాలుగు వర్ణములవారును, ఈనాలుగువర్ణముల ప్రాకారములోనికి జేరని యితరులు నుండువారు. వీరిది పంచమ వర్ణము. గ్రామవ్యవహారమంతయు నీమైదువర్ణములవారిచేతులలో నుండెడిది. అగ్రహారములలో నైననుసరే, గ్రామముల లోనైననుసరే కొందఱు ఒకసభగాగూడి వ్యవహారములను పరిష్కరించుచుండువారు.

సభలు : పంచాయతులు

అగ్రహారమున నేర్పడినయట్టి సభకు సభయనియు, సభ్యులకు మహాజనులనియు, సభవారనియు పేరు; గ్రామమున నేర్పడినయట్టి సభకు పంచాయతీయనిపేరు. 'సభ'లో నుండువా రందఱు బ్రాహ్మణులే. 'పంచాయతీ'లో నుండువారు పంచవర్ణములకు ప్రతినిధులుగ నుండదగిన ప్రముఖులు. అందువలననే గ్రామసభకు పంచాయతీయని పేరు కలిగెను. ఈసభలమూలమున-అవి పంచాయతీలైననేమి, సభలైననేమి- గ్రామపరిపాలనమును ముఖ్యముగ నడపుకొనుచువచ్చినవారు ప్రజలే. ఏగ్రామములో నుండే యిబ్బందులు, ఏగ్రామమునకు గావలసిన సౌకర్యములు ఆ గ్రామవాసులకే బాగుగ తెలియగలవు. అందువలన గ్రామములు సుస్థితిలోనుండి ప్రజాభ్యుదయమునకు తోడ్పడుచుండెడివి. ఒకగ్రామమున నొకతటాకమును నిర్మించుకొనవలసి వచ్చినను, దేవాలయాదికములు బాగుచేయించుకోవలసివచ్చినను, ఇంతయేల! గ్రామమొత్తమునకు సంఘమున కుపయోగముగనుండు ఏకార్యమైననుసరే-గ్రామస్థులే సభారూపమున జేరి ఉమ్మడిమీద జరుపుకొనువారు. రాజునకుగాని, రాజ ప్రతినిధికిగాని అర్జీలు లేవు; మహజర్లు లేవు. రాజునకు తెలియజేయకుండ స్థానికముగ దమకుగావలసిన సౌకర్యములు తాము చేసికొనుటకు హక్కుస్వాతంత్ర్యము లుండెడివి. వారు చేయు పౌరహితకార్యములలో రాజు జోక్యము కలిగించుకొనెడివాడు కాడు. అతని కాగ్రామమునుండి చెల్లవలసిన

పన్ను చెల్లించిన జాలును. అందువలన గ్రామహితకార్యము లకు రాజునుగాని, అతని ప్రతినిధులనుగాని యాచింపవల సిన అవసరముండెడిది కాదు.

ఈవిధమున జరుపవలసిన గ్రామహితకార్యములను జరుపుట, గ్రామములోని తగవులను పరిష్కారముచేసి న్యాయము నొసంగుట, గ్రామములోని దేవాలయాదులకు చేసిన దానధర్మములకు ధర్మకర్తలుగనుండి ఆయావ్యవ హారములను సరిగా నిర్వహించుట—ఈవిధమగు కార్య ములన్నియు పైనుడివిన సంఘములే—అవి పంచాయతీ లైననేమి, సభలైననేమి—జరుపుచుండెడివి. అందు వలన నిజముగా ప్రజాపరిపాలనమంతయు సంఘముల, సభల చేతులలోనుండెను. ఈసభలను గుఱించియు, పం చాయతీలను గుఱించియు ఇంతవఱకు దక్షిణహిందూదేశ మున కనుగొనబడిన శాసనములవలన పెక్కువిషయములు తెలియవచ్చుచున్నవి.

ఇట్టి సంఘములు, సభలు ఉత్తరహిందూస్థానమున గూడ నుండినట్లు చరిత్రమువలన దెలియవచ్చుచున్నది. కౌటిల్యుని యర్థశాస్త్రమున నిట్టి సభలను గుఱించి చాల విషయములు తెలుపబడి యున్నవి. కౌటిల్యు డనునది చాణక్యునికి మాఱుపేరు. చాణక్యుడు నందచక్రవర్తి యొద్దనుండెడు రాక్షసు డనుపేరుగల మంత్రికి ప్రతిస్పర్థియై, నందునివలన దనకు జరిగిన పరాభవము నెదు పాటిగాగొని నందవంశమును నిర్మూలించుటకై ప్రతిన వట్టి, తనకార్యనిర్వహణమున విఘ్నకరములగు రాక్షస వ్యూహములను భేదించి, తన శపథమును నెఱవేర్చుకొని, నందుని యనంతరము రాజ్యలక్ష్మిని చంద్రగుప్తునికి కట్టి పెట్టి యాతనిని చక్రవర్తినింగావించిన నీతిజ్ఞుడు. ఇతడు తనకు బూర్వులు విరచించిన నీతి శాస్త్రములను బరిశీలించి, తనకాలము నందలి పరిస్థితుల ననుసరించి భవిష్యద్రాజులకు గూడ నుపయోగపడునట్లు నీతి యెట్లుండవలసినదియు నాలోచించి, తర్కించి నీతి శాస్త్రమును వ్రాసెను. పూర్వము నీతి యనగా రాజ నీతియే. దానికే అర్థశాస్త్రమనిపేరు. ఈగ్రంథమువలన చంద్రగుప్తచక్రవర్తికాలమున రాజ్యాంగవిధాన మెట్లుం డెనో తెలియుచున్నది. పరిపాలనాసౌష్ఠవమున కప్పుడైదు సంఘములు, సభలుండెడివనియు, ఒక్కొక్క సంఘము లేక సభ తనకు నిర్ణీతమైన వ్యవహారములను జక్కబెట్టు చుండెడిదనియు దెలియుచున్నది. అయితే ఇవియన్నియు రాజపరిపాలనమునకు సంబంధించిన యంగములు. గ్రామ ములకు నిట్టి సంఘము లుండెడివనియు, ఇట్టి సంఘము లలో గ్రామవృద్ధులు సభ్యులుగానుండి గ్రామవ్యవహార ములను చక్కబెట్టు వారనియు, వ్యవహారస్వభావమును బట్టి సంఘముల సభ్యసంఖ్య హెచ్చుగ తగ్గుగ నుండెడి దనియు, ఇట్టి సంఘములందలి సభ్యు లిప్పటివలె ఎన్ను కొనబడినవారు కాకపోయి నప్పటికి ఒకవిధముగ వారు గ్రామస్థులచేత సమ్మతసభ్యులుగ నుండుటకు యోగ్యులగు వారే యనియు, గ్రామసంఘమువారి తీర్పులలో భేదాభి ప్రాయమెప్పుడు నుండెడిది కాదనియు, అట్లు భేదాభి ప్రాయమే యుండునెడల అధికసంఖ్యాకుల యభిప్రాయ ప్రకారమే కార్యములు జరుగుచుండెడివనియు, ఈవిధ ముగ గ్రామమునకు సంబంధించిన పరిపాలనా వ్యవహార ములను, ధర్మనిర్ణయములను, గ్రామహితకార్యములను గ్రామస్థులే నిర్ణయించి నిర్వహించువారనియు అర్థశాస్త్ర మువలన మనకు దెలియవచ్చుచున్నది.

చాణక్యుని [illegible] పరిపాలనము ప్రారంభమగు వఱకును, తరువాతికాలమునందును వారిపరిపాలనమున గూడ, నిట్టి గ్రామసంఘము లుండెనని, అవియే, గ్రామవ్యవహారములను చక్కదిద్దెడివని శాసనా ధారములవలన దెలియవచ్చుచున్నది. ఈరీతిని ఉత్తరహిం దూస్థానమునను, దక్షిణహిందూదేశమునను గూడ పరిపా లనము ప్రజాపరిపాలనమే యనియు, నది హిందూనీతిశా స్త్రసంప్రదాయసిద్ధముగ నుండెననియు దెలియగలదు. కాని దక్షిణహిందూదేశములోకంటె నుత్తరహిందూస్థాన మున నధికముగ సంభవించిన విదేశీయుల దండయాత్రల విప్లవముల మూలమున గావచ్చును, గ్రామసంస్థలచట బిగువుసడలి, క్రమముగ జెడిపోయి విధ్వస్తములయ్యెను. దక్షిణహిందూ

దేశమున మహమ్మదీయ పరిపాలనము భూమిని బాగుగ పాదుకొని వేరు తన్నునఱకు రమారమి క్రీస్తు పుట్టిన పిదప పండ్రెండు పదుమూఁడువందల సంవత్సరములవఱకు మంచి యభివృద్ధిలో నుండినట్లు ముఖ్యముగ మన చెన్న రాజధానియందలి దక్షిణభాగమున ప్రసిద్ధదేవాలయము లలో గానఁగు శిలాశాసనాదులవలన దెలియుచున్నది.

మహాసభలు: సభలు: కార్యనిర్వాహకసభలు

'సభ'లను గూర్చిన కట్టుబాటులను దెలుపు శాసనములు చాలభాగము—సంపూర్తిగనే యననగును—చోళులనాటివి. పరాంతకుడు, పరకేసరివర్మ, రాజేంద్రచోళుడు, రాజరాజు, వీరరాజేంద్రచోళుడు, కులోత్తుంగచోళుడు—ఈ మొదలగు చోళరాజుల కాలములో నిట్టి శాసనము లనేకములు గానవచ్చుచున్నవి. ఈ కట్టుబాటులను దెలుపు శాసనములన్నియు బ్రాహ్మణాగ్రహారములందలి సభలకు సంబంధించినవివరములను మాత్రమే తెలుపునని మనము జ్ఞాపక ముంచుకోనవలయును. ఇట్టి శాసనములు దక్షిణమున అఱవ దేశముననే కానవచ్చుటనుబట్టి యట్టిసభలు ఒక్క ద్రమిళదేశముననే కాని, మన తెలుగు దేశమున లేకుండెనని భావింప వీలులేదు. తెలుగు దేశపు బ్రాహ్మణాగ్రహారములందలి యిట్టి సంఘములను సభలనియు, సభ్యులను సభవారనియు, మహాజనులనియు వ్యవహరించుచు వచ్చిరని యీవరకే తెలుపబడినది. ఇట్లు సభవారిని, మహాజనులను బేర్కొనిన శాసనములు తెలుగుదేశమునను, కన్నడదేశమునను జాల గానవచ్చినవి. ఇట్టి సభలయందు వక్తృత్వ మవసరమని తెలుపుచు, అట్టి వక్తలను జేర్కొన్న తెలుగుదేశపు శాసనములును గలవు.

ఆయాగ్రామముల—అనగా నగ్రహారముల—విస్తీర్ణ వైశాల్యములను బట్టి గ్రామపరిపాలనము సుకరముగ సాగుటకై ప్రతిగ్రామమున ఇట్టిసభలు ఒకటికంటె నెక్కుడుగ నుండెడివి. పరిపాలనాసౌష్ఠవము కొఱకేర్పడిన యిట్టి సభలు ఒకటికంటె నెక్కువగ నుండినపుడు అట్టివానిలో నొకటి ప్రధానమైనదిగ నుండెడిది; దానికి మహాసభయని పేరు: మిగిలినవన్నియు దానికి లోబడిన యుపసంఘములు లేక యుపసభలు. ఈ యుపసంఘములు వేఱువేఱు విధములైన గ్రామవ్యవహారములను చక్కబెట్టు చుండెడివి. ఉక్కల్ శాసనములలో ఒక మహాసభకు లోబడిన నాలుగు సంఘములు పేర్కొనంబడినవి. అవి యేవనగా (౧) సంవత్సరసభ, (౨) తోటసభ, (౩) ఆరామసభ, (౪) న్యాయసభ. న్యాయసభయు, సంవత్సరసభయు నొక్కటియో, లేక అవి రెండును దేనికదివేఱో శాసనమునుబట్టి స్పష్టముగ దెలిసికొన వీలుగాకయున్నది. ఉమ్మత్తూరు శాసనములు మఱిరెండు సంఘములను పేర్కొనుచున్నవి: (౧) బంగారుసభ, (౨) పంచవారసభ.

ఆయాసభలపేళ్లె ననుసరించియే అవి నిర్వర్తింపవలసిన ధర్మములు తెలియుచున్నవి. 'బంగారుసభ' యనునది గ్రామమున చలామణీలో నుండు నాణెములను బరీక్షించునదియో, లేక విశ్వబ్రాహ్మణులు చేయునగలు నాణెములు సరిగ నున్నది లేనిది విచారించునదియో యైయుండవచ్చును. రెండవది 'పంచవార'మను పన్ను వసూలు చేయునదియని కొందఱును, కాదని కొందఱును ఇట్లభిప్రాయభేదములు కలిగియున్నారు. ఇందేది సరియైనదియు దెలిసికొనుట కింకను క్రొత్తశాసనములు దొరకిన కాని సాధ్యము కాదు. చెంగల్పట్టు మండలమునందలి నిగరిలిచోళ చతుర్వేది మంగలమను నామాంతరమునం బరగు పరమేశ్వర మంగలమునకు పాలెముగనున్న నత్తమను గ్రామములోని శాసనములలో సంవత్సరసభ, ఊరిసభయని రెండుసభలు పేర్కొనంబడినవి. సంవత్సరసభ ఉక్కల్ శాసనములలోను బేర్కొనంబడెను. తిరుప్పార్కడల్ శాసనములు మఱికొన్నిసభలను బేర్కొనుచున్నవి. అందు ఉత్తరమల్లూరు శాసనములు పేర్కొను తటాకారామసభలు గాక (౧) కుడుంబుసభ [The great men for supervision of words], (౨) క్షేత్రపాలనసభ [The great men for supervision of fields], (౩) రెండువందల మందిసభ [The great men (numbering) two hundred], (౪) గ్రామపాలనసభ [The great men for supervision

of the village], (౫) ఉదాసీనపాలనసభ [The great men for supervising (i. e., looking after) the Udasinas (ascetics?). ఈ సభలయందలి సభ్యులును, గ్రామమునందలి (యితర) బ్రాహ్మణులును, ఇతర గ్రామప్రముఖులును (ఇతర గ్రామములనుండి యాగ్రామము వచ్చియున్నచో) గలిసి 'గ్రామమహాసభ' యేర్పడునని శాసనములు తెలుపుచున్నవి. పై నుడివిన సభలన్నిటిలో (అనగా ఒక్క సభకంటె ఎక్కువ సభలుండునపుడు) మహాసభ యిప్పటి 'శాసననిర్మాణసభా'ధర్మమును నిర్వర్తించుచుండెడిది. మిగిలిన యుపసంఘము లన్నియు నిప్పటి కార్యనిర్వాహక సభాధర్మమును నిర్వర్తించుచుండెడివి. అయినప్పటికి గొన్ని శాసనముల ననుసరించి ప్రత్యేకము మహాసభ కొకకార్యనిర్వాహక సభకూడ నుండినట్లు తెలియుచున్నది.

ఈసభలకు ప్రతినిధుల నెట్టివారిని ఎన్నుకొనవచ్చునో, ఎట్టివారిని ఎన్నుకొనగూడదో, ఎన్నుకొనవలసిన ప్రతినిధుల కుండవలసిన లక్షణములెట్టివో, ఎన్నుకోవలసిన విధానమెట్టిదో-ఇవియన్నియుగూడ శాసనములలోనే తెలుపబడినవి. ఇట్టి పద్ధతులను తెలుపునవి ముఖ్యముగ (౧) ఉత్తరమల్లూరు శాసనములు, (౨) ఉక్కల్ శాసనములు, (3) మాణూరుశాసనములు. ఉత్తర మల్లూరు ఉక్కల్ శాసనములలో చివర, దుష్టులు నశించి శిష్టులభివృద్ధి చెందుటకై యీ నిబంధనలు చేయబడినవని వ్రాయబడియున్నది. దీని ననుసరించి చూడగా దుర్జనులైనవారు సభలలో సభ్యులుగవచ్చుటచేత గ్రామ పరిపాలనము చెడిపోయెననియు, అందువలన తిరిగి సత్ప్రవర్తన గలవారు సభ్యులుగవచ్చుటకై యీశాసనములందు తెలుపబడిన కట్టుదిట్టములు చేయవలసివచ్చెననియు నూహింపనగును. వేఱువేఱుగ్రామములందలి పరిస్థితుల ననుసరించి సభలసంఖ్య మార్పును బొందునట్లే అచ్చటచ్చటి వ్యవహారమునుబట్టియుసభ్యులసంఖ్యయు ఎన్నికనిబంధనలును మారుచుండెడివి. గ్రామములకువలెనే పెద్దపెద్దపట్టణములకును గొప్పసభ లుండెడివి. పట్టణములోనన్ని దిశల నున్నవారికిని సరియైనసౌకర్యములు కలుగునట్లును, సరియైన న్యాయము దొరకునట్లును, పరిపాలనా వ్యవహారములు సుకరముగ జరుగునట్లును జూచుటకై, ఇప్పటియట్లే, యావి వార్డులువార్డులుగ అనగా వాడవాడలుగ, విభజింపబడు చుండెడివి. ఒక్కొక్కవాడ కింతింతమంది సభ్యులు సభలో నుండవలెనని నిర్ణయ ముండెడిది.

సభ్యుల లక్షణములు: ఎన్నికలు

ఇట్టి సభలలోని సభ్యులందఱును గ్రామములలోని ప్రజలచేత ఎన్నుకొనబడవలసినవారే. ఇట్టి మహాసభలకెన్నుకొనబడవలసినవారి కీక్రింది గుణ విశేషము లుండవలెనని యొకశాసన మిట్లు చెప్పుచున్నది:*

"(౧) గ్రామములోని వృత్తిసంతుల పుత్రులలో సదాచారసంపన్నుడును, మంత్రబ్రాహ్మణమును ఒకధర్మశాస్త్రమును పఠించినవాడును, ఒక్కడు మాత్రమే మహాసభకు రానర్హుడు. గ్రామములో నొక్క వృత్తిని కొన్నవాడుగాని, దానముగా గ్రహించినవాడుగాని, స్త్రీధనముగ తనకు చేరినవాడుగాని, పైచెప్పిన లక్షణములు కలిగియుండినచో తన కుటుంబములో నొక్కడుమాత్రమే మహాసభలోనికి రానర్హుడు.

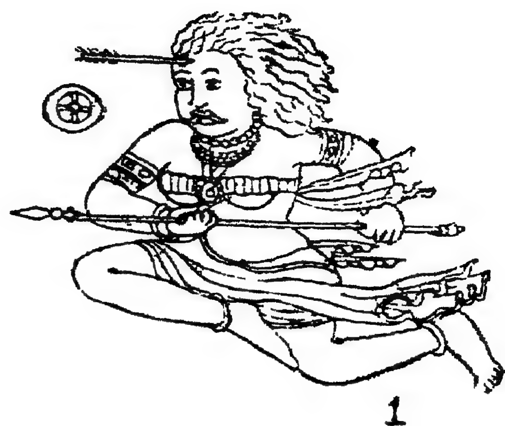
(౨) వృత్తులను కొనిగాని, దానముగ పరిగ్రహించిగాని, స్త్రీధనముగ సంపాదించిగాని యున్నప్పటికిని నెట్టివాడైనను పాతికకన్న తక్కువ కలవాడు మహాసభలో సభ్యుడుగ నుండనర్హుడు. ముప్పాతిక, అర, పాతిక వృత్తులు గలవాడు సభ్యత్వమున కర్హుడుకాడు.

(3) వృత్తులను కొనినవారు నిజముగ నిలిచి సభకు వేదమును పరిశిష్టములతో జదివినవారిని మాత్రమే యెన్నుకొనవలెను.

(౪) పై చెప్పిన నిబంధన ప్రకారము సంపూర్ణ సభ్యత్వమున కర్హులు కానివారు ఎట్టికార్యనిర్వాహకసభయందును సభ్యులుగ నుండ నర్హులు కారు. ఈ నిబంధనబట్టి మహాసభలో నుండుటకు తగినవారు ౧. కొంతవఱకు వృత్తిని కలిగి యుండవలెను; ౨. కొంత స్థిరమైతిక సంపత్తి కలిగియుండవలెను; 3. కొంతవఱకు వేదమును, ధర్మశాస్త్రములను జదివికొనినవారుగ నుండవలెను అను నియమము లుండెడివని తెలియుచున్నది. గ్రామములో వృత్తులున్నవారయినను తగిన విద్యలేనివారు తమకు ప్రతినిధులుగ అట్టివిద్యకలిగినయితరులను మహాసభలోనికి బంపవచ్చును అను నేర్పాటు కూడ కావింపబడినది."

* శ్రీయుతులు దోచిభట్ల లక్ష్మీనరసింహము (యమ్. యే. యల్. టి.)గారి 'ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము'నుండి. తిరిగి తర్జుమాచేయ నవసరము లేకుండ సభలకు సంబంధించిన నిబంధనలను గుఱించిన యీయవస్థయము ఈగ్రంథమునుండియే గ్రహించి పొందుపఱచితిని.

అజంతాచిత్రములు

౧. మిగుల నాహ్లాదకరముగ చిత్రింపబడియున్న రాక్షస, కిన్నర, గంధర్వుల చిత్రములు.

౨. పందొమ్మిదవ గుహాలయమున వసారాయందలి చాందినిచిత్రము. ఇం దైదుగజములు కలవు. రెండుగజములు మాత్రము పోరాడుకొనుచున్నవి. చిత్రము స్వభావానురూపముగా నున్నది.

అయితే యీనిబంధనలు ప్రతిగ్రామమునకు నొక్కరీతినే యుండెడివని చెప్పలేము కాని ఎన్నుకోబడ వలసిన సభ్యుల స్వభావము ఎట్టిదిగనుండవలెనో తెలిసి కొనుటకుచాలును; అనగా ముఖ్యముగ మనము తెలిసి కోవలసిన విషయమిది: సభ్యులు ధర్మాధర్మవిదులై, వేద శాస్త్రపారంగతులై యుండవలెను. ఇట్టి మహాసభవారు కావించిన కార్యములను అమలులో పెట్టుటకు కార్య నిర్వాహక సభవారుండువారు. ఆసభలోనుండు సభ్యుల లక్షణములు కూడ నొకానొక శాసనమున నీరీతిని దెలుప బడినవి:

"(౧) కార్యనిర్వాహకుడగు వానికి వేలి (౫ ఎకరములు)లో నాల్గవవంతు భూమియైనను కట్టుబడి భూమి యుండవలెను.

(౨) గ్రామములో తన స్థలముపై కట్టికొనిన స్వంతగృహములో నాతడు కాపురముండ వలెను.

(౩) అతడు ౩౫—౭౦ సం. మధ్యవయస్సు వాడై యుం డవలెను.

(౪) అతడు మంత్రబ్రాహ్మణము నధ్యయనము చెప్పదగిన వాడుగ నుండవలెను. (మంత్రబ్రాహ్మణ మనగా వేదములును, బ్రాహ్మ ణములు నని కొందఱును, ఛాందోగ్యమునకు మంత్ర బ్రాహ్మణమను నామముండుటచేత ఛాందోగ్యమని కొందఱును చెప్పుదురు).

(౫) 'వేలి'లో ఎనిమిదవవంతు భూమి మాత్రము గలిగియున్న వాడైన యెడల నొకవేదమును, నాలుగు భాష్యములలో నేదో యొక భాష్యమును అధ్యయనము చెప్పగల వాడుగా నుండవలెను.

(౬) అతనికి వ్యవహార జ్ఞానము బాగుగ నుండవలెను.

(౭) అతడు సదాచార సంపన్నుడై న్యాయమార్గోప జీవియై యుండవలెను.

(౮) గతించిన మూడుసంవత్సరములలో నెవ్వ డెట్టి కార్యనిర్వా హక సభ యందును సభ్యుడై యుండగూడదు. ఈ నియమము వార్షిక కార్యనిర్వాహక సభకు వర్తింపదు. అందలి సభ్యులంతకు పూర్వము తోటలసభలయందును, చెఱువుల సభలయందును నుండి తగిన వ్యవ హార జ్ఞానము గలిగియుండినవారుగ నుండవలెను."

ఈరీతిని కార్యనిర్వాహక సభ్యుల లక్షణములు ఎట్లు తెలుపబడినవో అట్లే కార్యనిర్వాహకసభలో నుండ ననర్హులైనవారి లక్షణములుకూడ శాసనము లిట్లు తెలు పుచున్నవి:

"(౧) పూర్వము కార్యనిర్వాహకులుగ నుండి తాము నిర్వహిం చుచుండిన కార్యములకు సంబంధించిన లెక్కలను గ్రామస్థుల కొప్ప జెప్పని వారును, వారి బంధువులును అనగా వారి పినతల్లి పెదతల్లి కొడుకులు, మేనత్తమేనమామకొడుకులు, మేనమామలు, పినతండ్రి పెదతండ్రులు, సహోదరులు, మామగారులు (భార్యతండ్రి), భార్య సహోదరులు, అక్కచెల్లెండ్ర భర్తలు, అక్కచెల్లెండ్ర కొడుకులు, కూతుళ్ల భర్తలు, తండ్రులు, కొడుకులు.

(౨) వ్యభిచారులు పంచమహాపాతకములలో మొదటి నాలు గు పాతకములుచేసినవారు వారిబంధువులు (చూ. పేరా ౧.)

(౩) సంఘమునుండి బహిష్కరింపబడినవారు. నీచ సంసర్గము వలన మాత్రము బహిష్కారమునొందిన యెడల వారు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొన్న చో తిరిగి సభ్యులుగా నుండ నర్హులగుదురు. దుర్నీతికై వెలి పెట్టబడిన వారు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనినను అర్హులు కారు.

(౪) తెలివితక్కువవారు, మందులు, పిచ్చివారు, దుర్నీతి పరులు.

(౫) తమబంధువులు సభ్యత్వమున కర్హులైనను తాము మాత్రము నిషిద్ధాన్నము భుజించుట వలనను (మనువు ప్రకారము ఇది సురాపాన ముతో సమానము), పాపకర్మములు చేయుటవలనను, గ్రామకంటకు లగుటవలనను, పరస్త్రీ గమనదోషము వలనను, అర్హులుకారు. వీరు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనుటవలన దమ బంధువు లర్హులగుదురు కాని తాము మాత్ర మెన్నటికిని కాజాలరు. ప్రాయశ్చిత్తకర్మములవలన మత సంబంధము లగు నాటంకములు తొలగుసవచ్చును గాని సాంఘిక రాజకీయాటంకములు తొలగజాలవు.

పై నిషేధములు కాక ప్రత్యేకముగ పంచవార, సువర్ణ ఉప సంఘము లందుండుటకు గాడిద నెక్కిన వారును (అనగా పరదార గమనమువలన గర్దభముపై నెక్కినట్లు శిక్షింపబడినవారును), దొంగ సంతకములు చేసిన వారును తగరు."

ఈ పైవిధమున కార్యనిర్వాహకసభలో నుండు టకు ఎట్టివారు తగరో స్పష్టముగ నొకానొక శాసనమున దెలుపబడినది.

పై జెప్పబడిన లక్షణములుగల సభ్యులతో గూడిన సభలవలన గ్రామపరిపాలనము జరుగుచుండెడిది. ఈసంద ర్భమున సభ్యులయెన్నిక లెట్లు జరుగుచుండెడివో తెలిసి కొనుట యప్రస్తుతము కాదు.

"మహాసభ జరుగుట కొక నియమిత సంఖ్య (Quorum) సభ్యులు కూడి యుండవలెనను ఏర్పాటుండెను. ఉపసంఘము లెన్ని యుండునో యందలి సభ్యుల మొత్తపు సంఖ్యయైనను గూడిన గాని మహాసభ జరుగ గూడదు."

అయితే యిట్టి నియమము ఒకగ్రామమునకు సంబంధించిన శాసనమున గాన్పించుచున్నది. ఈనియమిత సంఖ్యయే ప్రతిగ్రామమునకు సంబంధించిన మహాసభకు నుండెడిదని నొక్కి చెప్పజాలము; కాని యిట్టినియమమేదో యితర గ్రామములందలి మహాసభలకు నుండియుండునని యూహించుట కది యవకాశము నిచ్చుచున్నది.

ఇక నెన్నికలు జరుగువిధాన మొకశాసనమున ఈరీతిని తెలుపబడినది: 'ఒకగ్రామములో పండ్రెండు వీధు లుండెను. ఎన్నికలకొఱకవి ముప్పదివాడలుగ విభజింపబడెను.' ఆగ్రామమునకు సంబంధించిన యెన్నికలీ దిగువ వివరించిన రీతిని జరుగుచుండెడి వట.

"ఒక్కొక్కవాడ (Ward) లోని ప్రజలు ప్రత్యేకముగా కూడవలెను. మహాసభ నిర్దేశించిన సూత్రముల ననుసరించి యచట గూడిన ప్రతివాడును ఉపసంఘసభ్యత్వమునకు తగినవానిపేరు నొక చీటిపై వ్రాయవలెను. ఇట్లాయాముప్పదివాడలవారి చీట్లను ప్రత్యేకముగ ముప్పదికట్టలుగ కట్టవలెను ఒక్కొక్క కట్టపై ఆయా వాడలపేర్లు వ్రాయవలెను అప్పుడు గ్రామములోని పెద్దలును,పిన్నలును, అప్పటికి గ్రామమునందుండిన పూజారు లందఱును గ్రామసభాశాల (గ్రామచావడిలో) కూడవలెను. అప్పుడు ముప్పదివాడల చీట్ల కట్టలను నొకకుండలో నుంచి, బహిరంగముగ కుండలో నేమున్నదో తెలియని యొకపిల్లవానిని పిలిచి, చూడకుండ అందుండి యొకకట్టను తీయుమందురు. ఇట్లు తీసిన కట్టనువిప్పి ఆచీట్లను మఱియొక యుత్త కుండలోనుంచి బాగుగ కలిపివేయుదురు. ఆబాలుడప్పు డాకుండలో నుండి యొకచీటినితీసి మధ్యస్థునిచేతి కిచ్చును. ఆచీటిని పుచ్చుకొనుచున్నప్పు డచటి పూజారులలోని వయోవృద్ధుడు మధ్యస్థుడై యుండును. అతడు తన కుడిచేతి అయిదువ్రేళ్లను చాచి ఆచీటిని తన యరచేతిలో నుంచుకొని దానిమీది పేరు చదువును. పిమ్మట సభలోని పూజారు లెల్లరుసూడ నాపేరు చదువవలెను. ఇట్లు చదివిన చీటిని ప్రత్యేకముగ నుంచవలెను. ఆచీటి పేరుగలవా డుపసంఘసభ్యుడుగ నంగీకరింపబడవలెను. ఈరీతిగ నొక్కొక్కవాడ నొక్కొక్కని చొప్పున ముప్పదిమంది నెన్నుకొనుచుండిరి.

*   *   *   *   *

ఇట్లు మొదట ముప్పదిమంది యెన్నుకొనబడిన తరువాత నందులో గత సంవత్సరమున తోట కమిటీయందును, చెరువుల కమిటీయందును పనిచేసినవా రుండినయెడల వారును, విద్వాంసులును, వయోవృద్ధులును నగు పండ్రెండుగురు 'వార్షికోపసంఘము'గ నియమింపబడు చుండిరి. మిగిలినవారిలో పండ్రెండుగురు తోటలను పరిపాలించు కమిటీగను, మిగిలిన యాఱుగురును గ్రామములో చెఱువుల బరిపాలించు కమిటీగను నియమింపబడుచుండిరి. ఈ రెండు కమిటీల కును సభ్యుల నెన్నుకొనుటలో నొక్కొక్కని పేరు మధ్యస్థుడు చదువుచుండగా లెక్కినవారు సరే యని తమసమ్మతిని తెలుపుచుండిరి. ఈ చిన్నసంఘములయందలి సభ్యులు పనిచేయవలసిన కాలము 360 దినములుగ నిర్ణయింపబడి యుండెను. పిమ్మట వారు తమపనిని చాలించుకొనవలసి యుండెను. ఉద్యోగకాలమందు సభ్యులు తమ యధికారమును దుర్వినియోగపఱచిన యెడల వారిని వెంటనే తొలగించుటకు మహాసభ కధికార ముండును."

ఇదియంతయు నొక గ్రామములో జరుగుచుండిన వ్యవహారము. ఇదియంతయు శిలలమీద శాసనరూపమున జెక్కింపబడినది. ప్రతిగ్రామమున సభల యెన్నికల విషయమున నిట్లు జరుగుచుండెనో లేదో చెప్పలేము; కాని యెన్నికలు పూర్వముండెననియు, గ్రామపరిపాలనము చక్కగ జరుగుచుండుటకై పెద్దపెద్ద గ్రామములలో వేలువేలు ఉపసంఘములు ఉండెడివనియు, ఈ యుపసంఘములన్నియు ఒక పెద్దసభకు లోబడి పనిచేయుచుండెడివనియు, గ్రామమంతపెద్దది కాకపోయినయెడల సంఘముల, సభలసంఖ్య తగ్గుచుండెడిదనియు నిశ్చయముగ నొక్కి చెప్పవచ్చును. కొన్నికొన్ని గ్రామములలో అచ్చటి మహాసభలో నుండవలసిన సభ్యుల సంఖ్య కూడ శాసనస్థము చేయబడుచు వచ్చెను. ఒక గ్రామమున వేయిమంది సభ్యులసభ (509-1913)యు, మఱియొక గ్రామమున ౪౦౨ గురు సభ్యులసభ (429-1917)యు, మఱియొక గ్రామమున ౮౦ మంది సభ్యులసభ (62-1914)యు—నిట్లే పెక్కురీతులసభలుకలవని శాసనములవలన తెలియుచున్నది. ఇట్టి మహాసభల కనుబంధములుగ నుండిన యుపసంఘములలో న్యాయాధికారసంఘములు (న్యాయస్థానములు) కూడ నుండెడివి. ఇట్టి న్యాయాధికారసంఘములలో నొక స్త్రీకూడ సభ్యురాలుగ నుండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది (268-1910; 259-1909). దీని ననుసరించి పూర్వముఅనుభవవృద్ధులైనవారికి—స్త్రీలైననుసరే, పురుషులైనను సరే—సంఘములలో సభ్యులుగ నుండుట కర్హత ఉండెడిదని తెలియగలదు. ఈసం

దర్భమున ధర్మశాస్త్రములలో చెప్పబడిన సభా లక్షణములు పేర్కొనుట సముచితము కాకపోదు:

"న సా సభా యత్ర న సంతి వృద్ధా
వృద్ధా న తే యే న వదంతి ధర్మమ్;
ధర్మః స నోయత్ర న సత్య మస్తి
సత్యం న తద్య చ్ఛల మభ్యుపైతి."

వృద్ధు లెచ్చటనుండరో యది సభకాదు; ధర్మము నెవ్వరు చెప్పరో వారు వృద్ధులు కారు; ఎచ్చట సత్యముండదో యది ధర్మము కాదు; ఛలమునేదైతే పొందునో, అనగా నెపము ఎక్కడనుండునో—ఒకయభిప్రాయముతో చెప్పినపదమునకు మఱియొక యభిప్రాయము చేసికొని యొసంగబడు ప్రత్యుత్తరమేదిగలదో—అందుసత్యముండదు, అది సత్యముకాదు అని పైశ్లోకము యొక్క తాత్పర్యము. అనగా కపటము (లేక ఛలము) గల సత్యమును, సత్యముకాని ధర్మమును, ధర్మము చెప్పనీ వృద్ధులును, వృద్ధులులేనిసభయు ఏదైతేగలదో అది సభకాదు! అనగా అనుభవజ్ఞానమును, ధర్మనిర్ణయజ్ఞానమును,సత్యాభినిరతియు ఎచ్చటనైతే యుండునో అదియే సభ. ఇట్టి సభలే పూర్వము అగ్రహారములను గాని గ్రామములను గాని పాలించినవి. ఆయా సభలలో లోపము లున్నను—మానవుడు పరిపూర్ణుడు కాకపోవుటవలన మానవకృతములైన కార్యములందు లోపములుండుట సహజము—కాలక్రమమున లోపము లెఱుకపడి అభ్యుదయమునకాటంకములు గలుగునప్పుడెల్ల సభ్యులు వాటిని నెమ్మదినెమ్మదిగ సవరించుకొనుచుండువారు.

పంచాయతులు

ఇక 'గ్రామము'లలోని పరిపాలన కార్యనిర్వాహణమునకును, ధర్మనిర్ణయమునకును, దుష్టశిక్షణమునకును ఏర్పడినసంఘములను పంచాయతులనువారు. గ్రామమున నివసించు పంచవర్ణములకు ఒక్కొక్కవర్ణమునకొకొక్క ప్రతినిధిచొప్పున నైదుగురు ప్రతినిధులుచేరి యీసంఘ మేర్పడుటచేత దానికి పంచాయతి యనుపేరు కలిగెనని యిదివఱకే చెప్పబడినది. ఈసంఘమున ప్రతివర్ణమునకు ప్రతినిధులుండవలెనను నియమము కట్టుబాటు ఉన్నను సాధారణముగ నంతమంది ప్రతినిధులు ఉండుటయు, ఉండకపోవుటయు గూడ గలదు. ఒక్కొక్క వర్ణమునకే యెక్కువమంది యుండుటయు గలదు. మొత్తముమీద నీని యమమెటులున్నను, ఏవర్ణము వారైననేమి, గ్రామము నందలి ప్రముఖులు—పెత్తనదారులు అందఱును జేరి ఈపంచాయతి సంఘముగా నేర్పడువారు. గ్రామవ్యవహారములను చక్కబెట్టునప్పుడును, తగవులు పరిష్కరించునప్పుడును, ధర్మసందేహములను తీర్చునప్పుడును ఈసంఘమువారు పరస్పరము సంప్రతించియే పనులు జరుపువారు. ఈసంఘసభ్యులే ఊరిపెద్దలు. వీరందఱును గూడ గ్రామస్థులచేత ఎన్నుకొనబడువారే. కాని యీయెన్నికలు ఇప్పటియెన్నికలవంటివి కావు. మంచిచెడ్డలు తెలిసియుండుట, గౌరవకుటుంబమున జన్మించుట, వాదప్రతివాదములను విని ఏదైన నొక పక్షమునకు మొగ్గకుండ తీర్పుచెప్పుట, గ్రామములో పెత్తనదా రనిపించుకొనుటకు తగిన సంపత్తియుండుట—ఈ మొదలగు నవియే ఆసంఘమునందు సభ్యులుగ నెన్నుకొనబడుట కుండవలసిన లక్షణములు. ఈలక్షణములుగల వయోవృద్ధులైన బుద్ధిమంతులే పంచాయతి సభ్యులు. ఈలక్షణములు లేనివారు ధర్మనిర్ణయమునకు కూర్చున్నను ప్రజలు వారిని ధర్మజ్ఞులుగ నంగీకరించువారు కారు. అందువలన నట్టి లక్షణములు కలవారే పంచాయతి సభ్యులు. అందువలన ఇప్పటి సభాలక్షణముల ననుసరించి చూచిన పూర్వపు పంచాయతి సభకాని సభ; సంఘముకాని సంఘము. పంచాయతిదారులు సభ్యులుకాని సభ్యులు. సాధారణముగ నీ పంచాయతులలో చాలమంది రెడ్లే సభ్యులుగ నుండువారు. ప్రతిగ్రామములోను పెత్తనమంతయు సాధారణముగ నీ రెడ్ల చేతులలోనే యుండెడిది. అందువలన వీరికి 'పెత్తనదారు' లనియు పేరు. వీరే పూర్వరాజవంశ శాసనములలో 'రాష్ట్రకూటప్రముఖులు' అని పేర్కొనబడియున్నారు. రాష్ట్రకూటులనగా రెడ్లు. రెడ్డిసంఘమున ప్రముఖులనే రాష్ట్రకూటప్రముఖు లనువారు. చాల పూర్వకాలమునుండి కృషి, పశుపాలనము—ఈ మొదలగు వ్యవసాయక వృత్తులందు రెడ్లే గొప్పపేరు గడించియున్నారు. అందువలన రైతు సంఘమునకు 'రెడ్డి' యను నది కాలక్రమమున వ్యవహారములో పర్యాయపదమైనది. ఈ పైనిపేర్కొనిన యట్టి సంఘములతోను, సభ్యులతోను గ్రామవ్యవహారము సరళముగ సాగిపోవుచుండెడిది.

వ్యాసకర్త.

వివేకోపాసన

అనంతపంతుల రామలింగస్వామి గారు

శాంతంబేదియొ - దాంతమేదొ - త్రిజగత్ స్వాంతంబదేదో - గత
ధ్వాంతంబేదియొ - చిత్ప్రకాశమెదియో - ధర్మైకమూలంబెదో
భ్రాంతాతీతమెదానొ - యావిమలవిశ్వాధారమోంకార, మ
శ్రాంతంబేను భజించి వేడెదను నిర్వాణైకసంసిద్ధికిన్.

*   *   *   *   *   *

మ. విను నిర్వాణపదంబు నొందుటకు నుర్విన్ నాల్గుమార్గంబు, లే
వన, సత్కర్మ, వివేకభావము, విరాగావాప్తి, ప్రేమంబునాఁ
జను, నీయార్యగురూపదేశమును విశ్వాసంబుతో నమ్మి నీ
వనయంబు న్మనఁజూడు మీయిలను దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. వరియింపందగు మార్గమియ్యదియొ, యభ్యాసాను యోగ్యంబు నీ
వరమార్గంబు, తదీయసాధనము సర్వార్థానుసంసిద్ధిఁ జే
కురఁజేయున్, సదసద్వివేకమని లోకుల్ దీని భావింతు, రీ
పరమంబైనపథానుగామివగు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ధనమున్ గూఱిచి, కీర్తిఁగూర్చియును, సంతానంబునున్ గూర్చి, నీ
జననిన్ గూఱిచి, తండ్రి గూర్చి, నిజయోషారత్నమున్ గూర్చి, యా
శను నీవొందకు, యొక్కజన్మముననే చల్లారు నీసర్వమున్
పని నీకేమియసత్తుతోడుతను, దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. కనుమా! నిత్యపుసత్తదేదొ, యదియేకా శాశ్వతం బుత్తమం
బును నాకాంక్షిత మవ్యయంబు విమలంబున్ మోక్షసంధాన ము
ర్విని నద్దానిని గాంచుచో మఱలఁ బేర్మిన్ జూడ వద్దాని నో
యనుజా! తద్ఘనసాధనంబుఁగొను దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. తెలివిన్ గల్గెడు వారలున్ మఱియు నెంతేఁ దెల్వి లేకున్న వా
రలు రెండే తెగలుండ్రు మానవులలోఁ బ్రాముఖ్యమౌ దెల్వి యే
కులమో జాతియొ యేమతంబుఁ గల లోకుండీతఁడం చెన్నఁగా
వల దీవెవ్వని దెల్వి నారయుము దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. మనుజానీకముపట్ల నీశ్వరుఁడు నిర్మాణంబుఁ గావించిన
ట్టి నిబంధాళి రహస్య మెన్నుటయె విం చే జ్ఞానమౌ నద్దియే
ఘనలోకైక పురోభివృద్ధి కగుమార్గం బన్యమార్గంబు లే
దనుజా! దీనఁ జరింప నెంచు మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ఎవఁ డీమార్గము నూనునో యతఁడు సర్వేశానుసాయుజ్యముం
దవులం దా నెదిరించ ధర్మమును, సద్ధర్మావలంబాత్ముఁడై
భువి కల్యాణముఁగోరి పాటుపడుఁ జంపుం స్వీయలాభాశ నీ
యవనిం దద్ఘనసాధనం జలుపు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ఇటు సర్వేశునిపక్షమూను నతఁడౌ సిద్ధాత్రి నీసోదరుం
డెటనున్నం మత మేదియైనఁ గుల మింకేదైన నేపేరుతో
నటియింపం దలపోసినన్ వినుము జ్ఞానంబే ప్రధానాంశ మీ
పటుమంత్రంబు జపించుచుండు మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. సదసద్ద్వంద్వ విచక్షణం బమిత సూక్ష్మం బేదసత్తౌనో నిం
కెదియౌనేమొ యసత్తు నీవెఱుఁగవోయీ! కష్టకార్యంబు నె
మ్మది నూహింపుము తారతమ్య మదె సుమ్మా యీశ్వరోపాసనం
బదె నిన్నీశ్వరుపజ్జఁ జేర్పుఁ దుది దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

శా. నీదేహంబును నీదు నిచ్ఛ యను రెంటన్ దారతమ్యం బగున్
నీదేహాశయ మేదియౌనో యదియే నీయిచ్ఛయౌన్ గాదు నీ
వాదిన్ దానిఁ బరీక్షఁ జేసికొనుమా యభ్యాసయోగంబు గా
వాదం బిం దొకయింతలేదు సుమ, దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

శా. నీవీశుండవు, వాని యిచ్ఛయగుఁ జూ నీయిచ్ఛయౌన్ బూను నీ
వా విశ్వాసము నంతరంగమున నీశాన్వేషణం జేయుమా!
నీ వేకాగ్రతనుండి సత్యమున సందేహంబుఁ బోనాడుమా!
యా విశ్వేశుని వాక్కు నీదియగు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. తమలాభంబులఁగోరుఁ గామమయమౌ తద్దేహముం స్థూలదే
హము నా వెన్క మనోమయంబయిన దేహం బాత్మ తామన్న వే
షముతో డన్నటియించు మోస మిదియౌ సత్యంబు నూహించు ని
త్యము నన్నింటికి స్వామి వీ వెఱుఁగు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

శా. ముందం జన్ గొను భోగమన్న వెనుకన్ బోఁజూచుఁ ద్యాగంబనన్
సందేహం బొక్కయింత లే దెఱుఁగుమా శారీరతత్త్వం బిదౌ
నెందున్ దేహము నీదువాహనమయో నిత్యప్రాప్తికిన్ దాని నీ
వందం బొప్పఁగఁ ద్రిప్పుచుండు మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

శా. కాపాడందగు నీదుగుఱ్ఱమును నెక్కాలంబునం దాదరం
బేపారం దగ మేపుచుండవలెనోయీ, నిర్మలాహారమున్;
రేపుం మాపును దోముచుండవలె నోర్మిం జంపు వ్యాయామ మీ
వాపాదింపకు దాని కెన్నఁడును దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. పరిపూర్ణం బగు హాయియున్ శుచియు సత్వారోగ్యముల్ గల్గు భా
స్వర దేహంబును గల్గకున్న కఠినవ్యాయామ మావశ్యమై
పరగుం సాధనఁ జేయఁజాల వయినన్ భ్రాంతిం శరీరాని కీ
వరయన్ బానిసవౌట కూడ దిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ధనముం గోరెదు నోర్మినోడుఁ గడుసంతాపంబు నాశించు నిం
దనుజేయున్ మరి పెక్కు కోర్కె లిటు నిత్యంబూని నీచిత్తవృ
త్తిని మార్చం వినుమయ్య! కామమయమౌ దేహంబు నీ కోర్కెలే
యను చెవ్వానిఁ దలంపఁ బోకు మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. అతిగర్వంబు మనోమయంబయిన దేహంబూను నత్యల్పు లీ
క్షితిలో నెల్లరు దానికన్న నని తా స్వీయాభిలాషాప్తి నే
మతి నూహించును నీదు ధ్యానగతధర్మం బెంచఁగా నీదు త
ద్ధతముం జేయఁగ నిన్నుఁ ద్రిప్పునిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. అటులం నీదుసదాశలం జెఱుప నూహం జెందు సందేహ మీ
వెటులం జూచినఁ గావటం చెఱుఁగు నీయిచ్ఛానుసారంబుగా
నెటులం ద్రిప్పినఁ దీర్ఘసాధనముగా నీ వెంచు మద్దాని నీ
వటు లూహించుటయే వివేకమగు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. అవివేకుల్ వచియించు బోధనలు నీవాలింపఁగాఁబోకు స్థై
ర్యవిశేషాన నిగూఢమౌ ప్రకృతిధర్మం బెంచి శోధించి నీ
దు వివేకంబును బెంచి ధర్మమును నెందుం బట్టి సాధించు త
త్త్వవిదుల్ సంధియమొంద రట్టియెడ దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

శా. నీపౌ ధర్మము నాచరించునెడ నెంతే నిండుస్వాతంత్ర్య మీ
వాదిం గోరెదొ యంత స్వేచ్ఛ నిడు సుమ్మా స్వాప్సకార్యంబులం
బ్రోదిం నీదగు మానవానుజుల కెప్డుం సానుకూల్యుండవై
వాదుల్ పూనక వారితో నడుపు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ఇది సత్కార్య మలంతికార్య మిదియం చెంచం బ్రయత్నింప కె
య్యది సత్కార్యముగా జనుల్ దలఁతురో యద్దానికన్నం మహో
ద్యమదమౌ నీగురుకార్యనిర్వహణసంపూర్తైకకార్యంబు నీ
కిదె కర్తవ్యము నద్దియే ఘనము దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ఉపయోగంబగు కార్యయుగ్మమున నీవూహించు మేలేదొ యె
ల్లపుడున్ రెంటమహోత్తమంబయిన కార్యంబేదియో దాని నీ
వపు డత్యంత మొనర్పుమోయి! ప్రజ లేమన్నన్ సరే యొంటిమై
నపమార్గఘ్నమగున్ వివేక మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ఘనమహా పేదల కన్న దానమిడు నక్కార్యంబు నేఁ గాదనన్
ధనవంతుం డెవఁడైన నన్నమిడుఁ బేదన్ గాంచి దేహంబునుం
బెనుచుం గార్యముకన్న మిన్నయగు నెంతే నాత్మ కాహార మీ
వనయంబున్ సమకూర్చు కార్య మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. కలదెంతో తెలియంగ నేర్చికొన జాగ్రద్వృత్తి నీవూని నీ
కలరుం జ్ఞానము నీకు సాయపడి మోక్షావాప్తిఁ జేకూర్చి ని
న్నలరన్ జేయుటకై ప్రయత్నమును జేయంజూడు మెవ్వేళ నీ
తెలివిన్ జ్ఞాని వివేకమం చనెదు దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. భగవంతుండగు జ్ఞానరూపుఁడు దయావంతుండు నీజ్ఞాన మే
పగునంతంతకు వానిశక్తి యధికం బౌచుండు నీయందు; నీ
కగుజ్ఞానం బిసుమంతయౌనెడల నీవద్దానినిం బెంచఁగా
నగునోయీ! యదిపూర్ణమౌ దనుక దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

శా. విద్యాభ్యాసముఁ జేయుమా సతత మూర్విన్ నీవు పేర్మిఁ ద
ద్విద్యోద్భూత వివేకమూలమున నెంతే నన్యజీవాళి కీ
వుద్యద్రీతిఁ బరోపకారకరణం బొప్పారఁగాఁ జేయుమా!
ఆద్యున్ గొల్చుట కిద్ది సాధనము దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. ఇతరుల్ నీవొకపండితుం డనుచు నూహింపంగ నాశించి యీ
క్షితి విద్యన్ గొనఁబోకు మజ్ఞత సదా కీడెంచు నం చెంచి న
మ్మి తదీయామలవిద్య నభ్యసన మెమ్మిన్ జేయుమా! చేతు వ
ప్రతిమాన ప్రతిభన్ బరోపకృతి దివ్యజ్ఞాన సంపాదకా!

మ. పనిగా సత్యము నభ్యసించుము మనోవాక్కాయ కర్మంబులం
దనయం బీ వనృతంబెదో మఱియు సత్యంబేదొ యోజింపు మా
దిని నభ్యాస మొనర్పు మానసిక వృత్తిన్; కష్టకార్యంబు కా
దనుజా! యీఋత మభ్యసించుపని దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. కలవెన్నెన్నో యసత్యవాదములు లెక్కన్ జేయ కవ్వాని
వల మూఢానృతవాదబద్ధమతివై యల్లారఁగాఁ బోకు ని
స్తులశాస్త్రస్థములంచుఁ గాని మనుజస్తోమానువాదం బటం
చలవాదంబుల నమ్మఁబోకు మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. విను నిర్వాణపథానఁబోవు నతఁ డుర్విన్ వారువీరాను నూ
హను బాటింపఁడు స్వీయభావనసహాయానన్ జనన్ జూచు నీ
వును నట్లే పరిశీలనన్ జలిపి నేర్పున్ జూపి కర్తవ్య మూ
హను జేయందగు వృద్ధిమార్గమిది దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. అనువర్తించును నీకటంచు మది నూహన్ జేయ కెవ్వార లే
మనినన్ నిన్నొకవేళ దూషించినను నీవాక్రోశమున్ జూప కే
మన నజ్ఞాని యకోపి, కోపమనఁగా నజ్ఞానమౌఁ గాదె యె
వ్వని నీశత్రునిగాఁ దలంపకుము దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. గురుశిష్యద్వయమొండుగాన గురువాక్కున్ నీదు వాక్యంబునున్
సరిగాఁ బోలిచిచూచి నీదయినభాస్వద్భావ మాచార్య భా
స్వరభావంబున కీడురానియెడ నీభావంబునే మార్చు కొ
మ్మరయంగా గురుభావ ముత్తమము దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. తలఁపున్ బూనఁగ మాటలాడునెడ సత్కార్యంబులన్ జేయువే
ళల నాచార్యుఁ డెటుల్ దలంచెడునొ యాలాపంబు నెట్లాడునో
యలకార్యం బెటు తా నొనర్చెడునొ కోయంచీవు తర్కింపఁగా
వలయున్ నిక్కపుశిష్యుఁ డీవయిన దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. పలుకంగావలె నున్నదున్నయటు లాపాదింపఁగాఁబోకు లో
కులపై నిందల నెందు నీవతిశయోక్తుల్ పల్క కెవ్వేళ నే
పలుకుల్ బల్క నసత్యమౌనో యని కంపంబొందుచున్ సత్యమే
పలుకన్ సద్వ్రత మూనుచుండు మిల దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. పని గావింపుము సత్యబద్ధమతి నభ్యాసంబుమై డెందమెం
చని దానిన్ ఘటియించి కైతవగుణాచ్ఛాదుండవుంగాకు మే
మన నీమానసకాచగోళ మతినిర్మాలిన్యమైయుండు చో
ఘనదీప్తిన్ వెలుఁగొందు సత్యరుచి దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

శా. అంతంబందె నటంచు సంతసిల కీవయ్యా! స్వలాభంబు తా
నెంతన్ నీవు పరోపకారమును నూహించున్ దరిందోఁచు న
శ్రాంతం బొండొకరూపుతో నయిన నేర్వంగల్గు దద్దాని న
త్యంతం బీవు వివేకమూలమున దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

మ. పయికెంతేఁ గడుఁ జెడ్డగాఁ బొలుచు నాప్రాణిన్ పసర్జింప కా
రయు మంతర్గతమైన యీశుకళ నోరా! యిద్వ్యారం దద్దియొం
డయి యుండున్ జుమ దానిమూలమున సాయంబీవు చేయంగనౌఁ
బయికిన్ దోఁచని తత్కళన్ దెలిసి దివ్యజ్ఞానసంపాదకా!

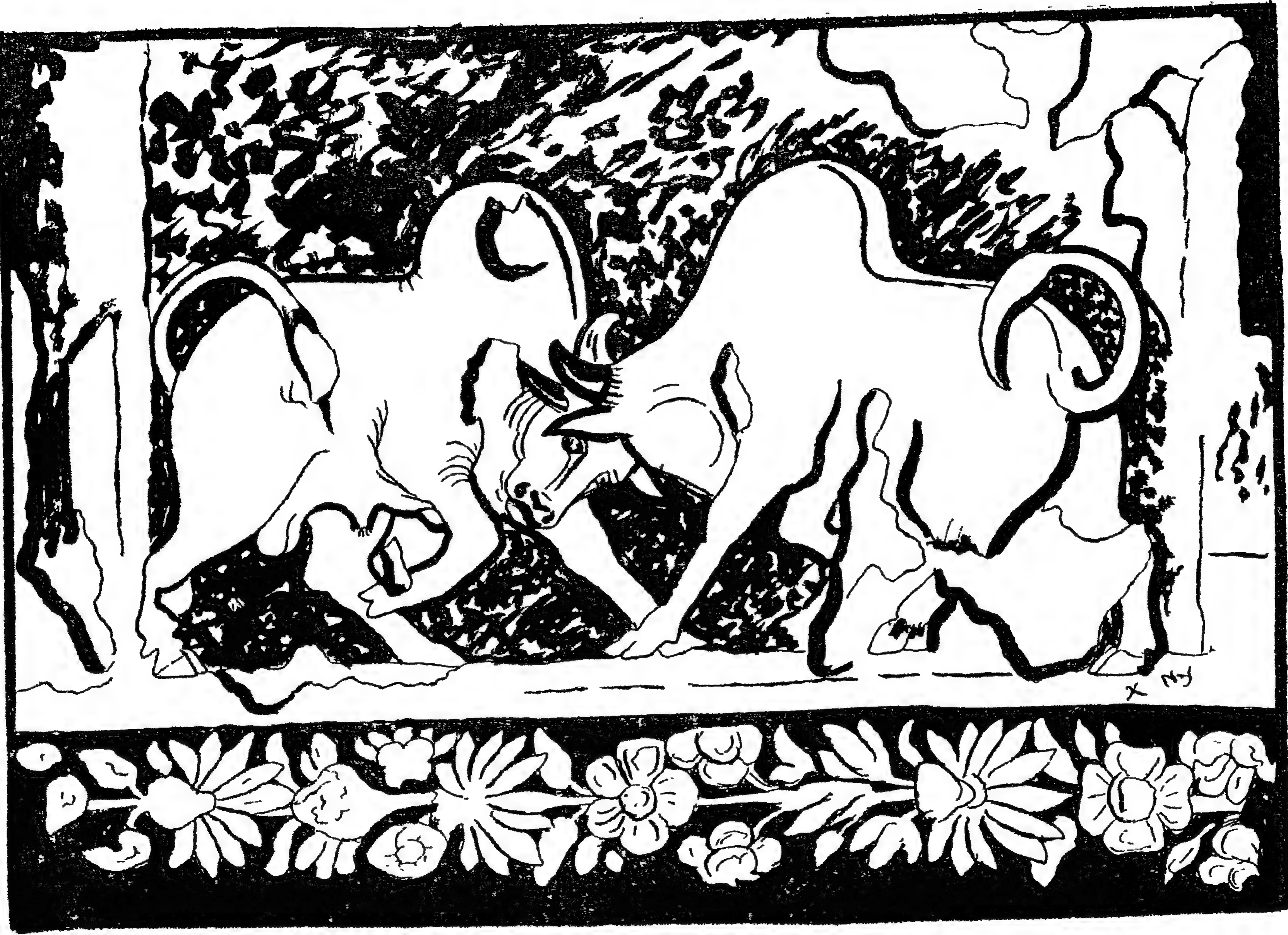
౪. మొదటి గుహాలయమునందలి చాందినీచిత్రము. ఇది యొక పారసీకాధిపుని అంతఃపురచిత్రము. ఆయనచేత నొక మధుపూరితపాత్రము కలదు. ప్రక్కన ఆయనభార్య కూర్చుండి ఏదియో యొక విషయమును చెప్పునట్లున్నది. ఇద్దరు పరిచారికలు మధుపాత్రముల బట్టుకొనియున్నారు. క్రింద నిద్దరు సేవకులు పళ్లెరముల యందు ఫలాహారముల నుంచుకొని అందిచ్చుచున్నారు.

౫. రెండవగుహాలయమున నొక చాందినీచిత్రమునందలి యర్ధభాగము. దీనివ్యాసము సుమారు ఆఱడుగులు.

ఆంధ్రపత్రిక - సంవత్సరాదిసంచిక

అజంతాచిత్రములు

౫. మొదటిగుహాలయమున నొక స్తంభశిఖరమున నుండు చిత్రము. రెండు వృషభములు పోరాడుచున్నవి. చిత్రము స్వభావానురూపముగ నున్నది.

వ్యాసకర్త

సిద్ధపురుషులు-శ్రీ బ్రహ్మానందతీర్థస్వామి

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

బ్రాహ్మణులకు జీవికలు ధర్మశాస్త్రమున మూఁడు చెప్పఁబడినవి. యాజనము, అధ్యాపనము ప్రతిగ్రహము. ఈ మూఁడును పరుల సౌజన్యముమీఁద నాయత్తములై యున్నవి. ఇందొక్కటియు స్వాయత్తము కాదు. ఏలయన,—లోకమున భగవదారాధనము, భగవద్భక్తి మున్నగువాని ప్రచారమునకుఁ బాటుపడుచుండుట యాజన మనఁబడు. ఈ వృత్తివలన నుపకారము గాంచినవారు మానసోత్సాహముకొలఁది నొసఁగెడి దక్షిణలే బ్రాహ్మణునకుఁ గలుగు ప్రతిఫలము. అధ్యాపన మన విద్యాప్రపంచవృద్ధికై పాటుపడుచుండుట; దీనియందును విద్యార్థు లగువారు మానసోత్సాహము కొలఁది నేమైన సాయముచేసిన నదియే బ్రాహ్మణుని జీవనాధారము. ప్రతిగ్రహమన దాతలు బుద్ధిపూర్వకముగ నిచ్చినదానిని గైకొనుట. వీనిలో నెద్దానియందైనను బ్రాహ్మణుఁ డింత యిమ్మని యడుగఁగూడ దని ధర్మశాస్త్రమున్నది.

తన యుదరపోషణభారమంతయు విశ్వమయుఁడైన పరమేశ్వరునందుంచి లోకకళ్యాణమునకై సారస్వతసర్వస్వమును, దానిపర్యవసానమైన విజ్ఞానవైభవమును, దాని పరమావధియైన పరమేశ్వరభక్తిసామ్రాజ్యమును ప్రపంచమునఁ బ్రోది సేయుచుండుటయే బ్రాహ్మణధర్మముగఁ గన్పట్టుచున్నది.

శ్రీ బ్రహ్మానందతీర్థస్వామి

ఇట్టిబ్రాహ్మణోత్తముని యోగక్షేమములభారము నేనే వహించెదనని శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు భగవద్గీతలలోఁ జెప్పియుండెను గాన భగవత్ప్రీతికమై లోకమెల్ల నాసాధుశిరోమణికిఁ గరావలంబము నెల్ల విషయములలోఁ జేయఁగలదు. అట్టిసాధువు తన ధర్మాచరణబలమునసే ప్రపంచమున ధర్మప్రచారము చేయఁగలిగియుండును.

"అహింసాప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధౌ వైరత్యాగః"

అని పతంజలి మహర్షి యోగశాస్త్రమున నొడివియుండెను. అహింసావ్రతమున సిద్ధిసంపాదించిన మహాత్ముని సన్నిధియం దితరులకుఁగూడ కోపము పుట్టదట. తపోవనములలోఁ బరస్పరశత్రుత్వముగల జంతువులు సైతము విరోధమును వదలి మైత్రితో నుండెనని పూర్వగ్రంథములలో వర్ణించుచుంగుటు యీసిద్ధాంతము నవలంబించియే యేర్పడినది.

యథార్థముగ ధార్మికుఁడయినవాఁ డుపదేశింప నక్కఱలేదు. వానిని జూచియే సన్నిహితులగువారెల్ల ధర్మపథాభిముఖు లగుదురు. "దర్శనాదేవ సాధనః" అనువాడుక యీ హేతువుచేతనే కలిగినది.

దీనికిఁ దార్కాణముగా సిద్ధపురుషు లనేకులు తమ సంచారముచే లోకకళ్యాణము సమకూర్చుచుండువారు కలరు. సుమారుతొమ్మిదియేండ్లక్రిందట "శ్రీ బ్రహ్మానందతీర్థులు" అనుమహనీయులు గుంటూరుజిల్లాకు దయచేసియుండిరి. వారు బాపట్లలో రెండు సంవత్సరములకాలము నివాసముచేసిరి. ఒకపని చేయుమనికాని, ఒకపని చేయవల దనికాని యొకరికిఁ జెప్పెడి యలవాటు వారికి లేదు. సమీపమునకు వచ్చినవారితోఁ బ్రియముగ మాటాడుచుండుట వారికి సాజము.

ఇట్లు వారూరక నివసించుటం జేసియే పట్టణమునఁ జాలమార్పులు గలిగినవి. నాస్తికులు ఆస్తికులైరి. ధూర్తులు శాంతులైరి. దుష్టులు శిష్టులైరి. ఇట్లు చాలమంది జనులలోఁ జిత్తశుద్ధి యేర్పడుటయుఁ గొందఱు భగవదారాధనరతులౌవారును, గొందఱు సద్గ్రంథపఠనాదరము వహించువారును గొందఱు గర్మఠులగువారును నై యా దినములలో నక్కడిరీతి చూపఱులకు వింతగొల్పెను.

కావున బ్రాహ్మణ్యమన నిట్టిది. ఇట్టి బ్రహ్మవర్చసము జగమునఁ బాదుకట్టిన లోకకల్యాణమున కేమికొదువ? ఎన్ని తెగలున్నను బరస్పరద్వేషము లేలకలుగును? ఇట్టి బ్రాహ్మణజాతిని వశమున నుంచుకొనియే శ్రీశంకరాచార్యులవారు "బ్రాహ్మణత్వస్యహి రక్షణే రక్షితస్స్యాత్ సర్వో వర్ణాశ్రమధర్మః" అని గీతాభాష్యమున వ్రాసినారు.

ఇట్టి బ్రాహ్మణత్వ మెట్లుకలుగును? తపస్సుచే, గురుశుశ్రూషచే; సాత్వికాహారాదినియమములచే. మహాపురుషులయిన యీ బ్రహ్మానందతీర్థులవారి సుగుణగణములును, శుభమూర్తియు, సుచరిత్రమును గొంతవఱకుఁ దెల్లయఁజేయఁదలఁచి యీక్రింది గద్యపద్యములు వ్రాయఁబడుచున్నవి:

శ్రీబ్రహ్మానందతీర్థులవా రనెడి వీరు మహారాష్ట్రదేశమునఁ బుట్టిరి. చిన్నతనమునుండియు సాధుసంగమం దపేక్ష వీరికి మెండు. ఆకారణమున జన్మభూమివదలి యనేకతీర్థములను, చాలక్షేత్రములను వీరు మెట్టిరి; యోగాభ్యాసము చేసిరి; మంత్రానుష్ఠానము లొనరించిరి; తపస్సు సలిపిరి; వాసుదేవసరస్వతీస్వామివారియొద్దఁ జిరకాలము పరిచర్య గావించి వారియనుగ్రహము వడసిరి. తరువాత శ్రీశృంగగిరిమఠాధ్యక్షులు జగద్గురువులగు శ్రీసచ్చిదానంద శివాభినవ నృసింహభారతీస్వాములవారిచెంత కరిగిరి చాలకాలము వారిని సేవించి వారియనుజ్ఞచే సన్న్యాసము పుచ్చుకొనిరి. అద్వైతభాష్యములు చదివిరి. ఆజగద్గురువులు సిద్ధిపొందినపిమ్మట శృంగగిరినుండి బయలుదేరివచ్చిరి. తర్వాత నెల్లూరు మొదలైనచోట్లనుండి యచ్చటిసాధుబృందముల కానందమొసఁగిరి. పిదప రాపట్లకు వేంచేసిరి. అనేకులకు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములఁ గృపచేసిరి. ఒకవేదపాఠశాల స్థాపించిరి. చివఱకు వారణాసిఁ జేరి మణికర్ణికాఘట్టమున సిద్ధిగాంచిరి. వీరిజీవితకాలము (40) సంవత్సరములకు లోపు. వీరిపై నీక్రిందిపద్యాలు సమర్పింపఁబడినవి.

క. శ్రీదత్తాత్రేయ కృపా-ప్రాదుర్భూతాత్మ బోధపరిపాక కలా
మేదుర! గురువర! యతివర-సాదర శిష్యోద్ధరణచణాత్మ విచారా!

మ. భవవారాశి నిమగ్నులై బహుళపాపశ్రేణిలోఁ జిక్కి సం
స్తవనీయంబగు కేశవార్చనరసాస్వాదంబునన్ హీనులై
యవనిం జేష్పదు పామరాళికి సహాయంబంచు లేకుండ నీ
వవతారంబు సమాప్తిచేసితివె! బ్రహ్మానందతీర్థ ప్రభూ!

మ. కవివర్యుల్ కవియించు గాయనజనుల్ గానప్రియుండౌచుఁ గే
శవభక్తుల్ బహుభక్తిఁ యుక్తుఁడనుచున్ శాస్త్రజ్ఞులున్ సర్వశా
స్త్రవిశేషజ్ఞుఁ డటంచుఁ బూజనలుపన్ సర్వాత్మతన్ జూపి నీ
వవతారం బుపసంహరించితివె! బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. అమలోదారమనీషతో జనుల కాహ్లాదంబు గల్పించి త
త్త్వము బోధించుచు సర్వకాల విలసద్వాత్సల్య వైరాగ్యసం
యమ ముఖ్యాధిక సత్త్వసంపదకుఁ దానై యొప్పితి వట్టి నీ
యమితోత్సాహము సంస్మరించెదము బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. కమనీయంబయి శాశ్వతంబగుచు భక్తస్వచ్ఛహృద్రత్న వే
శ్మములన్ బెక్కువిధంబులన్ నిలిచి పూజల్ గొంచుఁ గాలాంతర
క్షమమై రాజిలు కీర్తిదేహ మిలనై స్థాపించి యాస్థూల దే
హము హేయంబని వీడియుంటివొకో! బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. అమరుల్ తేజముఁ గాంచి భక్తిమెయి నర్ఘ్యం బిచ్చి ప్రాదండ గం
తమునం దుంచి నిజాలయంబులకు వేడ్కన్ గొంచుఁ బోవన్ గవా
టములం దీసి యపేక్ష సేయ నొకకంటన్ గాంచుచున్ బ్రహ్మ ధి
ష్ణ్యముఁ గైసేయఁగఁ బోయి యుందువా కో! బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. "సమయం బియ్యది యెంతయున్ గలిమహాసామ్రాజ్య నిర్వాహయో
గ్యముగా నుండెఁ దలంచినాఁడ వ్యతిరేకప్రక్రియన్ నీవు ధ
ర్మము సంస్థాపన సేయఁ జూచెదవు రమ్మా నీకిదేల?" యంచు స
ఖ్యముగా నిన్ గొనిపోయె విశ్వపతి బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. తమముం బాపు భవత్కృపాబలముచే ధన్యత్వముం గాంచ భా
వములో నువ్విళులూరు సాధువుల సద్వాంఛల్ వృథా గాఁగ దే
శమునన్ సిద్ధజనప్రచారమను నైశ్వర్యంబు లోపింప దే
హముఁ గాశీపురిలోఁ దొఱంగితివి బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. తిరమౌ దివ్యసమాధితోఁ గలసి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల్
వఱలన్ బ్రేమరసంబు భక్తతతిపై వర్షించు శాంతాస్య మా
దరపూర్ణంబుగఁ దోఁచుచుండి పరతత్త్వధ్యాన సంధాన భో
గ్యరసాస్వాదముఁ దెల్పనొప్పితివి బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. జనచేతోహరణప్రవీణమగుచుం జంద్రాతపస్పర్థియై
ఘనమోదోద్భవ మందహాసరుచి వక్త్రశ్రీల కాలంబమై
మనుచుండన్ దగు బ్రహ్మవర్చసముతో మాధుర్యధుర్యోక్తి మో
హనమయ్యెన్ భవదీయ దివ్యకళ బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. నియమాధీనత జన్మమాదిగఁ దపోనిష్ఠన్ విరాజిల్లి ని
శ్చయ దార్ఢ్యంబును సేకరించిన మహాస్సారంబౌ! శ్రీవాసుదే
వ యతీంద్రాంఘ్రి సరోజచింతన పరిపాకంబౌ నా యుష్మద
వ్యయ తేజంబు ప్రశాంతిఁ జిమ్మె భువి బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. గురుపాదాంబుజ భక్తి వేలుపులపై గూఢేతరాసక్తి శాం
కరభాష్యార్థ విచారమన్నఁ గడు వేడ్కన్ జీవికా జీవిగాఁ
బరమాహ్లాదము గాంచు శక్తి బుధసేవారక్తియు న్నీ మనో
హరచారిత్ర పవిత్రచిహ్నములు బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

శా. ఆబాల్యంబు విరక్తితోఁ బెరిగి దత్తాత్రేయదీవ్యత్కృపా
ప్రాబల్యంబునఁ జేసి భక్తిరససంపత్పూర్ణమై శుద్ధ దీ

యీ బాంధవ్యము గాంచి సార్ద్రహృదయాబ్జాతంబు శోభిల్లఁ జె
ల్వా బోధోన్నతితోడఁ బల్కితివి బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. తమసంకల్ప విశేషదార్ఢ్య మెవరుం దర్కింపఁగాలేరు భా
నములో నించుక పారశాలనని సంభావించి మీరుంచ శే
త్రము లీఁగల్గిరి కొండ లెందఱొ మహాత్యాగంబులన్ జూపి సా
హ్యాములం జేసిరి భక్తిభావమున బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

మ. పరివస్యారసికుండవు శాంతుఁ డధిక ప్రజ్ఞాఢ్యుఁ డంచున్ జగ
ద్గురు పీఠస్థ నృసింహభారతులు గోర్కుల్ దీరఁ బ్రేమించి త
త్త్వరహస్యానుభవం బొసంగి పనుపన్ బ్రహ్మాత్మతాస్ఫూర్త్యుదా
హరణం బేర్పడఁ బల్కితో వవసిఁ బ్రహ్మానందతీర్థప్రభూ!

సీ. పరిపూర్ణవిజ్ఞాన గరిమకుఁ గాణాచి, యమనియమాదుల కాటపట్టు,
చిరతపోబల సమార్జితసమాధికిఁ దావు, వైరాగ్యలక్ష్మికిఁ బట్టుకొమ్మ,
విలసిల్లు యోగసిద్ధులకు నుపఘ్నంబు, సర్వజ్ఞతకును విశ్రాంతిగృహము,
సమధికజ్ఞాన నిష్ఠకును బెట్టినపేరు, సద్భక్తిపారవశ్యమున కరవు
మహానముద్రావిభూతికి మందిరంబు, బ్రహ్మవర్చసమునకుఁ దార్కాణయును మ
నిను నుతింతుమె కాని వర్ణింపఁగలమె? సద్గితార్య! బ్రహ్మానందతీర్థవర్య!

శ్లో. జయతా దస్త్వఃకేళిః, దేశికపదపద్మ సద్మ హృదయాళిః
సంచిత సద్గుణపాళిః, శ్రీ బ్రహ్మానందతీర్థ యతిమౌళిః.

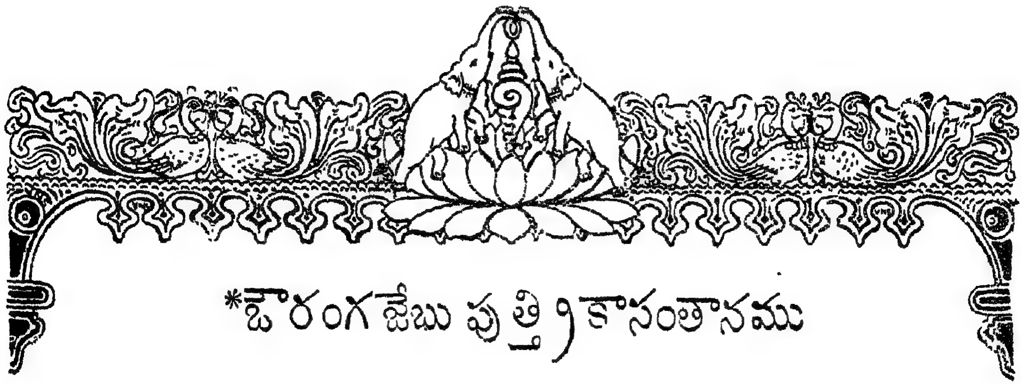
శ్లో. బహుసేవిత యోగీంద్రః, సంతతజాగ్రద్వివేక నిస్తంద్రః
విలసతి కరుణాసాంద్రః, శ్రీ బ్రహ్మానందతీర్థ యతిచంద్రః.

శ్లో. కలయే దాత్మని తేజః, ప్రతవాక్య తదాన దేవతాభూజః;
వికటావిద్యా బీజః, శ్రీ బ్రహ్మానందతీర్థ యతిరాజః.

శ్లో. పోషిత శమాదిపోష్యః, శ్రీమన్నరసింహభారతీ శిష్యః;
సువిదిత శాంకరభాష్యః, బ్రహ్మానందో హి విజయతే ప్రశస్యః.

శ్లో. జయజయ సత్యప్రస్తుత్! దత్తాత్రేయాంఘ్రిపద్మకే మధులిట్
ప్రశమాధరిత పరివ్రాట్, శ్రీ బ్రహ్మానందతీర్థ యతిసమ్రాట్.

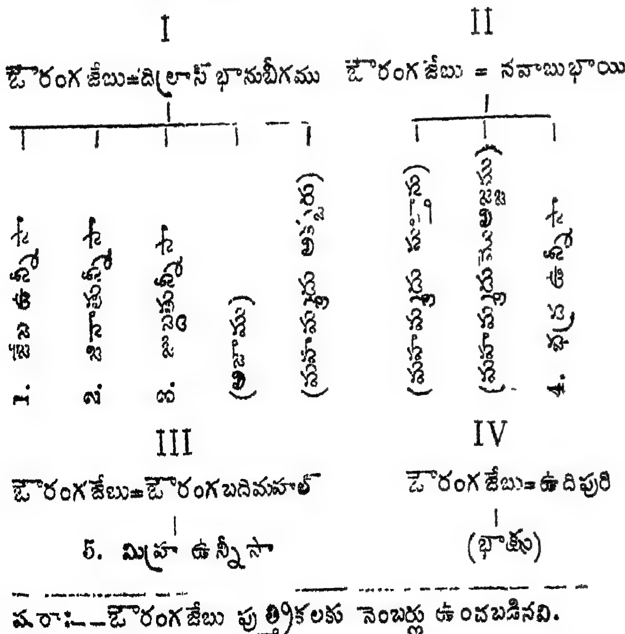

*ఔరంగజేబు పుత్త్రికాసంతానము

కానూరి వేంకటసుబ్బారావు గారు

[సారస్వత సమాజము]

ఔరంగజేబునకు దిల్రాసుభాను, నవాబుభాయి, ఔరంగబదిమహాలు, ఉదిపురిమహాలు, జినాబది అని అయిదుగురు భార్యలు†. ఇందు దిల్రాసుభానునందు ఔరంగజేబు జేబఉన్నీసా, జినాతున్నీసా, జుబ్దతున్నీసా అను ముగ్వురు కుమార్తెలను, అజాము, మహమ్మదుఅక్బరు అనుయిద్దరు పుత్త్రులను బడసెను. నవాబుబాయియందు మహమ్మదుసుల్తాను, మహమ్మదు మొఅజ్జాము అను నిరువురు కుమారులును, భద్రఉన్నీసా అనుపుత్త్రికయు కలిగిరి. ఔరంగబదిమహాలునందు మిహ్రఉన్నీసా అనుపుత్త్రిక జననమందెను. ఉదిపురిమహాలునందు కాంబక్షు అనుపుత్త్రుఁడు కలిగెను. జైనాబదికి సంతానము లేదు. ప్రస్తుతము ఇచట ఔరంగజేబు పుత్త్రికాసంతానమునుగురించి ప్రస్తావింతము. (విషయసౌలభ్యమునకై ఔరంగజేబు భార్యలయొక్కయు, వారిసంతానముయొక్కయు పట్టిక దిగువనుదాహరింపఁబడుచున్నవి.)

సూ:—ఔరంగజేబు పుత్త్రికలకు నెంబర్లు ఉంచబడినవి.

జేబఉన్నీసా

జేబఉన్నీసా క్రీస్తుశకము 1638 ఫిబ్రవరి 15 వ తేదిని ఔరంగజేబు ప్రథమభార్య దిల్రాసుభానునకు జననమందెను. ఈమె కాశ్మీరదేశస్థుఁడగు మీర్జా షుక్రుల్లా భార్యయగు హాఫీజా మేరియం కడ విద్యాభ్యాస మొనర్చెను. జేబఉన్నీసా, విద్యాభిమానమునందును, బుద్ధికుశలతయందును తండ్రికి తీసిపోదు. కురాన్ గ్రంథ మీమెకు కంఠస్థము. కురాన్ బాగుగ జ్ఞప్తియందుంచుకొనఁగలిగినందులకు ఔరంగజేబు జేబఉన్నీసాకు 30,000 బంగారునాణెములు బహుమానముగ నొసంగెను. అరబ్బీ పారసీక భాషలయం దీమెకు మంచిప్రవేశము కలదు. ఈమె పారసీకభాషలో అన్నివిధములైన వ్రాతలును వ్రాయఁగలదు. ఈమె సొంతపుస్తకభాండాగారమందు చాలగ్రంథములు గలవు. ఈమెకు మంచి కవిత్వధోరణి కలదు. జేబఉన్నీసా వ్రాతలిపిలో శిక్షితులగుచున్న గ్రంథరాజముల తిరిగి వ్రాయుటకు కొందరి నేర్పఱచి జీతము లిచ్చుచుండెడిది. గొప్పపండితులు, కవివరులు నీమెకడ జీతములఁ బుచ్చుకొనుచు క్రొత్తగ్రంథముల వ్రాయుచుండెడివారు. ఈమె కవులకు మంచిబహుమానము లిచ్చి ఔరంగజేబు ఆస్థానమున వారు లేనికొఱఁతఁ దీర్చెను. జేబఉన్నీసా ప్రోత్సాహముననే కాశ్మీరమతగురువగు సఫీఉద్దీన్ ఆర్దుబెలి యనునాతఁడు గొప్పవిమర్శకగ్రంథమగు తఫ్సీరుకాబీరును పారశీకములోనికి భాషాంతరీకరణ మొనర్చి జేబఉన్నీసా పేరున ఆగ్రంథమునకు 'జేబ-ఉత్-తఫ్సీ'రని నామమిడెను. జేబఉన్నీసాకడనున్న వ్రాయసకాండ్రు వేదాంతగ్రంథముల వ్రాసి ఈమెపేరిట ప్రకటించిరి. ఈమె పారసీకభాషలో చాల గ్రంథముల వ్రాసెను. ఒక్కగ్రంథమునకైన ఈమె గ్రంథకర్త్రి యని కాన్పింపదు, మారుపేరున వ్రాయుచుండెడిది. అయినను దివానుమాక్ఫి (మాక్ఫి=మారుపేరు) అనుగ్రంథ మీమెచే వ్రాయబడలేదు. మాక్ఫి పైటిలు అక్బరుభార్యకును, నూర్జహానునకును వ్రాసియున్నారు.

* ఈవ్యాసరచన కాధారములు:—Life of Aurangazeb by Sirkar; Anecdotes of Aurangazeb; Later Moguls by Manulli.

† వీరినిగురించి తెలిసికొనఁగోరువారు అక్షయ సంవత్సరాదిసంచికలోని 'ఔరంగజేబు భార్యలు' అనువ్యాసము చూడనగును.

జేబఉన్నీసా కొన్ని హిందూస్థానీ నాటకరంగములలో నాయకురాలినిగా చూపింపబడియున్నారు. ఈమె ప్రవర్తనయందు దుష్కీర్తిని యని ఇప్పటిజనశ్రుతి. కాని ఔరంగజేబుకాలమున గాని, ఆతఁడు చనిపోయిన 50 సంవత్సరములకు లోపునఁగాని చరిత్రకారులు జేబఉన్నీసా ప్రవర్తనయందు దుష్కీర్తిని యని వ్రాసియుండ లేదు. రాజసంబంధములగు అవినీతికార్యములను గ్రంథములందు వ్రాసినచో రాజదండనకు పాత్రులమగుదుమేమో యనుభయమున చరిత్రకారులు వ్రాయలేదనిన ననవచ్చును కాని కొందరు చరిత్రకారులు స్వేచ్ఛావాగ్వృత్తి నవలంబించిరి. అట్టివారిలో నొకఁడగు ఖాఫీఖా నీమె దుర్వర్తనమును గురించి యేమియు వ్రాసియుండలేదు. ఈతఁడు తనకు తెలిసిన ప్రతివిషయమును పూసగ్రుచ్చినట్లు ఎవరికిని జంకక, బహిరంగముగ వెల్లడిచేయు స్వభావము కలవాఁడు. ఖాఫీఖాను షాజహాను జహాంగీరుల అవినీతిచేష్టల నిర్భయముగ తనగ్రంథమున వెల్లడిచేసెను. అట్టివాఁడు జేబఉన్నీసా దుష్కార్యములను కప్పిపుచ్చి వ్రాయమానెననుట పొసఁగుబాటులేని సంగతి

ఔరంగజేబునకు భయపడ నగత్యములేని యూరోపియనులగు బెర్నియరు, మనుచ్చి యనువారలీ విషయము నెత్తుకొనలేదు. ఇందు మనుచ్చికి మహమ్మదీయుల కొలువుసంగతి విచిత్రముల వ్రాయుటయం దెక్కుడు అభిమానము. జేబఉన్నీసా గారి దేవార్త్తి యైనను నాతని చెవికి సోకియుండు నెడల నాతఁడు తనగ్రంథమున వ్రాసియుండును.

జేబఉన్నీసాపై వ్రాయఁబడిన గాథలన్నియు 19 వ శతాబ్దిని కల్పింపఁబడి యుండవలెను. ఇట్టికథలను ఆదిని లక్నో వాస్తవ్యులిద్దరు ఉర్దూభాషలో రచించిరి. దీనిని లాహోరువాస్తవ్యుఁడగు మున్షి అహమ్మదుద్దీన్ అను నాతఁడు, మున్షి మహముద్దీన్ ఖాలిఫ్ అను నాతఁడు వ్రాసిన 'మాసూతి జేబఉన్నీసా' గ్రంథమునుండి గ్రహించెనని తోఁచుచున్నది. 'నష్ట్రబు'క్స్‌ను నామె 'దివాను ఆఫ్ జేబఉన్నీసా' అనుగ్రంథమున నీక్రిందివిధమున ఉపోద్ఘాతరూపమున అహమ్మదుద్దీన్ వ్రాసినగాథను సంక్షిప్తముగ వివరించెను:—

"క్రీ. శ. 1662-వ సం.లో ఔరంగజేబునకు జబ్బుచేసెను. వైద్యులు కొంతకాలము ప్రదేశమును మార్చవలెనని చెప్పిరి. ఔరంగజేబు కొలువుతోడను, సంసారముతోడను లాహోరు వచ్చెను. ఆనగరమునకు వజీరు పుత్రుఁడగు ఎక్విలుఖాననువాఁడు గవర్నరుగా నుండెను. ఎక్విలుఖాను సుందరుఁడు; ధైర్యవంతుఁడు; సాహసికుఁడు; విశేషించి కవి. ఆతఁడు జేబఉన్నీసా సౌందర్యమును, పాండిత్యమును వినెను. ఆమెను వ్రాసినపద్యము లాతఁడు చదివెను. ఆమెను చూడవలెనని ఆత్రపడుచుండెను. నగరరక్షణయను సాకుగల్పించుకొని ఆతఁడామెసౌధముచుట్టు తిరుగుచు ఆమెను చూడ వేచుకపడుచుండెను. ఒకనాఁ డామె గులేనారు దుస్తులు ధరించి మేడకొనకుఁ గాన్పించెను.

'గాంధారిముస నొక్కనికాంతి ప్రత్యక్షమైనది' యని ఎక్విలుఖాను ఆమె నుద్దేశించి పలికెను. ఆమెయు విని గ్రహించి 'సామదానభేద దండోపాయములు గాని, ఘనాదులు గాని దాని నంటలే' యని అన్యాపదేశముగఁ బలికెను.

జేబఉన్నీసాయు లాహోరునగరమున్న నెమ్ముడు ప్రేమ. ఆమె పాలరాతిలోఁ గట్టఁబడుచున్న మందిరమునకు పనికత్తెలలో వెళ్లినదని విని ఎక్విలుఖాను తాపీవానివేషమును వేసికొని పలువురు పనివారలలో కలిసికొనిపోయి దూర్రస్థాలంటునందు మీందానకొంది ప్రాణావాయుకళ్ళింతి పరంతెందీసుట రవీవర వస్తానిబాకో ఆమెను చూడ ప్రయత్నించెను.

ఆమె చెలికత్తెలతో సుదురంగ నడచుచుండెను. ఎక్విలుఖాను ప్రక్కనుండి పొవుచు 'నీకొరకు తిరుగుచు గాలిదుమారము నైతి' నని వ్యంగ్యముగ పల్కెను. జేబఉన్నీసాయు 'ఎంతగుమారు నైనను నాతలవంక్రుకు నైనఁ దాకుటకు శక్తిగాలి' కని యాగాఁగనే ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. వారిద్దరును చాలసారులు కలిసికొనిరి. కొన్నాళ్లయ్యెను. ఔరంగజేబు ఢిల్లీకిఁ బయలుదేరెను. సంతుగేయమునఁ దిరిగివచ్చి ఆమెను వివాహముచేయ ప్రయత్నించుచుండెను కాని ఆమె తాను స్వయముగా వరునిగోరు మనసుగలదనియు వరుల ప్రయత్నముల విఫలము కాబోవునని తెల్పియుఁ బంపెను. అట్లీ సందియముండినచోనెడల ఎక్విలుఖాను నీ కోరివచ్చెను. ఔరంగజేబు ఏలాగున తనవద్దకు నతనిని పిలిపించెను. ఇంతలో ఎక్విలుఖాను కొలువుకు రాజుహృదయమును వరించెను పుత్రితో చెలగాటమునఁ టెరి. ఔరంగజేబు సిరిపలన్నిటిని తెలిసికొనెను. నీవు కొలువునకు రాఁగానే ప్రతిష్ఠల నుంచఁగల' మని ఎక్విలునకు వ్రాసెను. ఔరంగజేబు వస్తానే వగచియెత్తుకొనఁ గలడు చూపునట్లగుమను బన్నునని ఎక్విలు వెంటనే ధీరుఁడై తనవనపికి రవీనాయూ సిద్ధము వినుట వినా పెళ్ళి లేదని వ్రాసెను. జేబఉన్నీసా చాల విచారించెను. 'ఎక్విలుఖాను మహాగ్ధుఁడై నాకు కనిష్ఠుఁడు కావలెనని నాకాశయి యున్నాడు.' అని వ్రాసెను. ఆనాటకములకు ఆదర్శమును చేయు నాటకమ స్పష్టముగా గలదు. అందుపై నాతఁడు 'సజ్జనుఁడు వినయ ధర్మము వాసనను చదివించి మనుగను' యని జనాఁచెప్పునట్లు. ఎక్విలుఖాను నారాయణుఁడు స్వప్నము గలదు.

జేబఉన్నీసా ఆయింటి పంపి ఎక్విలుఖాను సోమ్యముగ ధన్యునితో వారిద్దరును రహస్యముగఁ గలిసికొనిరి. అట్టిసమయమున సంతృప్తి యుడల ప్రత్యక్షమాయెను. అదేసమయమున నాటకి వచ్చునని వారిద్దరును దలఁపలేదు. జేబఉన్నీసా ఎక్విలుఖానును అదలుగున్న వేడినీళ్ల కాగులో దాచియుంచెను. ఔరంగజేబు నాటకి వచ్చి ఆకాగులో ఏమున్నదని ప్రశ్నించెను. 'కాఁచుటకు నీళ్ళున్న' వని జేబఉన్నీసా ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఔరంగజేబు సేవకులఁ బిలిచి పొయిమీఁద పెట్టించెను. జేబఉన్నీసా కాఁగు పట్టుకొని 'నన్ను నలిచిన ప్రియుఁడు వైరమువలన నాకు మెఱుగుఁ గావలెను.' అని చెప్పె

నట. ఆమె తనపద్యకావ్యమున 'ప్రపంచభోగముల నాశించు విటుని గతి అగ్నిచేతను శలభముమాడ్కి మాడుచుటయే' యని వ్రాసెను. అటు పిమ్మట నామె చెరయందు దుంపబడెను!'

ఈపైగాథకును చరిత్రవిషయమునకు నేమాత్రము సంబంధము లేదు. ఈగాథ జేబఉన్నీసా మేనత్తయగు జహానారాకు చెంది యున్నది. ఎక్విలుఖాను చరిత్రకూడ దీనిని ఖండించుచున్నది

ఎక్విలుఖాను (మీరు అక్వీరునామాంతరము) పారసీకములో నున్న క్యాఫీవాస్తవ్యుడు. ఈతడు ఆపైగాథలో చెప్పబడినటుల ఢిల్లీనవీరు పుత్రుడు కాడు. ఔరంగజేబు దక్కనుసరాజప్రతినిధిగ నున్నపుడీతడు శిలాదారుగా ఔరంగజేబుకడ ప్రవేశించెను. ఈతడు కవి. 'బర్హానుద్దీ' యను సాధువునందు భక్తిచే 'రాజీ' యను నామమును గూడ చేర్చుకొనెను. ఔరంగజేబు సింహాసనము కొరకు ప్రయత్నము చేయునపుడు సంసారమును దౌలతాబాదుకోటలో విడిచి ఎక్విలును ఆనగరమునకును కోటకును గవర్నరుగా నియమించెను. 1658 ఫిబ్రవరి 6-వ తేదినుండి 1659-వ సంవత్సరము ఆఖరువఱకు ఆపదవియందే యుండెను. 1660-వ ఫిబ్రవరి 8-వ తేదిని యమునాగంగానదులమధ్యప్రదేశమునకు ఫౌజుదారుగా నుండెను. 1661లో మరియొక రీయుద్యోగమున నియమింపబడిరి. నవంబరు నెలనుండి రు. 750-లు పెన్షను(ఫింఛను)మీద లాహోరులో విశ్రాంతి తీసికొనెను. 1663 నవంబరులో ఔరంగజేబు సంసారముతో కాశ్మీరమునుండి తిరిగివచ్చునపుడు దారిని అంగరక్షకుడుగ నుండెను.

1664 జనవరిలో రహస్యాలోచనామందిరమునకు సూపర్నెంటుగా (Superintendent of Hall of private Audience) నియమింపబడెను; ఈకాలమున ఈతడెనిన జక్రవర్తికి మంచి యభిప్రాయము కలిగినది. 1666 అక్టోబరులో ఉద్యోగమున నభివృద్ధి చెందెను. 1667 మెయినెలలో రాజబహుమానములను గూడ పొందగలిగెను. అటుతర్వాత పోస్టుమేష్టరు జనరలుగా నియమింపబడెను. ఏప్రిలునెలలో ఏ కారణముననో పదవికి రాజీనామా నిచ్చెను. తరువాత ఏడు సంవత్సరములవరకీతని చరిత్ర ఏమియు దెలియదు. 1676 అక్టోబరులో రు. 1000-లు జీతముపైకోశాగారాధ్యక్షుడుగ నియమింపబడెను. ఈతడు 1680 లో సుబేదారుపదవి నందెను. ఆతడు చనిపోవువఱకు (1696) ఆ ఉద్యోగమునందే యుండెను.

ఈ చరిత్రాంశములు చూడ పైగాథ యసత్యమని స్పష్టమగుచున్నది. 30 సంవత్సరములకు తక్కువ వయస్సువానిని మహలునకు రక్షకుడుగ ఔరంగజేబు నియమించెననుట సంభవము. ఆకారణమున ఎక్విలు చనిపోవునప్పటికి ముసలివాడైయుండవలెను. 'మీర్జాబెడీ'లను ఎక్విలు స్నేహితుడు వ్రాసిన లేఖ లీతడొక సామంతప్రభువు కుమారుడని తెలుపుచున్నవి. అయినను లాహోరు ఉర్దూచరిత్రకారుడు బెర్నియరు స్వయముగ చూచెనని వ్రాయుచున్నాడు. బెర్నియరు మనుస్సి వ్రాసిన దానినుండి యెత్తికొని జహనారావిషయమును వ్రాసెనే కాని జేబఉన్నీసావిషయమై మేమియు వ్రాయలేదు. ఆకారణమే మనము నిజమని నమ్మినెడల ఉద్యోగకాలమున అద్యంత్యదశలమాత్ర మాతనికి వీలుకలిగియుండవలెను. 1661-63 వర కాతడు తీసికొనిన విశ్రాంతికాలమునకూడ జీతమీయబడియుండుటచే నాతడు ఉద్యోగమునకు రాజీ ఇచ్చినది చక్రవర్తిభయమున ననుటకు వీలులేదు. ఆతడు రాజీనామాయిచ్చిన కాలములో ఔరంగజేబు కోపమున కేకారణముననో భయపడియుండవచ్చును కాని తరువాత మరల గొప్పపదవియందు నియమింపబడుటచే ఈ గాథకు సంబంధించిన కారణమై యుండదు.

అటుతరువాత, 'అక్విలుఖానుసీళ్లతో వచ్చిన లేఖల తాను జాగ్రత్తగ జూచనిదే యితరులు విప్పరా' దని ఔరంగజేబుపుత్రుడగు మహమ్మదుఅక్బరు శాసించెనను నాధారమాగాథకుకలదు. జేబఉన్నీసాకు సోదరుడగు మహమ్మదుపై నెక్కుడగు ప్రేమ కలదు. ఆకారణమున నాతని కెన్నివిధములనో సాహాయ్య మొనర్చెను. ఆమె మహమ్మదుతండ్రిపై గత్తియెత్తునపు డెంతయో సాహాయ్య మొనర్చెను. ఆమెమహమ్మదు పేరిట వ్రాసినయెడల చిక్కులుసంభవించునని 'మహమ్మదు అక్వి'లను మతాచారిపేర ఉత్తరప్రత్యుత్తరముల అన్నగారికి జరుపుచుండెడిది. జేబఉన్నీసా ఖురాను పండితురాలగుటచే మతాచారికి లేఖవ్రాయుట తప్పని యెంచరనియు, రమ్మనుమానించరనియు నట్లు చేసెను. పైకల్పితగాథకు సంబంధించిన ఎక్విలఖాను ఈమెతో ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుపుచుండెనని యనుమానింపబడెనను విషయము ఎక్విలు వెంటనే ఢిల్లీప్రతినిధిగ నియమింపబడుటచే నమ్ముటకు వీలు లేదు. అదియునుగాక, ఆమె అన్నటనే ఎక్విలు అధీనమున రాదక్కైదీగా జేయబడెను.

1681 వ జనవరిలో జేబఉన్నీసా తండ్రిపై గత్తిగట్టనున్న మహమ్మదునకు సాహాయ్యముచేయుటచే జైలుకు పంపబడెనని చరిత్ర ఘోషించుచుండ ఈగాథాశోదన మెవరికింపుపుట్టింపగలదు? 1681 జనవరి 16వ తేదిని మహమ్మదు ఓడిపోయి చెఱయందు బెట్టబడెను. అతనిదగ్గఱ జేబఉన్నీసావ్రాసిన లేఖలన్నియు దొరకెను. అందుచే జేబఉన్నీసా కీయబడుచున్న 4 లక్షలరూకలును ఆపుచేయుటయే కాక ఈమె ఆస్తియంతయు దీసికొని సాలింపురుకోటలో ఈమెను ఖైదుచేసిరని 'మసిరి అలంఘిరి' చెప్పుచున్నది.

జేబఉన్నీసానుగురించి చెప్పిన మరియొకగాథలో నీమె శివాజీని వర్ణించెననియు వారిరువురును ఉంగరములు మార్చుకొనిరనియు వ్రాయబడెను. ఈవిషయమును పారసీకచరిత్రకారులుగాని మహారాష్ట్రచరిత్రకారులుగాని వారిచరిత్రలనిరూపించియుండలేదు. అంగు హిందూమతాభిమానియగు శివాజీ మహమ్మదీయవనితను వరించెనను టెంత యాశ్చర్యకరము! విద్యాగంధములేని అనాగరికుడని మహమ్మ

దీయు లుద్దేశించు శివాజీని బంధితురాలను జేబఉన్నీసా వలనె ననుటకుఁగూడఁ దావు లేదు.

జేబఉన్నీసా తక్కినజీవితకాల మంతయుఁ జెఱయందే కడపెను. స్థానికచరిత్ర యిట్లు వ్రాయుచున్నది. "1702 మే 26 వ తేదిని జేబఉన్నీసా మరణవార్త ఔరంగజేబునకుఁ జేరెను. ఎంత కఠినహృదయుఁడైనను పుత్రిక మరణవార్త విని యూరుకొనఁగలఁడా, ఔరంగజేబు విచారమున కంతము లేదు. ఆఁడుదానికంటె నన్యాయముగ విచారించెను. తరువాత కొంతసేపటికి ధైర్యమువహించి సయ్యదు అంజస్ ఖాను, షేక్ అతా ఉల్లా హాఫీజు ఖానులను దానధర్మాదులయందు నియమించెను." ఆమెగోరి డిల్లీలోనున్న కాబూలుగేటు కావల 30,000 మహావృక్షములున్న తోఁటయందుఁ గట్టఁబడెను. కాని రాజపుత్రస్థానమున కరైలుమార్గము వేయునపు డాగోరి నాశనము చేయఁబడెను.

ii జినాతున్నీసా

జినాతున్నీసా, దిల్రాసుభానుబీగము ద్వితీయపుత్రిక. ఈమె క్రీస్తుశకము 1643 వ అక్టోబరు 5 వ తేదిని ఔరంగబాదులో జన్మించెను. 25సంవత్సరములుదక్కనులోఁ దండ్రియొక్క సంసారకార్యనిర్వహణము చేసెను. ఔరంగజేబు మరణానంతరము ఈమె, అన్నయగు అజాముషాహయెడల నెక్కుడగు ప్రేమతో మెలఁగి ఆతనికి కార్యనిర్వహణమున సహాయముచేయుటయందు పరిపూర్ణమగు శ్రద్ధ తీసికొనెను. ఆతఁ డోడిపోయినను బహదూరుషాతో సఖ్యము చేసికొనుటకు సమ్మతింపలేదు. ఆతఁ డీమెకు పెద్షాబీగ మను బిరుదమునిచ్చి డిల్లీకిఁ బంపెను. ఈమె సత్ప్రవర్తనను దానధర్మములను జరిత్రకారు లెంతయో ప్రశంసించియున్నారు. జినాతున్నీసా తన వివాహకట్నము క్రింద ధనముతు ఔరంగజేబుకడ తీసికొని 1700వ సంవత్సరమున 'జినాత్ ఉల్-మసీదును' కట్టించెను. 'కాఁరీమసీ'దని దానికి మరియొక నామము కలదు. ఈమె ఆజన్మాంతము బ్రహ్మచారిణియేయై యుండెను. సత్ప్రవర్తనమున నగ్నిశిఖ. ఈమె క్రీస్తుశకము 1721 మెయి 18 వ తేదిని డిల్లీయందే 80 వ పడియందుఁ జనిపోయెను. ఈమెచే కట్టింపఁబడిన మసీదునందే ఈమెను ఖననముచేసిరి. కాని తరువాత కొంతకాలమునకు ఆంగ్లేయ సైనికాధికారులు వారి నివాసముకొఱకు ఈమె సమాధి నెగఁటికొట్టించిరి.

iii జుబ్దతున్నీసా

జుబ్దతున్నీసాయు ఈబీగముకూఁతురే. ఈమె 1651-వ సెప్టెంబరు 2-వ తేదిని ముల్తానులో జనన మందెను. ఈమె పెద్దతండ్రి దారా ద్వితీయపుత్రుఁడగు సిఫిసుకోకు 1673-వ జనవరి 30-వ తేదిని ఇచ్చి వివాహము చేయఁబడెను. జుబ్దతున్నీసాకు ఆలీటబీగను బాలకుఁడు కలిగి ఆఱునెలలలోపునే 1676 లో మరణించెను. ఈమె 1707 ఫిబ్రవరి 17-వ తేదిని జనిపోయెను.

iv భద్రఉన్నీసా

భద్రఉన్నీసా క్రీ. శ. 1647 నవంబరు 17-వ తేదిని నవాబుభాయికి జననమందెను. చరిత్రకారు లీమెనుగురించి యేమియు వ్రాసియుండలేదు. ఈమె రోఁజీగురువునద్ద ఖురాను నదువుకొనెను. ఈమె 1670 ఏప్రియలు 9-వ తేదిని జనిపోయెను.

v మిహ్రూఉన్నీసా

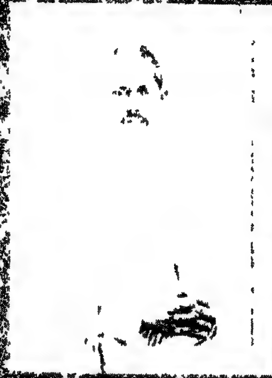
మిహ్రూఉన్నీసా 1661 సెప్టెంబరు 18-వ తేదిని ఔరంగబడీమహాలునకుఁ గలిగెను. 1672-వ నవంబరు 27-వ తేదిని ఈమెను మురాదుయొక్క పుత్రుఁడగు యిజదుభాష్షా కిచ్చి వివాహ మొనరించిరి. 1706-వ సంవత్సరం జూలై నెలలో ఈమె జనిపోయెను.

విరహావస్థ

పొన్నలూరి సూర్యనారాయణ శర్మ గారు

తరుణరసాలోద్గతంబైన యభిరక్త పల్లవనవ్య ప్రభావసలసఁ
బల్లవాశనమునఁ బరిఢవిల్లిన పరభృతగానములలోని బెడఁగువలనఁ
బరభృతగానప్రభావానుసారులౌ సురుచిర షట్పదశ్రుతులవలన
షట్పదశ్రుతిఁగల సారస్యమునుమెచ్చు తమ్మికన్నెల చొక్కుఁదనము వలన
గడలు కొనురాగరసమున నెడఁదమొల్ల-నెల్లలేని ప్రియత్వంబు నెనసి పెనఁగఁ
జిత్తవిస్మృతుల కగ్గమై చెలువుగునదు-విరహికి సుఖంబుగలదె యెవ్వేళనయిన?

శ్రీ నూతి వెంకటసుబ్బయ్య శ్రేష్ఠిగారు

శ్రీ [illegible] శెట్టిగారు

శ్రీ లేపాక్షి రామకృష్ణప్పగారు

శ్రీ [illegible]

శ్రీ డాక్టరు [illegible] ఆచార్యులుగారు

శ్రీ కొత్త సుబ్బరాజుగారు

శ్రీ శ్రీరామ్ [illegible] బ్రహ్మముగారు

శ్రీ దంటు సీతారామశాస్త్రిగారు

శ్రీ [illegible]

శ్రీ [illegible]

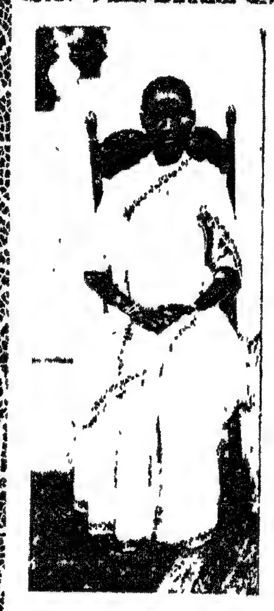
శ్రీ [illegible] రెడ్డి [illegible] గారు

శ్రీ [illegible]

శ్రీ పి. [illegible]

శ్రీ పి. జయమునికన్య గారు

శ్రీ [illegible]

శ్రీ వేగు [illegible]

శ్రీ వారణాసి [illegible]

శ్రీ గుప్తం [illegible]

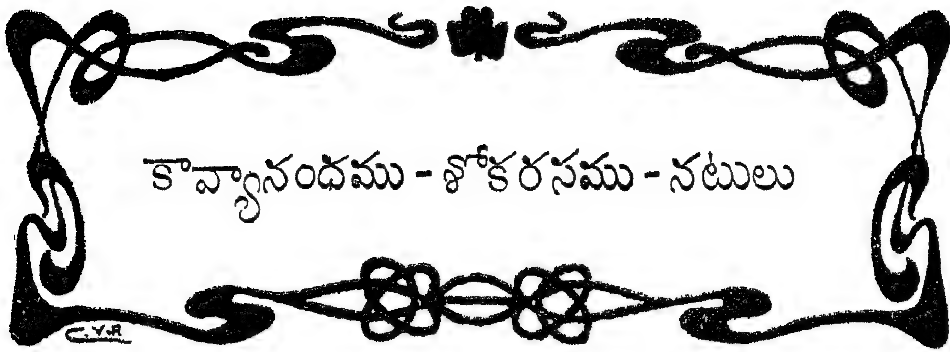
సీ. వికసిత కింశుక నికర ప్రసూనముల్ మెఱసి నఖావళుల మిఱుమిట్లు గొలుప
ద్విజగణసేవిత విమల ప్రసంతికా తనురూపములు కెద తాపపడఁగ
నూతన్మంబులైన సరోజాత పరిమళములకుఁ జిత్తము గడుఁ గలఁగుచుండ
నారికేళ్యాచూత ఫలామేయరస సమాస్వాదనంబుల మది వగలఁ గుంద
ప్రగడకుపైఁగల పూనఁ గీర్వాణము నచట-నచట విహరించి విహరించి యన్నుమిన్నఁ
జేరుకుపుసో యటంచును గారియునవు-విరహికి సుఖంబు గలదె యెవ్వేళ నయిన?

సీ. జలధారమునఁ గ్రుంగి శైలశృంగములపై విశ్రాంతిఁగొను కందబృందములను
దళుకు తళుక్కునఁ దన్నిర్గతములైన చంచలచంచలాసముదయములఁ
నత్కాంతించెఁ జెన్నుఁదడవి ధైర్యముఁబట్టి సరసుఁజేరెడు నభిసారికలను
వాసతుంపరలకు వాహమై మెలమెల్లఁ దూఁగాడు ననిల పృథుకచయమ్ముఁ
జూచిచూచి మనంబున నేఁచినట్టి-బెట్టిదపుటాస లవియెల్లఁ బ్రిదిలిపోవఁ
బ్రాణివిఁ బడిపోయి మిగుల నిస్పృహతఁజూచు-విరహికి సుఖంబుగలదె యెవ్వేళ నయిన?

సీ. సితసే సుశకలాంతరితుఁడై తనుఁజూచి యుపహాసించెడు కుముదాప్తుఁజూచి
శరసుమచ్ఛాయావిశదసైకతములపైనఁ బ్రియుఁగూడికొను నంచపెంటిఁజూచి
సాంద్రకాననంబు సదరించి సొబగారు సప్తచ్ఛదంబుల సౌరుఁజూచి
శ్వేతసౌధముల గోక్షీరసమానాసక్త కాముకమిథున విక్రాంతిఁజూచి
సైకతంబుల రతిసేయు చక్రవాక-మిథున గాఢానురాగంపు మేల్మిఁజూచి
హెచ్చు హృదయంబు మథియింప బ్రేలునట్టి-విరహికి సుఖంబుగలదె యెవ్వేళయందు?

సీ. స్తబకసస్యప్రముఖమైన సస్యముల్ కాపులు కొండనంద్ల వాడికి గుబులుగాఁగ
సలిలప్రసమ్మెడు సాంద్రహిమపరాగములకుఁ జందురుఁడు దేజముఁదక్కి-దోసఁగుగనఁగ
నాపాతమైన యత్యంత హిమానికిఁ జూత ప్రసూనముల్ స్రుక్కువడఁగ
శాద్వలనిహిత తుషారబిందువులకు రవిరశ్మిచాప మైంద్రంబుగాఁగ
శీతపవనబాధలకు నోడల్ సిలుఁగులెసయ-శూన్యబాహుపరీరంభసుస్థిరతను
గనములు గంచుకొనుచున్న ధీ గహాతుఁడు-విరహికి సుఖంబుగలదె యెవ్వేళ నయిన?

సీ. కలుషాంతఃకల వీగిరాఁగ్రిగ్గి నలఁగుచు నిదురించు జనుల నెమ్మదిఁ దలంచి
చలిమంటలకుఁ జొరనిలిచి క్రాఁగుచు నావ్రులించెడుజనుల యుమ్మెంచియెంచి
నెలలేని పొలముఁ జెలువారు మిరెపపండులపిండు ఖోలు భానుఁ దిలకించి
నవరైన పరిణయోత్సవ సమాగత బంధుజన దంపతులయింపు ఘనతఁదలఁచి
తనకు బ్రదికెడునాస కొండముననలేక-యీశ్వరార్పణముగఁ దన యెల్ల భోగ
మర్పణముసేసి నిస్పృహ నాలసియున్న-విరహికి సుఖంబుగలదె యెవ్వేళ నయిన?

కావ్యానందము - శోకరసము - నటులు

కోలచల వేంకటప్పాశర్మ గారు, యమ్. ఏ., యల్. టి.

శ్లో. యా స్థాయిభావ రతిరేవ నిమిత్తభేదాత్, శృంగారముఖ్యనవనాట్యరసీ భవన్తీ;
సామాజికాన్ సహృదయా న్నటనాయకాదీన్, ఆనందయ త్యసహజపూర్ణరసోఽస్మి సోఽహమ్.

కావ్యశ్రవణపఠనములచేతను, రూపకదర్శనముచేతను, గల్గు నానందము సర్వజనులకును స్వానుభవముచే నెఱిఁగినదైనను ప్రాచీనకాలమునుండియు నీవిషయమున నభిప్రాయభేదము లుండుటయు తజ్ఞులు, వానిని విమర్శించి సిద్ధాంతమును జేసియున్నను బూర్వపక్షములే మఱల మఱలఁ దలఁజూపుచుండుటయు నుదాహృతముగాఁ గనుచున్నాము. పాశ్చాత్య నాగరికతతోను, అందును నాంగ్ల వాఙ్మయముతోను మనపరిచయము హెచ్చినకొలఁదియు, దేశీయ వాఙ్మయ పరిచయము తగ్గుట, అందుచే సనాతనములగు మనయాదర్శము లేవియో తెలియకయుఁ దెలిసినంతమట్టుకైన నాగరణ సేయకపోవుటచే,

వ్యాసకర్త

"రీతి నీతివ్యవహృతీ రన్యదీయా ఉపాస్మహే"

అన్నట్లు షేక్స్పియరునో, షేకారిలీనో, టాల్స్టాయినో ఆదర్శముగా నిడికొని మన కాదర్శములుగాని, విజ్ఞానముగాని లేనియట్లు కొందఱు సారస్వతప్రియులు దారి మాపుచుంటయు నిపుడు ప్రాయికముగాఁ గనుచున్నాము. అందుచే నప్పుడప్పుడు మనయాదర్శముల యొక్కయు శాస్త్రములయొక్కయు నౌత్కృష్ట్యమును జాటుచుండవలసిన యావశ్యకత కానవచ్చుచున్నది. ఇందుచే సర్వవిధముల నభినవ విజ్ఞానమును, ఆదర్శాంతరములను విమర్శింపకయే పరిత్యజింపవలసినదని కాదు. అనాగరికకోటిప్రవిష్టముకాని యేజాతిగాని, వ్యక్తిగాని తన విజ్ఞానమును, ఆదర్శములను అలవఱచికొనక అన్యాదర్శములనే చూపెట్టుకొని యభివృద్ధిప్రయత్నములఁ జేయుచుండుచోఁ గ్రమముగా స్వరూపనాశము ఘటిల్లి బహిర్ముఖులైపోయి తిమ్మియగుట సంభవించును. అట్టియభివృద్ధి కొందఱికి నభివృద్ధిగాఁ గన్పట్టినను వాస్తవముగా నది వాపుగాని బలుపుకాదు. ఈ వ్యాసములో నట్టినాటిలో రెంటినిగుఱించిమాత్రమే విచారింతము. అందులో (౧) రసస్వరూప విభాగములో 'శోకరస'మని దుఃఖాంతకావ్యము లుండవలె ననుట; (౨) రసచర్వణ (అనుభవము) విషయమున నటులను ద్రోసివైచుట.

లోకమున మనుజుఁడు సుఖదుఃఖముల ననుభవించి పిదప సింహావలోకనము చేసి చూచుకొన్నచోఁ దా ననుభవించిన సుఖదుఃఖదృశ్యము లన్నియు నేకకాలమున మనఃఫలకమునఁ జిత్రితములయి, వానిలోనున్న కార్యకారణసామగ్రివిషయకములగు రాగద్వేషములు స్వరసముల్లనే ఉద్భవిల్లి తుదకు నిది యిట్టిదియని నిర్వచింపుటకు వీలులేని యనుభవవిశేష మొందు సాక్షాత్కరించును. పైనఁ జెప్పిన కార్యకారణసామగ్రియందును, అనుభవవిశేషములయందును నుండు లోపములను పరిమితత్వమునుఁ దలపోసి, అట్టి లోపములు లేనిదియు నట్టివిచ్ఛిత్తివిశేషమును గల్గించునదియు నగు కృత్రిమప్రపంచమును నొండు గల్పింప సమకట్టును. అట్టి కృత్రిమప్రపంచనిర్మాణమున లోకోత్తరప్రజ్ఞఁ జూపిన మహానుభావులే మహాకవులు. ఆకృత్రిమప్రపంచమునందలి వివిధానుభవములు తమకుఁ దగిన సంఘటనలలోఁ గేంద్రీకృతములై ప్రార్థితంబగు సుఖానుభవమును గల్గఁజేయును. ఇవియే కదా శ్రవ్యదృశ్యభేదంబుల నందిన కావ్యములు.

మన దేశమున, లౌకికవ్యవహారములనుగూడఁ బ్రయోజనవివక్షచే విభజించి, అన్నిటికిని మొత్తముమీద నాల్గేప్రయోజనము లని కోవిదులు నిర్ణయించియున్నారు. ఈ విషయమున విప్రతిపన్ను లగువా రెవ్వరును గానరారు. లోకమున నవి ప్రయోజనము లగునో,

లోకానుకృతియై దాని ప్రయోజనములనే మఱియంతసమర్థతతోఁ గొలఁదికాలమునను గొలఁది ప్రదేశమునను గనుపఱచి 'సూక్ష్మములో మోక్షము'ను జూపింపనేర్పడిన కృతకప్రపంచమగు కావ్యప్రపంచమునఁగూడ నవియే ప్రయోజనము లగునని వేఱుగఁ జెప్పవలెనా? అందును ధర్మార్థకామములుమూఁడును త్రివర్గమని ప్రవృత్తిమార్గ ప్రయోజనములుగను, ఇవియొక్కొక్కటియు ధర్మానపేక్షత్వవిశిష్టముల్లె క్రమముగా మోక్షోపయుక్తములగుటచే మోక్షము పరమప్రయోజనమై నివృత్తిమార్గప్రయోజనముగను నిర్ధారణచేసియున్నారు. ఈ మోక్షమను పరమప్రయోజనము పరమసుఖముకంటె వ్యతిరిక్తముకాదనియు నందుచే సుత్కృష్టమగు సుఖమే పరమపురుషార్థమనియు—

"తస్మాత్ దుఃఖాసంభిన్న సుఖంహి
పరమపురుషార్థ ఇతి సర్వతంత్రసిద్ధాన్తః"

ఇత్యాదివాక్యములచేత హరిభక్తిరసాయనాది గ్రంథములయందు సిద్ధాంతీకరించియున్నారు. ఈసుఖమునే

"ఇతరేచ్ఛానధీనేచ్ఛావిషయత్వంసుఖత్వం"

అనితార్కికులును,

"సర్వేషామనుకూలతయా వేదనీయంసుఖం"

అని మఱియొకరు, మఱియొకవిధముగా మఱియొకరును ఇంకొకవిధముగా నింకొకరును నిర్వచించియున్నారు. దీనినే పరానందమని, ఇదియేపరబ్రహ్మస్వరూపమని—

"అయమాత్మా పరానందః పరప్రేమాస్పదం యతః"

ఇత్యాదివాక్యములచే శ్రీవిద్యారణ్యమునులును,

"ప్రజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ"

ఇత్యాదివాక్యములచే శ్రుతియు నిరూపించిరి.

"రసో వైసః రసంహ్యేవాయం లబ్ధ్వా ఽఽనన్దీభవతి"

ఇత్యాది శ్రుతివాక్యముల నాఁతకోలగాఁ గొని స్వయుక్త్యనుభవములచే నిర్ధారితమగు నీసుఖమునే ఆలంకారికులు "రసము" అనివ్యవహరించుచున్నారు. అందుచే నుపాధిభేదములచే నెన్నివిధములుగా ననుభవములోనికి వచ్చినను రసస్వరూప మొక్కటియే కాని వేఱుకాదు.

'ఆనంద' 'సుఖా' పరపర్యాయమగు రసముయొక్క స్వరూపమును ప్రామాణికులె భిన్నభిన్నవిధముల నిరూపించియున్నారు. వానిలోఁ గొన్నిటి నిట నుదాహరించెదను:—

భరతుఁడు—నాట్యశాస్త్రమున

"రసఇతి కః పదార్థః? ఉచ్యతే ఆస్వాద్యత్వాత్?......

శ్లో. యథాబహుద్రవ్యయుతై ర్వ్యంజనై ర్బహుభిర్యుతమ్;
ఆస్వాదయంతిభుంజానా భక్తం భక్తవిదో జనాః.
భావాభినయసంబద్ధాన్ స్థాయిభావాం స్తథాబుధాః;
ఆస్వాదయన్తిమనసా తస్మా న్నాట్యరసాః స్మృతాః."

మమ్మటుఁడు—కావ్యప్రకాశమందు

శ్రీ శంకుకభట్టనాయకాభినవగుప్తాచార్యుల మతములనే ఒప్పుకొని, చిద్విశిష్టస్థాయిభావమే రసమని బ్రహ్మానందాస్వాదతుల్యమని నిర్ధారణ చేసెను:

"వ్యక్తస్సతై ర్విభావాద్యైః స్థాయీభావో రసస్స్మృతః."

వాగ్భటుఁడు—అలంకారము

"ఆరోప్యమాణ ఉత్కర్షం స్థాయీభావో రసస్స్మృతః."

జగన్నాథుఁడు—రసగంగాధరమున

"తత్కాలనివర్తితానందాంశావరణాజ్ఞానేన, అతఏవ ప్రమృష్టపరిమితప్రమాతృత్వాది నిజధర్మేణ ప్రమాత్రా స్వప్రకాశతయా వాస్తవేన నిజస్వరూపానందేన సహ గోచరీక్రియమాణః ప్రాగ్వినివిష్టవాసనారూపః రత్యాదిరేవ రసః."

ధనికుఁడు—దశరూపకము

"విభావై రనుభావైశ్చ సాత్త్వికై ర్వ్యభిచారిభిః;
ఆనీయమానస్వాద్యత్వం స్థాయీభావో రసఃస్మృతః."

సింగభూపాలుఁడు—రసార్ణవసుధాకరము

"సాక్షాత్కారమివానీతైః ప్రాపితాస్స్వాదురూపతామ్;
సామాజికానాం మనసి ప్రయాన్తి రసరూపతామ్;
...సోఽయమానందసంభేదో భావకై రనుభూయతే."

అచ్యుతరాయఁడు—సాహిత్యసారము

"విభావాద్యైరపాజ్ఞాన చిద్వేద్యస్థాయ్యసౌ రసః;
యద్వాతత్సంయుతి వ్యక్తస్థాయ్యుపాధి శ్చిదేవ సః.
రసో వైసరసంలబ్ధ్వా ఽనన్ద్యయంస్యాదితి శ్రుతేః;
పక్షశ్చరమఏవాత్ర పరమఃపరమాస్పదమ్."

పాఠకమహాశయులారా! ఇచట నుదాహరించిన ప్రమాణములచే ప్రాచీనులయొక్కయు, స్వశర్మవిఖ్యాతులుగాని నవీనులయొక్కయు మతములు నిరూపింపఁబడినవి. ఇంతియకాక చరమసిద్ధాంతముయొక్క బీజములు మొదటినుండియు నున్నను "స్వరూపానందానుభూతియే రసానుభూతి" యను పరమసిద్ధాంతము క్రమముగా

నెట్లు వికాసము చెందినదియును స్పష్టమగును. వీనిలోఁ దుట్టతుది కీయఁబడిన యచ్యుతరాయమతము అర్వాచీనమయినను ప్రాచీనముల వలెనే ప్రామాణికమని విమర్శకులచే నంగీకరింపఁబడుటచేతను, పూర్వమతముల నన్నిఁటిని జక్కఁగాఁ బర్యాలోచనచేయుటచేతను సుగమమును, సందర్భమున నుపాదేయమును నగుచున్నది. ఈపండితుని చేతనే—

"శ్లో. శ్వా యథా చర్వయన్నస్థి తత్ర స్వముఖశోణితమ్;
మత్వా తదీయం రమతే తద్యోగేచ ఋద్యతి.
తథైవానాదిసంస్కారై ర్జీవ శ్శబ్దాదికం భజన్;
తల్లాభేన తదిచ్ఛాయా ధ్వంసేంతర్ముఖమానసే.
ప్రతిబింబిత మానందం బ్రహ్మైవాత్మాన మవ్యయమ్;
తదీయత్వేన మత్వాఽథ సుఖదుఃఖే ప్రజత్యలమ్.
ఇచ్ఛోపశమ ఏవాతః వ్యంజకో స్యావధానతః;
సుదృశాం ముకురో యద్వత్స్వరూపానందవారిధేః."

అని యుదాహరణపూర్వకముగా నిర్ధారణచేసియుండుటచేత, లోకములోని విషయానందముకూడ నావరణతొలఁగుటచేత స్ఫురించు స్వరూపానందమే కాని వేరుకాదను పరమసిద్ధాంతము సుప్రతిష్ఠితమైన పిమ్మట కావ్యానందమునకు గత్యంతరములఁ గల్పించుట క్షుద్రములగు మతాంతరములను నిలువఁబెట్టఁ బ్రయత్నించుటయు, కేవలము స్వసిద్ధాంతాజ్ఞానదౌర్భాగ్యమును ఉత్పథగామిత్వమును వెల్లడిచేయుచున్నదనుమాట స్పష్టమగుచున్నది. ఇదియుంగాక రసము బ్రహ్మస్వరూపముకాదన్నచో వేదవిరోధము; ఆనందస్వరూపముకాదన్నచో సకలప్రామాణికానుభవవిరోధము. దుఃఖముకూడ రసమేయన్నచో రఘునాథ్యాది సర్వమతవిరోధము తటస్థించును. కాననే ప్రబోధచంద్రోదయవ్యాఖ్యాతయగు నాడిల్లగోపప్రభుండును

"నిర్వహణసంధావిగళితవేద్యాన్తరః
సాక్షాద్బ్రహ్మానందవన"

అనెను.

ఈ రసస్వరూపసిద్ధాంతమును గొంద ఱెఱుఁగకయుఁ, గొంద ఱనాదరణచేసియుఁ బొరుగింటిపుల్లకూర రుచియన్నట్లు 'దుఃఖరస' మని, దుఃఖాంతకావ్యములని పాశ్చాత్యులఫక్కి ననుసరించి కావ్యవిభాగమును నిర్మాణమును జేయుచున్నారు. అందునే మనలో నన్నియు సుఖాంతములు (కామెడీ) గానే యుండుట, దుఃఖాంతములు (ట్రాజెడీ) లేకుండుటయుఁ బెద్దలోపముగా నెంచుచున్నారు. ఈసందర్భమున మనకు బూర్వముకూడ కష్టాంతనాటకము లుండియుండవచ్చుననుటకు పతంజలిముని రచితంబులగు 'కంసవధ' 'బలిబంధము' అనునవి అట్టివయియుండవచ్చునని యూహించుచున్నారు. 'వధ','బంధ'ము అన్నంతమాత్రముచే గష్టాంతములే కానవసరము లేదు. అట్టివియే యయియుండి యట్టి ప్రస్థాన మంగీకృతమైనచోఁ బూర్వము విరళలక్ష్యములఁ బురస్కరించుకొన్న యాలంకారికులు పతంజలి ప్రామాణికుండగుటచే రూపకలక్షణముల నట్టివిభాగమును, రసగణనమున నట్టి రసాంతరమును నొప్పుకొనియుండెడివారు. మఱియు భర్తృహరినిర్వేదము దుఃఖాంతనాటకములలో జేకడచేర్పఁదగినదియని యనుమానము గాఁబోలును. ఏలయన సత్కావ్యముల రస మెల్లుండవలయునను విచారమున నొక్కటి గదిసి యున్నచో నది యపవాదము గాని ప్రమాణము కాఁజాలునుగద! ద్రౌపదిబహుభర్తృకాత్వము ప్రమాణమని అట్టివిగూడ నుండఁదగునని యొప్పుకొందుమా! కాన దుఃఖాంతరూపకప్రస్థానము ప్రాచీనాలంకారికులకు సమ్మతముకాదనవీలు లేదు. మఱియు విచారించినచో దుఃఖము రసమెట్లగును? రసము సుఖస్వరూపముగద! కాదు; మాకట్టి మతమగుటచే దుఃఖమును రసాంతరము నంగీకరింపవలసినదేయన్నచో సుఖైకప్రవణమగు భూతప్రకృతి దుఃఖమునెట్లు కోరును? చివరకు సుఖముండునని తెలిసినచోఁ గదా ఎట్టిదైనను నట్టిసుఖమును సంపాదించు దుఃఖమునకైన నియ్యకొనును! అనఁగా నుపాయముగా దుఃఖమున కియ్యకొనునుగాని యుపేయముగాఁ గోరుకొనఁడు. పరుసైనను దనకు సుఖాపాదకమగు గల్గెమొదలగునది మనోరూపముకాని యే నీరుదాటుటయో గుహలలోదిగిపోవుటయో మొదలగు కష్టముల నేయకొనదే! ఈవిషయమునఁ బశువులకును, బండితులకును భేదములేదని శ్రీశంకరదేశికుల భాష్యమున నిర్ధారణచేసినారే! దుఃఖమే రసము పరమావధియగు మానవులయందు జనులకందు ప్రవృత్తి యెట్లుసాధింతురు? సంధ్యాను సేవనసిద్ధమగు సుఖప్రవణతను ద్రోసిపుచ్చి దుఃఖానుభవమునకు జనులు కోరుదురనుట యేటిన్యాయము! బహువుగా నౌనౌను కథలుగాని, స్వవిధయని కష్టకార్యములందునఁ జేయు ప్రవృత్తిపన్నఁడుగాని, యాగాదిపనులయందు దుష్కృతులకు శిక్ష యుండునేమో అని సిద్ధాంతము. చెప్పవలసిన పని సనవసరము సమాధానపరచితిని. సుఖశీలము స్వప్రవేశమాత్మునను నగు సుఖరూపమగు ఫలము నీయ వృష్టియుండి నానియుండైనఁ బ్రవర్తించుచున్నారేకాని వేఱుకాదు. దుఃఖానుభవముచేత మానస్సునందలి కల్మషములు వెడలిపోవుచుండుట యనుభవసిద్ధమైనదగుటచే నట్టిచిత్తప్రసన్నరూపమగు ఫలమును గోరి దుఃఖమునందైనను జనులు ప్రవర్తింతురన్నచో—వాస్తవమే. అట్టి కావ్యసేవనాసిద్ధమైన మతాంతరమును ఉపాయరూపము నగుఫలమేకాని పరమప్రయోజనము నుపేయమునుకాదు. ఈవిషయముగా సంగ్రహించినవ్యాసమున అనుకృతుండగు లౌకికనాయకునియందుంబినట్టి ప్రేమ లేక దయారూపమగు సమవృత్తియొక్క ఆవిర్భావమే 'కరుణరసము' అని చెప్పనొప్పు. అందుచేత 'దుఃఖము లేక శోకము' అనునది స్థాయిభావావస్థయందేకాని రసావస్థయందు లేదు. కనుక కరుణరసము సుఖమే కాని, దుఃఖముకాదు. సాధారణముగాఁ గన్పట్టునట్టి కన్నీరు, శోక-

కంపము మొదలగునవియైనను రసానుభవదశయందు ఆనందపరవశుఁడగు భక్తునియందువలె నానందజన్యములే కాని దుఃఖజన్యములు కావు. ఈకరుణరసప్రాదుర్భావప్రకార మెట్టిదనినఁ గావ్యప్రకాశ వ్యాఖ్యాతయగు నాగేశోపాధ్యాయులవారు వ్రాయుచ్చినట్లుగా:—

"(ఏవంచ విభావాది సంవళితానందాంశ సాహిత్యేన సాక్షిభాస్యో రత్యాదీ రస ఇతి ఫలితమ్.) అతఏవ శోకాదిప్రకృతికే దుఃఖమయే కరుణాదావపి నిర్భరానందప్రకాశో నిర్బాధః, శోకాద్యవచ్ఛిన్నస్యాఽనందాంశే భగ్నావరణస్య కరుణారసత్వా దితి దిక్."

అనుదానిలోఁ జెప్పినదియే.

దుఃఖరూపమగు విభావాదిజనితావరణముపోఁగా స్వరూపానందమే యచటను ప్రకాశించును. వేయేల! సుఖాంతములయందు కంటె దుఃఖాంతములయందే స్వారస్యము మెండనువారిపక్షము చిగురుకు సుహృదయులకు కరుణరసప్రధానము లగు కావ్యములయందేదియో "అనుపహలతయా వేదనీయమ"గు ననుభవము కల్గుచున్న దని చెప్పకయే చెప్పుచున్నది. వాస్తవము పరికించినచో లోకమునఁ బుత్రవియోగాదిజన్యమగుదుఃఖము అట్టివానియందున్న ద్వేషాదులను మఱియు హృదయస్థము లగు నితరదోషములను గార్చిచ్చువలె భస్మముచేసి, అట్టి వియోగమునొందినవారియొక్క యభిప్రేతమగు పునర్దర్శన సమయమునసే కద ఇబ్బడిబలముతో నానందరూపమునంది క్రొత్త మొల్కవలెఁ జిరవశులఁ జేయును! లోకానుకృతియు, నీప్సితార్థసంధాయకము నగు కావ్యప్రపంచమున నన్యథా యెట్లగును? అందుచేత ఫలితాంశమేమన స్వసిద్ధాంతములం బరికింపక, పలాయిపోకడలకై ప్రాపలాడి నాయికానాయకులఁ జంపి పాత్రాంతరనాశనపాపమున కొడిగట్టి కరుణరసోదయము కాకుండగనే కావ్యపరిసమాప్తిచేసి చేతులుగడిగికొని "చుట్టమని చూడవచ్చిన దయ్యమై వెంటఁబడె"నన్నట్లు రసలోలుపులై వచ్చిన సహృదయుల పేశలమానసముల వ్రయ్యలుచేసి పరపీడనరూపమగు రాక్షసకృత్యమున కొడిగట్టికొనక గ్రంథరచయితలు, విమర్శకులును, సహృదయచక్రవర్తులగు భారతీయప్రామాణికుల క్షుణ్ణమార్గముల ననుసరించి స్వధర్మానపేతములగు క్రొత్తలనుమాత్రమే సేకరించి నిజమగు నభివృద్ధికి దారితీయుదురని ప్రార్థించుచున్నాను. కాని ఈవిచారమును ముగింపక పూర్వము బ్రహ్మశ్రీ గొల్లపూడి శ్రీరామశాస్త్రిలవారి యాంధ్రనాటకరంగమున నుదాహరించిన యుపపత్త్యాభాసములకు సంగ్రహముగానైనఁ బ్రత్యుత్తరముల నీయవలెను. అదియిట్లు: ప్రేక్షకులకుధర్మవైముఖ్యమునుగుఱించి విచారించు చు కావ్యశోకము లౌకికశోకముకంటె వేఱగుటచే ధర్మాధర్మవిచారణకు నవకాశములేదనుట యసమంజసము. ప్రయోజనైక్యము నుమొదటనే నిర్ణయించుకొంటిమికద! అపుడు లేకుండుటయెట్లు? వాసనాలబ్ధమైన సహృదయత తక్కువగనుండువారవర్ణన నట్టిధర్మాధర్మవిచారణకు బూనవచ్చుననుట సాహసము. ప్రయోజనైక్యజ్ఞానముకల్గి సహృదయతగలవారే యట్టి విచారణకు బూనుదురు. ఇవిరెండును లేనివారే యవిచారితరమణీయములగు మార్గములకు నువ్విళులూరునది.

కష్టానుభవము శ్రేయోనిదానముకాదనికాని హృదయావర్జకముకాదనికాని యెవరుననరు. చల్వదుక్కలుదున్ని సిద్ధముచేసిన క్షేత్రమున ననురూప బీజావాపముచేయకయే గాలికి వదలి ఇష్టమువచ్చిన యంకురములను యదృచ్ఛగా మొల్వనీయవలదనిమాత్ర మనకతీరదు. బుద్ధకృష్ణదేవరాయలవృత్తాంతములు పరంపరగానైన రూపకాంతము లెట్లుండవలెను అను అంశమును దెల్పవు. అంతటికి నట్టి ఫలితములె కల్గునను నియమము లేదు.

అటులే కష్టప్రదర్శనము జీవితాదర్శము అని తెల్పిన విషయమును చిగురుకు సుఖాంతనియమ మనుచితమని చెప్పినదానికి హేతువు నాట్యమునకు లోకము ప్రమాణముకదా యని. ఇచట సూక్ష్మదృష్టితో విచారింపవలెను. లోకము ప్రమాణ మనునది సర్వజనసమ్మతమే. కాని యది యంగనిర్మాణమునందును స్వాభావికతాపాదనయందును మాత్రమేకాక ఫలమునందుఁగూడ నన్వయించినచో లోకమునకుఁ గావ్యమును బానిసను చేయుటయుఁ, గవిని నవివేకియు నస్వతంత్రుఁడు నగు ప్రకృతిచిత్రకారునిఁజేయుటయు నగును గాని యభిజనసమ్మతమగు—

"శ్లో. అపారే కావ్యసంసారే కవిరేవ ప్రజాపతిః;
యథాస్మై రోచతే విశ్వం తథేదం పరికల్ప్యతే."

ఇత్యాది వాక్యరహస్యమును గ్రహింపనట్లగును. ఫలమున ననఁగాఁ బ్రయోజనమున నీనియమమును బెట్టినచో స్వతంత్రత పోలేదా యందురేమో! లేదు. ఏలయన నట్టి విశిష్టప్రయోజనార్థమేకద కావ్యప్రపంచసృష్టి! లోకమున నట్టి యభిప్రేతాంతము నియతముగ లేకుంటనేకద అట్టిది కళాదర్శముకాదు! మక్కికిమక్కిగాఁ బ్రకృతిని కాపీచేయుటయే చాలునందురా, పాశ్చాత్యమతమునఁ గవియుఁ గళయు నట్టిబానిసలే యయినను బ్రాచ్యమతమునఁ గాదు. అందుచే నియమమావశ్యకమే. ఇది యింతటఁ జాలును.

ఇఁక రసచర్వణమునుగుఱించి: ఇది యెవరిసొమ్ము అనిన సహృదయులది యని యాలంకారికులందఱును నేకకంఠముతో నుద్ఘోషించుచున్నారు. ఈసహృదయత్వ మన నెట్టిదియని ఆనందవర్ధనాచార్యులవారు ధ్వన్యాలోకమున నిట్లు విచారణచేసిరి:

"కిమిదం సహృదయత్వంనామ? కిం రసభావానపేక్షకావ్యాశ్రిత సమయ విశేషాభిజ్ఞత్వమ్? ఉత రసభావాదిమయ కావ్యస్వరూప పరిజ్ఞాన నైపుణ్యమ్? పూర్వ

స్మిన్పక్షే తథావిధ సహృదయ వ్యవస్థాపితానాం శబ్దవిశేషాణాం చారుత్వ నియమో నస్యాత్; పున స్సమయాన్తరేణాన్యథాపి వ్యవస్థాపన సంభవాత్. ద్వితీయస్మిం స్తుపక్షే రసజ్ఞతైవ సహృదయత్వమితి."

వీనిలో ద్వితీయమునే అంగీకరించిరి. అందుచేతనే కావ్యాది పఠనపరిపాటి లేని ప్రాకృతునికైనను దృశ్యకావ్యప్రదర్శనములఁ జూచుటవలన మనసుకరఁగుట. కాని, 'సామాజికు'నకే రసచర్వణ కలదనుటలో నటునకుఁ గలదా లేదా యనుసంశయము కొంచెము బాధించియున్నది. అందుచేతఁ బ్రాచీనులలోఁ గూడఁ గొందఱు విప్రతిపత్తి గల్గియుండిరి. వారిలో నొక్కరుండగు బలదేవవిద్యాభూషణుఁడు తనసాహిత్యకౌముదియందు:—

"నచానుకర్త్రాదౌ జీవితార్థ మనుకృత్యాదౌ ప్రవృత్తేః కింతు సభ్యేష్వేవ సవాసనేషు."

అని నిర్వచించినాఁడు. కాని యట్టిప్రాచీనుఁడే యగువిశ్వేశ్వరపండితుఁడు అలంకారకౌస్తుభమున:—

"కావ్యార్థ నాయికాదీనాం సంబంధ విశేషీయత్వాభావాభ భావాభాసరాహిత్యేన నాయికాత్వాద్యప్రతీతి బలాత్ ఉద్బోధితో విషయః."

అని యైక్యభావనను భద్రపఱుచుట చేతను, నంతకంటెను మమ్మటభట్టారకునిచేఁ బ్రమాణముగా నుదాహరింపఁబడిన శంకుకమతమునఁగూడ:—

"కృత్రిమై రపి తథా అభిమన్యమానైః"

ఇత్యాదివిశేషణములను సామాన్యముగఁ బ్రయోగించుటయేకాక తద్వ్యాఖ్యాతయగు నాగేశభట్టారకునిటీకలో

"...అనుసంధానమ్ కవివివక్షితార్థస్య సాక్షాదవకరణమ్ తేననటాదీనామపి రసాస్వాద ఉపపన్నః"

అని నుడువుటచేతను నటులను కేవలము జీవికామాత్రప్రవృత్తులగు యంత్రములఁగాఁ బరిగణించుట యన్యాయ్యమని స్పష్టమగుచున్నది. ఇంతకుఁ గొందఱెట్లనుకొన్నను బ్రదర్శకత్వమునకు నటత్వము హేతువు. రసాస్వాదనకు సామాజికత్వము లేక సహృదయత్వము హేతువుఅగుటచే నటులు సహృదయులగుటకుఁ బ్రతిబంధకము కానరాదు. అందుచేతనే యొకయాలంకారికుఁడు:—

"తేన నటస్యాపి రసానుభవః సహృదయత్వేనైవ; న నటత్వేన"

అని నిర్వచించెను. ఇంతియకాక మన కనుభవమునందైనను సహృదయులై తాదాత్మ్యము నొందినటులు ప్రదర్శించుచున్నపుడే చూపరులును మైమఱచి యాయాభావముల లీనమగుదురు కానిమంత్రము చెప్పినట్లుగా నేర్చిన నాల్గుముక్కలును నొప్పఁజెప్పు నటునివలన రసోద్బోధము కలుగనేరదు. ఇందుకు ఈతని లక్ష్మణస్వామ్యాదులకు నటపుంగవులేనిదర్శనము. అందుచే నటులు తాదాత్మ్యమునొందుచోఁ బ్రహ్లాదనాటకము మొదలగునానియందుఁ బ్రాణములు తీయుట మొదలగు నమంగళములు, మఱికొన్ని శృంగారనాటకములయందు నసభ్యకృత్యములు రంగముననే జరుగునను పిచ్చిభ్రమలు కేవలము భ్రాంతిమూలకములు; ప్రౌఢవాదములు నని వేఱె చెప్పనక్కఱలేదు. అవి యేలజరుగవనఁగా స్వేచ్ఛాప్రయత్నమున నెంతగాఁ దద్భావభావితుండయినను వాస్తవికములగు భేదసంకోచములు తెలియనుండగనే పని చేయుచుండుటం జేసి ఆయాకృత్యములు సమీపించుసరికి నటునియుత్సాహమును స్తబ్ధమునుజేయును. ఎప్పుడో వీరభాగవతములో నుపాఖ్యముండి యినుపగోళ్లు ధరించిన నటుఁడు హిరణ్యకశిపువేషధారిని వాస్తవికముగాఁ జంపినాఁడన్నను దానికిసహృదయత్వాభావసహకృతములగు సాధనములు కారణములుగాని భావనామాత్రము కాదు. అందుచేతనే ఈవ్యాసాదియందలి సంగ్రహశ్లోకమున "నటనాయకాదీనానందయే" అను విశేషణము.

ప్రాచీనాలంకారికులలోనైనను ఈవాదవైరళ్యమునకు హేతువు కావ్యరసపరాఙ్ముఖులగు శ్రోత్రియులును, ప్రాపంచికతాభీరువులగు కొందఱుబాలాదులును వీని ననాదరణచేయుటచే, బ్రదర్శనవిధి యవ్యుత్పన్నులును నరసికులును జీవికామాత్రాన్వేషకులు నగువారల చేతులలోఁబడి రాను రాను అట్టివారిదే ఆధర్మమని తలంచుచుండుటగాఁ గన్పట్టుచున్నది. కాని న్యాయముగా నది యట్టివారిది కాకుండుటయు, నిప్పటివారిలోఁ జాలమందివ్యుత్పన్నులు, సహృదయులు నగువారే (ఏమెచ్చూరులని) భారతీయనాటకరంగము నుద్ధరింప నడుకట్టినవారై వర్ణికాపరిగ్రహముచేసి ఆయారసముల ననుభవపూర్వకముగాఁ బ్రదర్శించుటయుఁ గనిన నో నటులయందు తాదాత్మ్యభావన, రసానుభవము నుండఁగూడదనువాదము ఎంత నిస్సారకము, నపకారకము నగునో తేటతెల్లమగును.

అందుచేత సారస్వతపురోవృద్ధికాములగు నధునాతనులు ఆ వాదము తుచ్ఛమని పరిత్యజించి శోధనాపూర్వకముగా భారతరంగము నుద్ధరింతురని కోరుచున్నాను.

వాయస ప్రశంస

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావు గారు

కాకను నేటికే నగనఁ గాదు భవద్విధ దీర్ఘదర్శికిన్
శోకదుఃఖము ల్కావిఁ గలంపఁగఁజాలవు కాలకర్త నా
శోకభవంబు గాసిఁ గగిలించెను గాలుని చేతఁ బద్ధతిం
జేకొని త్రిప్పఁజాలఁడు స్మరించినయాతఁడుగూడ నెన్నఁడున్.

చ. పెరిఁగెనొ పెద్దవయ్యెనో వివేకము విశ్రుతకీర్తిఁ గాంచెనో
పురుటనె సందుగొట్టెనని పుట్టెను గిట్టెను రెండుగ్రుడ్డు లా
దరముగఁ బెంచినా వొకటఁ దక్కువ సేయను ప్రాప్తిలేదు నీ
కు ఋణము నీకు నింక నుడుకు న్నిడు ముందరిదారి చూడుమా.

ఉ. అందుమె కాని నీహృదయమందలి దుఃఖము మేమెఱుంగ ముం
దుం దుడి గానరాక యొకఁడుం దెలియం గనలేఁడు నిన్ను నే
మందుము బుద్ధిమంతులకు సజ్జనవాటిలు నొక్కపట్టునం
గంగాంబుమీఁద నున్న మమకారము చేసెను బారవశ్యమున్.

మ. ఒకగ్రుడ్డుం జెడుపాము మ్రింగె నుభయుల్ హోయంచు మీరార్వ నే
లకు యండంబును మీరు లేనపుడు దా నుర్విం బడంద్రోసి దు
ష్పిక మాత్మీయము పెట్టిపోయె నదియే స్వీయంబుగా నెంచి రి
ట్టికతంబాట విధాతృకృత్యములు పాటింపంగ దుస్సాధ్యముల్.

మ. కికురింపం బెఱసింత లేనట్టులు సుగ్రీవాజ్ఞగా మీరనే
యొకవేళం బ్రహరు ల్బరింప నిరువుర్ వ్యూహంబు వన్నంగ నా
పిక మెట్లోర్చెనో యంతకాలమును మీప్రేమం బదేమయ్యెనో
యకటా! దీనిఁ దలంచి వీడఁగదవే యాత్మీయ దుఃఖావళిన్.

శా. నీయండంబును గుర్తుపట్టుగతి లేనేలేదు నీయందుఁ బో
నీ యేమయ్యెను నీమగం డతనికి న్నీవెట్టియే పట్టెనే
న్యాయంబే పరభృత్పదంబునకు మీరర్హుల్ ప్రశంసించెదం
గాయక్లేశభయంబు నొందు పికకాంతంగాంచి నేనవ్వుదున్.

మ. కలికాలంబున నాగరాంగనకు భోగప్రీతియే కాని బి
డ్డలపైఁ బ్రేమయొకింత లేదుగద కష్టా! భర్తయుక్ సౌకుమా
ర్యలయాశంక నిదేమి నా వెఱచు నోరా చాలు నీరీతి కో
యిల సొంపెల్ల ననప్రియా బనుచు నూహింపంగ లేనైరిగా.

చ. శివశివ చేయి గుల్చుకొని చెట్టుతుద న్వసియించి కుండు మీ
దవు సుతశోకము వెలియు నట్టిరె పండితులైన నట్టిచో
వివరము లేని యీఁటె తనవింటను నుంటను గూల్చె నీధవుం
దవుచిరజీవినామమును దగ్ధము చేయఁగ మృత్యుమాహతక్.

ఉ. చీమ చిటుక్కుమన్న సతిశీఘ్రము లేచెడు మీకు నాశచే
మైమఱపయ్యె నయ్యెడ; సమాయికతో న్వెత నొందనైన నీఁ
డేమనఁ గాకవంధ్య యని యేర్పడెఁ బిమ్మట యూరకుండఁగా
దేమిటికయ్యె నీబ్రదుకు హేయమొనర్చి విరించి కాకమా.

మ. ఎటులో దార్తు సకృత్ప్రజమ్మ నిను నే నీదుఃఖవారాన్నధిన్
దిటవుం బోయె ధవుండు గూలె బ్రదుకే వెక్ దాఁ విశ్వ స్థి
తిటమీఁదం జిరజీవినీత్వమున మా చేమాను నీయొంటిపా
టెటుదీరు న్వినిపించికొన్న కలిలో నీనేమము ల్నెగ్గునే.

ఉ. నెగ్గక యేమి లేరె గృహిణీతిలకంబులు నిన్నుఁబోలి తా
మగ్గిసొరక్ సమర్థలు మహాసతు లుర్వర లేనయున్న నీ
దిగ్గనబు లీకరణి దీటుగ నిల్చునె నీతిశాస్త్రముల్
ప్రగ్గను బోనుబో సనెమమాటలు వాతను విప్పి యుండిక్.

చ. పురుషుఁడు స్త్రీయుఁ గక్కుటితిపోకలఁ బో యెద రిద్దఱుండియున్
పురుషుఁడు స్త్రీ గతించినను బ్రాదెమకొందల మొచశక్య ము
పురుషవిహీనమైన యొకబోటి నదాగతి చేయు చేతలో
నరటకులంగనామణిగ నాంచను నోకము నీవు చెప్పినన్.

ఉ. ఉలి వొకటైన చెంపు వినన్గవు నీచని నే నెఱుంగుదుగా
బలుచనివారిమాట యొకపాటిగఁ జూడకు నీకులంబులోఁ
గల నియమంబు నీతియును గాంచిన నచ్చెసె వౌ జగంబునన్
గలుగదు నేఁటితానృసను గావున నే నొసరింతుఁ దన్నతిన్.

ఉ. తల్లియె నేస్తునో యటులు తండ్రియె నేస్తునో కాన నేస్తునో
పిల్లతనంబునుండియును శోకితనంబును మోహనకృత్యముగ

శ్రీ జెట్టా అప్పయ్యగారు

శ్రీ దేవరకొండ జగన్నాధరావు పంతులుగారు

శ్రీ జెట్టా అప్పయ్యగారి ౨౦ ధర్మపాఠశాలల బాలురు, పావల్లి.

ఆంధ్ర గ్రంథమండలి, బాపట్ల

శ్రీ కొత్తపల్లి వెంకట్రామ లక్ష్మీనారాయణ శర్మగారు

శ్రీ రామకృష్ణపరమహంస

శ్రీ [illegible] నారాయణశాస్త్రిగారు

శ్రీ [illegible]

శ్రీ యమ్. అప్పలరాజుగారు.

[illegible]

జల్లఁగ నిద్రపోవఁ బెఱసత్త్వము కొల్కుల నేత్రవైద్యన
ట్లెల్ల మలంబుఁ బుచ్చుటది యెవ్వరునేర్పిన నబ్బు విద్యయే.

చ. గృహముల వీథులందును నరిష్టము వాప నరిష్టమే తగుక్
బహువిధమార్గశోధకులు పాటికివత్తురె దానితోడఁ బ్ర
త్యహము సహస్రముఖంబుసను నా మిథునమ్మును గాంచమేలు నా
సహహా నుతింపశక్యమె విహాయసవర్తిని వాయసాగ్రణిక్.

మ. మనుజుల్గాంచిన జీవితంబు విడువన్ మాకేల యీనింద యం
చును గాంబోలు రహస్యవృత్తి నడపుక్ సుభ్రూప్రసంగంబదే
జనుఁడేఁ గాంచెము చింత సేసినను నాజన్మంబు సిగ్గిల్లఁగాఁ
జనుసందర్భము చెల్లదే పొగడ ధ్వాంక్షౌఘఖ్య న్యాయంబకో.

ఉ. కాకులు లేక యొక్కక్షణకాలము వేగదు కర్మభూమిలోఁ
గాకులు సౌఖ్యహేతువులు కాకులు వైద్యులు కాకులాప్తులౌఁ
గాకులు భద్రకారులును గాకులు శాకునికుల్ భృశంబుగాఁ
గాకులు కాలసూచులగుఁ గాకులు జోస్యులుగావె యిద్ధరక్.

మ. బలిపుష్టం బనుపేరు వైదికజనప్రాగల్భ్యముం దెల్పుఁ గ
ర్మలపై లోకులశ్రద్ధఁ దెల్పు ననుటే మర్యాదగాఁ గొల్లఁగాఁ
కులకు న్నాజము తిండిపోతుతన మన్నోక్సారహీనంబు క
ర్తలకుక్ గౌరవమిచ్చి భోక్తలకు తృద్బాధాదు లూహింతురే.

శా. ఏసంస్కర్తలునుం బునఃపరిణయం బెన్నండు బోధింపలే
రీసంఘంబునఁ బక్షికుంకలకు నే నీనీతి యేజాతిలో
భాసిల్లుం బెఱజాతి లజ్జపడ సేబా నల్పసౌఖ్యంబుపై
నాసల్గల్గిన దీర్ఘకాల సుఖదప్రాణేచ్ఛ వాయుం గదా.

చ. పొగడుదుఁ గాని కాసినొకప్రొద్దున బిడ్డఁడు కింకపట్టి దుం
డగమున నేమియిచ్చినను డాపలికాలను దన్ని పైచుచుక్
మిగులఁగ నేడ్చువాని మరి మెచ్చుగ లడ్డువమిచ్చి సేదదే
ర్చఁగఁ దటివేచి తన్నుకొని పాఱినమాత్రము బ్రువ్వఁదిట్టితిక్.

ఉ. ఏపదిమంది పెద్దలిటు లేకతఁ గూర్తురొ కాకిజంట వే
ఱేగిదిం దమంతటనె రెండును నొండొకటి న్వరించునో
బాపురె యీమిథఃప్రణయముఁ బాయనికూరిమి యోర్పు బంధుసం
ఘాపరిమేయ గౌరవము నబ్బురపాటొదవించు నెంచినక్.

ఉ. చెల్ల! తదేకదృష్టి నివసించును గొట్టున నిన్ని దిక్కులం
దల్లలితాక్షిపాతమున దాఁపరమయ్యెడు కీడుమేలుఁ దా
నెల్లవిధంబులం దెలియు నేమఱుపాటది ప్రాణిలక్షణం
బల్లరిమూఁక పాలుపడి యాకులమందు నిదేమిచిత్రమో.

ఉ. ఈవిధరంబు మేల్కొ[illegible] చేకొన లోకమున్న[illegible]
భావిపరంబు పాల్పడంచు బోధనసేసిన కెంతకష్టమా
చావనిచొప్పు పరాకళకి సత్యము పరాకళ బుండిగట్టె నా
నావివరంబుఁ గుట్టిన విచారవిదూరుఁడు గాక కాకిదౌ.

శా. ఏరీతి న్నొప్పు నట్లులఁగుఁ బానేరీతిఁ బ్రానేరుట్లో
నారీతి న్విలిపుచ్చు న్నన్నులో [illegible] యెల్లించునో
ప్రారంభించును గాంచుఁగట్టు [illegible] బుద్ధి ను
ద్వారంబైనను నేర్పునే పొగడఁ దత్త్వజ్ఞుల్ [illegible].

ఉ. నైజనిరంబు తా [illegible] నైపుణి మానప్రసారఁ గల్గునే
సాజము [illegible] మోయు [illegible]
[illegible] జభవుం [illegible] నైపుణిఁ గాన్పింగ్రహా
[illegible] జేసి [illegible] గ్రుప్పవెట్టఁగన్.

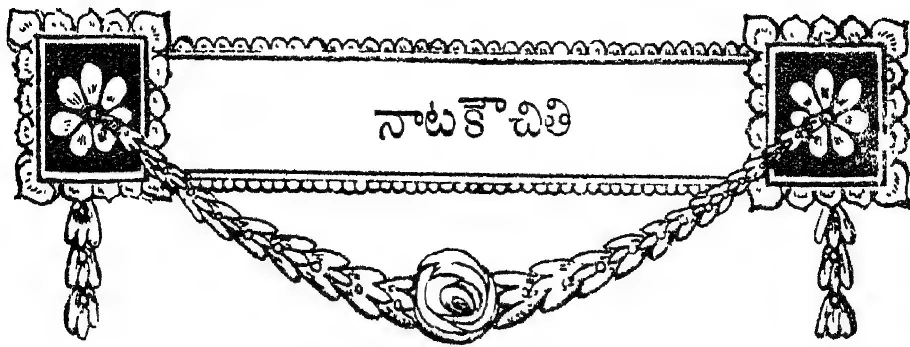
చ. అటుగనఁ బెద్దపుల్లలును నా [illegible] సన్నసపుళ్ళలందుపైఁ
బడుకకుఁ బీడుఁగ [illegible] గూర్చు [illegible]
[illegible] యొకకొకయు నేర్పడ నేర్చుకోదు న
[illegible] నొకకొనలోనను [illegible].

చ. నిపుణతో శక్తియుక్తియును నేరుపుఁగూర్పుఁ గల్గియున్న [illegible]
కెపుడును భార్యభర్త యొకయింట వసింపఁగఁ గల్గకోదు ద
ట్టపుబలుగూడు కూడదును [illegible] లక్కయా
కృపణత నాటుచుం గెరలి క్రిందికిఁ ద్రోసిన నేమి సేసెనున్.

శా. ఆపాతంబున గ్రుప్పపెట్టినసరి గర్భాధానము జేయులన్
శేషాంశంబుల కంటు చిట్టలది యేసిద్ధాంతి బోధించునో
యాషాఢంబిది శూన్యమాసము కుటీరారంభమున్ గాదు నే
"[illegible]" [illegible] ముహూర్తాదుల్విచారింత్రు నే.

శా. ఏపంచాంగము [illegible] పూసిపోవి కాకి వాన [illegible]
మోపాడు [illegible] వానిన న్నేర్పించెనే [illegible]
యేపాటంబు [illegible] శేసి [illegible] కెట్లబ్బె [illegible]
లోపంబేదియొ [illegible] ప్రయత్నమున కెట్లుం బల్కియుండందగున్.

శా. పాటింపం బనిలేదు ధ్యానమున [illegible]
బాటిం బట్టుమ వేముమాత్ర మటు చెప్పన్ మా [illegible] మాత్రమౌ
లోటుంజప స్వపదీయ మూరకయు [illegible] యో
చేటు ల్రాఫు నరాగనుం గాంచునే శ్రీశంకా [illegible].

నాటకౌచితి

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ గారు

శ్లో. కారుణ్యకర్బుర కటాక్షనిరీక్షణేన, తారుణ్య సంవలిత శైశవ వైభవేన;
ఆపుష్ణతా భువన మద్భుతవిభ్రమేణ, శ్రీకృష్ణచన్ద్ర, శిశిరీకురు లోచనం మే.

—శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము.

అభినవ శేఖరులారా!

నాటకౌచితిం గూర్చి నా వ్రాయు నీవిషయము విమాసం బ్రస్తుతి కాదని నేనెఱుంగుదును. కాని యీకాలమున నీ నానావిషయముల మార్గ్గంబనుమున్న యది. పలువురు నియములు కొందఱు తీవ్రగతులు పల్లవిం చులు చేయంబూనుచున్నారు. కాని యీ సంద్వ్యలుబలెఁ గలుగు చేతుకల వారు పలుపరితేనియు, సమయఁ గోఁచిన మార్గ్య జరిగినచో నీయే యొక పురుషార్థ మని చిలం చినట్లను నే నూహించుచున్నాఁడను. ఈ నాయనాయిం నాం స్తవము కాకపోవచ్చును. ఐనను ప్రాచీనా లగు విద్వద్వరేణ్యుల గ్రంథము పెట్టినదో యని మార్గ పిలుగలదా? నాకుఁ జాన తేమేనిగలదాయని యింపుకొ విచారించెదను. ఈసర్వ్వ నావంటి యల్ప మతి చేయఁబడినది కాదనియుఁ బండితోత్తములు కృత్యమనియు నే నెఱుంగక పోలేదు. కాని యథార్థకథనాలకు నా లుగుమాటలు వ్రాయఁబూనితిని. భగవద్భక్తి పూర్వ సరికట్టుట న్యాయముకాదు గాపఁ జేఁచిన యథార్థాలను తెల్పుచున్నాఁడను.

లోకమున సత్ప్రవృత్తిని గాపాడు దాని నభివృద్ధి చేయుటకే మహర్షులు దేవ శివిధము ను గాగపోవిరి. దానిం గాపాడు పద్ధతుల ననేకరీతులఁ గల్పించిరి. ఉపదేశ రూపమున సంభాషణ యలంపఁజేయ సాధ్యముగానిపని యని యాలోచించి పురాణముల వ్రాసిరి. వివిధ విషయములుగ నింక నెన్నియో గ్రంథముల వ్రాసిరి. ఎన్ని వ్రాసినను, ఎన్ని విషయములఁ జెప్పినను చాలవనియు నా రనుభవమున గ్రహించిరి. సుద్దులఁ గథారూపముగాఁ దెలుపసాగిరి. ఆపద్ధతియుఁ జాలదని వారూహించిరి. మఱికొన్ని పద్ధతులుగా దానిం గాపాడఁ బ్రయత్నించి యందు నొకటిగా నాటకరూపమును నలరింపఁజేసిరి. దానివలన సత్ప్రవృత్తిరక్షణము పొందునని వారునమ్మిరి. మహాత్ములభావములు నిష్ఫలములు గావు. కావున వారి యాశయాలు ఫలించుచుండును. ఆమార్గముననే యిప్పటి సర్వజనులు నడుచుచున్నారు. ఈనాట్యములను లాభము లుండవలెనని చెప్ప కీలుండును. అనుచనుసరించి యీయర్థము సిద్ధించును. ఊహించి చినచో నేలుండునో యను సంశయము గలుగుచున్నది.

కావ్యము ద్వివిధము: శ్రవ్యకావ్య మని, దృశ్యకావ్యమని.

"శ్లో. చతుర్వర్గఫలప్రాప్తి
స్సుఖా దల్పధియామపి
కావ్యా దేవ యతస్తేన
తత్స్వరూపం నిరూప్యతే."

—సాహిత్యదర్పణము.

అనుటంబట్టి కావ్యము ధర్మార్థకామమోక్ష ముల సులభముగా నియ్యవలెనని ప్రాచీనులు సిద్ధాంతమొనరించిరి. కావ్యమునుండి ధర్మార్థకామమోక్షలు గలుగునా యనిన,

"చతుర్వర్గ ఫలప్రాప్తిర్హి కావ్యతో రామాది వత్ప్రవర్తితవ్యం, నరావణాదివ దిత్యాది కృత్యాకృత్యప్రవృత్తినివృత్త్యుపదేశ ద్వారేణ సుప్రతీతైవ." అని నిరూపింపఁబడెను.

రామాదులవలెఁ బ్రవర్తింప వలయును; రావణాదులవలెఁ బ్రవర్తింప రాదు: అని చేయదగినది, చేయఁదగనిది యను ప్రవృత్తినివృత్తుల నుపదేశరూపముగాఁ గావ్య ముపదేశించుట సుప్రసిద్ధమే. ఈయుత్తమ ఫలము కావ్యమునుండి కలిగినందుననే, "కావ్యాలాపాంశ్చవర్జయేత్" అనునిషేధము పరాస్తమయ్యెను. దీనికిఁ దుపబలముగా,

"శ్లో. ధర్మార్థకామమోక్షేషు వైచక్షణ్యం కలాసుచ,
కరోతి కీర్తిం ప్రీతించ సాధు కావ్యనిషేవణమ్."

వ్యాసకర్త

అని ప్రాచీనోక్తి కనంబడియెడిని.

"కావ్యాలాపాంశ్చ వర్జయేత్" యను నీతియుక్తో స్పష్టమేకదా!

ఇట్టి మహోపకారములు కావ్యముద్వారా కలుగునని ఆలోచించి పూర్వులు దృశ్యకావ్యముల నొసగించి తద్ద్వారా లోకమున కుపకారమొనరించిరి. భారతభాగవత రామాయణాదులు శ్రవ్యకావ్యములు: అనఁగా విని వానియందలి కథలను గ్రహింపఁదగినవి. వీనివలని యుపయోగములకంటె దృశ్యకావ్యములవలని యుపయోగములు మెండని మనవారి భావమని స్పష్టము కాఁగలదు. ఆదృశ్యకావ్యమే నాటకమనఁబడును. దీనికి రూపకమనియుఁ బేరుగలదు. "నాట్యయతీతి నాటకమ్" అనియు, "రూపాణాం రామాదీనాం కారాణాం ఆరోపాత్ నటేషు సన్నివేశాత్ హేతోః రూపకమిత్యుచ్యతే. తథాహి రూపయతి నటద్వారా రామాదీ ననుకరోతీతి రూపకమ్."

పూర్వుల రూపములందొప్పు వారే వీ రనునట్లు నటించుటచే నాటకమను పేరువచ్చెను. రామాది దివ్యపురుషులయు, సీతాది పుణ్యస్త్రీమణులయు ఆకారములు నటులయందునుంచుటవలన రూపకమను నామము ప్రఖ్యాతంబయ్యెను. అనఁగా రామాదిపురుషుల నటులనుకరింతురు. కనుక రూపకమనిభావము. నటుఁడు రామరూపము ననుకరించునట్టి రూపమును ధరించి రంగస్థలమున నిల్చి పూర్వము రాముఁడు ఏయే సమయముల నేయేరీతులఁ బ్రవర్తించెనో యట్లు నటించి రంగస్థలమునవున్న వారెల్ల సీతయు రాముఁడే యని నమ్మునట్లుచేసి ఆరామప్రవృత్తినింగాంచి పురుషులును, సీతాదేవి ప్రవర్తనమును గనఁగొని స్త్రీలును సత్ప్రవర్తన మన నిట్టిదని గ్రహించి యారీతి మెలఁగఁదగునని నిశ్చయించునట్లు చేయవలయును. నాటకమును బరికించి ప్రేక్షకులు కొంతకాలమైనను దానిని మఱువక యుండునట్లు చేసి మేలు నొందఁజేయుట నటులపని. కావునే యిది నాటకమనఁబడినది. రూపకమన్నను అర్థమిదియే; భేదము కానరాదు.

నాటకమును జూచి కథబాగున్నదని మెచ్చుకొనుట నాటకోద్దేశముకాదు. దానింగాంచిన పామరులు కూడ దానియందువచ్చు మహాపురుషులయు, పతివ్రతలయు చర్యలందెలకించి, యిట్టి ప్రవర్తనమవలవరుమకొనినఁగాని ఖ్యాతియు, మర్యాదయు రాదని నమ్మునట్లు ప్రవర్తించుటకుఁ బూనవలయు. అట్టి పని శ్రవ్యకావ్యముల ద్వారా కలుగదని కాదు గాని నాటకముల మూలమున హెచ్చుగాకలుగునని పూర్వులభావము. నాటకదర్శనముచేఁ బూర్వరాజన్యులకుఁ బ్రజలకుఁగల సంబంధములు, పతివ్రతలనడవడియు, ఆకాలమున దేశమునఁగల జనసామాన్యాచారములు, రాజోద్యోగుల ధర్మములు, వానివలనఁ బ్రజలకుఁగలుగు నుపకారములు, స్వర్గాశ్రమసన్న్యాసములు, మహాత్ములయుపదేశప్రభావములు, ఆకాలపుమనుజులభావములు, మహాత్ముల నడవడి, రాజసంగ్రామప్రవృత్తి, యిట్టి యనేకవిషయములు తెలియఁబడును. అంతియకాని 'బాగుగా నేర్పుకలుగున్నవి. పాటలు సొంపుగాఁ బాడఁబడినవి. వేషధారులకు కంఠసౌరస్యము కలదు. స్ఫుటముగా వాక్యములు వినఁబడినవి. బాగుగ హాస్యముచెప్పఁబడినది. నాట్యమును, స్త్రీవేషము సొంపుగా నాయించఁబడినది. యవనికలు చాల విచిత్రముగా నగపడినవి.' అని గ్రహించుటకాదు. కొన్ని సంస్కృత నాటకముల నుండఁబట్టియే నాటకమునఁగల కథ వడముచప్పనిదైనను, ప్రేక్షకులం దెంతమూర్ఖులున్నను వారికింగూడ నుంతయో, అధికముగనో నీతిని గఱపునదిగ నుండునట్లు వ్రాయఁబడియె. ఇట్లునుటచే నాటకమందలి యితివృత్తము నీతిదాయకముగా నుండవలయునని సిద్ధాంతము. అంతియకాని కథానాయకుఁడు నీచుఁడై, వానినుండి నేర్చుకొనఁదగినది లేనిదియైన నది నాటకము కాదు; బడదు. కనుకనే,

"నాటకం ఖ్యాతవృత్తంస్యాత్"

అని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. కానిండు! ప్రాచీనులమాటను త్రోసివేయుదము. బుద్ధిమంతు లాక్షేపించెదరి నాటకమునఁ గథానాయకుఁ డెట్టివాఁడుగానుండవలయునని యూహించిన నేమిలాభము? సభల కొరకై కథానాయకుఁడెవ్వఁడైన మేలని తోఁచునా; లేక యుత్తమనాయకుఁడుగానుండిన మేలని తోఁచునా? ఎట్టివారు ఈవిషయము నాలోచించినను నాటకస్వరూప మిట్టిదని యోజించినవారలు కథానాయకుఁ డుత్తమనాయకుఁడుగ నుండవలయునని తోఁచునని గట్టిగాఁ జెప్పవచ్చును.

నాటకములవలన సంఘమునకు లాభములు, నష్టములు కలుగుచున్నవి; తద్ద్వారా నాటి నడవడికలు మార్పునొందుచున్నవి. ఈ నాటకప్రయోజనమునకన్న వేఱుగ నేమికావలెను? ఇట్టి నాటకములు వ్రాయఁబూనిన నెందఱో కవులు. అనేకనాటకములు వెలసినను. ఇట్టి యుత్తమలక్షణములను గ్రహించి కల్పించిన నాటకములు. కొన్ని నాటకము నెవరికిని తోఁచినట్లు వారు వ్రాసినారో నెట్టలవోనో యెవ్వరెఱుఁగుదురు? కవులు తమ యిష్టానుసారము మార్చుచున్నను వారు యన్న నట్టి యధికారమును స్వేచ్ఛగాఁ జెల్లి ప్రసాదించరి. కాని పూర్వులట్లు కాక వానివలనఁ జెడుగలుగు నీతికిని విరుద్ధముగ నుండునట్లు కథను మార్పులు చేయుచున్నను. నాటకాంతములు సుఖాంతములుగ నుండవలెనని యెవ్వరు నాక్షేపింపరు. కాని యట్టి దుఃఖాంతనాటకములు ప్రేక్షకులకు నుపయోగపడవని పెద్దలభావము. రంగస్థలమున నిండియుండు స్త్రీపురుషుల కేవిధముగను సద్గతిని నాటకము కలుగజేయవలెనని దీక్షితులభావము. ఏమాత్రమైనను నీతిని చెడగొట్టు విషయము ప్రదర్శింపరాదని శాస్త్రకర్తలు సిద్ధాంతము చేసికొని దానిని వివరించిరి. ప్రదర్శింపరాని విషయము లిట్టివని పెద్దలు శాసించిరి.

"దూరాహ్వానం వధో యుద్ధం రాజ్యదేశాది విప్లవః,
వివాహో భోజనం శాపోత్సర్గౌ మృత్యూరతం తథా;

దంతచ్ఛేద్యం నఖచ్ఛేద్యం మన్యద్వ్రీడాకరంచయత్,
శయనాధరపానాది నగరాద్యవరోధనమ్
స్నానానులేపనే చైభి ర్వర్జితో నీతివిస్తరః."

—సాహిత్యదర్పణము.

మహాశయులారా! పైనుదహరింపఁబడిన విషయములందేదియేని నాటకమునఁ బ్రవర్తింపనగునా యని యూహింపుఁడు. నాటకమునఁ గవికి స్వేచ్ఛకలదు కదా యని యం దేదేని బ్రవర్తించినచోఁ బాగుండునా? పూర్వులనియమములన్న నిట్టివే. అందొక్కటియైనఁ దొలఁగించిన నీతిని దొలఁగించినట్లే. కవి యిష్టానుసారము మార్పుఁజేసిన విధియని వారే సూచించిరి. కాని తప్పక యిట్లేయుండవలయునని శాసించిన వానిలో మార్పుఁజేసిన దోషాలఘువుగాని లేదనవచ్చును. నాటకము నీతిని బోధించుటకొఱకే యేర్పడినదని యంగీకరించినచోఁ దైనమాట సిద్ధాంతము. అట్లుగాక నాటకము కాలయాపనమున కేర్పడినదనియు, నదియెట్టి యేవగింపును బుట్టించినను బాధ లేదని యంద అంగీకరించినచోఁ బూర్వులనియమములయందొక్కటియైనఁ బాటింప నక్కఱలేదు. ఏకాలమునందైన, నేదేశమునందైన, నేసంఘమునందైన నాటకము నీతిని బోధించుట కేర్పడినది కావని సిద్ధాంతముచేయఁబడి నని గట్టినమ్మకము నాకున్నది. కావున నూర మాలోచించి స్త్రీపురుషులు నిండియుండు రంగస్థలమున నాటకమూలమున నింమకేనినుక్తి తిలోఁపుపుట్టింపుఁటయు, నేవగింపును బుట్టించుటయు భాగ మొక్కటియై నఁ బ్రవర్తింపరాదని పెద్దలు చెప్పిరి. అట్టివియే నాటకలక్షణములు. అంతియకాని నాటక సరిక్రొత్తగానె మనపెద్దలు ప్రయత్నింపలే దని యెవరికి యుక్తవిదితమగును. కాఁబట్టియే,

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం దోషాస్తస్యాపకర్షకాః;
ఉత్కర్షహేతవః ప్రోక్తా గుణాలంకార రీతయః."

"శ్రుతిదుష్టాపుష్టార్థత్వాదయః కాణత్వ ఖంజత్వాదయ ఇవ, శబ్దార్థద్వారేణ దేహద్వారేణేవ, వ్యభిచారిభావాదేః స్వశబ్ద వాచ్యత్వాదయో మూర్ఖత్వాదయ ఇవ, సాక్షాత్కావ్యస్యాత్మభూతం రసమపకర్షయంతః కావ్యస్యాపకర్షకా ఉచ్యంతే. గుణాః శౌర్యాదివత్, అలంకారాః కటకకుండలాదివత్, రీతయః అవయవసంస్థానవిశేషవత్ దేహద్వారేణేవ శబ్దార్థద్వారేణ తమేవ కావ్యస్యాత్మభూతం రసముత్కర్షయంతః, కావ్యస్యోత్కర్షకా ఉచ్యంతే."

అని శ్రీ విశ్వనాథకవిరాజుగారు సాహిత్యదర్పణమున స్పష్టపఱచిరి.

కావ్యదేహమునకు రీతు లవయవములు; అలంకారములు కటక కుండలాదులు; గుణములు శౌర్యాదులు; రసము ఆత్మ; ఇట్టి కావ్యదేహమునకు శబ్దద్వారమునఁ బ్రకాశమును గల్గును. కావ్యదోషములనఁగాఁ జెవికింపుగాక, దుష్టములై, అర్థపుష్టియించుకయైన లేకయుండునవి. దేహమునకు నేత్రములలోఁ గాయలుకాచుట, కుంటితనము లోనగునవి యెట్టి సౌందర్యమునకు భంగమునుగల్గించునట్టి దోషములో కావ్య దేహమునకు నర్థపుష్టి లేకుండుట లోనగునవి యట్టిదోషములు. ఎవ్వఁ డేని ప్రసిద్ధితనమును అలంకారమని భావించునా? అట్లే కావ్యమునకు శ్రుతిదుష్టత్వాదులను గుణములని భావింపరాదు. దేహముద్వారా లోకమున కుపకారముచేసినట్లు కావ్యదేహముద్వారా లోకులకు నీతిని తెలుపవలయును. దేహముద్వారా లోకులకపకారముచేయు పెట్టిదో కావ్యదేహముద్వారా లోకులకు నవినీతిని బోధించుట అట్టిదే. కాఁబట్టి కావ్యము దోషలేశాన్వితముగాక గుణభూయిష్ఠమై యుండవలయునని సిద్ధాంతముచేయఁబడినది. ఇట్టులుండ శ్రవ్యకావ్యములేగాక దృశ్య కావ్యమగు నాటకమున నిష్టానుసారము మార్పులను గల్గించి మేర మీఱుట నీతిని బహిష్కరించుటగాదా మఱేమగును?

ఎట్టి పామరుఁడైన హరిశ్చంద్రనాటకమును విలోకించిన సత్యమెంత మహిమయున్నదని భావించును. ఎట్టి నాతియైనఁ జంద్రమతిం గాంచి యామెవంటి పాతివ్రత్యమలవఱచుకొనవలెనని వాంఛించును. కావున నాటకములద్వారా చేయునుపకారమిట్టిదని తెలుపశక్యమే కాదు. దానికి సాటిచెప్ప వీలులేదు. దానికదియే సాటి. నాటకమున మార్పులు గల్గించిన నెట్టులుండునో కొన్నింటి నుదాహరించెదను:

1. 'రాజు-మంత్రి, భోజనమునకు వేళయైనది పోవుదమా'యని వ్రాయుట రాజకుటుంబమర్యాదల నున్మూలింపఁబూనుట; లేక రాజకుటుంబమర్యాద లిట్లుండునని యెఱుంగకుండుట.

2. రాజపుత్రుఁడు సర్పమునుజూచి భయపడి పరుగువాఱెనని వ్రాయుట రసస్వరూప మెఱుంగకయుండుట.

3. రాజపత్ని వావివరుసలు గణింపక పురుషుంగావింప సాహసించెనని వ్రాయుట జాతిమర్యాద లిట్టివని యెఱుంగకుండుట.

4. వియోగదుఃఖమునఁ గంటఁ దడిని మనోవ్యధమును చెంది చెట్టు చెట్టును గుట్టగుట్టను బ్రతిమాలుచుఁ దిరుగు దమయంతి నోట సంస్కృతమున మాటలు పలికించుట సంపర్కశుద్ధి; యిట్టిదని యెఱుంగకుండుట.

5. రాజు సేవకునితోఁ జమత్కృతిం గోపఁజేయు నాటలాడునట్లు వ్రాయుట యుక్తాయుక్త పరిజ్ఞానము లేకుండుట.

ఇట్టి వానిసత్తి మాపఁబూనక నపలెదను. ఈపై వ్రాఁతలవలన నాటకమునఁ బ్రధానవిషయమేది? మార్పునకుఁ దగిన విషయములెవ్వి? మార్పునకర్హము లేవిషయములు? అను విషయము స్పష్టమాయెఁగదా!

నాటకమునఁ బద్యము లేల చేర్పవలయును? అను విషయమున నాయందోఁచినవి నాలుగు మాటలు వ్రాసెదను.

"త్రివర్గసాధనం నాట్యమ్."

"నట ప్రయోజ్యాభినేయం నాటకాది, త్రివర్గస్య ధర్మార్థకామానాం సాధనం జనకమ్. తథాచ, లోకానురంజకతయా నాటకాదిదృశ్య

కావ్యాత్ సర్గోత్థాయతే. తస్మాదర్థ స్తస్మాత్ తాళః ఇతి [illegible] న్యాయాత్ నాట్యస్య శ్రావ్యకావ్యస్యాపి సంగ్రహః ఇతి [illegible] పురాణే [illegible] ర్తమిత్యస్వయః" అని వ్యాఖ్య.

"శ్లో. కావ్యాలాపాశ్చ యేకేచి గ్గీతకా న్యఖిలానిచ,
శబ్దమూర్తి ధరస్యైతే విష్ణో రంశా మహాత్మనః."
—విష్ణుపురాణము.

[illegible] గట్టిగా నాలోచింపఁ బద్యము లవసరములనియే తోఁచెడిని. దమయంతి యడవుల నిడుములఁ బడుచుండఁ [illegible] యక మృగములను, వృక్షముల నడుగుచుఁ బద్యములు పాడెనా యని ప్రశ్నింపవచ్చును; అట్లు పద్యములు [illegible] వచ్చు; ఇట్లు వ్రాయుట [illegible] యంతి [illegible] బద్యములద్వారా [illegible] లచేఁ దెలుపఁబడలేదు. [illegible] సద్యరూపమునఁ దెలుపుట చాలమంచిపద్ధతి. ఇట్టివిషయము లనేకము లాలోచించినచో మనపూర్వ [illegible] కాళిదాసాదులు [illegible] తావులఁ బద్యములను వ్రాసిరి కాని స్వభావమెఱుంగక కాదు. [illegible] సమయమున [illegible] బద్యములుపాడుట స్వభావవిరుద్ధము కాదా యని ప్రశ్నింపవచ్చునుగాని యట్లు పాడుట స్వభావవిరుద్ధము కాదు. ఆయుస్థితి యిట్టిదని తెలుపుట [illegible] కవిప్రత్యేకము. [illegible] పని దాని ననుకరించుటయే. అంతియకాని సాక్షాద్దమయంతిపడె నుఃఖిం చుట యనరాదు. అట్టి భావమును ద్రష్టలకుఁ గనఁబఱచుట యనునది యింపలిపారము. అనఁగా దమయంతి యడవులఁ బడినిడుము లిట్టివని తెలుపుట యాశయము. అది పద్యరూపమునఁగాని గీతికారూపమునఁ గాని [illegible] రంగస్థలవాసులకుఁ [illegible] నాటకరచన [illegible] శక్యము [illegible] పొరబాటుగాదు. కావునఁ బద్యము లపంచిన సమయానుకూలముగా నునుచుట సమంజసమే యనవలయునని నాభావము. పూర్వకవులుల [illegible] యుండవలెనని వారిగ్రంథములే చెప్పుచున్నవి. కావున [illegible] పరిత్యాజ్యము కాదు.

నాటకనియమోల్లంఘనము.

నాటక నియమములు పృథాకల్పితములు కావు. నాందీపద్యము నుచ్చరించి రంగస్థలమున నిండియుండు సభ్యులకు హృదయాహ్లాదమును గల్గించి నాటకకథ యిట్టిదని తెలుపుట మర్యాద. ఆమర్యాద లేకుండఁజేయుట సభ్యుల నవమానపఱచుటయే. తెర తొలఁగగానే యనని [illegible] చేయుట, లోపల రాజు గారుండుట యనునది న్యాయమేర సము. రాజు ప్రవేశింపుట సముంగు వారి రాకను సూచించుట యాచారమై సకలదేశముల నొక్కకీర్తి వ్యాపించియుండఁగా నట్టి రాజమర్యాదను దొలఁగించుట సరసము కాదని నాభావము. ఇది నవీనపద్ధతియని సమాధానము రావచ్చును. ఇప్పటి

రాజాగమనాచారము [illegible] భావింపవలదా? [illegible] వారము. ఎవ్వరికిఁ దెలుపకయుండ [illegible] యొంటరిగ, [illegible] నుండునా? అట్టి [illegible] గురాచారము గదా! అట్టి నాటకము [illegible] మునకే యువలయును. అట్టి [illegible] సంఘుఁ బ్రజలు, ప్రజలపై [illegible] యట్టి [illegible] [illegible] పుట [illegible]. అని [illegible] నాటక [illegible] మయులు [illegible] యొక్క [illegible] నేరఁజాలవు. [illegible] సమానైనవానిని [illegible] యిప్పాను [illegible] చేర్చుచున్నవి, [illegible] తేరుగని. [illegible] నియమములఁ [illegible] యగ్గము. కావున నాటకనియమములందు [illegible] ముల [illegible] యిటలే [illegible] ప్రాంచుట [illegible] నాటక [illegible] పాడిన [illegible] చేయఁదగదు. దానికే నాటకాచిత్య [illegible]. [illegible] నియమము [illegible] లేదు. కాని యందు విధివాక్యములవంటి నియమములఁ [illegible] అవియే నాటకౌచిత్యని భోషింపవని. [illegible] ఘింపవచ్చునని పెద్దలే యనుమతి [illegible].

[illegible] "[illegible]" అను విధివాక్యముల [illegible]? [illegible] సగనది. అట్టి ప్రాచీననాటకముల [illegible] గును [illegible]. అట్టి [illegible] ములను ప్రాచీనతమయ [illegible] యట్టి [illegible] మార్గముల ననుసరించి నాటకముల [illegible] [illegible] నాట్యయో [illegible] [illegible] ములు. నాటక [illegible] లందగరు.

"శ్లో. భవేదహితఘనోద్వాత్కః తృద్రహమార్జకసంయుతః."

"అహితః అనే [illegible] యస్మిన్ [illegible] ప్రత్యేకమాయా [illegible] [illegible] ఏతేన [illegible] బహుల తేజాః [illegible] అని వ్యాఖ్య.

సోదరీమణులారా! మహనీయులౌ మనపూర్వుల ప్రజ్ఞ! నాటి కవులు నాటకములు బహునాటకాభినయములు కావించియుండిరి. అప్పటివారు సాత్త్వికులుగ నుండియుండిరి. అట్లగా సభ్యులకెంతయు సులువుగా గ్రహింపఁబడగల స్థలంబులు ప్రదర్శించిరి. అహా! ఏమి నాటకము! ఏమి పూర్వుల నాటకరచన! అట్టి దానిని మనమేల ప్రదర్శింపఁగూడదనుకొని దాని నేఁటి కాలమున గౌరవింపకున్నారు.

'ప్రయోజన మనుద్దిశ్య నమందోఽపి ప్రవర్తతే'

అన్నట్లు ఏదో ప్రయోజనమునుద్దేశించియున్నవారేల యట్టి ప్రయత్నంబులు మానుకొన్నవారలై యున్నారో వారికి తప్పక కోరుచున్నానని. కావునఁ బ్రాజ్ఞులు ఇక్కడఁగానాలోచించి నాటకరచనను గాంచుచుందురు గాక! దానిచే తెలుఁగుభాష గౌరవము వెల్లివిరియుఁగాక! అని వారికి కోరుచున్నాను. ఈ పుట్టిన సంవత్సరమునకైనా క్రొత్త నాటకముల వ్రాయుటను నిరతము ప్రోత్సహించుచు నాంధ్రభాషాజనని సగౌరవముగ పొందునుగాక యని శుభములొసఁగి వేడుచున్నాను.

ఎవ్వరు ధన్యులు?

(సంపాదకురాలు)

అయ్యదేవర బాలా త్రిపురసుందరమ్మ గారు

ఖలుల యాలోచనంబులఁ గొలఁగఁ ద్రోచి-పాపమార్గావరోధంబుఁ బరఁగఁ జేసి
యీశ్వరునిఁ గొల్చురీతులె యెదనుగల్గి-ధాత్రి వసియించువారెపో ధన్యతములు.

గీ. ఎఱుకమతిలేక భువిలోన నెన్ని పాప-కార్యములఁ జేసినను వెస్క-సారమెఱిఁగి
పాపపరిహారమొసరించు పథముఁ దెలిసి-ధాత్రి వసియించువారెపో ధన్యతములు.

గీ. నిత్యకళ్యాణ మనములో నెల్లప్రొద్దు-నిలిపి చరియించు సాధుల నేస్తుతోడఁ
గొలుచుచునెయుండి కపటంబుఁ గోలుపుచ్చి-ధాత్రి వసియించువారెపో ధన్యతములు.

గీ. గర్వమతి ధూర్తుఁ గోపినిఁ గామవశుని-నిర్మలానందు వంచించు నీచమూర్ఖుఁ
జేరరానీక యీశ్వరచింతనమున-ధాత్రి వసియించువారె పో ధన్యతములు.

గీ. అంగహీనుల బీదల నాదరించి-యెల్లవేళల నయమార్గమే వెదకుచు
జీవనమితిని రక్షించి ప్రీతిగల్గి-ధాత్రి వసియించువారె పో ధన్యతములు.

వ్యాసకర్త

జ్యోతిశ్శాస్త్రపూర్వచరిత్ర—రాశిచక్రము

గర్భాం అప్పారావు గారు, బి. ఏ.,

జ్యోతిశ్శాస్త్రము శాస్త్రములన్నిటిలోను పురాతనమైనది. మానవ జ్ఞానోదయమునకు తొలియని చెప్పవచ్చును. ఇయ్యది తేటతెల్లము. ఆదినుండియు సూర్యోదయాస్తమయములును చంద్రకాంతిప్రసన్నతయును, సర్వదిగ్వ్యాప్తమగు చీకటియును మానవుల కతిమనోహరములై వారి మనస్సుల [illegible] ప్రవర్తన హేతుజ్ఞానమునకు తొలికి ప్రోత్సాహము జేసియుండును. సూర్యుడు, ఉదయకాలము, ఆకాశము, నక్షత్రగ్రహాదులనూర్చిన [illegible] మంత్రములు బహుశః [illegible] జ్యోతిశ్శాస్త్రము [illegible] విధ్యుక్త [illegible] కార్యక్రమములను [illegible] సూతింపుటకు జేసిన ప్రయత్నములవలె గన్పట్టుచున్నవి. (సూ. సూర్యసిద్ధాంతము. అధ్యా—12-8).

పృథ్విమయ [illegible] కాళ్యంతరమునుండు ప్రధానరహస్యము [illegible] చేయబడకపోయినను పృథ్విమయములు తొలిక్రమమున [illegible] ప్రవర్తింపబడుచుండెను. ఈ ప్రపంచము మానవునిసృష్టి నాశించుట తప్పలేదని చెప్పవచ్చును. మరియు శాస్త్రము పరిణామసంబంధి కావున జ్యోతిశ్శాస్త్రపృథ్విమయములు [illegible] అంగు చేరినవి. ప్రతిమానవుడును సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రము పోవుచుండెడి ఆకాశమార్గమును తప్పనిసరిగా అనుసరించి పరీక్షించియుండక తీరదు.

దృక్క్రమమున (అనగా భూమ్యాకాశములు కలియుచున్నట్లు కనబడు మండలమున) ప్రతిదినము స్థిరసూత్రము ననుసరించి సూర్యాదిగ్రహములు ఉదయించుచున్న తావులను, అస్తమించుచున్న తావులను భూమిపైనుండు వస్తువులతో సంబంధము కల్పించుకొని యుంచుట పూర్వమానవునకు తప్పనికార్యమై యుండెననుట నిర్వివాదాంశము.

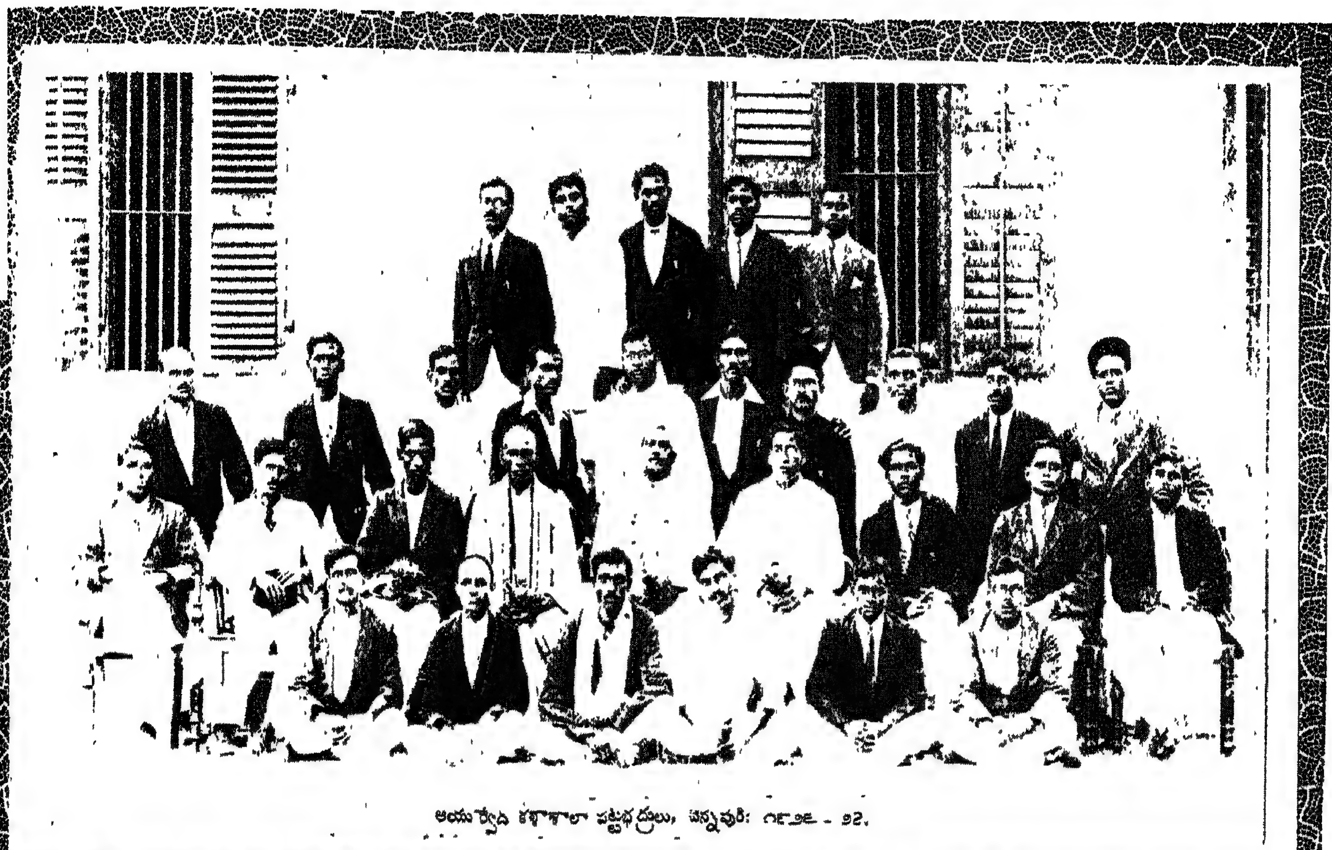
సృష్ట్యాదినుండియు నియమము తప్పని యీ జ్యోతిర్గ్రహప్రవర్తన మానవునిదృష్టి నాకర్షించుట యటుండగా జ్యోతిర్గణము మానవుని దైనికజీవితానుభవముతో సంబంధము కలిగియుండుటచే నాతని [illegible] చక్రపరివర్తనమును తెలుసుకొనసాగన మయ్యెను.

బెయిలీ అభిప్రాయము ప్రకారము [illegible] యైన జ్యోతిర్గ్రహపరీక్ష ప్రారంభమయ్యెను. [illegible] చంద్రనిరీక్షణములపై నాధారపడియున్నవని [illegible]. వేదములందు వర్ణింపబడిన యజ్ఞకర్మలు జ్యోతిశ్శాస్త్రజనితములే. [illegible] ననుసరించి [illegible] యిట్టివి నిర్ణయింపబడెను [illegible] జ్యోతిశ్శాస్త్ర [illegible].

[illegible] జ్యోతిశ్శాస్త్రగణితము [illegible]. [illegible] సౌరమానము ననుసరించి [illegible] గణింపబడియుండవలెను. అయినను సౌరమానము ప్రకారము [illegible] 365¼ దినములని స్థిరపరచుటకు [illegible]. అయిన నాకాల మిప్పటికి బహుపురాతనము. క్రీ. పూ. 2205 సంవత్సర [illegible]. క్రీ. పూ. 2357 అనగా [illegible] 365¼ [illegible] తెలుపబడియున్నది. [illegible].

[illegible] ఉదయించుచున్న సూర్యు [illegible] [illegible]. బహుపరిపురాతన [illegible] [illegible]. [illegible].

5,000 సంవత్సరములకు [illegible] తెలుపబడియుండుటచే [illegible] [illegible] శాస్త్రజ్ఞులు [illegible]

ఆయుర్వేద కళాశాలా పట్టభద్రులు, చెన్నపురి: ౧౯౩౬ - ౩౭.

... విద్యార్థి సంఘము, కాశి.

శ్రీ ఈఉప్పగంటి రాఘవేంద్రరావుగారు

శ్రీ కేశవపిళ్లె గారు

శ్రీ టంకాల జగన్నాథమూర్తి గారు

శ్రీ యం. రుద్రప్పగారు

శ్రీ భవశేశ్వరపు నరసింహాచార్యులు గారు

కీ. శే. మొసలి వెంకటస్వామిగారు

యుండిరనియు జెప్పబడెను. ఇంతకుపూర్వము మనదేశపుజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు స్థిరనక్షత్రములను (అనగా ఒకదానికి ఇంకొకదానికి గలదూరమెన్నడు మార్పుచెందకుండునట్టియు, స్థిరమైనవృత్తాకారమార్గమును జుట్టివచ్చునట్టియు నక్షత్రములు) చరనక్షత్రములను (సూర్యాది గ్రహములను సయితము) గలభేదము కనుగొనియుండిరి. ఈసిద్ధాంతము సూర్యసిద్ధాంతమున విశదపరుపబడియున్నది. ఈసిద్ధాంతము నక్షత్రములు మధ్యాహ్నమునకూడ ఆకాశమండలమున నుండియుండవలె నను సిద్ధాంతము ననుసరించినదై యుండవలెను.

నక్షత్రసమితిసంబంధము గలుగజేసి అయనముల యొక్కయు (Solstices), విషువత్తులయొక్కయు (Equinoxes) స్థలనిరూపణ చేయుటని 'యూరో' పీయజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుల నాక్షేపించెదని, మనము పదివిధపు జ్యోతిశ్శాస్త్రము పరిశీలనమందును, సూత్రీకరణమునందును క్రీ. పూ. 2300-వ సంవత్సరమునాటికే అత్యున్నతదశ పొంది యుండెనని తెలియవచ్చుచున్నది. కావున ఇదివరకు సూచించినట్లు వేదకాలమున నీవిషయము వ్యాప్తిలో నున్నదనుట నమ్మశక్యముకానిది కాదు. వేదమంత్రములు, జ్యోతిశ్శాస్త్రగ్రంథమున వివరించు మహాపురుషుల విమర్శలు కేవలకల్పనలని చెప్పుట యుక్తమని తోపదు.

చీనాదేశలిఖితములందు ప్రభుత్వజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులగు 'హిహా' గారువురు క్రీ. పూ. 2159-వ సంవత్సరమున గ్రహణాగమమును గూర్చి పొరపడినందున రాజుచే మరణశిక్షనొందిరని చెప్పబడియున్నది. దీనిని బట్టి గ్రహణములు కొన్నిచోటుల, ఈకాలమునందువలెనే ఉత్పాతహేతువులుగా భావింపబడియుండెనని చెప్పవచ్చును. ఖగోళదృగ్విషయములే భయభక్తులకు కారణముకాగా తాత్కాలికజలప్రళయహేతువులగు గ్రహణములు ఉత్పాతహేతువులగుట వింతకాదు. సూర్యచంద్రసంచలనమే రాత్రిందినములను కలిగించుటచేతను, కాలపరివర్తనముచేతను, మానవజీవితమున మార్పులుకలిగించుచుండ గ్రహణములు, ధూమకేతువులు గుప్తములును, హానికరములును అగుఫలితములు మానవునికి కలిగింపకపోవు. ఇట్టిశకునవ్యగ్రవిషయనిర్ధారణ చేయుచుండెడివారిని సమానుషశక్తిమంతులనుగా భావించి వారిని దైవజ్ఞులని చెప్పుచుండెడివారు. ఇట్టి నమ్మకముచేతనే జ్యోతిశ్శాస్త్రబాల్యమున సిద్ధాంతభాగమును, జాతకభాగమును భేదభావముపొందక పరస్పరసంబంధమున వృద్ధిపొందుచు మిగుల నాదరింపబడుచుండినవి.

పైవిషయము చీనాదేశస్థులు రాబోవు గ్రహణములను దెలుపు సూత్రము నెరిగియుండిరని తెలియజేయుచున్నది. ఇది వారియాధిక్యము నంతగా తెలుపదు. ఋగ్వేదసంహితయందు చంద్రునివృద్ధిక్షయ కారణములు చక్కగా నిరూపింపబడినవి. సూర్యునివల్లనే చంద్రుడు కాంతిని బొందుటయు, నమావాస్యనాడు సూర్యకిరణము లెట్లు చంద్రుని పైబడి ప్రతిఫలింపబడునో తెలుపబడియున్నది. ఈ మహద్విషయము గ్రహణసంభవ మెట్లుకలుగుచున్నదో తెలుపుట కాధారమైయున్నది.

మరియు నిజముగా జ్యోతిశ్శాస్త్రమున మిగుల పరిశ్రమచేసి యభివృద్ధిగాంచిన కాల్డియనులు గ్రీకుదేశము నాగరికతాస్థితికి రాకపూర్వము గ్రహణచక్రసూత్రము (saros) కనిపెట్టిరి. ఈచక్రమున 223 చాంద్రమాసము లున్నవి. ఈచక్రకాలపరిమాణము 18 సంవత్సరముల 11 దినములు; లేక 6,585 దినములు. భూమి ననుసరించి చంద్రకక్ష్యాపాతము (Node) తిరిగితిరిగి యీకాలపరిమితిలో ప్రారంభస్థానము నాక్రమించును. కాల్డియనులు ఈనియమితకాలమందు ఏక్రమమున గ్రహణములు సంభవించినవో ఆక్రమముననే మరల సంభవించుచుండునని కనుగొనిరి. దీనిని గ్రహించుటకు, గ్రహణసంభవము సూర్యుడు, భూమి, చంద్రుడు, చంద్రునికక్ష్యాపాతము ఒక్కసమరేఖలో నుండవలెనని జ్ఞప్తియందుంచుకొనుట యవసరము. క్రమముతప్పక గ్రహణము లిట్లు సంభవించుటకుగల కారణము భూచంద్రుల సంచలనములందు మార్పులేకుండుటయే. ఈగ్రహచక్రసూత్రముయొక్క స్పష్టార్థము తెలిసియుండక పోవచ్చును. దీని నిర్ధారణ గ్రహణములను సంవత్సరములకొలది పరిశీలించుటవల్లనే కలిగినది. ఇదిగాక కాల్డియనులు నక్షత్రవివరణపటములు తయారుచేసి సూర్యాదిగ్రహముల మార్గమును కనుగొనుటకు రాశిచక్రము నుపయోగించెడివారు. ఈనక్షత్రవివరణపటములను నావికాయాత్రకై వాడుకచేసెడివారు. గ్రహణచక్రసూత్రమొక్కటియే వీరు స్వతంత్రించి తయారు చేయగలిగిరి.

రాశిచక్రము

ఈరాశిచక్రమును కనుగొని వానినుపయోగించినవారిలో మొదటివా రెవరో చెప్పుట కష్టసాధ్యము. హిందూజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు రెండువిధములను కాలమును గణించెడివారు: చాంద్రమానతిథులను, సౌరమాన రాసులను. ఇందు చాంద్రమానగణితమే పురాతనము. ఏమన, నక్షత్రమార్గమున చంద్రసంచారము పరిశోధించుట కవకాశము కలదు. సూర్యసంచారమును తేజోనిరోధమున అట్లు ప్రత్యక్షముగా గుర్తించుట సంభవింపనేరదు. చంద్రసంచారము ననుసరించి సూర్యసంచారమును గుర్తింపవలసియుండును. ఇది యిట్లుండగా చంద్రసంచారము సూర్యసంచారముకంటె కొంత క్రమముతప్పియుండుటచేతను సూర్యునిబట్టి మానవజీవితము లెక్కింపబడుటచేతను సూర్యసంచారమే అనుభవమునకును, శాస్త్రజ్ఞానమునకును అత్యవసరమై తిథులకంటె రాసులకు ప్రాముఖ్యము కలిగినవి. కావున చాంద్రమానమే సూర్యమానముకంటె పురాతనమని చెప్పవచ్చును. హిందూదేశమందు పూర్వము మహావిషువము (Vernal equinod-సూర్యుని మేషరాశిప్రవేశము) కృత్తికాదిగ పరిగణింపబడుట చూడ మనదేశముననే చాంద్రమానగణితము ప్రారంభమైనదని తెలియవచ్చుచున్నది. కృత్తికాదిగా మహావిషువమ్ము ప్రారంభముకావలెనన్న క్రీ. పూ. 2,300 సంవత్సరముల ప్రాంతమందు జరుగవలెను. అంతకుపూర్వము రాశిచక్రోపయోగము ఎచ్చటను కానరాలేదు. ఈ విషయ మొప్పుకొనినయెడ రాశిచక్రము ప్రథమమున హిందూదేశమందే యుపయోగింప

బడెనని చెప్పవచ్చును. ఏలయన తిథులపద్ధతి హిందూదేశమందే పూర్వ మునుండియు వాడుకలో నుండెనని సర్వజనాంగీకారపాటుచే హిందూ దేశము రాశిచక్రజననమునకు కారణమైనని.

పైవిషయనిర్ధారణమం దెక్కువచర్చ జరిగియున్నను విశేష ఫలితము లేక రాశిచక్రమును కనుగొనినవా రెవరో సరిగా తెలుపబడ లేదు. చీనాదేశస్థులు స్వతంత్రముగా కనుగొనినయంశములనుబట్టి హిందువులు నక్షత్రసముదాయచిహ్నముల నవలంబింపగలిగిరని బియట్ శాస్త్రవేత్త తెలిపెను. వీబరుపండితుడు (Prof. Weber) అరబ్బీ లును, చీనాదేశస్థులును హిందూనక్షత్రసముదాయచిహ్నముల నవలం బించియే వారి వారినక్షత్రపథసూత్రములు వాడిరని రుజువుచేసి యున్నాడు. చంద్రునివృద్ధిక్షయముల లెక్కించుటయు, చాంద్ర మానపద్ధతియు అరబ్బీలు హిందువులవద్దనుండియే గ్రహించి రనియు తెలిపియున్నాడు. ఈవిషయము కోల్‌బ్రూక్ (Colebrook) బలపరచెను. కాని వీబరుపండితుడు రాశిచక్రపద్ధతి బేబి లన్‌లో ప్రారంభమైనదని ప్రతిపాదించెను. కొంతసందేహముతో విట్నీ (Whitney) పండితుడు ఒప్పుకొనెను. ఈనిర్ధారణ నిలుచుట కాధార మేగియు లేదు. బేబిలన్ సిద్ధాంతము సూర్యసంచారమున నాధారపడియున్నదని యిప్పుడు రుజువుచేయబడినని. పైనిచెప్పినట్లు సూర్యసంచారము ననుసరించి సిద్ధాంతముచేయుట చంద్రసంచారము ననుసరించి సిద్ధాంతముచేయుటకు తరువాతిదియే యనునంశము సరియైన యెడ—ఇది నిజమని పైని రుజువుచేయబడినది—బేబిలన్ సిద్ధాంతము కూడ నొకరినుండి గ్రహింపబడినదే యయియున్నది. జ్యోతిశ్శాస్త్ర విమర్శకులు ఈపరిణామపద్ధతియంతయు నొక్కటియే యని చెప్పినను హిందూదేశము, చీనా, బేబిలన్, గ్రీసుదేశములందు జ్యోతిశ్శాస్త్రము సరిసమానముగా నభివృద్ధిచెందుచుండియుండవలెను. ఇందు చాలవరకు ముఖ్యాంశములందు హిందూదేశమే ముందంజవేసినట్టి కన్పట్టుచున్నది.

రాశిచక్రమును కనుగొనినవా రెవరైనను స్థిరనక్షత్రసముదాయ చక్రసూత్రోపాయము బహుపురాతనమైనదియు పూర్వపు జ్యోతి శ్శాస్త్రజ్ఞుల అద్వితీయప్రతిభను చాటునదియు నైయున్నది. ఈకాల మందు నక్షత్రశాలలు, దూరవస్తుప్రదర్శనయంత్రములు మున్నగువాని మూలమున సూర్యస్థితిగాని, మరేగ్రహస్థితిగాని ఎప్పుడైన అనాయాస ముగా దెల్పవీలగును. ఒకస్థలముయొక్క మధ్యాహ్నరేఖను, గ్రహ ముత్త రించుక్షణమును నక్షత్రఘటికాయంత్రమూలమున తెలిసికొనిన చాలును. పూర్వపుసిద్ధాంతుల కిట్టిసాధనము లేమియు లేవు. వారు వివిధనక్షత్ర సముదాయములు అగోచరమగు సూత్రమున గట్టబడిన వనియు, ఖగోళమును అంటియున్న వనియు, ఈఖగోళ మొకఅక్షముచుట్టు తిరుగుచున్నదనియు భావించిరి. (సూర్యసిద్ధాంతము. అధ్యా. XII. 55). తరువాత ఖగోళమందు ఒకవరుస నాక్రమించియున్న నక్షత్రకుటుంబ మొకటి కలదనియు నక్షత్రపథమున సూర్యుడు, చంద్రుడు తక్కిన గ్రహములు తిరుగుచున్నవని తెలిసికొనియుండుట. క్రమక్రమముగా ఈనక్షత్రసముదాయమే మార్గ సూచక సంజ్ఞలవలె సూర్యాదిగ్రహ సంచారనిర్ణయమునకు ఉపయోగింపబడినవి.

పైవాదము మరియొకరీతిగా చెప్పనచ్చును. ఖగోళమందు సూర్యపథము వృత్తాకారమున నున్నదని యిప్పటిజ్యోతిశ్శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. దీనిని తగినరీతి 12 భాగములు చేసినయెడ నొక్కొకటి యొక్కొకనక్షత్రసమితిచే నలంకరింపబడియుండును. ఇం దొక్కొక్క టియు, వానివాని పరిమాణములందు కొంచెముభేదమున్నను, ప్రత్యేక గుణరూపములుగలదియై యున్నది.

ఏదేనొకరాశినుండి గమనించినయెడ సూర్యుడు ఒక్కొకరాశిని కొంచెమెచ్చుతగ్గుగా ఒకమాసమున నతిక్రమించుచుండును. సూర్యు డేరాశిలోనుండునో యారాశిపేరున నామాసమును బిలుచుచు సూర్య సంచారవర్ణనచేయుట యొకపద్ధతి. అదేతీరున చంద్రమార్గముకూడ నొకవృత్తాకారమును పొందియుండుటచే నీమార్గసంబంధముచేగూడ కాలగణనచేయుట మరియొకపద్ధతి. ఈరెండవపద్ధతి హిందువులు మొదట అవలంబించిరి. మొదట నీమార్గము 28 భాగములుగను, తరువాత 27 భాగములుగను చేయబడెను. ఒక్కొకవృత్తభాగ మొకతిథిగా భావింపబడెను. (సూర్యసిద్ధాంతము అధ్యా I. 18). ఈ విషయ మిదివరకే సూచింపబడెను. సూర్యపథము, చంద్రపథము ఖగోళమం దొక్కమండలమందే యుండుటచే సూర్యచార, చంద్రచార, తిథుల సంబంధముచేతను, రాసులసంబంధముచేతను దెలుపవచ్చును. మొదటిదే అనగా, సూర్యసంచారమునుబట్టి కాలనిర్ణయముచేయుటయే సరియైన పద్ధతి. ఈరాశిచక్రము చీనాశాస్త్రజ్ఞుల మతప్రకారము 365 భాగము లుగను, ఈకాలపువారిమతప్రకారమునను, సూర్యసిద్ధాంతమందు చెప్ప బడినట్లును (సూ. సి. అధ్యా I. 20) 360 భాగములుగను చేసినయెడ నొక్కొకభాగమును సూర్యసంచారమున కొకదినము పట్టును. ఈ భాగము లొక్కొకటియు మరల చిన్నచిన్న భాగములుగా జేసినయెడ గణితము కచ్చితముగా నుండును. రేఖాగణితము, యంత్రసాహాయ్యము వాడుకలోలేని ఆపూర్వకాలమున రాశిచక్రము ననుసరించి ఖగోళము సూర్యఘటికను (Sun dial) సూర్యుడు కాలసూచిగను ఉపయోగించు పూర్వశాస్త్రజ్ఞులశక్తిగణనాతీతము. సూర్యచంద్రసంచరిత మగు ఈ రాశిచక్ర మొకసన్నని ఖగోళభాగమై సూర్యుడు పోవుమార్గము మధ్యనుకలదియై యున్నదనుజ్ఞానమే పైవిషయనిర్ధారణకు వీలు కలిగించినది.

సూర్యచంద్రులసంచలననిర్ధారణ సరిగా చేయబడిన తరువాత గ్రహగణితము స్వభావసిద్ధముగా ప్రారంభమైనది. రాశిచక్రమును తదుపరి గ్రహచక్రసూత్రమును కనుగొనుటకు ఆధారపడిన పరిశోధ నలు క్రమక్రమముగా గ్రహసంబంధమునకు సూర్యచంద్రుల స్థితులు, వాని చలనములును ముఖ్యములను నంశమును గుర్తించుటకు మార్గము చూపినవి. ఈసూత్రము ప్రత్యక్షముగా రుజువుచేయ బడి సిద్ధాంతము చేయబడినది. ఈ విషయమున పూర్వసిద్ధాంతులకు ప్రత్యక్షమైన చలనములే నిజముగుచలనములని భావింపబడెను, చలనము

సూర్యునిపైనను భూమిపైనను గ్రహణసంభవనిర్ధారణపు భేదమేమియు కనుపింపదు.

రాసుల ననుసరించి సూర్యసంచారపరిశోధన, జ్యోతిశ్శాస్త్ర ముఖ్యాంశములలో నొకటియగు అయనచలనమును (Precession of the equinoxes) కనుగొనుటకు మూలాధారమై యుండవలెననుట నిర్వివాదాంశము. మనజ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞు లీఅయనచలనము గమనించుటలో ప్రథమస్థాన మలంకరించియుండుటచే నీయంశమునుగూర్చి సంగ్రహముగా జెప్పుచు నీవ్యాసమును విరమించుచున్నాను.

విషువత్కాలములు (Equinoxes) అనగా రాత్రిందివములు సమముగా నుండుకాలములు సంవత్సరమున రెండుపర్యాయములు సంభవించును. ఒకటి మార్చినెల 21 వ తేదీని; రెండవది సెప్టెంబరు 23-వ తేదీని కలుగును. ఈదినములందు సూర్యుడు భూమధ్యరేఖపై నుండును. మొదటిది మహావిషువము (Vernal equinox) రెండవది విషువము (Autamnal equinox) అనిపిలువబడును. సూర్యు డీకాలములందు నాక్రమించు రెండుగురుతులను కలుపుసమరేఖ విషువత్సమరేఖ (The line af equinoxes)యని చెప్పబడును. ఇయ్యది సూర్యమార్గధ్రువము (pole of the-ecliptic) ను చుట్టివచ్చుచుండును. ఈ చలనము సూర్యుడు నక్షత్రమార్గమున కదలుచు పోవుదిక్కునకు వక్రగతిగా జరుగుచుండును. ఈచలనమునకే అయనచలన మందురు. ఇయ్యది పూర్తిగా చుట్టివచ్చుటకు 26,000 సంవత్సరములు పట్టును.

ఈవిషయము సూర్యచలనము నక్షత్రపథమున నెట్లు మారుచుండునో పరిశీలించుటచే నిర్ధారణచేయబడెను. సూర్యు డొకవిషువత్తునందుండునపుడు ఏనక్షత్రముతో గలిసియుండెనో మరల నావిషువత్తునకు వచ్చునపుడు ఆనక్షత్రమునకు కొంచెము దూరముగను. ఈదూరము రమారమి 72 సంవత్సరముల కొకడిగ్రీచొప్పున అగుచుండును. ఈవిషయము హిపార్కస్ అనునతడు క్రీ. పూ. 134 వ సంవత్సరమున కనుగొనెను. హిందువులు, కొందఱిమతమున, ఈవిషయము క్రీ. పూ. 1192 సంవత్సర ప్రాంతమున కనుగొనిరని తెలుపబడినది. ఈకాలము సరియగునో కాదో కాని సూర్యసిద్ధాంతమున తెలుపబడినది. దీని వడి గణించుటలో హిందువులు టోలెమీ కంటె ఎక్కువనిపుణత గలిగియుండిరి. శతాబ్దమునకు $1\frac{1}{2}$ డిగ్రీచొప్పున తిరుగునని చెప్పిరి.

పైవిషయముల బరిశీలింప మనదేశము జ్యోతిశ్శాస్త్రమునందు మిగులప్రావీణ్యము వహించియుండెనని తెలియవచ్చుచున్నది. ఒక్కయీశాస్త్రమందేకాక పెక్కుశాస్త్రములందును సంపూర్ణజ్ఞానము కలిగియుండెను. ఇట్టిమనశాస్త్రములకు సరియైనవాడుక లేకపోవుట కడు శోచనీయము. వానియందు కృషిసల్పి వానిని ప్రచారములోనికి దీసికొనివచ్చుట మనవిధి. వంగదేశీయు లీవిషయమున మిగుల పాటుపడుచున్నవారు. కలకత్తావిశ్వవిద్యాలయమున యమ్.ఏ. పరీక్ష పఠనీయ విషయములలో "పూర్వకాలపు హిందూదేశచరిత్ర, శాస్త్రములు" అను విషయ మొకటి వేరుగా నేర్పబడుచున్నది. అందు పూర్వహిందూదేశ గణిత జ్యోతిశ్శాస్త్ర వాస్తుశాస్త్రములు మున్నగునవి బోధింపబడుచున్నవి. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయములో నిట్టియేర్పాటు లేకపోయినను మన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ మీవిషయమున కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము ననుకరించుగాక!

గోపికా పరితాపము

కొమరవోలు నాగభూషణరావు గారు

వ్యాసకర్త

అరుణరుచిప్రకాశిత సమంచితమౌ భవదీయ పల్లవా
ధరమును వేణువందు లలితశ్రుతి మీఁటఁగఁ జేర్చి నల్లరాల్
గరఁగఁగఁ జేయు నీదు మృదుగానసుధారసవాహినీతతుల్
గురియఁగరాదె నాపయిని? గోపకుమార! సుసాంధ్యవేళలన్.
తనరఁగ నీదుచెంత సతత ప్రమదప్రదమౌ విపంచికా
స్వనమునఁ బ్రేమగీతికల సస్వరయుక్తిగ మేళవించి ని
న్ననయము మాధురీరసమహాంబుధి నూఁచెదనోయి నాపయిన్
గనికరమూని యొక్కపరి గాఢపుఁ బ్రేమఁ గవుంగలింపుమా!
వికసితమై మరందము స్రవించెడి పద్మవనంబుపై నళి
ప్రకరము సంతసంబొదవ వ్రాలినభంగి మదీయమానసం
బకలుషభక్తి నీయెడనె యాశ్రయమంది విలీనమయ్యె నో
వికసితపద్మనేత్ర! కనుపింపవె! యీమధుమాసశార్వరిన్.
ఆలలితప్రసూనచయ మల్లన నవ్వుచునుండ శర్వరీ
వేళల నిన్నుఁగూడి వనవీథిని శారదచారుపూర్ణిమా
బాల శశీముఖోద్గళిత పాండురచంద్రికలందుఁ దూఁగుటు
య్యాలల నూఁగ నాకు మనసాయెనురా! యదురాజశేఖరా!

వ్యాసకర్త

పురాణస్థగ్రహణకథాదర్పణము

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి గారు

శ్లో. దృష్టిభ్రమా ద్యథార్కేందువో రసంగ స్తథా జగత్
ఆత్మన్యారోప్యతే తస్య శుద్ధస్య కేవలాన్వయః. శివసం హిత్వ సు.

పురాణముల నమ్ము మనహిందువులు సూర్యచంద్రగ్రహణములంగూర్చి తప్పుటూహలఁ గలిగియున్నారనియు, రాహువనుపాము మ్రింగుటచే గ్రహణములు గలుగుచున్నవను పిచ్చినమ్మకము గలిగియున్నారనియు, నదియంతయు వట్టియవివేకమనియుఁ, బాశ్చాత్త్యులీగ్రహణతత్త్వముంగూర్చి తమగ్రంథములలో సత్యమును బ్రకటించిరనియు, నం దిట్టిపిచ్చియూహలు లేవనియు మన నవనాగరికసోదరులు పుస్తకములు వ్రాసియు, నుపన్యాసముల నిచ్చియు హిందువులమగు మనలను, మన పెద్దలను బరిపరివిధములఁ బరిహసించుచున్నారు.

పరికించిచూడ ఘనవివేకుల మనుకొను మనసవనాగరకు లెందులకు మనలను, మనపూర్వులను హేళనము చేయుచున్నారో యందులకే మనవారు జ్ఞాననిధులనియు, సత్యజ్ఞులనియుఁ గొనియాడఁదగినవారుగాఁ గాన్పించుచున్నారు. ఈయంశమును ఋజువుచేయుటకై పురాణస్థగ్రహణకథారహస్యవిచార మిందుఁ గావించుచున్నాను.

ఈవిషయమై మనశాస్త్రము లేమి చెప్పుచున్నవి?

పురాణాదుల నటుంచి మన జ్యోతిశ్శాస్త్ర మేమి చెప్పుచున్నదో కనుఁగొందము. ఏమన గ్రహణాదికముంగూర్చి సత్యజ్ఞానమును గలిగించునవి జ్యోతిశ్శాస్త్రములు. పురాణాదికము లర్థవాదములు మున్నగునవి కలిగియుండును; కావున విషయమును బ్రత్యక్షముగఁ దెలుపవు. శాస్త్ర మున్నదున్నట్లు తెలుపునదికావున శాస్త్రవిచారము ముందుగఁ గావించుకొందము.

సూర్యసిద్ధాంతముంబట్టి

మనలో నతిప్రాచీనమగునట్టియు, మనవారందఱిచేతను గౌరవింపఁబడునట్టియు సూర్యసిద్ధాంత మీవిషయమై యిట్లు తెలుపుచున్నది:

శ్లో. ఛాదకో భాస్కరస్యేందు రధస్థో ఘనవద్భవేత్,
భూచ్ఛాయాం ప్రాఙ్ముఖశ్చంద్రో విశత్యస్య భవే దసౌ.

సూర్యునకును భూమికిని నడుమ చంద్రబింబము మేఘమువలె నడ్డువచ్చుటచే సూర్యగ్రహణమును, భూమియొక్కఛాయలోఁ జంద్రుఁడు పడిపోవుటచేఁ జంద్రగ్రహణమును గలుగుచున్నవని దీనిభావము.

బ్రహ్మసిద్ధాంతముంబట్టి

శ్లో. ఛాదకో౽ధస్థిత స్తస్య సూపరిస్థం శశీ రవిమ్,
ఛాదకాధస్థితో రశ్మి ర్భూచ్ఛాయా సా నిశాకర!

క్రిందనున్న చంద్రుఁడు సూర్యుని కడ్డముగను, క్రిందనున్న భూచ్ఛాయ చంద్రుని కడ్డముగను వచ్చుటచే సూర్యచంద్రగ్రహణము లగునని దీనిభావము.

వసిష్ఠసిద్ధాంతముంబట్టి

శ్లో. ఊర్ధ్వతస్థాల్పరశ్మిచ్ఛాయా సా ఛాదయతి చంద్ర ముపరిస్థమ్;
స్థగయతి రవి ముపరిస్థం పశ్చాదాగత్య శీఘ్రగ శ్చంద్రః.

పైకిలేచిన భూచ్ఛాయ పైనున్నచంద్రుని కడ్డువచ్చును; పైనున్న సూర్యునికి నడుమ నడ్డముగా వచ్చి

చంద్రబింబము దానిని గప్పివేయును; కాన గ్రహణములు కలుగును- అని దీనితాత్పర్యము.

సిద్ధాంతశిరోమణింబట్టి

శ్లో. పశ్చాద్భాగా జ్జలదవ దధస్సంస్థితో భేత్య చంద్రో
భానో ర్బింబం స్ఫురదసితయా ఛాదయ త్యాత్మమూర్త్యా.

*　*　*　*　*　*

శ్లో. ప్రాగ్భాగ్వేభిముఖో గచ్ఛన్ కుచ్ఛాయాంత ర్యత శ్శశీ విశతి;
తేన ప్రాక్ప్రగ్రహణం పాశ్చా న్మోక్షో౽స్య నిస్సరతః.

ఇందువలనఁగూడ సూర్యసిద్ధాంతమునందువలెనే సూర్యునకును, మనకును గాంతిలేని చంద్రబింబ మడ్డు వచ్చుటచే సూర్యగ్రహణమును, భూచ్ఛాయలోఁ బడి పోవుటచే చంద్రగ్రహణమును గలుగుచున్నట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. ఈయది పాశ్చాత్యప్రకృతిశాస్త్రములందు గ్రహణములంగూర్చి యేమి తెల్పంబడియున్నదో దానినే మనజ్యోతిశ్శాస్త్రమును దెల్పుచున్నట్లు స్పష్టము చేయుచున్నది. జ్యోతిషము వ్రాయుసందర్భమున సత్యజ్ఞానమును వెల్లడించిన మనపెద్దలు పురాణాదికములు వ్రాయుసందర్భమున నవివేకులై యసత్యాంశములఁ బ్రకటింతురా? ఇతరగ్రంథము లేమిచెప్పుచున్నవో కనుఁగొందము.

శ్రుతు లేమి చెప్పుచున్నవి?

శ్రుతి. యత్త్వా సూర్యస్వర్భాను స్తమసా విధ్యదాసురః;
అక్షేత్రవి ద్యథా ముగ్ధో భువనా న్యదీధయుః.

—ఋగ్వేదము-సౌరము.

ఓసూర్యుఁడా! నిన్ను నెపుడు అసురుఁడైన రాహువు చీఁకటిచేఁ గప్పివేయుచున్నాడో యపుడు భువనస్థ జనులు మూఢులవలె యథార్థమును గ్రహింపలేకయుందురు-అని ఋగ్వేదము.

శ్రుతి. సువర్భాను రాసుర స్సూర్యం తమసా విధ్యత్.

—కృష్ణయజుర్వేదము.

స్వర్భానువు చీఁకటిచేత సూర్యునిగప్పి వేయుచున్నాఁడు- అని కృష్ణయజుర్వేదశ్రుతి చెప్పుచున్నది.

శ్రుతి. స్వర్భాను స్త్వా వా ఆసురః సూర్యం తమసా వివ్యాధ.

—మాధ్యందినశ్రుతి.

స్వర్భానువు (అనగా రాహువు) చీకటిచే సూర్యునిఁ గప్పివేయుచున్నాఁడు-అని మాధ్యందినశ్రుతి బోధించుచున్నది.

పురాణము లేమి చెప్పుచున్నవి?

బాగుగా నాలోచించిచూచినఁ బురాణములును గ్రహణములంగూర్చి సత్యమునే బోధించుచున్నవి.

దేవీభాగవతములో గ్రహణముంగూర్చి యిట్లు చెప్పఁబడియున్నది:

సూర్యాచంద్రమసో ర్దూరా ద్భవే చ్ఛాదనకారకః॥

(దూరమునుండి సూర్యచంద్రులకు రాహు వడ్డమగుచున్నాడు.)

రాహువు ఛాదనకారకుఁ డగుచున్నా డనేకదా సర్వశాస్త్రములును బోధించుచున్నవి? ఇఁక నిందు విరుద్ధమేమున్నది? పురాణములును గ్రహణకారణమును దెల్పునపుడు సత్యమునే ప్రకటించినవి.

కావ్యములంబట్టి

చమత్కార ప్రధానములైన కావ్యములంగూడ గ్రహణములంగూర్చి యథార్థము చెప్పఁబడుచువచ్చినది.

కవికులసార్వభౌముఁ డగు కాళిదాసు తన రఘువంశములో నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు:

"శ్లో. అవైమి చైనా మనఘేతి కింతు
లోకాపవాదో బలవాన్ మతో మే;
ఛాయా హి భూమే శ్శశినో మలత్వే
నారోపితా శుద్ధిమతః ప్రజాభిః"

(భూచ్ఛాయ చంద్రుని మాలిన్యముగలవానినిగా లోకమునకుఁ దోఁపఁజేయుచున్నది.)

ఈశ్లోకము గ్రహణములంగూర్చి నిక్కమైనస్థితిని బోధించుచున్నదని పండితవరులగు రామేశచంద్రదత్తుఁడుగారు తమగ్రంథములలో వ్రాసియున్నారు. మఱియు నిఁకనొకకావ్యకారుఁడు:

......భవదీయ మాననం తమోగ్రహాచ్ఛాదితచంద్రమండలమ్:

అని వర్ణించియున్నాఁడు.

వీని నన్నిటినిబట్టి చూడగా మనదేశములో వివేకిలోకమున కంతకును గ్రహణములంగూర్చియథార్థము తెలియునని బాగుగా బోధపడుచున్నది. ఈసత్యజ్ఞాన మొక్క బ్రాహ్మణులకేకాదు, శూద్రులకును గలదు. శూద్రుఁడగు రామరాజభూషణుఁడు తనవసుచరిత్రములో నిట్లు వర్ణించి యున్నాఁడు:

ఉ. చండతమంబు పర్వలవ సంధి నొకానొకవేళ రాజమా
ర్తాండులఁ బట్టి గ్రాయునది దారుణచండతమంబె? ఈ మహో
ద్దండతమం బఖండగతిఁ దార్కొని క్రమ్మర నీదు రాజమా
ర్తాండులఁ బర్వ సంఘటితద్రఢిమంబు నిరంతరంబుగన్.

కాన హిందూదేశమునందలి వివేకులెల్లరును సర్వవర్ణములవారును ఆదినుండి యిప్పటివఱకును పాశ్చాత్యులవలెనే గ్రహణములకు తమస్సు(నీడ) కారణ మను యథార్థజ్ఞానము గలిగియుండిరని మనము నిశ్శంకముగాఁ జెప్పఁగొనవచ్చును.

పురాణస్థార్థవాదముంగూర్చి

ఇట్టి సత్యజ్ఞానముగల మనప్రాచీనులు పాము సూర్యచంద్రుల కఱచి బాధించుటచే గ్రహణము లగుచున్నవని తలంతు రనుట యుచిత మెంతమాత్రమును గానేరదు. పురాణస్థములగు నర్థవాదములందు మఱియొకలాగున వ్రాయఁబడియున్నమాట సత్యము. వానిభావము తెలిసికొనుమార్గము వేఱు. సరిగ తెలిసికొనిన నదియు శాస్త్రోక్తాంశమునే చక్కఁగ బోధించునని మనము గ్రహించుకొనవచ్చును. మనము శాస్త్రస్థకథకును, బురాణస్థకథకును గలసంబంధమును విచారించి చూచుకొన్నయెడల మననవనాగరకులు పిచ్చికథలుగా భావించు మనయితర గ్రంథములందలి కథలుకూడ మనవారి ఖగోళరహస్యజ్ఞతనే వెల్లడించునని తేలును. ఎట్లన:—

అర్థవాద మేమి చెప్పుచున్నది?

ఇఁక సూర్యచంద్రగ్రహణంబులఁగూర్చి యర్థవాద మేమి చెప్పుచున్నదో కనుఁగొందము. ఈవిషయమై శ్రీమద్భాగవతమున నిట్లున్నది.

మ. అమరవ్రాతములోనఁ జొచ్చి దివిజుండై రాహు పీయూషపా
నముసేయం గని చంద్రభాస్కరులు సన్నల్సేయ నారాయణుం
డమరారాతి శిరంబు చక్రహతిఁ దున్మాడెన్ సుధాసిక్తమై
యమరత్వంబును జెంద ముగ్గ్రహము లయ్యెన్ దానిగాత్రంబులు నేలంబడెన్.

గీ. అసురుడు హానిశిరము నంబరవీథిని
గ్రహము నేసిపెట్టి గౌరవించె
వాఁడుపర్వములను వైరంబు దప్పక
భాను చంద్రములను బట్టుచుండు.

మఱియును మనప్రబంధములలో "సోముఁడా నినుఁబెద్దపాము గఱవ" అని రాహువు నొకపాముగాఁ జెప్పియున్నారు. శాస్త్రములలో సత్యమును బ్రకటించిన మనవారు మఱల నిట్టి యూహలకు బురాణాదులం దెట్లు తావొసంగిరో కనుఁగొనవలసియున్నది. పురాణముల గమనికం గన నయ్యవి సత్యమును మూలముగాఁ బెట్టికొని దానిపైఁ జమత్కారములఁ గల్పించిపెట్టి చదువరులకుజ్ఞానమును గల్గించునట్టివి, యనగా నర్థవాదముల మూలముగా సత్యమును వెల్లడించు స్వభావము కలవని వివేకు లగువారి కందఱకును బోధపడక పోదు. కాన మనలోఁ గల యర్థవాదముల రహస్యముం గనఁ బ్రయత్నము చేయుదము. ఈవిషయమై ముచ్చటించుటకుఁ బూర్వము రాహ్వాదిగ్రహములంగూర్చి మనవారి కెట్టితలంపు కలదో ముందుగా విచారించుకొనవలసియున్నది. కావునఁ బ్రప్రథమమున నావిచారముఁ గావించుకొందము.

రాహువుంగూర్చి

రాహువన నెట్టితలంపు మనపూర్వులకుఁ గలదో తెలిసికొనఁ బ్రయత్నింతము.

తమస్తు రాహుః స్వర్భానుః సైంహికేయో విధుంతుదః.

అని అమరము తెలుపుచున్నది. ఇందు రాహువునకుఁ దమస్సని పేరీయఁబడియున్నది. దీనివలన సమస్తరహస్యములును బోధపడుచున్నవి. తమస్సనగాఁ జీఁకటి. రాహువు చీఁకటియని దీనివలనఁ దేలుచున్నది. రాహుకేతువులకుఁ దమోగ్రహము లనువాడుకకూడఁ గలదు. వీరు నీలవర్ణులనియు, నీలాంబరచ్ఛత్రాదిధరులనియు మనగ్రంథములందుఁ దెలుపఁబడియున్నది. ఆగ్రహములు తమోమయములు కావుననే వారితో సంబంధించిన దంతయు నల్లని

దైనట్లుబోధింపఁబడినది. ఈరాహువును మనగ్రంథ మను రులనుటకుఁ గారణ మేమందు రేని, వేదాదికము ప్రకాశించుపదార్థముల దేవత లనెననియు, ప్రకాశహీనములై భీతిదములైయుండువాని నసురు లనెననియు మాక్సుముల్లర్ మున్నగు విదేశపండితులుగూడ వ్రాసియున్నారు. కావున రాహ్వాదుల నసురులనినంతన ఏహానియును లేదు. పాశ్చాత్యుల ప్రకృతిశాస్త్రములును రాహువు చీఁకటియనియే కదా తెలుపుచున్నవి! మఱియు మనగ్రంథములు-

సత్యే మత్ర ప్రవక్ష్యామో భూచ్ఛాయా రాహుమండలమ్.

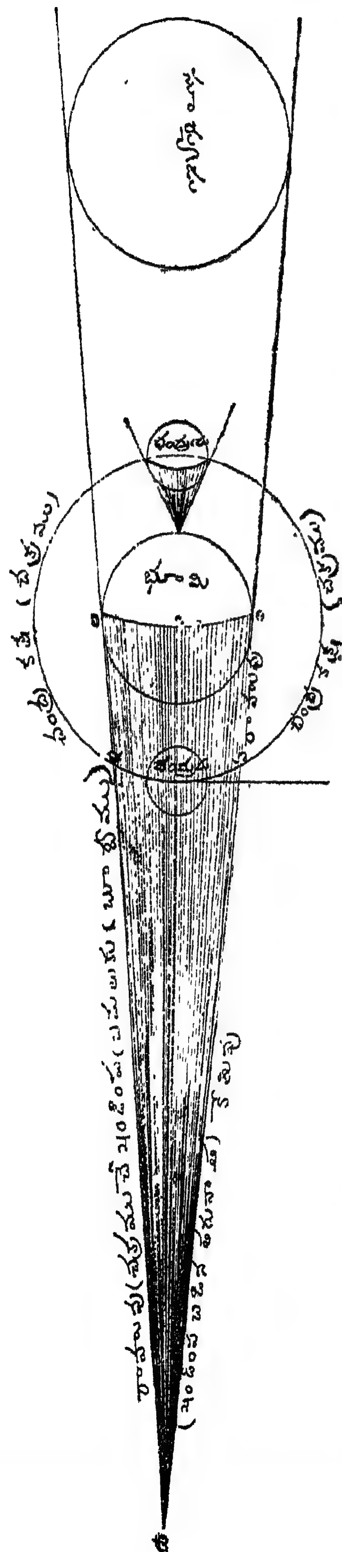
అని మొఱలుపెట్టుచున్నవి. దీనింబట్టి మనవారెల్లరును భూమ్యాది గ్రహములఛాయనే రాహువనిరని తేలుచున్నది. ఇంకను "విధుంతుదః" అను పదముకూడ మనవారి గ్రహణరహస్యజ్ఞతను వేయినోళ్లఁ జాటుచున్నది. విధుంతుదుఁడనగాఁ జంద్రునిమ్రింగువాఁడని యర్థము. రాహువు చంద్రుని మ్రింగు నను తలంపుమాత్రమే మనవారికిఁ గలదుకాని సూర్యునిమ్రింగు ననుతలంపు లేదు. కావుననే 'సూర్యంతుదః' అనునామము పుట్టలేదు. ఈ రాహు వొక్కఁడుకాఁడు; పెక్కురు కలరు. సూర్యగ్రహణమునకుఁ గారణభూతుఁడైన రాహువు చిన్నవాఁడనియుఁ, జంద్రగ్రహణమునకు హేతుభూతుఁడైనరాహువు పెద్దవాఁడనియు (ఆకృతిలో) దేవీభాగవతాదులలోఁ దెల్పబడియున్నది. అట్లు తెలుపుటకుఁ గల కారణ మేమన, సూర్యగ్రహణమునకుఁ గారణమైనది చంద్రచ్ఛాయ. ఆనీడ మేఘమువలె మనకన్నుల కడ్డువచ్చుటచే సూర్యుఁడవిచ్ఛిన్నకాంతితోఁ బ్రకాశించుచున్నను మనముచూడలేము; కాన సూర్యగ్రహణము సంభవించుచున్నది. భూమండలచ్ఛాయవలనఁ జంద్ర గ్రహణము సంభవించుచున్నది. ఆనీడలోఁ జంద్రుఁడు పడిపోవుటచేఁ జంద్రగ్రహణము సంప్రాప్తమగుచున్నది. చంద్రమండలము భూమండలముకంటెఁ జిన్నదగుటచే సూర్య గ్రహణమునకుఁ గారణభూతుఁడైనరాహువుచిన్నవాఁడుగను, చంద్రగ్రహణమునకుఁ గారణభూతుఁడైన రాహువు పెద్దవాఁడుగను పురాణములందు వర్ణింపఁబడియుండెను. ఈవ్యాసమునఁ గల మొదటిపటములోఁ జంద్రునుండిపుట్టు రాహువు (ఛాయ) మీఁది భాగమునందును, భూమినుండిపుట్టురాహువు (ఛాయ) అడుగునను నీయఁబడియున్నవి. వానిని జూచుకొనిన వానివాని ప్రమాణాదులు బోధపడును.

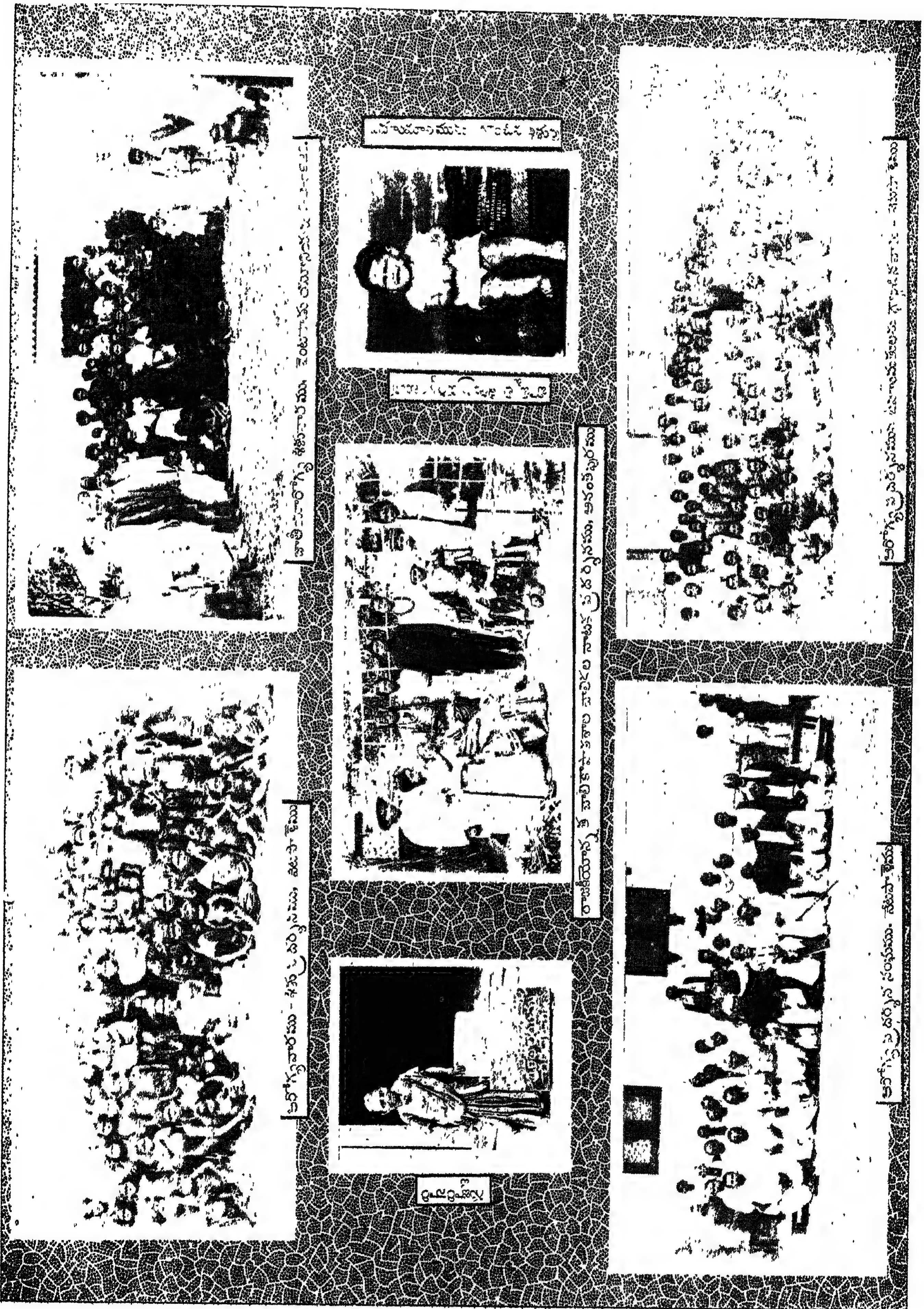
దీనింబట్టి పురాణములు కూడఁ బాశ్చాత్యప్రకృతిశాస్త్రములు దెలుపు రహస్యమునే స్ఫురింపఁజేయుచున్నవని తేలుచున్నది.

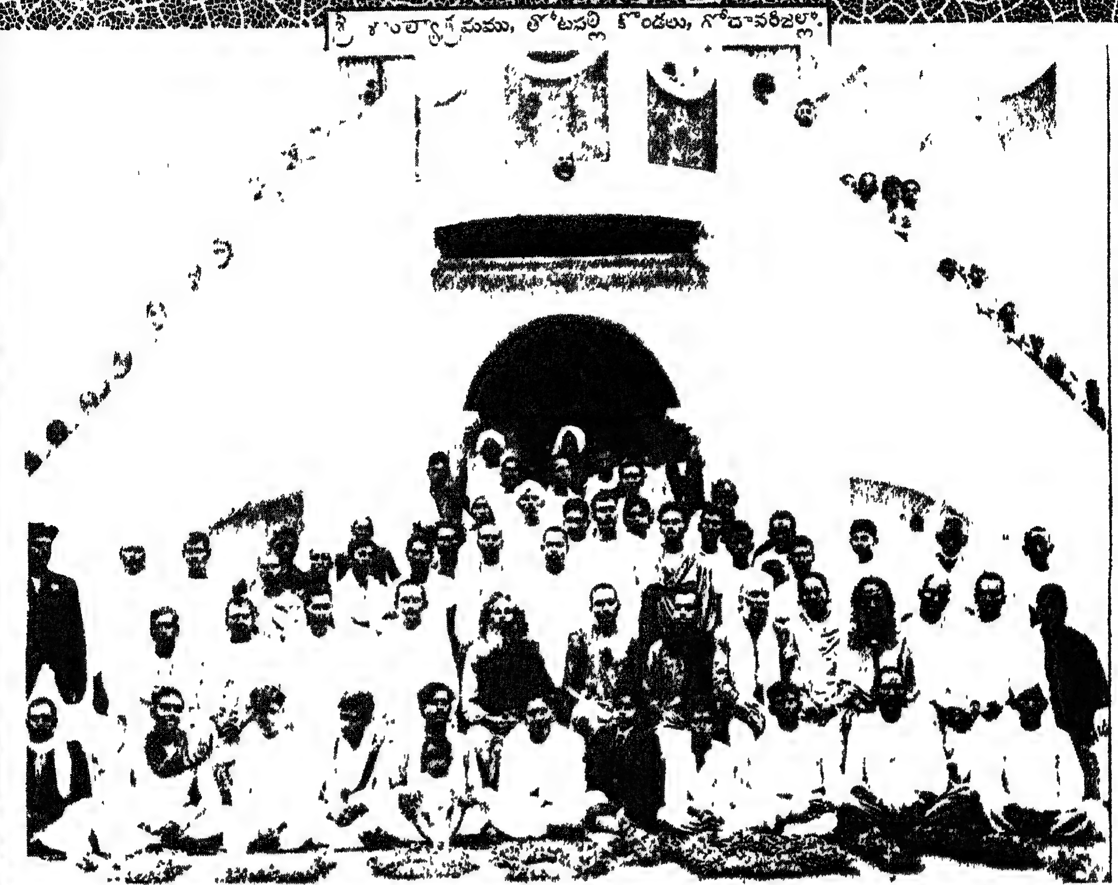
భూగ్రహసూర్యచంద్రగ్రహములు

భూమి, చంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు మున్నగుగోళములెల్లను వెలగపండువలె గుండ్రముగ నుండుననియు, సూర్యుఁడు గ్రహరాట్టనియు, నన్నిగ్రహములను మించిన పెద్దగ్రహమనియు మన పురాణాదిగ్రంథము లన్నియుఁ జెప్పుచున్నవి. మఱియును సూర్యుఁడు తిరుగుటలేదనియుఁ సూర్యునిఁ జుట్టి భూమియేతిరుగుచున్నదనియు నైతరేయ బ్రాహ్మణము, దేవీభాగవతము, ఆర్యభటసిద్ధాంతము మున్నగునవి నొక్కివక్కాణించుచున్నవి. వీనినన్నిటిని బట్టిచూడ గ్రహములఁగూర్చియు, గ్రహసంచారములంగూర్చియు, గ్రహణములం గూర్చియును మనపండితులు పురాణాదుల ద్వారమునఁగూడ సత్యజ్ఞానము గలవారైయున్నారని మనము గ్రహించుకొనవలసియున్నది. అట్లైనచో రాహు వొక్కపామనియు, నయ్యది పగచే సూర్యచంద్రులను మ్రింగుననియు చెప్పుట యవివేకము కాదా యందురేని, అట్లెంతమాత్రమును కానేరదు. మన నవనాగరకు లేకథను పిచ్చికథగా భ్రమించుచున్నారో యా కథనుబట్టియే మనవారు సత్యజ్ఞానము గలవారని తేలుచున్నది. మనపెద్దలు ఖగోళమును బాగుగఁ బరిశీలించి చూచి గ్రహణము లెట్లువచ్చునో యాప్రతిమల నిప్పటి పాశ్చాత్య పండితులవలెనే గ్రంథములందు వ్రాయుచుండెడివారు. ఆగ్రంథములయందుఁగల ప్రతిమలను గాని, యాకాశమునందుఁగల స్వర్భాను బింబాదులను గాని గ్రహింపఁగలవారు రాహువును నల్లత్రాచుగను, నయ్యది చక్రముచే రెండుఖండములుగ ఖండింపఁబడినదిగను, శిరో

భాగము శూర్పాకారము కలదిగను, నడుగుభాగము కేత్వాకారము(పూర్వభాగోఽభవద్ధ్వజః) కలదిగను వర్ణింపఁబడుటయందలి సారస్యమును గ్రహింపలేకపోరు. పాశ్చాత్యపండితులు గ్రహణమును దెల్పుటకై యిచ్చుప్రతిమనే యీప్రక్కనిచ్చి తద్ద్వారముగాఁ బురాణస్థగ్రహణకథా రహస్యమును వివరించి తెలుపుచున్నాఁడను. తేజ మొక్క గుండ్రని పదార్థముపైఁ బడినపుడు తేజముగల ప్రక్కనావర్తులవస్తువు సగమువఱకు వెలుఁగు గలిగి యుండును. ఆ తేజస్సు పడని సగమునుండి చీఁకటి (నీడ) బయలువెడలి సర్పమువలె మొదట లావుగను, తుదిఁ గడు సన్నముగనునుండి నల్లత్రాఁచువలెఁ గాన్పించును. ఈ ప్రక్కపటములోఁ జంద్రునియొక్కయు భూమియొక్కయు ఛాయ లెట్లు వ్యాపించియున్నవో చూపఁబడినది. పటములో నున్న అ, ఇ, ఉ, ఏ, ఐ, అను ప్రతిమ భూచ్ఛాయయై యున్నది. అది నల్లని త్రాఁచువలె నుండుటచే దానిని మన పురాణకారులు పాము మని చెప్పిరి. మనము మన వెన్నెముకను వెనుఁబాము మనుచున్నాము. దానిని బాము మనుటకుఁ గూడ నాకృతి యట్లుండుటయే కారణము. ఆరీతిగనే రాహుగ్రహము గూడ బాముగాఁ దెల్పఁబడెను. ఇంక నీరాహు వమృతము గొనుటకై దేవతలపంక్తిని గూర్చుండెననుటయందలి సారస్యముఁ గూర్చి కొంచెము ముచ్చటించుకొందము. 'దివ్' అను ధాతువునుండి పుట్టిన దేవతాశబ్దమునకుఁ దేజస్సుకలది యని యర్థము. సురలు తేజోమయులైనట్టి యసురులు తద్వ్యతిరేకముగాఁ దమోమయులై యుండఁ దగినదికదా! కావునఁ జీఁకటి యసురులలోఁ జేర్పఁబడియుండె. ఆహేతువుచే భూచ్ఛాయ యసురత్వ మొందెను. ఇది భూమినుండి వెడలి, యతిదూరమువఱకు నాకాశమున వ్యాపించియున్న దగుటచే దీనికి స్వర్భానువని పేరు వచ్చినది. ఇది యాకసమున వ్యాపించియుండుటచే దేవతలపంక్తిలో, ననగా సూర్యచంద్రాదిగ్రహములపంక్తిలో నిది చేరినట్లు వర్ణింపఁబడియున్నది. ఇట్లు దేవతలలోఁ జేరియున్న యీతమస్సును విష్ణువు చక్రముచే ఖండించెననికదా పురాణము తెల్పుచున్నది? ఆచక్ర మేదనినఁ జంద్రుఁడు భూమిచుట్టును దిరుగుమార్గమే. ఈకక్ష్యకే చక్రమని పేరీయఁబడినది. ఈయది గుండ్రమై చక్రాకారము గలిగియుండుటచే దీనికిఁ జక్రమని పేరు వచ్చినది. చంద్రగ్రహము పుట్టినతరువాతఁగదా సూర్యచంద్రగ్రహణములు ప్రారంభమైనవి? ఇప్పటి భూతత్త్వవేత్తలు భూమినుండి యొకప్పుడు చంద్రుఁడనుభాగము విడి వేఱుగ గ్రహమాయెననియు, నప్పటినుండియు నీచంద్రగ్రహ మేర్పడెననియుఁ జెప్పుచున్నారు. నముద్రమథనకాలమున నగు భూమి (భూమిలోని పాలసముద్రము)నుండి చంద్రుఁడు పుట్టెనని మన శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. నడుమ నడ్డమునచ్చి సూర్యగ్రహణమునకును, భూచ్ఛాయలో పడి చంద్రగ్రహణమునకును చంద్రుఁడే కారణభూతుఁడగుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి చంద్రుఁడు పుట్టిన దాదిగా సూర్యగ్రహణ చంద్రగ్రహణములు కలుగుచున్నవి. ఆ హేతువుచేఁ జంద్రుఁడుపుట్టిన దాదిగా గ్రహణములు కలుగుచున్నట్లు పురాణములు ఘోషించుచున్నవి. ఈ చంద్రునికక్ష్య యేర్పడుటకుముందు సర్పాకారముగల

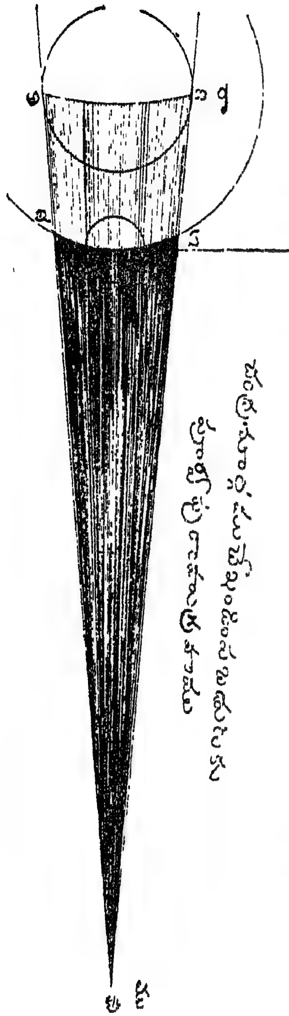

శ్రీ శాంత్యాశ్రమము, తోటపల్లి కొండలు, గోదావరిజిల్లా.

శ్రీ ఓంకారస్వామివారు
శాంత్యాశ్రమ స్థాపకులు

రాహు వొక్కడే యుండెడివాఁడు. చంద్రుఁడు బయలు వెడలి యతనికక్ష (ఆకాశమునసంచరించుమార్గము) ఏర్ప డినతరువాత ముఖభాగము అ,ఇ,ఏ,ఐ, అను నక్షరములచే

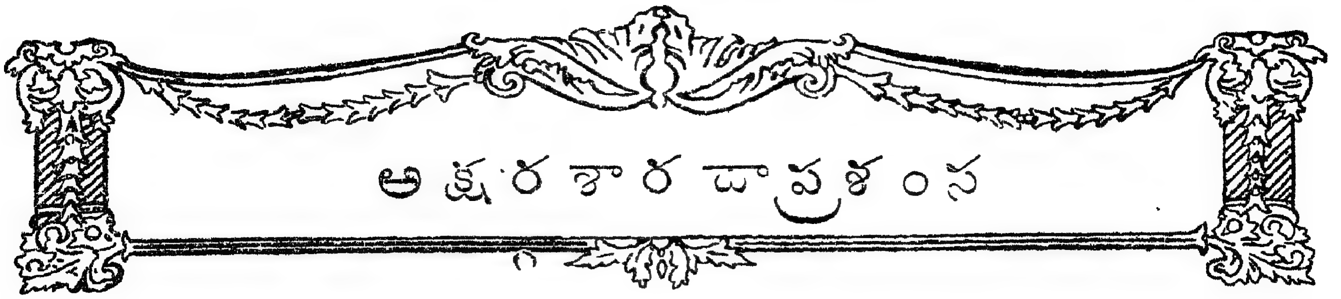

నైనది. రాహువని ప్రత్యేక సంజ్ఞ నందె. కాఁబట్టియే దానిని శూర్పాకారము కల దానినిగ మనపెద్దలు తెలి పిరి. ఇంక చంద్రకక్ష కీవలఁ గల భూచ్ఛాయకు, అనగా ఇ, ఉ, ఏలచే నైన రెండవ భాగమునకుఁ, గేతువను పే రీయఁబడినది. కేతు వనగ "జెండా". ఆయాకారమున నదియుండుటచే దానికి కేతు వనుపేరొసంగఁబడినది. అ, ఇ, ఏ, ఐ, లచే బోధింపఁ బడుభాగము చేటవలె నుం డుటచే దానికి శూర్ప మను పేరు వచ్చినది. శూర్ప మన చేఁట.. చంద్రమార్గముచే భూచ్ఛాయ ఖండింపఁబడి, రెండుముక్కలై ఊర్ధ్వభాగ మనియు, నధోభాగ మనియు వేఱువేఱు నామ ముల నందుటచే పురాణకారులు రాహువు చక్రముచే రెండుభాగములుగ ఖండింపఁబడినట్లును, మొదటిభాగము రాహువుగను రెండవభాగము కేతువుగను నున్నట్లును తెల్పిరి. చదువరుల యుపయోగార్థమై శూర్పాకార ముగానున్న రాహుభాగమును(అ,ఇ,ఏ,ఐలచేనైనదానిని) కేత్వాకారముగానున్న రాహుభాగమును (ఇ,ఉ, ఏలచే నైనదానిని) వేఱువేఱుగ నీప్రక్కపటములం దిచ్చియు న్నాను. వానిం జిత్తగించిన బుద్ధిమంతు లెల్లరును మన

పురాణకారాదు లిచ్చిన రూపరేఖాదుల రహస్యము గ్రహించుకొనఁగలరు. ఈవిధముగా రాహువునకు మనవారిచ్చిన యా కృతిని బట్టియు, రూపరేఖాదులను బట్టియు, నారాహువు మఱల రెండు భాగములై యుండుటకుఁ జెప్పిన యుపపత్తినిబట్టియు, ఆ ఖండించిన దాని నామరూపములంబట్టియు, రా హు కేతువుల కీయఁబడిన వేర్వేఱాకా రాదులం బట్టియు బుద్ధిమంతులకు గ్రహణరహస్య మంతయుఁ బురాణా దులందుఁగూడ జ్యోతిషశాస్త్రము లందుఁ దెల్పఁబడినదానికి భంగము లేకుండఁగనే యితిహాసముగా (అర్థవాదముగా) సత్యమే తెలుపఁ బడియున్నట్లు బోధపడకపోదు. సమస్తజాతులవారి మత గ్రంథము లందును నిట్టి యితిహాసములు (myths) కలవు. ఈ యితిహాసము లనే పాశ్చాత్యులు మైథాలజీ (mythology) అందురు. "A myth has generally a foundationin fact, and often conveys a deeper meaning than people suspect" అని మాక్సుమూలరు దొరవారు వ్రాసి యున్నారు. ఇతిహాసము (అర్థ వాదము) సత్యముమీఁదనే నిలిచియున్నదని దీనిభావము. కాఁబట్టి పురాణస్థగ్రహణకథయు జ్యోతిశ్శాస్త్రము లందుఁ దెలుపఁబడిన యంశములనే వెల్లడిచేయుచున్నదని లోకులు గ్రహించుకొనవలసియున్నది.

అక్షరశారదాప్రశంస

ఆంధ్రవిశారద తాపీ ధర్మారావు గారు, బి. ఏ., యమ్. ఆర్. ఏ. యస్.

శృంగపురాధినాథుఁడు ప్రసిద్ధజగద్గురుశంకరుండు[1] న
న్నుంగని "శారదాంబిక కనూన కటాక్షముగల్గె; నింకఁ బూ
జంగను ముత్తమోత్తమ యశంబుల నాంధ్రవిశారదా!" యటం
చుం గరుణాతిరేకమునఁ జూపఱు లెన్న బహూకరించినన్.

తే. శారదాపీఠపతి యాజ్ఞజాదులునుఁ బ్ర-సాదమని వెండిసల్పెద స్తవము; నిట్టి
పూజఁ బునరుక్తిదోషంబు[2] పొసఁగదనుచు-నక్షరకలాప, శ్రీశారదాసురూప!

క. అత్యంతముఁ జూచినచో-సత్యం బెంపైన నెఱుఁగఁజాలము: నిన్నున్
ప్రత్యహమును వాడెద మా-కృత్యాదులఁ గూర్చి తెలియకే యక్షరమా!

శా. ఆకారంబు నెఱుంగఁజూడ ద్వివిధంబై[3] తోఁచె నో శారదా,
నాకందోయికి నేఁడు; నందొకటి, వీణాపాణి, వాగర్థ స
క్తాకారంబగు శబ్దరూపమును సన్యాంబారవంబై వినన్
రాకే పుస్తకపాణి, యక్షరసువర్ణంబుల్ విచిత్రాకృతిన్.

చ. అది తొలిరూపమా నిజమె యక్షరశారద; సృష్టి కాదినిన్
మెదలిన మానవుండు ధ్వనినే యెఱిఁగెన్ శ్రవణంబె జ్ఞానసం
పదకు పథంబుగాఁజనె సమస్తము శబ్దమె; నాదమూర్తివై
మొదట నెఱుంగఁగాఁబడుట పోలునుగాదె వివాదమేటికిన్.

క. ఆశబ్ద వికారంబే-ప్రాశస్త్యము నందె వేదభాజనమై వా
క్కోశంబుల; త్వల్లిపి సం-కాశంబగు రూప మనలఁ గాదే పుట్టెన్.

ఆ. అనలఁబుట్టి తనినయంతఁ జిన్నతనంబు-గలుగ; దండు[4]లోపములను దీర్చి
జ్ఞాన నిలను బెలుఁగఁగా దోహదముఁ గూర్చు-నవతరించు శారదాంబ, నీకు.

శా. వక్తృశ్రోత లొకే యెడం గలియు నావశ్యంబునున్, శేముషీ
యుక్తస్ఫూర్తికిఁ దత్ప్రచారమునఁ గాలోదగ్ర విచ్ఛిత్తి, గూ

---

1. శృంగేరీ జగద్గురు శ్రీమచ్చంద్రశేఖర భారతీస్వామి.
2. అర్థాంతరమున నిట్టిప్రశ్నన నింపను పునఃపెవ్వరును చేసియుండరు (Original) అని.
3. శారద "వీణాపుస్తకపాణి" యనుట శబ్ద-అక్షరరూపములకు సూచన.
4. శబ్దరూపంబుగనే యుండినయెడల గలుగు త్రివిధలోపములను తరువాతి పద్యమున జూడవలెను.

శ్లోక్తంబుల్ బహుజిహ్వాలంగను నసత్యోద్రేకమున్మాన్ప ను
ద్వ్యక్తంబై లిపిరూప మొందుకృప నీ కొప్పారదా శారదా!

మ. అవివేకాంధతమిస్ర భేదనచణోద్యద్దీపజాలంబా! మా
నవపూర్వార్జిత పుణ్యభూరుహాలతాంత శ్రేణియో! సర్వకా
లవిపశ్చిజ్జన శేముషీ ధనఘట వ్రాతంబా నాన్ శారదా,
యవతారం బొనరించి తక్షరగణఖ్యాతస్ఫుర ద్రూపవై.

ఊ. తాంత్రిక పద్ధతిన్ బహువిధంబుల[5] నుద్భవమొంది, లెక్కతో[6]
మంత్రసమాఖ్య దివ్య మహిమంగని, దిగ్దశకంబుచేత నా
మంత్రణమంది నీకనిన మంగళరూప బహుత్వమందులన్,
సంత్రప[7]లేక, యేకతఁ గనం జనుఁగాచె విశేషబుద్ధికిన్.

మ. తొలుతన్ రూపపు నామమై, పిదపఁ దత్పూర్వోక్తభాగంబునై,
తొలి శబ్దంబయి దాన, నావెనుకఁ దద్ధ్వోతాచ్ఛ వర్ణంబునై,
పలుచిహ్నంబులఁ దీఱునంది, జగతిన్ వ్యాపించి, జ్ఞానోదయో
జ్జ్వలరేఖాకృతిఁ గాంచి[9] యక్షరవిలాసా, ప్రోవవే మర్త్యులన్.

తే. విధిసముచ్చారణస్థానభేదమునను-వర్గభావంబున౯ మానవప్రతతికి
సంచిత జ్ఞాననిక్షేపసరణిఁ గంటి-వవిదితాద్యంబ, లిపి శారదా మదంబ!

సీ. కర్పూరాదుల వృక్షకాండంబులన్నాటు లీలలఁగంటి విలేఖ[10]నాఖ్య
రెల్లుగుజ్జులఁ బ్రోడి నల్లినపటముల వ్రాయుటఁగంటివి వర్ణ[11]మనఁగఁ

---

5. మతమునందలి తాంత్రికమును, వ్యవహారమునందలిదియు.

6. పంచాక్షరీ, అష్టాక్షరీ మొదలగునవి.

7. మనది యనుకొనుచుండిన యీలిపి వేఱొక్కరివలన గలిగెనని యొప్పికొనుటకు దురభిమానము పొందెడిసిగ్గు.

8. బహుత్వమున నేకత్వము (Unity in Diversity) గాంచుటయే బుద్ధికి పరమావధి.

9. విశదముగుటకు ఉదాహరణము: ఫినీషియావెభాషలలో బెత్ అనగా గోడతో గట్టబడిన యిల్లు. మనకు భిత్తి అన గోడ. కాన | ̄] ఈరూపము మొదట బెత్ (భిత్తిక)ను తెల్పెను. పిదప ఈరూపము బిత్ అనియో బెత్ అనియో మాటయొక్క మొదటి భాగమును తెల్పెను. ఆవెనుక "బె" లేక "బి" యను ధ్వనిని తెల్పెను. ఆపయిని అందుండు బవర్ణమును మాత్రము తెల్పెను. ఈరూపమును మారిమారి b, B, ब రూపములు నందెను. అట్లు మారినను దీనిపేరు బెత్ (బీటా)గనే యుండెను. "బ"యని లరువాత సంస్కరింపబడెను. అట్లుతే భాషల న్నిటను మొదటి యక్షరమగు అ,A, లేక ఆల్ఫా యనునది అలెఫ్ (ఎద్దు లేక యెద్దు) అను ∀ రూపమునుండి కలిగెను. కాము (ఈశ్వరుడు) అను ||| రూపమునుండి क "క" కలిగెను.

10. తొలుత నీరూపములు పెంకలమీద చెక్కుచుండిరి. అందు కాయముగను "లెఖుస్" అని అస్సీరియాదులలో (క్రీ. పూ. 5000) అనుచుండిరి. దానినుండియే లేఖ్, లేఖన్యాదులు అని నామములు. సంస్కృతమున సరియగు వ్యుత్పత్తి లేదు.

11. ఈజిప్టులో పెపిరస్ అనురెల్లుతో చాపలవలె నల్లి, రంగులతో వ్రాయుటయుండెను. కానవర్ణము. (ఇంగ్లీషు) లెటర్ అనుదానికిని నిదియే వ్యుత్పత్తి. కాక, వేదములధ్వని యను నర్థమిచ్చు "వర్ణమును" చూపున దగుటవర్ణమాయె.

ప్రస్తరంబుల శైలభాగంబులం గాడి శాశ్వతంగంటి వక్షర[12]సమాఖ్య
అలిఫ నాదినిగల్గి యలరుటంగంటివి లిపియన లిఫియన లిఖి[13]యనంగ
పట్టలను దా టియాకులం గట్టుగ్రంధి[14]-నుంట గ్రంథంబవైతి, వీవొక్కవేళ
తోలుపటముల నుంటంగాంబోలు పుస్త[15]-కంబవయి శారదా, నిధానంబ వయితి.

ఉ. నైలనదింజరించి పులినంబుల గీసిన చిన్న బొమ్మలుక్[16]
తేలుచు భారతాపగ, గుణించిన కోణ[17]విచిత్రరూపముల్
శైలము లెక్క పర్షియనుసంగతి వ్రాయు త్రిభంగి రేఖలుక్[18]
చాలవె నీకతల్ తెలుప, శైశవమందలి క్రీడంజూడంగన్.

సీ. సింధునదీతీర సీమలగంభీర గతినాడు నీ కప్పగంతులాట[19]
పాణినితాతతో బడి గడుసుదనంపుం బోకలనాడు దోబూచు[20]లాట
బుద్ధుని ముద్దులమాటయై రంగారురుండలంగను బొమ్మరిండు[21]లాట
బౌద్ధభిక్షుకులతో వనవిహారంబుల నాతురికంబన నాడునాట[22]
అలయశోకునివీటం జెలరేగి రెండువిధముల నీవాడు కంబముల యూట[23]

---

12. క్షరము (నాశము) కానిది అని. ధ్వని క్షరమనుట వేదగౌరవముగల యార్యులకసంబద్ధము. శిలాలిఖిత ములు నాశనము కావని చెప్పనక్కరలేదు.

13. ద్వితీయాక్షరము పి, ఫి, భి యనుట, ఈయూహమునుగాని ఇంగ్లీషు ph బోలు ఫ్ అని తెలియనగును. లిపి యనునది ఈధ్వని నిమ్చు లిఫి లేక (అ) లిఫ్ అగును. ఇదియే పురాతనభాషలలో తొలియక్షరమగు అలెఫ్ (Aleph)=ఎద్దు తలయని నామతము.

14. భూర్జ...తాళ, మొదలగు వానిని పట్టుగ్రంథి (ముడి).

15. పోస్త అనగా తోలు అరబిభాషలలో; తోలుముక్కలమీద వ్రాసిపెట్టుట ఒకకాలమున నుండెను. పార్చిమెంటు తోలుపటము. పోస్తక లేక పుస్తకమిదియే. సంస్కృతమున పుస్తకమునకు వ్యుత్పత్తి దొరకదిరుగును.

16. ఈజిప్టున నైల్ నదీతీరమున తొలిలిపి బొమ్మల(వస్తువుల రూపముల) తోనే వ్రాయుచుండిరి. ఇదియే హీరోగ్లిఫిక్సు.

17. ఇప్పటి మెసపటోమియాలోని యూఫ్రటీసునదికి తొలుతటిపేరు (యుూ) ఫరతు—భరతనది. ఆభూమికి భరత భూమియని క్రీ. పూ. 3000–4000, వరకుండెను. ఇటరాజ్యముచేసిన బాబిలోనియనులు రూపచిహ్నములను కోణ (శూల)ములతో బలె వ్రాయుచుండిరి. ఈకోణలిపికే యూనిఫారము లిపియని పేరు.

18. బెహిస్తూన్ దుర్గముశిఖరంబున డేరయస్ వ్రాయించిన త్రిభాషాశాసనము. ఇందు లిపెకి డిపి యని యున్నది. పారశీకమున డలల కభేదము.

19. సింధుతీరమున మహేంజోదేరో యందు నిక్కలొలోతున వ్రాతలుగల పెంకులు దొరకుచున్నవి. కప్పగంతులు నీటియందు పెంకులతో నాడుదురు.

20. అచ్ అని హల్ అని నడుమ కనబడకుండియు కనబడునాట.

21. బుద్ధుని చిహ్నములను పిప్రావాపాత్రమునుంచి దానిపై వ్రాసినవ్రాతలు.

22. గాలినొక్కలరు రూపించిన యక్షరములను ఇంకొక్కరు గుర్తించుట ఆకర్షికమని బౌద్ధజాతకాముల తెలి యును. భిక్షుకులుండుచోట్లు విహారములు.

23. అశోకుని శాసనములు ఖరోష్ఠి, బ్రాహ్మియని రెండు లిపులతోనే వ్రాయబడెను. లలితవిస్తరమున చెప్పిన 64 లిపులును తరువాత ప్రక్షిప్తములు.

పిదప రాజులఁ బేరుపేరఁబిల్చుచుఁ జిత్రముగను రేకులనాడు బొమ్మ[24]లాట
ఆట లిట్టివి మిఱిమీఁజ[25]నాడినట్టి-బాల్యవేళల నీకుండు భాసురాంగ
విలసనావ్యక్తతను[26]గని వినిననేఁడు-సాంగలావణ్యవగు నిన్నెఱుంగఁగలమె?

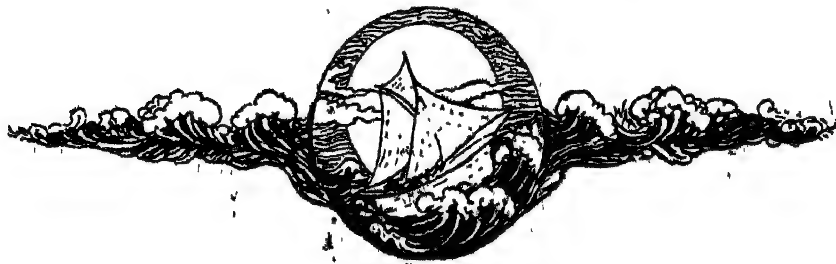
చ. కొకిబికివేసమెల్ల యెటకో చనఁ జిత్రము దిద్దినట్టులున్
సకలవిధాంగ సౌష్ఠవము చక్క బయల్పడ రూపరేఖ లం
బకముల కింపునింప జిగివట్రువలందగి ముద్దులొల్కు మా
త్రికములఁ గూర్చుహారము గతి న్నుతిఁగాంచితి జవ్వనంబునన్.

తే. యౌవనంబి ట్లమర లీల నచ్చుపడుటఁ[27]-గాలపరిణామ భయ మించుకయును లేక
శాశ్వతాకార రేఖల జగతి మనెదు-సార్థనామంబ, యక్షరశారదాంబ!

క. స్మృతికందని కాలపు సం-గతులిపుడుం గాంచఁజేయు కరుణ, న్నీతో
క్షితియెల్ల యక్షరంబగు;-గతమనుటయె వ్యర్థమగును గాదె దేవీ!

చ. జగమునఁగల్గు సంఘములసభ్యత లెన్నఁ బ్రమాణమీవు నిం[28]
పగు భవదీయరేఖ కననోనెట నద్దియ పుణ్యభూమి దు
ర్భగులనఁ జెల్లునాయెఱుకవారిఁ గురుంబులఁ[29] బోలకుండ శ్రీ
మిగులుట మాపయిన్ కరుణమేకొనుటంగదె యక్షరాకృతీ!

ఆ. కత్తికన్న మిన్న కలమ[30]యనెడిమాట-నీదు సేవ మనుటఁగాదె కల్గె
కత్తివలదు మాకుఁ గామితార్థముగూర్చి-సర్వసుఖములిమ్ము శారదాంబ.

24. చిత్రములను (ఆయా రాజుల ధ్వజాదులగు బొమ్మలు) గలిగియుండు (తామ్రశాసనము) రేకులని యర్థాంతరము.

25. ఆఱు పెద్దపాదము లుండుటయే మిఱిమీఁజుటయే.

26. నాటియక్షరములు నేటివానివలె కానరావు: వంకరటింకరలనుట.

27. యౌవనంబు ఇట్లు అమరన్ లీలన్ అచ్చు (ముద్రణము) పడుట అనియు, యౌవనంబు ఇట్లు అమరలీలన్ (దేవతలవలె) అచ్చుపడుట (స్పష్టమగుట) అనియు. అచ్చువలన అమరత్వము=నిత్యయౌవనము కలిగెను;మార్పులు లేవు.

28. నింపు=సమగ్రము. అన్నిధ్వనులను తెలుపగలలిపి.

29. వీరు లిపి నెఱుగక యింకను అనాగరికులయి యున్నవారిలో కొందఱు.

30. జొన్నదంటు, రెల్లుమొదలైన వానితో చేసిన వ్రాతకలము. లాటినులో కలమస్ అన రెల్లు: సంస్కృతమున "కలమాగ్రపింగలా" చూడుడు. తెలుగున కలమన జొన్న, వెదురులోనగు తేలికవస్తువులతో చేసిన పడవ.

సూర్యుఁడు

దర్భా యజ్ఞేశ్వర సోమయాజి గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

మ. దినవాథుండు, గభస్తి, భాస్కరుఁడు, నాదిత్యుండు, పూషుండు, జీ
వనమున్ గైకొని జీవనంబునిడు దివ్యప్రాభవోపేతుఁడుక్,
జనలోకైక సుబోధకుండు, సకలాశాప్రస్ఫురన్మూర్తి, జీ
వనజాతాప్తుఁడు, కర్మసాక్షి, తతపాపఘ్నుక్ రవిక్ గొల్చెదక్.

చరాచరమయప్రపంచము యొక్క సంభవమున కేజగజ్జ్యోతి యాధార భూతమగుచున్నదో యాసూర్యుని యాకారమును గూర్చియు, దానిభౌతిక స్థితులనుగూర్చియు, దానిచలనమునుగూర్చియు, దాన నేయేవస్తుకోటు లున్నవో వానినిఁగూర్చియు, దాన నేయే మార్పులు నానాఁటఁగల్గుచుండునో వానినిఁగూర్చియు, దానికి సంబంధించిన మరికొన్ని విజ్ఞాన విషయములం గూర్చియు, నానేర్చువిధంబున నీ దిగువఁ బ్రకటించెదను.

మనసౌరకుటుంబమునకు మూలపురుషుఁడును, దానఁగల గోళము లన్నిటం బెద్దవాఁడును, వానియన్నిటిమధ్య రమ్యముగాఁ బ్రకాశించుచు వానికిఁ దేజఉష్ణములొసఁగి వెలిఁగించువాఁడును, ఖగోళమున స్థిరుఁడునునైయున్న సూర్యుఁడుగూడ నొక తేజోమయంబైన గొప్పగోళము. ఈ గోళ మాకసంబున స్థిరమగు స్థానమునందేయుండి ప్రకాశించుచున్నను, భూమివలె నిడివిఁగూడ తన యక్షముమీఁద స్థిరమగు కాలావధులలో సంపూర్ణభ్రమణములను జేయుచు భ్రమించుచున్నది. ఈసూర్య గోళముయొక్క వ్యాసము 864,000 మైళ్లు. సూర్యునివ్యాసము భూమియొక్క వ్యాసమునకు 109 రెట్లు. ఇది దాదాపు 1.390×10^{11} శతమీటరులగుచున్నది. రాత్రింబవళ్లిడ తెగకుండ ప్రయాణము చేయుచు, గంట కిరువది మైళ్లచొప్పునఁ బోవు పొగబండి యైదేండ్ల కాలములో సూర్యు నొక్కసారి చుట్టిరాఁగలదు. సూర్యగోళమును 10,000,000 సమానభాగములుగా భాగించినచో నొక్కొక భాగము భూమికంటెఁ బెద్దదిగా నుండును. సూర్యగోళము భూగోళమునకు 332,000 రెట్లబరువుండును. భూమియొక్కబరువు 1.317×10^{25} పౌనులైనచో సూర్యునిబరువు 4.38×10^{30} పౌను లగును. సూర్య గోళముయొక్క సాంద్రత భూగోళముయొక్క సాంద్రతలో 0.256 వ వంతగుచున్నది; అనగా దాని సాంద్రత 1.415 అగుచున్నది. మనము భౌతికప్రయోగశాలలందు విద్యుచ్ఛక్తిచే ప్లాటినమతీఁగెను

వ్యాసకర్త

కాంతిమంతముగా నొనర్పఁగల్గుచున్నాము. ఇంకనష్టముగా దానిని [illegible]రించితిమేని యాప్లాటినమతీఁగె కరఁగును. మనకు సాధ్యమగు నుష్ణోగ్రత యిదియే. సూర్యుని యుష్ణోగ్రతదీనికంటె నెక్కువగా నుండును. సూర్యబింబముయొక్క యుష్ణోగ్రత 6000, శత విభాగిపరమాణువులు (Absolute) అని ప్రకటించియున్నారు. సూర్యుఁడు భూమినుండి 92,700,000 మైళ్ల [illegible] మున నున్నాఁడు.

ఎట్టి యంత్రసహాయమును లేకయే సూర్యునిఁ బరీక్షించి చూచితిమేని యతఁ డదృష్టమగు [illegible]. బిళ్లవలెఁ బొడగట్టును. [illegible] యంత్రసహాయమున రంగుటద్దమునుండా సూర్యునిఁ జూచినచో, మరపుమున్న గొప్పగోళముయొక్క యొకసగము మనకు [illegible] గ్రహింతుము. సూర్యగోళమున [illegible] జాలము 'ఘనపదార్థమా, ద్రవపదార్థమా, లేక వాయుపదార్థమా?' యనుశంక చూపకులు [illegible] బొడమక మానదు. దూరదర్శన యంత్రముగుండా చూచిన మానవుల కవి ద్రవపదార్థమయము కాదని సునిశ్చితముగాఁ దెలియును; కాని సూర్యబింబముయొక్క యుపరిభాగము మాత్రమేని ఘనపదార్థసమన్వితము కాదని [illegible] నిరూపింపవచ్చును. సూర్య[illegible] యొక్క సాంద్రత భూమియొక్క సాంద్రతలో 0.256 వ వంతని పైన ప్రకటించితిని. భూమియందలి పదార్థజాల మంతయు ఘనపదార్థములుగాను, జలపదార్థములుగాను మారియుండుటచే భూమి యొక్కసాంద్రత యెక్కువయగుచున్నది. అగ్నిపుంజమగు సూర్యుఁడు వాయుపదార్థసమన్వితమైన పెద్దగోళమని తేలియావచ్చు చున్నది. సూర్యునిగర్భమున నీవాయుపదార్థములు మిక్కిలి నిబిడముగా దృఢబద్ధములైయున్నవి. కావుననే దానిసాంద్రత భూమియొక్క సాంద్రత కంటెఁ దక్కువగుచున్నది. సూర్యునిసాంద్రత యది వాయుపదార్థ భూయిష్ఠమైనదని సూచించుచున్నది. దీనిభ్రమణవిధి భూమియొక్క

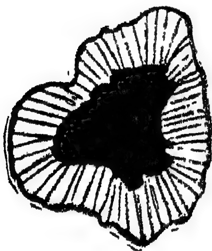
భ్రమణ విధానమునకుఁ గొంచెము భిన్నమగుచున్నది. "కారింగ్‌టన్, స్పోరర్" అను నిద్దఱు శాస్త్రజ్ఞులు సూర్యలక్ష్మకములవలన (Sunspots) నీగోళముయొక్క మధ్యరేఖికభ్రమణకాలము 25 దినములని ప్రకటించిరి. 'కారింగ్‌టన్' అనునాతఁడీభ్రమణకాలపరిమాణము నీదిగువసమీకరణముచేఁ బ్రకటించియున్నాఁడు: 'వే' దినవేగము, 'अ అక్షాంశవృత్తము' (latitude) నైనచో

"నే = 865′ − 165′ జ్య $\frac{7}{4}$ अ" అగును.

మఱికొందఱీవిషయమునుగురించి తరచితరచి శోధనలనొనరించి వివిధరీతుల సమీకరణములను స్థాపించియుపార్ధ్వాక్షాంశవృత్తములందు సూర్యబింబముయొక్క భ్రమణవేగపరిమాణమునం దెట్టికొఱఁతయుఁ గాన్పించుట లేదనికాని యిది విశ్వాసపాత్రముకాదని కొందఱు వక్కాణించిరి. సూర్యునిమధ్యరేఖికభ్రమణకాలము 24.6 దినములనియు, 30° అక్షాంశవృత్తముల మీఁదిభాగముల భ్రమణకాలము 263 దినములనియు, 60° అక్షాంశవృత్త భాగముల మీఁదిభాగముల భ్రమణకాలము 31.2 దినములనియు, 80° అక్షాంశవృత్తభాగముల మీఁదిభాగముల భ్రమణకాలము 35.3 దినములనియుఁ బ్రకటించుచు, 'ఫేడమ్' అనునాతఁడీకాలప్రమాణములను నిర్ణయించుట కీదిగువ సమీకరణము నొసఁగియున్నాఁడు: సూర్యునిదినకోణీభ్రమణపరిమాణము श యై, అక్షాంశవృత్తపరిమాణము अ యైనచో

"श = 10.62° + 3.99° కోజ్య^{2} अ" అగును.

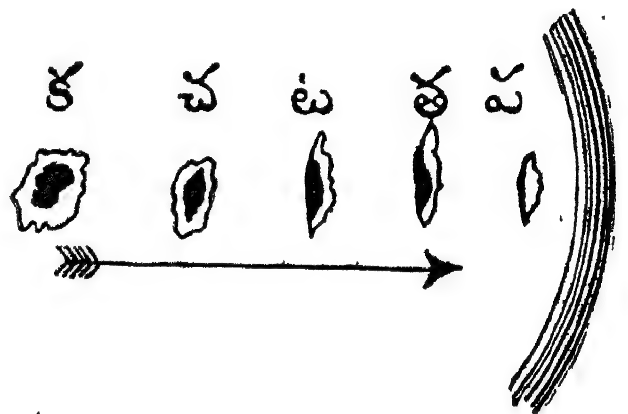
దూరదర్శకయంత్రముగుండా చూచినచో సూర్యబింబమునందచ్చటచ్చట కొన్ని మచ్చలగపడును. వీనిని సూర్యలక్ష్మకములని వ్యవహరించుచున్నారు. సూర్యలక్ష్మకములసంఖ్యయందును, పరిమాణములయందును జాలవ్యత్యాసములుగాన్పించుచున్నవి. కొన్నిసమయములందు సూర్యగోళము నిష్కళంకమైనదానివలెఁ గాన్పించుచుండును. సూర్యలక్ష్మకముల సాధారణరూపము నీదిగువపటము ప్రకటించుచున్నది.

1. సూర్యలక్ష్మకముల సాధారణరూపము

వీనిమధ్యభాగము మిక్కిలి చీఁకటిగానుండును. ఈనల్లనిప్రదేశమునకుఁ జుట్టు కొలఁదిప్రకాశముగల ప్రాంతసీమయుండును. ఈసూర్యలక్ష్మకముల తత్త్వములనుగూర్చి పలుగురు పలుతెఱంగులసిద్ధాంతములను వెలయించియున్నారు.

ఒకానొకరివి సూర్యునికిని భూమికిని మధ్యనున్న యవకాశమునందుండి చుట్టుఁదిరుగువస్తుచయంబై యుండనోపునని వాక్రుచ్చిరి. కాని యదియొకమృష యని యీదిగువ యవలోకనక్రమము వెలయించుచున్నవి. సూర్యగోళముయొక్క యంచునఁబొడగట్టెడి యొకసూర్యలక్ష్మకమును గుర్తించి దానిననుదినముఁ బరీక్షింపుము. అది నానాఁటసూర్యగోళపుటంచునుండి దూరముగఁబోవుచుఁ గొన్నినాళ్లకు సూర్యబింబముమధ్యకువచ్చును. ఈస్థితియందాలక్ష్మకము చూపరకుఁ జాలవిస్తృతముగాను, పెద్దదిగాను, రమ్యముగాను నగపడును. ఈయవలోకనముల నొకకొన్నిదినములు సలుపుము. నానాఁట నదిసూర్యబింబముయొక్క రెండవయంచుకడకుసాగుచు చిన్నదగుచున్నట్లు గోచరించు

2. సూర్యలక్ష్మకముల క్రమరూపములు

చుండును. క్రమముగానీలక్ష్మకములలోని చీఁకటిభాగము క్షీణించినట్లగపడియగపడి యాలక్ష్మకమాగోళపుటంచుదరిఁజేరునప్పటికినల్లనిమచ్చయగపడక కొలఁదిప్రకాశముగల దానిప్రాంతసీమమాత్రమగపడును. అది నానాఁట గోళపురెండవయంచుకడకుఁజేరును. అయ్యది యంచుననుండి యగపడుటను గూడ నరుదుగ చూచుచుందుము. ఈలక్ష్మకముసూర్యగోళముచుట్టుఁ దిరుగువస్తువే యైనచో నది గోళపుటంచును జేరిన తరువాత కొంతకాలము బింబమునకు కొంచెము దూరముననుండికూడ మనకగపడవలెను. లక్ష్మకములు బింబపుటంచునకుఁ జేరి యదృశ్యమగుచుండుటే చూచుచున్నాము కాని, బింబమునకును వానికిని నడుమఁ గొంచెమేని దూరమున్నట్లును, నవి యంచులకు వచ్చి బింబమునుండి విడివిడిగాఁ బ్రకాశించుచు మఱుగుపాటుఁ జెందుచున్నట్లును నెన్నఁడును నెవ్వరికినిఁ గాన్పింపలేదు. కావున నివి గోళస్థవికారములేయని యంగీకరించి సిద్ధాంతీకరించిరి.

ఈ లక్ష్మకములను శ్రద్ధతోఁ బరిశీలించిచూచిన శిల్పకళాభిజ్ఞులీ లక్ష్మకముల యాకృతులందలి మార్పులు దృక్ఖర్వతావశంబునఁ గల్గినవేయనియు, నీ లక్ష్మకములు బింబోపరిభాగస్థ ఖాతములనియు గ్రహింతురు. బింబోపరిభాగముకంటె లోపలిభాగము నల్లగా

నున్నదనియు, లక్ష్మకములు బింబోపరిభాగమునుండి లోపలికి దొలిచిన గిన్నెలవంటి గోతులనియు ననుకొనినచో నీలక్ష్మకముల యాకృతివైచిత్ర్యములనట్టె విశదీకరించి ప్రకటింపవచ్చును. లక్ష్మకము మన కెట్టయెదురుగా నున్నపుడు వినరమధ్యముగుండా బింబముయొక్క లోపలి నల్లని భాగము మన కగపడుచుండును. అది బింబపుటంచును దాసినకొలఁది నాఖాతము యొక్క పార్శ్వములలో నొకటి మిక్కిలి హ్రస్వముగుచు నెడమవైపు వెలుపలి పార్శ్వము రెండవవైపు దానికంటె క్షీణించినట్లగపడును. అది బింబపుటంచుఁ జేరుసరికి దాని పార్శ్వములలో నొకటి మరుగుపడి రెండవది మాత్రమే కాన్పించుచుండును. కావున లోపలి నల్లనిభాగ మొకయించుక చూచాయగా నగపడెడిని. దాని రెండవ పార్శ్వము మాత్రము ప్రస్ఫుటముగాఁ గాన్పించెడి.

ఈ లక్ష్మకము లెల్లపుడు నొక్కేదిశకుఁ గదలుచున్నవనియే నిర్ధారణమగుచున్నది. ఇంతియకాక యేదేని యొక లక్ష్మకము సూర్యుని పంచకుఁజేరి యాదిశయందదృశ్యమైనచో నది 12 లేక 13 దినముల వఱకుఁ గాన్పింపక, యటుదనుక సూర్యగోళపు రెండవ దిశయందలి యంచుకడ నది మఱల గోచరించుచుండును. అవి సూర్యునిముందు భాగమును జుట్టి వచ్చుటకు తీసుకొను నంతకాలములోనే దాని వెనుక భాగమును చుట్టివచ్చుటకుఁ గూడ తీసికొనుచున్నట్లు తేటపడుచున్నది. వీనిని గూర్చి చేసిన తీవ్రావలోకనములవలన నివి 25 దినముల 5 గంటల కాలావధిలో సూర్యునిఁ జుట్టివచ్చుచున్నట్లు వ్యక్తమగుచున్నది.

వివిధాకృతులు గల్గి పలు తెఱంగులుగఁ గాన్పించెడి యీలక్ష్మకము లన్నియు దాదాపుగా నొక్కేకాలావధిలో సూర్యునిఁజుట్టివచ్చుచుండుట యనుదాని కొకసునిశ్చితమైన కారణమును నిరూపించుటావశ్యకము. సూర్యుఁడుకూడ భూమివలె నొకగోళమే. భూమిదాని కక్ష్యమీఁద దినమున కొకసారి భ్రమించుచున్నదని మన మెఱుంగుదుము. సూర్యుఁడు గూడ నిట్లు భ్రమించుచుండుట సహజమే. సూర్యుఁడు 25 దినముల 5 గంటలకాలములో నొక భ్రమణమును జేయుచుండినచో మన వైపునకు గోళార్ధమొక పక్షము దినములలో వెనుక ప్రక్కకుఁ బోవును. దీనంజేసి లక్ష్మకముల భ్రమణమునకుఁ గారణ నిరూపణముఁ జేయవచ్చును. ఈ లక్ష్మకములు సూర్యుఁడిరువదియైదు దినముల యైదు గంటల కాలావధిలో తన కక్ష్యమీఁద భ్రమించుచున్నాఁడని ప్రకటించుచున్నవి. ఇదిగాక లక్ష్మకముల స్థానములను బట్టి వాని భ్రమణకాలావధులు కూడ మారుచుండును. గోళమధ్యరేఖమీఁది లక్ష్మకము లొకసారి సూర్యునిఁ జుట్టివచ్చుటకు $25\frac{1}{3}$ దినముల కాలమును దీసికొనును, 30° యక్షాంశవృత్తము మీఁది లక్ష్మకము లింకొక దినము నధికముగాఁ దీసుకొనుచున్నవి. ఇంకను నున్నతములగు నక్షాంశవృత్తములమీఁది లక్ష్మకముల భ్రమణకాలావధు లింకను నెక్కువగా నుండును.

ఈ లక్ష్మకములందు దృక్పరివర్తనలనఁ గలుగుమార్పులు మాత్రమే కలుగుచున్నవని యనుకొనఁజనదు. ఆయాప్రత్యేక లక్ష్మకములందు పలువిధములైన వికారములును, గంపములును బొడఁగట్టుచుండును. ఈ లక్ష్మకములలోఁ గొన్ని కొన్నిదినములు మాత్రమేయుండును; మఱికొన్ని కొన్నివారములు మాత్రమే యుండును; ఇంక మఱికొన్ని కొన్నిమాసములు మాత్రమే యుండును. తదనంతర మివి యంతర్ధానము నందుచుండును. ఈ లక్ష్మకములు నానాటఁబుట్టుచు గిట్టుచునుండును. సూర్యబింబముమీఁది లక్ష్మకము లొకకొన్ని కొన్ని కొన్ని తావులం దంతర్ధానమునందుచుండును. మఱికొన్నిచోట్ల నిక కొన్ని లక్ష్మకములు నూతనముగా నుద్భవిల్లుచుండుటయుఁ జూచుచున్నాము. సూర్యలక్ష్మకము లస్థిరములు. వీనిని సూర్యోపరిభాగమునఁ బొడగట్టెడి చంచల వికారములనియే చెప్పవలెను. మనకగపడెడి సూర్యుని యుపరిభాగము ఘనపదార్థ జలపదార్థములలో నెద్దానితోఁగూడినది యును గాదనియు, మనకగపడెడి సూర్యబింబోపరి భాగము వాయుపదార్థసమన్వితమనియుఁ దె యనవచ్చుచున్నది.

పెద్దవియగు సూర్యలక్ష్మకములు సాధారణముగా రెండుగాని యంతకంటె నెక్కువగాని వేరువేరు భాగములుగ విభక్తములగుచుండును. ఒక్కొకప్పుడివి వేయిమైళ్ళకు నెక్కువకాని వేగపరిమాణముతో నివి విడిగా నెగయుచున్నట్లగపడుచుండును. అప్పుడప్పుడీలక్ష్మకములతో సంబంధించి భీతావహములై రమ్యముగానుండు వికారములు కాన్పించుచుండును. మిక్కిలి తీక్ష్ణములైన తేజోగ్రంథులు హఠాత్తుగా నుద్భవములై కొన్నినిమిషములుమాత్రమే కాన్పించుచు, నవిపొడగట్టుస్వల్పకాలమునందు సెకనునకు దాదాపు నూఱుమైళ్లకు నెక్కువకాని వేగముతో కదలుచుండును. ఒకానొక శాస్త్రజ్ఞుఁడు సూర్యలక్ష్మకముల యొక్క నంవదగ్గర నిండుచంద్రులవలె వికసించు తేజోవంతముల పదార్థములను రెండింటిని జూచెను. ఇవివాని ప్రాంతసీమలనున్న స్థానములకంటె నైదాఱురెట్లు తేజోవంతములుగఁ బొడగట్టినవి. ఇవి యీలక్ష్మకము మీఁదుగా దూర్పుదెశకు సమానాంతరములుగానుండు రేఖమీఁదఁ గదలుచుఁ గ్రమముగాఁ జిన్నచిన్నవై, కాంతిరహితములై యైదునిమిషములకాలములో దాదాపుగా ముప్పదినాలుగువేలమైళ్లదూరము ప్రచారముచేసి, తుట్టతుదకదృశ్యములైనవి.

కేవలము భూమికిసంబంధించినట్టి చుంబకత్వమునకును (magnetism) సూర్యలక్ష్మకములకును నేదో యొక సన్నిహితసంబంధ మున్నట్లు గ్రహించుచున్నారు. సూర్యలక్ష్మకములు చాల నగపడినప్పుడే సూచంటురాతి దిక్సూచులు మిక్కిలి క్షుభితములగుచుండుటఁ జూచుచున్నాము. ఒకశాస్త్రజ్ఞుఁ డిరువదిమూఁడు సంవత్సరములకాలావధిలో 135 చుంబకత్వపు తుపానుల నరసి యీసంబంధమును నిరూపించియున్నాఁడు. ఈచుంబకత్వపుతుపాను పట్టిననాఁడు భూమియొక్క చుంబకత్వమునం దెక్కుడభివృద్ధి గల్గుటయు, సూర్యగోళోపరిభాగమున ననేకమార్పులు పొడమటయు నీతఁడు

హిందూ యువజనసంఘము, కొండపల్లి

ఆంధ్రసోదరసంఘము, జెముషెడుపూరు

శ్రీ భాగవతుల సుబ్బరామయ్యగారు

వడ్లూరు కట్లవెద్యము

చూచెను. ఇట్టి తుపాను వచ్చుటకుఁ బూర్వము మూఁడు నాల్గుదినములకే సూర్యుని యుపరిభాగమున చాల లక్ష్మకములు కనుపట్టి యీ తుపానునకుఁ బూర్వదినమున మాత్రము సూర్యునియుపరిభాగము నిశ్చలముగా నుండును. భూమియొక్క చుంబకత్వమునకును నుదీచీనోషమునకును (Aurora borealis) మిక్కిలి సంబంధమున్నట్లు అసాధారణోదీచీనోషము సంప్రాప్తించినపుడెల్ల భూమియొక్క చుంబకత్వమున గొప్ప క్షోభముగల్గుచుండుటయన్నది సూచించుచున్నది. సూర్యలక్ష్మకముల యసాధారణవ్యాపారమునకును, నుదీచీనోషస్సంబంధ వికారములకును గొంతసాదృశ్యమున్నట్లు తెలియనచ్చుచున్నది. ఇదియిట్లుండ సూర్యునందుఁ గల్గు కొన్ని విచిత్రములగు నుద్వేగములు భూమియందలి చుంబకత్వవికారములయందు మార్పులను గల్పించుచుండుటనుగూడ మాచుచున్నాము. ఇట్టి యవలోకనములు సూర్యబింబమునందలి వికారములకును భూచుంబకత్వమునకును సంబంధమున్నట్లు సూచించుచున్నదికాని యీసంబంధతత్త్వ మిట్టిదని దాని స్వరూపనిరూపణము నిప్పటికెవ్వరును నిర్ణయించియుండలేదు.

సూర్యలక్ష్మకములనుగూర్చిన సిద్ధాంతమొండుగలదు. వీని సంఖ్య యేఁటేట మారుచుండును. సూర్యలక్ష్మకము లధికముగాఁ బొడగట్టెడి శకములకుఁ గొంత సమవ్యవధానమున్నట్లు పొడగట్టుచున్నది. సగటున పదునొకండేండ్లకొకపరి యనఁగని సూర్యలక్ష్మకశకము వచ్చుచుండును. ఈ శకములలోని మొదటి రెండుమూఁడేండ్లలో సాధారణ లక్ష్మకములకంటెఁ బెద్దవిగనే మిక్కుటముగాఁ బొడగట్టుచుండును. అంతనుండి యవిక్షీణించుచు నైదారేండ్లలో నశ్విష్టములైనవియేయగును. అప్పటినుండి యీ లక్ష్మకముల సంఖ్య నానాఁట నభివృద్ధియగుచు నింకనైదారేండ్లలో నిదియుచ్ఛదశఁ జెందుచుండును. సూర్యలక్ష్మకముల శకములు సమకాలావధులు గలవి యగుట వాని తత్త్వాన్వేషణాభిజ్ఞుల కొకవింత సమస్యను గల్పించుచున్నది.

మన వాతావరణము పరిశుద్ధముగాను, స్థిరముగాను నుండి మన దృష్టికి సౌకర్యముగా నున్నపుడు సూర్యుని యుపరిభాగము వింతయగు చిత్రవర్ణములు గలదిగా నగపడును. సూర్యునియొక్క కాంతిమంతమగు నుపరిభాగము నల్లని వాతావరణమున వ్రేలుచున్న యతి తీక్ష్ణములగు మబ్బులచే నేర్పడునున్నట్లు గోచరించును. కొందఱాపేక్షకులీ ప్రకాశమానవస్తువులన్ని వేళలందును గూడ నొకేప్రత్యేకపరిమాణమును, రూపమును గల వానినిగ భావించుచున్నారు. ఇవి ధాన్యపు వెన్నులకుం జాలను బోలియుండును. సూర్యలక్ష్మకములను జుట్టియున్న నీహారికాకృతిని సమవనపటము ప్రకటించుచున్నది.

సూర్యగ్రహముయొక్క యుపరిభాగము సాధారణముగా దారుణంబులగు సంక్షోభంబులపాలై యున్నట్లు సూర్యలక్ష్మకములు సూచించుచున్నవి. కాంతిమంతములగు నీచాల్లు సాధారణముగా మిక్కిలి

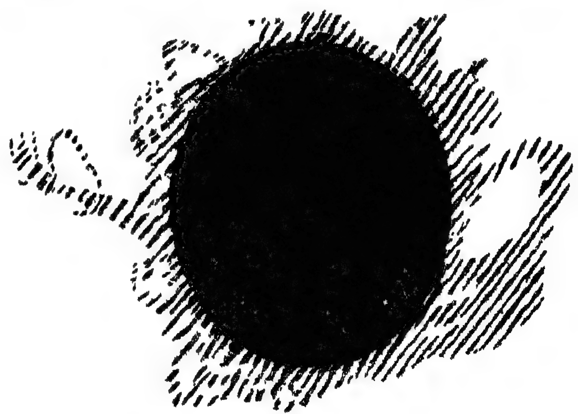

కూర్చికాకృతిగల పదార్థావృతమగు సూర్యలక్ష్మకము

పెద్దవిగానుండి మన యైదుభూఖండములలో నొక్కొకదానికంటెఁ గూడఁ బెద్దవిగను, విశాలములుగను నుండును.

సూర్యబింబము చుట్టును దానినంటినంటి ప్రక్కని వస్తుచయము లుండును. ఇవి సూర్యరశ్మిలో మన కగపడ నంతతైక్ష్ణ్యమునుమాత్రము గలవిగా నుండును. నక్షత్రములకుఁ గలయంతకాంతిమాత్రము వీనికుండును. సూర్యుని యీయంశమునందును సంపూర్ణసూర్యగ్రహణము పట్టినప్పుడు మాత్రమే చూడఁగలము. ఇట్టి సంపూర్ణసూర్యగ్రహణములు పట్టుట చాలయరుదు. అట్టిగ్రహణము లగపడుతావు లప్పుడు చీఁకటి మయంబులై పోవును. ఆయాతావులందుండెడివా రరుదుగ నగపడెడి పెక్కువింతలను జూడఁగలరు.

సంపూర్ణసూర్యగ్రహణము పట్టినపుడు సూర్యగోళోపరిభాగమునుండి పైకి పొడుచుకొనివచ్చిన యుత్సేధంబు (preminences(లగపడువిధము నీదిగువపటము ప్రకటించుచున్నది. ఇట్టి యుత్సేధం

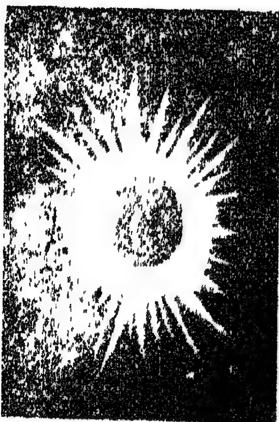
సంపూర్ణ సూర్యగ్రహణము పట్టినప్పు డగపడెడి యుత్సేధములు

బులు సూర్యోపరిభాగమున నెల్లయెడలను నుండును; కాని సూర్యరశ్మియొక్క తీక్ష్ణతచే నివి మనకగపడకుండుటే తటస్థించుచున్నది.

సంపూర్ణగ్రహణము పట్టినప్పుడు సూర్యబింబమంతయు మరుగుపాటు చెందుటచే, బింబముయొక్క తీక్ష్ణతేజమును, నియ్యదిరమ్యతరంబులగు విచిత్రవర్ణంబులతోఁ జూడఁగాఁ గాన్పించెడి.

ఈయుత్సేధంబులు సందీప్తంబులగు గొప్ప వాయుపదార్థసమన్వితంబులని నిరూపించియున్నారు. వీనిని సంపూర్ణసూర్యగ్రహణము పట్టినపుడేకాక యితరసమయములందుఁగూడఁ జూచుట కుపకరించు యంత్రములను గనిపెట్టియున్నారు. వీనినుండి వచ్చెడివెలుఁగును తేజోవిశ్లేషణయంత్రము (Spectroscope) సహాయమున సూర్యుని వెలుతురునుండి వేరుచేసి చూడవచ్చును. ఇవి సూర్యుని చుట్టునున్న యొట్టిని ప్రజ్వలితవాయువుయొక్క యుచ్ఛ్రితాంశములైనట్లు తోఁచుచున్నవి. ఈవాయుపదార్థము కొన్ని యితరవాయుపదార్థముల తోఁగూడిన జలజని యనినిర్దేశించియున్నారు. ఇవి మనము భూమిమీఁద జూచెడిమంటలవలె కొంతవడికిఁ జిన్నవైపోయి కాంతివిహీనములై యుండును; కాని యీమంటలు తీవ్రముగ లేచినప్పుడీ యుత్సేధంబులు మిక్కిలి దీర్ఘములుగానుండును. ఇవిసూర్యోపరిభాగమునుండి కొన్ని వేలమైళ్లయెత్తువరకు లేచుచుండును. ఇవిసాధారణముగా సెకనునకు నూఱుమైళ్ల వేగముతోఁ బైకిలేచుచుండును. సర్వసాధారణముగా సూర్యుని యుపరిభాగమునుండి మిక్కిలి గొప్పవి సందీప్తపదార్థములు చిమ్మిరేగుచుండును. వీనినిబట్టిచూచిన సూర్యగోళమునందెప్పుడు నుష్ణవాయువులవలనను, ప్రజ్వలితములగు మేఘములవలనను గలుగుతుపానులు పుట్టుచుండునని శాస్త్రజ్ఞులు గ్రహించుచున్నారు. ఈవిచిత్రములను తేజోవిశ్లేషణయంత్రముల సహాయమునఁ బరీక్షించితిమేని వీనికిసంబంధించిన వింతలలో కొన్నిటిని గ్రహింపఁగలుగుదుము. సూర్యునియుపరిభాగమునఁ గలుగు నీ నిప్పుతుపానులతీవ్రతను మన మూహింపవలసినదే కాని వర్ణింప నలవియైనది మాత్రము కాదు.

సూర్యుని సంపూర్ణగ్రహణమునప్పుడు తోఁచెడి వింతలలో సూర్యుని ముకుటమొకటి.

పటములోని సూర్యబింబముచుట్టు తెల్లగనున్న దియే ముక్కుట మనఁబడుచున్నది.

ఇయ్యది సూర్యుని బింబము చుట్టునున్న యుత్సేధంబులకంటె కొలఁది ప్రకాశమును, తావును గల రజతప్రభామండలము. ఇయ్యది తేజస్సృష్ట (nebula) మయంబు ఇది తోఁకచుక్కల తోఁకలలోని పదార్థము వంటిదే. తొలుదొల్త నీతేజస్సృష్టముమాత్రమై దానినుండి సూర్యాది తేజోగ్రహంబు లుత్పన్నములైననియు, నిట్లుత్పన్నమైన యీగ్రహముల శకలములు పల్లారి భూమ్యాద్యుపగ్రహములుగ నేర్పడినవనియు శాస్త్రజ్ఞుల యాశయము. ఈ ముకుటము వాయుసిద్ధి యందున్న ఖనిజముల యావిరులసమూహమని తేజోవిశ్లేషణయంత్రములు బోధించుచున్నవి.

సూర్యోదయమునకు బూర్వమునను, సూర్యాస్తమయానంతరమునను కొంచెము కాలము తూర్పుపడమర లందొకవింత వెలుఁగు గల తేజమును జూచుచుందుము. దీనిని మండలగతతేజంబని చెప్పుదురు (Zodiacal light). ఇయ్యది సూర్యునకు [illegible] ముత్తెము లెగరబోసినట్లగపడును. చిన్నాగ్నినుండి వెలువడు తెల్లని మతాబాప్రక్షేపణీయముల నియ్యది పోలియుండును. ఈమండలగత తేజము సూర్యుని గర్భమునందిమిడ్చికొనిన యొక ద్వికుబ్జకాచమును (Donble convex lens) బోలియుండును. సూర్యుఁడు తన తేజఃస్ఫురణములను మిక్కిలి విరివిగా నాకసమునుండి దక్కిన ప్రపంచములకు వెదజల్లి యాగ్నేయప్రపంచకములందు జీవరాసులు జీవించియుండునట్టి తెఱఁగును గల్పించుచున్నాఁడు. వేయేల? సూర్యుఁడు లేనిచో మనబ్రదుకే కల్లయయ్యెడిదని వేఱుచెప్పనేల? కావుననే మనవారనాదినుండియు నీసూర్యుని దేవునిగ భావించి యారాధించుచు వచ్చిరనుటలో నేమియు నాశ్చర్యమే లేదు.

సూర్యునివలనఁగలుగునద్భుతములలో నింద్రధనుస్సొక గొప్పదగు వింతదృశ్యము. దీనినిగూర్చి యించుక ముచ్చటించి యుపన్యాసము ముగించెదను.

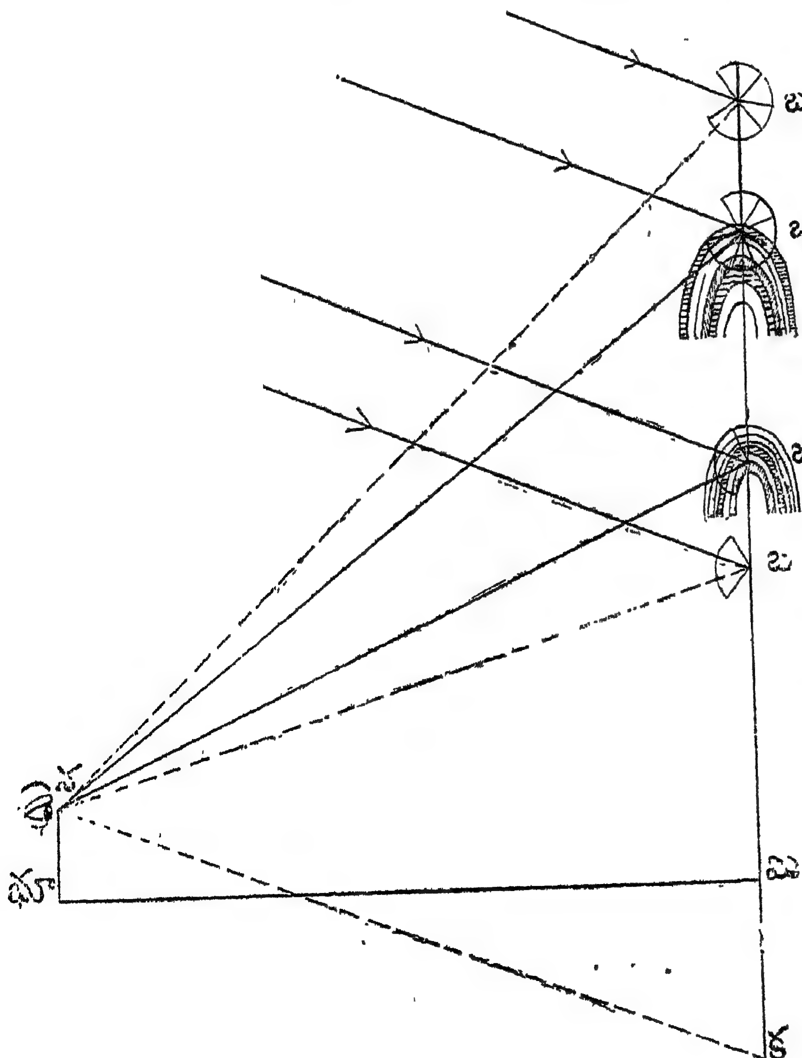
అంతరిక్షమున వాయుమండలమున వ్రేలుచున్న నీటిబిందువుల మీఁద సూర్యకిరణములుపడి వక్రీభవనమునొందుటవలనను, ప్రతిబింబించుటవలనను నింద్రధనుస్సు కల్గుచున్నది. సూర్యకిరణములు నీటిబిందువులలోనికిఁజొచ్చి, దానివెనుకతట్టు భాగమునుండి ప్రతిఫలించి తమయొక్క సప్తవర్ణములుగ విశ్లేషమగును. తెల్లనిసూర్యరశ్మి సప్తవర్ణసమ్మేళనంబని యెల్లరెఱింగిన విషయమే. ఏలనన తెల్లని గాజుపట్టకములోనికి (Prism) సూర్యకిరణముల నిప్పించినచో దానిగుండ పోయిన సూర్యకిరణములు సప్తవర్ణములుగ విశ్లేషమై సప్తవర్ణమయంబగు పటము తెరమీదనేర్పడినచో నగుపడుచుండును. ఇదియే తెల్లనికాంతి సప్తవర్ణమయంబని నిరూపించుచున్నది.

ఆసప్తవర్ణముల తేజస్తరంగములు నీటిబిందువులనుండి పోవునపుడు భిన్నపరిమాణముల వక్రతలతోనై వెలుపాటుఁ జెందుచుండును.

అందువలన బిందువులోనికిఁజొచ్చిన తెల్లనికిరణములు మిశ్రమవెలుతురు నపుడుకొకసప్తవర్ణమయంబగు శోభవలెఁ గాన్పించెడి. ఇంద్రధనుస్సు కేవలము నేడురంగులుగ విశ్లేషమైనసూర్యరశ్మియొక్క శోభయేయని గ్రహించుచున్నాము.

ప్రేక్షకునివెనుక భాగమున సూర్యుఁడున్నపుడు వానియెదుట నీయింద్రధనుస్సులగపడుచుండును. ఇంద్రధను స్సొకటిమాత్రము మనకగపడుచున్నను,జాగ్రత్తతోఁ బరిశీలించిచూచినవారికి రెండింద్రధనుస్సులు ప్రస్ఫుటముగఁగనఁబట్టకమానవు. ఇంద్రధనుస్సులు ప్రేక్షకునికంటిని సూర్యునిసంధించురేఖయందు కేంద్రముగల వృత్తచాపములని నిర్దేశించియున్నారు. ప్రధానధనుస్సనఁబడు లోపలిధనువు 41° కోణీయత్రిజ్యాపరిమాణముగలదైయుండును. ఇయ్యది మిక్కిలి కాంతిమంతమైనది. దీనియందు సూర్యరశ్మియొక్క విశ్లేషాంశముల సప్తవర్ణములును బొడగట్టుచుండును. ఇందెఱుపురంగు బయటను, నీలలోహితము (Violet) లోపలనునుండును. బహిర్ధనువుయొక్క కోణీయత్రిజ్య 52°. ఇయ్యది యముఖ్యధనువనఁబడుచున్నది. ఇది ప్రధానధనుస్సంత కాంతిమంతముగా నుండదుకాని దీనియందలి రంగులు పైదానియందలి రంగుల క్రమమునకు విపర్యస్తముగానుండును. ప్రధానధనుస్సునందులోపలయెఱుపు,బయటనీలలోహితమునుండును. అప్రధానధనుస్సున లోపల నీలలోహితమును, బయటయెఱుపునునుండును. రెండుధనుస్సులమధ్య నున్నకోశమునకెట్టి తేజంబును లేమిని యయ్యది నల్లగానుండును.

క్రిందిపటములోని "బ, $బ_1$, $బ_2$, $బ_3$" అనునీటిబిందువులు లోకేలంబరేఖమీఁదనున్నవని యనుకొనుఁడు. ప్రేక్షకుని నేత్రము "న" కడనున్నదనుఁడు. "నక" రేఖను సూర్యునికిరణములకు సమానాంతరముగానుండునట్లు గీయుఁడు. "కన" రేఖను దీర్ఘీకరించినచో నది సూర్యునిగుండ పోవును. కావున నీ యింద్రధనుస్సుల యక్షమిదను. ప్రతిబిందువును దాని యందొకటి, రెండు, మూఁడు మున్నగు సంఖ్యలప్రతిబింబములను సందెనరశ్ములను వెలువరించుచుండును. వీనిని గ్రమముగాఁ బ్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయాది క్రమముల తేజములని వ్యవహరింతురు. ప్రథమక్రమమునకుఁ జెందిన తేజములను మాత్రమే గ్రహించి వానివిషయమునసితమేని తక్కినవిషయము నిట్టిమార్గములకే నవి మైనవానినిగ గ్రహింపవచ్చును. ప్రతిబిందువునుండియును బయలువెడలిన తేజములన్నియు నలువదియొక్క భాగల (41°) శీర్ష కోణార్థముగల నీలలోహితశంకువునకును నలువదిమూఁడు భాగల (43°) శీర్ష కోణార్థముగల రెట్టిని శంకువునకును మధ్యక్రమముగా సంలేకింపఁబడియుండును.

నీలలోహితప్రథమము సరసి "బనక" కోణము నీలలోహిత పుటప్రథమవక్రీభూతకోణమునకు సమానమగునట్లు (41° అగునట్లు) "నబ" రేఖనుగీయుము. "బ" యను బిందువు దానియందు ప్రథమవక్రీభూతల నందుకిరణమును "న" బిందువునకుఁ బ్రసరింపఁజేయును. అందువలన నది కాంతిమంతముగాఁ గానవచ్చెడి. "బ" కి క్రిందుగానున్న "బ" వంటి మఱి యేబిందువైనను "న" బిందువుకడకు కిరణములను బ్రసరింపఁజేయును. ఇప్పు డాకిరణములు శంకుగర్భగతములైనవి యగును. "బ" నుండి ప్రసరితమగు కిరణములు కేంద్రవిచలిత (Divergent) మగును; కావున నది యంత కాంతిమంతముగానుండదు. దానినుండి వెలువడు తేజంపుశంకువులకు బయటనే "న" యుండుటచేత "బ" పైనున్న బిందువులు ప్రథమతరగతికిఁ జెందిన తేజము నెట్టిదానిని "న" కు బ్రసరింపఁజేయఁజాలవు.

"నక" నక్షముగఁజేసి, "$నబ_1$, నక" లకు మధ్య నుండుకోణమును స్థిరముగా నొనర్చి, "$నబ_1$" ను భ్రమింపఁజేసినచో నయ్యది "నక" యక్షముగాఁగల శంకువును గల్పించును. "$బ_1$" యనుబిందువు వృత్తమును గల్పించును. ఈవృత్తముమీఁది ప్రతిబిందువును దాని యప్రథమవక్రీభూత ప్రథమతరగతి కిరణములను "న" బిందువునకే ప్రసరింపఁజేయును. ఈవృత్తములోని బిందువులన్నియు కొంచెము కాంతి నిమాత్రమే "న" కడకుఁ బ్రసరింపఁజేయును. దీనికి బాహిరముగ నున్న బిందువు లెట్టి తేజమును "న" కడకంపఁ జాలవు.

దీనంజేసి లోపలి కాలంగానెలుతురుమాత్రము గలిగి బయట నెట్టి వెలుతురును లేని యొక చక్కని తీక్ష్ణమగు తేజోవృత్తమొకటి యేర్పడు ననిగ్రహించుచున్నాము. సూర్యుండు కొంత వ్యాస పరిమాణముగల గోళముగా నున్న నీ తేజోవృత్తము యొక్క వక్రరేఖామయంబైనదిగ మాత్రముండక కొంచెము వెడల్పుగల వృత్తమేయగును. దీనియందు యొక్క వెడల్పు సూర్యునియభివ్యక్తవ్యాసానుసారి (Apparent Diameter)యై యుండును. ఎఱుపున కనిష్ఠ వక్రీభూతకోణము 43°. ఎఱుపు తేజమును ప్రసరింపజేయుబిందుసందోహము నీలలోహితమును బ్రసరింపజేయుదానికంటెం గొంచెము పైన ఉండును. ఎఱుపు వృత్తపుకోణీయత్రిజ్య 43°. తక్కుతరంగల వృత్తములన్నియు వీనిమధ్య యవకాశము నాక్రమించికొనుచుండును. సప్తవర్ణయుతంబై, 2° వెడల్పుగల్గి, లోపలియంచున నీలలోహితమును బయటియంచున నెఱుపును గల తేజోవృత్తమొండేర్పడి మనకుం జూపట్టును; దీని నింద్రధనుస్సందుము.

బిందువులోపలిభాగమున రెండుసారులు ప్రతిఫలించి వెలువడుచున్న రెండవతరగతి తేజమునందెఱుపుయొక్క వక్రీభూతకోణము 51° ను నీలలోహితముయొక్క వక్రీభూతకోణము 54° ను నగుచున్నది. కావున "కనబ₂"కోణము 51° అయినచో "బ₂" బిందువు తీక్ష్ణములైన యెఱ్ఱనికిరణములను "న" కడకుం బ్రసరింపంజేయును. 'బ₂' నకు పైనున్న బిందువు లితరరంగుల తేజములను 'న' కడకుం బ్రసరింపంజేయును. ఇందువలన రెండవతరగతి తేజంబులచే మఱియొక యింద్రధనుస్సేర్పడుచున్నట్లు మనము గ్రహించుచున్నాము. ఇది ప్రధానేంద్రధనుస్సుకంటె వెడల్పుగను కాంతిరహితముగను నుండును. "బ₂" నకు క్రిందుగానున్న బిందువులు "న"కడకు రెండవతరగతి తేజమును బ్రసరింపంజేయజాలవు. "బ₂" పైనున్న బిందువులు "న" కడకు కొలదిపాటి తేజమును మాత్రము ప్రసరింపంజేయగలుగును. కావుననే యీ రెండు ధనుస్సుల మధ్యనున్న యవకాశము రెండుధనువుల నంచుల ప్రాంతములకంటె నల్లగానుండును. ఈయప్రధాన ధనుస్సు 3° వెడల్పుగల్గి, లోపలియంచున నెఱుపును, బయటియంచున నీలలోహితమును గలదియై యుండును. గణితశాస్త్రానుసారముగా నాలుగవ తేజంబులవలన నొక్కొక్కధనుస్సు చొప్పున ననంతములగు నింద్రధనుస్సు లేర్పడంగలవని యెఱుకపడుచున్నది కాని మనము రెండింటిని మాత్రము చూడగలము. తక్కినవన్నియు మనకగపడునంత తీక్ష్ణములుగా నుండకపోవుటచే మనకగపడుట లేదు. ఇంద్రధనువులను గూర్చిన గణితభాగము సామాన్యులకు తెల్లమిగాదని దాని నిందు వ్రాయుటలేదు.

సూర్యునివలెనే చంద్రుడును గూడ నింద్రధనువులను గల్పించును. వానిని మనము నఱుముగా చూడము. అవి చాలతక్కువ కాంతిగల్గి తీవ్రశోభితములుగాని కానరావు. ఇంక నాయీవిషయములను నాయిచ్చిన శ్రీపుస్తకమున్నింప ప్రార్థించుచు విరమించుచున్నాము.

సత్యనారాయణస్తుతి

వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు గారు

వ్యాసకర్త

శ్రీమచ్చిత్రజగత్కుటుంబము ప్రవర్ధిల్లన్ మితిన్ దంపతి
గ్రామంబున్ సమకూర్చి కూరిమి సదాకల్యాణము ల్సల్పు నీ
పై మాభక్తి నొనర్చుకొందు మిటు సేవాభేదకల్యాణ మో
స్వామీ! యన్నవరాంతరత్నగిరిదీవ్యత్సత్యనారాయణా!

శా. మేలుల్ నూఱుగనంగఁ గంటను బడున్ మే లొక్కఁడంచుం బ్ర
మ్రోలం బ్రత్యహముం బ్రవర్ధిలు శుభంబుల్ వేనవేల్గాన ది
వ్యాలంకార రమాసమాకలన కల్యాణాప్తి నీ కార్తమ
ర్త్యాలంబాన్నవరాంతరత్నగిరి దీవ్యత్సత్యనారాయణా!

మ. పరఁగున్ వేంకటనాయకుండు కలిలోఁ బ్రత్యక్షదైవంబు నా
నరసింహేశ్వరుఁ డించుమించుగ సమానస్కంధుఁ డాస్వామి క
య్యిరువుర్ విశ్రమమొందఁగా వెలసితీ వీకొండ సత్యంబుగా
వరదా! యన్నవరాంత రత్నగిరి దీవ్యత్సత్యనారాయణా!

మ. మనుజుల్ పెక్కు రభీష్టదైవతమణిం బల్కంగ నోరార నం
దను సప్పేరటఁ బిల్చుకొందురు భవన్మాహాత్మ్యమేమందు నిన్
జనసామాన్యపుఁ శ్రేష్ఠదైవమనుచుం జాటుం బ్రజాభిఖ్యలే
యనిశం బన్నవరాంతరత్నగిరి దీవ్యత్సత్యనారాయణా!

శా. శ్రేయఃప్రాప్తికి లక్షమార్గములు లక్ష్మీనాథ, యాదృచ్ఛికం
బా యుస్సౌఖ్య నిరామయప్రదఁ ద్వదీయం బంచరత్న స్తుతిం
జేయం గంటి వసూక్తు లాదరమునం జేకో మనం బొంద నా
ప్యాయం బన్నవరాంతరత్నగిరి దీవ్యత్సత్యనారాయణా.

క. వాతూలతూల మృదుసిత-చేతనసుఖశయ్యఁ గేలుఁజివురులఁ బదకం
జాతమ్ము లొత్తు త్రిజగ-న్మాత భువనరక్షఁ దనుపుతండ్రి భజింతున్.

౯. వైద్యము

వ్యాసకర్త

ఆయుర్వేదమునందలి చికిత్సాపద్ధతి

డాక్టరు వేటూరి శంకరశాస్త్రి గారు, ఎ. యం. ఎ. స.

ఆయుర్వేద వైద్యముయొక్క చికిత్సాపద్ధతులను జాగ్రత్తగ చదివి తెలిసికొన్నచో, బహుశతాబ్దములకు ముందే మనవారలు కనుగొన్న గొప్పవిషయములకు మనము ఆశ్చర్యము నొందుదుము.

డాక్టరుక్లార్కు, యం. డి. (ఫిలడెల్ఫియా) గారు ఆంగ్ల భాషలోనున్న చరకసంహితను చదివి, ఆయుర్వేదమునగల చికిత్సాపద్ధతులకు అచ్చెరువొంది యిట్లు వ్రాసినారు:—

"ఆధునిక ఆంగ్లవైద్యులు వారిఫార్మకోపియాయందున్న యౌషధముల నన్నిటిని విడిచి, చరకాచార్యునిప్రకారము చికిత్సను గావించినచో, దేశమునగల వైద్యులకు చాల పనితగ్గును. దీర్ఘరోగు లుండరు."

పాశ్చాత్య వైద్యశాస్త్రజ్ఞులలోను, పరిశోధకులలోను అగ్రేసరుడై, గౌరవమునకేమి, ప్రామాణ్యమునకేమి సాటిలేని సర్ జేమ్సు మెకంజీ దొరగారు పాశ్చాత్యవైద్యముయొక్క చికిత్సాపద్ధతులలో లోపములను మూడుమాటలలో నిట్లు చెప్పినారు:—

"1. రోగముయొక్క నిదానప్రాగ్రూపముల సరిగ [illegible] ప్రారంభదశయందే చికిత్సింపలేకపోవుట.

2. రోగముయొక్క సాధ్యాసాధ్యముల నిర్ణయించి, చికిత్సార్హమగుసమయమున చికిత్సింపలేకపోవుట.

3. యంత్రసాహాయ్యమువలనను, పరిశోధనాగారముల సహాయమువలనను రోగనిర్ధారణమునుగూర్చి అనేకములగు ప్రయోగములు చేసి, పరిశోధకులను, పరిశోధనాలయములను ఎక్కువచేయుటే కాని, సర్వ్యమగునిదానచికిత్సలకు గడంగలేకపోవుట."

సర్ జేమ్సు మెకంజీదొరగారు స్వయముగనే పరిశోధకాగ్రగణ్యులు. అట్టివారే పరిశోధనాలయములగూర్చియు, పరిశోధకులగూర్చియు వారియుద్దేశప్రకారము పైజెప్పిన మూడువిధముల నిట్లు తప్పుత్రోవ దొక్కుచున్నారని చెప్పి, ఇటువలె జరిగిన వైద్యాభివృద్ధినిగూర్చి మరియు నీక్రిందివిధముగా వ్రాయుచున్నారు:—

"వ్యాధిచే నొకమనిషి మృతిచెందినతరువాత వానిమీద పరిశోధనల జరిపి యేరోగముచే మృతి జెందినదియు కనుగొనుటయందు గొప్ప అనుభవకుశలులగు పరిశోధకులు అనేకులుగాను [illegible] పరిశోధనాలయములచేతను, రోగము అసాధ్యస్థితికి వచ్చిన [illegible] రోగమును చికిత్సించుటయందు నేర్పరు లగు వైద్యులు [illegible]చేతను, శస్త్రచికిత్సకులచేతను, మన వైద్యశాస్త్రము అభివృద్ధి నొందినది. కాని రోగము శరీరమునగల ధాతువుల (Tissues) నాశనముచే [illegible] రోగముయొక్క [illegible] గాని, చికిత్సను గాని [illegible] బహుతక్కువ. రోగమును ప్రారంభదశయందు తెలుసుకొనుటకు [illegible] బహుతక్కువ. [illegible] రోగము [illegible] అవకాశము లున్నను, [illegible] మున్నాము. ప్రారంభదశయందే రోగనిర్ధారణచేసి చికిత్సించినచో [illegible] అసాధ్యము గానేరదని నేను దృఢముగ నమ్ముచున్నాను. అసాధ్యస్థితియందున్నపుడు మనము వినియోగించు [illegible] టనే వినియోగించినచో వ్యాధి అసాధ్యము [illegible] అందు కొరకయి మనము ఇతరమార్గములను త్రొక్కు[illegible] ఇతర శాస్త్రములను జరుగుచున్నాము; ఇతరశాస్త్రజ్ఞుల సహాయ్యమును కోరుచున్నాము. రోగప్రక్రియ [illegible] మానవుని నేర్పు [illegible] శేషవిషయములు [illegible] గూర్చి ఒకప్రత్యేకశాస్త్రజ్ఞుడుండును (Specialist, [illegible]), ఆ శాస్త్రజ్ఞుడు తాను [illegible] ప్రత్యేక [illegible] గూర్చి పరిశోధించు వైద్యుడు (Bacteriologist) [illegible] నవీనము ఆరోగ్యశరీరమునకు [illegible] ప్రయత్నింతును; దానిని నశింపజేయును; దానినిగూర్చి విస్తరించి [illegible] తెలియజేయును. [illegible] రోగమును గూర్చి సంశయములు పెరుగుచున్నవి [illegible] లేదు. [illegible] రోగికి [illegible] కావలెను! వానికి కావలసినది, అతడు కోరునది ముఖ్యముగ రోగనివృత్తియే! ఇంత వరకు జరిగినదనుకున్న అభివృద్ధి వైద్యశాస్త్రమునకు పెద్దచిక్కు (Confusion) కలిగించినదని నా అభిప్రాయము. ముఖ్యముగ

రోగికి ఆరోగ్యమును కలిగింపవలెనన్నచో, రోగిసన్నిధియందు వైద్యుఁడుండి, రోగలక్షణములందు గలుగు చుండుమార్పులు (Clinical Medicine), వికారములు మొదలగునవి బాగుగ గుర్తించుచు చికిత్సకుగడంగవలెను. ఈవిషయమున ఇంకను ఎక్కువగా తెలిసికోదగ్గ విశేషములు గలవు. పైన నేను చర్చించిన రీతిని జరిగిన యభివృద్ధియంతయు నిజముగ నభివృద్ధి గాదని నాతలంపు. అన్నిటికంటె ముఖ్యమైనది తన ఇంద్రియోపయోగముచే తెలిసికొనతగిన విషయములు. దీనికంటె ముఖ్యము వైద్యుని యనుభవము. ఈ రెండువిషయములు రోగులతో నెక్కువసంబంధముగల వైద్యునికి, శాస్త్రమున చక్కని ప్రవేశముగల అనుభవజ్ఞుడగు గురువునొద్ద చదువుకొనిన వైద్యునికి నెక్కువగా నలవడును. పరిశోధనాలయమందు బనిచేయువాని గాజుగొట్టములలో అలవడుట కష్టము. ఇటువంటి "లేబొరేటరీ" విద్యను నే నభిలషింపను."

పైవిధమున మెకంజీదొరగారు చెప్పినవిషయములన్నియు యథార్థములనియు, ఆయుర్వేదశాస్త్రమునుండి అట్టివిషయములు నేర్చుకొనవకాశము గలదనియూ మనవిచేయుచున్నాను. ఆయుర్వేదచికిత్సాపద్ధతియందు నాకు బాగుగ నచ్చినవిషయములలో నిదియొకటి:—

మాశాస్త్రమున చికిత్సాపద్ధతియంతయు సరియగు రుగ్వినిశ్చయముమీదను, సాధ్యాసాధ్యపరిజ్ఞానముమీదను నాధారపడియున్నది. అది మెచ్చుకోదగినది. రోగనిర్ధారణమునుగూర్చి వాగ్భటాచార్యులు అష్టాంగహృదయసూత్రస్థానమున 12 వ అధ్యాయములో 66–68 శ్లోకములనిట్లు వివరించినారు:

"తస్మాద్వికారప్రకృతీ రధిష్ఠానాంతరాణిచ,
బుద్ధ్వా హేతువిశేషాంశ్చ శీఘ్రం కుర్యాదుపక్రమమ్,
దూష్యం దేశం బలం కాల మనలం ప్రకృతిం వయః,
సత్వం సాత్మ్యం తథాఽఽహార మవస్థాశ్చ పృథగ్విధాః,
సూక్ష్మసూక్ష్మాః సమీక్ష్యైషాం దోషౌషధనిరూపణే,
యోవర్తతే చికిత్సాయాం నసస్ఖలతి జాతుచిత్."

దోషములను, హేతుభేదములను, స్థానవిశేషములను, బాగుగా తెలిసికొని చికిత్సకు గడంగవలెను. దూష్యము, దేశము, బలము, కాలము, అనలము, ప్రకృతి, వయస్సు, సత్వము, సాత్మ్యము, ఆహారము - వీనిని పైజెప్పిన దూష్యములయొక్క అవస్థావిశేషములను గుర్తెరిగి వైద్యుఁడు చికిత్సకు గడంగవలయును.

ఈ పైపద్ధతిప్రకారము వైద్యుఁడు, సక్రమముగ నెట్లు రోగనిర్ధారణ చేయవలయునో, జయపురాధ ఆయుర్వేదపండితులగు శ్రీ స్వామి లక్ష్మీరామస్వామి అచార్యగారు, వారి వాఙ్మూలమున నిట్లు చెప్పియున్నారు.

"దూష్యములు దోషములకు తరువాత కారణములుగా చెప్పఁడుచున్నవి—(Secondary Causes) దూష్యములయొక్క నానావిధ అవస్థాభేదములను తెలిసికొనుటకు మార్గములు మనశాస్త్రమున విపులముగ గలవు. రోగమునకు దూష్యమునకుగల సంబంధము మనము బాగుగా తెలిసికొన్నచో, రోగముయొక్క సాధ్యాసాధ్యములు మనకు సులభముగా తెలియును. కొన్నిదూష్యములు వాతగుణాధికతను జూపును. కొన్ని పిత్తగుణాధికతను జూపును. మరికొన్ని శ్లేష్మగుణాధికతను జూపును. దోషదూష్యముల గుణములు రెండును, ఒకటేయైనచో రోగ మసాధ్యమగును. సాధ్యరోగలక్షణము లిట్లు చెప్పబడినవి:

1. దోషదూష్యములగుణము లొకటిగా నుండకూడదు.

2. ప్రకృతి, దోషము, యీరెంటిగుణములు ఒకటిగానుండ కూడదు.

ఈలాగుననే మిగిలినవానికిగూడ "వృద్ధిస్సమానైస్సర్వేషామ్" అనువిధియిక్కడకూడ నన్వయింపకోవలయును. కనుక సాధ్యాసాధ్య వివక్షాజ్ఞానమునకు దూష్యములయొక్క పరీక్షాజ్ఞాన మావశ్యకము.

ఇకను దేశమునుగూర్చి విచారింతము. మనశాస్త్రమున దేశము రెండువిధములుగ విభజింపబడియున్నది: భూమిదేశము, ఆతురదేశము. భూమిదేశముయొక్క పరీక్షోపయోగము లిట్లు చెప్పబడియున్నవి:—

మనము రోగియొక్క జన్మదేశమేదియో, ఈరోగము ఏదేశమున గలిగినదో కనుగొనినచో, అక్కడ ఇటువంటి రోగములు కలవేమో పరీక్షించి అక్కడి జనులు భుజించు ఆహారాదులచేతను, జీవనపరిస్థితులచేతను, ఆచారములచేతను బలాబలములచేతను, మనోవ్యాపారములచేతను ఆప్రదేశమున ఏదోషాధిక్యముకలదో తెలిసికొని శీతోష్ణకాలమానములచే ఆప్రదేశమునందు నేయేరోగములు మామూలుగా వచ్చు అలవాటు కలదో తెలిసికొనుటకు వీలుగనుగి చికిత్సాసౌలభ్యము విశేషముగా గలుగును.

ఆతురదేశము అనగా రోగిశరీర మొకదేశముక్రింద పరిగణింపబడినాది. పరీక్షాకర్మ, చికిత్సాకర్మ వానిశరీరముమీద మనము చేయుచున్నాముగాన రోగిశరీరముమీద మనముచేయు పరీక్షచే రోగముయొక్క యథార్థజ్ఞానము మనకు ఏర్పడును. దోషముయొక్క తరతమావ్యవస్థలు తెలిసికొన నవకాశము గలుగును. ఈక్రిందివిషయములు ఆతురదేశమున పరీక్షింపవలసినవి:—ప్రకృతి, వికృతి, సారము, సంహననము, ప్రమాణము, సాత్మ్యము, సత్వము, ఆహారశక్తి, వ్యాయామశక్తి, వయస్సు ఇత్యాదులు—

1. ప్రకృతి—యనగా రోగియొక్క ప్రకృతి. సప్తప్రకృతులలో నేప్రకృతియగునని పరీక్ష.

2. వికృతి—యనగా దోషదుష్టియొక్క వికారము.

3. సారము—(Natural power of resistance) అనగా, రోగికి స్వతహాగానే యుండు ఒకవిధమగు రక్షణశక్తి.

4. సంహననము—(Natural build) శరీరముయొక్క సహజవృద్ధి.

5. ప్రమాణము—(Measurements) శరీరావయవపరిమాణములు.

6. సాత్మ్యము—రోగికిగల అలవాట్లు.

7. సత్త్వము—మనోదార్ఢ్యాదులు.

8. ఆహారశక్తి—జీర్ణశక్తి మొదలైనవి.

9. వ్యాయామశక్తి—శరీరాయాసకరమగు పనులుచేయుటయందు శక్తి.

10. వయస్సు—జీవితపరిమాణమునందుగల ఏండ్లు.

ప్రకృతి—అనేకకారణములబట్టి యనేకవిధములుగ మారుచుండును. జాతి, కులము, దేశము, కాలము, ప్రత్యాత్మనియతమని ఆరువిధములుగ విభజింపవచ్చును. ప్రత్యాత్మనియతమనగా నొక్కొక్క వ్యక్తికి ప్రత్యేకముగ దైవదత్తములగు వెవ్వేరుగుణములుండుట—ఈ ప్రత్యాత్మనియతమనునది దోషములయొక్క తరతమావ్యవస్థనుబట్టి ఏడువిధములుగను, మనస్సంబంధములగు సత్త్వాదిగుణములచే పదునైదువిధములుగను విభజింపబడినది. దోషాత్మకమగు దేహప్రకృతులకును నీ క్రిందిని నాల్గును కారణము లగుచుండును.

1. తలిదండ్రులయొక్క శుక్రశోణితములు.

2. గర్భాశయమున పిండవృద్ధియగుకాలము.

3. తల్లియొక్క ఆహారవిహారములు.

4. మహాభూతములు.

ఏదైననొకరోగమును చికిత్సించుటకుపూర్వము ఈక్రిందివిషయములను బాగుగ విమర్శింపవలయునని కాన్పూరునందలి ప్రసిద్ధవైద్యపుంగవుడగు డాక్టరు ప్రసాదలాల్‌ఝా యనువారు తమ వ్రాతమూలకమగు వాఙ్మూలమునందు సవిస్తరముగ వివరించియున్నారు. అందలి ముఖ్యవిషయములను మాత్రము సంగ్రహించి వివరించెదను:—

1. రోగియొక్క అవస్థాభేదమునుబట్టి చికిత్సాక్రమమునందు మార్పులు చేయుచుండవలయును. కర్మమునుబట్టిగూడ రోగమునందు అవాంతరభేదములు గలుగుచుండును.

2. రోగముయొక్క అవస్థాభేదమునుబట్టి ఏరోగమునందెట్లు చికిత్సింపవలయునో తెలిసికొని, చికిత్సాక్రమమును గడింగవలయునే కాని అట్టివిచక్షణజ్ఞానము లేక ఒకదానికొకటి చేయరాదు. ప్రతికర్మయొక్క గుణవిశేషములను (అనుకూల వ్యతిరేకగుణములను) వైద్యుడు గుర్తెరిగి యుండవలయును.

3. రోగమునకు సరియగు చికిత్సచేసినచో వెంటనే దానిఫలితము తెలియకపోయినను కొన్ని సుగుణములయినను స్పష్టముగ దెలియును. అట్టికర్మయొక్క గుణవిశేషములను వైద్యుడు బాగుగ జ్ఞాపకముంచుకోవలయును; సమ్యగ్యోగమును గుర్తెరుంగవలయును.

4. చికిత్సాక్రమమునందు హీనయోగ మిథ్యాయోగ అతియోగములు గలుగకుండ సమ్యగ్యోగము గలుగునట్లు మాచుకొనుచుండవలయును. ఇతరరోగములు, వానియందుపద్రవములు ఒకొప్పుడు చికిత్సాక్రమమునందలి లోపములచేగూడ గలుగుచుండును. అట్టి లక్షణములుగూడ వైద్యుడు రోగులయందు బాగుగ గుర్తింపవచ్చును.

5. రోగులను వారి హితాహితములను గుర్తెరుంగునట్లు చేసి, ఉపాస్యములును, అనుపాస్యములును అగు కర్మలను తెలియజెప్పి జాగ్రత్తగా జూచుచుండవలయును. సూతీప్రవేశాదులందు మిక్కిలి జాగ్రత్తతో ప్రవర్తింపవలయును.

6. వ్యాధినిదానమునకు ముందు నాయారోగములకు దగిన యౌషధమునకయి యీక్రింది ముఖ్యాంశములను ప్రతిరోగియందును ప్రయోగము గమనింపవలయును:

(1) ఆయుఃపరీక్ష—దీనివలన రోగముయొక్క సాధ్యాసాధ్యములు తెలియవచ్చును.

(2) వ్యాధిపరీక్ష—సరియగునిదానము(రోగపరిజ్ఞానము)ను జేయవచ్చును.

ఆయుఃపరీక్షయనగా రోగి యిదివరకు ఆరోగ్యస్థితియందున్నప్పుడు, రోగము కలిగినతరువాతను అతనిఅవయవములయందు గలిగినమార్పులను, తదితరఅవయవములతోడి భేదమును, అతనిననుసరించియున్న పరిస్థితులను, దోషబలాబలములను కనుగొని, రోగియొక్క ఆయుష్యమును అనగా రోగముయొక్క సాధ్యాసాధ్యములను తెలియవచ్చును. ఆయుఃపరీక్షయన సంగ్రహముగ జెప్పినచో రోగారోగ్యములయొక్క భేదమును ప్రత్యేకవ్యక్తులయందు వేరువేరుగ తెలిసికొనుటయని చెప్పవచ్చును.

వ్యాధిపరీక్షయనగా వైద్యుడు రోగియొక్క రోగము ఒకరోగమునకే, అనేకమందిరోగులకు, అనేకరోగములందు గలుగు లక్షణములను బట్టి వీరందరియందును ఒకమాదిరిలక్షణములే కలుగుచున్నవా, లేక, వేర్వేరులక్షణములు గలుగుచున్నవా యని కనుగొని, అలాగే సమయానుబట్టి రోగవినిశ్చయముజేసి, దానిని సప్రమాణములను, రోగనిర్ణయమును జేయుట; సంగ్రహముగ జెప్పినచో దోషములయొక్క తారతమ్యావస్థలను, తీవ్రతను కనిపెట్టుటయని చెప్పవచ్చును—"

ఆయుర్వేదచికిత్సాప్రణాళిక కొన్నివిషయవిశేషములు గలిగి, శాస్త్రీయములగు పద్ధతులచే నొప్పుచున్నది. కనుకనే డాక్టరు క్లార్కుదొరగారు అంతగా పొగడినారు. ఆయుర్వేదచికిత్సాప్రణాళిక తదితరములగు ఏవైద్యప్రణాళికలతో బోల్చిచూచినను తీసిపోదనియే నావ్యక్తాభిప్రాయము. పైవిషయములను ఇంకను దృఢపరుచుటకు శ్రీగణనాథసేనుగారి వాక్యములు—

"ఆయుర్వేదపద్ధతుల ప్రకారము చికిత్సాచరణమనగా, త్రిదోషముల నెరిగి, వ్యాధినిదానముచేసి, ధాతువైషమ్యమునకు చికిత్సింపవలయునా, లేక వ్యాధిలక్షణములకు చికిత్సింపవలయునా యనువిషయమును దెలిసికొని, సాధ్యాసాధ్యకృచ్ఛ్రసాధ్యాదుల నెరుంగుట యునగునవచ్చును. అసాధ్యరోగచికిత్సాచరణమునకు సాహసించి ఆయుర్వేదవైద్యులు పూనుకొనగాదు. మూలముగ నాయుర్వేదచికిత్సాప్రణాళికయందియు శోధనమనియు, శమనమనియు రెండువిధములుగ విభజింపవచ్చును. ప్రతివ్యాధియందును ముందుగ నాము, నిరామవిచారణచేయగవలెంగి, సామమయినచో రోగికి ఉపవాసయూపనయిన లంఘనాదులచేత చికిత్సచేయవలయును. ఇట్టిచికిత్సాచరణమునకు "శోధనచికిత్స" యనియు, "సంశోధనచికిత్స" యనియు నామములు. రోగము నిరామముగనుండినచో ప్రత్యేకముగ రోగమునకే చికిత్సింపవలయును. అట్టిచికిత్సాచరణమునకు "సంశమన" చికిత్సయని నామము. శోధన శమన రూపములగు నీరెండుచికిత్సలును దోషములయొక్క వ్యత్యాసమును సరిపరచుటకే చేయబడును. ఆయుర్వేదముయొక్క పరమోద్దేశముగూడ దోషసామ్యమును గలిగించుటయే; ఈసంపత్యమున సంశోధనచికిత్సాంతర్భూతములగు "పంచకర్మము"లను గూర్చి వివరింపవలసియున్నది.

1. వమనము:—ఆమాశయదోషములను వెడలగొట్టుటకుగాను వాంతులు గలుగజేయుట.

2. విరేచనము:—పక్వాశయమును, ఆంత్రములను సుప్రసరించి అక్కడదోషములను వెడలగొట్టుటకుగాను విరేచనముల గలుగజేయుట. అనేకవిధములగు రోగములకు అనుకూలములగు అనేకవిరేచనౌషధములు గలవు.

3. శిరోవిరేచనము:—మెడకు పైభాగమున గలుగు రోగములందు నస్యరూపమున నౌషధముల నుపయోగించి, తద్ద్వారా మలస్రంసనాదుల గలిగించుట.

4. ఆస్థాపన, 5. అనువాసన, ఈరెండును వస్తికర్మలనబడును. అనగా గుదమార్గమున వస్తిమూలకముగ లోనికిచ్చు నౌషధములు.

ఈవస్తికర్మయందుగల విశేషములు, క్రియావైశిష్ట్యములు అన్నియు పాశ్చాత్యవైద్యులకు సరిగ తెలియవు. వారిపద్ధతియందీకర్మను బహువిధముగనే ఆసరించెదరు; విశేషములు లేవు. వివరించెదను :

1. నిరూహవస్తి:—కషాయాదులచేత నాంత్రముల శోధనము చేయుట.

2. అనువాసనవస్తి:—దీనినే స్నేహవస్తి యని మరియొకపేరు. అధోభాగమునందు వాతమును శమింపజేసి ఆంత్రములను సుస్నిగ్ధపరచుటకు తైలాదుల మిళితమైన కషాయాదులచేత చేయబడు వస్తికర్మ.

3. పిచ్ఛావస్తి; 4. బృంహణవస్తి; 5. భేషజవస్తి, అనుచేగిట్టి వస్తికర్మలచే పోగొట్టబడు రోగము లనేకములు గలవు. వీనియందుపయోగించెడి ద్రవ్యములు అనేకములు చెప్పబడినవి. కొన్నిరోగములందు వస్తికర్మయొక్క ప్రాధాన్యమి ట్రిందిశ్లోకములవలన తెలియగలదు.

వస్తిం చికిత్సార్ధ మితిబ్రువంతి, సర్వాంచికిత్సా మపి వస్తిమేకే.

"వస్తికర్మ చికిత్సయొక్క సగభాగముగను, లేకచికిత్సయంతయు వస్తికర్మతోడనే యున్నదనియు కొందరువైద్యులయభిప్రాయము."

ఆయుర్వేదమును సవిమర్శకముగ పఠింపకయే, ముందుగా తమ యభిప్రాయమును తొందరపాటుతో చెప్పువారు ఇట్టి చికిత్సాపద్ధతులనన్నిటిని పరికించినచో ఆశ్చర్యమునొందెదరు. ఇట్టి విషయముల నన్నిటిని పరికించినచో అశాస్త్రీయమని కాని, నిరాధారమని కాని చెప్ప సాహసింపరు. ఉభయవైద్యములందును ప్రవీణులగు కొందరు ప్రసిద్ధవైద్యులవల్లనే ఆయుర్వేదము కొన్ని విషయములలో పాశ్చాత్యవైద్యమునకంటె విశేషగుణకారియనియు, శాస్త్రీయమనియు జెప్పవారిని జూచితిని. ఒకరోగముయొక్క నిదానమునే కాక రోగియొక్క శరీరతత్త్వమునుగూడ గమనించునట్లు చేయునది ఆయుర్వేదవైద్యశాస్త్రము తప్ప మరొకటిలేదు. ఇట్టివిశేషమును అనేకులు పాశ్చాత్యవైద్యులు, సరిగ గ్రహింపలేకపోయిరి. పాశ్చాత్యులవల్ల గ్రహింపబడకపోయినను పాశ్చాత్యవైద్యపుంగవులగు మహామహోపాధ్యాయ గణనాథసేన్, యామినీభూషణరాయిగార్ల యనుభవమున పాశ్చాత్యులకంటె తమకు విజయము గలుగుటకు కారణము ఆయుర్వేదపద్ధతుల ప్రకారము చికిత్సచేయుటచేతనేయని వారివల్లనే వింటిని. గణనాథసేనుగారు నాతో వారియనుభవమున "క్వయినా" యొక్క ఉపయోగమునుగూర్చి యిట్లు చెప్పిరి:—"మలేరియాకు" క్వయినామందుఅయినను, రోగియొక్క ప్రకృత్యాదులను గుర్తెరిగి వాడవలయునని నాయభిప్రాయము. ఇట్లు ఎరుగక వాడినచో గుణము కలుగకపోగా కొన్ని ఉపద్రవములుగూడ గలుగుచున్నవి. అట్టియెడ క్వయినాతో డ కుదర్చలేని "మలేరియా" జ్వరమును ఆయుర్వేదవైద్యుడు, చిరయౌషధములచే వెంటనే కుదుర్చుచున్నాడు. గాని చికిత్సాచరణమందు రోగనిదానమే కాక, రోగియొక్కప్రకృతి, సత్త్వము, సాత్మ్యము ఇత్యాదులు గూడ తెలిసికొనుట అత్యావశ్యకము. రోగియొక్క ప్రకృతి, సత్త్వ సాత్మ్యములను తెలుసుకొనలేక రోగనిదానము తెలుసుకొని చికిత్సించినను రోగము కుదుర్చుట కష్టమగు చుండును; నిదానముతోపాటు ప్రకృత్యాదులగూడ తెలుసుకొనుట చికిత్సావిధానమందు గొప్పలాభకరము. ఆయుర్వేదవైద్యులతోపాటు, ఆంగ్లవైద్యులు చికిత్సాచరణమునందు విజయము చేకూరకపోవుట కిదియొక ముఖ్యకారణమని తెలిసికొనవలయును. ఆంగ్లవైద్యులు రోగియొక్క ప్రకృతి, సత్త్వాదులను తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నింపరు. వారికి కేవల రోగనిదానమే ప్రధానము. ఆయుర్వేదవైద్యులట్లుగాక నిదానముతోపాటు ప్రకృతి, సత్త్వాదులను తెలిసికొనుట ముఖ్యముగా పరిగణించెదరు,

కొన్ని ఔషధములు సేవించుటవలన, రోగనివారణ మయినను కాకపోయినను నూతనముగ మరికొన్ని రోగములు లోకస్థు ఉద్భవింప వచ్చును. అట్టిగుణములు గలిగినదానినిగూడ నేరొకరోగముక్రింద పరిగ ణించి ఆంగ్లవైద్యులు Idiocyncracy అని పేరిడిరి.

ఇట్టి గుణములకలిగించు ఔషధములు కొన్ని ఆంగ్లవైద్య మున గలవు; క్వయినా, బ్రోమైడు, అయొడైడ్ మొదలయినవి. క్వయినాపుచ్చుకొనుటవల్ల గలుగు దుర్గుణములు ఆంగ్లవైద్యులకు మొదట తెలియవని చెప్పిన యాశ్చర్యముకాదు. ఆయుర్వేదవైద్యమున ద్రవ్యములయొక్క రసవీర్యవిపాకాదులను బట్టి ఫలానిప్రకృతిగలరోగికి ఫలానిద్రవ్యము సరిపడుననుపద్ధతి ననుసరించి ఔషధద్రవ్యము లన్నియు నుపయోగింపబడుచున్నవి. రోగియొక్క ప్రకృతియు, ద్రవ్యముయొక్క రస వీర్యాదులును ఒకటికొకటి సరిపడినవి యైనచో మాత్రాధిక్యముగానిచ్చినను దుర్గుణములు కలుగనేరవు. ఆంగ్ల వైద్యమున యిట్టిరసవీర్యవిభాగముల ప్రకారము ద్రవ్యములయొక్క గుణాగుణములను నిరూపింపక, కేవల మనుభవమున "క్వయినా" చలి జ్వరముల బోగొట్టుచున్నదిగాన దానికిదే "స్పెసిఫిక్" అను మూఢ నమ్మకముతో గుడ్డితనముగా వాడుచున్నారు గాన దానిసేవనమువలన కలిగే దుర్గుణములు కలుగుచునే యున్నవి. వాటికి తరువాత వేరు చికిత్స యవసరమయిన చేసికొనుచునే యున్నారు. నూనైద్యశాస్త్ర ము (Scientific) శాస్త్రీయము అనువారిసంగతి యిట్లున్నది."

శ్రీగణనాథసేనుగారు తాము నాడీస్పందనమునుబట్టి, రోగిశరీర ప్రకృతిని, ప్రత్యక్షనిదర్శనపూర్వకముగ జూప ప్రయత్నించుచున్నా రని వినుట కెంతయు సంతసమగుచున్నది. ఇట్టి పరిశోధనాత్మకము లగు కార్యములకు ఆయుర్వేదజ్ఞులు గడంగుట యెంతయు శుభప్రదము. ఇట్టి కార్యములయొక్క ఫలసిద్ధినిబడసినచో అచిరకాలములోనే ఆయు ర్వేదము తన తొల్లిటియౌన్నత్యమును బడయగలదు. బుద్ధిమంతులు, విశాలహృదయులు, నగు కొందరు ఆంగ్లవైద్యులుగూడ ప్రస్తుతపరిశో ధనముల ననుసరించి, ఇట్టిపనులయందు శ్రద్ధవహించినచో ఆయుర్వేద మునందు గల కొన్నియపూర్వవిషయములు ప్రత్యక్షముగగూడ నున్న ము జూడగలభాగ్యమబ్బునని యాశించుచున్నాను.

మన ఆయుర్వేదశాస్త్రముయొక్క నిదానక్రమము సులభముగను, శాస్త్రీయముగను ఉండి, సామాన్యవైద్యులుగూడ ననుసరింపదగియున్నది. కొన్నిచోట్ల ఆంగ్లవైద్యధురీణులు అసాధ్యమనినవదలిన రోగ ములనుగూడ, మనవైద్యులు కుదుర్చుచుండుట జూచుచున్నాము. ఆయుర్వేదవైద్యశాస్త్రముయొక్క చికిత్సాపద్ధతులన్నియు శాస్త్రీయ ముగను, సవిమర్శకముగను, విశేషముగ చిక్కులుతీర్చి దిద్దినట్లు, సామాన్యులుగూడ ననుసరింపదగినవనుటకు సందేహము లేదు. ఒక ఉదా హరణము చూపెదను:—

ఆయుర్వేదమునందు స్నేహకర్మ స్నేహరూక్షభేదములచే రెండువిధములు, ఈరెండువిధములగు కర్మలు నేయేవ్యాధులయం దెట్లు ఉపయోగింపవలయునో శాస్త్రమునందు చక్కగవివరింపబడియున్నది. ఈవిషయజ్ఞానము ఆయుర్వేదజ్ఞులకు బాగుగ దెలిసియుండును. ఒక దాని కింకొకటి యుపయోగింపరు. ఆంగ్లవైద్యులన్ననో, ఇట్టి స్నేహ, రూక్షభేదములు తెలిసియున్నను, ఏరోగమునందేది ఉపయోగింప వలసినదియు తెలియక తారుమారుసేయుచుందురు. నాప్రియమిత్రుడొక ఒక ఆంగ్లవైద్యుడు ఒకానొక "మహారాజునకు" వాతరోగమును చికిత్సించు చుండెను, దానియందు స్నేహకర్మ యావశ్యకమని తెలిసినను, యిట్టి దావశ్యకమని నిర్ణయింపజాలక, కొంతకాలము చికిత్స నొనరించి కుదుర్చ విజయముబడయజాలక "ఎలెక్ట్రిక్ ట్రీటుమెంటును" చేసిరి. వారిదేహ మయినవాట్లు పడిరి. మహారాజుగారి స్థితి నానాటికి తీసికట్టు అనుచుండెను—మరల నావద్దకు రాబడెను. చికిత్స నారంభించితిని. స్వల్ప, తైలాదులతోగూడిన, స్నిగ్ధస్నేహములను సేయుటను తెలిసికొని ఆయుర్వేదమునందు ఏమాత్రము విశ్వాసములేని మహారాజుగారిని, నమ్మించి, వ్యాధి కుదిర్చి, వారిచేతనే ఆయుర్వేదచికిత్సాపద్ధతి మహో త్తరమయినదని యొప్పించితిని. నేను చదివిన పాశ్చాత్యవైద్యశాస్త్రజ్ఞా నమెందులకు నా కీసంవత్సరమున అక్కరకురాకపోయెను. మహ ర్షి పుంగవులయొక్క విజ్ఞానసర్వస్వములవలన ప్రయోజనము, ఆయుర్వేదము యొక్క గొప్ప నాకప్పుడు తెలిసినప్పటి. మహారాజుగారు సంపూర్ణారోగ్యమునొంది యథాస్థితిని వారికార్యములు ప్రస్తుతించు చుండిరి. ఇట్టిసంగతి యిందు వ్రాసినను వ్రాయనక్కరలేదు. అయినను ఒక్కసంగతిమాత్రము చెప్పకతప్పదు.

పాశ్చాత్యవైద్యశాస్త్రమునందు, ఎక్కువ తీవ్రమగు జ్వరము నందు వల్లనగు బాధ మంచుగడ్డ (Ice) నుపయోగించెదరని యెల్ల రెరింగినవిషయమే; ఇట్టిచికిత్సాపద్ధతి ప్రతిజ్వరమునందును సేయుట, ఆయుర్వేదచికిత్సాపద్ధతిప్రకారము కడు అవివేకమనవచ్చును! సన్ని ప్రధానజ్వరములందు ఇట్టిచికిత్సలు చేయరాదు. ... శ్లేష్మ ... ఇట్టి వినాశమునకు నాంది! అన్నిజ్వరములను ... ... వారు, ఇట్టిమంచుగడ్డచే చికిత్సించుట ఎంతయు ప్రమాదకరము!!

వైద్యసోదరులారా! మీ రేజాతికి జెందినవారలైన, ఏ శాఖలవారలై యినను సరే, ఏవైద్యమును నవలంబించుచున్నను సరే, ... శాస్త్ర మును గోరి, ఒకసారి త్రిదోషమను ... ... ప్రయత్నింపుడు. దీనిని తెలిసికొనుటచే వ్యాధులను శాస్త్రీయ ముగను, ... , ... చికిత్సించుటకును, సులభముగ రోగవినిశ్చయము చేయుటకును ఉపయోగపడును. ... వైద్యశాస్త్ర ములు మీకిట్టి సంపూర్ణజ్ఞానము నీయజాలవు. ఈ త్రిదోషపద్ధతి ఖ్యా ... మహోన్నతవిజ్ఞానమునకు ... ఈపద్ధతిననుసరింపని వైద్యము నిరుపయోగము. దీనిని దెలిసికొనని వైద్యులు యమదూతలు!

మరియు నీసందర్భమున ముఖ్యముగా జెప్పవలసిన మరొక విష యముగూడ కలదు. మహర్షులేర్పరచిన త్రిదోషసిద్ధాంతము సార్వ

కాలికముగా, సార్వత్రికముగా, మార్పునక్కఱ లేకుండ, సర్వసంపూర్ణముగ విలక్షణముతో నేర్పరుపబడినది; వైద్యులకు జ్యోతివలె మార్గదర్శకమగునది. ఈవైద్యపద్ధతియందు జేరని క్రొత్తవ్యాధులుగాని, వారివి యిందుదాహరింపబడనివిగాని లేవు. సిద్ధాంతముయొక్క పునాదు లంతటి గట్టిపట్టుదలతో నేర్పరుపబడినవి. ఇప్పుడు దినదినాభివృద్ధియగుచున్నవని చెప్పబడుచున్న అల్లోపతి, హోమియోపతి, ఆస్టియోపతి, పాస్ట్యూర్, వాక్సీన్ థెరపీ, సైకో థెరపీ, మొదలగు వైద్యపద్ధతులయొక్క సిద్ధాంతములు, నిష్పక్షపాతబుద్ధితో విమర్శించినయెడల, దీని కనుగుణముగనయి దీనిచేరికను గోరుచున్నదే కాని, వేరు కాదు. పై వైద్యపద్ధతులయొక్క సిద్ధాంతములు చాలవరకు ఆయుర్వేదమునకు సమన్వయపరచి, వాటియొక్క అసంపూర్ణతను, ఆయుర్వేదముయొక్క సంపూర్ణతను నిరూపించెదను.

ఆయుర్వేదమున:—1. హేతువిపరీతము:వ్యాధియొక్క సరియగు కారణమును గనిపెట్టి, ఆకారణమునకు విరుద్ధగుణమును గల్గిన యౌషధమునుపయోగించి చికిత్సించుట హేతువిపరీతచికిత్స యనబడును. శైత్యకారణముచేగలుగు వ్యాధికి విపరీతగుణముగల ఉష్ణచికిత్స హేతువిపరీతచికిత్స యనబడును. ఈహేతువు బాహ్యాభ్యంతరభేదములచే రెండువిధములు.

2. వ్యాధివిపరీతము:—వ్యాధియొక్క స్వభావము, లక్షణములు మొదలగువాట్లను నిర్ణయించి దానికి విరుద్ధగుణము నిచ్చు నౌషధముల ప్రయోగించుట వ్యాధివిపరీతచికిత్స యనబడును. అతిసారమునందు చిరుబొద్ది, విషమునకు సరిసెన యిచ్చుట వ్యాధివిపరీతచికిత్స.

3. హేతువ్యాధివిపరీతము:—వ్యాధిహేతువునకు, వ్యాధికి గూడ విరుద్ధములగు గుణముల గల్గిన చికిత్స హేతువ్యాధివిపరీతచికిత్స యనబడును. వాతజనితమగు శోఫరోగమునందు దశమూలముల ప్రయోగము హేతువ్యాధివిపరీతచికిత్స యగును.

4. హేతువిపర్థకారి:— వ్యాధిహేతువునకు అనురూపమగు చికిత్స. అనగా, పిత్తప్రధానమైన వ్రణమునకు ఉష్ణవీర్యచికిత్సలు హేతువిపరీతార్థకారి చికిత్సయగును.

5. వ్యాధివిపర్థకారి:—వ్యాధికనురూపగుణము గల ఔషధములచే చికిత్స. అనగా, వాంతులగునపుడు ఇంకను వాంతులను గలుగజేయు మదనఫలముయొక్క ప్రయోగము వ్యాధివిపరీతార్థకారిచికిత్స యనబడును.

6. హేతువ్యాధివిపర్థకారి:—వ్యాధిహేతువునకు,వ్యాధికిగూడ అనురూపమగు నౌషధములయొక్క ఉపయోగము హేతువ్యాధివిపరీతార్థకారిచికిత్స యనబడును. అనగా, విషమునకు విషముయొక్క ప్రయోగము ఈచికిత్సక్రింద పరిగణింపబడును.

ఈపైజెప్పబడినశ్లోకార్థ అన్నమును విహారమును దేశకాలాదులను గూడ విపరీతార్థములచే నెరుంగునది.

ఈపైన గనుపరచినయారువిభాగములను చక్కగ విమర్శించి చూచినయెడల హేతువిపర్థకారి, వ్యాధివిపర్థకారి, హేతువ్యాధివిపర్థకారి అను నీమూడువిభాగములు (పైన గనుపరచినవాటిలో 4,5,6 విభాగములు) హోమియోపతీసిద్ధాంతముల కవిరోధము లయియున్నవనియు, హేతువిపరీతము,వ్యాధివిపరీతము, హేతువ్యాధివిపరీతము అను నీమూడు విభాగములు (పైవాటిలో 1, 2, 3) ఇప్పటి అల్లోపతీసిద్ధాంతమున కనురూపముగనున్నవనియు విశదమగుచున్నది. మరియు పైవాటిలో 4, 5 విభాగములను హేతువిపర్థకారి, వ్యాధివిపర్థకారి అను నీరెండునూ, ఇప్పుడు అమలులోనున్న (Vaccine Therapy)కి సరిగ సమన్వయమగును.

ఈసంగతులన్నియు నాలోచించిచూచినయెడల మనమహర్షుల శాస్త్రజ్ఞానమునకు మనము దిగ్భ్రమజెందవలసినదేకాని వేరుగాదు.

ఆయుర్వేదజ్ఞుల మతప్రకారము పైజెప్పినవ్యాధి తదర్థకారిచికిత్స వ్యాధిని ఉపశమింపజేసినను, తదర్థకారి గనుక మరొకదోషమును ప్రకోపింపజేయు సామర్థ్యముగలదిగా నెంచి కొంద రీచికిత్సాపద్ధతిని బహిష్కరించిరి. ఈవాదమున కనుగుణముగా మనము ప్రస్తుతము (Vaccine Therapy) వల్ల చికిత్సబొందినవారలకు తద్వ్యాధి ఉపశమించినను, వేరొకవ్యాధిచే పీడింపబడుచుండుట యెఱింగియున్నాము.

ఇక ఆయుర్వేదశాస్త్రమునగల చికిత్సాసౌలభ్యమునుగూర్చి చెప్పవలసివచ్చినపుడు ముఖ్యముగ వివరింపవలసిన విషయ మింకొకటి గలదు; అదిస్వాస్థ్యరక్షణమునుగూర్చినది :

వ్యాధికలిగినపిమ్మట చికిత్సించి, దానిని నివారించుటకంటె, ముందుగనే అట్టివ్యాధులు రాకుండ కాపాడుకొనుట మిగుల శ్రేష్ఠమగుపద్ధతియని అందరెరింగినవిషయమే. అట్టి యీవిషయమును గూర్చి ఆయుర్వేదగ్రంథములు వివరించియున్నవి. ఇదిగాక వ్యాధికి కారణముగలిగి శరీరమున నేదైన దోషప్రకోపము గలిగినవెంటనేకూడ గనుగొని, ఆవ్యాధి రాకుండ జేయునుపాయములుగూడ చక్కగ వివరింపబడియున్నవి. ఏవ్యాధియైనను తనసహజస్వరూపము చూపకముందే హేతువును, పూర్వరూపమును, దోషచయ ప్రకోప ప్రశమములను గనిపెట్టి, ఆవ్యాధిని వ్యాపింపజేయకుండ నిర్మూలనమొనర్చుటకు ఉపాయములు నిరూపింపబడియున్నవి. ఇట్టిసౌలభ్యము ఇతరశాస్త్రములందు లేదనిన అతిశయోక్తి కానేరదు.

కాన్పూరువైద్యవరులగు డాక్టరుప్రసాద్‌లాల్ ఝా, యల్. ఎం. ఎస్ గారు దీనినిగూర్చి యిట్లు చెప్పుచున్నారు:—

“పాశ్చాత్యవైద్యపద్ధతి నవలంబించువైద్యులు దోషములయొక్క ప్రకోపావస్థను ప్రథమమున గుర్తింపజాలరుగదా! తుదకు రోగముయొక్క ప్రథమావస్థనుగూడ గుర్తించుట వారికసాధ్యముగ నుండును. మనకట్టిసౌలభ్యము గలదు. దోషములయొక్క చయ, ప్రకోప, ప్రశమావస్థలభేదముచే కనుగొనునట్లు మనమహర్షులు మార్గమేర్పరచియున్నారు. దోషములయొక్క తరతమావస్థలనెరింగి, అట్టి తారతమ్యమును

గలుగనీయక సమస్థితియందుంచునట్టియే ఆరోగ్యమని ఆయుర్వేదజ్ఞుల యభిప్రాయము. అట్టి ఆరోగ్య మెట్టిదనగా:—

సమదోషస్సమాగ్నిశ్చ సమధాతు మలక్రియః,
ప్రసన్నాత్మేంద్రియమనాః స్వస్థ ఇత్యభిధీయతే.

దోషసామ్యము, అగ్నిసామ్యము, ధాతుసామ్యము, మల వ్యాపారములు నాటిక్రియను సరిగ నిర్వర్తించుచుండుట, మనస్సు, ఇంద్రియములు, ఆత్మ ప్రసన్నమైయుండుట ఇవి స్వస్థలక్షణములు. ఇట్టి ఆరోగ్యము నొందినవాఁడే స్వస్థుఁడు. అనగా సంపూర్ణారోగ్యభాగ్యవంతుఁడు.

ఇట్టి ఆయుర్వేదచికిత్సాపద్ధతియందలి విమర్శించుచో, ఆయుర్వేద చికిత్సాపద్ధతి మిక్కిలి శాస్త్రీయమైనదని, కేవల "శ్రీకారేటుకి మెండ్" వలననే తెలియగలదు.*

కవికుమార!!!

దుర్గుమహంతి సోదరులు

శ్యామలాకాశ విశాలరంగంబున జలదమాలికల స్వేచ్ఛాచారము
మధుమాసపికవధూమంజుగీతంబులఁ బ్రణయరాగముఁ గొల్పు భావసరణి
వికచాంబుజస్రవన్మకరందలహరులఁ బాపాడి ప్రవహించు తీపుఁ జేట
పరిపూర్ణకౌముదీ భరితయామినులందుఁ దళ్కుబెళ్కులనీను తారకాకాంతి
హృదయదర్పణమందు చిహ్నితములగుచు-నీదు లేఖినితోఁ గూడి నిర్గతములు
విహరణము సేయుచుండు నీ విశ్వమందు-నవనవకళాప్రచార, యో కవికుమార!!

సీ. కనులఁ జూడఁగరాని కమనీయసౌధ పర్వతాకాసనాద సద్వస్తుచయము
ఆలకింపఁగరాని యలఘుమోహనమయ సంగీతకాకలీస్వరఝరము
చవిఁ జూడఁగారాని సరసపీయూష తరంగమాధుర్యధారానికరము
అనుభవింపఁగరాని యానందకేళీవిలాససముజ్జ్వల లాలసమ్ముఁ
గలిగి నీసృష్టిభావ సంకలితమగుచుఁ-బ్రతిఫలించును హృదయదర్పణమునందు
సరసుఁ డొక్కండె యెఱుఁగు నాజాడలెల్ల-నవనవకళాప్రచార! యో కవికుమార!

సీ. శూన్యాంతరిక్షంబుఁ జూచుచు నలంతి నిట్టూర్పులఁ బుచ్చెద వొక్కమాఱు
పారావముద్రవహించి మదినేకధాయత్త మొసరించుచుందు వింకొక్కమాఱు
శరపరంపరలవాక్చాతుర్యముంజూపి యుద్ధతి రచియింతు వొక్కమాఱు
ప్రకృతిసౌందర్యముఁ బరికించి తన్మయ మొందుచునుందు వింకొక్కమాఱు
లలితకవితాలతాంగీ విలాస మగ్న-మానసుఁడవయి యున్మత్తమనుజుఁబోలెఁ
గడఁకైదవు రసమయముగాఁ గాలమెల్ల-నవనవకళాప్రచార! యోకవికుమార!!!

---

* ఈవ్యాసము 'ఉస్మాన్ కమిటీ రిపోర్టు'ననుసరించి వ్రాయబడినది.

౧౦. ప్రకీర్ణకము

వ్యాసకర్త

వ్యాసులు

పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

వేదవిభాగమును, పురాణములను, బ్రహ్మసూత్రములను, మహాభారతసంహితను జేసినవాఁడు వేదవ్యాసుఁడనియు, వానికి కృష్ణద్వైపాయన, ద్వైపాయన, బాదరాయణ, పారాశర్య మొదలగు నామములు కలవాఁడనియు సామాన్యముగా నందరును దలఁతురు. కాని వేదవిభాగకర్తలు, పౌరాణికులు, బ్రహ్మసూత్ర స్మృతి కర్తలు, భారత సంహితాకర్తలు వేర్వేరుగా నుండిరని దలఁపరు. విష్ణు, కూర్మ, దేవీ భాగవత, భాగవత పురాణములలో వ్యాసులు పెక్కండ్రు కలరని కలదు. విష్ణు, కూర్మ, దేవీభాగవత పురాణములలో ఇరువదెనమండ్రు వ్యాసు లాయాయుగములలో వేదభాగముఁ జేసిరని గలదు. వేదానుక్రమణికలం జూచినయెడల నేయేవ్యాసుఁ డేయే వేదభాగములకుఁ గర్తయో తెలియనగును. 'వ్యాస' యనునది బిరుదుకాని స్వతస్సిద్ధమగు పేరు కాదు. వ్యాసశబ్దమునకు నీక్రిందివిధమున నిర్వచనము చెప్పఁబడెను:—

[1]"ఏ హేతువుచే వేదములను విస్తరింపఁజేసెనో ఆహేతువుచే వ్యాసుఁడని చెప్పఁబడెను."

ఇరువదెనమండ్రు వ్యాసుల పేరుల నీక్రిందను దేవీభాగవతము ననుసరించి వ్రాయుచు, విష్ణు కూర్మపురాణములలోఁగల భేదముల నుదాహరింపుచు, వేదానుక్రమణికల ననుసరించి వేదములలో వారి కెంతెంత భాగమున్నదియు, వారు చేసిన యితరగ్రంథములను నాకుఁ దెలిసినంతవఱకు వ్రాసె, పిమ్మట కృష్ణద్వైపాయనుని గుఱించి వ్రాసెదను. ఇందుఁ జెప్పఁబడిన "మంత్రద్రష్టలు" కొందఱు దేవతలుగా స్థూలదృష్టికిఁ గాన్పింతురు కాని వారు దేవతలు కారనియు, ఆపేరుగల ఋషులే యనియుఁ దలఁపవలయును.

1. స్వాయంభువు

ఈఁడే వేదములను విభజించినవాఁడు. ఈతనినే "స్వాయంభువుమను" వనికూడ పురాణములు వాక్రుచ్చుచున్నవి. విష్ణుపురాణములో మొదటివ్యాసుఁడు "బ్రహ్మ"యని కలదు. బ్రహ్మపేరుతో "అథర్వవేదములో" నూరు సూక్తములును, కృష్ణయజుర్వేదములో నొకకాండమును గలవు.

2. ప్రజాపతి

ఈఁడు కృష్ణయజుర్వేదములో మొదటికాండమునకు కర్త. సామాథర్వవేదములలోఁ గొన్ని సామములు, సూక్తములుకూడ కలవు. ఈతనిని "కశ్యపప్రజాపతి"[2] యను పేరుతోఁ గొన్ని పురాణములు చెప్పుచున్నవి.

3. ఉశనుఁడు (శుక్రుఁడు)

"ఉశనో" నామముతోఁ గొన్ని సామములు, శుక్రనామముతోఁ గొన్ని యథర్వసూక్తములుం గలవు. శుక్రుని "ఉశనో"నామమున నిఘంటువులఁ గలదు. శుక్రనామముతో నీతిశాస్త్రమును ఉశనోనామముతో నొకస్మృతియు[3] ప్రసిద్ధములై యున్నవి. భార్గవపురాణమను పురాణముకూడ కలదు. శుక్రునకు భార్గవనామముకూడ ప్రసిద్ధము.

4. బృహస్పతి

కృష్ణయజుర్వేదములోని ౫ కాండలకుఁ గర్త. ఋగథర్వవేదములలోఁ గొన్ని సూక్తములును, సామవేదములోఁ గొన్ని సామములు నీతని

1. "వివ్యాస వేదాన్ యస్మాత్స తస్మాద్వ్యాస ఇతిస్మృతః."—ఆదిపర్వము "63 అధ్యా."
2. కశ్యపనామముతోఁ గొన్ని ఋక్కులు సామములు కలవు. అచట "మారీచకాశ్యపుడు" అనుటచే నీతఁడు వేఱని తలఁపవలసియున్నది.
3. ఔశనసస్మృతి.

పేరున గలవు. 1 బృహస్పతిస్మృతి; బృహస్పతి నీతిశాస్త్రములును కలవు.

5. సవిత

"సావిత్రి" నామముతో కొన్ని ఋక్కులు సవిత యను నామము గొన్ని యస్యత్యసూక్తములును కలిపు. సావిత్రి సవిత్రు నామములు సూర్యపరమైయున్నవి. సూర్యునినుండి రోమ హర్షణ యను ఋషియుత్పత్తియని పురాణములు వాక్రొనుచున్నవి. అరుణ నామమున గృత్సయను వేదములో నొక కాండము కలదు.

6. మృత్యువు

"మృత్యు" నామముతో వేదములలోను పురాణములలోను గ్రంథ మేదియును గాన్పింప లేదు కాని కఠోపనిషత్తునందు మృత్యువను నాచార్యునిచే జెప్పబడిన కొంతభాగమున్నది. యమ నామముతోను, యమీ నామముతోను, వైవస్వత నామముతోను ఋక్సామాదివేదములలో సూక్తములు, సామములు కొన్ని కాన్పించుచున్నవి. ఋగ్వేదమునందు యొక్క దశమ మండలములో వైవస్వతయముడనియు, యమఋషి యనియు నిద్దరు మునులయొక్క సూక్తము లున్నవి. సామవేద ప్రథమ సర్వమున "మృత్యుర్వాహాపోహతు"డను నొక ఋషి కలడు. యమి యను నామ వైవస్వతనామముతో నొక స్త్రీ కలదు. ఆమె యమునికి భార్యయో సోదరియో తెలియదు. ఆమె పేరున ఋగ్వేద దశమమండలమున కొన్ని సూక్తములు కలవు. పురాణములలో యమునిసోదరి యమున కలదు. ఆమెయే యమునానది. యముని పేరున స్మృతియొకటి కలదు. 3

7. ఇంద్రుడు

ఇంద్రనామముతో ఋగ్వేదదశమమండలమున కొన్ని సూక్తములు కలవు. వైకుంఠుడను నింద్రుడొకడును; ముష్కములుగల యింద్రుడొకడును ఇరువురు కాన్పించుచున్నారు; (క్రి. పూ. 16) శతాబ్దారంభమున నందితిమ్మనన్న ముక్కుపెద్దదగుటచే ముక్కుతిమ్మన్న యైనటుల; అండములు పెద్దవగుటచే నీతనిని "ముష్కవానింద్రః" అని ఋషులు చెప్పిరి. సూక్తద్రష్టలగు ఇంద్ర యనాది మునులు నిజ సూక్తములలో ఇంద్ర యిత్యాది దేవతలనే నుతించియుండుటచే నట్లు పేరు వచ్చెను. ఇంద్ర నామముతో వేఱుగ్రంథములు కాన్పింపవు.

8. వసిష్ఠుడు

ఋగ్వేదములో సప్తమమండల ఋషి. సామాదివేదములలో కొన్ని సామములును సూక్తములును కలవు. వసిష్ఠధర్మశాస్త్రమొకటి కలదు. వసిష్ఠరామాయణమనియే కలదుగాని అది కాశ్మీరదేశమున కొన్ని శతాబ్దములకు పూర్వమునందున్న "అభినందపండితు"చే జేయబడినది సంక్షేపముగా వినబడుచున్నది.

9. సారస్వతుడు

ఇతని పేరునగల గ్రంథమేదియును బ్రత్యేకముగ నాకు గాన్పింపలేదు. తైత్తిరీయబ్రాహ్మణమున సారస్వతాధ్యాయమునకు మాత్రము కొన్ని కాన్పించుచున్నవి. అవి సౌత్రామణియజ్ఞ సంబంధమైనవి. బ్రాహ్మణములయందున్నట్లు వినాశనదన్యకాలమున నాతని ముఖ్యముగా జెప్పుదురు. సారస్వతాధ్యాయము సారస్వతప్రోక్తము లేదో శోధింపవలసియున్నది.

10. త్రిధాముడు

ఇతని పేరునగల గ్రంథమేదియును గాన్పింపదు. కాని ఋక్సామ వేదములలో కొన్ని సూక్తములు సామములు త్రిత, త్రిశోక, త్రిశిర నామములతోనున్నవి గాన్పించుచున్నవి. అవి యీ త్రిధామునకన్వయించునేమో శోధింపవలెను.

11. త్రివృషుడు

త్రిధామునిగ్రంథములవలెనే యితనిగ్రంథములును మృగ్యములు. మార్కండేయపురాణములో త్రివృషుని స్థానమున వృషభుడు పేర్కొనబడెను. ఆ పేరునగల గ్రంథములును కాన్పింపవుకాని ఋగ్వేదములో ఋషభుడను ఋషియొక్క సూక్తములు కొన్ని కాన్పించుచున్నవి.

---

1. మంత్రఋషులు కాండఋషులునని వేదఋషులు రెండువిధములుగా నుందురు. దీనినిగురించి అరుణముల సంహితలో నిట్లున్నది. "నమ ఋషిభ్యో మంత్రకృద్భ్యో మంత్రపతిభ్యః" అని. పైమంత్రమునకు భాష్యము జేయుచు విద్యారణ్యులు "మంత్రకృద్భ్యః" మంత్రాన్ పశ్యంతీతి మంత్రకృతః, యద్యప్యపౌరుషేయే వేదే కర్తారో న సంతి. తథాపి కల్పాదా వీశ్వరానుగ్రహేణ మంత్రాణాం లాభో మంత్రకృత్త్వముచ్యతే; తల్లాభశ్చ స్మర్యతే. శ్లో. యుగాంతేఽంతర్హితాన్వేదాన్ సేతిహాసాన్ మహర్షయః లేభిరే తపసా పూర్వ మనుజ్ఞాతాః స్వయంభువేతి సంప్రదాయప్రవృత్త్యా, మంత్రాణాం పాలనాన్మంత్రపతయ ఇత్యుచ్యంతే" అని వ్రాసిరి. పైమంత్రభాష్యములయర్థము నాలోచింపగా మంత్రకృత్తులనగా మంత్రఋషులనియు, మంత్రపతులనగా కాండఋషులనియు దాత్పర్యమగుచున్నది. వేద "మపౌరుషేయ" మని భారతీయులలో పెక్కండ్రు తలంతురు. దానిని విద్యారణ్యులు కల్పాద నీశ్వరానుగ్రహముచే మంత్రములబొందినవారిని సమర్థించుట గమనింపవలసి యున్నది. నాతాత్పర్యమున భగవదనుగ్రహమున నలౌకికజ్ఞానము నొంది దానిని ఛందోరూపముగా గానము జేసినవారు మంత్రఋషులు; ఆయాఋషి ప్రోక్తమంత్రములనొకటిగా సమకూర్చి కాపాడినవారు మంత్రపతులు. వారే కాండఋషులు యని. "యమస్మృతి."

12. భరద్వాజుఁడు

ఋగ్వేదములోని షష్ఠమండలమున కధిపతి. సామవేదములో కొన్ని సామములు నారణ్యములోఁ గొన్నిసూక్తములు నీతనివై యున్నవి. మఱియు భరద్వాజశిక్ష, భరద్వాజకల్పము, భరద్వాజసంహిత యను ధర్మశాస్త్రముకూడ కలదు. భరద్వాజుఁడు వ్యాకరణశాస్త్రముఁగూడ జేసెనట. కూర్మపురాణములో భరద్వాజునిస్థానమున "శతతేజుం" డను ఋషి పేర్కొనఁబడెను. కాని శతతేజుని గ్రంథ మేదియుఁ గాన్పింపదు. భరద్వాజునకు శతతేజుఁడను పేరుకలదేమో చూడవలసి యున్నది. భరద్వాజశిక్షపై నాంధ్రుఁడగు "వెలమకన్ని సూరావధాని" భాష్య మొండు కలదు. సూరావధానియెప్పటివాఁడో తెలియదు.

13. అంతరిక్షుఁడు

ఈతనిగ్రంథ మేదియుఁ గాన్పింపదు. కాని "నభఃప్రభేదనుఁడు," "వైరూపుఁడు"నను నామములుగల ఋషిప్రోక్తములగు కొన్ని ఋక్కులు ఋగ్వేదదశమమండలమునఁ గాన్పించుచున్నవి. నభఃప్రభేదన వైరూపశబ్దములు అంతరిక్షశబ్దార్థములుగా ధ్వనియగుచున్నవి. కూర్మపురాణములో నంతరిక్షునిస్థానమున "ధర్ముఁడు" అని కలదు. తాపసుఁడగు "ధర్ముని" సూక్తములు కొన్ని ఋగ్వేదమునఁ గలవు.

14. ధర్ముఁడు

ధర్మునిసూక్తములు ఋగ్వేదమునఁ గొన్నికలవనియు, ఆతఁడు ఋషియనియు పైని వ్రాసియున్నాను. ధర్మునిగ్రంథ మేదియు వేఱు కాన్పింపదు. కూర్మపురాణములో ధర్మునిస్థానమున "వరసుఁడు" చెప్పఁబడెను. వరసునివృత్తాంతము గ్రంథాంతరములనుండునేమో చూడవలసి యున్నది.

15. త్రైయ్యారుణి

"త్రైతసాన్యఆరుణి" ఆరుణి (ఉద్దాలకుఁడు) అను ఋషిప్రోక్తములగు సూక్తములు ఋక్శుక్లయజుర్వేదములలోను సామ శుక్లయజుర్వేదోపనిషత్తులలోను కొన్ని కాన్పించుచున్నవి. కాని "త్రైయ్యారుణి"కృత గ్రంథ మేదియుఁ గాన్పింపదు.

16. ధనంజయుఁడు

గోత్రప్రవరనిబంధనలో విశ్వామిత్రప్రవరాంతర్గత "ధనంజయుఁ"డను నొకఋషి కలఁడు. ఆతఁడు గోత్రప్రవర్తకుఁడనియే కాని యాతనిగ్రంథము మృగ్యమై యున్నది. "ధనంజయ"శబ్దమునకు "అగ్ని" అను నర్థము కలదు. అగ్నిఋషి కృష్ణయజుర్వేదమునం దేడుకాండల కధిపతిగా నున్నాఁడు.

17. మేధాతిథి

ఋక్సామాథర్వ వేదములలోఁ బెక్కుసూక్తములు సామములు మేధాతిథి ద్రష్టములై యున్నవి. కూర్మ విష్ణు పురాణములలో "మేధాతిథి"స్థానమున ఋతంజయుఁడని కలదు. మేధాతిథి యజ్ఞముఁజేయుగా నింద్రుఁ డాయజ్ఞముఁ జెఱుప మృతమేషమునం బ్రవేశించినటులును, మేధాతిథి యింద్రునిఁ జయించినటులును వేదమున నొకగాథ కలదు. "సుబ్రహ్మణ్యాహ్వానం"యను యజ్ఞఋత్విక్కు "మేధాతిథేర్మేష" యని యజ్ఞములలో నింద్రునాహ్వానించుట వైదికులకు విదితమై యున్నది. అందువలన మేధాతిథి "క్రతుంజయ"బిరుదము కలవాఁడై యుండెనేమో? అంగిరసునిపుత్రుఁడగు మేధాతిథి కణ్వపుత్రుఁడగు మేధాతిథి యిరువురు వేదఋషులుకలరు. ఇందే మేధాతిథికి వ్యాసబిరుదముకలదో తెలియదు. కణ్వపుత్రుని సూక్తములు విస్తారముగా ఋగ్వేదమునఁగలవు. కాన కాణ్వుఁడే వ్యాసుఁడని తలఁతును.

18. ఋతుంజయుఁడు

ఈతనిగ్రంథమేదియుఁ గాన్పింపదు. విష్ణుపురాణములో ఋతుంజయునిస్థానమున "సంజయుఁడు" అని చెప్పఁబడెను. సంజయుని గ్రంథములు నాతని చరిత్రమునలెనె మృగ్యములు.

19. అత్రి

ఋగ్వేదములోని పంచమమండలమున కధిపతి. అత్రిస్మృతి యొండుకలదు. విష్ణు కూర్మ పురాణము "అత్రి" స్థానమున భరద్వాజునిఁ జెప్పియున్నది. ఇదివఱకొక భరద్వాజుఁ జెప్పియుండుటచే నత్రియె వ్యాసుఁడై యుండునని ఋగ్వేదములోని యొకమండలమున కధిపతియగుటచే నూహింపవలసియున్నది. ఇద్దరు భరద్వాజులుండి నటులు గాన్పింపదు. అత్రివంశజుల సూక్తములు, సామములు కూడ ఋక్సామవేదములఁ బెక్కు కాన్పించుచున్నవి.

20. గౌతముఁడు

ఋగ్వేదములోఁ, బెక్కు సూక్తములు సామవేదములోఁ గొన్ని సామములు నీతనివైయున్నవి. గౌతమకులజులగు "నోధా"మొదలగు వారును ఋగ్వేదములోఁ బెక్కుసూక్తములకు కర్తలైయున్నారు. సూత్రరూపకమగు ధర్మసూత్రములను శ్లోకరూపకమగు ధర్మశాస్త్రమునను న్యాయదర్శనమునకు నీతఁడు కర్తయైయున్నాఁడు.

21. ఉత్తముఁడు

పురాణములలో నీపేరుకలవాఁడు మూఁడవమనువు. ఉత్తమనాముఁడు కర్తగాగల గ్రంథము లేవియుఁ గాన్పించుట లేదుకాని మనునాముడు కర్తగాగలవి ఋక్సామవేదములలో సూక్తములు సామములు కొన్ని కాన్పించును. స్వాయంభువుమనువునకు బ్రహ్మయని పేరుండుటచే మనువనునపుడు "ఉత్తముఁడ"నియుఁ బ్రహ్మయన స్వాయంభువనియు "అనుక్రమణికలు" జేసినవారి తాత్పర్యమైయుండును. అందువలన నీతఁడు ఋక్సామవేదములలోఁ గొంతవు భాగస్వామి యని తలఁతును. కూర్మపురాణము "వాధ్ర్యశ్వుడు" అనువాని "సత్త

ముని" స్థానమునఁ జెప్పుచున్నది. నాశ్వలాయనుఁడు కర్తగాఁగల గ్రంథమేదియుఁ గాన్పింపదు. కాని వారి శ్రౌతసూత్ర గృహ్యసూత్ర ములుగా ఆశ్వలాయన ప్రమకాండములుఁ గలవు.

22. వేనుఁడు: వాజశ్రవసుఁడు

వేనుఁడను చక్రవర్తి కాఁడీతఁడు. వేనుఁడు వాజశ్రవస, ఆరుణి ఉద్దాలక నామములుండినట్లు పురాణములవలనను, కఠోపనిషత్తువల నను దెలియనగును. వేనుఁడు ఋషిగాఁగల సూక్తములు ఋగ్వేద ములలోఁ జెక్కులున్నవి. ఆరుణి, ఉద్దాలక నామములతో ఛాందోగ్య బృహదారణ్యకోపనిషత్తులలోఁ గొన్ని బ్రాహ్మణములు ఖండములు కాన్పించు చున్నవి. వాజశ్రవస నాముతో నుండిన గ్రంథ మేదియుగా న్పింపదు. వాజశ్రవసుఁడు గొప్పయజ్ఞప్రదాతయనియు సర్వమేధయాగములో సర్వస్వము దానమిచ్చుటయే కాక నచికేతుఁడను కుమారుఁగూడ కుమారు ననుమతి మీఁదనే యాడినమాటఁ దప్పకుండ మృత్యువునకు దానమిచ్చెననియు తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణములవలనను కఠోపనిషత్తువలనను మానిఁ దెలిగించిన "దుగ్గుపల్లి దుగ్గయ్య' మిక్కిలిమల్లికార్జున" కవుల నాచికేతూపాఖ్యా నములవలననుఁ దెలిసికొనఁగలము.

23. సోముఁడు

కృష్ణయజుర్వేదమునఁ దొమ్మిదికాండలకు ఋషి; కొన్ని సామ ములుకూడ కలవు. వ్యాకరణ మొండుకలదు. విష్ణు కూర్మపురాణములు సోమునకుబదులు "సోమశుష్మయనుండెను తృణబిందుఁ" డని చెప్పినవి. సోమశబ్దసామ్యముచే యజుర్వేదానుక్రమణిక చంద్రుఁడని చెప్పినది. అన్నియు నొక్క యర్థముకలవియే.

24. తృణబిందుఁడు (వాల్మీకి)

తృణపాణియను ఋషియొక్క సామములు కొన్ని కలవు. విష్ణు కూర్మ పురాణములు తృణబిందుని స్థానమున వాల్మీకిం జెప్పియున్నవి. వాల్మీకిశబ్దము నడుమవచ్చిన నామమని పౌరాణికులు వాక్రొనెదరు. అందు వలన వాల్మీకియొక్క పూర్వనామము "తృణబిందుఁడ"ని యుండెనో ప్రు. తృణబిందునకుఁ దృణపాణియను పేరుకూడ యుండెననియు, ఋషి వాల్మీకియొక్క పూర్వనామములై యుండెననియుఁ దలఁతును. వాల్మీకి గాయకుఁడు; రామాయణమును వీణపైఁ బాడించెనని రామాయణమునఁ జెప్పియున్నారు. తృణపాణికూడ సామగాయకుఁడేను. వాల్మీకికి తృణ బిందునామము కలదని పురాణములలోఁగలదు. కాన, తృణబిందు, తృణపాణి శబ్దములు వాల్మీకిపరములై యున్నవని నాదృష్టాశ్రయము. వాల్మీకి కృతరామాయణమే లోకములోని ప్రథమకావ్యము. ఇతఁడు లౌకిక కవికులగురువు. ఏకవియు వాల్మీకిని నుతింపకుండఁగ నుండఁడు. వాల్మీకి కృత ప్రాకృతవ్యాకరణ సూత్రములు కలవు. వాల్మీకియొక్క ప్రాకృత సూత్రములపై నాఁగ్రులగు "రామానంద (1) ఎలుకూచిబాలసరస్వతి, అప్పయదీక్షితులు" విపులవ్యాఖ్యానములఁ జేసియున్నారు. అరనిరామా యణముపై సమితివ్యాఖ్యలు కలవు.

25. భార్గవుఁడు

ఋగ్వేదఋషులలో "చ్యవనుఁడు, సుమిత్రుఁడు" యను పేరు వారు భార్గవులు కలరు. అసర్వవేదసూక్తములకొన్ని భార్గవప్రోక్త ములు. ప్రసిద్ధిగల చ్యవనుఁడే యిరువదియైదవ వ్యాసుఁడైయుండెను. "చ్యవనసంహిత" యనుజ్యోతిశ్శాస్త్ర గ్రంథ మొకటి కలదు. భార్గవపురాణకర్తృత్వము శుక్రునికై యున్నది. విష్ణు, కూర్మపురాణములు భార్గవునిస్థానమున "శక్తి" యని చెప్పియున్నవి.

26. శక్తి (పరాశరుఁడు)

శక్తికృత గ్రంథమేదియుఁ గాన్పింపదు. విష్ణు కూర్మ పురాణ ములు శక్తియొక్క స్థానమునఁ "బరాశరు"నిఁ జెప్పియున్నవి. శక్తి పుత్రుఁడు పరాశరుఁడని మనకుఁ దెలిసియున్నది. పరాశరకృతగ్రంథ ములనేకములు కలవు. ఋగ్వేదములో ననేకసూక్తములు పరాశరకృత ములు. పరాశరస్మృతి జగత్ప్రసిద్ధమైయున్నది. పరాశరస్మృతి 12 అధ్యాయములు ముద్రితము. నాకు దొరికిన పరాశరస్మృతి వ్రాతప్రతి 22 అధ్యాయములు కలదై యున్నది. ఇంకను పరాశరసంహిత మొదలగునవి సులైయున్నవి. దీనినింకను శోధింపవలసియున్నది. పరాశరోపపురాణ సూత్రములు, పరాశరజ్యోతిషము ప్రసిద్ధనొందియున్నవి. మఱియుఁ బరాశరుఁడే సమస్తపురాణప్రవక్తయని విష్ణుపురాణములోఁ గలదు. వ్యాసబిరుదమునే సమస్తపురాణకర్తృత్వము కృష్ణద్వైపాయనునికి నూలప్రవృత్తినొసఁగి మకట్టిపెట్టినారు. విష్ణుపురాణములోని సా శమునఁ జెప్పు పరాశరవాక్యములకు సంబంధములు ప్రకాశమైయున్నవి.

మ. వినమైత్రేయ, మదీయ శైశవముఁ బూర్వము నంపలోనగాఁ
జనకుఁ జంపెను రక్కసుండనుచు నుత్పన్నక్రోధాంధుఁడై
యన తేజోనిధి సత్రయాగమును బూనన్ రక్షసుల్ గ్రాఁగఁగన్
వని నా పాతకమే మహాత్ముఁడు వసిష్ఠుఁ డప్పుడు...

క. అనఘ ... నిన్న ప్రసాదమునఁ
... ...

పైకావ్యములోని నాయకుఁడు ... ... కృష్ణద్వైపాయనుఁడే కాదు.

27. జాతుకర్ణ్యుఁడు

ఈతఁడు ఋక్ప్రాతిశాఖ్యస్తుతముచేత శాకల్యునిశిష్యుఁడని తెలియును. శాకల్యుఁడిచ్చిన శాకల్యసంహితను ముఖ్యశిష్యులగాఁ జేసికొని చేదా

(1) రామానందునకుఁ బూర్వనామము చెరుకూరి లక్ష్మణసుధి. ఈతఁడు వాల్మీకిసూత్రములకు 'సుబోధాసాహిత్యప్రకాశిక' యనువ్యాఖ్యానమొనర్చి యున్నాడు. ఎలకూచిబాలసరస్వతి 'పఠ్యాపాఠనపాలినము'ను, అప్పయ్యదీక్షితులు ప్రాకృతమణిదీపమును, వాల్మీకిసూత్రములపై వ్యాఖ్యలగా కలవు.

యస్. ఆర్. దాసుగారు
ఇండియాప్రభుత్వపు లామెంబరు

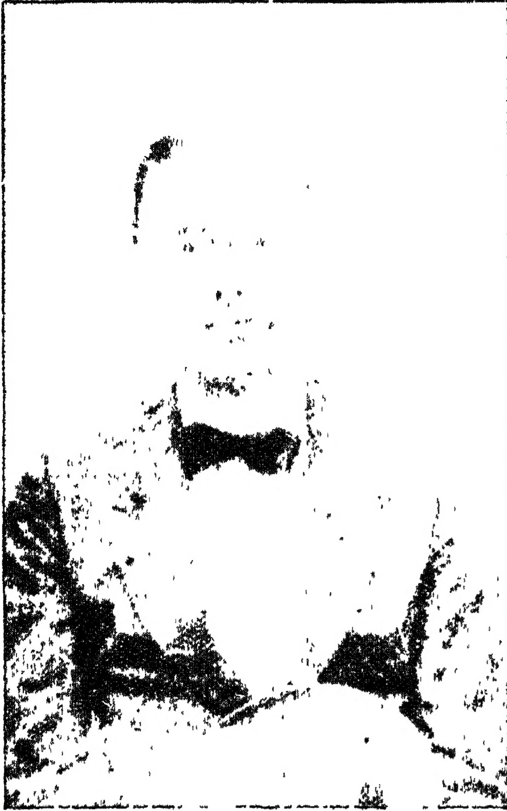
ఖానుబహాదూరు అన్వరు సాహెబ్ బహదరుగారు
[illegible]

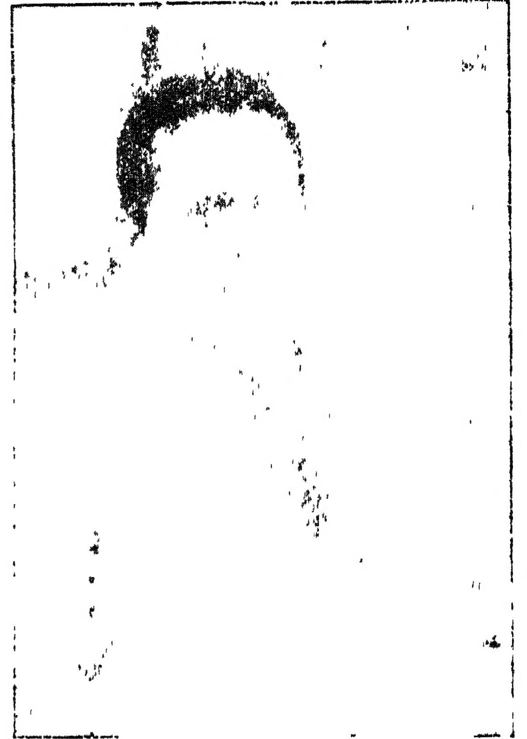
శ్రీ అమినుల్లాగారు, ఆఫ్ఘనురాజు

శ్రీ యదునాథ సర్కారుగారు

హెచ్. సి. పాప్వర్తుగారు

కీ. శే. గోవిందరాయనుగారు

[illegible]

కీ. శే. ఎ. శ్రీరాముగారు

కీ. శే. ఆరవమహమ్మదుగారు, టర్కీసుల్తాన్

కీ. శే. నెమలిసుబ్బారావుగారు